

วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

P-ISSN : 2651-1630 ปี 6 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน 2564)

E-ISSN : 2672-9040 Vol.6 No.11 (November 2021)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของ วัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และ นักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก วัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

✿ เจ้าของ

วัดวังตะวันตก

1343/5 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

✿ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพปัญญาสุธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

✿ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

วัดวังตะวันตก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

✿ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวปุณญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูสิริธรรมาภีรต, ผศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกรราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกรราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พอใจ สิงหนตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชนะนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

❁ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

วัดหน้าพระบรมธาตุ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทพจารย์

วัดสนธิ์ (นาสน)

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

❁ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

❁ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

❁ จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

❁ พิมพ์ที่

หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

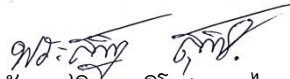
บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 11 ประจำปีพุทธศักราช 2564 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 35 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 31 เรื่อง ปัจจุบันวารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ของการปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

บรรณาธิการ

การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลด้านการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน	1

THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO DEVELOP COMPETENCY FOR
NURSING STUDENTS IN HEALTH BEHAVIOR CHANGES OF HYPERTENSION
PATIENTS IN THE COMMUNITY

พิมพ์ใจ อุ๋นบ้าน และสุรดา ฅนอมรัตน์

การพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม	21

PRODUCT IMAGE DEVELOPMENT OF REAL COCONUT SUGAR TO ADD VALUE
TO COMMUNITY PRODUCTS IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

ดวงฤทัย อารังโชติ, ดวงทิพย์ ไขแก้ว และวิภาวัน จุลยา

การบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพ ชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์	35

PUBLICMANAGEMENT OF SMART BUDDHISTCITIESMODEL FOR ENCHANCEMENTOF
MORAL AND ETHICS TO THE QUALITY OF LIFE IN COMMUNITY NAKHONSAN
PROVINCE

อัครเดช พรหมกัลป์, รัตติยา เหนืออำนาจ และอารรัตน์ เลิศไพบรود

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่	48

FACTORS AFFECTING LEARNING ACHIEVEMENTS OF STUDENTS IN
GENERAL PSYCHOLOGY: CASE STUDY OF RAJAMANGALA UNIVERSITY OF
TECHNOLOGY SRIVIJAYA NAKHON SRI THAMMARAT SAIYAI CAMPUS

ตรีวนันท์ เนื่องอุทัย และณณมล รัตน์ไพจิตร

สารบัญ (ต่อ)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัย มหาสารคาม	62
THE CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL WELL - BEING OF MAHASARAKHAM UNIVERSITY STUDENTS	
ศุภชัย ตู่กลาง และภมรพรรณ ยุระยาตร์	
การพัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของ ภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8	82
DEVELOPMENT OF SUBSTANCE ABUSE PREVENTION MODEL FOR ADOLESCENTS WITH PARTICIPATION OF NETWORK PARTNERS IN THE 8th REGIONAL HEALTH	
อณัญญา ขุนศรี และพรสุข พุณนิรันดร์	
รูปแบบกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษาระดับ มหาวิทยาลัยเมืองโฮจิมินห์	99
MODEL OF PHYSICAL ACTIVITY AND SPORT IN LEISURE TIME OF UNIVERSITY STUDENT IN HO CHI MINH CITY	
บัง กอง ลี	
การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	114
THE DEVELOPMENT OF TRAINING PROGRAM FOR ENHANCING COLLABORATIVE PROBLEM SOLVING SKILLS FOR JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS	
ละเอียต วงศ์ภูมิเมือง และอารยา ปิยะกุล	
รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	127
MODEL FOR EMPOWERMENT OF BAN SANG AROON COCONUT PROCESSING GROUP COMMUNITY ENTERPRISE, THAP SAKAE DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE	
วิภาวดี เผือกบัวขาว, บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย, สาโรช เผือกบัวขาว และพนิต ศรีประดิษฐ์	

สารบัญ (ต่อ)

- มรดกภูมิปัญญาจากผืนผ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวีพระพันวัสสา
อัยยิกาเจ้าและทรัพยากรท้องถิ่น สู่การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน
ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของชุมชนตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองชลบุรี
จังหวัดชลบุรี 143

HERITAGE OF WISDOM FROM WOVEN FABRICS OF HER MAJESTY QUEEN
SRI SAVARINDIRA, THE QUEEN GRANDMOTHER OF THAILAND AND LOCAL
RESOURCE TO SUSTAINABLE CREATIVE COMMUNITY BASED TOURISM IN
EASTERN ECONOMIC CORRIDOR OF BANPUEK COMMUNITY MUEANG
CHONBURI DISTRICT CHONBURI PROVINCE

รุ่งรติศ เมืองลือ

- ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในกรณีไม่รับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา 163
THE PROBLEMS OF EXERCISE OF DISCRETION OF INQUIRY OFFICIALS IN
CASE OF COMPLAINT REJECTION IN THE CRIMINAL CASES

พรอุมา วงศ์เจริญ

- การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ความ
ต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิง
วิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 177

THE STUDY OF COMPOSITION AND INDICATORS CURRENT AND DESIRABLE
PRIORITY NEEDS INDEX PATTERN DEVELOPMENT OF SUPERVISION TO CREATE
TEACHER PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN THE NORTH EASTERN
AREA

วันทนา สมภักดี และบุญชม ศรีสะอาด

- คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอฟาง จังหวัดเชียงใหม่ 192
QUALITY OF LIFE OF THE AGING IN FANG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

พระกิตติกร หมอมนต์, ชรินทร์ มั่งคั่ง และจารุณี ทิพยมณฑล

- ความทรงจำทางสังคมและการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในประเพณีบุญ
ผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัด
หนองคาย 209

SOCIAL MEMORY AND THE REPRESENTATION OF HOLINESS IN THE
TRADITION OF BUN PHAWET OF THE PEOPLE OF THE COMMUNITY AT
WAT CHANG PHUEAK, PHAN PRAO SUB - DISTRICT, SI CHIANG MAI
DISTRICT NONG KHAI PROVINCE

กอบชัย รัฐอุบล และปฐม หงษ์สุวรรณ

สารบัญ (ต่อ)

การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา 227
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 4

SCHOOL MANAGEMENT TO PROMOTE CAREERS FOR SECONDARY
SCHOOL STUDENTS EXPAND EDUCATIONAL OPPORTUNITIES NAKHON SI
THAMMARAT PRIMARY EDUCATION AREA OFFICE 4

มานพ เสียมไหม, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ และสุระพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์
รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการ 242
อาชีวศึกษาภาคใต้ 1

THE MODEL OF GOOD GOVERNANCE ADMINISTRATION UNDER THE
COLLEGE IN SOUTH VOCATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTE 1

ณชธร รอบคอบ, นพรัตน์ ชัยเรือง และชูศักดิ์ เอกเพชร
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนใน 259
จังหวัดน่าน

CULTURAL TOURISM MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF
SUSTAINABLE CREATIVE ECONOMY IN NAN PROVINCE

จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์ และพัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล
อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผล 277
การดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

THE INFLUENCE OF CORPORATE GOVERNANCE AFFECTING COMPETITIVE
ADVANTAGE AND PERFORMANCE OF THE LISTED COMPANIES OF THE
STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ผกามาศ บุตรสาลี และจิตาภรณ์ สินจรรย์ศักดิ์
โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของ 290
การดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ

A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF ADMINISTRATIVE FACTORS
AFFECTING THE PREVENTION AND CONTROL OF ANTIMICROBIAL
RESISTANCE EFFECTIVENESS IN TERTIARY HOSPITALS

สุรวิทย์ อจลพงศ์, ประภาเพ็ญ สุวรรณ และสุรีย์ จันทรมณี

สารบัญ (ต่อ)

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ	307
THE CAUSAL FACTORS AFFECTING THE STANDARD MARK EQUITY AND THE ORGANIZATIONS PERFORMANCE OF THE CONSUMER - PACKAGED GOODS (CPG) INDUSTRY	
สมศักดิ์ ชันทองคำ และวิชิต อุ๋อัน	
กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน	322
HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT STRATEGIES AND HUMAN RESOURCE MANAGEMENT THAT AFFECT ORGANIZATIONAL COMMITMENT TO CREATE COMPETITIVE ADVANTAGES	
วรเดช เพลิดพริ้ง และนิลุบล ศิวบรรวัฒนา	
ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี	338
THE RELATED FACTORS OF DEPRESSION AMONG THE ELDERLY IN WANGLUEK SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AREA, SAMCHUK DISTRICT, SUPHANBURI	
พิทยุต์ม์ คงพ่วง, พิมพ์พรรณ อำพันธ์ทอง, วชิรี เพ็ชรวงษ์ และสุนันตรา ขำนวนทอง	
การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา	349
THE DEVELOPMENT OF THE MATHEMATICAL LITERACY COMPONENTS AND INDICATORS FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS	
มะลิวรรณ งามยิ่ง, รุ่งทิพา แยมรุ่ง และชนาดา เชื้อสุวรรณทวี	
การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน: ปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่น	362
KNOWLEDGE CONSTRUCTION IN ISAN DIDACTIC LITERATURE: CREATIVE WISDOM OF LOCAL PEOPLE	
ศาริศา สุขคง และปฐม หงส์สุวรรณ	
ประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น	378
THE EFFECTIVENESS OF LEADING STATISTICAL PROGRAM FOR TEACHING INTRODUCTION FOR ECONOMETRICS	
จงจิต ลีอ่อนรัมย์ และวิชุดาภรณ์ วงศ์คำสิงห์	

สารบัญ (ต่อ)

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย	394
THE POLITICAL ROLE OF THAI FEMALE STUDENTS	
สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร และพลศักดิ์ จิรไกรศิริ	
รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	408
NON-FORMAL EDUCATION MODELS IN SUB-DISTRICT FOR EDUCATIONAL QUALITY DEVELOPMENT	
ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ	
การจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขต	421
กรุงเทพมหานคร	
SUPPLY CHAIN INNOVATION MANAGEMENT OF HEALTHY FOOD PRODUCTS IN BANGKOK	
สุพินดา โอชกะ	
แนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามหลัก	435
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี	
MANAGEMENT GUIDELINES FOR ORGANIC DAIRY FARM ENTREPRENEURS ACCORDING TO THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN MAUK LEK DISTRICT, SARABURI PROVINCE	
อนันต์ สายพันธ์	
แนวทางการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน	453
สำหรับเศรษฐกิจใหม่: ข้อเสนอโครงสร้าง	
GUIDELINES FOR ALIGNING THAI EDUCATION TO LABOR MARKET NEEDS FOR THE NEW ECONOMY: A FRAMEWORK PROPOSAL	
ณรงค์ เกียรติคุณวงศ์ และเพ็ญณี แนนรอน	
การพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสพกัญชา	469
INTRODUCE LAWS TO PROTECT THE RIGHTS OF CANNABIS USERS	
วิเชษฐ์ สีนประสิทธิ์กุล	
กฎหมายการทำแท้งกับจริยธรรมในสังคมไทย	483
ABORTION LAW AND ETHICS IN THAI SOCIETY	
จรรยาพร เหมรังษี	

สารบัญ (ต่อ)

กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา	499
MANAGEMENT STRATEGIES FOR ONE TAMBON ONE SCHOOL TOWARDS EXCELLENCE OF PRIMARY SCHOOLS, PHRA NAKHORN SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE	
อริสา อารมณชื่น, ภารดี อนันต์นาวิ และมนสิข สิริธิสมบุญ	
การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา	516
PROMOTION AND LEARNING CREATIVE ARTS OF YOUTH AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP	
ฉวีวรรณ สุวรรณภา, อภิชา สุขจีน, พัฒน์นรี อัฐวงศ์ และวราภรณ์ ดวงแสง	
ความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพและปัจจัยทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม	529
HEALTH LITERACY AND FACTORS PREDICTING HEALTH PROMOTION BEHAVIORS AMONG BUDDHIST MONKS IN NAKHON PHANOM PROVINCE	
วลัยกรณ์ หงส์ชัย, ประเวศ ชุ่มเกษรกุลกิจ และจักรกฤษณ์ พลราชม	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	544

การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล
ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง
ในชุมชน*

THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO DEVELOP COMPETENCY
FOR NURSING STUDENTS IN HEALTH BEHAVIOR CHANGES OF
HYPERTENSION PATIENTS IN THE COMMUNITY

พิมพีใจ อุ่นบ้าน

Pimjai Aunban

สุรดา ถานอมรัตน์

Surada Tanomrat

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

Boromarajonani College of Nursing Chiang Mai, Thailand

E-mail: pimjai@bcnc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน 2) สร้างโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน และ 3) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฯ ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ จำนวน 30 คน ได้มาด้วยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ แนวทางการพัฒนานักศึกษา 2) โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะฯ 3) แบบประเมินคุณภาพ โปรแกรมฯ 4) แบบประเมินสมรรถนะฯ เครื่องมือผ่านการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency/IOC) ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0.6-1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพควรจัดเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงระบบบริการสุขภาพ 2) โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) หลักการของโปรแกรมฯ 2.2) จุดหมายของโปรแกรมฯ

* Received 16 September 2021; Revised 22 October 2021; Accepted 1 November 2021

2.3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้น 2.4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 2.5) กิจกรรมการพัฒนา และ 2.6) แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรมฯ ผลการตรวจสอบคุณภาพโปรแกรมฯ พบว่ามีคุณภาพอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินการใช้โปรแกรมฯ พบว่า หลังการใช้โปรแกรมฯ นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โปรแกรมฯ ช่วยพัฒนานักศึกษาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพยาบาลผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะ, การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ, ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง, ชุมชน, นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

Abstract

The Objectives of this research article were to: 1) studied trending of development the nursing students to have the competency of health behavior change for the hypertensive patients in the community. 2) Created the program to develop the competency for nursing students of health behavior changes for the hypertension patients in the community and 3) program testing. This research was Research and Development. The samples were the 30, 4th year nursing students of Boromarajonani College of Nursing Chiang Mai, obtained by group sampling. The study tools were 1) interview form for the trend of develop competency 2) the program to develop the competency 3) the program quality assessment form 4) the assessment form about competency. The research tools were tested the Content Validity, Index of Consistency / IOC was 0.6-1. Data analyzed by Content analysis, Mean, the Standard deviation, t-test dependent. The study reveals 1) The competency development in health behavior changes should be set as the optional courses for response the health service system change. 2) The program to develop competency for nursing students in health behavior changes consist of 6 elements. 2.1) principle of program 2.2) purpose of program 2.3) the competency that need occurred 2.4) the contents that use in development 2.5) the activity in development 2.6) program evaluation guideline. The quality of program was high level 3) The evaluated of the program implementation showed that the nursing students have increased behavior change competency. Significant .001. The nursing students were developed the competency and can applied for efficiency nursing practice.

Keywords: Program Development, Health Behavior Changes, Hypertension Patients, The Community, Nursing Student

บทนำ

สถานการณ์ภาวะความดันโลหิตสูงในปัจจุบัน โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) พบว่าทั่วโลกมีผู้ที่มีภาวะความดันโลหิตสูงเกือบพันล้านคน และคาดว่าในปี พ.ศ. 2568 (ค.ศ. 2025) ประชากรกว่า 1.56 พันล้านคนจะมีภาวะความดันโลหิตสูง (WHO, 2011) แต่ละปีจะมีผู้เสียชีวิตจากภาวะความดันโลหิตสูงประมาณ 1.5 ล้านคน (WHO, 2013) โรคความดันโลหิตสูง หรือ ภาวะความดันโลหิตสูง (Hypertension disease หรือ High blood pressure) หมายถึง ระดับความดันโลหิตซิสโตลิก (Systolic blood pressure, SBP) ≥ 140 มม.ปรอท และ/หรือ ความดันโลหิตไดแอสโตลิก (Diastolic blood pressure, DBP) ≥ 90 มม.ปรอท โดยอ้างอิงจากการวัดความดันโลหิตที่สถานพยาบาล (สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย, 2562) ปัจจัยเสี่ยงของโรคความดันโลหิตสูง ได้แก่ การดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การรับประทานอาหารที่มีโซเดียมสูง โรคไต การนอนกรน ประวัติครอบครัวญาติสายตรงเป็นโรคความดันโลหิตสูง และ เคยมีประวัติโรคความดันโลหิตสูงขณะตั้งครรภ์ (Kannan, A & Janardhanan, R., 2014) ภาวะแทรกซ้อนของโรคความดันโลหิตสูงได้แก่ 1) โรคหัวใจขาดเลือด 2) เส้นเลือดสมองโป่งพองจนแตกได้ 3) หัวใจล้มเหลว 4) โรคไตเสื่อม 5) ภาวะ เมตาบอลิกซินโดรม 6) ทำให้เป็นโรคเบาหวาน โรคหัวใจ และโรคหลอดเลือดสมอง (นิพพานัทธินทรทรัพย์ และจินวัตร จันครา, 2560) การควบคุมระดับความดันโลหิตได้ดี จะสามารถช่วยลดภาวะแทรกซ้อนและการเสียชีวิตจากโรกระบบหัวใจและหลอดเลือดลงได้ (จันจิราภรณ์ วิชัย และคณะ, 2558)

เป้าหมายหลักของการรักษาความดันโลหิตสูง คือ การพยายามให้ผู้ป่วยมีอายุยืน และลดความเสี่ยงระยะยาวของโรคแทรกซ้อนต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุด การรักษาโดยการควบคุมระดับความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องสามารถลดอัตราการเสียชีวิตและอัตราเกิดโรคแทรกซ้อนจากความดันโลหิตสูงได้อย่างมาก (สถาบันวิจัยและประเมินผลเทคโนโลยีทางการแพทย์, 2560) การป้องกันโรคและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงสามารถทำได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมตามหลัก 3 อ 2 ส โดยมีรายละเอียดดังนี้ อ.ที่ 1 คือ อาหาร รับประทานอาหารครบ 3 มื้อ ครบทั้ง 5 หมู่ ลดความหวาน มัน เค็ม อ.ที่ 2 คือ ออกกำลังกาย โดยออกกำลังกายครั้งละ 30 นาที และทำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 - 5 วัน อ.ที่ 3 คือ อารมณ์ ลดความเครียดโดยเลือกวิธีที่ถนัด ส.ที่ 1 คือ ลดการสูบบุหรี่ ส.ที่ 2 คือ ลดการดื่มสุรา การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ 2 ส พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลต้องใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมสุขภาพได้อย่างเหมาะสม (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2556)

การส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพด้วยตนเอง สามารถใช้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพโดยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้ป่วย โดยกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้บุคคลตระหนักในความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเอง และสามารถเข้าถึงแหล่งประโยชน์ต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถและพัฒนาศักยภาพผู้รับบริการ ให้มีการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาสภาพการณ์จริง 2) การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การตัดสินใจเลือกวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง และ 4) การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ (Gibson, C. M., 1993) ผลงานวิจัยที่ใช้กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ดังเช่นการศึกษาของ ไปรมา กลิ่นนิรยุ ศิษยาผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรม การดูแลตนเองของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยความดันโลหิตสูงหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ไปรมา กลิ่นนิรยุ, 2560)

การดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังรวมทั้งโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ผู้ป่วยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม เป็นหน้าที่โดยตรงของพยาบาลวิชาชีพ ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หรือ รพ.สต. (ปฐมพร ศิริประภาศิริ, 2563) ปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขมีแนวโน้มที่จะเพิ่มอัตรากำลังของพยาบาลวิชาชีพในรพ.สต. (สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2556) ดังนั้นการผลิตบัณฑิตพยาบาลส่วนหนึ่งจะถูกจัดสรรตำแหน่งให้ปฏิบัติงานใน รพ.สต. จากการเปลี่ยนแปลงระบบบริการสุขภาพวิทยาลัยพยาบาลจึงให้ความสำคัญกับการผลิตพยาบาลให้สามารถดูแลประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาบันพระบรมราชชนก, 2561) การผลิตพยาบาลวิชาชีพเพื่อให้ความสามารถในการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและสามารถให้บริการในหน่วยบริการปฐมภูมิได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเข้มแข็งของบุคคล ครอบครัว และชุมชน เป็นการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อระบบบริการสุขภาพ ตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบบริการสุขภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้า (วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสายบุรี, 2560)

จากสภาพปัญหาและความเป็นมาของการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน สำหรับนักศึกษา

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี เชียงใหม่ โดยดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้สถาบันการศึกษาพยาบาลนำไปใช้ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเพื่อดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงและโรคเรื้อรังอื่น ๆ ในชุมชน ป้องกันภาวะแทรกซ้อน และให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน
2. พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน
3. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

ระยะนี้เป็นการสำรวจแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูง

กลุ่มเป้าหมาย คือ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายโดยต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงไม่ต่ำกว่า 5 ปี ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาล จำนวน 7 คน แพทย์เวชปฏิบัติครอบครัว จำนวน 2 คน และพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 11 คน

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแนวคิด แนวทางการปฏิบัติงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การจัดการระบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง รวมถึงเอกสารต่าง ๆ เพื่อออกแบบคำถาม ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview Questions) เป็นลักษณะคำถาม แบบปลายเปิด (Open end) และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เดี่ยว โดยมีสาระตรงกับวัตถุประสงค์ และครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อสอบถามผู้ที่

มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โดยถามข้อมูลดังนี้

- 1) ปัจจุบันสถาบันมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนแก่นักศึกษาหรือไม่ อย่างไร
- 2) สมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนแก่นักศึกษามีพฤติกรรมบ่งชี้อะไรบ้าง
- 3) การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนแก่นักศึกษาพยาบาลควรทำอย่างไร

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency / IOC) ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0.6-1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ และใช้การขออนุญาตด้วยวาจาทุกครั้งก่อนสัมภาษณ์สัมภาษณ์ ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่มและ มีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนก ถ้อยคำ หรือข้อความที่กลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความสังเคราะห์ และวิเคราะห์ ด้วยหลักแห่งเหตุผล สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) อภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ ค้นพบตามสภาพการณ์ ปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถามการศึกษา

ระยะที่ 2 การสร้างโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 การดำเนินการสร้างโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน มีการดำเนินการ ดังนี้

การกำหนดกรอบโครงสร้างของโปรแกรมโดยการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังนี้

แหล่งข้อมูล

บทความ ผลงานวิจัย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ข้อมูลการสัมภาษณ์ การพัฒนาสมรรถนะทางการพยาบาล ที่เผยแพร่ในหนังสือ ตำรา วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นแบบบันทึกข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2. วิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์และการรวบรวมเอกสาร โดยการจัดจำแนกประเภทตามประเด็นที่ศึกษา

3. ทำตารางสังเคราะห์องค์ประกอบของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบคือ 1) หลักการของโปรแกรมการพัฒนา 2) จุดมุ่งหมายของโปรแกรมการพัฒนา 3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรม 4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 5) กิจกรรมการพัฒนา 6) แนวทางการประเมินตามโปรแกรม

4. กำหนดโครงสร้าง กำหนดองค์ประกอบของโครงสร้าง กำหนดความสัมพันธ์ กิจกรรมการดำเนินงานของโปรแกรมในแต่ละขั้นตอน กำหนดรายละเอียดการดำเนินการพัฒนาที่เหมาะสมกับองค์ประกอบนั้นๆ กำหนดเนื้อหาการพัฒนา วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา/ วิธีการพัฒนา การประเมินผล และรายละเอียดทั้งหมดของโปรแกรม

5. นำเสนอโปรแกรมฯ ฉบับร่างและคำอธิบายต่อที่ปรึกษา ตรวจสอบพิจารณา ให้ข้อเสนอแนะ แล้วจึงนำมาปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

วิธีการวิเคราะห์และสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโปรแกรมฯ

ขั้นตอนที่ 2.2 การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะ นักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน เพื่อศึกษาคุณภาพของโปรแกรมฯ โดยการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) และมาตรฐานด้านความเพียงพอ (Adequacy Standards) และข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้โปรแกรมฯ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นมีการดำเนินการดังนี้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ดังนี้ 1) แพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว มีประสบการณ์ในการทำงานและงานวิจัยด้านการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน 2) เป็นพยาบาลผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีประสบการณ์ในการทำงานและงานวิจัยด้านการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน 3) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาพยาบาล การพยาบาลอนามัยชุมชน การดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีประสบการณ์ในการเป็นอาจารย์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ฉบับร่าง

2. แบบประเมินคุณภาพของโปรแกรมฯ ผู้วิจัยได้ดัดแปลงจากแบบประเมินคุณภาพรูปแบบ ของสมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ และคณะ เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน (สมศักดิ์ ภู่วิภาดาบรรณ และคณะ, 2554) คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) และมาตรฐานด้านความเพียงพอ (Adequacy Standards) ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการสร้างเสริมสุขภาพเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ สอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความคิดเห็นต่อคุณภาพของรูปแบบในระดับใด ดังนี้ 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย และ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิดเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะที่มีต่อโปรแกรมฯ เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เครื่องมือผ่านการหาคุณภาพ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาว่าครอบคลุมประเด็นที่ต้องการตรวจสอบหรือไม่ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยพิจารณาในเรื่องความครอบคลุมโครงสร้างของเนื้อหา การใช้ภาษา และ ความสอดคล้องของข้อความถามกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด เกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency/IOC) ที่คำนวณได้ต้องมากกว่า .50 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550)

ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency/IOC) ที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0.6-1

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาลด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experimental research) โดยนำโปรแกรมฯ ที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี เชียงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ที่ฝึกปฏิบัติวิชาการพยาบาลครอบครัวชุมชน 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 141 คน

กลุ่มตัวอย่าง

นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยการสุ่มอย่างง่าย (เกียร์ตัสตา ศรีสุข, 2549) โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้

1. จัดทำฉลากให้เท่ากับจำนวนนักศึกษา คือ 100 ชิ้น
2. เขียนหมายเลข 1 - 100 ลงในฉลาก
3. คนไขฉลากให้คละเคล้ากันแล้วจึงสุ่มจับฉลากขึ้นมาทีละใบจนได้

จำนวน 30 คน

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย

1. โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน
2. แบบประเมินสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบประเมินสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนสำหรับนักศึกษาพยาบาล

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาสาระ และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินสมรรถนะ สร้างแบบประเมินสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน เป็นมาตรวัดแบบเคิร์ทสเกล 1 = น้อยมาก 2 = น้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก 5 = มากที่สุด จำนวนข้อคำถาม 46 ข้อ เครื่องมือผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม หลังจากนั้นจึงปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า ข้อคำถามทั้ง 46 ข้อ มีค่า IOC ระหว่าง 0.67 ถึง 1 ใช้เกณฑ์การแปลผลดังนี้

มีสมรรถนะฯ น้อยที่สุด	คะแนนในช่วง	1.00 - 1.80 คะแนน
มีสมรรถนะฯ น้อย	คะแนนในช่วง	1.81 - 2.60 คะแนน
มีสมรรถนะฯ ปานกลาง	คะแนนในช่วง	2.61 - 3.40 คะแนน
มีสมรรถนะฯ มาก	คะแนนในช่วง	3.41 - 4.20 คะแนน
มีสมรรถนะฯ มากที่สุด	คะแนนในช่วง	4.21 - 5.00 คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการทดลองตามลำดับ ดังนี้

1. ก่อนการทดลองผู้วิจัยพินิจสิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างโดยให้ข้อมูลและขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ภายหลังกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของกิจกรรมตามโปรแกรมฯ
2. วางแผนการพัฒนาตามโปรแกรมฯ ร่วมกับตัวแทนนักศึกษายาบาล คณะอาจารย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่และคณะทำงาน
3. จัดเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจต่อองค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรมฯ
4. ดำเนินการตามแผนการพัฒนาตามโปรแกรม
5. ประเมินผลการทดลองใช้โปรแกรม หลังเสร็จสิ้นการพัฒนา โดย ประเมินสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน
6. การปรับปรุงโปรแกรมการพัฒนาด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระดับสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพฯ คำนวณโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพฯ ก่อนและหลังใช้โปรแกรมฯ โดยใช้การทดสอบสถิติที (t - test dependent)

การพินิจสิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ เลขที่ REC 05C/2561 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีการอธิบาย ชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมการวิจัย สิทธิในการตอบแบบสอบถาม สามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น

ผลการวิจัย

1. แนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน พบว่า

การพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ควรจัดเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงระบบบริการสุขภาพครอบคลุมพฤติกรรมบ่งชี้ 5 รายการ ดังนี้ 1) มีความรู้เรื่องแนวคิดหลักการ การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 2) ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) มีทักษะการออกแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมสุขภาพ 4) มีทักษะการให้คำปรึกษารายบุคคล และ 5) มีทักษะการจัดบริการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

2. โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังมีรายละเอียดในแต่ละโปรแกรม ดังนี้

2.1 หลักการของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ฯ คือ เป็นโปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

2.2 จุดมุ่งหมายของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ฯ ประกอบด้วย

2.2.1 เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ในการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

2.2.2 เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีความสามารถในการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรค

2.3 พฤติกรรมบ่งชี้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ฯ ประกอบด้วย 5 รายการ ดังนี้
1) มีความรู้เรื่องแนวคิดหลักการ การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ
2) ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) มีทักษะการออกแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 4) มีทักษะการให้คำปรึกษารายบุคคล และ 5) มีทักษะการจัดบริการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

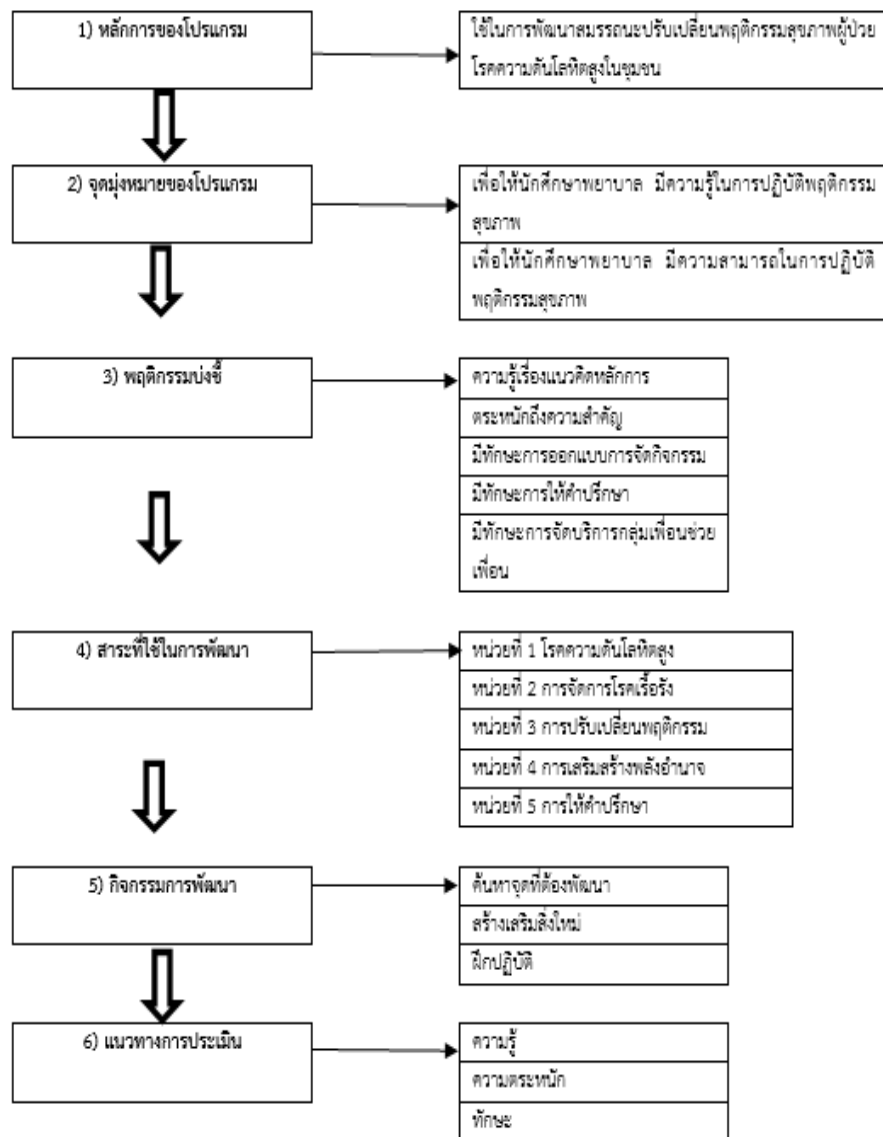
2.4 สารที่ใช้ในการพัฒนา สำหรับสารในการพัฒนาเป็นการบรรจุเนื้อหาที่ต้องใช้ในการอบรมพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรม โดยมีโครงสร้างที่ใช้ในการพัฒนา จำนวน 5 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 โรคความดันโลหิตสูง การดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูงแบบองค์รวม หน่วยที่ 2 การจัดการโรคเรื้อรัง กรณีโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน หน่วยที่ 3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ หน่วยที่ 4 การเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรค หน่วยที่ 5 การให้คำปรึกษารายบุคคลและรายกลุ่ม

2.5 กิจกรรมการพัฒนา เป็นการอบรมพัฒนามีกิจกรรม ดังนี้ 1) ค้นหาจุดที่ต้องพัฒนา ในรูปของการทดสอบก่อนได้รับอบรมให้ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรค ใช้เวลา 3 ชั่วโมง 2) สร้างเสริมสิ่งใหม่ เป็นกระบวนการฝึกอบรมในรูปของการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง

มีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรค เรียนรู้จากเอกสาร และฟังการบรรยาย และฝึกปฏิบัติตามใบงาน รวมทั้งกิจกรรมกลุ่ม มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้เวลา 24 ชั่วโมง และ 3) ฝึกปฏิบัติ เป็นกระบวนการฝึกอบรมในรูปแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นให้ผู้เข้าอบรมได้ปฏิบัติจริงในการเสริมสร้างพลังอำนาจเพื่อให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับโรค ใช้เวลา 3 สัปดาห์

2.6 แนวทางการประเมินตามโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ฯ เพื่อเป็นการประเมินผู้เข้ารับการพัฒนามีสมรรถนะตามโปรแกรมฯ ที่กำหนดไว้ หรือผ่านการอบรมพัฒนาตามโปรแกรมฯ หรือไม่อย่างนั้น จึงได้ดำเนิน แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรมฯ ให้ครอบคลุม พฤติกรรมบ่งชี้ ประกอบด้วย 1) ความรู้เรื่องแนวคิดหลักการ การจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 2) ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 3) ทักษะการออกแบบการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ 4) ทักษะการให้คำปรึกษารายบุคคล และ 5) ทักษะการจัดบริการให้คำปรึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล
ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

3. ผลการใช้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 30 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.33 เพศชาย ร้อยละ 6.67 อายุระหว่าง 22 - 23 ปี อายุ 22 ปี มากที่สุด ร้อยละ 43.30 รองลงมาอายุ 23 ปี ร้อยละ 30.00

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ ก่อนและหลังเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมฯ (n = 30)

สมรรถนะ	ก่อนใช้โปรแกรม			หลังใช้โปรแกรม			t	p-value
	$\bar{X}$	SD	การแปลผล	$\bar{X}$	SD	การแปลผล		
- ด้านความรู้	2.97	0.70	ปานกลาง	3.67	0.10	ระดับมาก	15.35	.000
- ด้านตระหนักถึง ความสำคัญของการจัด กิจกรรม	2.98	0.70	ปานกลาง	3.55	0.05	ระดับมาก	15.00	.000
- ด้านทักษะการออกแบบ การจัดกิจกรรม	3.00	0.60	ปานกลาง	3.55	0.28	ระดับมาก	10.60	.000
- ด้านทักษะการให้ คำปรึกษารายบุคคล	3.00	0.11	ปานกลาง	3.70	0.35	ระดับมาก	10.20	.000
- ด้านทักษะการให้ คำปรึกษากลุ่มเพื่อนช่วย เพื่อน	2.92	0.10	ปานกลาง	3.69	0.38	ระดับมาก	7.13	.000
รวม	2.97	0.03	ปานกลาง	3.63	0.08	ระดับมาก	6.04	.000

***p < .001

จากตาราง พบว่า หลังการใช้โปรแกรมฯ นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ สูงกว่าก่อนใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. แนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

การพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้โปรแกรมการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมุ่งพัฒนาให้นักศึกษามีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน สอดคล้องกับระบบบริการสุขภาพ และแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 12 (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของมารศรี ก้วนั่น และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะที่สำคัญที่พยาบาลวิชาชีพสามารถดำเนินการได้ได้แก่ การให้ความรู้ในหลักการสร้าง

เสริมสุขภาพ หลักการทางสุขศึกษา หลักการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหลักการเสริม สร้างพลังอำนาจ ในการเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพ (มารศรี ก้วนหิน และคณะ, 2560) ที่สำคัญ ในการส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับโรคโดยเน้น 3 อ 2 ส 1 ย คือการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับโรค การออกกำลังกาย การจัดการกับความเครียด การไม่สูบบุหรี่ การไม่ดื่มสุรา และการรับประทานยาตามแพทย์สั่ง (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2556) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพดังกล่าวจะทำให้ผู้ป่วยสามารถควบคุมโรคความดันโลหิตสูง และลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตราย เช่น โรคหลอดเลือดสมอง โรคไต เป็นต้น (นิพพานทร์ สิ้นทรัพย์ และจิณวัตร จันครา, 2560) และการที่นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนทำให้สามารถให้การดูแลผู้ป่วยให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และคณะ พบว่าสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการปรับพฤติกรรมสุขภาพและสภาพแวดล้อมเพื่อลดภาวะเสี่ยงของกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรังเป็นสมรรถนะที่สำคัญในการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และคณะ, 2558)

2. ผู้วิจัยได้ดำเนินพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน

โปรแกรมที่สร้างขึ้นเป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของโปรแกรม 2) จุดหมายของโปรแกรม 3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดหมายของโปรแกรม 4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 5) กิจกรรมการพัฒนา และ 6) แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรม คุณภาพของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาโปรแกรมเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาโปรแกรมหรือการพัฒนาหลักสูตร คือผู้วิจัยได้ประเมินความจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมโดยสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนากับผู้เชี่ยวชาญ และการวิเคราะห์หลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะการปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วย และศึกษาขั้นตอนการสร้างโปรแกรม สอดคล้องกับการศึกษาของมารุต พัฒนาผลที่ได้อธิบายไว้ว่า โปรแกรมหรือหลักสูตรที่มีการพัฒนาเป็นขั้นตอน ที่ประกอบด้วย 1) การศึกษาความต้องการของผู้เรียน สังคม ชุมชน เนื้อหาวิชา ปรัชญาทางการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา รวมทั้งกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นตอนการศึกษาสภาพทั่วไปก่อนการพัฒนาหลักสูตร 2) กำหนดหลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การวัดและประเมินผล หรือการพัฒนาโปรแกรมมีขั้นตอนหลักคือ 1) การศึกษาสภาพความต้องการและความจำเป็น 2) การ

พัฒนาโปรแกรมหรือการพัฒนาหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร (มารุต พัฒนาผล, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนนันต์ ดียิ่ง ได้ศึกษาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน ได้นำเสนอส่วนประกอบของโปรแกรมเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการของโปรแกรม 2) จุดหมายของโปรแกรม 3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดหมายของโปรแกรม 4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 5) กิจกรรมการพัฒนาและ 6) แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรม (ธนนันต์ ดียิ่ง, 2556) สอดคล้องกับการศึกษาของ ไฉไลศรี เพชรใต้ และ พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบของโปรแกรม ดังนี้ 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหา 4) การวางแผนและวิธีพัฒนา และการประเมินผล ดังนั้นจึงน่าจะเชื่อถือได้ว่า โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ชัดเจนสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลได้ (ไฉไลศรี เพชรใต้ และพชรวิทย์ จันทรศิริสิริ , 2563)

3. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ ก่อนและหลังเข้าร่วมพัฒนาตามโปรแกรมฯ จากการพัฒนานักศึกษาตามโปรแกรม พบว่า หลังการใช้โปรแกรมฯ นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ สูงกว่าก่อนใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และคณะ ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการระบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังสำหรับนักศึกษาหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสราษณ์ธานี ซึ่งเป็นหลักสูตรที่พัฒนาแบบบูรณาการ ใช้รูปแบบการฝึกอบรมนอกเวลาเรียน ใช้เวลา 3 สัปดาห์ ภาคทฤษฎี 30 ชั่วโมง ภาคปฏิบัติ 60 ชั่วโมง ผลการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร พบว่าภายหลังจากนำหลักสูตรไปใช้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ ทักษะที่สูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และได้คะแนนทักษะปฏิบัติ ร้อยละ 72.06 (อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และคณะ, 2558)

จึงสรุปได้ว่า ผลการใช้โปรแกรมการส่งเสริมสมรรถนะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนฯ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตได้

องค์ความรู้ใหม่

นวัตกรรมที่ได้จากการวิจัย คือ โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน สำหรับนักศึกษา หลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต โปรแกรมที่สร้างขึ้นเป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของโปรแกรม 2) จุดหมายของโปรแกรม 3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดหมายของโปรแกรม 4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 5) กิจกรรมการพัฒนา และ 6) แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรม โปรแกรมนี้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของเป้าหมายการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 1 เร่งการเสริมสร้างสุขภาพคนไทยเชิงรุก และโปรแกรมฯ มีลักษณะเด่นคือสามารถนำมาใช้ในการพัฒนานักศึกษาพยาบาลที่ถึงแม้ นักศึกษากลุ่มนี้จะมีประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนไม่มากนัก แต่โปรแกรมฯ สามารถพัฒนาให้นักศึกษามีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนควรจัดเป็นหลักสูตรเสริมเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงระบบบริการสุขภาพ 2) โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาพยาบาล ด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วย โรคความดันโลหิตสูงในชุมชน มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของโปรแกรมฯ 2) จุดหมายของโปรแกรมฯ 3) สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดหมายของโปรแกรมฯ 4) สารที่ใช้ในการพัฒนา 5) กิจกรรมการพัฒนา และ 6) แนวทางการประเมินผลตามโปรแกรมฯ ผลการตรวจสอบคุณภาพโปรแกรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน พบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินการใช้โปรแกรมฯ พบว่า หลังการใช้โปรแกรมฯ นักศึกษามีสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพสูงกว่าก่อนการใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ข้อเสนอแนะ 1) การนำโปรแกรมฯ ไปใช้ควรบูรณาการการพัฒนาฯ กับรายวิชาที่เกี่ยวข้องเช่น วิชาการสร้างเสริมสุขภาพ วิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน จะทำให้สะดวกในการจัดการพัฒนาและให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมากขึ้น 2) ควรพัฒนานักศึกษาพยาบาลในชั้นปีที่ 3 ขึ้นไป เพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาสมรรถนะด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาวิจัยผลการบูรณาการการฝึกปฏิบัติกับรายวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาล 2) ควรมีการศึกษาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะด้านการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการทำงานในชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ ชื่นช้อย. (2561). การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลหนองแวง. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 11(2), 1-4.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 12. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2563 จาก http://wops.moph.go.th/ops/oic/data/20161115144754_1_.pdf
- กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2556). คู่มือ อสม นักจัดการสุขภาพชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2561 จาก phc.moph.go.th/www_hss/data_center/ifm_mod/nw/osm25356.doc
- เกียรติสุดา ศรีสุข. (2549). ระเบียบวิธีวิจัย. เชียงใหม่: โรงพิมพ์คลองช่าง.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จันจิราภรณ์ วิชัย และคณะ. (2558). ความรู้เรื่องโรคความดันโลหิตสูง. ขอนแก่น: หน่วยสร้างเสริมสุขภาพ งานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลศรีนครินทร์.
- ไฉไลศรี เพชรใต้ และพรวิทย์ จันทรศิริ. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(11), 170-184.
- ธนานันต์ ดียิ่ง. (2556). โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะ ครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการวัด และประเมินผลในชั้นเรียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิพพาภรณ์ สันทรัพย์ และจิณวัตร จันครา. (2560). โรคความดันโลหิตสูงในผู้สูงอายุ: เพฆฆาตเงียบที่ควรตระหนัก. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 28(1), 100-111.
- ปฐมพร ศิริประภาศิริ. (2563). คู่มือการจัดบริการคลินิกเบาหวาน ความดันโลหิตสูงวิถีใหม่แบบยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (สำหรับผู้ปฏิบัติงาน). กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 29(2), 31-48.

- ไพบรมา กลิ่นนิรยุ. (2560). ศึกษาผลของการเสริมสร้างพลังอำนาจต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วย ความดันโลหิตสูงของโรงพยาบาลท่าโรงช้าง อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 3(2), 213-230.
- มารศรี ก้วนหิน และคณะ. (2560). การพัฒนาสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพ ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสุขภาพภาคประชาชน, 32(2), 1607-1082.
- มารุต พัฒนาผล. (2562). การวิจัยและพัฒนาเพื่อการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- รัตน์ ปัญญาภา และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(2), 287-288.
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่. (2560). หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระบรมราชชนกกระทรวงสาธารณสุข.
- วิเศษ สุจินพรหม. (2557). พนันพื้นบ้าน : การรื้อฟื้นของธุรกิจการพนันสุวิถีชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. ศูนย์ศึกษาปัญหาพนัน.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สไตส์ สร้างสรรค์ และนนท์ พลาวัน. (2555). การศึกษาเรื่องสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย กรณีศึกษาการพนันในประเพณีบุญบั้งไฟ. ใน รายงานวิจัย. ศูนย์ศึกษาปัญหาพนัน.
- สถาบันพระบรมราชชนก. (2561). พระราชบัญญัติสถาบันพระบรมราชชนก. เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2562 จาก <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=a25jLmFjLnRofHdlYnxneDo0ODU3ZDgwZjRjMWWjYzE2>
- สมศักดิ์ ภู่วิภาดาธรรม และคณะ. (2554). การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็กจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัด. เชียงราย: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมาคมความดันโลหิตสูงแห่งประเทศไทย. (2562). แนวทางการรักษาโรคความดันโลหิตสูง ในเวชปฏิบัติทั่วไป พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: ทรูสุขภาพวิจัยและประเมินผลเทคโนโลยีทางการแพทย์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2556). อัตราค่าจ้างของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2561 จาก <https://hrold.moph.go.th>

- อธิปไตย จาคฮามรด. (2562). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนศรีฐาน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน เอกสารการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ วิชาการลั่นนาเพื่อการศึกษาและพัฒนา ยุค 4.0 ครั้งที่ 1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการเล่นพนันของเด็กและเยาวชนชุมชนหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. ใน รายงานวิจัย. ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- อุบล สวัสดิ์ผล และคณะ. (2561). การพนันในมุมมองของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษาบ้านไพรพัฒนา ตำบลไพรพัฒนา อำเภออุบลราชธานี. ใน รายงานวิจัย. ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และคณะ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการระบบการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี. วารสารพยาบาล, 64(2), 17-25.
- Durkheim, Emile. (1951). *Suicide: a study in sociology*. New York: The Free Press.
- Gibson, C. M. (1993). Empowerment theory and practice with adolescents of color in the child welfare system. *Families in Society*, 74(7), 387–396.
- Kannan A & Janardhanan R. (2014). Hypertension as a risk factor for heart failure. New York: CurrHypertens Rep.
- Orford, Jim. (2011). *An Unsafe Bet : The Dangerous Rise of Gambling and the Debate We Should be Having*. Malden: MA : Wiley-Blackwell.
- WHO. (2011). Hypertension fact sheet Department of Sustainable Development and Healthy Environments. New York: World Health Organization Regional Office .
- _____. (2013). New data highlight increases in hypertension diabetes incidence. Retrieved March 20, 2013, from <http://www.who.int/mediacentre/news/releases>

การพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้
เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม*
PRODUCT IMAGE DEVELOPMENT OF REAL COCONUT SUGAR
TO ADD VALUE TO COMMUNITY PRODUCTS IN SAMUT
SONGKHRAM PROVINCE

ดวงฤทัย อารังโชติ

Duangrutai Thumrongchote

ดวงทิพย์ ไช้แก้ว

Doungtip Kaikaew

วิภาวัน จุลยา

Wipavan Julaya

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

Rajamangala University of Technology Krungthep, Thailand

E-mail: dountip.s@mail.rmutk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และ ปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามที่ได้รับผลกระทบของ โรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 2) ศึกษารูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้เทคนิคสเปกโทรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้ และ 3) นำเสนอ แนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัย แบบผสม มี 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ การศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และ ปัญหา ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประธาน และสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม แบบเจาะจง โดยการสัมภาษณ์ และ สัมภาษณ์เชิงลึก พฤติกรรมผู้บริโภค จากผู้ซื้อน้ำตาลมะพร้าวในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 100 คน โดยใช้แบบสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสรุปเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ สถิติร้อยละ การศึกษารูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ ใช้เครื่องสเปกโทรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Spectrum Quant (Version 10.6.0.893) การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ ใช้การ สรุปผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ มีปัญหาเรื่อง

* Received 19 December 2020; Revised 5 October 2021; Accepted 12 October 2021

การตลาด เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง และการแข่งขันของน้ำตาลมะพร้าวผสมที่มีราคาต่ำกว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ ร้อยละ 35 ใช้การดูสีและลักษณะปรากฏ ในการจำแนกความแตกต่าง ระหว่างน้ำตาลมะพร้าวแท้และน้ำตาลมะพร้าวผสม 2) เทคนิค FT-NIR ที่ช่วงคลื่นตำแหน่ง 7211 - 7114 ซม.⁻¹ และ 4695 - 4618 ซม.⁻¹ สามารถจำแนกน้ำตาลมะพร้าวแท้ กับน้ำตาลมะพร้าวผสมได้ 3) แนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ ด้วยเทคนิค FT-NIR เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีศักยภาพ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์, น้ำตาลมะพร้าว, ผลิตภัณฑ์ชุมชน, เทคนิค FT-NIR

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the general condition, consumer behavior and problems of real coconut sugar products from Samut Songkhram province, which affected by the coronavirus 2019, 2) study the molecular structure of real coconut sugar from Samut Songkhram province by using near-infrared spectroscopy techniques, and 3) the present guidelines for developing the image of real coconut sugar products from Samut Songkhram province. Mixed research has 3 stages according to the objectives. The population in study of general conditions and problems of real coconut sugar products were 12 persons from 7 community enterprises that producers of real coconut sugar in Samut Songkhram province by using Focus group and the population for study the consumer behavior, coconut sugar buyers in Samut Songkhram, were 100 people by using the survey. The data were analyzing qualitative data using content summary and analyzing quantitative data using percentage statistics. Study of molecular structural of real coconut sugar used FT-NIR spectrometer and analyze data using Spectrum Quant (Version 10.6.0.893). For offering guidelines for developing the image of real coconut sugar products, it used a summary of the research results. The research results showed that 1) the market problems of real coconut products due to high production costs and competition of lower-priced coconut mixed sugars. The majority of consumers (35 %) use color viewing and appearance for identified real coconut sugar, 2) FT-NIR techniques at range 7211 - 7114 cm⁻¹ and 4695 - 4618 cm⁻¹ can classify real coconut sugar with coconut mixed sugar, and 3) guidelines for developing the image of real coconut sugar products with FT-NIR techniques as potential marketing strategies.

Keywords: Product Image, Coconut Sugar, Community Product, FT-NIR Technique

บทนำ

น้ำตาลมะพร้าว (Coconut sugar) ทำจากน้ำหวานของดอกมะพร้าว (*Cocos nucifera* Linn.) นิยมเรียกกันในหมู่ผู้ผลิตว่าน้ำตาลปึก เป็นน้ำตาลพื้นบ้านที่มีการผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (สุรจิต ชีรเวทย์, 2549); (ขวัญหทัย พวงเขียว, 2562) โดยเฉพาะในจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำตาลมะพร้าวที่เก่าแก่ของประเทศ ในหนังสือโครงการอนุรักษ์พันธุพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ตุลาคม 2559 - กันยายน 2564) รายงานว่าน้ำตาลมะพร้าวจังหวัดสมุทรสงคราม มีมูลค่าผลผลิต 1,331 ล้านบาทในปี 2558 แต่การผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้เริ่มลดลง จากสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนไป และมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมน้ำตาลหลอม หรือน้ำตาลมะพร้าวแท้ผสมน้ำตาลทรายจากอ้อย ที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำกว่า เพื่อเป็นอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปี 2559 มีการจัดทำสัญลักษณ์ “แม่กลองการ์นตี” เพื่อเป็นเครื่องหมายรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ของจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อการยกระดับราคาจำหน่ายให้สูงขึ้นตามต้นทุนการผลิต (เสวก เกิดมา, 2563) นอกจากนั้นน้ำตาลมะพร้าวแท้ยังเหมาะในการเป็นสารให้ความหวานสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน เนื่องจากมีค่าดัชนีน้ำตาล (Glycemic index: GI) 35 เป็นกลุ่มค่าต่ำ (Trinidad, T. & Encabo, R., 2010) ขณะที่น้ำตาลทรายจากอ้อย (*Saccharum officinarum* L.) มีค่าดัชนีน้ำตาล 58 - 82 เป็นกลุ่มค่า ปานกลาง - สูง (Saputro, A. D. et al., 2017)

ในปี พศ. 2563 ประเทศไทยได้รับผลกระทบ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือ COVID-19 โดยมีการล็อกดาวน์ในวันที่ 26 มีนาคม - 31 พฤษภาคม 2563 เริ่มผ่อนปรนมาตรการควบคุมการระบาดในเดือนกรกฎาคม 2563 ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศลดลง 60% จากปี 2562 (วิจัยกรุงศรี, 2563) ซึ่งรวมไปถึงการกระทบต่อตลาดน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม ที่จำหน่ายในตลาดท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม เช่น ตลาดแม่กลอง ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำท่าคา เป็นต้น

การใช้เทคนิค FT-NIR วิเคราะห์โครงสร้างทางโมเลกุลโดยการสั่นสะเทือนของพันธะทางเคมี (Xie, L. et al., 2009) ด้วยพลังงานคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า เป็นเทคนิคที่ไม่ทำลายตัวอย่าง ใช้เวลาในการวิเคราะห์ และแสดงผลอย่างรวดเร็ว (อนุพันธ์ เทอดวงศ์วรกุล, 2552) ปัจจุบันมีการนำเทคนิคนี้ไปประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น ทำนายโครงสร้างทางเคมีและความหวานของลูกพลับ (กรุณรัตน์ สกุลนามรัตน์ และคณะ, 2016) ทำนายความหอมของข้าวหอมมะลิ (ธารรัตน์ มณีน่วม และคณะ, 2560) ทำนายความแก่ของทุเรียน (อริยนันท์ ตลับนาค และอนุพันธ์ เทอดวงศ์วรกุล, 2560) ทำนายปริมาณสารอาหาร และพลังงานในผลิตภัณฑ์อาหารขบเคี้ยว (Benes, E. et al., 2020) เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนา

ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้รับผลกระทบของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อศึกษารูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามโดยใช้เทคนิคสเปกโทรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีการวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้รับผลกระทบของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 แบ่งเป็น 2 การทดลอง โดยการศึกษาสภาพทั่วไป และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม และสมาชิกในกลุ่ม จำนวน 7 กลุ่ม ประกอบด้วย วิสาหกิจชุมชนบ้านตันหยง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำตาลมะพร้าว วิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตลาดน้ำท่าคา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ศรีสมุทร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดาวเรือง และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคุณไศยรัย โดยเชิญเข้าประชุมกลุ่มละ 2 ท่าน รวม 14 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นการสนทนากลุ่ม 2 ประเด็น คือ 1) สถานการณ์การผลิต และ 2) รูปแบบของผลิตภัณฑ์ วิธีการดำเนินการโดยทำหนังสือเชิญกลุ่มตัวอย่างประชุมพร้อมกัน ณ ห้องประชุมพัฒนาการศาลาว่าการจังหวัดสมุทรสงคราม คณะผู้วิจัย อธิบายวัตถุประสงค์ และขอบข่ายของการสนทนากลุ่ม เริ่มต้นด้วยคำถามนำเพื่อเข้าสู่ประเด็นการสนทนา หลังจากนั้นจะเป็นการอภิปรายแบบอิสระ ในระหว่างการสนทนา คณะผู้วิจัยจดบันทึกและบันทึกเทปการสนทนา เมื่อจบการสนทนาคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตลงพื้นที่แหล่งผลิตตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สนใจ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นการสนทนา 2 ประเด็นหลัก

ในการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคน้ำตาลมะพร้าวแท้เป็นการสำรวจพฤติกรรมของผู้ซื้อน้ำตาลมะพร้าวแท้ในประเด็นสถานที่ที่นิยมซื้อ วิธีการเลือกซื้อ ความถี่ในการซื้อ วัตถุประสงค์ในการซื้อ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคต้องการซื้อ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามจำนวน 100 คน โดยแบ่งตามตลาด 3 ตลาด คือ

ตลาดแม่กลอง จำนวน 50 คน ตลาดอัมพวา จำนวน 30 คน และตลาดท่านา จำนวน 20 คน โดยคณะผู้วิจัยแจกและเก็บแบบสำรวจด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษารูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ด้วยใช้เทคนิคสเปกโตรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้ โดยเก็บตัวอย่างน้ำตาลมะพร้าวแท้จากวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 7 ตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ FT-NIR Spectra เปรียบเทียบกับ FT-NIR Spectra ของน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทรายกลูโคส และฟรักโตส โดยการวัดค่าการดูดกลืนแสงด้วยเครื่องสเปกโตรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้ (FT-NIR Spectrometer, Model: Frontier FT-NIR Serial No. 103573 PerkinElmer, USA) ในรูปแบบสะท้อนกลับ (Reflectance) ช่วงความยาวคลื่น $4000 - 10000 \text{ cm}^{-1}$ scan 60 scans ก่อนการวัดค่าควบคุมอุณหภูมิตัวอย่างให้มีค่าเท่ากับ 25 องศาเซลเซียส โดยวางไว้ในห้องที่มีอุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส นาน 30 นาที ทำการทดลอง 3 ซ้ำ วิเคราะห์หาความแตกต่างของโครงสร้างทางโมเลกุลด้วยการใช้โปรแกรม the Perkin Elmer Spectrum Quant software (Version 10.6.0.893)

ขั้นตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจำแนกน้ำตาลมะพร้าวแท้ในระดับโครงสร้างทางโมเลกุล ด้วยเครื่องสเปกโตรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้ เพื่อสร้างคุณค่าทางการตลาด และเพื่อเป็นการยกระดับราคาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้รับผลกระทบของโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019

จากข้อมูลการสนทนากลุ่ม มีผู้เข้าร่วมสนทนาทั้งหมด 11 ท่าน (ร้อยละ 78.57 ของเป้าหมาย) คือ วิสาหกิจชุมชนบ้านต้นหยง 1 ท่าน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำตาลมะพร้าว 2 ท่าน วิสาหกิจชุมชนบ้านริมคลองโฮมสเตย์ 2 ท่าน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตลาดน้ำท่าคา 1 ท่าน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ศรีสมุทร 2 ท่าน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มดาวเรือง 2 ท่าน และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มคุณไอศูรย์ 1 ท่าน ดังแสดงในภาพที่ 1 การลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลด้านสภาพทั่วไปและปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ 2 ชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชนบ้านต้นหยง และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มตลาดน้ำท่าคา ดังแสดงในภาพที่ 2 และภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา ดังแสดงในตารางที่ 1 จากการสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคจากกลุ่มผู้ซื้อน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามจำนวน 100 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 80 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 55 โดยสถานที่เลือกซื้อน้ำตาลมะพร้าวแท้บ่อยที่สุด คือห้างสรรพสินค้าร้อยละ 43 รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวร้อยละ 31 วิธีการที่ใช้ในการเลือกซื้อจะใช้วิธีการดูสีและลักษณะ

ปรากฏของน้ำตาลมะพร้าวร้อยละ 35 รองลงมาคือการอ่านจากฉลากบนบรรจุภัณฑ์ร้อยละ 31 ความถี่ในการซื้อจะเป็นนาน ๆ ครั้งร้อยละ 39 รองลงมาจะเป็นการซื้อ 1 ครั้ง/ภายใน 2 - 3 เดือน ร้อยละ 32 ส่วนวัตถุประสงค์ในการซื้อเพื่อนำไปทำขนมหวานร้อยละ 43 รองลงมาจะซื้อเพื่อนำไปทำเครื่องจิ้มร้อยละ 28 และรูปแบบของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ที่ต้องการให้มีจำหน่ายมากที่สุด คือมีลักษณะคล้ายกับกะปิบรรจุในบรรจุภัณฑ์มีฝาปิดเปิดเพื่อให้สะดวกในการใช้งานร้อยละ 48 รองลงมาคือผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในรูปแบบน้ำเชื่อมร้อยละ 20 ดังแสดงในตารางที่ 2 ผลการศึกษาในขั้นตอนนี้พบว่า สถานการณ์ในปัจจุบันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาเรื่องการตลาดและการแข่งขันของน้ำตาลมะพร้าวผสมที่มีราคาต่ำกว่า วิสาหกิจชุมชนพยายามแก้ปัญหาโดยการทำการตลาด Online เพื่อเพิ่มยอดขายและพัฒนาารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น การพัฒนาเป็นรูปแบบน้ำเชื่อมเข้มข้น (Syrup) สำหรับทาขนมปัง รูปแบบน้ำตาลมะพร้าวผงสำหรับให้ความหวานในกาแฟ เป็นต้น โดยมีหน่วยงานภาครัฐช่วยทางด้านการตลาด การให้การรับรองมาตรฐาน “แม่กลองการันตี” และให้ความรู้ด้านการผลิตเพื่อยกระดับกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน OTOP แต่ยังไม่มีหน่วยงานใดนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการหาวิธีการจำแนกความแตกต่าง ระหว่างน้ำตาลมะพร้าวแท้กับน้ำตาลมะพร้าวผสมในระดับโครงสร้างทางโมเลกุล แทนพฤติกรรมการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ของผู้บริโภคด้วยวิธีการสังเกตสี และลักษณะปรากฏของน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งเป็นทักษะส่วนตัวของผู้บริโภคที่อาจมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้

ภาพที่ 1 บรรยากาศกิจกรรมสนทนากลุ่ม ณ ห้องประชุมพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพที่ 2 เยี่ยมชมวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม

(ก) วิสาหกิจชุมชนบ้านต้นหยง ประธานกลุ่มกำนันสมรวย

(ข) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มตลาดน้ำท่าคา ประธานกลุ่มผู้ใหญ่ฐานิดา

ภาพที่ 3 ภาพแสดงโรงงานผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ ของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าว
แท้จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไป และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาล
มะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม จากการสนทนากลุ่ม

ประเด็นที่ศึกษา	สิ่งที่ค้นพบ
1. สถานการณ์การผลิต	1.1 ความผันผวนของราคา โดยราคาจำหน่ายน้ำตาลมะพร้าวในท้องตลาดมีหลากหลาย ตั้งแต่ 39 - 800 บาทต่อกิโลกรัม ขึ้นอยู่กับรูปแบบและตราผลิตภัณฑ์ 1.2 ต้นทุนการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทรายมาก และไม่มีอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความแตกต่างได้อย่างชัดเจน 1.3 การลดลงของการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ เนื่องจากในการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ต้นทุนสูงจึงไม่คุ้มทุน และขาดแคลนแรงงานในการป็นขึ้นต้นมะพร้าวเพื่อเก็บน้ำหวานจากจันทมะพร้าว ส่วนมะพร้าวลดลงจากราคาที่ดินมีมูลค่าสูง เกษตรกรหันไปทำธุรกิจอื่น เช่น ธุรกิจท่องเที่ยว โฮมสเตย์ จำหน่ายขนมของฝาก 1.4 การสนับสนุนของจังหวัด โดยจังหวัดมีมาตรฐาน “แม่กลองการ์นิตี” เพื่อรับรองว่าเป็นของดีจังหวัด ซึ่ง ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแม่กลองของวิสาหกิจชุมชนมีการรับรองว่าเป็นของดีจังหวัดสมุทรสงคราม 1.5 การสนับสนุนของรัฐบาล เช่น โครงการคัดสรร OTOP มพช.น้ำตาลมะพร้าว โครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน โดยสถาบันการศึกษาในการพัฒนาระบบการผลิตให้มีมาตรฐาน พัฒนารูปแบบและบรรจุภัณฑ์ของน้ำตาลมะพร้าวแท้ โดยวิสาหกิจชุมชนมีการผลิตตามมาตรฐานของ อย. และมีตราสินค้าเฉพาะกลุ่มวิสาหกิจ สินค้าได้รับรองมาตรฐาน OTOP 3/4/5 ดาว 1.6 รายได้ลดลง เนื่องจากการเกิดภาวะการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่าผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวได้รับผลกระทบหลายกลุ่ม โดยลูกค้ารายใหญ่ที่สั่งผลิตเพื่อการส่งออกงดการสั่งซื้อ ขณะที่การรับซื้อน้ำหวานจากจาวตาล จากเกษตรกรยังคงต้องรับซื้อในปริมาณเท่าเดิม และราคาปกติ ส่วนการจำหน่าย Online ที่ขายผ่าน Page มียอดการสั่งซื้อลดลง และการท่องเที่ยวของคนไทยในตลาดอัมพวาลดลง
2. รูปแบบของผลิตภัณฑ์	2.1 ประเภทของน้ำตาลมะพร้าว พบว่ามี 3 รูปแบบ คือน้ำตาลมะพร้าวแท้ น้ำตาลมะพร้าวผสม และน้ำตาลมะพร้าวหอม 2.2 รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบก้อนหรือปึกบรรจุในถุง และกล่องพลาสติก รูปแบบบรรจุในขวดแก้ว รูปแบบน้ำเชื่อมเข้มข้น บรรจุหลอดบีบพลาสติกหรือบรรจุขวดแก้วมีฝาปิดสนิท เป็นต้น

รูปแบบก้อนพื้นฐาน

รูปแบบผง

รูปแบบน้ำเชื่อม

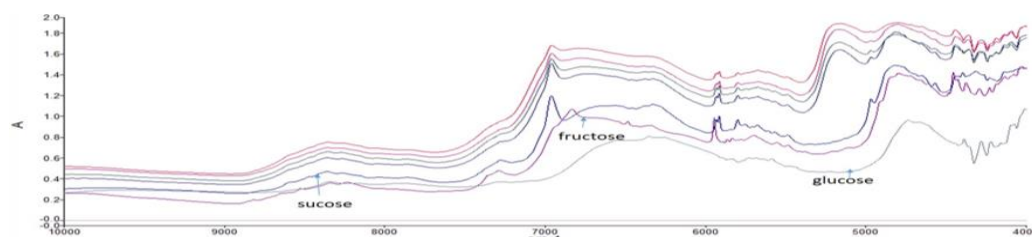

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง และพฤติกรรมผู้บริโภค น้ำตาลมะพร้าวแท้

ลักษณะทางประชากร	ร้อยละ	ลักษณะทางประชากร	ร้อยละ
เพศ		การศึกษา	
ชาย	20	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	24
หญิง	80	ปริญญาตรี	55
		ปริญญาโท	2
		ปริญญาเอก	19
พฤติกรรมผู้บริโภค น้ำตาลมะพร้าวแท้		วิธีการที่ใช้ในการเลือกซื้อ	
สถานที่ที่ซื้อน้ำตาลมะพร้าวบอยที่สุด		วิธีการที่ใช้ในการเลือกซื้อ	
ซูเปอร์มาร์เก็ต	43	ดูสี และลักษณะปรากฏ	35
ช่องทางออนไลน์	18	ดมกลิ่น	23
แหล่งท่องเที่ยว	31	อ่านจากฉลาก	31
ตลาดสด	8	ยี่ห้อ	11
ความถี่ในการซื้อ		วัตถุประสงค์ในการซื้อ	
1 - 2 ครั้ง/สัปดาห์	12	ทำขนมหวาน	43
1 ครั้ง/เดือน	17	ทำอาหารคาว	20
1 ครั้ง/ภายใน 2 - 3 เดือน	32	ทำเครื่องจิ้ม	28
นาน ๆ ครั้ง	39	อื่น ๆ	9
5. รูปแบบของผลิตภัณฑ์ น้ำตาลมะพร้าวแท้ที่ต้องการให้มีจำหน่ายมากที่สุด			
น้ำตาลมะพร้าวแท้มีลักษณะคล้ายกับกะปิบรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่มีฝาปิดเปิด เพื่อให้สะดวกในการใช้งาน			48
น้ำตาลมะพร้าวแท้ในรูปแบบผงแห้ง			14
น้ำตาลมะพร้าวแท้ในรูปแบบน้ำเชื่อม			20
น้ำตาลมะพร้าวแท้ในรูปแบบน้ำตาลก้อนสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ขนาดเล็ก			15
อื่น ๆ			3

2. การศึกษารูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามโดยใช้ เทคนิคสเปกโทรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้

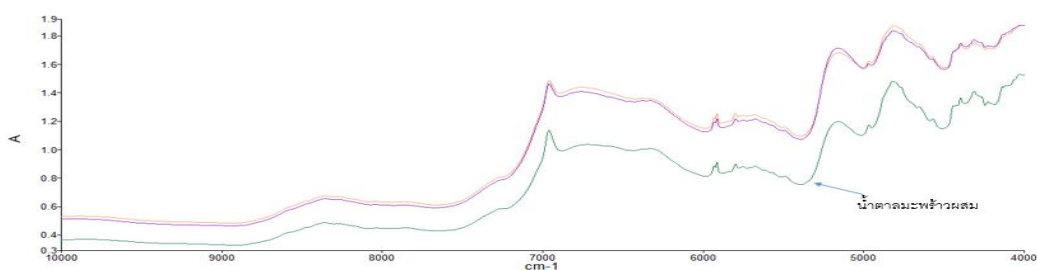
ผลการศึกษาโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการเปรียบเทียบกับน้ำตาลซูโครส น้ำตาลกลูโคส และน้ำตาลฟรักโตส ดังแสดงในภาพที่ 4 พบว่า โครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม คล้ายกับน้ำตาลซูโครส แสดงว่า น้ำตาลมะพร้าวแท้ ประกอบด้วยน้ำตาลซูโครสเป็นหลัก และมีส่วนประกอบที่เป็นน้ำตาลกลูโคส และน้ำตาลฟรักโตสรวมอยู่ด้วย นอกจากนั้นยังมีองค์ประกอบที่เป็นน้ำและโปรตีนอยู่ด้วย

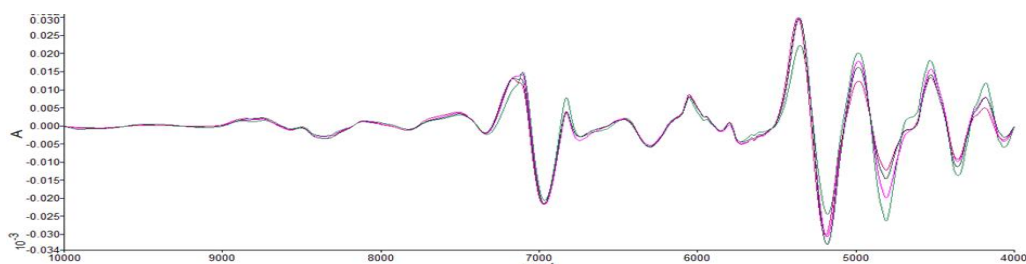
ภาพที่ 4 สเปกตรัมการดูดกลืนแสงของ FT-NIR ที่ช่วงคลื่น 10000 - 4000 cm^{-1} ของน้ำตาลมะพร้าวแท้ จังหวัดสมุทรสงครามเทียบกับน้ำตาลซูโครส น้ำตาลกลูโคส และน้ำตาลฟรักโตส

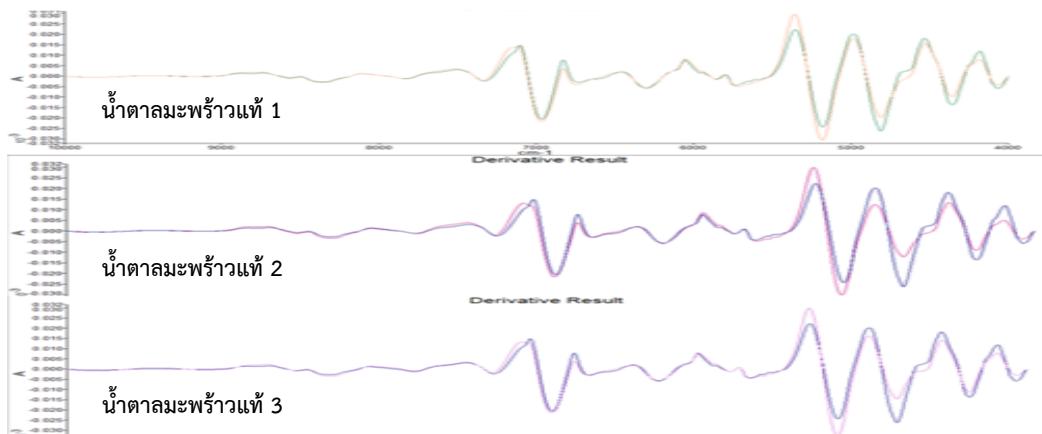
ผลการเปรียบเทียบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม กับน้ำตาลมะพร้าวผสม (น้ำตาลมะพร้าวที่ผสมน้ำตาลทราย) ดังแสดงในภาพที่ 5 พบว่ารูปแบบสเปกตรัมน้ำตาลมะพร้าวแท้คล้ายกับน้ำตาลมะพร้าวผสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการแปลงค่าอนุพันธ์กำลังสองของพีคสเปกตรัมที่เหมือนกัน ด้วยการใช้โปรแกรม Spectrum Quant (Version 10.6.0.893) ทำให้จำแนกความแตกต่างทางโครงสร้างทางเคมีของน้ำตาลมะพร้าวแท้กับ น้ำตาลมะพร้าวผสมได้ชัดเจนขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 6 และภาพที่ 7 พบว่าอนุพันธ์กำลังสองของสเปกตรัมการดูดกลืนแสง FT-NIR ของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีความคล้ายกับน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย ยกเว้นที่ช่วงคลื่น $7211 - 7114 \text{ cm}^{-1}$ และที่ช่วงคลื่น $4695 - 4618 \text{ cm}^{-1}$ ซึ่งที่ช่วงคลื่น $4695 - 4618 \text{ cm}^{-1}$ เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกถึงปริมาณโปรตีน ซึ่งแสดงว่าโครงสร้างของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีโปรตีนมากกว่า น้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย

ภาพที่ 5 สเปกตรัมการดูดกลืนแสงของ FT-NIR ที่ช่วงคลื่น $10000 - 4000 \text{ cm}^{-1}$

ภาพที่ 6 แสดงภาพรวมอนุพันธ์กำลัง 2 ของค่าการดูดกลืนแสงของโมเลกุลน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัด สมุทรสงคราม เปรียบเทียบกับน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย ที่ช่วงคลื่น $10000 - 4000 \text{ cm}^{-1}$

ภาพที่ 7 การเปรียบเทียบอนุพันธ์กำลัง 2 ของค่าการดูดกลืนแสงของโมเลกุลน้ำตาลมะพร้าวแท้ ในจังหวัดสมุทรสงคราม เทียบกับน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย ที่ช่วงคลื่น 10000 - 4000 cm^{-1}

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม

จากผลการวิจัยสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ และรูปแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม ด้วยเทคนิค FT-NIR พบว่าสเปกตรัมการดูดกลืนแสงของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม มีความแตกต่างจากน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อยกระดับคุณภาพสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค โดยมีแนวทางในการสร้างการรับรู้ได้ดังนี้

1. จังหวัดสมุทรสงคราม นำข้อมูลโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้ไปเผยแพร่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงครามให้กับผู้บริโภค

2. ใช้กลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ เช่น น้ำตาลมะพร้าวแท้มีค่า GI ต่ำ เป็นน้ำตาลที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน หรือผู้ที่รักษาสุขภาพ และมีกระบวนการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ที่เป็นกระบวนการผลิตจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ไม่มีการใช้สารเคมีในการแต่งสี กลิ่น หรือรสชาติ เป็นต้น หากผู้บริโภคต้องการความมั่นใจ สามารถพิสูจน์ได้จากการใช้เทคนิค FT-NIR ที่ค้นพบจากงานวิจัยนี้

3. ผลงานวิจัยชิ้นนี้ นำไปปรับบุคลิกภาพ (Personality) ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ที่สะท้อนไปถึงผู้บริโภค เช่น เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีงานวิจัยเชิงคุณภาพรองรับ ดูทันสมัยและมีความเป็นสากล เป็นต้น โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์กระบวนการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประยุกต์ใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์สำหรับ

การวิเคราะห์โครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลากหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น และเผยแพร่ในรูปแบบโปสเตอร์ แผ่นพับ หรือผ่านสื่อสังคม Online

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ที่ผลิตโดยวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้นักท่องเที่ยวและปริมาณการสั่งซื้อน้ำตาลมะพร้าวลดลง ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามลดลงไปเป็นจำนวนมาก และมีปัญหาด้านทุนการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ที่เพิ่มสูงขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม การแก้ปัญหาทำได้โดยการนำสินค้าเข้าสู่ตลาดใหม่ เช่น ตลาด online พฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ พบว่า ห้างสรรพสินค้าเป็นช่องทางการจำหน่ายที่ผู้บริโภคนิยมไปซื้อมากที่สุด ทำให้ข้อความในฉลากจึงมีบทบาทสำคัญในการจูงใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ ในเรื่องความถี่ในการซื้อและวัตถุประสงค์ในการซื้อ จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้อย่างมีโอกาสนในการเพิ่มความถี่ในการซื้อโดยการปรับตัววัตถุประสงค์การใช้ของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ให้หลากหลายขึ้น เช่น การนำเสนอรูปแบบการใช้ในผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ เป็นสารให้ความหวานในน้ำสลัด ใช้ในรูปแบบของสารให้ความหวานในผลิตภัณฑ์ธัญพืชอัดแท่งที่เรียกว่า Cereal Bar เป็นต้น

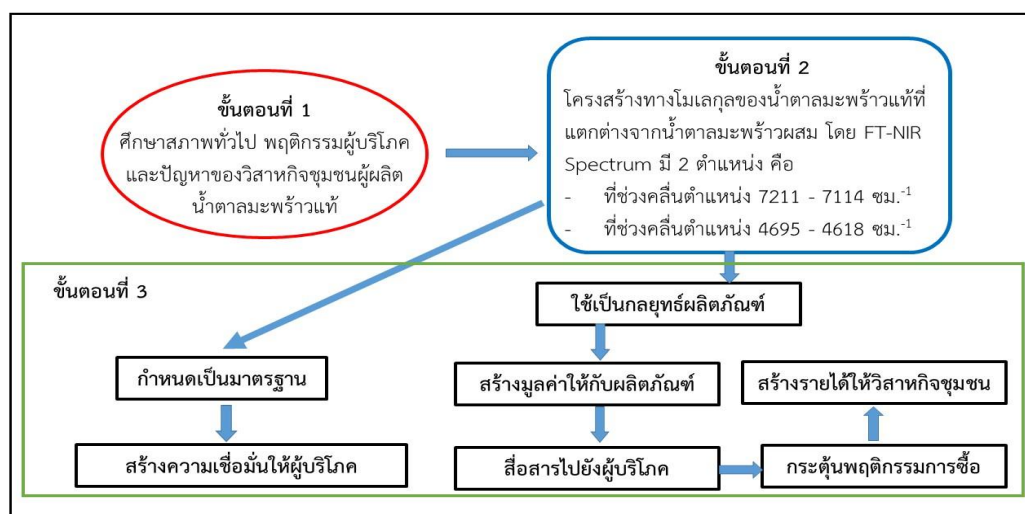
2. จากการศึกษาแบบโครงสร้างทางโมเลกุลของน้ำตาลมะพร้าวแท้ โดยใช้เทคนิคสเปกโทรสโกปี อินฟราเรดย่านใกล้ แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างของน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามมีโปรตีน และน้ำเป็นองค์ประกอบมากกว่าน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทรายที่ตำแหน่งพีคที่ช่วงคลื่น 4695 - 4618 ซม.⁻¹ เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกถึงปริมาณโปรตีน (Benes, E. et al., 2020) และพีคที่ช่วงคลื่น 5155, 5379 - 5011 ซม.⁻¹ เป็นตำแหน่งที่แสดงถึงองค์ประกอบของน้ำ (Fu, X. P. et al., 2009); (Osborne, B. G. & Fearn, T., 1986) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Roberts, J. J. et al. ที่เทคนิคนี้แยกความแตกต่างของสารต่าง ๆ ได้ดี การที่โครงสร้างของน้ำตาลมะพร้าวแท้มีน้ำและโปรตีนในโมเลกุลมากกว่าทำให้มีลักษณะเป็นสารกึ่งแข็งกึ่งเหลว (Amorphous) (Roberts, J. J. et al., 2017)

3. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การจำแนกชนิดของน้ำตาลในระดับโครงสร้างโมเลกุล สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด โดยเฉพาะตลาด Online ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้เป็นสินค้าที่มีต้นทุนการผลิตสูง มีมูลค่าความเป็นผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาไทย และมีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้บริโภค การกำหนดราคาขายตามต้นทุนที่แท้จริงแม้ว่าจะมีราคาสูง แต่ควรมีคุณค่าต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้ผู้บริโภคเห็นคุณค่าและยอมจ่ายได้ ผู้ประกอบการสามารถให้ความมั่นใจใน

คุณภาพของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ได้ โดยการสื่อสารข้อมูลเหล่านี้ ไปยังผู้บริโภค โดยการนำผลงานวิจัยนี้ คุณประโยชน์ และเรื่องราวของน้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม ไปจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ในหลายภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น เพื่อกระตุ้นยอดขายโดยเฉพาะในช่วงวิกฤตของผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 2019 ที่พฤติกรรมของผู้บริโภคมีการปรับตัวเข้าสู่ผู้บริโภคแบบปกติใหม่ (New normal) มีการให้ความสำคัญกับสินค้าเพื่อสุขภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญของผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงคราม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 8 ภาพรวมของการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม

การพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการประสานความรู้ทางด้านการตลาดและวิทยาศาสตร์ โดยใช้ข้อมูลทางด้านโครงสร้างระดับโมเลกุล เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ่านการสื่อสารไปยังผู้บริโภค และหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม สรุปได้ว่าสภาพทั่วไป พฤติกรรมผู้บริโภค และปัญหาของน้ำตาลมะพร้าวแท้ของจังหวัดสมุทรสงคราม คือต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและยอดจำหน่ายที่ลดลง

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค การใช้เทคนิค FT-NIR พบว่าองค์ประกอบโครงสร้างทางเคมีของน้ำตาลมะพร้าวแท้มีความแตกต่างจากน้ำตาลมะพร้าวผสมน้ำตาลทราย ดังนั้นการพัฒนาภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้สามารถต่อยอดได้ โดยการนำผลการวิจัยนี้ส่งมอบให้กับ 1) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ในจังหวัดสมุทรสงครามเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับผู้บริโภค และ 2) พัฒนาการจังหวัดสมุทรสงครามสามารถใช้เป็นแนวทางในการประกันคุณภาพผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าวแท้จังหวัดสมุทรสงคราม

เอกสารอ้างอิง

- กรณรัตน์ สกุนตนาภรณ์ และคณะ. (2016). สมการทำนายความหวานของลูกพลับด้วยเทคนิค NIR Spectroscopy การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ 8” วิจัยเพื่อประเทศไทย 4.0 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2563 จาก http://cheqa.rmuti.ac.th/rmuti_2200/SAR%202559/ระดับคณะ/องค์202/2.3-29.pdf
- ขวัญหทัย พวงเขียว. (2562). ประวัติการทำน้ำตาลมะพร้าวและประโยชน์ที่ได้รับ. เรียกใช้เมื่อ 25 มกราคม 2563 จาก <https://medium.com/@khwanhatai1125/>
- ธารารัตน์ มณีนุ่ม และคณะ. (2560). การสร้างสมการเพื่อประเมินสาร 2-acetyl-1-pyrroline ในข้าวกล้องหอมมะลิด้วยเทคนิคเนียร์อินฟราเรดสเปกโทรสโกปี. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2563 จาก <http://brrd.ricethailand.go.th/images/pdf/2560/seminarrice2060/nan2560/15.pdf>
- วิจัยกรุงศรี. (2563). บทวิเคราะห์ Research Intelligence หัวข้อ Covid-19. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/ri-post-covid-19>
- สุรจิต ชีรเวทย์. (2549). คนแม่กลอง. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สมุทรสงคราม: หอการค้าจังหวัดสมุทรสงคราม.
- เสวก เกิดมา. (2563). ผวจ. ประชุม คณะกรรมการเพื่อส่งเสริมการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ให้มีราคาสูงขึ้น. เรียกใช้เมื่อ 28 พฤษภาคม 2563 จาก <https://phukhaopost.com/>
- อนุพันธ์ เทอดวงศ์วรกุล. (2552). การปรับแต่งสเปกตรัมก่อนการวิเคราะห์ในเทคโนโลยีอินฟราเรดย่านใกล้ในอุตสาหกรรมเกษตร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อริยพันธ์ ตลับนาค และอนุพันธ์ เทอดวงศ์วรกุล. (2560). การประเมินความแก่ทุเรียนแบบทำลายน้อยที่สุดด้วยเทคนิคสเปกโทรสโกปีอินฟราเรดย่านใกล้. วารสารสมาคมวิศวกรรมเกษตรแห่งประเทศไทย, 23(2), 9-16.

- Benes, E. et al. (2020). Predicting macronutrients and energy content of snack products using FT-NIR analysis and chemometric techniques. *Journal of Food Engineering*, 280(2020), 1-8.
- Fu, X. P. et al. (2009). Determination of soluble solid content and acidity of loquats based on FT-NIR spectroscopy. *J. Zhejiang Univ. Sci. B.*, 10(2), 120-125.
- Osborne, B. G. & Fearn, T. (1986). *Near Infrared Spectroscopy in Food Analysis*. England: Longman Scientific and Technical.
- Roberts, J. J. et al. (2017). A Feasibility Study on the Potential Use of Near Infrared Reflectance Spectroscopy to Analyze Meat in Live Animals: Discrimination of Muscles. *Journal of Spectroscopy*, 2017(4), 1-7.
- Saputro, A. D. et al. (2017). Quality attributes of dark chocolates formulated with palm sap-based sugar as nutritious and natural alternative sweetener. *European Food Research and Technology*, 243(2), 177-191.
- Trinidad, T. & Encabo, R. (2010). Glycemic index of commonly consumed carbohydrate foods in the Philippines. *Journal of Functional Foods*, 2010(2), 271-274.
- Xie, L. et al. (2009). Quantification of glucose, fructose and sucrose in bayberry juice by NIR and PLS. *Food Chemistry*, 114(3), 1135-1140.

การบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธ
กับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรม
ในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์*

PUBLIC MANAGEMENT OF SMART BUDDHIST CITIES MODEL
FOR ENHANCEMENT OF MORALS AND ETHICS TO THE QUALITY
OF LIFE IN COMMUNITY NAKHON SAWAN PROVINCE

อัครเดช พรหมกัลป์

Akkaradecha Brahmakappa

รัตติยา เหนืออำนาจ

Rattiya Nua-amnat

อาภรรัตน์ เลิศไพบรود

Aponrat Lertpaired

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: rattitik.prom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิต ด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีการศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน การประชุมแกนนำในระดับพื้นที่ จำนวน 41 รูป/คน การขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาในเชิงพื้นที่ผ่านการประเมินผลโครงการด้วย CIPPI Model โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแกนนำและคณะทำงานระดับพื้นที่ จำนวน 18 รูป/คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธฯ ประกอบด้วย 1) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart People เป็นต้นว่า การพัฒนาบ้านคุณธรรมปลอดภัยปลอดภัยหัวใจสะอาด กายเป็นสุข การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม และการพัฒนาภาวะผู้นำของเด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้าน 2) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Culture เป็นต้นว่า การสืบสานสืบทอดวิถีชีวิตชาวนา การสืบสานตำนานรุ่งมงคล

* Received 27 September 2021; Revised 24 October 2021; Accepted 3 November 2021

ในกลุ่มเยาวชนในชุมชน สืบสานประเพณีบุญเดือน 10 และการสืบสานประเพณีบุญคุณลานสู่ขวัญข้าว 3) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Ecology เป็นต้นว่า กิจกรรมวัด 5ส. บ้าน 5ส. และชุมชน 5ส. 4) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Economy เป็นต้นว่า การผลิตกระปุกออมสินไม้ไผ่ และการต่อยอดธุรกิจ และ 5) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Technology เป็นต้นว่า การพัฒนาตลาดต้นโพธิ์ให้เป็นพื้นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนและเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, เมืองอัจฉริยะเชิงพุทธ, การยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรม

Abstract

The objectives of this research were: present the model of public management of smart Buddhist cities model for enhancement of moral and ethics to the quality of life in the community, Nakhon Sawan province. They use action research by the documentary, focus group discussion with ten experts, a public hearing with 46 core groups, development by activities and project, evaluation by CIPPI model with 18 key stakeholders, and descriptive content analysis technique. Research results; the model of public management of smart Buddhist cities model for enhancement of moral and ethics to the quality of life in community, Nakhon Sawan province consists of; 1) the development of smart people for example; developing a moral home (no alcohol and no smoking), moral, ethical and leadership development of children and youth on communities. 2) development of smart culture, for example; continue of farmers' folkways, continued Thung Mongkol in children and youth in communities, continuing the tradition of Sart Thai and Boon Kun Lan - Su Kwan Krow tradition. 3) development of smart ecology, for example, 5S or five S of temple and community. 4) development of the smart economy, for example, producing bamboo piggy bank and extension the Thung Mongkol, and 5) development of smart technology, for example, Ton - Phoe market for trading and exchanging products in the community and as an exchange area for learning local culture.

Keywords: Public Management, Smart Buddhist Cities Model, Enhancement of Moral and Ethics to The Quality of Life.

บทนำ

แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกจากการศึกษาของ IBM ในปี 2553 เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมือง เป็นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทันสมัย ให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม (วรศักดิ์ กนกนุกุลชัย, 2562) โดยมีบริการระบบอัจฉริยะด้านสิ่งแวดล้อม (Smart Environment) และจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะอย่างน้อย 1 ด้านจาก 6 ด้าน (Smart Mobility, Smart People, Smart Living, Smart Economy, Smart Governance, Smart Energy) (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2562)

ปัจจุบันสภาพของชุมชนหรือสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก จากสังคมแห่งการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กลักลับกลายเป็นสังคมที่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน กอบโกย และซื้อหาได้ด้วยตัวเงิน โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลและยุคแห่งการแก่งแย่งแข่งขันตามกลไกหรือพลวัตในโลกของทุนนิยมและบริโภคนิยม ความผูกพันแน่นแฟ้นภายในชุมชนหมู่บ้านได้เริ่มที่จะจางหายไปมาก ผู้คนพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง และทำให้ผู้คนในชุมชนหมู่บ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ซึ่งต่างกับในอดีตที่ผู้คนในชุมชนหรือสังคมจะไว้วางใจกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ทั้งนี้เพราะทุกคนยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับสังคมชาวพุทธเรียกหลักหรือระเบียบที่ควบคุมความประพฤติของคนในชุมชนสังคมให้เรียบร้อยดีงามนั้นว่า “ศีล” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2551) ซึ่งจุดมุ่งหมายของศีลนั้นก็เพื่อการฝึกให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่แท้ คือการไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข (ศีลปาโล, 2548)

ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ โดยสภาพพื้นที่เป็นที่ราบต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ และบางส่วนประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง เลี้ยงสัตว์ มีรายได้เฉลี่ยของประชากร 77,184.19 บาท/ปี แบ่งเป็น 3 หมู่ ประกอบด้วย หมู่ 5 หมู่ 6 และหมู่ 9 มีวัดหนองกระดุกเนื้อเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีการสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น มีประเพณีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา และมีความหลากหลายทางชนชาติพันธุ์ เช่น ไทย ลาวครึ่ง มอญ (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์, 2562) ถือเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้เป็นชุมชนหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัดนครสวรรค์ และก้าวสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะเชียงใหม่ที่มีการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การสืบสาน มีการสร้างงานและ

เศรษฐกิจฐานราก ปราศจากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และมีพร้อมด้วยภูมิปัญญาที่เป็นเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกำหนดพื้นที่ต้นแบบ คือ ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ - ดอนยาว หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ไทย มอญ และลาวครึ่ง ซึ่งมีความซับซ้อนทางสังคม โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์โมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชน ประกอบด้วยวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับคุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรมของผู้นบนพื้นฐานแห่ง ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมอันดี และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาของหมู่บ้านชุมชนในพื้นที่

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ทั้งในระดับนโยบายระดับปฏิบัติการ โดยมาจากส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้องและคณะสงฆ์ จำนวน 10 รูป/คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสังเคราะห์โมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรม

3. การประชุมแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ซึ่งเป็นผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ชมรมผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชน จำนวน 41 รูป/คน ซึ่งเป็นการนำข้อสรุปที่ได้จากการสนทนากลุ่มมากำหนดแผนงานและออกแบบกิจกรรมในพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนต้นแบบเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการขับเคลื่อนพัฒนาในพื้นที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อ - ดอนยาว หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ตามแผนปฏิบัติการหรือกิจกรรมที่มาจากข้อสรุปในการประชุมแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) 5 มิติประกอบด้วย การขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นชุมชนหมู่บ้าน Smart People, Smart Culture, Smart Ecology, Smart Economy และ Smart Technology

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการขับเคลื่อนพัฒนาการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชน ตามรูปแบบ CIPPI Model ประกอบด้วย การประเมินด้านบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผลิตผล และการประเมินผลกระทบ โดยการสัมภาษณ์แกนนำและคณะทำงานที่ได้ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการ จำนวน 18 รูป/คน

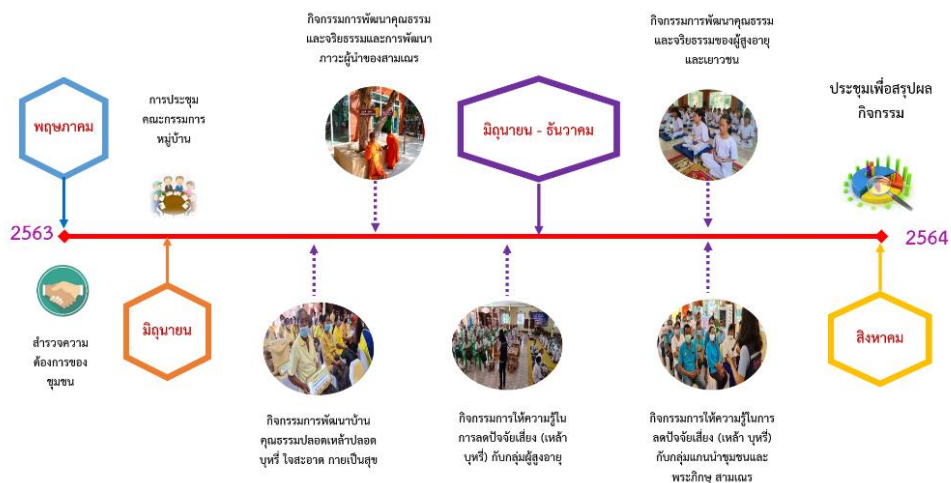
ผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญในระดับพื้นที่ พบว่า การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านให้น่าอยู่น่าอาศัย ทันสมัย ประชาชนอยู่ดี มีสุข มีสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย มีการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแหล่งการเรียนรู้ นั้น เป็นการพัฒนากลุ่มชุมชนวิถีพุทธสร้างสรรค์ (Smart Buddhist Community) หรือเป็นเมืองอัจฉริยะเชียงใหม่ (Smart Buddhist City) ซึ่งจะต้องประกอบด้วย 1) การพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชน (Smart People) 2) การสืบสานวัฒนธรรมชุมชนหรือภูมิปัญญาที่สั่งสมจากอดีตและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (Smart Culture) 3) การร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน (Smart Ecology) 4) การประกอบสัมมาชีพบนพื้นฐานของความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกัน และตั้งอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม (Smart Economy) และ 5) การพัฒนาให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) บนพื้นฐานการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมของชุมชน (Smart Technology)

จากการประชุมแกนนำในระดับพื้นที่ (Core Group) ในหมู่ 5 หมู่ 6 และหมู่ 9 ของชุมชนหนองกระดุกเนื้อ - ดอนยาว ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ที่ประชุมได้มีมติกำหนดแผนงานและกิจกรรมในพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในการก้าวไปสู่ความเป็นชุมชนต้นแบบเมืองอัจฉริยะเชียงใหม่ ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart People

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart People

การพัฒนาคนสู่ความเป็น Smart People เป็นการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและสันติสุข ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการพัฒนาบ้านคุณธรรมปลอดเหล้าปลอดบุหรี่ ใจสะอาด กายเป็นสุข 2) กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมและการพัฒนาภาวะผู้นำของสามเณร 3) กิจกรรมการให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) กับกลุ่มผู้สูงอายุ 4) กิจกรรมการให้ความรู้ในการลดปัจจัยเสี่ยง (เหล้า บุหรี่) กับแกนนำชุมชนและพระภิกษุ สามเณร และ 5) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้สูงอายุและเยาวชน

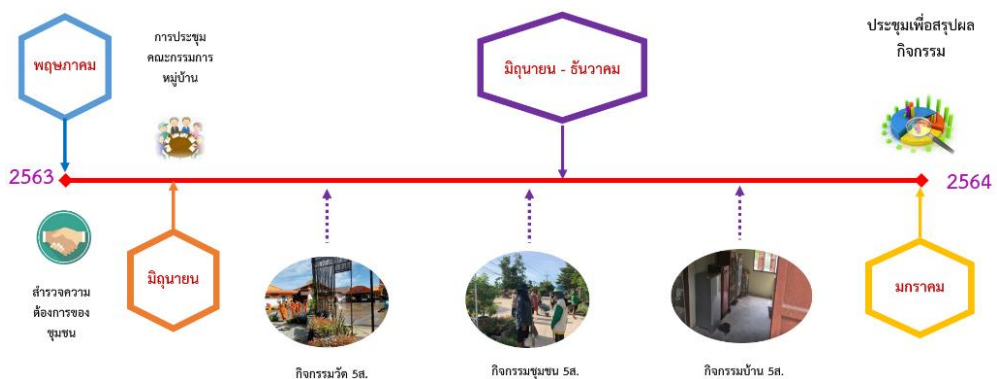
2. การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Culture

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Culture

การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Culture เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการสืบทอด การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการสืบสานสืบทอดวิถีชีวิตชาวนา 2) การสร้างพิพิธภัณฑ์ชาวนา 3) กิจกรรมสืบสานประเพณีบุญเดือน 10 4) กิจกรรมและขบวนแห่ชนชาติพันธุ์ 5) กิจกรรมการสืบสานตำนานสูงมดกลในกลุ่มเยาวชนชนโนชุมชน 6) กิจกรรมประกวดอาหารพื้นถิ่นชนชาติพันธุ์ และ 7) กิจกรรมการสืบสานประเพณีบุญตุนลาน สู่ขวัญข้าว

3. การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Ecology

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Ecology

การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Ecology เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ โดยพัฒนาตามแนวทาง “5ส.” ประกอบด้วย 1) กิจกรรมวัด 5ส. 2) กิจกรรมชุมชน 5ส. และ 3) กิจกรรมบ้าน 5ส.

4. การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Economy

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Economy

การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Economy เป็นการพัฒนาและต่อยอดอาชีพหรือกลุ่มสัมมาชีพ เพื่อสร้างรายได้มาจุนเจือครอบครัวให้พออยู่ พอกิน อยู่ดี กินดี และอาจจะทำให้เกิดชุมชนมั่งมี ศรีสุขในอนาคต ประกอบด้วย 1) การต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน กระปุกออมสินไม้ไผ่ 2) การต่อยอดสินค้าพื้นถิ่น รุ่งมงคล และ 3) ตลาดชุมชนลานโพธิ์ ซึ่งเป็นการค้าชุมชนเพื่อรองรับกับผลิตภัณฑ์และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน

5. การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Technology

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Technology

การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Technology ประกอบด้วย การพัฒนาและยกระดับลานการค้าชุมชนหรือตลาดลานโพธิ์ให้เป็นที่ย่อยแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน ถือเป็นการสร้างพื้นที่สาธารณะที่จะเป็นจุดศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่น ที่ปรากฏในรูปแบบของหลากหลายด้านอาหาร ด้านงานอาชีพฝีมือ ด้านศิลปะและดนตรี ด้านเครื่องจักสาน การตีเหล็ก ที่มีการสืบสาน รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากบรรพบุรุษ

การประเมินผลการบริหารจัดการของโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ตามรูปแบบ CIPPI Model พบว่า

1. การประเมินด้านบริบท พบว่า แต่ละโครงการมีความเป็นไปได้และในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ก็มีความสอดคล้องกับสภาพชุมชน ทนทางวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งและทุนชุมชนมีความเข้มแข็ง
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า พบว่า ชุมชนมีความศรัทธาในภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ มีการบริหารจัดการชุมชนมีความเข้มแข็ง มีแกนนำชุมชน จิตอาสาที่มีความเข้มแข็ง และศักยภาพชุมชนมีความเข้มแข็ง เอื้ออาหารและแบ่งปันซึ่งกันและกัน
3. การประเมินกระบวนการ พบว่า มีการสร้างข้อตกลงชุมชน ข้อจำกัดในการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ด้านเวลาและแนวทางการแก้ไข คือ ปรับช่วงเวลาการขับเคลื่อนกิจกรรมให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และข้อจำกัดในการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ในช่วงสถานการณ์โรค Covid - 19 และแนวทางการแก้ไข คือ เพิ่มความเข้มข้นในการตรวจสอบ และลดจำนวนผู้เข้าร่วมงานตามความเหมาะสม

4. การประเมินผลิตผล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามตัวชี้วัดใน 4 ด้าน คือ Smart People, Smart Culture, Smart Ecology, Smart Economy และ Smart Technology พบว่าการขับเคลื่อนและดำเนินการกิจกรรมและโครงการเป็นไปโดยราบรื่น ทั้งนี้ความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่และความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

5. การประเมินผลกระทบ พบว่า มีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน คือ ชุมชนได้รับคัดเลือกให้ได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรม และในปี 2564 ยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านศีล 5 ต้นแบบของจังหวัดนครสวรรค์และเป็นตัวแทนในการเข้าประกวดระดับภาคระดับหนเหนือ และระดับประเทศของมหาเถรสมาคม พร้อมทั้งมีการขับเคลื่อนเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโดยการจัดทำร่างแผนยุทธศาสตร์ชุมชน การจัดทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ และการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

อภิปรายผล

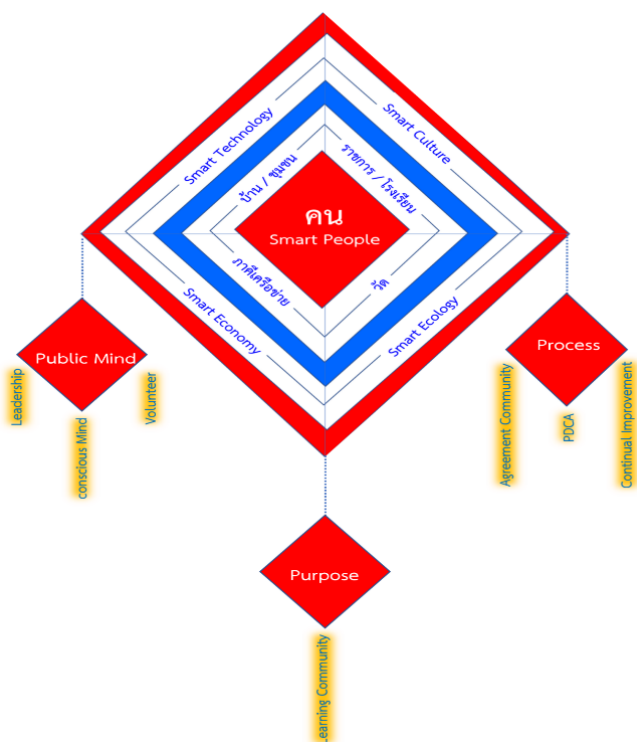
การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาคนสู่ความเป็น Smart People ซึ่งเป็นการพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมของประชาชนที่สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมในระดับปัจเจกที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและสันติสุข ดังผลการวิจัยของ พระมหานันท องค์กรสิริ ที่พบว่า คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคมและจะนำความสุขสงบและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้น ๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่างในจิตใจ จะทำงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น ถือเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีประโยชน์ และสร้างสรรค์คุณงามความดีอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ (พระมหานันท องค์กรสิริ, 2561) 2) การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Culture เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการสืบทอด การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังผลการวิจัยของ พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) ที่พบว่า การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด (พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ), 2560) 3) การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Ecology เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนหมู่บ้านให้เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย การประกอบสัมมาชีพ ดังผลการวิจัยของ อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์ (2558) พบว่า ชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ ฉะนั้น

จึงเป็นความชอบธรรมที่จะมีส่วนร่วมกับการจัดการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2558) 4) การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Economy เป็นการพัฒนาและต่อยอดอาชีพหรือกลุ่มสัมมาชีพ ดังผลการวิจัยของ ชมพู อีสริยาวัฒน์ และ ธีรรัตน์ คิมกระโทก ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาสัมมาชีพโดยการฝึกอาชีพให้มีการฝึกอบรมอาชีพหรือการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว (ชมพู อีสริยาวัฒน์ และธีรรัตน์ คิมกระโทก, 2561) และ 5) การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็น Smart Technology เป็นการพัฒนาลาดต้นโพธิ์ให้เป็นที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนและเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังผลการวิจัยของ พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปณฺโญ พบว่า วัดถือเป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะจารีตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน โดยอาจจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชุมชน โดยการจัดพิพิธภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน และรวบรวมสิ่งของที่มีค่าของชุมชน (พระครูปลัดสราวุธ ฐิตปณฺโญ, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์” ประกอบด้วย ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยข้างต้น คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อเสนอต่อเจตนารมณ์ การสืบสานตำนานธุงมงคล ภาพองค์ความรู้จึงประกอบขึ้นตามลักษณะของธุงมงคลในบริบท ของชนชาติพันธุ์ลาวครั้ง ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ชุมชนหนองกระดุกเนื้อซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัย เชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้การที่จะพัฒนาหรือบริหารจัดการชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ เชิงพุทธนั้น จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธในการยกระดับคุณภาพ ชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของหมู่บ้านชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์ หัวใจของการพัฒนาก็คือ จะต้องพัฒนาคนให้มีความถึงพร้อม (Smart People) ก่อนเป็นเรื่องแรก จากนั้นค่อยมีการ พัฒนาด้านวัฒนธรรม (Smart Culture) สภาพแวดล้อม (Smart Ecology) เศรษฐกิจ (Smart Economy) และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Smart Technology) ติดตามมา

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างเครือข่าย (Network) ในการขับเคลื่อนพัฒนาสู่ความเป็น เมืองอัจฉริยะเชิงพุทธนั้น ทุกคน ทุกฝ่าย โดยเฉพาะเครือข่าย “บวร” ทั้งบ้าน/ชุมชน องค์กร ภาครัฐ/โรงเรียน วัดหรือคณะสงฆ์ และภาคีเครือข่าย จะต้องรวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อ ร่วมกันพัฒนาชุมชน หมู่บ้านของตนเองให้เกิดความเป็นเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธ (Smart Buddhist City)

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาไปสู่เมืองอัจฉริยะเชิงพุทธ (Smart Buddhist City) นั้นจะต้องประกอบด้วยการขับเคลื่อนใน 3 มิติ (3Ps) คือ 1) Public Mind (จิตสาธารณะ) คนในชุมชนจะต้องรู้จักเสียสละ ให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ในการทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ (Leadership) จิตสำนึก (Conscious Mind) จิตอาสา (Volunteer) 2) Process (กระบวนการ) ในการขับเคลื่อน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสาธารณะประโยชน์นั้นจะต้องมีข้อตกลงชุมชน (Agreement Community) มีกระบวนการบริหารงานคุณภาพ (PDCA) และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continual Improvement) และ 3) Purpose (เป้าหมาย) จะต้องสร้างเป้าหมายและ คุณค่าร่วมโดยเฉพาะการพัฒนาสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) โดยสร้าง และขยายฐานความรู้ในยังพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งต่อ ผู้คนในชุมชนและผู้ที่มีความสนใจใคร่รู้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการและโมเดลเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธกับการ ยกระดับคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรมจริยธรรมในหมู่บ้านชุมชนจังหวัดนครสวรรค์” จะเห็นได้ว่า การขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธนั้นจะต้องมีการพัฒนา คนให้มีคุณธรรมและจริยธรรม จะต้องอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การสืบสาน จะต้องมี การสร้างงาน สร้างรายได้เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง จะต้องร่วมแรงร่วมใจกัน

ดูแลและรักษาปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และจะต้องร่วมกันสร้างความพร้อมที่จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่อุดมไปด้วยภูมิปัญญาที่เป็นเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมท้องถิ่น ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) ภาครัฐควรกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในการสร้างภาคีเครือข่ายชุมชนเพื่อการสร้างเมืองอัจฉริยะเชิงพุทธให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม 2) หมู่บ้าน/ชุมชนควรมีแผนยุทธศาสตร์ระดับชุมชนที่มาจากเวทีสาธารณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรับฟังความคิดเห็น และการสร้างสรรค์พัฒนาที่มาจากข้อขัดแย้งหรือจากความแตกต่างทางความคิด เพื่อการต่อยอดและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชมพู อิศริยาวัฒน์ และธิดารัตน์ คิมกระโทก. (2561). พัฒนาสัมมาชีพตามวิถีชีวิตชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในระดับครัวเรือนของประชาชน อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 2(3), 25-37.
- พระครูปลัดสราวุธ ฉัตรปณฺโญ. (2560). การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดชลบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 505-522.
- พระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ). (2560). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2), 489-504.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2551). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง.
- พระมหานันต์ องค์กรศิริ. (2561). คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 2(2), 81-90.
- วรศักดิ์ กนกนกุลชัย. (2562). เมืองอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายสำหรับวิศวกร. หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, 43(5301), 17-20.
- ศีลปาโล. (2548). กรรมลิขิต: ฉบับคู่มือเตือนสติ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2562). มาตรการส่งเสริม สมาร์ทซิตี้. BOI e-Journal, 2(1), 14-15.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์. (2562). รายงานหมู่บ้านคุณธรรมประจำปี 2561. นครสวรรค์: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร (Executive Journal), 35(1), 104-113.

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ใต้ใหญ่*

FACTORS AFFECTING LEARNING ACHIEVEMENTS OF STUDENTS IN
GENERAL PSYCHOLOGY: CASE STUDY OF RAJAMANGALA
UNIVERSITY OF TECHNOLOGY SRIVIJAYA
NAKHON SI THAMMARAT SAIYAI CAMPUS

ตรีวนันท์ เนื่องอุทัย

Treewanan Nuang-uthai

นฤมล รัตนไพจิตร

Narumol Rattanapajitr

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (ใต้ใหญ่)

Rajamangala University of Technology Srivijaya Nakhon Si Thammarat Saiyai Campus, Thailand

E-mail: treewanan.new@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราชใต้ใหญ่ ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ใต้ใหญ่ จาก 3 คณะ คือ คณะเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจิตวิทยาทั่วไปในภาคการศึกษาที่ 2/2560, 1/2561 และ 2/2561 โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 183 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.895 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สูตรการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป 5 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา ด้านสัมพันธภาพ

* Received 4 May 2021; Revised 19 October 2021; Accepted 24 October 2021

ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ด้านการรับรู้คุณค่าในตนเอง และด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ย 4.26, 4.23, 4.20, 4.06 และ 4.02 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปด้วย คือ เพศ พบว่าเพศหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีกว่า พื้นฐานการศึกษาของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาจากสายสามัญมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านักศึกษาที่จบจากสายอื่น ๆ และประสบการณ์การเรียนวิชาจิตวิทยาและวิชาที่เกี่ยวข้องพบว่านักศึกษาที่เคยเรียนวิชาจิตวิทยาหรือวิชาที่เกี่ยวข้องมาก่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านักศึกษาที่ไม่เคยเรียน

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนบุคคล, ปัจจัยด้านครอบครัว, ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัย, แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน,

Abstract

The objectives of this article were to explore factors affecting learning achievements of students in General Psychology at Rajamangala University of Technology Srivijaya, Nakhon Si Thammarat Campus (Saiyai) through a quantitative research method. The samples in the study were students from the three faculties including Faculty of Agriculture, Faculty of Management Technology, and Faculty of Science and Technology who enrolled in General Psychology in the 2/2560, 1/2561 and 2/2561 semesters. 183 students were selected by using Taro Yamane formula and stratified sampling method. The data were collected using a questionnaire verified by the three experts. Through Cronbach's Alpha Coefficient, the reliability value of the questionnaire was 0.895. The collected data were expressed as percentage, means, and standard deviations. The results showed that the first five factors that affected the students' achievement in General Psychology were parents' expectation for students, the relationship between students and their parents, teachers' teaching behaviors, students' self-esteem and students' achievement motivation with the mean scores of 4.26, 4.23, 4.20, 4.06 and 4.02, respectively. In addition, other factors were also found having an influence on the students' achievement in this course. In terms of gender, it was found that female students were more successful in comparison to male ones. Regarding their educational background, students from secondary schools had better learning performance than those from other types of institutes. Pertaining to the students' experience of learning

General Psychology and other related courses, those who had the mentioned learning experience had higher achievement.

Keywords: Personal Factors, Family Factors, Environmental Factors Within the University, Motivation to Succeed, Learning Achievements

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยถือเป็นนโยบายหลักของประเทศ ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ (ฉบับที่ 1-12) ที่ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมการเรียนการสอน รวมทั้งพัฒนานักเรียน นักศึกษาให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่โลกมีความเปลี่ยนแปลง มีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ทำให้การจัดการเรียนการสอนยิ่งเกิดความท้าทายมากยิ่งขึ้น ผู้สอนจะต้องมีการพัฒนาทั้งในเรื่องของสื่อการสอน เทคนิควิธีการสอน องค์ความรู้ รวมถึงตัวผู้เรียน บางครั้งการจัดการเรียนการสอนในหนึ่งรายวิชา แม้จะมีบริบทคล้ายคลึงกัน แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลับแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม (Appleton-Century-Crofts, 1913) และเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ โดยใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (เติมศักดิ์ คทวนิช, 2546) วิชาจิตวิทยาทั่วไป เป็นรายวิชาหนึ่งของวิชาศึกษาทั่วไปในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ใต้ใหญ่ แต่มีความแตกต่างจากรายวิชาอื่น เนื่องจากวิชานี้เป็นวิชาที่เน้นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์โดยใช้ระเบียบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จึงเรียกได้ว่าเป็นวิทยาศาสตร์เชิงพฤติกรรม ที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาก นักศึกษาที่เลือกเรียนในรายวิชาดังกล่าว มักจะได้รับผลการเรียนต่ำกว่ารายวิชาอื่นในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลผลการเรียนของนักศึกษาที่เรียนในรายวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอน ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 พบว่า ในรายวิชาวัฒนธรรมและชนบประเพณีของภาคใต้นักศึกษาที่เรียนได้ผลการเรียนดีเยี่ยม (เกรด A) จำนวน 28 คน จากนักศึกษาทั้งหมด 50 คน คิดเป็น 56.00% ในรายวิชาจริยธรรมสำหรับมนุษย์มีนักศึกษาที่เรียนได้ผลการเรียนดีเยี่ยม (เกรด A) จำนวน 26 คน จากนักศึกษาทั้งหมด 57 คน คิดเป็น 45.61% ในรายวิชาพลเมืองกับจิตสำนึกต่อสังคมมีนักศึกษาที่เรียนได้ผลการเรียนดีเยี่ยม (เกรด A) จำนวน 42 คน จากนักศึกษาทั้งหมด 109 คน คิดเป็น 38.53% แต่ในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปมีนักศึกษาที่เรียนได้ผลการเรียนดีเยี่ยม (เกรด A) จำนวน 10 คน จากนักศึกษาทั้งหมด 64 คน คิดเป็น 15.63% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปต่ำกว่าวิชาอื่น

แต่วิชาจิตวิทยาทั่วไปก็ยังเป็นรายวิชาที่มีนักศึกษาให้ความสนใจในการเลือกเรียนเป็นจำนวนมากเนื่องจากสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ในสถานที่ทำงาน ตลอดจนมีความสำคัญต่อประกอบอาชีพต่าง ๆ เพราะหลักการทางจิตวิทยาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับงานต่างๆ มากมาย ความสำคัญและคุณค่าของวิชาจิตวิทยาจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจตนเอง ช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจผู้อื่น ช่วยให้ได้แนวทางในการวางแผนพฤติกรรมทางสังคม ช่วยบรรเทาปัญหาพฤติกรรม และปัญหาสังคม และยังช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อีกด้วย (ปราณี รามสูต, 2542) (ทางผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัจจัยที่จะเป็นตัวกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป เพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสาเหตุที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปมีความแตกต่างกันออกไป เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวให้ดีขึ้นในอนาคต ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (ณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล, 2555); (สุรงค์ ธรรมศักดิ์สกุล, 2555); (นุชนัตร กาฬสมุทร และ ประสพชัย พสุนนท์, 2558); (กฤตวรรณ ประเสริฐสิทธิ์, 2557); (ภัทราวิจิตร มณีประเสริฐ, 2554); (ฤทัยรัตน์ ชิตมงคล และ เปรมฤดี บริบาล, 2556); (ลดาพร ทองสง และณนิมพร พงศานานุรักษ์, 2556) ทำให้ผู้วิจัยคาดการณ์ว่า สาเหตุที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาแตกต่างกันออกไปน่าจะเกิดจาก ปัจจัยส่วนตัว ได้แก่ เพศ ระดับชั้นในการศึกษา รายได้ของผู้ปกครอง พื้นฐานการศึกษาของนักศึกษา ประสบการณ์การเรียนวิชาจิตวิทยา ที่พักในระหว่างการการศึกษา การรับรู้คุณค่าในตนเอง ทักษะคิดต่อการเรียน และทัศนคติต่อวิชาจิตวิทยาทั่วไป สาเหตุอีกประการน่าจะมาจากปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา ปัจจัยอีกด้านที่น่าจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา คือ ด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ สัมพันธภาพของนักศึกษากับเพื่อน บรรยากาศทางกายภาพในชั้นเรียน บรรยากาศในที่พัก และพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ และปัจจัยสุดท้ายที่คาดว่าจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเหมือนกัน ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา ที่จะช่วยผลักดันให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป ของนักศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (สไใหญ่)

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่ โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบการวิจัย คือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่ ทั้ง 3 คณะ คือ คณะเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปในภาคการศึกษาที่ 2/2560, 1/2561 และ 2/2561 จำนวน 337 คน

ประชากร จาก 3 คณะ จำนวน 337 คน หาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 183 คน โดย 183 คน เป็นตัวแทนจาก 3 คณะ คณะละ 61 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยนำมาจาก วัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแยกออกเป็น ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การรับรู้คุณค่าในตนเอง ทักษะคิดต่อการเรียน และทักษะคิดต่อวิชาจิตวิทยาทั่วไป ส่วนที่ 3 ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา ส่วนที่ 4 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษา กับเพื่อน และบรรยากาศในการเรียนรู้ และส่วนที่ 5 แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวิจัย

- ศึกษาทฤษฎี กรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ นำมาวิเคราะห์และสร้างเป็นแบบสอบถาม นำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในแบบสอบถามว่ามีความสมบูรณ์หรือไม่

- นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน และนำมาคำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตามสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.895 ซึ่งถือว่าสูงกว่ามาตรฐานของงานวิจัยเชิงสำรวจ (0.7)

- นำแบบสอบถามที่นำไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบหาข้อบกพร่อง ปรับปรุงแก้ไข และนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในรายงานวิจัย

4. ขั้นตอนการเก็บข้อมูลการวิจัย

สำหรับการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูล ในการสำรวจครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล เพื่อความเป็นส่วนตัวและความลับของข้อมูล โดยนักศึกษาทุกคนที่เข้าร่วมโครงการต้องได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสำรวจ รวมทั้งการเก็บรักษาความลับของข้อมูล และการขอความยินยอมในการเข้าร่วมโครงการฯ ก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูลทุกครั้ง

5. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาจิตวิทยาศึกษาทั่วไป กับ ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคล (การรับรู้คุณค่าในตนเอง ทักษะคิดต่อการเรียน และทัศนคติต่อวิชาจิตวิทยาทั่วไป) ปัจจัยด้านครอบครัว (สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง และความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย (สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับเพื่อน และบรรยากาศในการเรียนรู้) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6) ขั้นตอนการประมวลผลและเรียบเรียง เป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น มาทำการวิเคราะห์ประมวลผล เรียบเรียง และสรุป เพื่อเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องและตอบวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบต่อไป

ผลการวิจัย

ในการนำเสนอผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป ภาควิชาศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่ โดยใช้แบบสอบถามการวิจัยนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทั่วไปของประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษานี้เป็นนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 - 4 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.58 เป็นเพศชาย ร้อยละ 27.87 และไม่ระบุเพศ ร้อยละ 0.55 ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 ของนักศึกษา 4 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 48.09 ในด้านของรายได้ของผู้ปกครอง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้ของผู้ปกครองอยู่ที่ 10,001 - 15,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ในด้านพื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์การเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาระดับ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 34.43 ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนวิชาจิตวิทยาหรือวิชาที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 83.61 ในด้านของที่พักระหว่างการศึกษานี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีที่พักอยู่ในหอพักภายนอกมหาวิทยาลัย

คิดเป็นร้อยละ 54.64 ในด้านของคะแนนสอบและเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนสอบในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป (กลางภาคและปลายภาครวมกัน) อยู่ในช่วง 21 - 30 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน) คิดเป็นร้อยละ 45.90 และส่วนใหญ่มีเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปอยู่ในระดับ A คิดเป็นร้อยละ 76.50

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเรียนวิชาจิตวิทยาทั่วไป

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ปัจจัยส่วนบุคคล		
1. ด้านการรับรู้คุณค่าในตนเอง	4.06	0.59
2. ด้านทัศนคติต่อการเรียน	3.98	0.56
3. ด้านทัศนคติต่อวิชาจิตวิทยาทั่วไป	3.99	0.56
ปัจจัยด้านครอบครัว		
1. ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา	4.26*	0.57
2. ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง	4.23	0.58
ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย		
1. ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์	4.20	0.60
2. ด้านสัมพันธภาพของนักศึกษากับเพื่อน	3.96	0.61
3. ด้านบรรยากาศในที่พัก	3.84	0.74
4. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	3.76	0.60
ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์		
ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษา	4.02	0.67

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไลใหญ่ แยกเป็นแต่ละด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.76 – 4.26 ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยในด้านปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการรับรู้คุณค่าในตนเอง คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ในด้านปัจจัยด้านครอบครัวปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัวนักศึกษา คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ในด้านปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และ ปัจจัยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปที่ส่งผลมากที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านความคาดหวังของผู้ปกครองต่อตัว

นักศึกษา นักศึกษาที่มีความคาดหวังของผู้ปกครองแตกต่างกันมีระดับเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ฤทัยรัตน์ ชิตมงคล และเปรมฤดี บริบาล ที่พบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อนักศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกด้านครอบครัวเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาพยาบาล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บทบาทของผู้ปกครองที่มีความคาดหวังต่อความสำเร็จของนักศึกษา จะพยายามกระตุ้น ช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองที่เป็นพ่อแม่ พ่อแม่ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ก็จะตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศในการทำงาน จะบอกให้ลูกทราบถึงความต้องการและมุ่งหวังในสัมฤทธิ์ผลของลูก ด้วยเหตุนี้ความมุ่งหวังและความต้องการของพ่อแม่ จึงเป็นปัจจัยภายนอกที่ผลักดันให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน (ฤทัยรัตน์ ชิตมงคล และ เปรมฤดี บริบาล, 2556) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฏฐิยาภรณ์ หยกอุบล ที่พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เพราะว่า ผู้ปกครองมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้เต็มที่ (ณัฏฐิยาภรณ์ หยกอุบล, 2555)

ปัจจัยรองลงมาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป คือ ด้านสัมพันธภาพระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง นักศึกษาที่มีสัมพันธภาพกับผู้ปกครองแตกต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ ที่พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่านักเรียนวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ, 2526) ตรงกับผลการศึกษาของ ลลนา พรหมสุวรรณ ที่ได้พบว่า บรรยายาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความตั้งใจเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครอบครัวที่มีบรรยายาศในครอบครัวดีต่างก็จะมี ความตั้งใจในการเรียนสูงด้วย (ลลนา พรหมสุวรรณ, 2547) ตรงกับผลการศึกษาของ รุจิราพรรณ คงช่วย ที่ได้พบว่า การที่นักศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอน ครอบครัว และเพื่อน จะส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนทั้งอาจารย์ ครอบครัว และเพื่อน ต่างก็เป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการให้คำปรึกษา แนะนำ ทำให้นักศึกษามีที่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือสนับสนุนให้ไปสู่ความสำเร็จในการเรียนได้เป็นอย่างดี (รุจิราพรรณ คงช่วย, 2557) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บุรณี ทรัพย์ถนอม และปัทมา มูลหงส์ ที่ได้พบว่า ความสัมพันธ์กับครอบครัวมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อตัวนักศึกษา หากความสัมพันธ์ในครอบครัวมีปัญหาที่ย่อมส่งผลโดยตรงต่อตัวนักศึกษาด้วย ทั้งนี้เนื่องจากบิดามารดาเป็นปัจจัยสำคัญเพราะเหตุผล ดังนี้ 1) บิดามารดาเป็นตัวกระตุ้น และเป็นแรงผลักดันบุตรในด้านสัมฤทธิ์

ผลทางการเรียน นอกจากนี้ บิดามารดาเป็นเสมือนสิ่งควบคุมบุตรให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ 2) พฤติกรรมที่กระทำหรือความคาดหวังบิดามารดา จะเป็นแบบเชิงการกระทำสำหรับบุตร และ 3) บิดามารดาเป็นหลักที่บุตรใช้อ้างอิงและประเมินคุณค่าผลสัมฤทธิ์ทางการกระทำ ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดามารดากับบุตร จึงเป็นตัวสร้างผลสัมฤทธิ์ให้กับบุตร (บุรณี ทรัพย์ถนอม และปัทมา มูลหงส์, 2552)

ปัจจัยลำดับที่สามที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป คือ ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ นักศึกษาที่มีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณชัย กัณหา ที่กล่าวว่า ครูเป็นทั้งสภาพแวดล้อมและเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรงให้นักเรียนโดยใกล้ชิด การนำพาบรรยากาศที่ดี มีความอบอุ่น รอยยิ้มที่สดชื่น จริงใจ มีเมตตา สรรหาและสร้างสิ่งที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์นับได้ว่าเป็นบุคคลที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามจุดประสงค์ ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน แล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความเป็นกันเอง ส่งเสริมการเรียนรู้เป็นกลุ่มมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (อรุณชัย กัณหา, 2548) สอดคล้องกับกับผลการศึกษาของ ชนิตา ยอดสาลี และกาญจนา บุญส่ง ที่พบว่า พฤติกรรมการสอนของครู คุณภาพการสอนของครู และประสบการณ์ในการสอนของครูมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมการสอนของครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากย่อมรู้ถึงแนวทาง ขั้นตอน และการแก้ปัญหาในการสอนเป็นอย่างดี รู้ถึงธรรมชาติของผู้เรียนในแง่มุมต่าง ๆ สามารถนำประสบการณ์มาใช้ในการพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพ สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนได้อย่างรวดเร็วและง่ายต่อการจดจำ ซึ่งจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (ชนิตา ยอดสาลี และกาญจนา บุญส่ง, 2559) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กฤตวรรณ ประเสริฐสิทธิ์ ที่พบว่า ถ้านักศึกษามีเจตคติต่ออาจารย์ผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่ดี นักศึกษาจะมีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของอาจารย์ผู้สอน รวมทั้งอาจารย์ประพฤติปฏิบัติตัวต่อนักศึกษาอย่างเป็นกันเอง มีรูปแบบ และเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ ส่งผลช่วยให้นักศึกษาอยากเรียน มีความตั้งใจเรียน และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่ดีด้วย (กฤตวรรณ ประเสริฐสิทธิ์, 2557) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัฎฎิยาภรณ์ หยกอุบล ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เพราะว่าทำให้นักเรียนมีความไว้วางใจ เกิดความเป็นกันเอง มีกำลังใจในการเรียน กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าทำ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม กล้าซักถามเมื่อมีข้อสงสัย หรือไม่เข้าใจในบทเรียน ครูยกย่องชมเชยเมื่อเสนอความคิดสร้างสรรค์ คอยช่วยเหลือ แนะนำเมื่อนักเรียนมีปัญหา (ญัฎฎิยาภรณ์ หยกอุบล, 2555)

ปัจจัยลำดับที่สี่ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป คือ ด้านการรับรู้คุณค่าในตนเอง นักศึกษาที่มีการรับรู้คุณค่าในตนเองแตกต่างกันจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Bandura ที่มีความเชื่อว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคลสองคนอาจมีความสามารถไม่แตกต่างกัน ในคนคนเดียวก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์ผลก็จะแตกต่างกัน ซึ่งจะแสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกันได้ โดย Bandura เห็นว่า ความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว แต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้น สิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับ การรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาพการณ์นั้น ๆ นั่นเอง กล่าวคือ ถ้าเรามีความเชื่อว่าเรามีความสามารถก็จะแสดงความสามารถนั้นออกมา คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถ จะมีความอดทน อุทิศเวลา ไม่ท้อถอยง่าย และจะประสบความสำเร็จในที่สุด (Bandura, A., 1969) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lane, J. & Kyprianou, A. ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จทางการศึกษาที่ผ่านมาในอดีต ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ การรับรู้ความสามารถของตน และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับปริญญาตรี จำนวน 205 คน พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนและการเห็นคุณค่าของตนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Lane, J. & Kyprianou, A, 2004) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กมลพันธ์ คำสินิล ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนทางวิชาการกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีและปานกลาง (กมลพันธ์ คำสินิล, 2548)

และปัจจัยลำดับที่ห้าที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ยิ่งสูง ช่วงคะแนนสอบในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปยิ่งสูงขึ้น ดังนั้นแสดงว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับช่วงคะแนนสอบในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป และพบว่า นักศึกษาที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันมีระดับเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลดาพร ทองสง และถนิมพร พงศานานุรักษ์ ที่พบว่า เมื่อนักศึกษามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้านการเรียนที่ดีจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพยาบาลเด็กที่ดีขึ้นด้วย (ลดาพร ทองสง และถนิมพร พงศานานุรักษ์, 2556) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัตติยาภรณ์ หยกอุบล ที่พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก เพราะว่าทำให้นักเรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้วิทยาศาสตร์ให้ประสบความสำเร็จ พยายามต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ทำให้นักเรียนมีความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีระเบียบวินัย สร้างนิสัยที่ดีในการเรียนและการทำงาน รู้จักวางแผนในการทำงาน ทั้งระยะสั้นและยาว เห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน

ประเมินผลงานที่ทำการปรับปรุงและพัฒนา (ณัฐติยาภรณ์ หยกอุบล, 2555) และตรงกับ ทฤษฎีของ David C. McClelland ซึ่งบอกว่าคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเป็นคนที่ชอบ แก้ไขปัญหา ต้องการหาทางออก พยายามทำทุกอย่างให้ดีขึ้น พัฒนาแก้ไข และต่อยอด ทำให้ สิ่งที่ทำอยู่ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น (David C. McClelland, 1953) นอกจากนี้ยังพบว่า ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปด้วย คือ ในเรื่องของปัจจัยเรื่องเพศของนักศึกษานั้น ผู้ที่ทำคะแนนสอบอยู่ในช่วงคะแนนที่สูงที่สุด คือ 41 – 50 คะแนน เป็นเพศหญิงทั้งหมด ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเพศมีผลต่อช่วงคะแนนสอบใน รายวิชาจิตวิทยาทั่วไป โดยเพศหญิงสามารถทำคะแนนในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปได้ดีกว่าเพศ ชาย ส่วนผู้ที่ทำเกรดอยู่ในช่วงเกรดที่สูงที่สุด คือ เกรด A เป็นเพศหญิง 112 คน คิดเป็น 85.50% ของเพศหญิงทั้งหมด และเป็นเพศชาย 28 คน คิดเป็น 54.90% ของเพศชายทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เพศมีผลต่อเกรดในรายวิชา จิตวิทยาทั่วไป โดยเพศหญิงสามารถทำเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปได้ดีกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ ที่พบว่าเพศของนักศึกษามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของ การเรียนในระดับปริญญาโทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ธวัชชัย ศุภประดิษฐ์, 2556) ในด้านพื้นฐานของนักศึกษาพบว่าสาขาการศึกษาในระดับก่อนหน้าของนักศึกษามีผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไป พบว่านักศึกษาที่จบการศึกษาจากสายสามัญ (มัธยมศึกษาตอนปลาย) สามารถทำคะแนนสอบในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปได้ดีกว่านักศึกษาที่ จบการศึกษาจากสายอาชีพ (ปวช., ปวส.) และสายอื่นๆ ในส่วนของการเปรียบเทียบเรื่องความ แตกต่างของพื้นฐานการศึกษาของนักศึกษา จำแนกตามเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพื้นฐานการศึกษาแตกต่างกันมีเกรดในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และในด้านประสบการณ์การเรียนวิชาจิตวิทยา พบว่า มีผลต่อการเรียนวิชาจิตวิทยาทั่วไป โดยทำให้นักศึกษาที่เคยเรียนวิชาจิตวิทยาหรือวิชาที่ เกี่ยวข้องสามารถทำคะแนนและเกรดได้ดีกว่านักศึกษาที่ไม่เคยเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการศึกษาจิตวิทยา ทั่วไป ของนักศึกษามหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ไสใหญ่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านความคาดหวังของผู้ปกครองต่อนัก ศึกษา ด้านสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับผู้ปกครอง ด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ด้านการรับรู้คุณค่าในตนเอง และด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่สุด 2 ลำดับแรก เป็นปัจจัยด้านครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีส่วนในการ หล่อหลอมกล่อมเกลาพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา และเป็นตัวกระตุ้นให้นักศึกษามีความ กระตือรือร้นต่อการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นผู้ปกครองควรให้ความใส่ใจต่อตัวบุตรหลาน

โดยการกระตุ้น ช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริม และให้กำลังใจ เพื่อให้บุตรหลานมีแรงจูงใจในการเรียนที่ดี จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาได้อย่างมาก นอกจากปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ก็เป็นส่วนสำคัญ เพราะครูบาอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะดีหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับวิธีการถ่ายทอดความรู้ และความมุ่งมั่นตั้งใจของอาจารย์ผู้สอนด้วย ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงควรนำพาบรรยากาศที่ดีมาสู่ห้องเรียน ให้ความเมตตากรุณาต่อตัวผู้เรียน สรรหาและสร้างสิ่งที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามจุดประสงค์ ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน รู้ถึงธรรมชาติของผู้เรียนในแง่มุมต่าง ๆ และสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียนได้อย่างรวดเร็วและง่ายต่อการจดจำ ในส่วนของการรับรู้คุณค่าในตนเอง ควรมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเองในแต่ละสภาพการณ์ เพราะหากผู้เรียนเชื่อว่าตนเองมีความสามารถก็จะสามารถแสดงความสามารถนั้นออกมาได้อย่างเต็มที่ และในส่วนของปัจจัยสุดท้ายที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการศึกษาจิตวิทยาทั่วไปคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งหากเราส่งเสริมให้นักศึกษามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ดีจะให้นักศึกษามีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ สนใจใฝ่เรียนรู้ มีระเบียบวินัย รู้จักวางแผนในการทำงานทั้งระยะสั้นและยาว เห็นคุณค่าของความพยายามในการทำงาน และปรับปรุงพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และหากนักวิจัยหรือนักวิชาการท่านอื่นสนใจจะทำวิจัยต่อยอดการวิจัยนี้ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจิตวิทยาทั่วไปในกลุ่มประชากรอื่นเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช สไใหญ่ หรือศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากวิชาจิตวิทยาทั่วไปเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในรายวิชาจิตวิทยาทั่วไป สำหรับในส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลพันธ์ ดำสินิล. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถทางวิชาการและการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กฤตวรรณ ประเสริฐสิทธิ์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 8(17), 90-101.

- กุลวรรณ วิทยาวงศจุติ. (2526). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนิดา ยอดสาลี และกาญจนา บุญส่ง. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(1), 1208-1223.
- ณัฐติยาภรณ์ หยกกอบล. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 8(1), 85-102.
- เต็มศักดิ์ คทวณิช. (2546). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- ธวัชชัย ศุภประดิษฐ์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นุชนนทร ภาพสมุทร์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาสาขาการโรงแรมและการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 7(2), 27-40.
- บุรณี ทรัพย์ถนอม และปัทมา มูลหงส์. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาขาวิชาการบัญชีของนักศึกษา คณะบริหารธุรกิจ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร.
- ปราณี रामสูตร. (2542). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ภัทราวจิตร มณีประเสริฐ. (2554). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาสาขาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุจิราพรรณ คงช่วย. (2557). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- ฤทัยรัตน์ ชิตมงคล และ เปรมฤดี บริบาล. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 22(1) 98-107.

- ลดภาพร ทองสง และณิมาพร พงศานานุรักษ์. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพยาบาลเด็กของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์. วารสารเกื้อการุณย์, 20(1), 40-55.
- ลดภาพร พรหมสุวรรณ. (2547). การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านส่วนตัว ด้านครอบครัว และด้านสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนกับความตั้งใจเรียนของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ ณรงค์ศักดิ์สกุล. (2555). แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. ใน การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- อรุณชัย กันทภา. (2548). การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอลำทะเมนชัย สำนักงานพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Appleton-Century-Crofts. (1913). Psychology as the Behaviorist Views It. Psychological Review, 20(2), 158-177.
- Bandura, A. (1969). Principle of Behavior Modification. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- David C. McClelland. (1953). The Achievement Motive. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Lane, J. & Kyprianou, A. (2004). Self-efficacy, Self esteem and their impact on academic performance. Social Behavior and Personality, 32(3): 247-256.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาพทางจิต
ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*
THE CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF PSYCHOLOGICAL
WELL - BEING OF MAHASARAKHAM UNIVERSITY STUDENTS

ศุภชัย ตู้กลาง
Supachai Tuklang
ภมรพรรณ ยุระยาตร์
Phamornpun Yurayat
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University, Thailand
E-mail: phamornpun.y@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2563 จำนวน 645 คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง พบว่า สุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ซึ่งโมเดลองค์ประกอบสุขภาพทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งมีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.714 ถึง 0.995 และผลการตรวจสอบค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่ามีค่าไค - แสควร์ (χ^2) เท่ากับ 1374.981 ที่องศาอิสระ 945 มีความน่าจะเป็น (P - value) เท่ากับ 0.000 ค่าดัชนี χ^2/df เท่ากับ 1.518 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.910 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.900 ดัชนีความเหมาะสมพอดี

* Received 7 July 2021; Revised 16 October 2021; Accepted 22 October 2021

เปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.968 ซึ่งมีค่าสูงตามเกณฑ์ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) เท่ากับ 0.038 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.027 แสดงว่าโมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, สุขภาวะทางจิต, นิสิตมหาวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research article were to investigate Mahasarakham University Students' psychological well - being and to validate the consistency of Mahasarakham University Students' psychological well - being model. Sample groups include Bachelor degree Mahasarakham University students, academic year 2020, consisting of 645 people, selected by stratified random sampling. The research instrument was the psychological well - being scale of Mahasarakham University students. The reliability of the instrument was equal to 0.94. The collected data were analyzed through descriptive statistics and the confirmatory factors were analyzed through statistical software package. The results of second order confirmatory factor analysis of model revealed that the psychological well - being of Mahasarakham University students consisted of 6 components. The model of psychological well - being of Mahasarakham University students was congruent with the empirical data. The factor loadings were high at the .05 level, and they were from 0.714 to 0.995. The construct validity of models was consistent with empirical data, with chi - square goodness of fit test at 1374.981; $df = 945$; $p - value = 0.000$; $\chi^2/df = 1.518$; Goodness of Fit Index (GFI) = 0.910; Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.900; Comparative fit index (CFI) = 0.968; Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.038 and Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.027. The variables in the psychological well - being of Mahasarakham University Students model were consistent with the empirical data.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Psychological Well - Being, University Students

บทนำ

ปัญหาสุขภาพจิตเกิดขึ้นแพร่หลายอย่างมากทั่วโลก ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตส่งผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน (Auyeung, L. & Mo, P. K. H., 2019) ตามคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลกสุขภาพจิต หมายถึง สภาพสุขภาวะที่บุคคลรับรู้ศักยภาพของตนเองสามารถรับมือกับความเครียดในชีวิต สามารถทำงานให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ (Herrman H. et al., 2004) นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2544 ประเทศไทยได้มีการพัฒนาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตภายใต้คำจำกัดความสุขภาพจิตดังกล่าว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ สภาพจิตใจ (Mental state) สมรรถภาพจิตใจ (Mental capacity) คุณภาพจิตใจ (Mental quality) และปัจจัยสนับสนุน (Supporting factors) ใช้ในการประเมินภาวะสุขภาพจิตสำหรับผู้มีอายุ 15 - 60 ปี อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่าในบริบทของสังคมไทยมองว่าสุขภาพจิตและความสุขเป็นเรื่องเดียวกัน จึงได้เปลี่ยนคำว่าดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตเป็นดัชนีชี้วัดความสุขเพื่อให้เข้าใจง่ายและสะดวกในการเผยแพร่สู่ประชาชน (พันธุ์ภา กิตติรัตนไพบูลย์ และคณะ, 2563) จากสถิติพบว่าคนทั่วโลกประมาณ 450 ล้านประสบกับปัญหาสุขภาพจิต (Ferrari, A. J. et al., 2014) ส่วนในประเทศไทยสุขภาพจิตเฉลี่ยของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเท่ากับ 31.6 คะแนน จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน เป็นผู้มีความสุขภาพจิตเท่ากับคนทั่วไปร้อยละ 63.1 มีความสุขภาพจิตสูงกว่าคนทั่วไปร้อยละ 21.1 และมีความสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไปร้อยละ 15.8 แนวโน้มผู้มีความสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไปมีสัดส่วนมากกว่าค่าเฉลี่ย 10 ปีย้อนหลัง แต่น้อยกว่าค่าเฉลี่ย 5 ปีย้อนหลัง คะแนนด้านสมรรถภาพจิตใจและคุณภาพจิตใจในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้นต่ำกว่ากลุ่มวัยอื่น (พันธุ์ภา กิตติรัตนไพบูลย์ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ สัดส่วนของประชากรทั่วโลกที่เป็นโรคซึมเศร้าในปี พ.ศ. 2558 คาดว่าจะอยู่ที่ 4.4% และจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเพิ่มขึ้นโดยประมาณ 18.4% ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (GBD 2015 Disease and Injury Incidence and Prevalence Collaborators, 2015) ซึ่งจำนวนของผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อเทียบกับอีกสี่ภูมิภาคของ WHO มีจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้ามากที่สุดคิดเป็น 27% ของจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าทั้งหมดในโลก (World Health Organization, 2017) ในฮ่องกง (จีน) นักศึกษามหาวิทยาลัยประมาณ 17.6% มีคะแนนตั้งแต่ 25 ขึ้นไป ในการทำแบบวัด Center for Epidemiologic Studies Depression Scale (CES - D) ซึ่งบ่งชี้ถึงโรคซึมเศร้า (Song, Y. et al., 2008) รวมทั้ง WHO นำเสนอข้อมูลไว้ในรายงาน “Depression and Other Common Mental Disorders: Global Health Estimates” ว่า ในปี พ.ศ. 2560 ทั่วโลกมีผู้ป่วยซึมเศราราว 322 ล้านคน เฉพาะประเทศไทยน่าจะมีประมาณ 2.9 ล้านคน หรือประมาณ 4.4% ของประชากรไทยทั่วประเทศ ความเสี่ยงสำคัญของผู้ป่วยเป็นโรคซึมเศร้า คือ อาจนำไปสู่ “การฆ่าตัวตาย” ได้ กรมสุขภาพจิตเปิดเผยว่า ในปี พ.ศ. 2561 มีคนไทยพยายามฆ่าตัวตายชั่วโมงละ 6 ราย หรือทั้งปีมากกว่า 53,000 คน และเสียชีวิตราว

4,000 คน ถือเป็นสาเหตุการตายของคนไทยลำดับต้น ๆ รองจากโรคร้ายแรงอื่น ๆ เช่น มะเร็ง หัวใจ ปอด เบาหวาน ฯลฯ ไปจนถึงการประสบอุบัติเหตุ โดยมีวัยรุ่นหรือประชากรที่อายุระหว่าง 15 - 24 ปี ที่เสียชีวิตจากการฆ่าตัวตายราวปีละ 300 คน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2562)

การศึกษาสุขภาพจิตของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยมีความสำคัญต่อนโยบายสุขภาพจิตและการบริการด้านสุขภาพของมหาวิทยาลัย เนื่องจากความผิดปกติทางจิตส่วนใหญ่เริ่มมีอาการในช่วงที่เรียนมหาวิทยาลัย (Chen, L. et al., 2013) นอกจากนี้การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่านิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยมีอัตราความผิดปกติทางจิตสูงขึ้นมากกว่าประชากรทั่วไป โดยเฉพาะโรคซึมเศร้าและความวิตกกังวล (Bayram, N. & Bilgel, N., 2008); (Stewart-Brown, S. et al., 2000) โดยนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยหนึ่งในสี่คนมีอาการของโรคซึมเศร้า ซึ่งมีความชุกของโรคซึมเศร้าเป็น 30.6% (Ibrahim, A. K. et al., 2013) ซึ่งสูงกว่าในประชากรทั่วไปอย่างมาก โดยประชากรทั่วไปมีความชุกของโรคซึมเศร้าเป็น 9% ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากคลินิกสุขภาพจิต โรงพยาบาลสุทธาเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งพบว่าในปี พ.ศ. 2563 มีจำนวนนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมารับบริการคลินิกสุขภาพจิต โรงพยาบาลสุทธาเวชเพิ่มขึ้นประมาณ 4 - 5 เท่าจากปี 2558 (ธัญธิดา สิริโสณแก้ว, 2563) ซึ่งนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงของชีวิตซึ่งเป็นช่วงที่กำลังค้นหาความหมายในชีวิตในแง่ของการเลือกอาชีพที่เหมาะสมและต้องการทำให้พ่อแม่ภาคภูมิใจ (Anand, K. & Nagle, Y. K., 2016) ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีปัญหาสุขภาพจิต (Auerbach, R. P. et al., 2010); (Udhayakumar, P. & Illango, P., 2018) และโรคซึมเศร้าเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งชีวิตในมหาวิทยาลัยเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาและเป็นจุดเปลี่ยนจากวัยรุ่นสู่ผู้ใหญ่ (Arnett, J. J., 2004) ซึ่งวัยรุ่นเป็นช่วงวัยแห่งความสับสนซึ่งมีความเสี่ยงที่อาจเกิดปัญหาสุขภาพทางจิตได้ (Kleinert, S., 2007) แม้ในช่วงนี้จะเป็นช่วงพัฒนาการส่วนบุคคลในเชิงบวก (Evans, N. J. et al., 2009) แต่ในช่วงเรียนระดับมหาวิทยาลัย พบว่า เป็นช่วงเวลาสูงสุดที่เกิดอุบัติการณ์ของอาการความผิดปกติทางจิต Ibrahim, A. K. et al. (Ibrahim, A. K. et al., 2013) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยประมาณ 12 - 46% ได้รับผลกระทบจากความผิดปกติของสุขภาพจิตไม่ว่าจะศึกษาอยู่ชั้นปีไหนก็ตาม (Auerbach, R. P. et al., 2016); (Auerbach, R. P. et al., 2018); (Eisenberg, D. et al., 2013) ความผิดปกติทางจิตคิดเป็นประมาณครึ่งหนึ่งของการเกิดโรคของคนวัยหนุ่มสาวในประเทศที่มีรายได้สูง (World Health Organization, 2008) และเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์เชิงลบที่ต่อเนื่องยาวนานทั้งต่อบุคคลและสังคม รวมทั้งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ลดลง (Eisenberg, D. et al., 2009); (Hysenbegasi, A. et al., 2005) ออกจากมหาวิทยาลัยกลางคัน (Ishii, T. et al., 2018); (Kessler, R. C. et al., 1995) และการทำหน้าที่ในชีวิตที่แย่ลงในเวลาต่อมา (Goldman-Mellor, S. J. et al., 2014); (Niederkrotenthaler, T. et al., 2014)

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างกัน นับตั้งแต่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยปีแรก โดยนักวิจัยบางคนได้เชื่อมโยงสุขภาวะทางจิตกับการเติมเต็มศักยภาพในชีวิตและความสุข แต่ก็มีนักวิจัยบางคนเชื่อมโยงสุขภาวะกับประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล หรือการประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมาย (Roslan, S. et al., 2017) รวมทั้งความรู้สึกลบยิบประจักษ์จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่น่าสนใจ สุขภาวะทางจิตที่ยั่งยืนไม่จำเป็นที่บุคคลต้องรู้สึกดีตลอดเวลา ประสบการณ์ของอารมณ์ที่เจ็บปวด (เช่น ความผิดหวัง ความล้มเหลว ความเศร้าโศก) เป็นเรื่องปกติของชีวิต และการที่บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์เชิงลบหรือเจ็บปวดเหล่านี้ได้นั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสุขภาวะทางจิตในระยะยาว อย่างไรก็ตาม สุขภาวะทางจิตจะลดลงเมื่อบุคคลเกิดอารมณ์เชิงลบในระดับที่รุนแรงหรือต่อเนื่องยาวนาน และอารมณ์เชิงลบนั้นได้รับกวนความสามารถของบุคคลในการทำหน้าที่ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ต้องพัฒนาแก่นิสิตนักศึกษา คือ สุขภาวะทางจิต (Psychological well - being) ที่ดี เพราะจะทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมีความเหมาะสม อันเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญต่อการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน ยิ่งกว่านั้นการพัฒนาสุขภาวะทางจิตให้มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมาได้ (Marsh, H. W., & Craven, R. G., 2006) ซึ่งสอดคล้องกับ ไรฟ์ ที่ได้ให้ความหมายของสุขภาวะทางจิตว่า หมายถึง การประเมินค่าความรู้สึกของบุคคลว่าเขาสามารถควบคุมชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ของตนได้อย่างมีความหมาย รวมทั้งสุขภาวะทางจิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สึกดีหรือสภาวะอารมณ์เชิงบวกและการดำเนินชีวิตทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Huppert, F. A., 2009); (Rasulzada, F., 2007); (Winefield, H. R. et al., 2012)

ดังนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าสุขภาวะทางจิตมีความสำคัญต่อสุขภาพจิต และการมีความหมายในชีวิตของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และในประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยค่อนข้างน้อย ทั้ง ๆ ที่กลุ่มของนิสิตนักศึกษาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ และอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกอย่างมีศักดิ์ศรี (กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, 2558) รวมทั้งงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และองค์ประกอบของสุขภาวะทางจิตซึ่งประกอบด้วย การยอมรับตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล และการมีอิสระแห่งตน ซึ่งหากพบว่าองค์ประกอบด้านใดของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามอยู่ในระดับต่ำ ก็จะมีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลวิจัยนี้ไปวางแผนให้ความช่วยเหลือนิสิตที่มีสุขภาวะทางจิตในระดับต่ำ รวมทั้งพัฒนาให้นิสิตมีสุขภาวะทางจิตที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตการเรียนและชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบสภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบตัวแปรสภาวะทางจิตและองค์ประกอบของสภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2563 จำนวน 36,579 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำหนดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ มากกว่า 500 คน (Comrey, A. L., & Lee, H. B., 1992) เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง จึงเก็บตัวอย่างมา 700 คน ได้รับกลับมา 645 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.14 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามกลุ่มของคณะ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมนุษยศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพเพื่อให้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนและครอบคลุมตามคุณลักษณะของกลุ่มย่อย นำกลุ่มตัวอย่างมาทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลาก เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างย่อยทุกหน่วย มีโอกาสถูกเลือกเท่า ๆ กันโดยการเขียนหมายเลขให้เท่ากับจำนวนกลุ่มคณะทั้งหมดไว้ในใส่ภาชนะ และทำการจับหมายเลขกับหมวดกลุ่มมนุษยศาสตร์ จำนวน 3 คณะ ได้แก่ คณะการบัญชีและการจัดการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จำนวน 2 คณะ ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 1 คณะ ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดสภาวะทางจิต ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยและคณะ โดยยึดแนวคิดของไรฟ์ (Ryff, C. D., 1989) เป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ ผู้วิจัยนำมาทดลองใช้กับนิสิตที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .200 ถึง .745 และค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ทั้งฉบับได้เท่ากับ .940 โดยมีเนื้อหา 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปซึ่งลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 5 ข้อ และ

ตอนที่ 2 เป็นส่วนที่วัดสภาวะทางจิต ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท โดยวัดทั้งหมด 6 ด้าน 50 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทีมผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บข้อมูลตามคณะ โดยเริ่มจากสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความร่วมมือพร้อมทั้งพิกัดสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง และเมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมที่จะให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบวัด
4. เก็บรวบรวมแบบวัดคืน ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลและคำตอบ เพื่อได้ข้อมูลที่สมบูรณ์สำหรับมาคิดคะแนน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลต่อไป

การพิกัดกลุ่มตัวอย่าง/การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การศึกษานี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขที่การรับรอง 197/2563 วันที่รับรอง 24 กรกฎาคม 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างตามตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อให้ทราบลักษณะของตัวอย่างได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลองค์ประกอบสภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันเพื่อให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ แล้วตรวจสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่า Bartlett's Test of Sphericity และค่า Kaiser - Meyer - Olkin Measures of Sampling Adequacy
3. นำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่มีคุณสมบัติตามการพิจารณาดังกล่าวมาดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้องได้แก่ ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่

ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) โดยจำแนกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม แล้วนำมาสร้างสเกลองค์ประกอบจากคะแนนรวมของคะแนนสเกลองค์ประกอบที่ได้จำนวน 6 องค์ประกอบจากตัวแปรสังเกตได้ 50 ตัวแปร

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ของโมเดลองค์ประกอบจำนวน 6 องค์ประกอบ และเปรียบเทียบน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการนำสเกลองค์ประกอบจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Secondary Order Confirmatory Factor Analysis) เพื่อหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 50 องค์ประกอบ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุขภาวะทางจิต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การยอมรับตนเอง (SA)	3.55	0.73	มาก
2. การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (PL)	3.42	0.87	มาก
3. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (PR)	3.91	0.64	มาก
4. การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม (EM)	3.85	0.57	มาก
5. ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล (PG)	3.96	0.57	มาก
6. การมีอิสระแห่งตน (AU)	3.80	0.56	มาก
โดยรวม	3.79	0.50	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีสุขภาวะทางจิตภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.50) และสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามเมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ลำดับที่ 1 ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.57) ลำดับที่ 2 การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.64) ลำดับที่ 3 การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.57) ลำดับที่ 4 การมีอิสระแห่งตน ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.56) ลำดับที่ 5 การยอมรับ

ตนเอง ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.73) และลำดับที่ 6 การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.87)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.1 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันเพื่อให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ แล้วตรวจสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่า Bartlett's Test of Sphericity และค่า Kaiser - Meyer - Olkin Measures of Sampling Adequacy

ตารางที่ 2 แสดงค่า KMO และ Bartlett's Test จากการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบ

Kaiser - Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy	Bartlett's Test of Sphericity		
	Chi - Square	df	Prob
.939	36141.018	1225	0.00

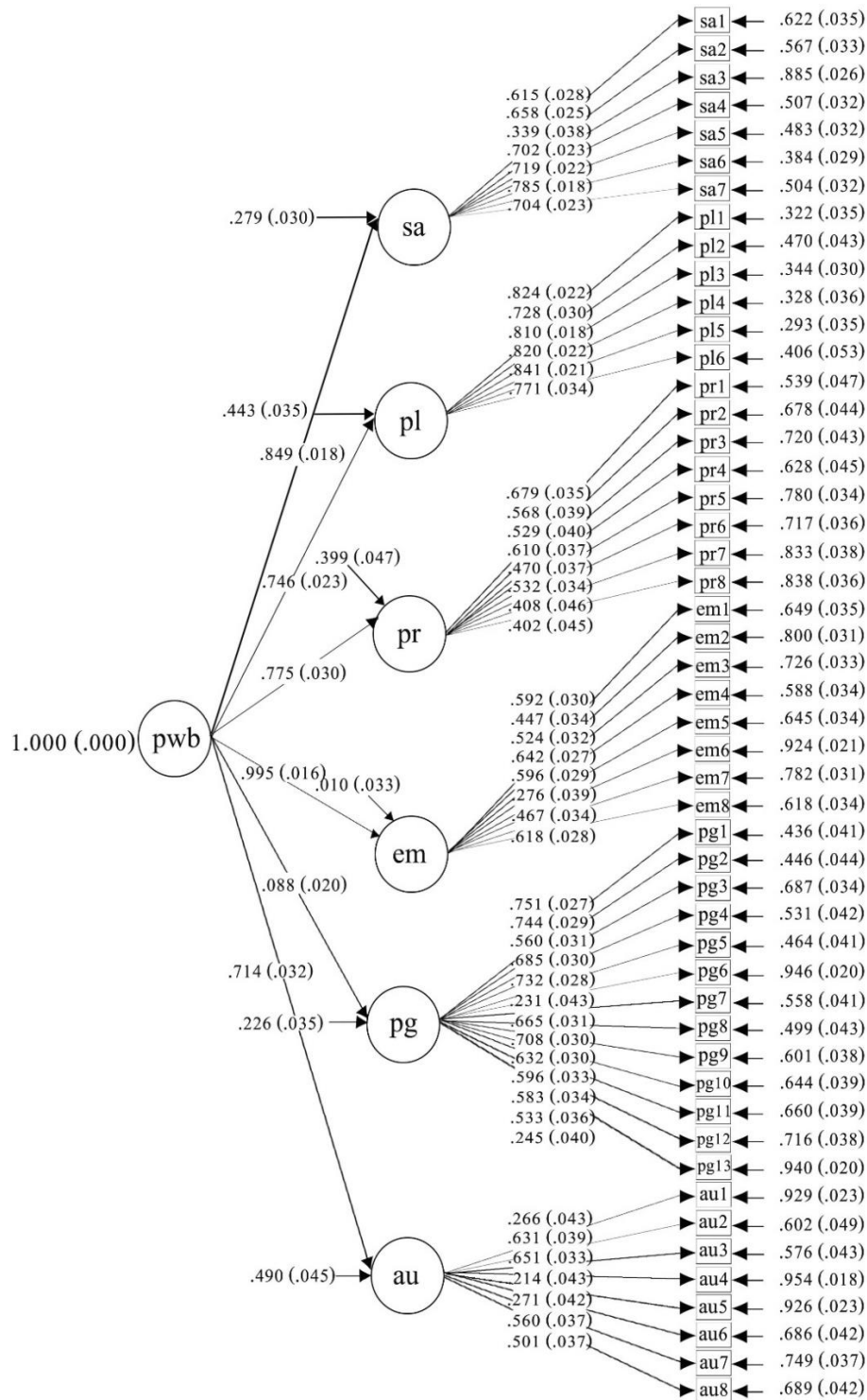
จากตารางที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล (Kaiser - Mayor - Olkin: KMO) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถาม ถ้าข้อคำถามมีความสัมพันธ์กันมากหรือมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญจะสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ โดยค่า KMO ควรมีค่าเข้าใกล้ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่าค่า KMO เท่ากับ .939

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน จากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อสร้างสเกลองค์ประกอบและเปรียบเทียบน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบ การยอมรับตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความมั่งคั่งส่วนบุคคล และอิสระแห่งตน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป ได้แก่ องค์ประกอบด้านการยอมรับตนเอง มี 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.362 ถึง 0.792 องค์ประกอบด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิตมี 6 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง 0.699 ถึง 0.918 องค์ประกอบด้านการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่นมี 8 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.291 ถึง 0.592 องค์ประกอบด้านการมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม มี 8 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.236 ถึง 0.675 องค์ประกอบด้านความมั่งคั่งส่วนบุคคล มี 13 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.269 ถึง 0.963 และองค์ประกอบด้านอิสระแห่งตน มี 8 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.237 ถึง 0.650

2.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยจัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยดังนี้ ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความงอกงามส่วนบุคคล การยอมรับตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และอิสระแห่งตน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.995 , 0.880, 0.849, 0.775, 0.746 และ 0.714 ตามลำดับ ดังภาพที่ 1

2.4 ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการศึกษาพบว่าค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ค่าไค - แสควร์ (χ^2) เท่ากับ 1374.981 ที่องศาอิสระ 945 มีความน่าจะเป็น (P - value) เท่ากับ 0.000 ค่าดัชนี χ^2/df เท่ากับ 1.518 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.910 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.900 ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.968 ซึ่งมีค่าสูงตามเกณฑ์ ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) เท่ากับ 0.038 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.027 แสดงว่าโมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลปรากฏดังตารางที่ 3

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของสุขภาวะทางจิต

ตารางที่ 3 ค่าสถิติความกลมกลืนของโมเดลองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติที่ได้	แปลความ	ดัชนีความกลมกลืน
1. Chi - Square	χ^2/df น้อยกว่า 2 2.00 - 5.00	สอดคล้องกลมกลืนดี สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	1.498	สอดคล้องกลมกลืนดี
2. ค่าดัชนี GFI	≥ 0.95 0.90 - 0.95	สอดคล้องกลมกลืนดี สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	0.910	พอใช้ได้
3. ค่าดัชนี AGFI	≥ 0.95 0.90 - 0.95	สอดคล้องกลมกลืนดี สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ได้	0.900	พอใช้ได้
4. ค่าดัชนี CFI	≥ 0.95 0.90 - 0.95	สอดคล้องกลมกลืนดีมาก สอดคล้องกลมกลืนดี	0.968	สอดคล้องกลมกลืนดีมาก
5. ค่า RMSEA	น้อยกว่า 0.05 0.05 - 0.79 0.08 - 0.099 ตั้งแต่ 0.10	สอดคล้องกลมกลืนดีมาก สอดคล้องกลมกลืนดี สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ ไม่สอดคล้อง	0.027	สอดคล้องกลมกลืนดีมาก
6. ค่า SRMR	น้อยกว่า 0.05 0.05 - 0.79 ตั้งแต่ 0.08	สอดคล้องกลมกลืนดี สอดคล้องกลมกลืนพอใช้ ไม่สอดคล้อง	0.038	สอดคล้องกลมกลืนดี

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นในการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีสุขภาวะทางจิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามเมื่อจำแนกเป็นรายด้านก็พบว่ามีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับมากทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม การมีอิสระแห่งตน การยอมรับตนเอง และการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต เนื่องจากนิสิตมหาวิทยาลัยอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายที่เริ่มเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งตามทฤษฎีจิตสังคมของ Erik Erikson มองว่าเป็นวัยที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์และอัตมโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Van Noorden, T. H. J. & Bukowski, W. M., 2017) ดังนั้น จึงมีพัฒนาการด้านสติปัญญา

สูงขึ้น สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สามารถคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น รวมทั้งมีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจนและมีการวางแผนชีวิตในอนาคต นอกจากนี้ยังสามารถควบคุมตนเองได้ดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (ปิยะนุช จิตตุนนท์ และสุมาลี วัจนกร, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า สุขภาวะทางจิตของวัยรุ่นในประเทศต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางถึงสูง (อัชมา ชื่นบุญ และชุตินา แสงดารารัตน์, 2560); (Rapuano, V., 2019); (Udhayakumar, P. & Illango, P., 2018) โดยมีประเด็นที่น่าสนใจว่าถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาจะมีคะแนนของสุขภาพจิตอยู่ในระดับต่ำ และมีคะแนนของความเครียดอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง แต่นิสิตนักศึกษาก็ยังคงมีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องจากถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาจะประสบกับปัญหา แต่ก็ก็เป็นความทุกข์ในระยะสั้น ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะทางจิตและความสามารถในการดำเนินชีวิตของนิสิตนักศึกษาเหล่านั้น รวมทั้งมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลปัญหาสุขภาพจิตและสุขภาวะทางจิตของนิสิตในมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่ งานให้คำปรึกษา กองกิจการนิสิต ซึ่งมีการกำหนดนโยบายในเรื่องของการให้การปรึกษาแก่นิสิตที่มีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือ และโรงพยาบาลสุทธาเวช ซึ่งอยู่ในกำกับของคณะแพทยศาสตร์ที่คอยดูแลและบำบัดรักษานิสิตที่มีปัญหาสุขภาพจิต ดำเนินงานโดยทีมจิตแพทย์ นักจิตวิทยา และพยาบาลจิตเวช จึงสามารถช่วยเหลือให้นิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามสามารถจัดการกับปัญหาและความเครียดได้ดี นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เปิดให้บริการช่วยเหลือและฟื้นฟูสุขภาพจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทั้งในรูปแบบของการป้องกัน ส่งเสริม และสนับสนุน ได้แก่ ศูนย์ความเป็นเลิศทางจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ และคลินิกให้คำปรึกษาสุขภาพจิต คณะพยาบาลศาสตร์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากโมเดลสมมติฐานองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดว่ามี 6 องค์ประกอบ โดยจัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อยดังนี้ ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความมองงามส่วนบุคคล การยอมรับตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และอิสระแห่งตน ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ซึ่งพบว่า สุขภาวะทางจิตประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความมองงามส่วนบุคคล การยอมรับตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และอิสระแห่งตน (Linley, P. A. et al., 2009); (Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M., 1995); (Kalantarkousheh, S. M. & Navarbafi, F., 2012) แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะ สกฤตทอง และคณะ ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า ความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยประกอบด้วยองค์ประกอบ 12 ด้าน ถึงแม้จะยึดแนวคิดตามกรอบของ Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M. เช่นเดียวกัน (Ryff, C. D. & Keyes, C.

L. M., 1995) แต่ ลักษณะ สกูลทอง และคณะ มีการปรับองค์ประกอบออกเป็น 12 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น (ลักษณะ สกูลทอง และคณะ, 2560) เช่นเดียวกับ ภมรพรรณ ยุระยาตร์ ที่ทำการศึกษาและพัฒนาความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย พบว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันความผาสุกทางจิตใจประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการยอมรับตนเอง ด้านอิสระแห่งตน ด้านความงอกงามส่วนบุคคล ด้านการมีจุดหมายในชีวิต ด้านการมองโลกในแง่ดี ด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการมีจิตวิญญาณ ด้านความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และด้านการสร้างคุณประโยชน์แก่สังคม ซึ่งโมเดลความผาสุกทางจิตใจมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถวัดองค์ประกอบความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ (ความผาสุกทางจิตใจและสภาวะทางจิตมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกันว่า Psychological well - being) (ภมรพรรณ ยุระยาตร์, 2554)

นอกจากนี้ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบสภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นความสามารถในการสร้างสรรค์หรือปรับเปลี่ยนสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวให้สามารถสนองต่อความต้องการของตนได้ ซึ่งแสดงออกถึงเป็นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และความสามารถในการจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับตนเองได้ ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ทุกรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Clarke, P. J. et al. ที่พบว่า มีความสัมพันธ์กันสูงใน 4 องค์ประกอบของสภาวะทางจิต ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความงอกงามส่วนบุคคล การมีจุดหมายในชีวิต และการยอมรับตนเอง (Clarke, P. J. et al., 2001) รวมทั้งผลการศึกษาที่มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของภมรพรรณ ยุระยาตร์ ที่พบว่าความงอกงามส่วนบุคคลมีค่าน้ำหนักมากที่สุดของสภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยนี้ที่ความงอกงามส่วนบุคคลมีค่าน้ำหนักอยู่ในอันดับที่ 2 ซึ่งความงอกงามส่วนบุคคลนั้นเป็นการที่บุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ พยายามแสดงออกถึงการมีศักยภาพและความสามารถของตนเอง การเปิดใจยอมรับที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ และการมองโลกในแง่ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (ภมรพรรณ ยุระยาตร์, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Roslan, S. et al. ทำการศึกษาเรื่องสภาวะทางจิตของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่านักศึกษาปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์มีสภาวะทางจิตอยู่ในระดับสูง โดยองค์ประกอบด้านที่มีคะแนนสูงที่สุด ได้แก่ ความงอกงามส่วนบุคคลนอกจากนี้องค์ประกอบของสภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีค่า

น้ำหนักอยู่ในอันดับที่ 3 ได้แก่ การยอมรับตนเองซึ่งเป็นการที่นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มีสถานะจิตที่เป็นบวก สามารถยอมรับชีวิตที่เป็นอยู่ทั้งข้อดีและข้อเสียของตนเอง มองชีวิตในแง่บวกและเกิดความพึงพอใจในชีวิต รวมทั้งการเห็นคุณค่าในตัวเอง (Roslan, S. et al., 2017) ซึ่งจากการศึกษาของ Rapuano, V. ทำการศึกษาเรื่องสุขภาวะทางจิตและความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักศึกษาชาวลิทัวเนียผลการศึกษาพบว่าสุขภาวะทางจิตด้านความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อม และด้านการยอมรับตนเองเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Rapuano, V., 2019)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์โมเดลสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่าประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเจริญงอกงามส่วนบุคคล การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม การมีอิสระแห่งตน การยอมรับตนเอง และการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ซึ่งโมเดลองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสามารถวัดองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้ รวมทั้งสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความงอกงามส่วนบุคคล การยอมรับตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และอิสระแห่งตน ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) มหาวิทยาลัยอื่นสามารถนำแบบวัดสุขภาวะทางจิตไปใช้วัดสุขภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อให้ทราบว่ามีนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีสุขภาวะทางจิตอยู่ในระดับใด แล้วจึงหาแนวทางในการส่งเสริม ป้องกัน และพัฒนาสุขภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป 2) จากการศึกษาพบว่าสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับการรายงานผลการรับบริการจากสถานพยาบาลเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตและความเจ็บป่วยทางด้านจิตเวชของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะควรหาทางศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งหาแนวทางในการส่งเสริม ป้องกัน และพัฒนาสุขภาวะทางจิตของนิสิตนักศึกษาให้สูงขึ้น ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) จากข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกันของระดับสุขภาวะทางจิตและสถิติกับการรับการรักษาโรคทางจิตเวชและปัญหาสุขภาพจิตจากสถานพยาบาลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิตของนิสิต เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า ความพึงพอใจในชีวิต ความสามารถในการฟื้นตัว เป็นต้น 2) ควรนำโมเดลองค์ประกอบสุขภาวะทางจิตของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นพื้นฐานในการสร้างรูปแบบหรือโปรแกรม

ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาสุขภาวะทางจิต โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักสูง เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิงแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. (2558). บทบาทการส่งผ่านของอัตมโนทัศน์ในการศึกษาอิทธิพลของการคิดเชิงบวกและภูมิหลังของนักศึกษาที่มีต่อสุขภาวะทางจิต. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 28(1), 49-73.
- ธำณัฐดา สิริโสณแก้ว. (2563). รายงานผลข้อมูลนิสิตที่มารับบริการคลินิกสุขภาพจิต โรงพยาบาลสุทธาเวช. ใน มลฤดี เชาวรัตน์ (ประธาน), ประชุมการขับเคลื่อนการให้คำปรึกษานิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Symposium]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยะนุช จิตตุนนท์ และสุมาลี วังธนากร. (2561). สมดุลชีวิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคใต้. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 38(4), 103-113.
- พันธุ์ภา กิตติรัตนไพบูลย์ และคณะ. (2563). แนวโน้มและปัจจัยที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตคนไทย: การสำรวจระดับชาติ ปี พ.ศ. 2561. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 28(2), 121-135.
- ภมรพรรณ ยุทธยาตร์. (2554). การศึกษาและพัฒนาความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลักขณา สกุลทอง และคณะ. (2560). การพัฒนาโมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความผาสุกทางจิตใจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย. วารสารราชพฤกษ์, 16(1), 75-87.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). จัปตาทิศทางสุขภาพคนไทย ปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <http://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90>
- อัชฌา ชื่นบุญ และชุตินา แสงदारรัตน์. (2560). ความผาสุกทางจิตใจ และบรรยากาศในการเรียนที่ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของนักศึกษาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์. วารสารปัญญาวิวัฒน์, 9(ฉบับพิเศษ), 193-203.
- Anand, K. & Nagle, Y. K. (2016). Perfectionism as predictor of psychological wellbeing among college students. Global Journal of Human - Social Science, 16(5), 34-40.
- Arnett, J. J. (2004). Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. New York: Oxford University Press.
- Auerbach, R. P. et al. (2010). WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders. Journal of Abnormal Psychology, 127(7), 623-638.

- Auerbach, R. P. et al. (2016). Mental disorders among college students in the World Health Organization World Mental Health Surveys. *Psychological Medicine*, 46(14), 1-16.
- Auerbach, R. P. et al. (2018). WHO World Mental Health Surveys International College Student project: Prevalence and distribution of mental disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 127(7), 623-638.
- Auyeung, L. & Mo, P. K. H. (2019). The efficacy and mechanism of online positive psychological intervention (PPI) on improving well - being among Chinese university students: a pilot study of the best possible self (BPS) intervention. *Journal of Happiness Studies*, 20(8), 2525-2550.
- Bayram, N. & Bilgel, N. (2008). The prevalence and socio - demographic correlations of depression, anxiety and stress among a group of university students. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43(8), 667-672.
- Chen, L. et al. (2013). Depression among Chinese University Students: Prevalence and socio - demographic correlates. *PLoS ONE*, 8(3), 1-6.
- Clarke, P. J. et al. (2001). Measuring psychological well - being in the Canadian study of health and aging. *International Psychogeriatrics*, 13(s1), 79-90.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). Interpretation and Application of Factor Analytic Results. In Comrey, A. L. & Lee, H. B. (Eds.), *A First Course in Factor Analysis* (p. 2). Hillsdale: NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Eisenberg, D. et al. (2013). Mental health in American colleges and universities: Variation across student subgroups and across campuses. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 201(1), 60-67.
- Eisenberg, D. et al. (2009). Mental health and academic success in college. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 9(1), 1-40.
- Evans, N. J. et al. (2009). *Student development in college: Theory, research, and practice*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Ferrari, A. J. et al. (2014). The burden attributable to mental and substance use disorders as risk factors for suicide: findings from the Global Burden of Disease Study 2010. *PloS one*, 9(4), 1-11.
- GBD 2015 Disease and Injury Incidence and Prevalence Collaborators. (2015). Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 310 diseases and injuries, 1990-2015: A systematic

- analysis for the Global Burden of Disease Study 2015. *The Lancet*, 388(10053), 1545-1602.
- Goldman-Mellor, S. J. et al. (2014). Suicide attempt in young people: A signal for long-term health care and social needs. *JAMA Psychiatry*, 71(2), 119-127.
- Herrman H. et al. (2004). Promotion mental health: concepts - emerging evidence - practice: summary report. Geneva: World Health Organization.
- Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Health and Well - Being*, 1(2), 137-164.
- Hysenbegasi, A. et al. (2005). The impact of depression on the academic productivity of university students. *Journal of Mental Health Policy and Economics*, 8(3), 145-151.
- Ibrahim, A. K. et al. (2013). A systematic review of studies of depression prevalence in university students. *Journal of Psychiatric Research*, 47(3), 391-400.
- Ishii, T. et al. (2018). What kinds of factors affect the academic outcomes of university students with mental disorders? A retrospective study based on medical records. *Asian Journal of Psychiatry*, 32(2018), 67-72.
- Kalantarkousheh, S. M. & Navarbafi, F. (2012). Reliability and exploratory factor analysis of psychological well - being in a persian sample. *Science Series Data Report*, 4(1), 11-27.
- Kessler, R. C. et al. (1995). Social consequences of psychiatric disorders, I: Educational attainment. *The American Journal of Psychiatry*, 152(7), 1026-1032.
- Kleinert, S. (2007). Adolescent health: an opportunity not to be missed. *The Lancet*, 369(9567), 1057-1058.
- Linley, P. A. et al. (2009). Measuring happiness: The higher order factor structure of subjective and psychological well - being measures. *Personality and Individual Differences*, 47(8), 878-884.
- Marsh, H. W. & Craven, R. G. (2006). Reciprocal effects of self - concept and performance from a multidimensional perspective: Beyond seductive pleasure and unidimensional perspectives. *Perspectives on psychological science*, 1(2), 133-163.

- Niederkrotenthaler, T. et al. (2014). Future risk of labour market marginalization in young suicide attempters - A population-based prospective cohort study. *International Journal of Epidemiology*, 43(5), 1520-1530.
- Rapuano, V. (2019). Psychological well - being and its relationship with the academic achievement of Lithuanian students. *Socialiniai tyrimai*, 42(2), 44-51.
- Rasulzada, F. (2007). Organizational creativity and psychological well - being. In Doctoral Thesis. Lund University.
- Roslan, S. et al. (2017). Psychological well - being among postgraduate students. *Acta Medica Bulgarica*, 44(1), 35-41.
- Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well - being revisited. *Journal of personality and social psychology*, 69(4), 719-727.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well - being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Song, Y. et al. (2008). Depression in college: depressive symptoms and personality factors in Beijing and Hong Kong college freshmen. *Comprehensive Psychiatry*, 49(5), 496-502.
- Stewart-Brown, S. et al. (2000). The Health of students in institutes of higher education: An important and neglected public health problem. *Journal of Public Health*, 22(4), 492-499.
- Udhayakumar, P. & Illango, P. (2018). Psychological wellbeing among college students. *Journal of Social Work Education and Practice*, 3(2), 79-89.
- Van Noorden, T. H. J. & Bukowski, W. M. (2017). Social Development. In Slater, A. & Bremner, J. G. (Eds.), *An Introduction to Developmental Psychology*. (3th ed.) (pp. 577 - 610). NJ: John Wiley & Sons.
- Winefield, H. R. et al. (2012). Psychological well - being and psychological distress: is it necessary to measure both. *Psychology of Well - Being: Theory, Research and Practice*, 2(1), 1-14.
- World Health Organization. (2017). World Health Organization. Retrieved April 21, 2019, from <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/254610/WHO-MSD-MER-2017.2-eng.pdf;sequence=1>.

World Health Organization. (2008). Global tuberculosis control: surveillance, planning, financing: WHO report 2008. Switzerland: World Health Organization.

การพัฒนาแบบแผนการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8*

DEVELOPMENT OF SUBSTANCE ABUSE PREVENTION MODEL FOR ADOLESCENTS WITH PARTICIPATION OF NETWORK PARTNERS IN THE 8th REGIONAL HEALTH

อณัญญา ขุนศรี

Anunya Khunsri

พรสุข หุ่นรินทร์

Pornsuk Hunnirun

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: kitty_pinky_pim@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ พัฒนาแบบแผนและประเมินผล
รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขต
สุขภาพที่ 8 เป็นการวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์
การป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่น 216 คน ภาคีเครือข่าย 15 คน
ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบโดยจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และทักษะการป้องกันการใช้สารเสพติด
กลุ่มตัวอย่าง 35 คน ระยะที่ 3 ประเมินผลรูปแบบ ใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
และสถิติ Repeated ANOVA และ MANOVA รวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ค่าความเชื่อมั่น (α) ทั้งฉบับ 0.77 แบบสัมภาษณ์
ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ IOC ทั้งฉบับ 0.70 ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นมีความรู้เรื่องสารเสพติด
ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธระดับสูง ความภาคภูมิใจ ระดับ
ไม่แน่ใจ พฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด ระดับปานกลาง รูปแบบการป้องกันการใช้
สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ
และแนวคิดใช้ของ McKinsey's 7S Framework; 7S-NIP 2) ใช้กิจกรรม 3 ชุดกิจกรรม
3) ภาคีเครือข่ายจัดทำแผนป้องกันปราชญ์แห่งมั่วสุม จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีประกวดเยาวชน
ต้นแบบ หลังทดลองใช้รูปแบบ 6 สัปดาห์ และ 8 สัปดาห์ วัยรุ่นมีความรู้เรื่องสารเสพติดสูงขึ้น

* Received 6 May 2021; Revised 3 October 2021; Accepted 11 October 2021

ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ และพฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดอยู่ในระดับสูง และสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เพื่อให้การป้องกันการใช้สารเสพติดตามแนวคิด McKinsey's ประสบผลสำเร็จ ต้องพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้กับวัยรุ่น และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมโดยแท้จริง

คำสำคัญ: รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติด, วัยรุ่น, ภาคีเครือข่าย

Abstract

The objectives of this research article were to study the situations, develop and evaluate the model for preventing adolescent substance abuse with an association of network partners in the 8th regional health. This research and development study was divided into three phases. First Phase: examine the situation of adolescent substance abuse prevention. The samples consisted of 216 adolescents and 15 members from network partnerships. Second Phase: develop the model by using activities to promote knowledge and skill on substance abuse prevention. Third Phase: evaluate the model using mean, percentage, standard deviation, Repeated ANOVA, and MANOVA. Data were collected using questionnaires constructed by the researcher and the experts approved with reliability score of 0.77, and IOC reviewed by the experts with a score of 0.70. The results showed that the adolescents' knowledge, decision making skills, problem - solving skills, advanced refusal skills, and self - esteem were at NOT SURE level. Substance abuse prevention behaviors were at the MEDIUM level. The substance abuse prevention model for adolescents with participation of networking partnership consisted of three factors as follows: 1) principle and concept of McKinsey's 7S Framework; 7S-NIP, 2) using three activity packages, and 3) the networking partnership planning for eliminating the places for an unlawful purpose, organizing exchanging experiences forum and the stage for master youth contest. After the 6th and 8th week of experiment, adolescents' substance abuse knowledge scores were higher. The adolescents' decision - making skills, problem - solving skills, advanced refusal skills, and self - esteem scores were high and statistically significant at the 0.05 level. According to McKinsey's 7S Framework; 7S-NIP, the substance abuse prevention model will be successful when adolescents' self-esteem should be developed and the true association of networking partnership.

Keywords: Substance Abuse Prevention Model, Adolescent, Networking Partnership

บทนำ

ปัญหาอาเสพติดเป็นปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ (Human Security) และยาเสพติดทำลายทรัพยากรบุคคลของชาติ สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ รายงานสถานการณ์ผู้ติดยาเสพติดทั่วโลกในปี ค.ศ. 2019 พบว่า มีผู้ติดยาเสพติด จำนวน 271 ล้านคน ร้อยละ 5.5 ของประชากรโลก สารเสพติดมีผู้ใช้มากที่สุด ได้แก่ กัญชา รองลงมา คือ ฟีนและอนุพันธ์ของฟีน กลุ่มแอมเฟตามีน เอ็กซ์ตาซี โคเคน และเมทแอมเฟตามีน เป็นสารเสพติดประเภทสารสังเคราะห์ในกลุ่มแอมเฟตามีนที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (United Nations Office of Drugs and Crime, 2020) สถานการณ์ยาเสพติดประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้ใช้สารเสพติด ประมาณ 1.96 ล้านคน และมีผู้ติดยาเสพติด ประมาณ 4.5 แสนคน ในเขตสุขภาพที่ 8 มีผู้ใช้สารเสพติดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15.21 ในปี พ.ศ. 2562 เป็นร้อยละ 16.27 ในปี พ.ศ. 2563 ปัจจัยเอื้อที่สำคัญ ได้แก่ เขตสุขภาพที่ 8 มีพื้นที่ติดกับชายแดนที่มีการลักลอบนำสารเสพติดเข้ามาได้ ค่านิยมและพฤติกรรมของเยาวชนในการมั่วสุมตามสถานบันเทิง ความอ่อนแอของครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมและอาชญากรรมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (สุกานดา จันทวารีย์ และสุทธิพันธ์ อรัญญवास, 2560) ผลกระทบจากการใช้สารเสพติดมีทั้งต่อตัวผู้เสพ คือ ทำลายประสาทสมอง จิตใจเสื่อม ซึมเศร้า วิตกกังวล เลื่อนลอย และเกิดภาวะผิดปกติทางจิตจากสารเสพติดนั้น ๆ พิษจากสารเสพติดทำลายอวัยวะต่าง ๆ ให้เสื่อมลง มีโรคแทรกซ้อนได้ง่าย ร่างกายซูบซีด อ่อนเพลีย และทำให้เสียบุคลิกภาพ ขาดความสนใจตนเอง ขาดสติสัมปชัญญะการควบคุมกล้ามเนื้อและระบบประสาทบกพร่อง ประสบอุบัติเหตุได้ง่าย (สรวิชญ์ เหล่าตรุณ, 2561) ผลกระทบต่อครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ด้านผู้เสพ ทำให้ร่างกายและจิตใจถูกทำลาย ด้านครอบครัว ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท สังคมเกิดความหวาดระแวงไม่ปลอดภัย และเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 พบว่า มีผู้เสพยาเสพติดประมาณ 591,817 คน ต้องใช้เงินซื้อสารเสพติด ประมาณ 300 บาทต่อคนต่อวัน หรือ 177 ล้านบาทต่อวัน ในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานที่ใช้สารเสพติด ร้อยละ 3.6 คิดเป็น 2.51 ล้านคน มีการสูญเสียทางเศรษฐกิจ 625 ล้านบาทต่อวัน รัฐสูญเสียงบประมาณไปกับการบำบัดฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ปีละไม่ต่ำกว่า 2,000 ล้านบาท รวมมูลค่าการสูญเสียทางเศรษฐกิจกว่า 5 แสนล้านบาทต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562) รายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด พบว่า กลุ่มผู้เกี่ยวข้องรายใหม่ คือ เยาวชน อายุ 15 - 24 ปี กลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับประถมศึกษา มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ กลุ่มเยาวชนหญิง อายุ 15 - 19 ปี มีพฤติกรรมเสี่ยงมีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร พฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าว เป็นปัจจัยหนึ่งทำให้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (บุรฉัตร จันทร์แดง และคณะ, 2560)

กระทรวงสาธารณสุขกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและบำบัดฟื้นฟูผู้ป่วยยาเสพติด เป้าหมาย 20 ปี พ.ศ. 2579 คนไทยทุกคนปลอดภัยจากยาเสพติด แผนพัฒนาระบบบริการดังกล่าวจัดทำเป็นแผนระยะปานกลาง 5 ปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2561 - 2565 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพมีเป้าหมายให้ผู้ป่วยได้รับบริการส่งเสริมป้องกันบำบัดฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มผู้ใช้ ผู้เสพและผู้ติดด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562) ประเทศไทยมีกฎหมายให้ผู้เสพได้รับการบำบัด และดำเนินการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน ประชาสังคมควรมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในชุมชน ผ่านการเรียนรู้ของชุมชน และการสร้างสภาพแวดล้อมให้ตระหนักต่อปัญหาเสพติด มีหลากหลายตามบริบท ดังนั้นการวางแผนและดำเนินการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ต้องป้องกันตั้งแต่เยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและยังไม่มีกลุ่มเสพติด นโยบายและกรอบยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จึงกำหนดเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก มีมาตรการป้องกันกลุ่มเสี่ยงให้มีโอกาสเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นยุทธศาสตร์จัดทำแผนปฏิบัติการและการดำเนินงาน การลดเยาวชนกลุ่มเสี่ยง/ปัจจัยเสี่ยงเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญตามนโยบายรัฐบาล เพื่อให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อยาเสพติดและปัจจัยอื่นๆต่าง ๆ ฉะนั้นการป้องกันในกลุ่มเยาวชนเพื่อมิให้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติด จึงเป็นเจตจำนงและแนวนโยบายที่สำคัญของภาครัฐและองค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ (สุกานดา จันทวารีย์ และสุทธิพันธ์ อรัญญาสา, 2560) การปฏิบัติการกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมาย ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ มีภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติงาน วางแผนงาน บริหารจัดการด้านงบประมาณและบุคลากร ประสานงานกับหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นในสถานศึกษา

การให้ความรู้เรื่องการป้องกันการใช้สารเสพติด การส่งเสริมพัฒนาทักษะชีวิต ดำเนินการผ่านหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ยังพบปัญหาการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นในโรงเรียน ดังนั้นการดำเนินการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นในโรงเรียน ต้องมีการพัฒนารูปแบบการใช้กลยุทธ์การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ การนำแนวคิดของแมคคินซี (McKinsey's 7S Framework) (McKinsey, 2008) มาประยุกต์ใช้พัฒนากลยุทธ์ เป็นการพัฒนากลไกในระดับปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ประยุกต์โครงสร้างองค์กร ปรับระบบการดำเนินงาน ปรับปรุงรูปแบบการทำงาน จัดบุคลากรให้ตรงกับงาน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ เพิ่มทักษะและศักยภาพของบุคลากร และสร้างค่านิยมร่วมในการป้องกันปัญหาการใช้สารเสพติด โดยการใช้การบริหารจัดการผ่านภาคีเครือข่าย สร้างภูมิคุ้มกันให้กับวัยรุ่นในพื้นที่ และสร้างการป้องกันการใช้สารเสพติดให้กับวัยรุ่นในพื้นที่ แนวคิดนี้เป็นการประยุกต์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เกิดการทำงานแบบต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานป้องกันการใช้สารเสพติดบรรลุวัตถุประสงค์และยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน

ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตาม ประเมินผล (เอกรัตน์ หามนตรี, 2561) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการส่งผลให้เกิดรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นในพื้นที่อย่างเหมาะสม

ประชาชน ชุมชน โรงเรียน องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่มีบทบาทสำคัญของภาคีเครือข่ายและการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ (Strategy Partnership) แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดควรได้รับความร่วมมือจากชุมชน องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด ทำให้การดำเนินงานป้องกันแก้ไขสารเสพติดมีความสำเร็จและมีความยั่งยืนมากขึ้น เน้นการป้องกันการใช้สารเสพติด ลดความเสี่ยงในการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีภูมิคุ้มกันในตนเอง มีความรู้เรื่องโทษพิษภัยของสารเสพติด สร้างให้วัยรุ่นมีความภูมิใจในตนเอง มีทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ ทักษะปฏิเสธ มีภาวะผู้นำเป็นเยาวชนต้นแบบ ลดการเข้าถึงสารเสพติดของวัยรุ่นโดยการร่วมสร้างสภาพแวดล้อมกับภาคีเครือข่าย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562)

จากปัญหายาเสพติดในสถานศึกษานักเรียนมีอัตราการติดสารเสพติดสูง ทั้งเสพและเป็นผู้จำหน่ายสารเสพติด สนับสนุนให้เกิดการระบาดของสารเสพติดได้มากขึ้น ปัญหาการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นของเขตสุขภาพที่ 8 ในปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 32.08 ของผู้เสพสารเสพติดทั้งหมด มีทั้งวัยรุ่นในระบบสถานศึกษาและนอกระบบสถานศึกษา (สำนักงานเขตสุขภาพที่ 8, 2563) ส่งผลให้มีการนำนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศมาใช้ โดยทำโครงการโรงเรียนสีขาว โครงการครู D.A.R.E (Drug Abuse Resistance Education) และการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง ถึงอย่างไรก็ตามในพื้นที่เขตสุขภาพที่ 8 ยังพบปัญหาการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นและประชากรกลุ่มอื่น ๆ เมื่อเกิดปัญหายาเสพติดกับเยาวชน มีผลกระทบต่อการระบบการศึกษา เกิดความเสียหายของเศรษฐกิจในครอบครัว ปัญหาอาชญากรรมเพิ่มขึ้น ปัญหาการมั่วสุมทางเพศ กระทบต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดและเป็นผลดีต่อสังคม ประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้สารเสพติดในวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8
3. เพื่อประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดในวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ **ระยะที่ 1** ศึกษาสถานการณ์การป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเขตสุขภาพที่ 8 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มวัยรุ่นนักเรียนอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตสุขภาพที่ 8 ประกอบด้วย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู คัดเลือกแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Sampling) จากจังหวัดที่พบปัญหาการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองคาย มีนักเรียน อายุระหว่าง 13 - 15 ปี จำนวน 27,065 คน จาก 338 โรงเรียน กำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของแดเนียล (Daniel, W. W., 2010) ได้กลุ่มตัวอย่าง 216 คน

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มที่ 1 ภาคีเครือข่าย ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากตัวแทนของภาคีเครือข่าย รวม 15 คน ได้แก่ ผู้บริหาร 5 คน (รองผู้ว่าราชการจังหวัด 1 คน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด 1 คน ศึกษาธิการจังหวัด 1 คน แรงงานจังหวัด 1 คน หัวหน้าศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 1 คน) ผู้ปฏิบัติงาน 5 คน (ผู้รับผิดชอบงานยาเสพติดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 คน ผู้รับผิดชอบงานยาเสพติดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 1 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 คน ตัวแทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 1 คน) ครู/ผู้ปกครองวัยรุ่น 5 คน (ตัวแทนครูจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 1 คน ตัวแทนครูจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 1 คน ตัวแทนผู้ปกครอง 3 คน) **กลุ่มที่ 2** ภาคีเครือข่าย ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 15 คน ได้แก่ ตัวแทนจากกระทรวงมหาดไทย 1 คน ตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากศึกษาธิการจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากแรงงานจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากกระทรวงยุติธรรม 1 คน ตัวแทนจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 1 คน นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากกองกำกับการตำรวจภูธร ภาค 4 1 คน ตัวแทนจากกองสวัสดิการและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากสถานพินิจจังหวัด 1 คน ตัวแทนจากสำนักงานคุมประพฤติ 1 คน ตัวแทนจากครูผู้ปฏิบัติงานยาเสพติด 1 คน หัวหน้างานยาเสพติดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 คน ตัวแทนวัยรุ่น 2 คน

เครื่องมือ แบ่งเป็น 2 ชุด **ชุดที่ 1** แบบสอบถาม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง แบ่งได้ 7 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มี 8 ข้อ ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มี 20 ข้อ ตอบถูกให้ 1 ตอบผิดให้ 0 คะแนน นำค่าคะแนนที่ได้มาแปลผล จัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ของแอนเดอร์สันและคณะ (Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R, 2001) ดังนี้ มีความรู้ระดับสูง คือ ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม 16 - 20 คะแนน มีความรู้ระดับ

ปานกลาง ร้อยละ 60 - 79 ของคะแนนเต็ม 12 - 15 มีความรู้ระดับต่ำ ร้อยละ 0 - 59 ของคะแนนเต็ม 0 - 11 ส่วนที่ 3 ความภาคภูมิใจในตนเอง ใช้วิธีการวัดค่าตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) มี 15 ข้อ ใช้แบบวัดความรู้สึกความภาคภูมิใจในตนเองต่อครอบครัว โรงเรียน แบ่งเป็น 5 ระดับ มีคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ให้คะแนน ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เชิงบวก ให้ 5 คะแนน เชิงลบ ให้ 1 คะแนน เห็นด้วย เชิงบวกให้ 4 คะแนน เชิงลบ ให้ 2 คะแนน ไม่แน่ใจ เชิงบวกและเชิงลบให้ 3 คะแนน ไม่เห็นด้วย เชิงบวกให้ 2 คะแนน เชิงลบ ให้ 4 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เชิงบวกให้ 1 คะแนน เชิงลบ ให้ 5 คะแนน แปลผลคะแนนเฉลี่ยของข้อมูลแบบอิงเกณฑ์ แบ่งคะแนนเป็น 5 ระดับ (Best, J. W, 1977) ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.61 ไม่เห็นด้วย คะแนนเฉลี่ย 2.62 - 3.42 ไม่แน่ใจ คะแนนเฉลี่ย 3.43 - 4.23 เห็นด้วย และคะแนนเฉลี่ย 4.24 - 5.00 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนที่ 4 ทักษะการตัดสินใจ ส่วนที่ 5 ทักษะการแก้ปัญหา ส่วนที่ 6 ทักษะการปฏิเสธ ส่วนที่ 7 พฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติด เป็นคำถามแบบปรนัยให้เลือกตอบตามสถานการณ์ที่กำหนดและเลือกตอบตามความเป็นจริง แปลผลคะแนนเฉลี่ยของข้อมูลแบบอิงเกณฑ์ แบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ (Best, J. W, 1977) ดังนี้ ระดับสูง คะแนนเฉลี่ย 2.33 - 3.00 ระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.65 - 2.32 ระดับต่ำคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.64 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient) โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นด้านความรู้ 0.73 ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง 0.82 ด้านทักษะการตัดสินใจ 0.78 ด้านทักษะการแก้ปัญหา 0.75 ด้านทักษะการปฏิเสธ 0.79 ภาพรวมทั้งฉบับ 0.77

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ถามปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นใช้สารเสพติด ปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติด แนวทางการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ เครือข่ายชุมชน นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่า IOC ภาพรวมทั้งฉบับ 0.70

เก็บรวบรวมข้อมูล วัยรุ่นตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยนำไปให้และรอรับกลับคืนด้วยตนเอง พร้อมหนังสือขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ไปติดต่อโดยตรงที่โรงเรียน และ

- 1) สัมภาษณ์เชิงลึกภาคีเครือข่ายด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
- 2) จัดสนทนากลุ่มภาคีเครือข่าย เพื่อจัดทำร่างรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8
- 3) นำข้อมูลและรูปแบบการป้องกัน การใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 ไปใช้ในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 และนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 วัยรุ่น อายุ 13 - 15 ปี จากจังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากพื้นที่มีอัตราความชุกของผู้ใช้สารเสพติดมากที่สุด สุ่มแบบหลายขั้นตอนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 ห้อง สุ่มอย่างง่าย 1 ห้อง ได้กลุ่มตัวอย่างเพื่อทดลองใช้รูปแบบ จำนวน 35 คน ตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) เกณฑ์การคัดเข้าศึกษา (Inclusion Criteria) 1.1) วัยรุ่น อายุ 13 ปีที่กำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 1.2) ไม่มีความผิดปกติใด ๆ 1.3) สนใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดการวิจัย 1.4) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดหนองคายและจังหวัดอุดรธานี 1.5 ผู้บริหารและคณะครูให้ความสำคัญของการวิจัยและยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย 2) เกณฑ์การคัดออกจากการศึกษา (Exclusion criteria) คือ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบได้ทุกครั้ง กลุ่มที่ 2 ภาคีเครือข่าย จำนวน 15 คน แบ่งเป็น ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ปกครองของวัยรุ่น เป็นกลุ่มเดียว กับภาคีเครือข่ายในระยะที่ 1 กลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน กำหนดคุณสมบัติและเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก ดังนี้ 1) มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท 2) มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการดำเนินงานการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น 3) มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับงานป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นในระดับนโยบาย 4) มีประสบการณ์การบริหารจัดการด้านการป้องกันการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น ไม่น้อยกว่า 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามความรู้ในการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น และแบบสอบถามทักษะการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น สอบถามวัยรุ่นที่มาจากจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองคาย กลุ่มที่ศึกษา จำนวน 35 คน ก่อนการทดลองใช้รูปแบบเป็นเครื่องมือที่ประยุกต์จากแบบสอบถามในระยะที่ 1

2. รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 ที่สร้างและพัฒนาตามขั้นตอน ดังนี้ 2.1) ผู้วิจัยร่วมกับตัวแทนภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ในระยะที่ 1 มาร่างรูปแบบ ได้ชุดกิจกรรม 3 ชุดกิจกรรม นำรูปแบบที่ได้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจและวิเคราะห์ความเหมาะสม สอดคล้องของรูปแบบและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบสมบูรณ์เพื่อนำ ไปทดลองใช้ 2.2) นำรูปแบบไปทดลองใช้กับวัยรุ่นที่ทำการศึกษา จำนวน 35 คน โดย 2.2.1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ ในการดำเนินการวิจัย ในจังหวัดที่เป็นพื้นที่ซึ่งมีวัยรุ่นที่ทำการศึกษา 2.2.2) ประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานตามรูปแบบ การป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 2.2.3) ใช้แบบสอบถามความรู้และทักษะการป้องกันการใช้สารเสพติด ประเมิน

วัยรุ่นที่ทำการศึกษาก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ 2.2.4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้วัยรุ่นที่ทำการศึกษา จำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 1 วัน ๆ ละ 7 ชั่วโมง ครั้งที่ 1 กลุ่มสัมพันธ์/เปิดตัวเปิดใจ พร้อมรับความรู้สารเสพติด/ฝึกความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด/การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การใช้สารเสพติด ครั้งที่ 2 ธรรมชาติของวัยรุ่น/ฝึกทักษะปฏิเสธ/ทักษะการแก้ปัญหา/ความภาคภูมิใจ การป้องกันการใช้สารเสพติด ครั้งที่ 3 เปิดประตูสู่ภาวะผู้นำ/หอคอยสู่การทำงานเป็นทีม/ฝึกการจัดกิจกรรมการเป็นวิทยากร การจัดกิจกรรมทั้ง 3 ครั้งเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีความรู้ในการป้องกันการใช้สารเสพติด มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการปฏิเสธ วัยรุ่นมีภาวะผู้นำ สามารถเป็นวิทยากรและการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

ระยะที่ 3 ประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 หลังทดลองใช้รูปแบบในระยะที่ 2 ในสัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 8 ติดตามผล ประเมินผลข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 จากวัยรุ่นในระยะที่ 2 จำนวน 35 คน เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แปลผลระดับความพึงพอใจเป็น 3 ระดับ คือ ช่วงคะแนน 1.0 - 2.33 ความพึงพอใจน้อย ช่วงคะแนน 2.34 - 3.67 ความพึงพอใจปานกลาง ช่วงคะแนน 3.68 - 5.00 ความพึงพอใจมาก ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย รวม 15 คน (ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และครู/ผู้ปกครองนักเรียนในระยะที่ 2) แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก การเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ การมีความกล้าแสดงออก การเป็นวิทยากร ความสามารถถ่ายทอดความรู้ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและมีการทำงานเป็นทีม การมีทักษะการปฏิเสธในการไม่ยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มเสี่ยง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดระบบหมวดหมู่ของข้อมูลให้เป็นระบบนำมาลงรหัส ตัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออก วิเคราะห์ข้อมูลตามองค์ประกอบของความรู้ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง แปลความหมาย และบันทึกบทสรุปของข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติดังนี้ ข้อมูลเชิงพรรณนาและความพึงพอใจใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ พฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด ด้วยการวัดความแปรปรวนตัวแปรพหุนามของกลุ่มทดลองในระยะก่อนใช้รูปแบบหลังใช้รูปแบบ 6 และ 8 สัปดาห์ด้วยการวิเคราะห์ Repeated ANOVA และ MANOVA

ระยะที่ 1 สถานการณ์ของปัญหาการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นในเขตสุขภาพที่ 8 และความต้องการพัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 216 คนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.7 พ่อและแม่เสียชีวิต ร้อยละ 32.4 พักอาศัยอยู่กับบิดา ร้อยละ 51.4 ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 38.4 เมื่อมีปัญหาปรึกษาเพื่อน ร้อยละ 37.5 วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการใช้สารเสพติดอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 80.6 ส่วนใหญ่มีความภาคภูมิใจในตนเองระดับปานกลาง วัยรุ่นส่วนใหญ่มีทักษะการตัดสินใจในระดับสูง ($\bar{x} = 2.67$) วัยรุ่นส่วนใหญ่มีทักษะการแก้ปัญหาในระดับสูง ($\bar{x} = 2.32$) วัยรุ่นส่วนใหญ่มีทักษะการปฏิเสธในระดับสูง ($\bar{x} = 2.49$) วัยรุ่นส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดในระดับสูง ($\bar{x} = 2.84$)

ผลการการสัมภาษณ์ภาคีเครือข่าย 1) ปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นใช้สารเสพติดในปัจจุบัน คือ ความอยากรู้อยากลองของวัยรุ่น การมีเพื่อน แพนหรือคนในครอบครัวใช้สารเสพติด การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเที่ยวสถานบันเทิง ครอบครัวไม่สมบูรณ์ พ่อแม่หย่าร้าง มีช่องว่างในครอบครัว เห็นข่าวดาราทงอินเทอร์เนต และมีภาคีเครือข่ายผู้ปกครองที่เห็นต่างว่าสาเหตุที่วัยรุ่นใช้สารเสพติด เพราะวัยรุ่นเชื่อว่าใช้สารเสพติดแล้วจะสวย จะผอมจะขาว ดังคำกล่าวที่ว่า “การที่ครอบครัวไม่ครบสมบูรณ์ พ่อแม่หย่าร้างกัน ทำให้เกิดช่องว่างในครอบครัว เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ถ้าพ่อหรือแม่มีการใส่ใจลูกน้อยลง พูดคุยกันน้อยลงก็จะทำให้เกิดสัญญาณมากขึ้นในครอบครัว ทำให้เด็กเข้าใจว่าพ่อแม่ไม่ได้สนใจอยู่แล้ว” (วรายุทธ จินงาม (เครือข่ายผู้ปฏิบัติ), 2563) 2) ปัจจัยภายในชุมชน ผู้นำท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดตัดสินใจและวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและรับผลที่เกิดจากการดำเนินงาน ผู้นำชุมชนต้องปฏิบัติตามแบบตรงไปตรงมา ไม่เลือกปฏิบัติ และมีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของในปัญหา สถานการณ์ที่เกิดในพื้นที่ชุมชน องค์กรท้องถิ่นมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ครอบครัวและวัยรุ่นต้องได้รับการพัฒนาทักษะการป้องกันการใช้สารเสพติดจากเครือข่ายระหว่างชุมชน 3) ปัจจัยภายนอกชุมชน องค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสารเสพติดมีส่วนร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมประเมินผลร่วมรับประโยชน์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปิดโอกาสให้วัยรุ่นมีบทบาทในการดำเนินงานร่วมแก้ปัญหาในฐานะเจ้าของปัญหา 4) แนวทางการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น มีนโยบายและโครงสร้างการบริหารงานชัดเจน แต่งตั้งการดำเนินงานใหม่ไม่ให้ชะงักพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรและชุมชน ภาคีเครือข่ายมีการประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ให้วัยรุ่นมีบทบาทในการดำเนินงานป้องกันปัญหาสารเสพติด

ระยะที่ 2 รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 มี 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ใช้แนวคิดของ McKinsey's ภาคีเครือข่ายและผู้วิจัยร่วมประชุมแบบมีส่วนร่วม ใช้ข้อมูลของระยะที่ 1 สรุปร่วมกัน วางแผนกิจกรรม ดังนี้

S1 (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์การป้องกันการใช้สารเสพติด ภาคีเครือข่ายจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม กำหนดและประกาศนโยบายการป้องกันการใช้สารเสพติด

S2 (Structure) หมายถึง โครงสร้างการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด พัฒนาทักษะชีวิต สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เฝ้าระวังพฤติกรรม บำบัดรักษา ติดตามสนับสนุนการป้องกัน

S3 (System) หมายถึง ระบบการดำเนินงานเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด โดยโรงเรียน ครอบครัว โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สังเกตพฤติกรรมวัยรุ่น ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้การรักษา ให้โอกาส

S4 (Style) หมายถึง รูปแบบการดำเนินงานเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด ภาคีเครือข่ายดำเนินงานตามคำสั่ง แต่งตั้งแบบบูรณาการร่วมกัน

S5 (Staff) หมายถึง บุคลากรในการป้องกันการใช้สารเสพติด บุคลากรได้รับการส่งเสริมศักยภาพ มีการจัดอบรมให้ความรู้บุคลากร มีกลุ่มไลน์เพื่อสื่อสารการดำเนินงาน

S6 (Skill) หมายถึง ทักษะการปฏิบัติงานของภาคีเครือข่ายและทักษะชีวิตของวัยรุ่น วัยรุ่นมีการสนทนากลุ่มตามรูปแบบจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตของวัยรุ่น 3 ชุด กิจกรรม

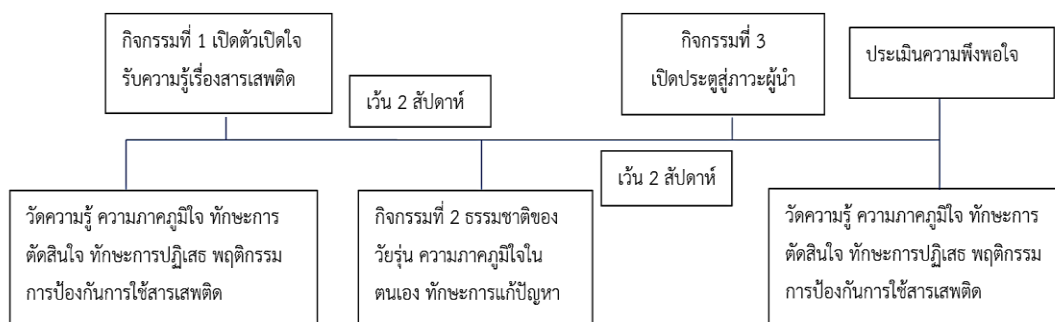
S7 (Shared Value) หมายถึง การสร้างค่านิยมร่วมกันของภาคีเครือข่ายในการป้องกันการใช้สารเสพติด จัดประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

N (Network) หมายถึง เครือข่ายการป้องกันการใช้สารเสพติด จัดทำคำสั่งคณะทำงานจัดตั้งกลุ่มไลน์และรายงานการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอ

I (Immunization) หมายถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้กับวัยรุ่น ภาคีเครือข่ายจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีประกวดเยาวชนต้นแบบ เฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นและรายงาน

P (Prevention) หมายถึง การป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยตำรวจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมกันออกตรวจหอพัก ร้านเกมส์ สถานบันเทิง ตำรวจออกตรวจและจับกุมเด็กมั่วสุมแข่งรถแต่ง

องค์ประกอบที่ 2 ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม จัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง จัดกิจกรรมสัปดาห์เว้น 2 สัปดาห์ จำนวน 3 ครั้ง รวมระยะเวลา 6 สัปดาห์ ในแต่ละครั้งที่จัดกิจกรรมรวมถึงการละลายพฤติกรรมและสนทนากลุ่ม ใช้เวลา 7 ชั่วโมง รายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กิจกรรมตามรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8

องค์ประกอบที่ 3 ภาคีเครือข่าย 15 คน จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต การป้องกันการใช้สารเสพติด ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการปฏิเสธ ปรับสภาพแวดล้อมให้วัยรุ่นสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งสถานที่ ออกกำลังกายในชุมชน สถานที่พักผ่อน สถานที่ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้วัยรุ่นได้แสดงความสามารถ จัดเวทีประกวดเยาวชนต้นแบบ

ระยะที่ 3 ประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเขตสุขภาพที่ 8 วัยรุ่นกลุ่มที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 65.7 วัยรุ่นส่วนใหญ่ อายุ 13 ปี ร้อยละ 60.0 วัยรุ่นส่วนใหญ่บิดามารดาแยกกันอยู่ ร้อยละ 31.4 วัยรุ่นส่วนใหญ่ ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 40.0 เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจวัยรุ่นส่วนใหญ่ปรึกษาเพื่อน ร้อยละ 40.0 วัยรุ่นส่วนใหญ่เวลาว่างเล่นกีฬา ร้อยละ 51.4

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความรู้ ความภาคภูมิใจ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ พฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติด ระหว่างก่อนใช้รูปแบบและหลังใช้รูปแบบ 6 สัปดาห์และ 8 สัปดาห์ ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนหลายตัวแปร (MANOVA) ($n = 35$)

Efface พฤติกรรม	Multivariate Tests	Value	F	Sig.
	Pill i's Trace	.404	.722	0.000
	Wilk's Lambda	.596	.722	0.000
	Hotelling's Trace	.677	.722	0.000
	Roy's Largest Root	.677	.722	0.000

นัยสำคัญที่ระดับ 0.05, SS = Sum of Square, MS = Mean Square ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ความภาคภูมิใจ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ และ

พฤติกรรมกำบังการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นที่ศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างความรู้ ความภาคภูมิใจ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ และพฤติกรรมกำบังการใช้สารเสพติดระหว่างก่อนใช้รูปแบบและหลังใช้รูปแบบ 6 สัปดาห์และ 8 สัปดาห์ ด้วยการวิเคราะห์ Repeated Measure ANOVA

ทักษะ (n = 35)		SS	df	MS	F	p
ความรู้	ช่วงเวลา	579.73	2	289.86	182.05	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	108.26	68	1.59		
ความภาคภูมิใจ	ช่วงเวลา	11.95	2	5.97	145.46	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	2.79	68	.041		
ทักษะการตัดสินใจ	ช่วงเวลา	7.90	2	3.95	228.09	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	1.17	68	.017		
ทักษะการแก้ปัญหา	ช่วงเวลา	7.99	2	3.99	168.97	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	1.60	68	.024		
ทักษะการปฏิเสธ	ช่วงเวลา	4.66	2	2.33	112.32	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	1.41	68	.021		
พฤติกรรม	ช่วงเวลา	4.35	2	2.17	49.19	<0.001*
	ความคลาดเคลื่อน	3.00	68	.04		

นัยสำคัญที่ระดับ 0.05, SS = Sum of Square, MS = Mean Square ในแต่ละช่วงเวลา วัยรุ่นมีความรู้ ความภาคภูมิใจ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธและพฤติกรรมกำบังการใช้สารเสพติด คะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัยรุ่นที่ศึกษามีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมตามรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.28$)

อภิปรายผล

1. สถานการณ์การใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่ครอบครัวยังไม่สมบูรณ์ อาศัยอยู่กับพ่อ หรือแม่ หรือปู่/ย่า ตา/ยาย ร้อยละ 67.6 และส่วนใหญ่เมื่อมีปัญหาหรือไม่สบายใจปรึกษาเพื่อน ร้อยละ 37.5 และมีการศึกษาของ สุวพันธ์ คณะโยธา และวชิพงศ์ ภักดีกุล พบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ การปรึกษาเพื่อนรัก การหนีเรียนเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดของเยาวชน ($p < 0.05$) มีวัยรุ่นบางส่วนไม่มีความรู้ว่ายาบ้าเป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์เฉพาะร่างกายเท่านั้น และสูบบุหรี่ไม่ถือว่าเป็นการเสพติด ซึ่งเป็นที่มาของการสร้างรูปแบบ เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมให้วัยรุ่น

มีความรู้ที่ถูกต้องเรื่องสารเสพติดและการป้องกันการใช้สารเสพติด (สุวพันธ์ คะโยธยา และวชิพงศ์ ภักดีกุล, 2561) และสอดคล้องกับแนวคิดหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ รายวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องโทษพิษภัยของสารเสพติด (พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ, 2562) วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเองโดยรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ และรู้สึกว่าการคบเพื่อนในครอบครัวไม่สนใจ และทักษะการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับสูง แต่ถ้าเพื่อนสนิทเสพยาบ้าและเมื่อเพื่อนชวนแวมี่ดื่มสุราไม่แน่ใจว่าจะปฏิบัติอย่างไร ส่งผลถึงทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง วัยรุ่นไม่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเรื่องการป้องกันตัวเองจากการใช้สารเสพติดแบบเด็ดขาดได้ ต้องใช้ทักษะการปฏิเสธ วัยรุ่นมีทักษะการปฏิเสธในระดับสูง แต่ถ้าเพื่อนท้าทายจะปฏิเสธไม่ได้ พฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติดโดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง เมื่อเพื่อนที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุราชวนจะเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน ซึ่งจะเป็นประตูล่อการให้สารเสพติดชนิดอื่น การสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะนำทางให้มีพฤติกรรมเสพยาบ้าและสารเสพติดอื่น วัยรุ่นมีปัญหาเรื่องความรู้ในการป้องกันการใช้สารเสพติด เพื่อนมีผลในการตัดสินใจทดลองใช้สารเสพติด จึงควรพัฒนาศักยภาพของวัยรุ่นเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด

2. รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่ดี มีประโยชน์ เหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้จริง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมาก เนื่องจากรูปแบบถูกสร้างขึ้นด้วยการประยุกต์หลักการแนวคิดของแมคคินซี และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการเลือกจัดกิจกรรม เน้นกิจกรรมการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น ส่งผลให้วัยรุ่นมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติดเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธ มีพฤติกรรมการป้องกันการใช้สารเสพติดหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ วัยรุ่นมีภาวะผู้นำและทักษะการเป็นวิทยากรที่สูงขึ้น ทำงานเป็นทีม มีเครือข่าย ร่วมกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกวดเยาวชนต้นแบบทุกระดับ ภาคีเครือข่ายป้องปรามการมั่วสุมของวัยรุ่น ตรวจสถานบันเทิง ร้านเกมส์ หอพัก โดยรวมมีการเชื่อมโยงสอดคล้องกันทุกกลยุทธ์ จึงทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี ภาคีเครือข่ายและการสร้างภูมิคุ้มกันเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นตัวขับเคลื่อนกลยุทธ์ อื่น ๆ ให้ทุกกลยุทธ์มีการขับเคลื่อน จึงสามารถพัฒนาศักยภาพของวัยรุ่นในการป้องกันการใช้สารเสพติดได้ดี

3. ประเมินผลรูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 หลังใช้รูปแบบ วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมาก และมีความรู้เรื่องสารเสพติดอยู่ในระดับสูง มีการศึกษาของ สุภาพร ชินสมพล และคณะ พบว่ากิจกรรมฐานความรู้เรื่องยาเสพติด การเล่นเกมป้องกันยาเสพติด ความรู้และพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติด ทำให้วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มมากขึ้น (สุภาพร ชินสมพล และคณะ, 2562) และการศึกษาของ ชานนท์ มณีศรี พบว่า โปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิต

ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองให้มากขึ้น ส่งผลถึงการปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะการป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียน วัยรุ่นมีทักษะการตัดสินใจการป้องกันการใช้สารเสพติดสูงขึ้น ทักษะการตัดสินใจส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการตัดสินใจที่ดีขึ้น (ชานนท์ มณีศรี, 2558)

การป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียน แสดงให้เห็นว่า ทักษะชีวิตส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติด การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบชี้เหตุผลส่งผลต่อการเห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง วัยรุ่นมีพฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติดจากการใช้รูปแบบที่สร้างโดยใช้แนวคิดแมคคินซี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สถานการณ์โดยรวม วัยรุ่นมีความรู้เรื่องสารเสพติดในระดับสูง ความภาคภูมิใจในระดับไม่แน่ใจ มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการปฏิเสธระดับสูง พฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติดระดับปานกลาง รูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในเขตสุขภาพที่ 8 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและแนวคิดของ McKinsey 2) ชุดกิจกรรมมี 3 ชุด และ 3) ภาคีเครือข่าย จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เวทีประกวดเยาวชนต้นแบบ หลังทดลองใช้รูปแบบ พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความรู้ ความภาคภูมิใจในตนเอง ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการปฏิเสธและพฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติดเพิ่มสูงขึ้น การดำเนินงานยาเสพติดเป็นงานที่ต้องเผชิญกับปัญหาผลประโยชน์และความปลอดภัย จึงต้องใช้ความระมัดระวังในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการบริหารจัดการและการประยุกต์ใช้แนวคิดของ McKinsey ให้ประสบความสำเร็จ ต้องพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองให้กับวัยรุ่น และกำหนดนโยบายร่วมกันทุกภาคส่วน จัดโครงสร้างภาคีเครือข่ายที่เหมาะสมกับพื้นที่และงาน เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมขับเคลื่อนมีการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และมีการประชุมติดตามงานแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ สื่อสารได้ตลอดเวลา จนเกิดเป็นค่านิยมร่วมและเป็นวัฒนธรรมของพื้นที่ จะทำให้เกิดความยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พรสุข หุ่นรินทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาคณะนิพนธ์ คณาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น และขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- ชานนท์ มณีศรี. (2558). ผลของโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตต่อการป้องกันการเสพยาเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- บุรฉัตร จันทรแดง และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 14(3), 425-432.
- พรสุข หุ่นนิรันดร์ และคณะ. (2562). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสุขศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วรายุทธ จินงาม (เครือข่ายผู้ปฏิบัติ). (15 กรกฎาคม 2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สารเสพติดของวัยรุ่น ปัจจัยภายในชุมชน ปัจจัยภายนอกชุมชนและแนวทางการป้องกันการใช้สารเสพติด. (อณัญญา ขุนศรี, ผู้สัมภาษณ์)
- สรวิชัย เหล่าตรุณ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันการใช้สารเสพติดในนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาส. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตสุขภาพที่ 8. (2563). รายงานผลการดำเนินงานเขตสุขภาพที่ 8 สาขายาเสพติด ปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก https://r8way.moph.go.th/r8way/view_publicize.php?id=1273
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2562). แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2561. กรุงเทพมหานคร: สำนักยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สุกานดา จันทวารีย์ และสุทธิพันธ์ อรัญญาวาส. (2560). กลยุทธ์การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา. วารสารวิชาการธรรมทัศน์, 17 (3), 390-401.
- สุภาพร ชินสมพล และคณะ. (2562). การพัฒนาโปรแกรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติดของเยาวชนแกนนำเครือข่ายป้องกันปัญหายาเสพติด. ใน เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ. 2562 “สังคมผู้สูงวัย : โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา”. วิทยาลัยนครราชสีมา.
- สุวพันธ์ คะไธยา และวชิพงศ์ รักดีกุล. (2561). ปัจจัยเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนป้องกันการใช้สารเสพติดของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตเทศบาล สกลนคร. วารสารโรงพยาบาลสกลนคร, 21(3), 84-95.
- เอกรัตน์ หามนตรี. (2561). ความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 5(2), 434-451.

- Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (2001). A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Addison Wesley Longman.
- Best, J. W. (1977). Research in Education (3rd ed). New Jersey: Prentice hall Inc.
- Daniel, W. W. (2010). Biostatics: Basic Concepts and Methodology for the Health. New York: John Wiley & Sons.
- McKinsey. (2008). McKinsey 7S Framework. Retrieved August 3 , 2020, from http://www.valuebasedmanagement.net/methods_7S.html
- United Nations Office of Drugs and Crime. (2020). World drug report 2019. Geneva: UNODC.

รูปแบบกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน
ของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเมืองโฮจิมินห์*
MODEL OF PHYSICAL ACTIVITY AND SPORT IN LEISURE TIME
OF UNIVERSITY STUDENT IN HO CHI MINH CITY

บัง กอง ลี

Bang Cong Le

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: renibang@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ ในด้านลักษณะรูปแบบของกิจกรรมและระดับการเข้าร่วม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 1,489 คนจากมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ 5 แห่งที่มีที่ตั้งตามเขตต่าง ๆ ในเมืองโฮจิมินห์ เป็นมหาวิทยาลัยรัฐบาล 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยไซ่ง่อน มหาวิทยาลัยโตนดึกทั้ง และมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมเมืองโฮจิมินห์ และเอกชน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยนานาชาติฮองบาง และมหาวิทยาลัยฮัวเซน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามถึงลักษณะรูปแบบของกิจกรรม และระดับการเข้าร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และร้อยละ สำหรับข้อมูลภูมิประชากรศาสตร์ และการพิสูจน์สมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม พบว่า ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูง 21.7% ปานกลาง 36.1% ต่ำ 40.8% และไม่มีส่วนร่วม 1.4% กิจกรรมที่เป็นที่นิยมสูงสุด 5 อันดับแรก คือ เดิน วิ่ง ฟุตบอล โยคะ และบาสเกตบอล โดยส่วนใหญ่ทำกิจกรรมที่มหาวิทยาลัย (45.8%) จากการศึกษาตัวแปรตามภูมิประชากร พบว่า มีความแตกต่างในการเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง เพศ อายุ ปีการศึกษา ตำแหน่งที่อยู่อาศัย และประเภทมหาวิทยาลัย เพศชายมีระดับการเข้าร่วมมากกว่าหญิง ช่วงอายุ 19 มีการเข้าร่วมสูงสุดระดับชั้นปีที่ 2 นั้นมีอันดับสูงสุดใน 4 ชั้นปี นักศึกษาที่อาศัยอยู่ในเขตส่วนกลางมีการเข้าร่วมสูงกว่าเขตอื่น และพบว่าการมีส่วนร่วมจากมหาวิทยาลัยเอกชนมีสูงกว่ารัฐบาล โดยผู้วิจัยมีคำแนะนำคือ ให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่มหาวิทยาลัยให้มากขึ้น และมีการจัดการแข่งขันในมหาวิทยาลัยเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

คำสำคัญ: กิจกรรมทางกายภาพ, สันทนาการ, กีฬา, โฮจิมินห์

Abstract

The objectives of this research article were: find out the model of physical activities and sports in leisure time among university students in Ho Chi Minh City in term of characteristics in physical activities and sports and participation level. The type of research is qualitative research. The sample is 1,489 students from large five universities in Ho Chi Minh City University that located on several districts in Ho Chi Minh City. There are three public universities, Sai Gon University, Ton Duc Thang University and Ho Chi Minh City Industrial University. There are two private universities, Hong Bang International University and Hoa Sen University. The research tool was questionnaires about characteristics in physical activities and sports and the level of participation. The data were analyzed by using frequency and percentage distributions for the demographic data and hypothesis testing for comparing the differences in participation levels. The result found that attendance in physical activities and sport were 21.7% high participant level, 36.1% moderate level, 40.8% low level and 1.4% absent. The most popular five activities were walking, running, soccer, yoga, and basketball. Most of the students did activities at university (45.8%). It was found that there were differences in participation in the activities by gender, age, education year, location of residence. and type of university Males have higher levels of attendance than females. During that age, it was found that age 19 had the highest activity participation. Consistent with Year 2, it ranks highest in 4 years. Students residing in the central district have higher attendance than other districts. It was found that participation from private universities was higher than the government university. The researcher's advice is to pay more attention to the facilities at the university and to organize competitions at the university to encourage student participation.

Keywords: Physical Activity, Leisure, Sport, Ho Chi Minh City

บทนำ

จากข้อมูลเอกสารการศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมถึงองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) เป็นที่รู้จักกันดีว่ากิจกรรมทางกายมีประโยชน์ต่อสุขภาพหัวใจ

ร่างกายและจิตใจ การออกกำลังกายมีส่วนช่วยในการป้องกันและจัดการโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (non-communicable diseases, NCDs) เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง และโรคเบาหวาน ช่วยลดอาการซึมเศร้าและวิตกกังวล อีกทั้งยังช่วยเพิ่มทักษะการคิด การเรียนรู้ และการตัดสินใจ ช่วยให้เยาวชนมีการเจริญเติบโตและการพัฒนาการที่ดี (World Health Organization, 2020) นอกจากนี้ WHO ยังได้แนะนำระดับการออกกำลังกายสำหรับผู้ใหญ่อายุ 18 - 64 ปีควรออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่มีความเข้มข้นปานกลางอย่างน้อย 150 นาที หรือออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่มีความเข้มข้นสูงอย่างน้อย 75 นาที ต่อสัปดาห์ หรือการรวมกันของกิจกรรมที่มีความเข้มข้นปานกลางและเข้มข้น ควรทำกิจกรรมแอโรบิกในช่วงเวลาอย่างน้อย 10 นาที เพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพเพิ่มเติมผู้ใหญ่ควรเพิ่มการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่มีความเข้มข้นปานกลางเป็น 300 นาทีต่อสัปดาห์หรือมีส่วนร่วมในการออกกำลังกายแบบแอโรบิกที่มีความเข้มข้นสูง 150 นาทีต่อสัปดาห์หรือการทำกิจกรรมที่มีความเข้มข้นปานกลางและเข้มข้นสูงร่วมกัน และควรทำกิจกรรมเสริมสร้างกล้ามเนื้อที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มกล้ามเนื้อส่วนใหญ่อย่างน้อย 2 วันต่อสัปดาห์ (World Health Organization, 2010) ดังนั้นจากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก การออกกำลังกายจึงมีความสำคัญต่อสุขภาพมากที่ทุกคนควรปฏิบัติตามคำแนะนำ

จากข้อมูลของ World Health Organization (World Health Organization, 2018) ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับโรค NCDs ในประเทศเวียดนามตั้งแต่ปี 2000 - 2017 พบว่า มีผู้มีความเสี่ยงต่อโรค NCDs มีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งโรคอ้วนลงพุงและความดันสูง จากการวิจัยก่อนหน้านี้วัยรุ่นเวียดนามทุ่มเทเวลาว่างให้กับโซเชียลมีเดียมากกว่าความเป็นจริง การสำรวจแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นเวียดนามใช้เวลามากกว่าสิบชั่วโมงต่อวันสำหรับการเรียนและความบันเทิงสันทนาการ แต่แทบไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับการออกกำลังกาย วัยรุ่นเวียดนามต้องเผชิญกับความไม่สมดุลอย่างรุนแรงในการใช้เวลาเพื่อการศึกษา การพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ (TuoiTreNews, 2018) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Vu, T. H. L., et al ซึ่งทำการศึกษาประชากรในประเทศเวียดนามในปี 2015 พบว่า มีประชากรในประเทศ 28.1% มีระดับกิจกรรมทางกายต่ำกว่าที่องค์การอนามัยโลกแนะนำ (Vu, T. H. L. et al, 2020)

เนื่องด้วยผู้วิจัยเป็นอาจารย์พลศึกษาจากมหาวิทยาลัยโตนดึกทั้งในเมืองโฮจิมินห์ จากข้อมูลข้างต้นจึงอยากศึกษาเพิ่มเติมถึงรูปแบบการทำกิจกรรมทางกายและกีฬาของนักศึกษา ซึ่งกิจกรรมกีฬานอกหลักสูตร คือ กิจกรรมทางกายภาพและกีฬาสำหรับนักศึกษา หลังเวลาเรียนซึ่งอยู่นอกโปรแกรมพลศึกษาและเข้าร่วมโดยสมัครใจ นักศึกษาสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกีฬานอกหลักสูตรที่ทางมหาวิทยาลัยหรือในสังคมโดยมีตัวเลือกมากมาย กิจกรรมกีฬานอกหลักสูตรที่จัดทำโดยมหาวิทยาลัยกิจกรรมเหล่านี้เป็นหนึ่งในรูปแบบกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาสภาพร่างกายและสติปัญญาของนักศึกษาตลอดจนสร้างวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดีในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในความเป็นจริง หลักสูตรพลศึกษาในเวียดนามเปิดสอนเพียงหนึ่ง

ชั้นเรียนต่อสัปดาห์สำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่ ดังนั้น กิจกรรมกีฬานอกหลักสูตรจึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการมอบโอกาสในการฝึกร่างกายและการพักผ่อนหย่อนใจซึ่งตอบสนองความต้องการออกกำลังกายของนักศึกษาได้บ่อยกว่าหลักสูตรพลศึกษาในชั้นเรียน

การทำความเข้าใจรูปแบบของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ ที่กล่าวมาเป็นเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการพัฒนากิจกรรมกีฬานอกหลักสูตร การเพิ่มระยะเวลาการออกกำลังกาย การพัฒนาสุขภาพ พัฒนาสภาพร่างกายและสติปัญญาของนักศึกษาซึ่งช่วยส่งเสริมความสามารถในการเรียน อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาใด ๆ ที่ตรวจสอบรูปแบบกิจกรรมในบริบทของมหาวิทยาลัยหลายแห่งในเมืองโฮจิมินห์ ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบรูปแบบของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษา ในการเข้าร่วมกิจกรรมกีฬานอกหลักสูตรในมหาวิทยาลัยหลายแห่งในเมืองโฮจิมินห์และนำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

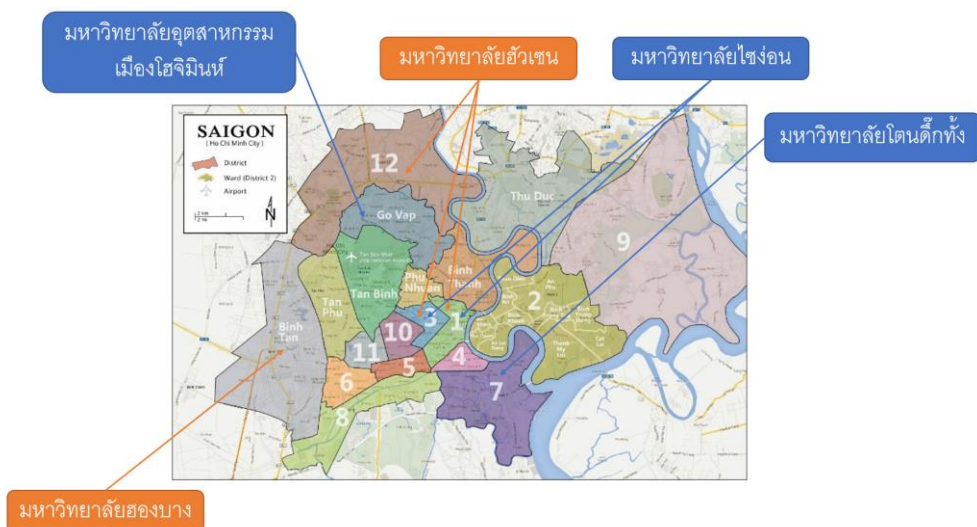
การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหารูปแบบของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ในด้านระดับการเข้าร่วมและลักษณะรูปแบบของกิจกรรมในช่วงเวลาพักผ่อน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ประชากรและการสุ่มตัวอย่างการวิจัย

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาในเมืองโฮจิมินห์ โดยสุ่มตัวอย่างนักศึกษาจำนวน 1,489 คน จากมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ 5 แห่งในเมืองโฮจิมินห์เพื่อแทนจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในเมืองโฮจิมินห์ดังภาพที่ 1 โดยเป็นมหาวิทยาลัยรัฐบาล 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยไซงอน (Sai Gon University) ตั้งอยู่ในเขต 1 และ 3 มหาวิทยาลัยโตนดึกทั้ง (Ton Duc Thang University) ตั้งอยู่ในเขต 7 และมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมเมืองโฮจิมินห์ (Industrial University of Ho Chi Minh City) ตั้งอยู่ในเขตโกว๊ပ် (Go Vap) เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยฮัวเซน (Hoa Sen University) ตั้งอยู่ในเขต 1, 3 และ 12 และมหาวิทยาลัยนานาชาติฮองบัง (Hong Bang International University) ตั้งอยู่ในเขตบินถ่าน (Binh Tan)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาเป็นตัวแทนประชากรในเมืองโฮจิมินห์

การพัฒนาเครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับประวัติส่วนตัว ข้อมูลทางภูมิประชากร รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

การรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย 5 แห่งในเมืองโฮจิมินห์ เพื่อแสดงถึงจำนวนนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์เข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือน ม.ค. - เม.ย. ปีพ.ศ. 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่และร้อยละสำหรับข้อมูลภูมิประชากรศาสตร์ และการพิสูจน์สมมติฐานเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

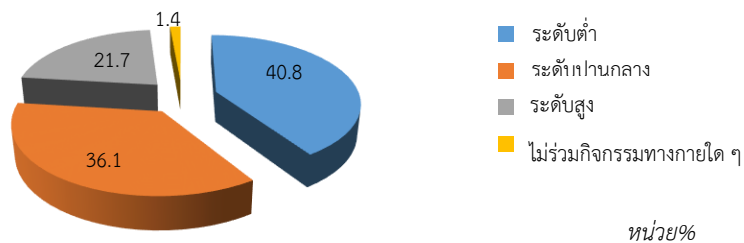
ผลการวิจัย

จำนวนนักศึกษาทั้งหมดที่เข้าร่วมในการศึกษาอย่างเป็นทางการคือ 1,489 คน ซึ่งสูงถึง 99.2% ของความคาดหวังที่มาจากมหาวิทยาลัยเอกชนสองแห่ง 40% และมหาวิทยาลัยของรัฐสามแห่ง 60%

จากการศึกษา พบว่า จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน ในระดับต่ำคิดเป็น 40.8% ระดับปานกลาง 36.1% ในระดับสูง 21.7%

นอกจากนี้นักศึกษา 21 คน (1.4%) ไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางกายใด ๆ ในช่วงเวลาพักผ่อนดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระดับกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

ประเภทของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาที่นักศึกษามหาวิทยาลัยในโฮจิมินห์เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาพักผ่อนโดยให้นักศึกษาเลือกกิจกรรม 3 อย่างที่พวกเขาเข้าร่วมกิจกรรมพบว่ากิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเมืองโฮจิมินห์นั้นมีนักศึกษาเข้าร่วมสูงถึง 98.6% ของกลุ่มตัวอย่าง (1,468 คน จาก 1,489 คน มี 21 คนไม่ร่วมกิจกรรมใด ๆ) โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายโดยการสำรวจ พบว่า มีถึง 23 กิจกรรมและมีความถี่ของข้อมูลเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ เดิน (462) วิ่ง (409) ฟุตบอล (317) โยคะ (305) บาสเกตบอล (256) วอลเลย์บอล (239) ยิมนาสติก (220) วายน้ำ (219) เบสบอล (208) เทนนิส (205) บิลเลียด (202) เทนนิส (191) ปั่นจักรยาน (184) ปิงปอง (174) ศิลปะการต่อสู้ (153) แอโรบิก (142) เกมอิเล็กทรอนิกส์ (89) ฮอกกี้ (86) ปีนเขา (86) โรลเลอร์สเก็ต (85) รักบี้ (85) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (54) และแฮนด์บอล (33) ตามตารางที่ 1

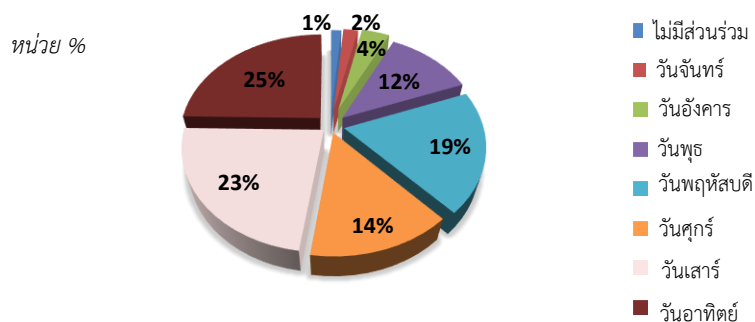
ตารางที่ 1 แสดงประเภทของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาที่นักศึกษามหาวิทยาลัยในโฮจิมินห์เข้าร่วมในช่วงเวลาพักผ่อน แสดงร้อยละของค่า MET (Metabolic Equivalents) ของแต่ละกิจกรรมเรียงลำดับจากค่ามากไปหาน้อย

ลำดับที่	กิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน	METS	ความถี่	ร้อยละ
1	เดิน	3.8	462	10.5
2	วิ่ง	8.0	409	9.3
3	ฟุตบอล	7.0	317	7.2
4	โยคะพลัง	4.0	305	6.9
5	บาสเกตบอล	8.0	256	5.8
6	วอลเลย์บอล	8.0	239	5.4
7	ยิมนาสติก	4.0	220	5.0
8	วายน้ำ	8.0	219	5.0

ลำดับที่	กิจกรรมทางกายภาพและกีฬาใน ช่วงเวลาพัก่อน	METS	ความถี่	ร้อยละ
9	เบสบอล	6.0	208	4.7
10	เต้นรำ	6.5	205	4.7
11	บิลเลียด	2.5	202	4.6
12	เทนนิส	8.0	191	4.3
13	ปั่นจักรยาน	8.0	184	4.2
14	ปิงปอง	4.0	174	4.0
15	ศิลปะการต่อสู้	10.0	153	3.5
16	แอโรบิก	6.5	142	3.2
17	เกมอิเล็กทรอนิกส์	1.5	89	2.0
18	ฮอกกี้	8.0	86	2.0
19	ปีนเขา	6.0	86	2.0
20	โรลเลอร์สเก็ต	7.0	85	1.9
21	รักบี้	8.0	85	1.9
22	การท่องเที่ยวเชิงกีฬา	-	54	1.2
23	แฮนด์บอล	8.0	33	0.7
รวม			4404	100

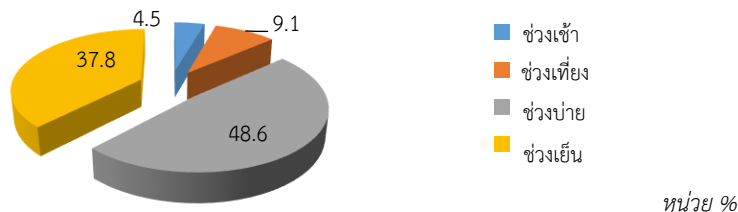
เมื่อศึกษาถึงวันที่นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพัก่อน พบว่า นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดในวันหยุดสุดสัปดาห์ คือ วันอาทิตย์ (25%) และวันเสาร์ (23%) ลำดับถัดมา คือ พฤหัสบดี (19%) ศุกร์ (14%) พุธ (12%) อังคาร (4%) และวันจันทร์ (2%) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วันในสัปดาห์ที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพัก่อน

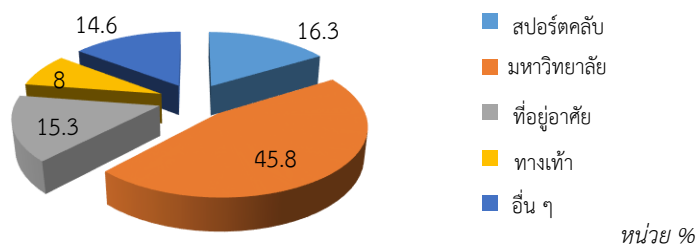

ช่วงเวลาของวันที่นักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์เลือกเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนสูงสุดคือช่วงบ่าย (48.6%) รองลงมา คือ ช่วงเย็น (37.8%) เวลายอดนิยมนับอันดับสามคือช่วงเที่ยง (คิดเป็น 9.1%) และเลือกน้อยที่สุด คือ ในตอนเช้า (4.5%) แสดงในภาพที่ 4

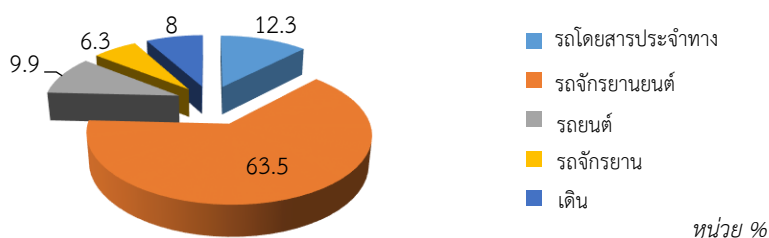
ภาพที่ 4 ช่วงเวลาของวันในการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

ผลสอบถามเกี่ยวกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย 1468 คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬานักศึกษาประมาณ 673 คนมักจะเข้าร่วมในมหาวิทยาลัย (45.8%) นักศึกษา 240 คนเข้าร่วมที่สปอร์ตคลับ (16.3%) และมีส่วนร่วมที่บ้าน 224 คน (15.3%) นักศึกษาที่เหลืออีก 214 คนรายงานว่าพวกเขามักจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในสถานที่อื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ให้ข้อมูลไว้ดังแผนภูมิในภาพที่ 5

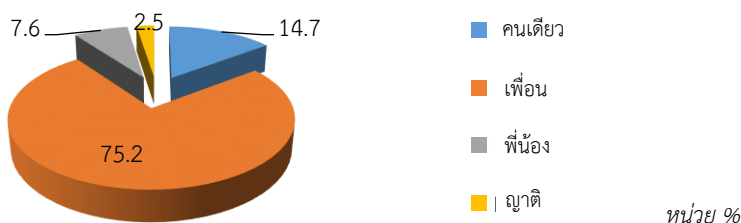
ภาพที่ 5 สถานที่เข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

นักศึกษาส่วนใหญ่เดินทางไปยังสถานที่ร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาด้วยรถจักรยานยนต์ (63.5%) เดินทางโดยรถประจำทาง (12.3%) รถยนต์ (9.9%) เดิน (8%) และรถจักรยาน (6.3%) ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การขนส่งที่ใช้สำหรับเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษานั้น นักศึกษาร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ 75.2% โดยที่ 14.7% ของนักศึกษาเล่นกีฬาคนเดียว 7.6% ทำกิจกรรมร่วมกับพี่น้อง และ 2.5%ญาติของพวกเขาถ่ายภาพที่ 7

ภาพที่ 7 พาร์ทเนอร์ที่จะมีส่วนร่วมในเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อน

เมื่อวิเคราะห์ภูมิประชากรในด้านต่างเพื่อหาความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนโดยการพิสูจน์สมมติฐานได้ผลดังต่อไปนี้ จากตารางที่ 2 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามเพศ Sig. = .000 ดังนั้นยอมรับ H1 คือ มีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเพศชายและหญิง โดยที่เพศชายมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามเพศ (T-test), H1: มีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาตามเพศ

	เพศ	N	$\bar{x}$	S.D.	Sig.
ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพ ชาย	ชาย	742	2.10	.717	.000
และกีฬาของนักศึกษา (T-test)	หญิง	726	1.50	.708	

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามอายุ (ANOVA - Test), H1: มีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาตามอายุ

อายุ	N	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
18 ปี	387	1.78	.800	15.835	.000
19 ปี	361	2.04	.656		
20 ปี	421	1.77	.765		
21 ปี	269	1.56	.833		
22 ปี	30	1.83	.379		
รวม	1468	1.80	.772		

จากตารางที่ 3 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามอายุ Sig. = .000 ดังนั้นยอมรับ H1 คือมีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยตามอายุ 18 - 22 ปี โดยที่ อายุ 19 ปี มีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมสูงสุด รองลงมาคือ อายุ 22 ปี 18 ปี 20 ปี และ 21 ปี ตามลำดับ

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามระดับชั้นปี (ANOVA - Test), H1: มีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของการออกกำลังกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาตามระดับชั้นปี

ระดับชั้นปี	N	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
ชั้นปีที่ 1	387	1.78	.800	12.769	.000
ชั้นปีที่ 2	450	1.96	.737		
ชั้นปีที่ 3	332	1.80	.708		
ชั้นปีที่ 4	274	1.55	.828		
ชั้นปีที่ 5 ขึ้นไป	25	2.00	.000		
รวม	1468	1.80	.772		

จากตารางที่ 4 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามลำดับชั้นปี Sig. = .000 ดังนั้นยอมรับ H1 คือมีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยตามระดับชั้นปีโดยที่ชั้นปีที่ 5 ขึ้นไปมีระดับการเข้าร่วมสูงสุด รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 2, 3, 1 และ 4 ตามลำดับ แต่หากพิจารณาที่ระดับมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่คือ 4 ชั้นปี จะพบว่าชั้นปีที่ 2 นั้นมีระดับการเข้าร่วมสูงสุดใน 4 ชั้นปี

ตารางที่ 5 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามประเภทของมหาวิทยาลัย (T-test), H1: ระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ในด้านกิจกรรมทางกายภาพและกีฬามีความแตกต่างกัน

	ประเภทของมหาวิทยาลัย	N	$\bar{x}$	S.D.	Sig.
ระดับกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์	เอกชน	590	1.91	.770	.000
	รัฐบาล	878	1.73	.765	

จากตารางที่ 5 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามตามลำดับชั้นปี Sig. = .000 ดังนั้นยอมรับ H1 คือมีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยตามประเภทของมหาวิทยาลัย

นอกจากสอบถามถึงระดับกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์ ยังมีการสอบถามถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษา ได้ผลคือ 60.7% ของนักศึกษาได้ให้ข้อมูลว่ามหาวิทยาลัยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ มีจำนวน 39.3% ให้ข้อมูลว่ามหาวิทยาลัยมีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอสำหรับกิจกรรมทางกายภาพและกีฬา ซึ่งกว่า 76% ของกลุ่มที่ตอบข้อหลังนั้นมาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล

ตารางที่ 6 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามตำแหน่งที่พักอาศัยในเมืองโฮจิมินห์ (ANOVA - Test), H1: มีความแตกต่างระหว่างระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและการกีฬาระหว่างตำแหน่งที่พักอาศัยในเมืองโฮจิมินห์

ตำแหน่งที่พักอาศัยในเมืองโฮจิมินห์	N	$\bar{x}$	S.D.	F	Sig.
เขตทิศเหนือ (เขต 12, Thu Duc, Go Vap)	560	1.65	.745	37.27	.000
เขตทิศใต้ (เขต 6,7,8)	236	1.84	.756		
เขตทิศตะวันออก (เขต 9, 2)	115	1.26	.445		
เขตทิศตะวันตก (เขต Binh Tan, Tan Phu)	60	2.00	1.00		
เขตส่วนกลาง (เขต 1, 3, 4, 5, 10, 11, Tan Binh, Phu Nhuan, Binh Thanh)	497	2.06	.732		
รวม	1468	1.80	.772		

จากตารางที่ 6 วิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาตามตามลำดับชั้นปี Sig. = .000 ดังนั้นยอมรับ H1 คือมีความแตกต่างระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยตามตำแหน่งที่พักอาศัย

ในเมืองโฮจิมินห์ โดยที่ระดับการเข้าร่วมของนักศึกษาตามเขตที่พักอาศัยจากมากสุดไปน้อยสุด คือ เขตส่วนกลาง เขตทิศตะวันตก เขตทิศใต้ เขตทิศเหนือ และเขตทิศตะวันออก

อภิปรายผล

กิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเมืองโฮจิมินห์ นั้นมีนักศึกษาเข้าร่วมรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายโดยการสำรวจ พบว่า มีถึง 23 กิจกรรม โดยที่กิจกรรมที่นักศึกษาเข้าร่วมสูงสุดห้าอันดับแรกคือ เดิน (10.5%) วิ่ง (9.3%) ฟุตบอล (7.2%) โยคะพลึง (6.9%) และบาสเกตบอล (5.8%) ตามลำดับโดยเป็นกิจกรรมที่ง่าย มีอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมไม่มาก แต่ต้องการพื้นที่ที่เหมาะสม ปลอดภัย ซึ่งเมื่อนำแต่ละกิจกรรมมาเทียบกับ MET score ตามที่ Kaminsky (Kaminsky, 2006) ได้ให้ค่า METs แต่ละกิจกรรมได้ตามตารางที่ 1 ซึ่งค่า METs หรือ metabolic equivalents หมายถึง การใช้พลังงานหรือออกซิเจนในการทำกิจกรรมนั้น หน่วยของการใช้พลังงานหรือออกซิเจน เรียกว่า (METs) โดยค่า 1 MET หมายถึง ปริมาณการใช้ออกซิเจนในระยะพัก (Basal หรือ Resting) ซึ่งเท่ากับ 3.5 มล./กก./นาที ค่า MET ใช้เพื่อจัดหมวดหมู่กิจกรรมตามความเข้มข้นให้เป็นสามระดับ ได้แก่ ความเข้มข้นสูง มากกว่า 6 MET ความเข้มข้นปานกลาง ระหว่าง 3 ถึง 5.99 MET และความเข้มข้นต่ำ น้อยกว่า 3.0 MET ตามทฤษฎีของ Ainsworth, B. E., et al. (Ainsworth, B. E. et al., 2000)

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่ากิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนที่นักศึกษาได้ร่วมนั้นมีทั้งความเข้มข้นต่ำ ปานกลาง และสูง คละเคล้ากันไป เมื่อศึกษาเพิ่มเติมถึงช่วงเวลาพักผ่อนที่เป็นที่นิยมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนส่วนใหญ่ คือ ช่วงบ่าย 48.6% ช่วงค่ำ 37.8% เมื่อรวม 2 ช่วงเวลาเข้าด้วยกันมีสัดส่วนสูงถึง 86.4% โดยช่วงเช้าก่อนเที่ยงรวมกันมีสัดส่วนเพียง 13.9% และวันหยุดสุดสัปดาห์เสาร์อาทิตย์ นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาสูงสุดเป็นสัดส่วนถึง 48% (วันเสาร์ 23% และ วันอาทิตย์ 25%) ส่วนในวันธรรมดานั้น คือ วันพฤหัสบดี (19%) ศุกร์ (14%) และพุธ (12%) ตามลำดับ ส่วนวันที่ไม่เป็นที่นิยมเท่าไรนัก คือ วันจันทร์ (2%) และอังคาร (4%) เป็นวันที่นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด โดยที่พาหนะที่ใช้สำหรับเดินทางไปยังสถานที่เพื่อร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษานั้นส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ (63.5%) รองลงมาเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง (12.3%) รถยนต์ (9.9%) เดิน (8%) และจักรยาน (6.3%) ตามลำดับ นอกจากนั้นเมื่อศึกษาในส่วนของลักษณะพาร์ทเนอร์ที่มีส่วนสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬา พบว่า ส่วนใหญ่ร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬากับเพื่อนสูงถึง 75% รองลงมาคือ ทำกิจกรรมทางกายคนเดียว (14.7%) พี่น้อง (7.6%) และญาติ (2.5%) ดังนั้นการมีพาร์ทเนอร์ร่วมกิจกรรมทางกายจึงมีผลกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬา จากการศึกษาจะเห็นได้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่มักจะร่วมกิจกรรมทางกายภาพ

และกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนในมหาวิทยาลัย (45.8%) สपोर्टคลับ (16.3%) และบริเวณที่อยู่อาศัย (15.3%) ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ว่าง เมื่อพิจารณาถึงภูมิประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี ประเภทของมหาวิทยาลัย และตำแหน่งของที่พักอาศัย มีความแตกต่างกันตามสมมติฐานที่ตั้งไว้กล่าวคือ ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์นั้น เพศชายมีระดับการเข้าร่วมมากกว่าเพศหญิง ส่วนในช่วงอายุนั้นพบว่าอายุ 19 มีการเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับระดับชั้นปีที่ 2 นั้นมีอันดับสูงสุดใน 4 ชั้นปี (การศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรทั่วไป 4 ปี) (Nuffic, 2015) ในส่วนของประเภทของมหาวิทยาลัยนั้นพบว่า การมีส่วนร่วมของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอกชนนั้นมีสูงกว่ารัฐบาล นอกจากนี้นักศึกษากว่า 76% ของกลุ่มที่ให้ข้อมูลว่าสิ่งอำนวยความสะดวกหรืออุปกรณ์นั้นไม่เพียงพอ มาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และสุดท้ายในตำแหน่งของที่พักอาศัยนั้นผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาในเขตส่วนกลางมีส่วนร่วมมากกว่าเขตอื่นซึ่งสอดคล้องกับที่ตัวแทนมหาวิทยาลัยในเขตส่วนกลางมีนักศึกษามากกว่าเขตอื่น

จากคำแนะนำของ World Health Organization เกี่ยวกับระดับการทำกิจกรรมทางกายภาพที่เป็นผลดีต่อสุขภาพของผู้ใหญ่ที่มีอายุตั้งแต่ 18 - 64 ปีนั้น แนะนำให้ผู้ใหญ่ใช้เวลาอย่างน้อย 2.5 ถึง 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์สำหรับระดับปานกลางหรือ การออกกำลังกายที่มีความเข้มข้นสูง ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนนั้นถูกวัดโดยใช้ความถี่ ระยะเวลาที่ใช้ และความหนักเบาของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬา การวัดความถี่ใช้เครื่องมือวัดคือ LTEQ (Leisure-Time Exercise Questionnaire) (World Health Organization, 2010) ตามทฤษฎีของ Godin, G. et al. (Godin, G. et al., 1985) ระยะเวลาในการทำกิจกรรมใช้เครื่องมือวัดคือ APARQ (The Adolescent Physical Activity Recall Questionnaire) ดังทฤษฎีของ Booth, M. L. et al. (Booth, M. L. et al., 2002) และความหนักเบาของกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาตามมาตรฐานพลังงานที่ใช้ตามทฤษฎีของ Alahmad, M. E. (Alahmad, M. E., 2016) เป็นเครื่องมือวัด โดยที่การศึกษาล้ำกันก่อนหน้าของ Alahmad, M. E. (Alahmad, M. E., 2016) ได้นำทั้งสามเครื่องมือวัดมาใช้เป็นเกณฑ์เพื่อแบ่งบอกระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพโดยแบ่งออกเป็น ระดับสูงคือ มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพตั้งแต่ 3 วันต่อสัปดาห์ที่ใช้ความแข็งแรงสูงและมากกว่า 60 นาทีขึ้นไป หรือมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬา 7 วันต่อสัปดาห์เป็นกิจกรรมระดับปานกลาง โดยใช้เวลา 30 - 60 นาทีต่อครั้ง ระดับปานกลาง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพตั้งแต่ 3 วันต่อสัปดาห์ ที่ใช้ความแข็งแรงสูงไม่เกิน 30 นาที หรือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพ 7 วันต่อสัปดาห์เป็นกิจกรรมระดับปานกลาง โดยใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 30 นาทีต่อครั้ง ระดับต่ำ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพที่ต่ำกว่า 2 ระดับข้างต้น จากผลการศึกษาพบว่านักศึกษามหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์นั้นในมีระดับกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาสูงอยู่ที่ 21.7%

ระดับปานกลางอยู่ที่ 36.1% ระดับต่ำ 40.8% ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงซึ่งควรมีการศึกษาในส่วนนี้เพื่อเพิ่มระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาให้มีระดับที่สูงขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาได้พบว่ารูปแบบกิจกรรมทางกายและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในเมืองโฮจิมินห์นั้นมีหลากหลายประเภทโดยรวมถึง 23 รูปแบบด้วยกัน โดยที่รูปแบบกิจกรรมที่เป็นที่นิยมสูงสุด 5 อันดับแรกได้แก่ เดิน 10.5% วิ่ง 9.3% ฟุตบอล 7.2% โยคะ 6.9% บาสเกตบอล 5.8% ตามลำดับ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้ร่วมกิจกรรมไม่ได้ใช้อุปกรณ์มากนัก แต่อาจต้องใช้พื้นที่ที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม เช่น สนาม ลานกว้าง ทั้งในแง่แสงสว่าง ความปลอดภัย อุปกรณ์ติดตั้ง ปริมาณสนาม และสถานที่จอดรถเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่เดินทางโดยรถจักรยานยนต์ (63.5%) รองลงมาเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง (12.3%) รถยนต์ (9.9%) เดิน (8%) และจักรยาน (6.3%) ตามลำดับดังนั้นการอำนวยความสะดวกของที่จอดรถจักรยานยนต์ควรมีจัดเตรียมไว้ รวมถึงรถยนต์ และรถจักรยาน ตามสัดส่วนที่ควรจะเป็น จึงสอดคล้องกับผลสำรวจถึงสถานที่ที่เป็นที่นิยมในการทำกิจกรรม คือ ในมหาวิทยาลัยถึง 45.8% อันดับถัดมา คือ สปอร์ตคลับ 16.3% และบริเวณที่อยู่อาศัย 15.3% ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ว่าง แต่ถึงอย่างนั้นเมื่อสอบถามถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาของนักศึกษาได้ผล คือ 60.7% ของนักศึกษาได้ให้ข้อมูลว่ามหาวิทยาลัยมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ มีจำนวน 39.3% ให้ข้อมูลว่ามหาวิทยาลัยมีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ซึ่งกว่า 76% ของกลุ่มที่ให้ข้อมูลว่าไม่เพียงพอ นั้นมาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ดังนั้นหากต้องการส่งเสริมระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายและกีฬาของนักศึกษา ควรที่จะต้องเพิ่มอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นตามประเภทกิจกรรมที่นักศึกษาสนใจ ซึ่งมหาวิทยาลัยของรัฐบาลควรจัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น และอาจทำการจัดการแข่งขันกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในมหาวิทยาลัย หรือในเมืองโฮจิมินห์ระหว่างมหาวิทยาลัยเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายภาพและกีฬาในช่วงเวลาพักผ่อนของนักศึกษาให้มีมากขึ้นจนถึงระดับปานกลางและระดับสูง ที่เป็นระดับที่เป็นผลดีต่อสุขภาพของนักศึกษาตามทฤษฎีการอนามัยโลกแนะนำ

เอกสารอ้างอิง

Ainsworth, B. E. et al. (2000). Compendium of physical activities: An update of activity codes and MET intensities. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 32(9), 498-504.

- Alahmad, M. E. (2016). Constraints and Motivations on the Participation of Saudi Arabian High School Students in Physical Activity and Sport. ใน Doctor of Philosophy, College of Sport and Exercise Science. Victoria University Australia and New Zealand.
- Booth, M. L. et al. (2002). The reliability and validity of the Adolescent Physical Activity Recall Questionnaire. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 34(12), 1986-1995.
- Godin, G. et al. (1985). A Simple Method to Assess Exercise Behavior in the Community. *Canadian Journal of Applied Sport Sciences*, 10(3), 141-146.
- Kaminsky. (2006). ACSM's resource manual for Guidelines for exercise testing and prescription (5th). Baltimore, MD: Lippincott Williams & Wilkins,: American College of Sports Medicine.
- Nuffic. (2015). The education system of Vietnam described and compared with the Dutch system. Retrieved January 10, 2020, from <https://www.nuffic.nl/sites/default/files/2020-08/education-system-vietnam.pdf>
- Tuoi Tre News. (2018). Vietnam teens devote more leisure time to cyberspace than reality: survey. Tuoi Tre News. Retrieved December 25, 2019, from <https://tuoitrenews.vn/news/features/20140918/vietnam-teens-devote-more-leisure-time-to-cyberspace-than-reality-survey/35465.html>
- Vu, T. H. L. et al. (2020). Adverse influence of multilevel socioeconomic status on physical activity: results from a national survey in Vietnam. *BMC Public Health*, 20(1), 1-9.
- World Health Organization. (2010). Global Recommendations on Physical Activity for Health. Retrieved December 20, 2019, from <http://www.who.int/dietphysicalactivity/publications/9789241599979/en/>
- _____. (2018). Noncommunicable Diseases (NCD) Country Profiles,Vietnam. WHO website. Retrieved December 20, 2019, from http://www.who.int/nmh/countries/vnm_en.pdf
- _____. (2020). Physical activity. Retrieved December 20, 2020, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>

การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา
แบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

THE DEVELOPMENT OF TRAINING PROGRAM FOR ENHANCING
COLLABORATIVE PROBLEM SOLVING SKILLS FOR JUNIOR HIGH
SCHOOL STUDENTS

ละเอียด วงศ์ภูมิเมือง

Laiat Wongphummueang

อารยา ปิยะกุล

Araya Piyakul

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: msulat99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ด้วยสถิติทดสอบ Hotelling's T² ผลการวิจัยพบว่า 1) โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือมีจำนวน 14 กิจกรรม โดยส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะกระบวนการทางสังคม (ทักษะความร่วมมือ ทักษะการใช้มุมมอง และทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม) และทักษะกระบวนการคิด (ทักษะการควบคุมงาน และทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้) ผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกิจกรรมอยู่ระหว่าง 4.2 - 5.0 และมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมเท่ากับ 4.58 มีระดับความเหมาะสมของโปรแกรมฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

* Received 18 October 2020; Revised 2 October 2021; Accepted 11 October 2021

ที่สุด และ 2) ผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือก่อนการทดลอง ($\bar{X} = 44.33$) หลังการทดลอง ($\bar{X} = 46.97$) จากการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ คะแนนเฉลี่ยของทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกอบรม, ทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ, ทักษะกระบวนการทางสังคม, ทักษะกระบวนการคิด

Abstract

The objectives of this research article were to 1) develop a training program to promote collaborative problem-solving skills for junior high school students and 2) examine the effects of implementing the training program to promote collaborative problem-solving skills for junior high school students by using a research and development (R&D) methodology. The sample of the study involved 30 junior high school students recruited through a cluster random sampling technique. The research instruments consisted of the training program to promote collaborative problem-solving skills for junior high school students. The data were analyzed using a mean, standard deviation, and multiple analysis of variance (MANOVA) with Hotelling's T^2 . The result showed that the training program comprised 14 activities to promote two components of collaborative problem-solving skills, that is, social skills (Participation, perspectives taking, and social regulation as well as thinking process skills including task regulation, learning, and knowledge building). The results from the assessment of the training program to promote collaborative problem-solving skills contained a mean of each activity in the range of 4.2 - 5.0 and a mean of overall activities at 4.58, the highest level of suitability. Moreover, it was found that the students' scores of collaborative problem-solving skills after training ($\bar{X} = 46.97$) were significantly higher than their scores before training ($\bar{X} = 44.33$) at the .05 level.

Keywords: Training Program, Cooperative Problem-Solving Skills, Social Process Skills, Thinking Skills

บทนำ

การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Collaborative Problem Solving หรือ CPS) คือการทำงานเป็นกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนต้องมีความเข้าใจและพยายามร่วมกันทำงานเพื่อแก้ปัญหาตามสถานการณ์ (OECD, 2013) ถือเป็นทักษะที่จำเป็น เนื่องจากเป็นปัจจัยในการศึกษาที่จะส่งผลถึงการทำงานซึ่งสอดคล้องกับองค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้วิเคราะห์ว่า การแก้ปัญหาแบบร่วมมือจำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคต และการแก้ปัญหาของการทำงานในยุคปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ และ Anna, D. et al. กล่าวว่า Ten Skills for the Future Workforce ทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เป็นทักษะการทำงานที่ควรปลูกฝังให้เยาวชน เพราะเป็นทักษะที่เชื่อว่าการทำงานเป็นทีมให้ผลผลิตภาพสูงสุด รู้จักการปฏิสัมพันธ์ และการนำเสนอการสาคิตต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Virtual Collaboration) (Anna, D. et al., 2011)

Friedrich, H. et al. ได้กล่าวถึง ทักษะในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Collaborative Problem Solving Skills) แบ่งออกเป็น 2 ทักษะคือ 1) ทักษะกระบวนการทางสังคม (Social Process Skills) ประกอบด้วย ทักษะความร่วมมือ ทักษะการใช้มุมมอง และทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม 2) ทักษะกระบวนการคิด (Cognitive Process Skills) ประกอบด้วย ทักษะการควบคุมงาน และทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ (Friedrich, H. et al., 2015) และ Khoo, Y. Y. ได้กล่าวถึง การแก้ปัญหาแบบร่วมมือเป็นการสร้างทักษะการแก้ปัญหาที่เพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยังสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่เพิ่มแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้และการสื่อสารที่ดีระหว่างนักเรียนและครู ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ นั่นก็คือการพัฒนาทักษะทางสังคมและทักษะการคิด (Khoo, Y. Y., 2015)

ในหลายประเทศจึงมีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมทักษะการสื่อสารและทักษะความร่วมมือ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสมรรถนะนักเรียนในศตวรรษที่ 21 (เอกรินทร์ อังชะกุลวิสุทธิ, 2557) แต่ผลการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ด้านการแก้ปัญหาแบบร่วมมือในปี 2015 นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD มีคะแนนอยู่ในกลุ่มเดียวกับประเทศที่ได้คะแนนต่ำ ได้แก่ บัลแกเรีย อุรุกวัย คอสตาริกา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เม็กซิโก และโคลอมเบีย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) และใช้ผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเป็นตัวทำนายผลความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง รวมทั้งความสัมพันธ์ที่นักเรียนมีกับครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และเพื่อนนักเรียนในโรงเรียน นักเรียนที่ถูกเพื่อนข่มขู่รังแกจะมีคะแนนการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือต่ำกว่านักเรียนที่ไม่เคยถูกเพื่อนข่มขู่รังแก ในประเทศไทยมีนักเรียนในโรงเรียนไม่ถึงครึ่ง ที่ไม่มีปัญหาจากการถูกเพื่อน

ชมชื่นรัก และคะแนนการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือจะสูงขึ้น เมื่อครูปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความยุติธรรม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ มีทักษะในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือที่จะนำไปสู่การมีสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ จะเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีแรงจูงใจภายในในการเรียนรู้และมีทักษะการสื่อสารที่ดี ตลอดจนได้เครื่องมือเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้เป็นผู้มีทักษะทางสังคมและทักษะการคิด มีความพร้อมก้าวสู่โลกอาชีพในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว (One Group Pretest-Posttest Design)

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีกลุ่มเป้าหมายในการประเมินความเหมาะสมโปรแกรมฝึกอบรม คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยา การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน มีประสบการณ์ด้านการสอนหรือการทำงานในสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญไม่น้อยกว่า 5 ปี และกลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และยินดีเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม จำนวน 32 คน โดยแบ่งการทดลองออกเป็น 3 ครั้ง

2. ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 405,605 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปากคาดพิทยาคม อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ จำนวน 30 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สังเคราะห์และกำหนดขอบเขตของเนื้อหาเพื่อนำมาสร้างเป็นโครงร่างโปรแกรมฝึกอบรม

2. ผู้วิจัยนำโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรม และปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3. ผู้วิจัยทำการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของระยะเวลาและกระบวนการในการจัดกิจกรรมหากพบข้อบกพร่อง นำข้อบกพร่องที่พบปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความเป็นไปได้มากที่สุด

4. การศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยดำเนินการใช้โปรแกรมฝึกอบรมกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 ครั้ง ๆ ละ 90 นาที เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนปากคาดพิทยาคม อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ ในการดำเนินการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ มาฝึกอบรมให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการจัดกิจกรรมฝึกอบรม โดยให้นักเรียนทำวัดพหุมิติตักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม (Pre - test) จากนั้นดำเนินการเก็บแบบวัดเพื่อนำไปบันทึกคะแนนเป็นรายบุคคล

3. ผู้วิจัยดำเนินการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 ครั้ง ครั้งละ 90 นาที เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์

4. หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรบครบจำนวน 14 ครั้ง ผู้วิจัยใช้แบบวัดพหุมิติทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือวัดกับนักเรียน เพื่อนำคะแนนหลังการทดลอง (Post - test) มาเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง (Pre - test)

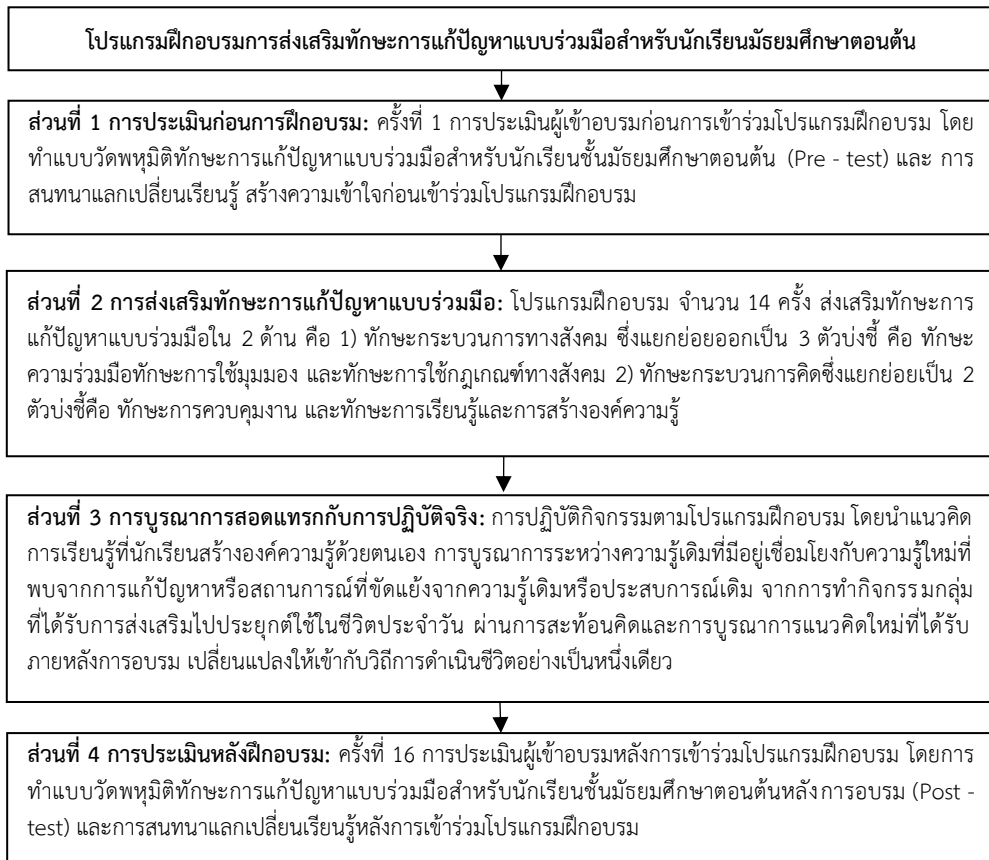
การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อมูลเชิงคุณภาพการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. การศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ความแปรปรวนพหุคูณ (MANOVA) ด้วย Hotelling's T^2 และการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสะท้อนคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรบของนักเรียน

ผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรบเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรบเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 ส่วน ทั้งหมด 14 ครั้ง มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละรายการอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 4.2 - 5.0 และมีค่าเฉลี่ยทุกกิจกรรมเท่ากับ 4.58 มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โปรแกรมฝึกอบรบแสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. การใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของผู้เข้าอบรม จำนวน 30 คน พบว่า มีคะแนนทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือก่อนการทดลอง เฉลี่ยเท่ากับ 44.33 คะแนนหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 46.97 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสูงกว่าก่อนการทดลอง ($F = 6.55$ และ $P - value = 0.00$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อพิจารณาแยกรายองค์ประกอบ เป็นดังนี้

2.1 ทักษะกระบวนการทางสังคม จากคะแนนเต็ม 36 คะแนน ก่อนการทดลอง นักเรียนมีคะแนนทักษะกระบวนการทางสังคมเฉลี่ย เท่ากับ 30.00 คะแนน หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 31.50 คะแนน และจากการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า หลังการทดลอง นักเรียนมีทักษะกระบวนการทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง ($F = 3.32$ และ $P - value = 0.00$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการศึกษาเป็นดังนี้

2.1.1 ด้านทักษะความร่วมมือ จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน ก่อนการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10.10 คะแนน ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10.50 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า ก่อนและหลังการทดลองนักเรียนมีทักษะความร่วมมือไม่แตกต่างกัน ($F = 1.36$ และ $P - \text{value} = 0.25$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.1.2 ด้านทักษะการใช้มุมมอง จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน ก่อนการทดลอง นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 9.47 คะแนน ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.20 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า หลังการทดลองนักเรียนมีทักษะการใช้มุมมอง สูงกว่าก่อนการทดลอง ($F = 9.10$ และ $P - \text{value} = 0.00$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.1.3 ด้านทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน ก่อนการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10.10 คะแนน หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 9.80 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า ก่อนและหลังการทดลองนักเรียนมีทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม ไม่แตกต่างกัน ($F = 1.18$ และ $P - \text{value} = 0.28$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางสังคมก่อนและหลังการทดลอง

ตัวบ่งชี้	คะแนนเต็ม	คะแนนก่อนทดลอง		คะแนนหลังทดลอง		F	P-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ทักษะความร่วมมือ	12	10.10	1.49	10.50	1.14	1.36	0.25
ทักษะการใช้มุมมอง	12	10.43	1.22	11.20	0.66	9.10	0.00*
ทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม	12	9.47	1.07	9.80	1.30	1.18	0.28
ทักษะกระบวนการทางสังคม	36	30.00	1.62	31.50	1.61	12.92	0.00*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.2 ทักษะกระบวนการคิด จากคะแนนเต็ม 18 คะแนน ก่อนการทดลองนักเรียนมีคะแนนทักษะกระบวนการคิดเฉลี่ย เท่ากับ 14.33 คะแนน ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 15.47 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า หลังการทดลองนักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดสูงกว่าก่อนการทดลอง ($F = 6.34$ และ $P - \text{value} = 0.01$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการศึกษาเป็นดังนี้

2.2.1 ด้านทักษะการควบคุมงาน จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน ก่อนการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.40 คะแนน ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.57 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า ก่อนและหลังการทดลองนักเรียนมีทักษะการควบคุมงาน ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.31$ และ $P - \text{value} = 0.58$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.2.2 ด้านทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน ก่อนการทดลอง นักเรียนมีคะแนนทักษะด้านการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้

เฉลี่ย เท่ากับ 9.93 คะแนน ส่วนหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 10.90 คะแนน เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่าหลังการทดลอง นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้สูงกว่าก่อนการทดลอง ($F = 12.21$ และ $P - \text{value} = 0.00$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการคิดก่อนและหลังการทดลอง

ตัวบ่งชี้	คะแนน เต็ม	คะแนนก่อนทดลอง		คะแนนหลังทดลอง		F	P- value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ทักษะการควบคุมงาน	6	4.40	1.16	4.57	1.17	0.31	0.58
ทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้	12	9.93	1.08	10.90	1.06	12.21	0.00*
ทักษะกระบวนการคิด	18	14.33	1.95	15.47	1.50	6.34	0.01*

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลสรุปจากการสะท้อนคิด หลังจากนักเรียนได้เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ทั้ง 2 องค์ประกอบมากขึ้น ทักษะกระบวนการทางสังคม ด้านทักษะความร่วมมือ การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ ทักษะการใช้มุมมองการยอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่ม การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมของกลุ่มเป็นเรื่องที่มีส่วนให้การทำงานของกลุ่มขับเคลื่อนไปได้ และทักษะกระบวนการคิด ด้านทักษะการควบคุมงาน ซึ่งมีการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย จัดการทรัพยากร สามารถค้นพบวิธีแก้ปัญหา และด้านทักษะการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้ มีเหตุและผลในปรับ พัฒนางานตามข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยสมาชิกกลุ่มทุกคนเห็นชอบและยอมรับ

อภิปรายผล

การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละรายการอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 4.2 - 5.0 และมีคะแนนเฉลี่ยทุกกิจกรรมเท่ากับ 4.58 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเนื่องจากโปรแกรมฝึกอบรมเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ร่วมกันสรุปกับสมาชิกในกลุ่มและร่วมกันสะท้อนคิด บันทึกการเรียนรู้ที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งกิจกรรมของโปรแกรมการฝึกอบรมจะพัฒนานักเรียนตามตัวบ่งชี้ร่วมกันคือ มีทั้งตัวบ่งชี้ในทักษะกระบวนการทางสังคมและตัวบ่งชี้ทักษะกระบวนการคิด เพราะทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเป็นคุณลักษณะแฝงที่มีความสัมพันธ์กัน ถ้าขาดทักษะใดทักษะหนึ่งจะไม่เกิดทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือได้เลย กล่าวคือ ทักษะ

กระบวนการคิด เป็นการวิเคราะห์และอธิบายปัญหา กำหนดเป้าหมาย หาแนวทาง วิธีการในการแก้ปัญหาผ่านการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ โดยต้องใช้ทักษะกระบวนการทางสังคมที่แสดงถึงความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่มในการทำงานร่วมกัน มีความตระหนักในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ยอมรับในจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองและผู้อื่น ร่วมกันขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ภายใต้อาณาเขตความเข้าใจอันดีต่อกันของสมาชิกในกลุ่ม จนเกิดเป็นทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ (Greiff, S. et al., 2013); (Khoo, Y. Y., 2015); (Friedrich, H. et al., 2015) และการศึกษาของ ทิศนา ขัมมณี ที่ว่าการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่เป็นรากฐานของการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูล ไม่ใช่เพียงรับข้อมูลเข้ามา เป็นทั้งกระบวนการด้านสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป (ทิศนา ขัมมณี, 2559)

2. ผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า หลังการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสูงกว่าก่อนการทดลองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้งด้านทักษะกระบวนการทางสังคมและด้านทักษะกระบวนการคิดหลังการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนมีทักษะ 2 ด้านนี้สูงกว่าก่อนทดลองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เช่นกัน เนื่องจากโปรแกรมฝึกอบรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทางสังคมและทักษะกระบวนการคิดไปพร้อมกัน เพราะการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ จะเลือกพัฒนาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเพียงด้านเดียวไม่ได้ จะต้องพัฒนาทั้งสองด้านไปพร้อมกัน นอกจากนี้การศึกษาของ สุรางค์ โค้วตระกูล ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในใจเอง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีส่วนก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางพุทธิปัญญาขึ้นเป็นเหตุให้ผู้เรียนปรับความเข้าใจที่มีอยู่ให้เข้ากับข้อมูลข่าวสารใหม่จนกระทั่งเกิดความสมดุลทางพุทธิปัญญาหรือเกิดความรู้ใหม่ขึ้น (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2559) และ Khoo, Y. Y. กล่าวว่า ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ นั่นก็คือการพัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการคิด (Khoo, Y. Y., 2015)

จากการศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตัวบ่งชี้ความร่วมมือการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมและการควบคุมงาน ก่อนและหลังการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนมีทักษะทั้งสามตัวบ่งชี้นี้ ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เนื่องจาก นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนการทำแบบวัดก่อนการทดลองสูงอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณานักเรียนกลุ่มที่มีคะแนนก่อนการทดลองต่ำ หลังการทดลองใช้โปรแกรมฝึกอบรมมีคะแนนสูงขึ้น เนื่องจากตัวบ่งชี้ด้านความร่วมมือนักเรียนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยพูดแสดงความคิดเห็นในกลุ่มปฏิบัติตามคำสั่งของเพื่อนในกลุ่มโดยไม่มีข้อโต้แย้งถ้ากิจกรรมนั้น ๆ กำหนดให้ทำบทบาทกรรมการ เขาจะสมัครใจเป็นกรรมการแต่หลังจากเข้า

ร่วมโปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนกลุ่มนี้กล้าแสดงความคิดเห็นในกลุ่มมากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมในส่วนของการตั้งคำถามด้านความร่วมมือ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนมีความชำนาญหรือความสามารถในการทำกิจกรรมที่สื่อสารกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมให้งานสำเร็จ เช่น กิจกรรมพลังหมู่ผู้ได้ และกิจกรรมปรับปรุงได้งาน เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษาของ Johnson, D.W. et al. ได้กล่าวถึง การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเล็ก ไม่ใช้การเพิ่มความน่าสนใจของผู้มีส่วนร่วม แต่จะสนับสนุนการคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน เป็นโอกาสที่จะปลูกฝังให้เกิดการอภิปราย มีความรับผิดชอบกับการเรียนรู้ของตนเอง (Johnson, D. W. et al., 1994) และ Khoo, Y. Y. กล่าวว่า ความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม เกิดจากการนำเสนอคำถามและสมาชิกในกลุ่มร่วมกันแก้ปัญหา ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเมินความสำเร็จของการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง (Khoo, Y. Y., 2015)

ตัวบ่งชี้ด้านการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม นักเรียนกลุ่มนี้จะสมัครใจคัดตัวเองออกจากกิจกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่าตนเองจะทำให้กลุ่มแพ้ ถือว่าไม่รับผิดชอบต่อบทบาทของตนเอง และบางกลุ่มใช้วิธีโอน้อยออกในการคัดคนออกจากกิจกรรม ถือว่าเป็นการลงมติด้วยความประนีประนอม แต่ไม่ใช้การยอมรับในจุดอ่อน จุดแข็งของสมาชิกกลุ่ม แต่หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนกลุ่มนี้ยอมรับในจุดอ่อน จุดแข็งของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ที่กลุ่มมอบหมายให้ เห็นได้จากนักเรียนกลุ่มนี้ตระหนักว่าการแพ้ชนะในกิจกรรมเป็นผลมาจากสมาชิกทุกคนในกลุ่มเนื่องจากกิจกรรมในส่วนของการตั้งคำถามการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม เน้นการฝึกให้นักเรียนมีความชำนาญหรือความสามารถในการลงมติด้วยความประนีประนอม ยอมรับในจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม เช่น กิจกรรมพลังคนพลังกลุ่ม และกิจกรรมบ่งบอกเป้าหมาย เป็นต้น อีกทั้งยังมีการศึกษาของ Friedrich, H. et al. กล่าวว่า ทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในกลุ่มเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแก้ปัญหาที่ยอมรับจุดอ่อนจุดแข็งของตนเองและสมาชิกกลุ่ม (Friedrich, H. et al., 2015) และ OECD ได้กล่าวว่า ทักษะการใช้กฎเกณฑ์ทางสังคม คือการสร้างและการรักษาระเบียบของกลุ่ม (OECD, 2017)

ตัวบ่งชี้ด้านการควบคุมงาน นักเรียนกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่รวดเร็วในเรื่องที่สนใจ จะแสดงความคิดเห็นโดยไม่ปรึกษากลุ่ม แต่หลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรม นักเรียนจะแสดงความคิดเห็นโดยผ่านความเห็นชอบของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากกิจกรรมในส่วนของการตั้งคำถามการควบคุมงาน เน้นให้เกิดความชำนาญในการวิเคราะห์และอธิบายปัญหากำหนดเป้าหมาย จัดการทรัพยากรหรือบุคคล สรรวจองค์ประกอบของงาน ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาอย่างมีระบบที่ประสบความสำเร็จและตรวจสอบความก้าวหน้าได้ แม้จะมีสถานการณ์ที่คลุมเครือเช่น กิจกรรมมีฉันมีเธอ และกิจกรรมรวมกันเราอยู่ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการศึกษาของ Greiff, S. et al. กล่าวว่า การแก้ปัญหาแบบร่วมมือ หมายถึง ความสามารถของ

บุคคลในการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่มีคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่าในการแก้ปัญหาด้วยการแบ่งปันความเข้าใจและวิธีการแก้ปัญหา (Greiff, S. et al., 2013)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ 1.พัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มี 14 กิจกรรมโดยส่งเสริมทักษะการการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะกระบวนการทางสังคม และ 2) ทักษะกระบวนการคิดผลการประเมินความเหมาะสมโปรแกรมฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกิจกรรมระหว่าง 4.2 - 5.0 และมีค่าเฉลี่ยรวมทุกกิจกรรมเท่ากับ 4.58 มีระดับความเหมาะสมของโปรแกรมการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุดดังนั้นโปรแกรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือเพื่อให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีทักษะในการแก้ปัญหาแบบร่วมมือที่จะนำไปสู่การมีสมรรถนะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือต่อไป และ 2.ผลการใช้โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือก่อนการทดลอง ($\bar{X}$ = 44.33) หลังการทดลอง ($\bar{X}$ = 46.97) เมื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05สำหรับข้อเสนอแนะในการนำไปใช้คือควรนำกิจกรรมตามโปรแกรมฝึกอบรม ไปส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ในรายวิชาอื่น ๆ ที่ใช้กิจกรรมกลุ่มได้ ส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือควรทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นหรือสถาบันการศึกษาอื่น เช่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2559). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). PISA วัดอย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2561 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2018-25/>
- _____. (2563). ความสัมพันธ์ในโรงเรียนกับผลการประเมินการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2561 จาก https://drive.google.com/file/d/1JipbFWcPUUZ-iSnGRap0g_TRvNGee3z8/view
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). จิตวิทยาการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ อชชะกุลวิสุทธิ์. (2557). การประเมินด้านการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ PISA 2015. นิตยสาร สสวท, 43(191), 37-41.

- Anna, D. et al. (2011). Ten skills for the future workforce Future Work Skills 2020. California: University of Phoenix Institute.
- Friedrich, H. et al. (2015). A Framework for Teachable Collaborative Problem-Solving Skills. In P. Griffin & E. Care (Eds.), Assessment and teaching of 21st century skills: Methods and approaches (pp. 37-56). Dordrecht: Springer.
- Greiff, S. et al. (2013). Perspectives on problem solving in cognitive research and educational assessment: analytical, interactive, and collaborative problem solving. *Journal of Problem Solving (The)*, 5(2), 71-91.
- Johnson, D. W. et al. (1994). The nuts and bolts of cooperative learning. Edina, Minnesota: Interaction Book Company.
- Khoo, Y. Y. (2015). Collaborative Problem Solving Promotes Students' Interest. *Economics and Economic Education Research*, 16(1), 158-167.
- OECD. (2013). PISA 2015 Draft Collaborative Problem Solving Framework. Paris: OECD.
- _____. (2017). PISA 2015 Assessment and Analytical Framework Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving. Paris: OECD.

รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว
บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*
MODEL FOR EMPOWERMENT OF BAN SANG AROON COCONUT
PROCESSING GROUP COMMUNITY ENTERPRISE, THAP SAKAE
DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

วิภาณี เผือกบัวขาว

Wipavane Phueakbuakhao

บัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย

Bundidpong Srimnuay

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

สาโรช เผือกบัวขาว

Saroj Phueakbuakhao

พนิต ศรีประดิษฐ์

Panit Sripradit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Supanburi Buddhist College, Thailand

E-mail: wipavane.phu@pbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการสร้างความเข้มแข็ง 2) สร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็ง และ 3) ประเมินรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พัฒนาการจังหวัดเกษตรอำเภอ ประธาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว จำนวน 14 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน สุ่มแบบบังเอิญ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพการสร้างความเข้มแข็ง เชิงปริมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย จากเชิงคุณภาพ พบว่า ด้านการบัญชีและการเงิน สมาชิกยังขาดความรู้ในการจัดทำบัญชีทำให้การจัดทำบัญชียังไม่เป็นระบบ ด้านการตลาด ควรมีการส่งเสริม

* Received 6 July 2021; Revised 19 October 2021; Accepted 26 October 2021

โดยจัดทำแผนพับ/แผ่นประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการ เกิดการจัดตั้งกลุ่มขึ้นด้วย การรวมตัวกันเองของสมาชิกและใช้วัตถุดิบภายในจังหวัด และด้านการผลิต ควรเน้นการดัดแปลง และพัฒนา การแปรรูปผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค 2) รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ สังเคราะห์ได้รูปแบบ “LSP- Net Model” มีองค์ประกอบ ด้านผู้นำ (L: Leadership) ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม (S = Social Relationship) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (P = Promotion of Continuous) และด้านการสร้างเครือข่าย (N: Network) และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็ง, วิสาหกิจชุมชน, กลุ่มแปรรูปมะพร้าว

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the empowerment potential, 2) create a model for empowerment, and 3) assess the model for empowerment of Ban Sang Aroon coconut processing group community enterprise, Thap Sakae District, Prachuap Khiri Khan Province. The mixed research methodology was applied in this study. For qualitative study, the structured in-depth interview was used for collecting data from 14 key informants, selected by using purposive sampling method, consisting of provincial development executives, district agriculture executives, the chairman of Community Enterprise Group, the chairman of Thap Sakae Coconut Development Community Enterprise Group, and community leaders related to community enterprises. The data were analyzed by content analysis. For the quantitative study, the questionnaire was used for collecting data from 400 people, selected by using accidental sampling method. The data were analyzed by using mean, and standard deviation. The research findings were as follows: 1) the empowerment potential the quantitative was overall at a low level, and the qualitative results revealed that in accounting and finance aspect, members still lacked knowledge in accounting, and accounting was not systematic, in marketing aspect, there should be promotion by creating brochures/publicity sheet to provide information about products and packaging, in management aspect, community enterprise groups were established by the members' self-aggregation and raw materials within the province were used, and in production aspect, there should be modification, improvement, and patterns of types of coconut products,

2) the model for empowerment of Ban Saeng Aroon coconut processing group community enterprise could be synthesized into the form of “LSP-Net Model” consisting of Leadership: L, Social relationship : S, Promotion of continuous learning: P, and Networking: N, and 3) the result of assessment of the model for empowerment of coconut processing group community enterprise was overall at a high level.

Keywords: Model of Empowerment, Community Enterprise, Coconut Processing Group

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชนที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก ซึ่งถ้าทำคนเดียวจะทำได้หรือถ้าไปรวมกับสหกรณ์ใหญ่ ๆ ก็ลำบาก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มให้ชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2557) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ระบุวิสัยทัศน์ของแผนเพื่อนำการพัฒนาประเทศ “สู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมมีเป้าหมาย 5 ข้อ คือ 1) การหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง 2) การพัฒนาศักยภาพคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและการสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ 3) การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 4) การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) การบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

มะพร้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทยชนิดหนึ่ง เนื่องจากองค์การอาหาร แห่งสหประชาชาติ (FAO) ระบุว่าในปี 2008 โลกมีปริมาณผลผลิตมะพร้าว 61 ล้านตัน โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตมะพร้าวได้เป็นอันดับ 6 ของโลก รองจาก อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ อินเดีย บราซิล และศรีลังกา ตามลำดับ (สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์, 2553) เนื้อมะพร้าวสามารถนำมาคั้นเอาน้ำกะทิประกอบอาหารคาวหวานได้หลากหลายชนิด นอกจากนั้นยังสามารถนำมาทำอุตสาหกรรมน้ำมันมะพร้าว อุตสาหกรรมกะทิเข้มข้น มะพร้าวชูดแห้ง น้ำตาลมะพร้าว และอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น เส้นใย ในปัจจุบันนิยมนำมะพร้าวมาแปรรูปเป็น “น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์” ซึ่งกำลังได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุดมไปด้วยวิตามินและสารต้านอนุมูลอิสระที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เป็นทั้งอาหารและยา กล่าวคือ น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์อุดมไปด้วยคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งประกอบด้วยอาหารประเภทไขมัน เส้นใยอาหาร โปรตีน คาร์โบไฮเดรต และแร่ธาตุรอง เช่น โพแทสเซียม

ฟอสฟอรัส รวมทั้งวิตามินจึงสามารถนำมาประกอบอาหาร ใช้เป็นน้ำมันทอด และน้ำมันปรุงอาหาร นอกจากนี้ น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ยังสามารถใช้เป็นยาและสมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วย รักษาแผลเรื้อรัง และใช้สมานแผล อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตสบู่อาบน้ำ และเป็นส่วนผสมในเครื่องสำอางช่วยให้ความชุ่มชื้นแก่ผิวหนังและช่วยในการผ่อนคลายได้ (วิสาห์กิจชุมชนกลุ่ม 100 พันมะพร้าวไทย, 2562)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประชากรประกอบอาชีพชาวสวนมะพร้าว เป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาสินค้าจากผลิตภัณฑ์มะพร้าวเป็นหนึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี พ.ศ. 2560 - 2564 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในด้านการผลิตและแปรรูปมะพร้าว และสินค้าเกษตรสู่ตลาดโลก มีโครงการของจังหวัดฯ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนา มะพร้าวครบวงจร เป็นต้น จะเห็นได้ว่ามะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังคำขวัญจังหวัด “เมืองทองเนื้อเก้า มะพร้าว สับปะรด สวยสดหาดเขาถ้ำ งามล้ำน้ำใจ” มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศไทย พื้นที่เพาะปลูกประมาณ 432,000 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยวประมาณ 400,000 ไร่ ปริมาณผลผลิตประมาณ 250,000 ตัน ผู้ปลูกมะพร้าว 23,800 ครัวเรือน มีมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 4,000 ล้านบาท แบ่งการใช้เป็นการบริโภคผลสด ร้อยละ 57 ส่งโรงงานผลิตกะทิสด และมะพร้าวกระเทียมร้อยละ 36 (ส่งตลาดกรุงเทพฯ และตลาดอื่น ๆ ทั้งในและนอกจังหวัด) ส่วนที่เหลือร้อยละ 7 ใช้ผลิตน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2562) พื้นที่ปลูกมะพร้าวมากที่สุดอยู่ที่อำเภอทับสะแก ประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าวเป็นหลัก ลักษณะเด่นของมะพร้าวที่นี่ คือ ผลใหญ่ เนื้อหนา ความมันสูง เป็นที่ยอมรับ เลื่องลือว่า เป็นแหล่งปลูกมะพร้าวที่ดีที่สุดของประเทศ มะพร้าวสามารถนำมาทำประโยชน์ได้มากมายนานัปการตั้งแต่รากถึงยอด (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2562) จากการลงพื้นที่ในตำบลแสงอรุณตามยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่าในพื้นที่มีสภาพสวนมะพร้าวมีอายุค่อนข้างมาก มะพร้าวต้นสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ จึงสร้างความเดือดร้อนให้ชาวสวนมะพร้าว เนื่องจากจะปลูกมะพร้าวเป็นพืชเชิงเดี่ยว ๆ เมื่อมีปัญหาเรื่องราคาขายไม่ได้ จึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อใช้ศักยภาพที่กลุ่มตนมีอยู่ เพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนจะดำเนินไปสู่ความสำเร็จและเข้มแข็งได้นั้น สมาชิกทุกคนต้องให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างโปร่งใสเป็นระบบ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีการพัฒนาองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดการสืบทอดที่สามารถสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มในการประกอบกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ และช่องทางการตลาด รวมถึงการจัดการผลผลิตทุกขั้นตอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ของคนชุมชนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนของกลุ่มมีความเข้มแข็งและอยู่คู่ชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง รูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนที่สนใจนำรูปแบบที่ได้ พัฒนาได้ไปผลักดันให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อประเมินรูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Research) ระหว่างการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมี ขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยสำรวจความคิดเห็น ของประชาชนในอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประชากร จำนวน 47,733 คน (จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์, 2562) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยให้ ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าเท่า IOC เท่ากับ 0.732 การวิเคราะห์ โดยใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยศึกษาสภาพการณ์ ของศักยภาพเครือข่ายการสร้าง ความเข้มแข็ง โดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ วิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจแนวคิดทฤษฎี สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พัฒนาการ จังหวัด เกษตรอำเภอ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกมะพร้าวพันธุ์ลูกผสมแสงอรุณ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนามะพร้าวชาวทับสะแก และสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน จำนวน 14 คน ได้มาจากการเลือก

แบบเจาะจง เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นแบบการพรรณนาความ จากนั้นนำ ผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์หาจุดแข็งจุดที่ควรพัฒนา โอกาสและอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อร่างรูปแบบโดยมีกระบวนการดำเนินการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยร่วมปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการตรวจสอบ การรับรองรูปแบบการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ/รับรองรูปแบบความถูกต้องของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับรายละเอียดของภาษาเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว และนำมาสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขั้นตอนนี้ใช้แบบสอบถาม ที่ได้พัฒนาขึ้นจากขั้นตอนที่ 2 จากนั้นให้ประชาชนในอำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประเมินความพึงพอใจในรูปแบบและรับรองรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรูปแบบที่มีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ต้องมีค่าเฉลี่ย ≥ 3.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ≤ 1.00

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	ลำดับ
1. ด้านการบัญชีและการเงิน	2.24	0.21	น้อย	2
2. ด้านการตลาด	1.99	0.37	น้อย	4
3. ด้านการบริหารจัดการ	2.07	0.19	น้อย	3
4. ด้านการผลิต	2.61	0.30	ปานกลาง	1
รวม	2.23	0.15	น้อย	

จากตารางที่ 1 พบว่า ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.23$, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการผลิต ($\bar{X} = 2.61$, S.D. = 0.30) อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการบัญชีและการเงิน ($\bar{X} = 2.24$, S.D. = 0.21) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 2.07$, S.D. = 0.19) และด้านการตลาด ($\bar{X} = 1.99$, S.D. = 0.37) ตามลำดับ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ สรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นดังนี้

1. ด้านการบัญชีและการเงิน จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการจัดทำบัญชี ทำให้การจัดทำบัญชียังไม่เป็นระบบ ปัญหาของกลุ่ม คือ คณะกรรมการส่วนใหญ่ล้วนมีภาระงานประจำ จึงไม่มีเวลาในการเข้ามาร่วมรับผิดชอบหน้าที่ตามที่กำหนดในผังโครงสร้างองค์กรได้อย่างจริงจัง ทำให้การทำงานในส่วนต่าง ๆ ของกลุ่ม เช่น การสรุปรายรับรายจ่ายเป็นรายวัน การสรุปบัญชีรายเดือน การคำนวณต้นทุน ค่าใช้จ่ายบรรจุผลิตภัณฑ์ ค่าใช้จ่ายทางการตลาด ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เป็นต้น ประธานกลุ่มจึงเป็นผู้รับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น จะเห็นว่ากลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน การกำกับดูแล และติดตามผลจากภาครัฐหรือภาคเอกชน โดยการอบรมให้ความรู้ในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการบัญชี และติดตามระบบบัญชีอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ให้ชุมชนได้มีความรู้และช่วยเริ่มการวางระบบบัญชีให้กับผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเกี่ยวกับรายรับ รายจ่าย สมุดแยกประเภทต่าง ๆ การสรุปรายงานทางการเงิน ตลอดจนการจัดเก็บเอกสารของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณให้มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของระบบบัญชี เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งเพิ่มอย่างยั่งยืนและจัดอบรมให้สามารถใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วต่อการสรุปทางการบัญชี ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ในการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย สมาชิกในกลุ่มเห็นชอบให้ประธานกลุ่ม เป็นคนรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและสรุปรายงานให้สมาชิกทราบ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ และทักษะในการทำระบบบัญชี” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1, 2564)

2. ด้านการตลาด จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ พบว่า ผู้ประกอบการควรจะต้องมีการส่งเสริมการตลาดให้มากขึ้นด้วยวิธีได้แก่ ผู้ประกอบการควรจะทำแผ่นพับ/แผ่นประชาสัมพันธ์ มีการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากมะพร้าว ข้อมูลการดูแลรักษาผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว และรูปภาพของผลิตภัณฑ์ทั้งที่มีวางจำหน่าย และไม่มีวางจำหน่ายในปัจจุบัน การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการออกงานแสดงสินค้าต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มเครือข่ายในชุมชนและนอกชุมชน โดยหาพันธมิตรร่วมในการจัดโปรแกรมพานักท่องเที่ยวมายังแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวเพื่อเพิ่มการรับรู้ของผลิตภัณฑ์ที่สามารถประดิษฐ์ได้จากมะพร้าวและเพิ่มรายได้สู่ชุมชน ขณะเดียวกันผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการแนะนำสินค้าให้ลูกค้าด้วยตนเอง โดยให้เหตุผลว่าการแนะนำสินค้าจะมีการพูดคุยกับลูกค้า สร้างความเป็นกันเอง และจะทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือในตัวผู้จำหน่ายสินค้า มีการให้ลูกค้าชิมผลิตภัณฑ์ก่อนซื้อ มีการลดราคาเมื่อลูกค้าซื้อในปริมาณที่มาก มีการแถมให้ลูกค้า เมื่อลูกค้าซื้อในปริมาณที่มาก มีการรับเปลี่ยน/คืนสินค้าเมื่อมีปัญหา มีบริการรับส่งสินค้าทางโทรศัพท์ และมีบริการส่งสินค้าถึงบ้าน และมีการรับส่งสินค้าตามความต้องการของลูกค้าทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สินค้าที่กลุ่มเราผลิตได้ ก็อยากจะบอกให้ผู้ซื้อทราบว่ามีการใช้ การดูแลเก็บรักษาอย่างไร และต้องการทำแผ่นพับ ทำเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้ซื้อได้รู้จักสินค้าที่ผลิตจากกลุ่มของเรา” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2, 2564)

3. ด้านการบริหารจัดการ จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตั้งขึ้นมาด้วยการรวมตัวกันเองของสมาชิก ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใช้วัตถุดิบภายในชุมชน ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่นบางหน่วยงาน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐกลุ่มด้วยการให้ความรู้ เงินทุน และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอความเห็น และการตัดสินใจเป็นสำคัญ และได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกมาร่วมเป็นเครือข่ายในการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เช่น สถานที่ อุปกรณ์ ขั้นตอนการผลิต การรักษาความสะอาด กฎระเบียบ เป็นต้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 3, 2564)

4. ด้านการผลิต จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ พบว่า ผู้บริโภคต้องการความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างจากท้องตลาดทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายในเรื่องของรูปแบบ สี สัน บรรจุภัณฑ์ ลวดลาย รูปแบบ ความทันสมัย และความเหมาะสม ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภค โดยผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมให้มีความแปลกใหม่ โดยอาจจะเน้นถึงความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ภาชนะบรรจุ หีบห่อ รวมทั้งลวดลาย และรูปแบบ และจากผลการสำรวจพบว่า ประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่นิยมซื้อ ได้แก่ น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรเน้นการดัดแปลง ปรับปรุง และลวดลายของประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“มะพร้าวทับสะแก คนทั่วไปชอบรับประทานในชื่อเสียงอยู่แล้วเกี่ยวกับเรื่องเนื้อหา กลิ่นบางอย่างมีความมันของกะทิสูงกว่ามะพร้าวจากแหล่งอื่น ในการผลิตสินค้าของกลุ่มใช้วัตถุดิบในพื้นที่ ทำให้ลดต้นทุนอันเกิดจากการจัดหาวัตถุดิบมาจากแหล่งอื่น สมาชิกของกลุ่มจึงต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4, 2564)

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา โอกาสและอุปสรรคเพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา โอกาสและอุปสรรค

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. มะพร้าวทับสะแกมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 2. คุณภาพมะพร้าวดีเหมาะสำหรับทำกะทิ มีความหอมมันและหวานกว่ามะพร้าว จากพื้นที่อื่น สามารถคั้นน้ำได้หลายรอบ 3. สภาพพื้นที่ปลูกมีลักษณะเฉพาะ (ดินมีแร่ธาตุ เช่น โพแทสเซียมสูง อากาศเหมาะสม) 4. สมาชิกมีความตั้งใจในการรวมกลุ่มและพัฒนา	1. ขาดความรู้และทักษะในการแปรรูปสินค้าจากผลผลิตจากมะพร้าว 2. ขาดทักษะในการจัดทำบรรจุภัณฑ์ การบรรจุผลิตภัณฑ์ในบรรจุภัณฑ์ และความรู้ในการเก็บรักษาสินค้าภายในบรรจุภัณฑ์ 3. ขาดการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณาสินค้าตามช่องทางต่าง ๆ ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ 4. ไม่มีการสร้างแบรนด์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
โอกาส	อุปสรรค
1. มีนโยบายจากภาครัฐที่มาช่วยในการแก้ปัญหา เช่น การกำจัดศัตรูพืช 2. นโยบายรัฐในการส่งเสริมด้านการตลาดทั้งภายใน และภายนอกประเทศ 3. มียุทธศาสตร์ของจังหวัดในการพัฒนา และส่งเสริม การรวมกลุ่ม และรวมเครือข่าย	1. เกิดปัญหาแมลงศัตรูพืช ต้องใช้สารเคมีในการกำจัดแมลงศัตรูพืช 2. เกิดปัญหากล้วยแห้ง ต้องอาศัยแหล่งน้ำตามฤดูกาลเท่านั้น 3. ไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง 4. ขาดการสนับสนุนช่องทางในการหาตลาด และการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ไปสู่ภายนอก

กล่าวโดยสรุปจากการวิเคราะห์ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบัญชีและการเงิน สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการจัดทำบัญชี ทำให้การจัดทำบัญชียังไม่เป็นระบบ ประธานกลุ่มจึงเป็นผู้รับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่

2. ด้านการตลาด พบว่า ผู้ประกอบการควรจะต้องมีการส่งเสริมโดยจัดทำ แผ่นพับ/แผ่นประชาสัมพันธ์ให้มีการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจาก มะพร้าว

3. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตั้งขึ้นมาด้วยการรวมตัวกันเองของสมาชิก ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใช้วัตถุดิบภายในจังหวัด

4. ด้านการผลิต ผู้ประกอบการจึงควรเน้นการดัดแปลง ปรับปรุง และ ลดตายของประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว

2. การสร้างรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ ด้วยอาศัยแนวคิดและการมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพ การสร้าง เครือข่าย การแบ่งงานตามหน้าที่ การประสานงาน และการติดต่อสื่อสารทั้งใน/นอกเครือข่าย ทั้งที่เป็นระดับกลุ่ม ระดับเครือข่าย และระหว่างเครือข่ายด้วยกัน โดยผ่านกระบวนการสรุป รูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังเคราะห์ได้รูปแบบ “LSP - Net Mode” ดังนี้ ด้านผู้นำ (L : leadership) ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม (S = Social relationship) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง (P = Promotion of continuous) และด้านการสร้างเครือข่าย (N: Network) แสดง ให้เห็นว่าการสร้างเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว จำเป็นต้องมีผู้นำที่มี ศักยภาพในการบริหารจัดการ สร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. ประเมินรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการสร้างเสริม ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม

การประเมินรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพของ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านผู้นำ	3.69	0.42	มาก	1
2. ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม	3.21	0.53	ปานกลาง	4
3. ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	3.49	0.45	มาก	2
4. ด้านการสร้างเครือข่าย	3.30	0.42	ปานกลาง	3
รวม	3.42	0.32	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.32) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านผู้นำ ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.42) อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.45) ด้านการสร้างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.442) และด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม ($\bar{X} = 3.21$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ศักยภาพการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ จากความคิดเห็นของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการผลิต อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการบัญชีและการเงิน ด้านการบริหารจัดการ และด้านการตลาด ตามลำดับ และผลการสัมภาษณ์พบว่า 1) ด้านการบัญชีและการเงิน สมาชิกยังขาดความรู้ในการจัดทำบัญชีทำให้การจัดทำบัญชียังไม่เป็นระบบ 2) ด้านการตลาด ควรมีการส่งเสริมโดยจัดทำแผ่นพับ/แผ่นประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจัดตั้งขึ้นด้วยการรวมตัวกันเองของสมาชิกและใช้วิถีปฏิบัติภายในจังหวัด และ 4) ด้านการผลิต ควรเน้นการดัดแปลง ปรับปรุง และลดรายจ่ายของประเภทของผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว แสดงให้เห็นว่ากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณมีการผลิตสินค้าโดยใช้วัตถุดิบภายในจังหวัดได้ด้วยตัวเอง แต่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณยังไม่มีระบบการบริหารจัดการด้านการตลาดที่เหมาะสมและช่องทางการส่งเสริมทางการตลาดเพื่อรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมไปถึงระบบการจัดทำบัญชี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการรวมกลุ่มขึ้นกันเองจึงอาจทำให้การดำเนินการไม่มีระบบ และไม่มีความเชี่ยวชาญในการทำบัญชีและบริหารจัดการด้านการตลาด จึงส่งผลให้ศักยภาพการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มยังไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มบางคนยังขาดทักษะในการทำแผนธุรกิจ จึงควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาต่อไป ตามที่ มานิต รัตนสุวรรณ และสมฤดี ศรีจรรยา ได้กล่าวถึงการดำเนินงานทางธุรกิจ มีองค์ประกอบความสำเร็จ 4 ด้านหลักด้วยกัน คือ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงินและบัญชี และด้านการบริหารองค์การ (มานิต รัตนสุวรรณ และสมฤดี ศรีจรรยา, 2554) นอกจากนี้ กรกฎ สระคูพันธ์ และศุภวัฒน์กร วงศ์นวนสุ พบว่า การที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปแบ่งจากข้าวหอมมะลิมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น จะต้องนำแนวคิดทางการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (BSC) มาใช้ประเมินองค์กรทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ละทิ้งด้านใดด้านนี้ ด้านการบริหารจัดการภายในองค์กร วิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการจัดโครงสร้างการทำงานให้มีความชัดเจน ไม่ละเลยด้านการประสานงานภายในองค์กร และควรมีการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานของรัฐ ด้านการเรียนรู้และพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไม่รู้เทคนิคใน

การทำตลาด สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค ควรให้ภาครัฐและเอกชนให้ความรู้ทางด้านการตลาด ด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนจัดการด้านต้นทุน และจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ด้านลูกค้า การเพิ่มช่องทางในการติดต่อกับลูกค้า ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ (กรกฎ สระคูพันธ์ และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ, 2562)

2. รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ สังเคราะห์ได้รูปแบบ “LSP - Net Model” ประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำ (L : Leadership) 2) ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม (S = Social Relationship) 3) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (P = Promotion Of Continuous) และ 4) ด้านการสร้างเครือข่าย (N : Network) แสดงให้เห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการ สร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนสิ่งที่สำคัญที่สุดที่กลุ่มจะดำเนินการให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นอยู่กับผู้นำขององค์กรนั้น ๆ ตามที่ พิภัทร์ สุขสมเกษม สอบถามผู้นำชุมชนและกลุ่มเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จ ชุมชนจะต้องมีผู้นำมีความเข้มแข็ง อุทิศเวลาและทำงานให้ชุมชนอย่างเอาใจจริงเอาใจ เป็นผู้มีคุณธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกในชุมชน ตลอดจนเป็นผู้สามารถประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการในชุมชนทำงานร่วมกันเป็นทีมและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับและมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ได้การสนับสนุน ส่งเสริมจากภายนอกชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (พิภัทร์ สุขสมเกษม, 2559) นอกจากนี้ วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ พบว่ามีรูปแบบตัวชี้วัดที่สำคัญคือ ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน ด้านสังคมและองค์กรชุมชน ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2553)

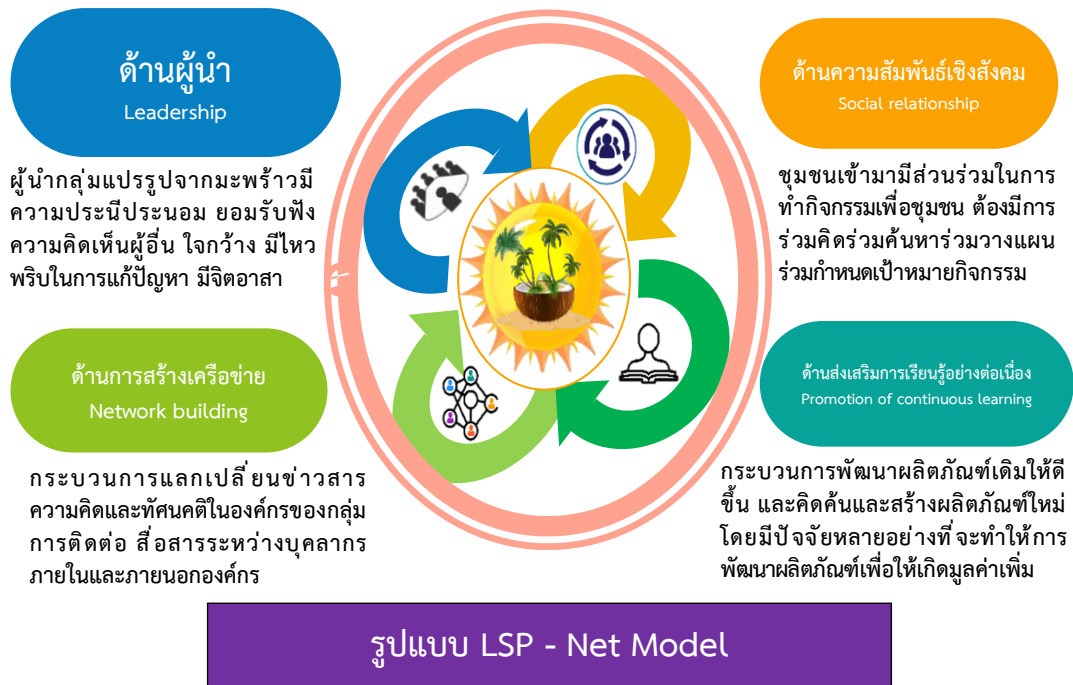
3. ผลการประเมินรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในลำดับแรกคือ ด้านผู้นำ รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านความสัมพันธ์

เชิงสังคม ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มแปรรูปมะพร้าวมีรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางในการดำเนินการ ทำให้มีศักยภาพการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวที่ดีขึ้น ตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้สรุปไว้ว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมงานทั้งหมดที่ต้องกรำล้างดำเนินการอยู่ หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานทั้งหมดก็ได้ และในการตั้งวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้นอาจจะกำหนดออกมาในรูปของเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการหรือผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้น วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นก็จะเป็นเป้าหมายในการออกแบบกลไกการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว กลไกของรูปแบบเป็นองค์ประกอบของระบบงานที่มีความเป็นอิสระจากกันและกัน แต่ทำงานสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) นอกจากนี้ อรรถพัทธ์ บัวลม พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชนผู้ทำน้ำตาลมะพร้าวแต่ละแห่งเกี่ยวกับองค์ประกอบการดำเนินธุรกิจในระบบย่อยต่าง ๆ เปรียบเทียบกัน โดยจะเห็นว่าโดยภาพรวมของแต่ละวิสาหกิจสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มน้ำตาลปลอดสารพิษนางตะเคียน มีความคิดเห็นว่าการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ นางตะเคียนมีความเหมาะสมมาก รองลงมาคือวิสาหกิจชุมชนชาวสวนท่าคา สมาชิกของวิสาหกิจฯ มีความคิดเห็นว่าการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ มีความเหมาะสมมาก และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนบ้านหึ่งห้อย มีความคิดเห็นว่าการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจฯ มีความเหมาะสมมาก (อรรถพัทธ์ บัวลม, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาทำให้ค้นพบความรู้ใหม่สำหรับการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความรู้ใหม่สำหรับการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวบ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

รูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ “LSP - Net Model” แสดงให้เห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวประกอบด้วยด้านผู้นำ ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และด้านการสร้างเครือข่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ความสำคัญของศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวทำให้องค์การเกิดประสิทธิภาพประกอบด้วยด้านการผลิต อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการบัญชีและการเงิน ด้านการบริหารจัดการ และด้านการตลาด ตามลำดับ เมื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าวบ้านแสงอรุณ สังเคราะห์ได้รูปแบบ “LSP - Net Model” ประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำ (L: leadership) 2) ด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม (S = Social relationship) 3) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (P = Promotion of continuous) และ 4) ด้านการสร้างเครือข่าย (N: Network) เมื่อประเมินรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่อยู่

ในลำดับแรกคือ ด้านผู้นำ รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านความสัมพันธ์เชิงสังคม ตามลำดับ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนงบประมาณแผ่นดินจากกองทุนวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ 2564 เรื่องรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมะพร้าว บ้านแสงอรุณ อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ สระคูพันธ์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2562). การศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปแป้งจากข้าวหอมมะลิ: กรณีศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารบัณฑิตศึกษา, 16(74), 76-82.
- จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2562). ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.opsmoac.go.th/prachuapkhirikhan-dwl-files-412991791989>
- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1. (5 มีนาคม 2564). ด้านการบัญชีและการเงิน. (วิภาวดี เพือกบัวขาว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 2. (12 มีนาคม 2564). ด้านการตลาด. (วิภาวดี เพือกบัวขาว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 3. (5 เมษายน 2564). ด้านการบริหารจัดการ. (วิภาวดี เพือกบัวขาว, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 4. (16 เมษายน 2564). ด้านการผลิต. (วิภาวดี เพือกบัวขาว, ผู้สัมภาษณ์)
- พิภัท สุขสมเกษม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิต รัตนสุวรรณ และสมฤดี ศรีจรรยา. (2554). ยุทธศาสตร์การตลาด: ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สแมท คอร์ปอเรท แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง คอนซัลติ้ง กรุ๊ป.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2553). กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบ ปัจจัยและตัวชี้วัด. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 8(2), 119-158.
- วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม 100 พันมะพร้าวไทย. (2562). ทิศทางและแนวโน้มของการแปรรูปมะพร้าว. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://www.pandinthong.com/knowledgebase-dwl-th/401091791855>

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://www.nesdb.go.th>
- สำนักงานยุทธศาสตร์การพาณิชย์. (2553). มะพร้าว กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการค้าการลงทุน. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563 จาก http://www.news_20012011012152_29 มะพร้าว.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2557). คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อรศพัทธ์ บัวลม. (2557). การพัฒนาการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาการพัฒนาการดำเนินธุรกิจผลิตภัณฑ์มะพร้าวแปรรูปของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis, Third edition. New York: Harper and Row Publication.

มรดกภูมิปัญญาจากผืนผ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี
พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและทรัพยากรท้องถิ่น สู่อุตสาหกรรม
เชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
ของชุมชนตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*

HERITAGE OF WISDOM FROM WOVEN FABRICS OF HER MAJESTY
QUEEN SRI SAVARINDIRA, THE QUEEN GRANDMOTHER OF
THAILAND AND LOCAL RESOURCE TO SUSTAINABLE CREATIVE
COMMUNITY BASED TOURISM IN EASTERN ECONOMIC
CORRIDOR OF BANPUEK COMMUNITY MUEANG
CHONBURI DISTRICT CHONBURI PROVINCE

รุ่งรติศ เมืองลือ

Rungradith Muanglue

มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น

The Far Eastern University, Thailand

E-mail: rungradith@feu.edu

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านปึก ซึ่งได้รับมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชน โดยมีองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม คือ ผ้าทอมือซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมานานนับร้อยปีตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) นับเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ควรค่าแก่การน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ผ้าทอมือบ้านปึกอาจมีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ เช่น ลายดอกพิกุล ลายสมุก ลายราชวัตร เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนาและนำมาต่อยอดพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ เช่น เครื่องแต่งกาย กระเป๋า พวงกุญแจ เป็นต้น นอกจากนี้ ชุมชนยังเอาनाทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย เช่น อุโบสถอายุ 200 ปี ของวัดใหม่เกตุงาม ทรัพยากรทางธรรมชาติ คือ ต้นท้าวยายม่อม โดยสามารถนำมาทำเป็นแป้นท้าวยายม่อม ใช้ทำขนมไทยโบราณได้หลากหลายประเภท เช่น ขนมเต่า ขนมเทียนแก้ว หรือเป็นส่วนผสมในเมนูอาหารคาว คือ ออส่วนหยอนางรม สร้างการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยกิจกรรม

* Received 4 May 2021; Revised 18 October 2021; Accepted 24 October 2021

ต่างๆ ถูกร้อยเรียงเป็นเรื่องราวผ่านโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมการทำ พวงกุญแจจากผ้าทอมือโบราณเป็นของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวจากฝีมือตนเอง เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสและร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนส่งเสริมการรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน และสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความสำเร็จ สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกต่อไป

คำสำคัญ: มรดกภูมิปัญญา, สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

The object of this article was to study the tourism of Banpuek community which was created through the wisdom heritage of the community. The local wisdom of the community, Cultural knowledge is hand-woven fabrics with unique patterns that have been passed on from generation to generation for a century since the reign of His Majesty King Chulalongkorn, becoming the history of community worths paying tribute to her graciousness. Banpuek Angsila woven fabrics has an identity pattern such as bullet wood flower pattern, Samuk pattern, Ratchawat pattern. At present, it has been developed and further developed into various products such as costume, bags, key chains etc. In addition, the community has diverse cultural resources such as the 200-year-old chapel of Maiketngam temple, natural resources which is Thao Yai Mom Which can be used to make Thao Yai Mom flour. It can be used to make various types of Thai traditional desserts such as turtle-shaped dumpling, stuffed dough pyramid, or as an ingredient in savory dishes: oyster omelette. Create income distribution for the people in the community, activities are organized into stories through creative tourism programs. The story of local wisdom of community can be composed into interesting travel programs. for example a handmade key chains activity, it was a special activity that brought the tourists had made and learnt to making a key chain from a hand woven fabric which it would be their own souvenir, inviting tourists to experience and participate in creative tourism activities, leading the participation of people in the community, with the community leaders promote the collection of knowledge in the community and support for the successful development of creative tourism communities for the successful development

of creative tourism communities which will be able to be the model for the development of tourism communities in Thailand's Eastern Economic Corridor (EEC).

Keywords: Heritage of Wisdom, Her Majesty Queen Sri Savarindira the Queen Grandmother of Thailand, Creative Community Based Tourism, Eastern Economic Corridor

บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - 2564 กล่าวถึงวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย (20 ปี) พ.ศ. 2579 คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2559) โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนา คือ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และพัฒนาแบบยั่งยืน คือ ในด้านการเติบโตอย่างมีคุณภาพโดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น และการเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้า บริการด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย สร้างสังคมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม เช่น ในชุมชนตำบลบ้านปึก จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีมรดกภูมิปัญญาจากผืนผ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวีพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและทรัพยากรท้องถิ่นที่น่าสนใจ เป็นการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนในปัจจุบันรัฐบาลมีแนวคิดส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้กระจายไปเที่ยวในชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานราก (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้นำเอาวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งนักท่องเที่ยวได้เข้าไปเรียนรู้สร้างสรรค์โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน ทำให้เกิดความประทับใจในอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนที่ผ่านการสืบทอดมาอย่างยาวนาน และเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงในปัจจุบันแนวโน้มสำคัญที่จะส่งผลต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกในอนาคต คือ นักท่องเที่ยวมุ่งเน้นประสบการณ์และให้ความสำคัญกับความรู้เชิงลึกของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยต้องการสัมผัสวิถีชีวิตผู้คนและประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนที่ถูกมองข้ามและไม่ได้รับความสนใจในอดีต และ

การจัดการท่องเที่ยวที่สามารถให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น

ในจังหวัดชลบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยมีแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีศักยภาพในการแข่งขัน สำหรับชุมชนตำบลบ้านปึกตั้งอยู่ใน อำเภอเมืองชลบุรี ถือเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่นมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีมรดกภูมิปัญญาด้านการทอผ้าที่มีการส่งเสริมและพัฒนาจากสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เมื่อครั้งเสด็จมาประทับ ในปี พ.ศ. 2442 ซึ่งต่อมาสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระราชกระแสรับสั่งให้อนุรักษ์ผ้าทอ อย่างศิลาไว้ไม่ให้สูญหายไป และในปัจจุบันผู้นำชุมชนคือ กำนันเกษม อินทโชติได้ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านองค์ความรู้ในการทอผ้าขึ้นมาอีกครั้ง โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มทอผ้ามีอบ้านปึก (อนุรักษ์ผ้าทออย่างศิลา)” อนึ่งชุมชนบ้านปึกยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมและองค์ความรู้ในการทำอาหาร คือ ภูมิปัญญาในการทำขนมไทยและอาหารพื้นถิ่น ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เช่น แป้งจากต้นท้าวายม่อมซึ่งสามารถใช้ทำอาหารและขนมไทยโบราณหลากหลายประเภท เช่น ขนมวง ขนมเทียนแก้ว เต้าส่วน เป็นต้น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดสูตรจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชน (สำนักงานจังหวัดชลบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, 2560)

ดังนั้นการนำมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างสรรค์ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม มาจัดทำเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้นักท่องเที่ยวได้มาร่วมลงมือทำในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ และเกิดการรับรู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน อันนำไปสู่การกระจายรายได้และการสร้างรายได้ในชุมชน ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชุมชน จึงถือเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหลากหลายประการตามแผนการพัฒนา โดยจังหวัดชลบุรีมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันในการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืน บทความมรดกภูมิปัญญาจากผืนผ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าสู่การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ของชุมชนตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จึงมุ่งส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์และเพื่อสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยว อันเป็นการหนุนเสริมให้เกิดการกระจายรายได้และคงอยู่ซึ่งวิถีของชุมชนอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism - CBT) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่บริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนอย่างยั่งยืนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไปคือชุมชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเองโดยคนในชุมชน และไม่คำนึงถึงรายได้ในเชิงธุรกิจมากเกินไป เกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวและส่งผลกระทบต่อพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยยาวนานมากกว่า 20 ปี และถูกพิสูจน์ได้รับการยอมรับว่า เป็นเครื่องมือและกระบวนการที่สามารถสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชนได้ในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนฐานรากภายใต้นโยบายของรัฐ โดยเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง โดยสอดคล้องกับทิศทางการท่องเที่ยวโลกซึ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2560) การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนตำบลบ้านปึกเป็นการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผ่านองค์ความรู้ด้านการทอผ้า และองค์ความรู้ด้านการทำอาหารและขนมไทย ตลอดจนการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนผ่านโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวัฒนธรรมของชุมชน ประวัติความเป็นมาของมรดกภูมิปัญญาของชุมชน จึงถือเป็นการท่องเที่ยวในวิถีทางที่ชุมชนเองรู้จักตัวตน และอัตลักษณ์ของตน นำเสนอตนเองผ่านการท่องเที่ยวที่เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวไปในทิศทางที่เหมาะสมกับชุมชน และสามารถกระจายรายได้สู่คนในชุมชน รวมถึงเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา วิถีชุมชน เป็นต้น เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตน นำไปสู่การสืบทอดสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้นิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) หมายถึง การเดินทางที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่ และเชื่อมโยงกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงเป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ จากภูมิปัญญา ศิลปะ วิถีชีวิตของคนในชุมชน หลักเกณฑ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น โดยมีปราชญ์หรือศิลปิน หรือคนเล่าเรื่องที่สามารออกแบบเรื่องราวที่

สร้างแรงบันดาลใจและเกิดความดึงดูด ความน่าสนใจในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงาน การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมพับดอกบัวถวายพระพุทธรูป ปูนปั้นโบราณคู่ชุมชน กิจกรรม Workshop จากผ้าทอคุณย่าท่าน คือ การทำพวงกุญแจปลา ตะเพียน การทำพวงกุญแจน้องนกฮูก กิจกรรมการเพ้นท์ผ้าบาติก กิจกรรมสาธิตและร่วมลงมือ ทำขนมไทยพื้นบ้านสูตรโบราณ เช่น ขนมเทียนแก้ว หรือขนมเต่า กิจกรรมการเที่ยวชมวิถี ชาวบ้านการปลูกแบ่งทำว้ายย้อม ลมมือปลูกและทำแบ่งทำว้ายย้อม เป็นการเรียนรู้จากผู้รู้ที่มีประสบการณ์จริงได้ร่วมทำจริง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และได้ความสุข มีการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำ กิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้านหรือศิลปิน กิจกรรมออกแบบ โดยใช้ประสาทสัมผัสได้อย่างเด่นชัด (มีสุนทรียภาพขณะทำกิจกรรม) เช่น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและจิตวิญญาณ สถานที่จัดกิจกรรมมีการออกแบบไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและสร้างสรรค์ผลงาน กิจกรรมถูกออกแบบไว้ให้มีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ การออกแบบกิจกรรมเปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เช่น กิจกรรม Workshop จากผ้าทอคุณย่าท่าน คือ การทำ พวงกุญแจปลาตะเพียน หรือการทำพวงกุญแจน้องฮูก ซึ่งนักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกชื่นชอบ และสามารถนำไปเป็นของที่ระลึกกลับบ้านได้ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะถึงขั้นสามารถ สร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ทั้งผู้มาเยือนและเจ้าบ้านหรือศิลปินเช่น องค์ความรู้ การตกแต่งอาหารพื้นถิ่นและขนมไทยทำให้เพิ่มมูลค่าแก่อาหารพื้นถิ่นและเพิ่มความน่า รับประทานมากขึ้น นักออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีศักยภาพในการสร้างแบบ รนดีให้แตกต่างทางการตลาดอย่างสร้างสรรค์ นักออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์มีความ พร้อมในการสื่อสารกิจกรรมได้อย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (องค์การบริหาร การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2561) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จึงมุ่งที่จะนำนักท่องเที่ยวไปเรียนรู้ผ่านทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน ไม่เป็นเพียงการท่องเที่ยวที่ เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ ถ่ายรูปหรือเลือกซื้อสินค้าต่าง ๆ ของชุมชนเท่านั้น ทรัพยากร ของชุมชนถูกนำมาสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้มองเห็น ชื่นชม สัมผัส ชิมซบ และได้ลงมือทำ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน เกิดการมีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์กัน เกิดทักษะเบื้องต้นใน กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์จากชุมชนซึ่งมีรากฐานมาจากการประกอบอาชีพตามแต่ละภูมิภาค รวมถึงเกิดความเข้าใจในรากฐานของทุนวัฒนธรรมชุมชน ที่มาที่ไปของวัสดุต่าง ๆ ในแต่ละ กิจกรรม นำไปสู่การรับรู้และตระหนักถึงคุณค่า มูลค่า และการปฏิบัติตัวอย่างเคารพในวิถีของ ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน เป็นการสร้างงานสร้าง อาชีพ เช่น จากเดิมที่เมื่อว่างเว้นจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือประมง สามารถ รวมกลุ่มกันเพื่อตั้งเป็นชมรมการท่องเที่ยว และเป็นผู้ให้ความรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ และ ร่วมทำกิจกรรมในฐานะการเรียนรู้ต่าง ๆ กับนักท่องเที่ยวด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดี สร้างความ

ประทับใจแก่นักท่องเที่ยวในการมาเยือนชุมชน ตลอดจนเกิดการบอกต่อสร้างทำให้เป็นการประชาสัมพันธ์สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนให้เป็นที่รู้จัก สร้างความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาแก่คนในชุมชนและเกิดการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

ในส่วนของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม เช่น โปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเหมาะสมกับราคา ที่พักมีคุณภาพที่เหมาะสมกับราคา ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2556) โดยหลักการของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ 1) ความยั่งยืนทางด้านนิเวศ (Ecological Sustainability) ที่ไม่เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น ปริมาณรถของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาในชุมชน ถ้ามีจำนวนมากจะก่อมลพิษแก่ชุมชน ทั้งมลพิษทางอากาศ ทางเสียงความสงบของชุมชนน้อยลง รวมถึงปริมาณขยะ ควรมีการคำนวณหาศักยภาพรองรับ (Carrying Capacity) 2) ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability) คือ ถ้ามีปริมาณนักท่องเที่ยวจำนวนมาก อาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมแก่ชุมชน เช่น การก่ออาชญากรรม จากมิชฉาชีพที่แฝงตัวเข้ามา หรือหากนักท่องเที่ยวแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คนในชุมชนอาจเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยว ปริมาณนักท่องเที่ยวเกินศักยภาพของชุมชนที่สามารถจะรองรับนักท่องเที่ยวได้ สามารถที่จะดำรงความเป็นชุมชนเดิมอยู่ได้ 3) ความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต และวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพเดิมของคนภายในชุมชน มาเป็นธุรกิจทางการท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 4) ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) คือ การได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงพอกับการจัดการกับต้นทุน ราคาของสินค้าอาจสูงขึ้นเพื่อต้องการกำไรสูงจากนักท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่เดิม การขัดแย้งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว 5) ความยั่งยืนด้านการศึกษา (Educational Element) เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวคนในชุมชนได้มองเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นจากปราชญ์ชุมชนหรือครูภูมิปัญญา 6) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Local Participation) เปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเข้ามามีการจัดการกับการท่องเที่ยว ในการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปึกขึ้นมาบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2545) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน โดยไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมของชุมชนมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและทั่วถึงในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น สาธิตการทอผ้าบ้านปึกและสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนด้านการทอผ้ามือคุณย่าท่านบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาของผ้าทอมือโบราณ โดยครูภูมิปัญญาด้านการทอผ้า และทดลองทอผ้าลวดลายต่าง ๆ เป็นต้น เป็นการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรของชุมชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ทรัพยากรวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การละเล่นต่าง ๆ รวมถึงอาหารพื้นถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสถึงรากฐานทางภูมิปัญญาของชุมชน อันนำไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจถึงบริบททางวัฒนธรรมในแต่พื้นที่ที่แตกต่างกันต่อไป

ดังที่กล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการหนุนเสริมกันไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวชุมชน (Community - Based Tourism - CBT) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตจำเป็นจะต้องอาศัย แนวคิดต่างๆ เหล่านี้ ร่วมกันในการพัฒนาท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมาตรฐาน

บริบทพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยองตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ซึ่งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดของภูมิภาคอาเซียนสามารถเชื่อมโยงไปยังประเทศจีนและอินเดียที่มีประชากรจำนวนมากและมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง นอกจากภาคตะวันออกยังมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ โดยมีเมืองพัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก จึงสามารถพัฒนาต่อยอดสู่การเป็น “ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก” (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) เพื่อให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำของเอเชียที่จะสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชน รวมถึงส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการท่องเที่ยว พื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออก มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญประกอบด้วย ท่าเรือพาณิชย์แหลมฉบัง และท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด ทางหลวงพิเศษมอเตอร์เวย์ รถไฟฟ้าทางคู่ และสนามบินอู่ตะเภา อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางเรือของอาเซียน สามารถเชื่อมโยงไปยังท่าเรือสิหนุวิลล์ของราชอาณาจักรกัมพูชา ท่าเรือวังเตาของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และท่าเรือน้ำลึกห้วยของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ดังนั้นจึงสามารถยกระดับการพัฒนาพื้นที่ต่อยอดสู่การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจชั้นนำของทวีปเอเชีย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหลากหลายประการตามแผนการพัฒนา โดยจังหวัดชลบุรีมีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น ท่าเรือพาณิชย์แหลม

ฉบับ ทางหลวงพิเศษมอเตอร์เวย์ การเชื่อมต่อจากสนามบินอู่ตะเภาระยอง และสนามบินสุวรรณภูมิ รวมถึงแผนการพัฒนาของเมืองพัทยาที่มีการวางแผนการจัดทำท่าเทียบเรือ (Cruise Terminal) ตามแผนการพัฒนาพื้นที่ระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) โดยสามารถน่านักท่องเที่ยวต่างประเทศซึ่งเดินทางท่องเที่ยวทางเรือสำราญขนาดใหญ่เชื่อมต่อมายังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียงได้ และจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการหนุนเสริมเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (Creative and Cultural Economy) จากบริบทของพื้นที่ทำให้เห็นศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต รวมถึงในอดีตของจังหวัดชลบุรีที่ผ่านมายังสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวนมาก ในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีมีทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ เช่น ในชุมชนบ้านปึกที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น ผ้าทอโบราณ รวมถึงอาหารและขนมไทยโบราณ ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในแต่ละชุมชนหากได้รับการบริหารจัดการที่เหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนจะสามารถนำมาต่อยอดสร้างการกระจายรายได้ในอนาคตให้แก่ชุมชน ตลอดจนในพื้นที่จังหวัดชลบุรียังมีโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในการพัฒนาอยู่แล้ว ที่สามารถรองรับการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวได้ในอนาคต

บริบทพื้นที่ตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ตำบลบ้านปึกมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนที่น่าสนใจ เช่น อุโบสถวัดใหม่เกตุงามเป็นอุโบสถเก่าแก่อายุประมาณ 200 ปี ศูนย์ผ้าทอมือบ้านปึกอ่างศิลา (ผ้าทอคุณย่าท่าน) ศูนย์อาหารและขนมไทย โรงแคะหอยนางรม บ้านทอผ้า (เครือข่ายผ้าทอคุณย่าท่าน) บ้านขนมไทยโบราณ (บ้านปึกที่รัก) เป็นต้น โดยมีพื้นที่ 5.54380 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย จำนวน 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านปึกใหญ่ หมู่ที่ 2 บ้านปึกมะม่วง หมู่ที่ 3 บ้านปึกเล็ก หมู่ที่ 4 บ้านหนองยี่รำ หมู่ที่ 5 บ้านสวนหมาก หมู่ที่ 6 บ้านหนองเพชร หมู่ที่ 7 บ้านมาบหม้อ ตำบลบ้านปึกมีชื่อมาจากแอ่งน้ำซึ่งมี 2 แอ่ง คือ ปึกตาเลี่ยม และปึกตาเที่ยง หรือเรียกปึกตาจ้อย ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกันในหมู่ที่ 1 ในอดีตใช้สำหรับการเลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชน โดยชาวบ้านจะพาควายมาเลี้ยงบริเวณนี้ ซึ่งแอ่งน้ำนี้มีน้ำซึ่งตลอดทั้งปี จึงเป็นที่มาของชื่อตำบลจากหนองปึกหรือหนองปลัก โดยชาวบ้านประกอบอาชีพด้านการประมงชายฝั่ง และการทำเกษตรกรรม (เกษม อินทโชติ, 2562ก) โดยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตำบลบ้านปึก ดังนี้

ศูนย์ผ้าทอมือบ้านปึกอ่างศิลา(ผ้าทอคุณย่าท่าน)

ตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม โดยเป็นตัวอาคารชั้นเดียว เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมและศึกษาเรียนรู้ผ้าทอมือบ้านปึกอ่างศิลาซึ่งในปัจจุบันใช้ชื่อว่า ผ้าทอ

อุโบสถเก่าอายุ 200 ปี วัดใหม่เกตุงาม

กลุ่มอนุรักษ์แปรงทำยายม่อมตำบลบ้านปึก

ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ในปี 2558 โดยตั้งอยู่เลขที่ 40 หมู่ที่ 2 และ หมู่ที่ 7 (บ้านมาบหม้อ) ในอดีตชุมชนมีการปลูกและขายผลิตภัณฑ์จากแป้งท้าวยายม่อมมานาน โดยปลูกบริเวณสวนมะพร้าวอาศัยร่มเงาของต้นมะพร้าว จึงทำให้อากาศไม่ร้อนมากเกินไปสามารถเจริญเติบโตได้ดี พันธุ์ต้นท้าวยายม่อมที่ใช้ปลูกคือ พันธุ์พวง โดยปลูกในช่วงหน้าฝน และสามารถเก็บเกี่ยวได้ในช่วงฤดูหนาว ดินที่เหมาะสมในการปลูกคือดินร่วนปนทราย ในอดีตเป็นการปลูกกันในแต่ละพื้นที่บริเวณบ้าน แต่ด้วยมีจำนวนผู้ปลูกลดลงจึงเกรงว่าจะสูญพันธุ์ไป จึงมีการขยายพันธุ์ให้คนในชุมชนนำไปปลูกเพิ่มเติม มีการจัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น ให้ชาวบ้านไปปลูก 20 กิโลกรัมเมื่อต้นท้าวยายม่อมให้ผลผลิต จึงนำมาคั้นปริมาณที่รับไป ส่วนผลผลิตที่ได้เกินมาสามารถนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เพิ่มขึ้นในครัวเรือนได้ แป้งท้าวยายม่อมมีขั้นตอนในการทำแป้ง คือ นำหัวท้าวยายม่อมไปปอก จากนั้นนำมาโม่ และกรองล้างแป้งประมาณ 6-8 ครั้ง จนน้ำใส และนำไปตากแดดให้แห้ง โดยแป้งท้าวยายม่อมมีความนุ่มเหนียวคงรูป (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) แป้งท้าวยายม่อมจึงเป็นหัวใจสำคัญของการทำขนมไทย เช่น ขนมเทียนตากวางหรือขนมเทียนแก้ว มีไส้เป็นถั่วเขียวผสมพริกไทยเล็กน้อยคล้ายของคาว เวลา

เคี้ยวจะรู้สึกนุ่มละลายในปาก หรือนำไปทำอาหารคาว เช่น เมนูอส่วนหอยนางรม ได้ (พัชราพันธ์ อินทโชติ, 2562ก)

การประมงพื้นบ้าน

ในบริเวณตำบลบ้านปึกและอ่างศิลา มีการทำการประมงชายฝั่ง เช่น การเลี้ยงหอยนางรม เนื่องจากมีความเหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยง และตั้งอยู่บริเวณไม่ไกลจากชายฝั่งทะเลมากนัก จึงทำให้มีความสมบูรณ์ของขนาดตัวหอยนางรมและรสชาติอร่อยเป็นที่นิยมของตลาด โดยเมื่อนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม จะมีการสาธิตการแกะหอยนางรม และให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมแกะหอยด้วยตนเอง ซึ่งได้มาจากฟาร์มหอยนางรมที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ และสามารถซื้อกลับไปเป็นของฝากได้ วิธีการแกะหอยคือการใช้เหล็กแหลมแฉะหอย โดยหอยที่สดนั้นตัวเอ็นหอยจะติดกับตัวเปลือกหอย วิธีการกินหอยนางรมให้อร่อยให้รับประทานกับน้ำจิ้มซีฟู้ดจากพริกขี้หนูเขียวสดจากสวน ใส่ไปในตัวหอยนางรมที่เอ็นหอยไม่ขาดในซอ้น แกล้มด้วยหอมเจียวกรอบเมื่อใส่ปากเคี้ยวให้น้ำในตัวหอยแตกจากนั้นให้น้ำยอตระกลื่นอ่อนสุด ๆ ใส่ปากตามจะได้รสชาติของการรับประทานหอยที่อร่อยแบบพื้นถิ่นบ้านปึก (ธนรัตน์ เตชะมา, 2562ข)

ซึ่งชุมชนบ้านปึกได้นำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในชุมชนมาร้อยเรียงเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน ในรูปแบบการท่องเที่ยวภายใน 1 วัน ดังกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยวดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยว	ลักษณะของกิจกรรม	รายละเอียด
หลงรักน้องฮูก सानปลาตะเพียน	ทำพวงกุญแจจากผ้าทอ โดยมีการสอนประดิษฐ์เป็น พวงกุญแจ	ชมการสาธิตการทำพวงกุญแจจากผ้าทอ บ้านปึกอ่างศิลาและให้นักท่องเที่ยวร่วม สร้างสรรค์ด้วยฝีมือตนเอง และนำกลับบ้าน เป็นของที่ระลึก
เล่าเรื่องผ้าทอคุณย่า ท่าน	สาธิตการทอผ้าบ้านปึกและ บอกเล่าถึงประวัติความเป็น มาผ้าทอมือโบราณ	สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนด้านการทอผ้ามือ บอก เรื่องราวความเป็นมาของผ้าทอมือโบราณโดย ครูภูมิปัญญาด้านการทอผ้า และทดลองทอผ้า ลวดลายต่าง ๆ
ชมอุโบสถเก่าแก่วัดใหม่ เกตุงามอายุ 200 ปี	เยี่ยมชมอุโบสถโบราณและ พื้ดดอกบัวถวายพระ พุทธ รูปปูนปั้นเก่าแก่	นำเยี่ยมชมอุโบสถโบราณของชุมชนบ้านปึกฟัง เรื่องเล่า ความมหัศจรรย์พร้อมทำกิจกรรมพื้ด ดอกบัวถวายพระ
ชิมหอยนางรมสด	ชมการสาธิตวิธีการแกะหอย นางรม และวิธีการ รับประทานแบบ พื้นบ้าน	ชมการแกะหอยนางรมสด ๆ ร่วมลงมือทำ น้ำจิ้มซีฟู้ดจากวัตถุดิบในชุมชนลิ้มรสการ รับประทานแบบฉบับพื้นบ้านคนบ้านปึก
ชมหมู่บ้านปึกที่รัก	สาธิตการทำขนมเต่าหรือ ขนมไทยอื่น ๆ ร่วมลงมือทำ	ร่วมลงมือทำขนมเต่า ที่มีความเชื่อว่า รับประทานแล้วอายุยืนเหมือนเต่า สูตรขนม โบราณที่สืบทอดมานานในชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยว	ลักษณะของกิจกรรม	รายละเอียด
เพ้นท์ผ้าบาติก	ออกแบบและเพ้นท์ลายผ้า ผ้าบาติก	รวมวาดเส้น ลงสีผ้าบาติกกลดลายต่างๆรวม วาดเส้น ลงสีผ้าบาติกกลดลายต่าง ๆ
ทำแป้งท้าวยายม่อม (ตามฤดูกาล)	สาธิตวิธีปลูกและร่วมลงมือ ทำแป้งท้าวยายม่อม	ร่วมลงมือปลูกต้นท้าวยายม่อมและทำแป้ง ยายม่อมจากหัวท้าวยายม่อม

ภาพที่ 1 - 2 แสดงเครื่องแต่งกายจากผ้าทอมือ และตัวอย่างของที่ระลึกพวงกุญแจนกฮูก
ที่นักท่องเที่ยวร่วมสร้างสรรค์จากผ้าทอมือบ้านปึกอ่างศิลา

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างรายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านปึกแบบ
ไม่ค้างคืน (พิทธาพันธ์ อินทโชติ, 2562ข)

รายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านปึก	
8.30	พบกันที่ศูนย์สาธิตการทอผ้า ต้อนรับพร้อมฟังเรื่องราวประวัติความเป็นมาผ้าทอมือคุณ ย่าท่าน ผ้าทอบ้านปึกอ่างศิลาที่มีอายุมากกว่า 150 ปี จากสมัยรัชกาลที่ 5
9.00	พาชมและฟังเรื่องราวอุโบสถเก่าแก่อายุ 200 ปี วัดใหม่เกตุงาม พร้อมทำกิจกรรมพับ ดอกบัวถวายพระพุทธรูปปูนปั้นโบราณคู่ชุมชน
9.30	พาชมและสาธิตการทอผ้าบ้านทอผ้า (เครือข่ายผ้าทอคุณย่าท่าน) ชมและทดลองทอผ้า ด้วยทุกทอผ้า
10.00	พาชมชิมแกะหยอนางรมสด ลิ้มรสวิธีทานแบบฉบับคนบ้านปึก
11.00	ทำกิจกรรม workshop จากผ้าทอคุณย่าท่าน (เลือก 1 อย่าง) คือ การทำพวงกุญแจ ปลาตะเพียน การทำพวงกุญแจน้องฮูก การเพ้นท์ผ้าบาติก การเขียนเส้นทองบนเสื้อ พร้อมรับประทานอาหารว่างขนมไทยและน้ำสมุนไพร
12.00	รับประทานอาหารกลางวัน (อาหารพื้นถิ่นบ้านปึกตามฤดูกาล) เช่น ออส่วนหยอนางรม
13.30	เที่ยวชมวิถีชาวบ้านการปลูกแป้งท้าวยายม่อม ลงมือปลูกและทำแป้งท้าวยายม่อม (ตามฤดูกาล)

รายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลบ้านปึก

15.00	สาธิตและร่วมลงมือทำขนมไทยพื้นบ้านสูตรโบราณ เช่น ขนมเทียนแก้ว หรือขนมเต่า พร้อมน้ำสมุนไพร (มีน้ำสมุนไพรเสิร์ฟ)
16.00	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 3 - 4 แสดงภาพขนมเต่า และผลิตภัณฑ์แป้งทำว้ายม่อมของชุมชน

พระราชประวัติสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงพระราชสมภพเมื่อวันพุธที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2405 ณ พระบรมมหาราชวัง ทรงเป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) และสมเด็จพระปิยมหาราช ตรีพัชรินทรมาตา (เจ้าจอมมารดาเปี่ยม) มีพระนามเดิมคือ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา ทรงมีพระเชษฐา พระเชษฐภคินี และพระอนุชาร่วมพระมารดา รวม 6 พระองค์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุการณอนันตนาครไชย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุทัยวงศ์ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวี สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ พระองค์ทรงดำรงพระชนม์ชีพระหว่างปี พ.ศ. 2405 - 2498 และเสด็จสวรรคตในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2498 ณ วังสระปทุม รวมพระชนมายุ 93 พรรษา 3 เดือน 7 วัน (มูลนิธิสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, 2551)

พระองค์ทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นพระภรรยาเจ้าในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้รับการเฉลิมพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี มีพระราชโอรส 4 พระองค์ พระราชธิดา 4 พระองค์ รวม 8 พระองค์ ดังนี้

1. สมเด็จพระบรมราชปิตุลาธิบดี เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
2. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศริยาถนอม
3. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าหญิงวิจิตรจิระประภา
4. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศ์วโรทัย กรมขุนศรีธรรมราช

ดำรงฤทธิ์

5. สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร
6. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าหญิงศรียาภรณ์โสภณ
7. สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
8. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าหญิง (ไม่มีพระนาม)

พระองค์ทรงเป็นสมเด็จพระอัยยิกาเจ้าในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ 8) และพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) และเป็นสมเด็จพระปัยยิกาเจ้าในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ์ บดินทรเทพยวรางกูร (รัชกาลที่ 10)

พระราชกรณียกิจในด้านการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ในปี พ.ศ. 2436 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดแสดงงานศิลปหัตถกรรมของสตรีจากนานาชาติ ณ พิพิธภัณฑสถานโลกโคลัมเบีย (World's Columbian Exposition) นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี (พระราชอิสริยยศในขณะนั้น) ได้พระราชทานงานศิลปหัตถกรรมประเภทต่าง ๆ เข้าร่วม เช่น พระมาลาปักด้วยไหมทอง ฉลองพระองค์ทอจากเส้นไหมสอดด้ายทองด้ายเงินประดับอัญมณี ไพลินและทับทิม ผ้าทอระย้ากรองทองผ้าทอส่วนพระองค์ ฉลองพระบาทปักลาย หมอนปัก และประดับด้วยดอกไม้ใบไม้ทำจากทอง เครื่องต้นฉลองพระองค์ในพระราชพิธีโสกันต์ ภาพปักด้ายเงินด้ายทองกระบวนเรือพระราชพิธี ฉากผ้าปักภาพพุทธหัตถ์ ต้นไม้จำลองทำจากผ้าไหมเงินและทอง เป็นต้น ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากกรรมการผู้ตัดสินให้ได้รับรางวัล 21 รายการ พร้อมประกาศยกย่องเกียรติคุณ และสร้างความประทับใจแก่ผู้มาร่วมชมงานอย่างมาก ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจ ในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่นานาอารยประเทศว่างานศิลปหัตถกรรมไทยเป็นงานที่ทรงคุณค่ายิ่ง ซึ่งพระองค์ได้นำไปเผยแพร่ให้คนทั่วโลกได้เห็นถึงวัฒนธรรมไทยและมรดกทางภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบต่อไป (มูลนิธิสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า, 2562)

นอกจากนี้สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงพระปรีชาสามารถทางด้านงานทอผ้าและทรงสนพระทัยงานด้านการฝีมือ ทรงพัฒนาและอนุรักษ์การทอผ้าพื้นบ้านของพื้นที่แถบอ่างศิลาและเขาสามมูก จังหวัดชลบุรี เช่น การทอผ้าด้วยกี่กระตุกและมีการพัฒนาลายผ้าทอรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น คือ ในปี พ.ศ. 2442 พระองค์เสด็จมาประทับแรม ณ พระตำหนักศรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อฟื้นฟูพระสุขภาพ ทรงสนพระทัยใน

สภาพความเป็นอยู่ของราษฎร มีพระราชประสงค์ให้ชาวบ้านได้มีอาชีพและมีรายได้ และทรงพบว่างานฝีมือทอผ้าพื้นบ้านในชุมชนอ่างศิลา และชุมชนเขาสามมุก มีความงดงามโดดเด่น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหูกทอผ้าพื้นบ้านขึ้น ณ พระตำหนักศรีราชา โดยให้ชาวบ้านมาฝึกฝนเรียนรู้โดยให้ช่างในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นครูสอน และถวายเป็นการสอนแก่พระองค์ด้วยจนสามารถทอได้ ทรงโปรดฯ ให้คุณทองพูน ปัญญาชีวะ ลูกสาวข้าราชการจังหวัดชลบุรี และคุณสัมพันธ์ ช่างทอผ้าชาวอ่างศิลา ซึ่งมีความชำนาญด้านการทอผ้ามาสอนการทอผ้าแก่ข้าราชการบริวารของพระองค์ ครั้นเมื่อเสด็จฯ กลับมาประทับที่พระตำหนักสวนหงส์ พระราชวังสวนดุสิต ได้นำหูกทอผ้าจากศรีราชากลับมาด้วย และโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกองทอขึ้นบริเวณพระตำหนักที่ประทับ ผ้าทอต่างๆ ที่ผลิตได้นั้นโปรดเกล้าฯ ให้นำออกจำหน่ายและได้รับความนิยมเนื่องจากสวมใส่สบาย ทอละเอียดสวยงาม กล่าวได้ว่าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าทรงมีพระมหากรุณาคุณ ทรงส่งเสริม สืบสานตลอดจนพัฒนา วัตถุศิลปในการทอรูปแบบตลอดจนเครื่องมือในการทอ ทำให้ได้รับความนิยมในราชสำนักสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ซึ่งนิยมผ้าทอจากพระตำหนักสวนหงส์มาใช้เป็นเครื่องแต่งกายหลากหลายรูปแบบ นับเป็นเกียรติอย่างสูงอย่างยิ่งต่อผ้าทอบ้านปึก - อ่างศิลา ที่ได้รับเกียรติให้เป็นผ้าทรงของกษัตริย์ (ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์, 2558)

อนึ่งในปี พ.ศ. 2555 ในวาระครบรอบ 150 ปี วันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ที่ประชุมใหญ่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องให้พระองค์เป็นบุคคลสำคัญแห่งโลก เนื่องด้วยพระราชกรณียกิจเป็นที่ประจักษ์ในด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ประยุกต์ (สาธารณสุข) วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

อัตลักษณ์แห่งมรดกภูมิปัญญาชุมชน

จากภูมิปัญญาบนผืนผ้าอันมีความโดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวของตำบลบ้านปึก อ่างศิลา คือ ผ้าทออ่างหินหรือผ้าทอคุณย่าท่าน มีลวดลายที่โดดเด่นเฉพาะพื้นที่ อาทิเช่น ลายนกกระทา ลายไล่ปลาไล่ ลายสมุก ลายพิกุล ลายพิกุลครึ่งซีก เมื่อนำมาทอเป็นผืนผ้าผู้สวมใส่จะรู้สึกว่เนื้อผ้านุ่มสบายตัว ไม่ระคายเคืองผิว รวมถึงสามารถระบายอากาศได้ดี ซึ่งถ่ายทอดมานานนับร้อยปีตั้งแต่สมัยสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ผ้าทออ่างหินหรือในปัจจุบัน เรียกว่าผ้าทอคุณย่าท่าน มีขั้นตอนในการทำที่มีเคล็ดลับในกระบวนการเตรียมก่อนทอผ้า คือ การเอาเส้นด้ายไปขย่ำรวมกับข้าวสุก แล้วจึงนำไปตาก จากนั้นจึงหวีให้เส้นด้ายมีขนาดเล็กลง และยังทำให้เส้นด้ายมีความเหนียวมากขึ้นด้วย การอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาของชุมชนอันทรงคุณค่านี้ ปัจจุบันเป็นสิ่งที่ชุมชนเห็นถึงคุณค่าและสืบทอดองค์ความรู้ส่งต่อให้ลูกหลานได้รักษาไว้ (เกษม อินทโชติ, 2562ข)

ภาพที่ 5 - 6 แสดงผ้าทอมือลายดอกพิกุลและลายไล่ปลาไหลนกระทา

จากอดีตผ่านกาลเวลา สืบสานสู่มรดกภูมิปัญญาชุมชน

ในอดีตชาวบ้านอ่างศิลาเมื่ออาชีพทำการประมงรวมถึงการเกษตรกรรม คือ การทำนา และมีการทอผ้าเป็นอาชีพเสริมหลังจากการเก็บเกี่ยว โดยผ้าที่ทอได้ส่วนใหญ่จะซื้อขายในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียง แต่เนื่องด้วยผ้าทอที่มีความประณีต มีคุณภาพดีสวมใส่สบาย จึงได้รับความนิยม ทำให้มีการทอผ้าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่แถบอ่างศิลาและเลือกซื้อผ้าทอ ความต้องการผ้าทอมือจึงเพิ่มสูงมากขึ้น จึงต้องเพิ่มปริมาณการทอผ้าให้ได้ตามความต้องการนี้ โดยการว่าจ้างชาวบ้านตำบลบ้านปึกให้มาช่วยทอผ้า โดยชาวบ้านอ่างศิลาเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบ แต่ต่อมามีช่วงเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ รวมถึงวัตถุดิบ ทำให้การทอผ้าอ่างศิลามีความต้องการลดลง และยังมี การตั้งโรงทอผ้าในจังหวัดชลบุรีขึ้นโดยเป็นการใช้เครื่องจักรในการผลิต ด้วยรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพในโรงงานทอผ้าสูงกว่า และใช้เวลาในการทอตลอดจนขั้นตอนการทำต่าง ๆ ที่น้อยกว่า ทำให้ชาวบ้านปึกและอ่างศิลาลดการทอผ้าด้วยมือลง และเลิกการทอผ้าในที่สุด ต่อมาได้เริ่มมีการฟื้นฟูการทอผ้าทอมือขึ้นโดยชาวบ้านบ้านปึกในราวปี พ.ศ. 2490 เพื่อขายในจังหวัดชลบุรีรวมถึงบริเวณใกล้เคียง เช่น อ่างศิลา โดยใช้วัตถุดิบในการทอผ้า คือเส้นด้ายจากร้านศิริผล จังหวัดชลบุรี จากนั้นไม่นานการทอผ้าได้หยุดชะงักลงเนื่องจากการขาดแคลนวัตถุดิบคือ เส้นด้ายไม่สามารถจัดซื้อได้ และชาวบ้านที่ทอผ้าเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น จึงทำให้อุปสรรคในการทอผ้าซำรดและค่อย ๆ สูญหายไปตามกาลเวลา รวมถึงผ้าที่ทอไว้ถูกทยอยจำหน่ายจนหมด ช่วงเวลานี้จึงเสมือนว่าภูมิปัญญาการทอผ้ากำลังจะถูกกลืนไปอีกครั้ง (พิชชาพันธ์ อินทโชติ, 2562ก)

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 สภาวัฒนธรรมบ้านปึกได้ก่อตั้งขึ้น โดยใช้สถานที่คือ อาคารสภาวัฒนธรรมตำบลดำเนินการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ตำบลบ้านปึกขึ้น โดยโรงเรียนวัดใหม่เกตุงาม โรงเรียนประจำตำบลบ้านปึก มีการสืบค้นภูมิปัญญาและอาชีพท้องถิ่น จึงทราบว่า คุณยายสาย เสริมศรี สามารถทอผ้าทอตามภูมิปัญญาดั้งเดิมตลอดจนในปัจจุบันยังทอผ้าไว้ใช้อยู่ จึงรื้อฟื้นการทอผ้าขึ้นอีกครั้ง รวมถึงมีการรวบรวมอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของโบราณ

ประวัติความเป็นมาของตำบลบ้านปึกจากชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกันบริจาคและรวบรวมไว้เพื่อการศึกษา อนึ่งภูมิปัญญาด้านการทอผ้าที่สืบทอดมายาวนานได้หยุดชะงักลงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากการเสียชีวิตของคุณยายสาย เสริมศรี (เกษม อินทโชติ, 2562ก) รวมถึงเยาวชนที่เรียนการทอผ้าทอไปศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา จึงไม่มีการทอผ้าในช่วงเวลาหนึ่ง ตลอดจนในขณะนั้นคงเหลือผู้ที่สามารถทอได้แต่สูงอายุมากแล้ว คือ คุณยายห่วน เสริมศรี ซึ่งมีอายุ 94 ปี (เกษม อินทโชติ, 2562ข) จึงเกิดความกังวลกันว่าภูมิปัญญาการทอผ้าจะสูญหายไป ซึ่งต่อมาคุณยายได้ส่งต่อมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าบ้านปึกอ่างศิลาโดยสอนให้กับกลุ่มทอผ้ามือบ้านปึก (อนุรักษ์ผ้าทออ่างศิลา) โดยมีนายเกษม อินทโชติ กำนันตำบลบ้านปึก ที่ตระหนักถึงความสำคัญถึงการสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาการทอผ้าทอนี้ ไม่ให้สูญหาย มีการรวบรวมผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า การสืบทอดลายผ้า เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าทอไว้จนถึงปัจจุบัน โดยในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2556 นายเกษม อินทโชติ ซึ่งดำรงตำแหน่งกำนัน ได้นำผ้าทอที่ได้จากการค้นลายและทอครั้งสุดท้ายของคุณยายสาย เสริมศรี ไปแสดงในงานเฉลิมฉลองวาระ 150 ปี พระราชสมภพสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชเทวี ณ ศรีราชา สภาอากาศไทย และนำผ้าทอลายพิรุณทูลเกล้าฯ ถวาย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีซึ่งมีกระแสพระราชดำริให้อนุรักษ์ผ้าทออ่างศิลาไว้ไม่ให้สูญหาย (ธนรัตน์ เตชะมา, 2562ข)

สรุป

ชุมชนบ้านปึกได้นำมรดกภูมิปัญญาจากผืนผ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน ต่อยอดมาใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนประวัติศาสตร์ของชุมชนคือการเสด็จฯ มาประทับแรม ณ พระตำหนักศรีราชา จังหวัดชลบุรี เพื่อฟื้นฟูพระสุขภาพ และทรงสนพระทัยด้านการทอผ้าตลอดจนทรงพัฒนาและอนุรักษ์การทอผ้าพื้นบ้านของพื้นที่แถบอ่างศิลาและเขาสามเม็ก ซึ่งต่อมาได้รับความนิยมแพร่หลายในจังหวัดชลบุรีจนกระทั่งเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ รวมถึงวิกฤติและการประกอบอาชีพด้านการทอผ้า และต่อมาได้เริ่มมีการฟื้นฟูการทอผ้าทอมือขึ้นโดยชาวบ้านบ้านปึก ในปัจจุบันชุมชนได้มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านการทอผ้าขึ้นมาอีกครั้งและก่อตั้งเป็นกลุ่มทอผ้ามือบ้านปึก (อนุรักษ์ผ้าทออ่างศิลา) ตลอดจนนำเอาองค์ความรู้ด้านการทอผ้าและองค์ความรู้ด้านการทำขนมไทยโบราณ และอาหารพื้นถิ่น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เช่น ต้นท้าวายม่อมซึ่งนำมาแปรรูปทำเป็นวัตถุดิบในการทำอาหารและขนมไทย สร้างสรรค์ผ่านโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมและร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองทำให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ถึงคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมของ

ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ กิจกรรมถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น การออกแบบกิจกรรมเป็นการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมหลงรักน้องฮูกและการสานปลาตะเพียน คือ ทำพวงกุญแจจากผ้าทอให้นักท่องเที่ยวร่วมสร้างสรรค์ด้วยฝีมือตนเอง และนำกลับบ้านเป็นของฝากของที่ระลึก หรือกิจกรรมขนมไทยบ้านปึกที่รัก เป็นการร่วมลงมือทำขนมไทยโบราณ เช่น ขนมเต่าที่มีความเชื่อว่าเมื่อรับประทานแล้วจะอายุยืนเหมือนเต่า เป็นสูตรที่ได้รับการถ่ายทอดมาในชุมชน เป็นต้น การร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ จากผู้รู้ที่มีประสบการณ์จริงได้ร่วมทำจริง ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และได้ความสนุก และสอดคล้องกับสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ กล่าวว่า รูปแบบและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องพิจารณาถึงความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีอย่างจำเพาะเจาะจง (Special interest tourism) ประารณานาที่จะพัฒนาตนเองผ่านการฝึกฝนทักษะบางอย่าง ผ่านการลงมือทำ (Experiencing/Participating) สนใจที่จะเป็นผู้ร่วมผลิต (Prosumer) ในสินค้าและบริการที่จะบริโภคสนใจที่จะเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์ (Co - creation) ร่วมทำ (Co - maker) ไปพร้อม ๆ กับผู้คนในพื้นที่ เพื่อสร้างความผูกพันระหว่างกัน (Engaged) และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่ได้ท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมหลงรักน้องฮูก คือ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมนำผ้าทอมาประดิษฐ์เป็นพวงกุญแจของที่ระลึกหรือกิจกรรมทดลองทอผ้าลายต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งทำให้ทราบถึงความประณีตและขั้นตอนต่าง ๆ กว่าที่ได้ผืนผ้าออกมา และยังทำให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในมรดกภูมิปัญญานี้ไม่ให้อ่อนแอ เพราะคนในชุมชนเกิดการรับรู้และตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมอันสูงค่าที่ได้สืบสานต่อกันมาอย่างยาวนาน และสามารถนำมาสร้างรายได้เสริม (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2558) สอดคล้องกับพยอม ธรรมบุตร กล่าวว่า หมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์นับเป็นจุดเริ่มต้นของการวางฐานของการพัฒนา การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเป็นชุมชนทรัพยากรในการพัฒนาทั้งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กันและช่วยเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ (พยอม ธรรมบุตร, 2561)

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เกษม อินทโชติ. (18 มีนาคม 2562ก). บริบทพื้นที่ตำบลบ้านปึก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. (รุ่งดิศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)

- เกษม อินทโชติ. (18 มีนาคม 2562ข). ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน. (รุ่งรติศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)
- ชัยพล ทรงสุนทรวงค์. (2545). การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนรัตน์ เตชะมา. (18 มีนาคม 2562ก). องค์ความรู้ในการทอผ้าในชุมชน. (รุ่งรติศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)
- ธนรัตน์ เตชะมา. (18 มีนาคม 2562ข). องค์ความรู้ในการทำประมงพื้นบ้าน. (รุ่งรติศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสรณ์.
- พยอม ธรรมบุตร. (2561). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ภูมิเงินแขวงวัดกัลป์ยาณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 11(3), 112-125.
- พัทธาพันธ์ อินทโชติ. (18 มีนาคม 2562ก). องค์ความรู้ในการผลิตแปงทำว้ายหม่อม. (รุ่งรติศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)
- พัทธาพันธ์ อินทโชติ. (18 มีนาคม 2562ข). รายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนของชุมชนตำบลบ้านปึก. (รุ่งรติศ เมืองลือ, ผู้สัมภาษณ์)
- ภารดี มหาขันธ์ และนันท์ชญา มหาขันธ์. (2558). ประวัติศาสตร์สังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นอ่างศิลา. วารสารศิลปกรรมบูรพา มหาวิทยาลัยบูรพา, 18(1), 60-61.
- มูลนิธิสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า. (2551). ศรีสารินทราอนุสรณีย์ น้อมรำลึกถึงสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- มูลนิธิสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า. (2562). พระราชประวัติสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก http://queensavang.org/new_qs/
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2560). CBT FORUM 2017. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (2560-2563). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดชลบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด. (2560). แผนพัฒนาจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2561-2564. ชลบุรี: สำนักงานจังหวัดชลบุรี.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2558). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism). กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2561). คู่มือ
กระบวนการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท บุ๊คพลัส พับลิชชิง จำกัด.

ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน
ในกรณีไม่รับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา*
THE PROBLEMS OF EXERCISE OF DISCRETION OF
INQUIRY OFFICIALS IN CASE OF COMPLAINT REJECTION
IN THE CRIMINAL CASES

พรอมา วงศ์เจริญ

Pornuma wongjarearn

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: kunpearva7777@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญา 2) เสนอแนวทางในการนำหลักดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร และลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน โดยคัดเลือก ผู้บังคับบัญชา จำนวน 2 คน พนักงานสอบสวนจำนวน 5 คน และผู้เสียหายจำนวน 10 คน ซึ่งอยู่ในพื้นที่เขตภูธรภาค 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 สถานีตำรวจ เพื่อให้เห็นความแตกต่างในแต่ละพื้นที่อย่างครอบคลุม ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ดุลยพินิจกล่าวคือ พนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อย พนักงานสอบสวนบางนายถูกโยกย้ายจากสายงานอื่น ปัญหาค่าตอบแทนการทำสำนวน การประวิงเวลาให้ล่าช้า และพบว่า ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจแทรกแซงการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน 2) เสนอแนวทางในการนำหลักดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนควรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ควรกำหนดหน้าที่ในการติดตามสำนวนคดี ควรเพิ่มจำนวนพนักงานสอบสวน ควรมีหน่วยงานภายนอกมาตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและ ผู้บังคับบัญชา ควรบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายที่อุทธรณ์คัดค้านการใช้ดุลยพินิจของพนักงาน

* Received 4 May 2021; Revised 19 October 2021; Accepted 25 October 2021

สอบสวนและเห็นควรเพิ่มช่องทางในการร้องทุกข์โดยช่องทางโทรศัพท์หรือจะส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล)

คำสำคัญ: การใช้ดุลยพินิจ, พนักงานสอบสวน, คำร้องทุกข์

Abstract

The objectives of this article were to 1) study the principle of the inquiry official discretion as to rejection of criminal case filed by a victim and 2) suggest solutions for using the inquiry official discretion as to acceptance of criminal case to ensure people's fairness. The research adopted the qualitative research method using the documentary analysis and in-depth interview. The research data was collected by the in-depth interview of relevant parties. The key informants were 17 purposively selected people including 2 chiefs, 5 inquiry officials and 10 victims from 5 police stations in Provincial Police Region 8 Area Surat Thani Province. This is to understand the differences existing in each area comprehensively. The study found that: 1) there were various factors causing the problem of the principle of the inquiry official discretion as to rejection of criminal case filed by a victim as follows. The number of an inquiry official was small. Some officials were transferred from other departments. The compensation for a case was inappropriate. Their performance was sluggish. Their chief intervened in inquiry official discretion. 2) The official discretion principle must ensure the fairness. The chief shall ensure the inquiry official enjoys freedom in decision. The inquiry official should be assigned officially to monitor the case file. The number of inquiry official should be increased. The chief and inquiry officials' performance and transparency should be examined by an external agency. The victim should have right to voice a complaint filed by telephone and e-mail.

Keywords: Discretion, Inquiry Official, Complaint

บทนำ

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นหน่วยงานแรกที่ได้รับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมก่อนที่คดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นถูกส่งต่อไปยังขั้นตอนการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ และเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล โดยมีตำรวจเป็นผู้รวบรวม

พยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หลังจากเมื่อศาลพิพากษาลงโทษแล้วเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในเรือนจำเพื่ออบรม ดัดนิสัย และฝึกอาชีพ เพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติสุข (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2549) การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยเริ่มจากขั้นตอนแรกคือการร้องทุกข์ โดยบุคคลที่มีอำนาจร้องทุกข์ คือผู้เสียหายตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายจะต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 หรือร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ร้องหรือเหนือพนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 โดยผู้เสียหายมีเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจึงจะถือเป็นการร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (7) ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขในการที่จะเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนก็จะมีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญานั้นและเกี่ยวกับอำนาจสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการฟ้องอาญาต่อส่วนตัวถ้าไม่มีคำร้องทุกข์หรือคำร้องทุกข์ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะทำให้การสอบสวนที่กระทำลงโดยปราศจากอำนาจนั้นเสียไปและส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ดังได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 เมื่อข้อเท็จจริงดังกล่าวปรากฏต่อศาลศาลก็ต้องพิจารณายกฟ้อง เนื่องจากการกระทำนั้นไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและหากเป็นคดีประเภทยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นคดีที่มีความผิดต่อแผ่นดิน เป็นความผิดเกี่ยวกับรัฐจะยอมความกันไม่ได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ความผิดฐานชิงทรัพย์ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 339 หรือความผิดฐานปล้นทรัพย์ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 340 เป็นต้น โดยในการดำเนินคดีแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่เอาผิดกับผู้กระทำผิดก็ตามแต่เมื่อผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว เรื่องดังกล่าวก็ไม่อาจจะยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ เจ้าพนักงานจะต้องดำเนินคดีต่อไป จะเห็นได้ว่าอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือ เป็นคดีอาญาซึ่งเป็นคดีที่ยอมความไม่ได้ จะต้องผ่านการรับคำร้องทุกข์โดยมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการรับเรื่องร้องทุกข์ก่อนการดำเนินคดีในขั้นตอนต่อไปแต่เนื่องจากความผิดทางอาญามี 2 ประเภทคือ ความผิดอาญาต่อแผ่นดิน (ความผิดยอมความไม่ได้) กับความผิดอาญาต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) หากเป็นกรณีคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ ต่อพนักงานสอบสวนตามระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 121 ก่อนเสมอ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562, 2562); (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564, 2564)

ปัจจุบัน มีบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาเป็นจำนวนมากเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ ที่ผิดเคือง ส่งผลกระทบให้มีผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเดือดร้อนต้องหาที่พึ่งทางกระบวนการยุติธรรมจึงต้องไปดำเนินการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแต่อาจจะถูกพนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายอาญาและมีระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวนไม่เปิดช่องว่างให้พนักงานสอบสวนนั้นใช้ดุลยพินิจในรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม (ภาคภูมิ เดชะเรืองศิลป์, 2549) ซึ่งหากเป็นการร้องทุกข์ที่ขอบด้วยกฎหมายแล้ว หากพนักงานสอบสวนไม่รับเรื่องร้องทุกข์ถือเป็นการกระทำความผิดในทางอาญาซึ่งได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เรื่องของความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และมีความผิดทางวินัยฐานไม่ปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี แต่ด้วยปัจจัยหลายประการทำให้พนักงานสอบสวนยอมใช้ดุลยพินิจไม่รับคำร้องทุกข์ทั้งที่รู้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นความผิดแต่เลือกที่จะเลี่ยงไม่รับคำร้องทุกข์เพื่อลดภาระของคนที่ล้นมือ เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับภาระงานที่ล้นมือ (พรอุมา วงศ์เจริญ, 2563) หรือบางครั้งใช้ดุลยพินิจโดยผิดพลาดไปโดยวินิจฉัยว่าเป็นคดีแพ่งเพราะบางคดีแทบจะแยกไม่ออกกว่าเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือสาเหตุมาจากพนักงานสอบสวนถูกคำสั่งโยกย้ายมาจากการปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายอื่น เช่น เดิมปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปราบปรามแต่ถูกคำสั่งแต่งตั้งโยกย้ายให้มาปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายสอบสวน ทำให้ขาดความชำนาญในการสอบสวน ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดความรักและรับผิดชอบในหน้าที่หรือเป็นเพราะนโยบายการบริหารงานภายในองค์กรทำให้พนักงานสอบสวนถูกผู้บังคับบัญชาแทรกแซงการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่มีอิสระในการตัดสินใจได้อย่างเต็มที่จากปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนไม่รับคำร้องทุกข์ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ และทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นที่พึ่งที่สำคัญยิ่ง หากกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าถึงการใช้สิทธิได้จริง กระบวนการยุติธรรมในชั้นต่อไปก็ไม่อาจดำเนินการเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาปัญหาดังกล่าวเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงแก่ประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญา
2. เพื่อเสนอแนวทางในการนำหลักดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการปฏิบัติการมีส่วนร่วม โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อทราบถึงปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในกรณีไม่รับคำร้องทุกข์ โดยใช้หลักการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย จำนวน 17 คน การวิจัย “ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญา” ในเขตพื้นที่สถานีตำรวจภูธรภาค 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งนี้ ทำการกำหนดกลุ่มประชากรแบบเจาะจง โดยคัดเลือกผู้บังคับบัญชา พนักงานสอบสวนผู้ปฏิบัติหน้าที่ และประชาชนที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการกำหนดเขตการศึกษาวิจัยในรูปแบบพื้นที่ โดยกำหนดเขตพื้นที่ออกมา 3 รูปแบบ เพื่อให้เห็นว่าการที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวให้ครอบคลุมจะต้องอาศัยความคิดเห็นของประชากรที่เป็นเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ ซึ่งย่อมมีความคิดเห็นที่ตรงกันหรือแตกต่างกัน ประกอบกับการได้รับวัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน จึงจำต้องแบ่งเขตเพื่อการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ เขตพื้นที่เมือง ได้แก่ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เขตพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท ได้แก่ อำเภอพุนพิน และเขตพื้นที่ห่างไกลเมืองหรือที่ติดเขตจังหวัดอื่น อันได้แก่ อำเภอชัยบุรี อำเภอเคียนซา และอำเภอกาญจนดิษฐ์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวน 17 ท่าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 กลุ่มผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ให้ข้อมูลเรื่องปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องทุกข์ของพนักงานสอบสวนภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 2 ท่าน

- 1.2 กลุ่มปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการปฏิบัติหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์และปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน

- 1.3 ผู้เสียหายและบุคคลทั่วไป เป็นผู้ให้ข้อมูลในข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

หลังจากกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการสัมภาษณ์แล้วมีขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพความสอดคล้องของเนื้อหาโดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อดำเนินโครงการวิจัยให้เป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 1 ท่าน ตามที่สำนักงานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้กำหนด เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ และนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญบันทึกจดบันทึก และนำมาถอดเทป สรุปประเด็นเพื่อนำมาเป็นแนวทางการนำไปใช้เสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการรับเรื่องการร้องทุกข์ของพนักงานสอบสวนให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนกรณีไม่รับคำร้องทุกข์คดีอาญา และผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) ตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลกับผู้บังคับบัญชา พนักงานสอบสวน และผู้เสียหายใน ทั้งในชุมชน อำเภอเมืองชุมชนใกล้เคียงและชุมชนชนบท เพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหาการร้องทุกข์ของประชาชนอย่างครอบคลุม โดยมีแนวทางสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งตลอดการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง รวมถึงการจดบันทึกอย่างละเอียด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ พร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการศึกษาจากแหล่งข้อมูล บทความ หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากประวัติการร้องทุกข์และผู้วิจัยได้ศึกษาการรับคำร้องทุกข์ประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษและประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสเพื่อให้เห็นความแตกต่างจากนั้นนำข้อดีมาเสนอเพื่อปรับใช้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยแบบอุปนัยและนำเสนอเป็นพรรณนาโวหาร เพื่อเสนอรูปแบบการเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญาในพื้นที่ที่ลงสัมภาษณ์ ในเขตตำรวจภูธรภาค 8 พื้นที่รับผิดชอบของภูธรจังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

ผลการวิจัย

1. ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญา มีสาเหตุดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องทุกข์หากมองตามตัวบทกฎหมายอาจจะกล่าวได้ว่าไม่ต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคำร้องทุกข์เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบกรมตำรวจ รวมถึงคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 419/2556 ได้มีการบัญญัติและวางระเบียบไว้ชัดเจนว่าหากเป็นคดีอาญาพนักงานสอบสวนต้องรับคำร้องทุกข์ทุกคดี แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคำร้องทุกข์ เพราะเมื่อผู้เสียหายมาร้องทุกข์ไม่ว่าจะร้องทุกข์ด้วยวาจาหรือร้องทุกข์ด้วยทำหนังสือก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ต้องพิจารณาโดยการรับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จากนั้น

ก็ต้องใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หากเป็นคดีอาญาก็จะต้องรับคำร้องทุกข์และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีต่อไป ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์จึงได้ข้อมูลดังต่อไปนี้ การใช้ดุลยพินิจในการรับคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายเป็นงานที่ทำทนาย เนื่องจากการสอบสวนเป็นหัวใจของการร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นโดยปรับให้เข้ากับข้อกฎหมาย โดยจะต้องแยกประเภทคดีว่าเป็นคดีอาญาหรือคดีแพ่ง จึงเป็นการใช้ดุลยพินิจที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นอย่างมาก มิฉะนั้นอาจจะส่งผลเสียต่อการตั้งรูปคดี และการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนแบกรับภาระหนัก ประกอบกับต้องทำงานภายใต้นโยบายการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา ทำให้ขาดความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการทำงาน หากขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาอาจจะถูกลงโทษหรือโดนกลั่นแกล้งได้ และอีกนัยหนึ่งหากปฏิบัติหน้าที่บกพร่องก็จะถูกประชาชนร้องเรียน ด้วยความสำคัญของการไม่เป็นอิสระในการใช้ดุลยพินิจในการรับเรื่องร้องทุกข์หากปล่อยให้อำนาจอยู่ในความดูแลขององค์กรใดองค์กรหนึ่งย่อมก่อให้เกิดการแทรกแซง หากแต่จะต้องมีการถ่วงดุลเพื่อให้หลายคนเข้ามาร่วมกันใช้อำนาจ (พนักงานสอบสวน A1 - A4, 2563)

ประการที่สอง กรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับเรื่องร้องทุกข์เอาไว้แต่ไม่ได้ดำเนินคดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนโดยประวิงเวลาทำให้งานล่าช้า กระทั่งไม่มีการสืบสวนสอบสวนจนเวลาผ่านไปแล้วผู้เสียหายไปตามความคืบหน้าพบว่า คดีขาดอายุความนั้นในการติดตามเรื่องการร้องทุกข์ของผู้เสียหายไม่มีระเบียบหรือข้อบังคับใดบัญญัติไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ เป็นหน้าที่ของผู้มาร้องทุกข์ที่จะต้องคอยติดตามประสานงานต่อพนักงานสอบสวนผู้รับเรื่องไว้โดยเฉพาะ จากข้อเท็จจริงพบว่าผู้เสียหายบางรายมาแจ้งความไว้แล้วก็มิได้มีการมาติดตามคดีแต่อย่างใด แต่หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องความเสียหายที่เป็นเงิน ผู้เสียหายก็จะมาตามเรื่องว่าพนักงานสอบสวนได้ดำเนินคดีไปถึงขั้นตอนไหน เพราะฉะนั้นหากผู้เสียหายไม่ได้มีการติดตามการร้องทุกข์ และพนักงานสอบสวนไม่ได้แจ้งรายงานเรื่องดังกล่าวก็อาจจะล่าช้าหรือบางครั้งอาจจะไม่ได้เข้าสู่การดำเนินคดีต่อไปได้ ประกอบกับผู้เสียหายขาดความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับกฎหมายเมื่อถูกปฏิเสธหรือพนักงานสอบสวนปฏิบัติงานล่าช้าจึงไม่กล้าที่จะไปโต้แย้งแต่อย่างใด

ประการที่สาม จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยพบว่า กรณีผู้เสียหายไม่ประสงค์ไปร้องทุกข์ เนื่องจากดำเนินการร้องทุกข์แล้ว แต่กลับถูกพนักงานสอบสวนปฏิเสธการรับคำร้องทุกข์ (ผู้เสียหาย C1-C10, 2563) การที่พนักงานสอบสวนปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ ส่งผลให้ผู้เสียหายไม่เชื่อมั่นในการทำงานของพนักงานและทำให้ไม่ศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงทำให้ไม่ประสงค์จะร้องทุกข์อีกต่อไป (ผู้เสียหาย C2-C3, 2563) โดยทั่วไปเมื่อผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษ มาร้องทุกข์กล่าวโทษ ตามคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางระเบียบปฏิบัติไว้ว่า เมื่อมีผู้มาแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา พนักงานสอบสวนจะต้องพึงระลึก

อยู่เสมอว่า ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ หรือผู้กล่าวโทษอาจกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรับคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษตามกฎหมาย การที่พนักงานสอบสวนไม่รับร้องทุกข์นั้น คำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางระเบียบปฏิบัติไว้ว่า ไม่ว่าเหตุจะเป็นเหตุหรืออ้ำ หรือเชื่อว่าเกิดภายในเขตอำนาจการสอบสวนของตนหรือไม่ก็ตาม และห้ามปฏิเสธว่าเหตุมิได้เกิดในเขตอำนาจของตน ต้องดูว่าการกระทำความผิด หรือบริเวณที่เกิดเหตุอยู่บริเวณใดก็ต้องทำหนังสือไปยังท้องที่นั้น และหากพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีที่ผู้ร้องทุกข์ได้มาร้องทุกข์นั้นเป็นคดีแพ่ง ตามระเบียบดังกล่าวหากเห็นว่าเป็นคดีแพ่งให้พนักงานสอบสวนเสนอเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน โดยพิจารณาสั่งภายใน 24 ชั่วโมง หากผู้บังคับบัญชา หัวหน้าหน่วยงาน พิจารณา วินิจฉัยสั่งการแล้วเห็นว่าเป็นคดีแพ่งก็ให้ชี้แจงทำความเข้าใจให้ผู้แจ้งความทราบและลงประจำวันเกี่ยวกับคดี พร้อมให้ผู้แจ้งความลงชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อไป

2. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญา การสอบสวนและวิธีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ เพื่อให้เห็นความแตกต่างในการรับคำร้องทุกข์ของพนักงานสอบสวนดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างการร้องทุกข์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสพบว่า วิธีการร้องทุกข์ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสเริ่มต้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อตำรวจฝ่ายคดี หรือบุคคลที่มีใช้ผู้เสียหายกล่าวโทษ หรืออาจเป็นตำรวจฝ่ายคดีเริ่มทำการสอบสวนเองโดยที่มิได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก็ได้ ส่วนการเริ่มต้นการสอบสวนเนื่องจากทราบสาเหตุเอง หรือมีการร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อตำรวจฝ่ายคดี กรณีเช่นนี้ตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรายงานให้พนักงานอัยการทราบและจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการว่าจะให้ดำเนินการต่อไปอย่างไร โดยคำสั่งของพนักงานอัยการจะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 มาตรา 40 ให้อำนาจพนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษได้โดยตรง แล้ววินิจฉัยว่าการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษดังกล่าว เป็นความผิดอาญาหรือไม่ หากพิจารณาแล้วไม่เป็นความผิดทางอาญา ก็อาจมอบให้ตำรวจฝ่ายคดี ทำการสอบสวนภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานอัยการ

ส่วนการสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ และการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ หากจะมีการฟ้องร้องต้องมีพนักงานอัยการเป็นผู้แทนรัฐทำหน้าที่ฟ้องร้องเอง (ประมวลกฎหมายอาญา, 2517) ซึ่งตำรวจฝ่ายคดี หรืออัยการร้องให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวน ผู้พิพากษาต่างทำหน้าที่ร่วมกันอย่างเป็นระบบ 2) การสืบสวนสอบสวนของผู้พิพากษา 3) การพิจารณาคดีของศาล เรื่องดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อนำมาเปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาคดีที่แบ่ง

ออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องและขั้นตอนหลังฟ้องกับกระบวนการพิจารณาคดีในประเทศไทย ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก แต่ความแตกต่างในการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของขั้นตอนก่อนฟ้องของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มแรกคือ ตำรวจ พนักงานอัยการ และยังมีผู้พิพากษาสอบสวน เป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นการถ่วงดุลและทบทวนการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน ทำให้เห็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ต่างจากประเทศไทยที่มอบอำนาจในการรับคำร้องทุกข์และการสอบสวนให้แก่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่พนักงานอัยการและผู้พิพากษามีได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใดจึงเห็นควรจะต้องนำแนวปฏิบัติวิธีการร้องทุกข์ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ พนักงานอัยการมีอำนาจรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษได้โดยตรงแล้ววินิจฉัยว่าการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษดังกล่าวเป็นความผิดอาญาหรือไม่เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน

2.2 ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบความแตกต่างในการร้องทุกข์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ พบว่า การสอบสวนการดำเนินคดีขั้นก่อนฟ้องของประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษได้มีการแยกอำนาจการสอบสวนและอำนาจการฟ้องร้องออกจากกัน พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์ ภายในสถานีตำรวจ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในสถานี คือ อำนาจการควบคุมและปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา เป็นหน้าที่ของพนักงานควบคุม การสอบปากคำ การทำแผนที่เกิดเหตุกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน และพนักงานสอบสวนจะทำการสอบปากคำได้ต้องได้รับอนุญาตจากฝ่ายควบคุมก่อน แต่การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนไม่ได้กระทำโดยพนักงานสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายต่าง ๆ ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน การตรวจสอบการรับเรื่องร้องทุกข์และการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยที่ไม่มีพนักงานอัยการ และผู้พิพากษาเข้ามาตรวจสอบหรือถ่วงดุลอำนาจ ดังเช่นประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสแต่อย่างใด

การร้องทุกข์ในประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ เริ่มจากผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์ หรือผู้กล่าวโทษได้กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ด้วยวาจา ทางโทรศัพท์ ด้วยการส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) หรือไปร้องทุกข์ที่สถานีตำรวจก็ได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้ว จะต้องบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกทางคอมพิวเตอร์ และตรวจสอบรายละเอียดพฤติกรรมต่าง ๆ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่องดังกล่าวไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ หรือพยานหลักฐานที่มีไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อไป ก็จะมีการบันทึกไว้ในส่วนการดำเนินการว่า ไม่มีการดำเนินการต่อไป ส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือมีผู้ต้องสงสัยแต่ปราศจากพยานหลักฐาน บางครั้งผู้เสียหายอาจจะร้องขอให้ทำการสืบสวน แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจมักยืนยันว่า ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ การศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว

ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลการสัมภาษณ์จากการทำดัชนีพนธ์ (มานะ เผาะช่วย, 2556) ซึ่งได้เดินทางไปศึกษาวิจัยที่ประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ ณ สถานีตำรวจกลางเมืองพอร์ต (Portsmouth Central Police Station) จังหวัดแฮมเชอร์ (Hampshire) ทำให้ได้รับทราบถึงข้อมูลการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีจำนวน ประมาณ 90 % ของการแจ้งความร้องทุกข์ของประชาชน แม้บางครั้งผู้เสียหายจะร้องขอให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะเริ่มคดีได้ และพบว่าไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายที่จะอุทธรณ์คัดค้านดุลยพินิจดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

กรณีดังกล่าวหากเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่า การดำเนินคดีขึ้นก่อนฟ้องของประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษมีการแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนออกจากอำนาจในการฟ้องร้องคดีอย่างสิ้นเชิง โดยมีองค์กรตำรวจเป็นองค์กรหลักในการดำเนินคดีทำหน้าที่ในการสอบสวนคดี และพนักงานอัยการ ผู้พิพากษามีได้มีส่วนร่วมในการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งมีได้มีความแตกต่างจากประเทศไทย ถึงแม้ว่าพนักงานอัยการในประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษจะมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ แต่ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนมากนัก ในทางปฏิบัติพบว่า พนักงานสอบสวนจะปรึกษาพนักงานอัยการและขอความเห็นจากพนักงานอัยการเสียก่อนเพื่อให้เกิดความรัดกุมในการปฏิบัติงาน

สำหรับวิธีการรับเรื่องร้องทุกข์ในประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษและประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกัน โดยการร้องทุกข์เริ่มจากการที่ผู้เสียหาย ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือบุคคลที่มีใช้ผู้เสียหายกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน โดยสามารถร้องทุกข์ด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือก็ได้ แต่ประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษเปิดช่องสำหรับวิธีการร้องทุกข์เพิ่มเติมโดยช่องทางโทรศัพท์ หรือจะส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ก็ได้

สำหรับปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องทุกข์ประเทศประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ พบว่า มีความคล้ายคลึงกันกับประเทศไทยกล่าวคือ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ และใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าจะรับคำร้องทุกข์คดีดังกล่าวหรือไม่ ผู้วิจัยเห็นว่ากฎหมายยังมีช่องว่างทำให้พนักงานสอบสวนสามารถใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบได้ และยังไม่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลยพินิจดังกล่าว อีกทั้งยังไม่มีบทบัญญัติใดบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายในการอุทธรณ์คัดค้านดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการตรวจสอบและทบทวนการใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบของพนักงานสอบสวนจึงเห็นควรนำแนวปฏิบัติวิธีการร้องทุกข์ของประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษที่เป็นข้อดีโดยผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ทางหรือด้วยการส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอีกช่องทางหนึ่ง

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญา มีดังนี้

ประการที่หนึ่ง พนักงานสอบสวนไม่รับเรื่องร้องทุกข์โดยให้เหตุผลว่าเป็นคดีแพ่งให้ผู้เสียหายไปดำเนินการในทางแพ่ง ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายบางรายไม่กล้าที่จะโต้แย้งกับพนักงานสอบสวน เพราะตนเองขาดความรู้ทางด้านกฎหมาย และปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายที่จะอุทธรณ์คัดค้านดุลยพินิจดังกล่าวของตำรวจแต่อย่างใด สำหรับกรณีไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการอุทธรณ์คัดค้านดุลยพินิจ (มานะ เผาะช่วย, 2556)

ประการที่สอง กรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับเรื่องร้องทุกข์เอาไว้แต่ไม่ได้ดำเนินคดีต่อไป คือ ไม่มีการสืบสวน สอบสวน จนเวลาผ่านไป ประกอบกับผู้เสียหายมิได้ติดตามสอบถามความคืบหน้าพบว่า คดีขาดอายุความ จากการสัมภาษณ์ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อผู้ร้องทุกข์ทำให้เสียสิทธิในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ก่อให้เกิดคำถามต่อไปว่าใครจะเป็นคนรับผิดชอบความเสียหายดังกล่าว

ประการที่สาม คือ ผู้เสียหายที่ไม่ประสงค์ร้องทุกข์ต่อไปเนื่องจากถูกพนักงานสอบสวนปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ ทำให้ผู้เสียหายขาดความเชื่อมั่นในการทำงานของพนักงานสอบสวนว่าจะสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้จริง ผู้เสียหายจึงไม่ประสงค์ที่จะดำเนินการร้องทุกข์อีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนพงศ์ วงศ์ใหญ่ ประกอบกับปัญหาที่ผู้เสียหายไม่เข้าใจว่าเป็นคดีอาญาหรือไม่ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้เสียหายที่อยู่ในเขตชนบทส่วนใหญ่จะไม่ได้แจ้งพนักงานสอบสวนที่ทำความเห็นหรือปฏิเสธไม่รับเรื่องร้องทุกข์ ส่วนผู้เสียหายที่อยู่ในเขตพื้นที่เมืองที่มีความเจริญบางส่วนจะมีความรู้ ความเข้าใจในการร้องทุกข์และสามารถเข้าถึงผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมาย อย่างเช่น ทนายความ ผู้เสียหายก็ได้รับสิทธิในการดำเนินคดีได้มากขึ้น (วัฒนพงศ์ วงศ์ใหญ่, 2561)

2. แนวทางในการนำหลักดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องร้องทุกข์ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญา การสอบสวน และวิธีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในประเทศไทย และกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ เพื่อให้เห็นความแตกต่างในการรับคำร้องทุกข์ของพนักงานสอบสวน ได้แก่

2.1 เปรียบเทียบความแตกต่างการร้องทุกข์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเห็นได้ว่า กระบวนการในชั้นก่อนฟ้องของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสทำงานกันอย่างเป็นระบบ และมีการตรวจสอบอำนาจการใช้ดุลยพินิจโดยพนักงานอัยการอีก

ขั้นตอนหนึ่ง (มานะ เเพาะช่วย, 2556) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหายและทำให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีประสิทธิภาพ

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างในการร้องทุกข์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษ เห็นได้ว่า ประเทศไทยควรที่จะนำวิธีการร้องทุกข์ของประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษโดยการร้องทุกข์ทางโทรศัพท์หรือการส่งข้อความอิเล็กทรอนิกส์ (มานะ เเพาะช่วย, 2556) มาปรับใช้ในปัจจุบัน เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและเพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการไม่รับเรื่องร้องทุกข์ของผู้เสียหายในคดีอาญาผู้วิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายในทางปฏิบัติพบว่าพนักงานสอบสวนต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคำร้องทุกข์ว่าเป็นการกระทำความผิดในทางอาญาหรือไม่หากใช้ดุลยพินิจโดยอำเภอใจก็จะส่งผลเสียต่อผู้เสียหายเป็นอย่างมาก 2) กรณีพนักงานสอบสวนได้รับเรื่องร้องทุกข์เอาไว้แต่ไม่ได้ดำเนินคดีเกิดจากการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนโดยประวิงเวลาทำให้งานล่าช้า บางคดีแจ้งความร้องทุกข์ไว้แต่ไม่มีการสืบสวน สอบสวน จนในที่สุดเรื่องดังกล่าวได้ขาดอายุความ 3) กรณีผู้เสียหายไม่ประสงค์ไปร้องทุกข์เนื่องจากการดำเนินการร้องทุกข์แล้วแต่กลับถูกพนักงานสอบสวนปฏิเสธการรับคำร้องทุกข์ ทำให้ผู้เสียหายเกิดความท้อแท้ ไม่มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน 4) สำหรับปัญหาพนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยทำให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจไม่รับคำร้องทุกข์เพราะไม่สามารถรับคดีทุกคดี อีกทั้งพนักงานสอบสวนถูกโยกย้ายมาจากสายงานอื่นขาดใจรักและขาดความเชี่ยวชาญที่ชัดเจน ทำให้เกิดการวินิจฉัยที่ผิดพลาด และยังรวมถึงคดีที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ทำให้ไม่มีใครเสนอมารับงานด้านสอบสวน 5) ค่าตอบแทนในการทำสำนวนไม่สอดคล้องกับภาระงานประกอบกับไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์อย่างเต็มที่ทำให้พนักงานสอบสวนเลือกที่จะเลี่ยงไม่รับคำร้องทุกข์ ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการนำหลักดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนและเกิดการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กล่าวข้อเสนอแนะในบทความวิชาการเรื่องปัญหาผู้เสียหายในการนำคดีอาญามาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนซึ่งอยู่ในข้อเสนอแนะประการที่หนึ่ง ประการที่สอง และประการที่สาม เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่ร้องทุกข์และระบบราชการ จึงมีความจำเป็นต้องนำข้อเสนอแนะเรื่องดังกล่าวมากล่าวไว้ในบทความวิจัยในตอนท้ายนี้และควรมีการปรับปรุงในประเด็นดังกล่าวต่อไป อนึ่งการที่ผู้วิจัย

ได้ศึกษางานวิจัยในครั้งนี้นี้จึงได้ทำการเสนอแนะในประเด็นสี่ถึงประเด็นที่หก รายละเอียดปรากฏดังต่อไปนี้ ประเด็นที่หนึ่ง เพิ่มจำนวนพนักงานสอบสวนให้เหมาะสมกับภาระงานไม่ต้องแบกรับภาระมากเกินไปทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานมากยิ่งขึ้นและเห็นควรให้มีการจัดให้มีผู้ช่วยพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นการช่วยอำนวยความสะดวกเพื่อความรวดเร็วในการปฏิบัติหน้าที่ ประเด็นที่สอง หน่วยงานบังคับบัญชาจะต้องปลูกฝังจิตสำนึกและมีการควบคุมจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนต้องคำนึงถึงหน้าที่อย่างเคร่งครัด ประเด็นที่สาม ควรมีสถาบันอบรมและพัฒนาบุคลากรสอบสวนกำหนดให้มีการเพิ่มระยะเวลาจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายให้แก่พนักงานสอบสวนเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความถูกต้องแม่นยำตลอดจนมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน ประเด็นที่สี่ ควรให้มีการบัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายที่จะอุทธรณ์คัดค้านการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนประเด็นที่ห้า ควรเพิ่มค่าตอบแทนในการทำสำนวนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ประเด็นที่หก ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนควรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริงโดยที่ไม่เข้าไปครอบงำการใช้ดุลยพินิจและรับฟังความเห็นของพนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้นและควรมีหน่วยงานภายนอกมาตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจ ประเด็นสุดท้ายผู้วิจัยเห็นควรเสนอเพิ่มช่องทางในการร้องทุกข์โดยช่องทางโทรศัพท์หรือจะส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) อย่างเช่น ประเทศสหราชอาณาจักรอังกฤษเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการร้องทุกข์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาทั้งระบบดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นเพื่อใช้ในการพัฒนาระบบและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์.
- ผู้เสียหาย C1-C10. (7 กันยายน 2563). ความรู้ความเข้าใจในการร้องทุกข์. (นางสาวพรอุมาวงศ์เจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้เสียหาย C2-C3. (7 กันยายน 2563). ปัญหาเกี่ยวกับการร้องทุกข์ของผู้เสียหาย. (นางสาวพรอุมาวงศ์เจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- พนักงานสอบสวน A1 - A4. (11 กันยายน 2563). ดุลยพินิจกับการปฏิบัติหน้าที่. (นางสาวพรอุมาวงศ์เจริญ, ผู้สัมภาษณ์)
- พรอุมาวงศ์เจริญ. (2563). ปัญหาผู้เสียหายนำคดีอาญามาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน. วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น, 4(1), 93-119.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564. (2564).

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562. (2562).

ภาคภูมิ เดชะเรืองศิลป์. (2549). ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม กรณีศึกษาพนักงานสอบสวนกองบังคับการตำรวจนครบาล 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานะ เผาะช่วย. (2556). ระบบการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงาน : ศึกษาเปรียบเทียบระบบประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัฒนพงศ์ วงศ์ใหญ่. (2561). มาตรการทางกฎหมายเพื่อตรวจสอบการตั้งข้อกล่าวหาของพนักงานสอบสวนโดยพนักงานอัยการ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(2), 171-193.

การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์
ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชน
แห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ^{*}
THE STUDY OF COMPOSITION AND INDICATORS CURRENT AND
DESIRABLE PRIORITY NEEDS INDEX PATTERN DEVELOPMENT OF
SUPERVISION TO CREATE TEACHER PROFESSIONAL LEARNING
COMMUNITY IN THE NORTH EASTERN AREA

วันทนา สมภักดี

Wanthana Somphakdee

บุญชม ศรีสะอาด

Boonchom Srisa-ard

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: koraenterpriseld@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู และ 3) ศึกษาความต้องการจำเป็นการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 760 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตาราง Krejcie & Morgan และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัด (IOC = 0.80 - 1.00) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินสู่การพัฒนา มี 24 ตัวชี้วัด

^{*} Received 16 September 2021; Revised 17 October 2021; Accepted 21 October 2021

2) สภาพปัจจุบันการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็น พบว่า องค์ประกอบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ ลำดับที่ 2 ได้แก่ การประเมินสู่การพัฒนา ลำดับที่ 3 ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผน และการปฏิบัติ

คำสำคัญ: สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์, การนิเทศ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed 1) to investigate the elements and indicators of supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area, 2) to study current and desirable situations of supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area and 3) to study needs of supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area. This research study uses research method research and development. The participants were 760 comprised of school administrators and teachers in schools determined sample size by using Krejcie & Morgan table and using multi-stage sampling to random the sample. The instruments used were the evaluation form of the elements and indicators (IOC = 0.80 - 1.00), questionnaire of the current and desirable situations of supervision to create teacher professional learning community. The data were analyzed using content analysis, mean, standard deviation and PNI modified The results of 1) the study revealed that there were 4 elements Including relationship planning action and development from assessment and 24 indicators. 2) the supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area. The result of the current situations for supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area showed that overall rated in more level. The result of desirable situations for supervision to create teacher professional learning community in the north eastern area yielded that overall rated in the most level. 3) The priority needs index result of the mean between the elements and indicators of supervision to create teacher professional learning community indicated that the element of supervision to create teacher professional learning

community which the highest needed was no.1 including making relationship no. 2 including development from assessment and no. 3 include 2 elements including planning and action.

Keywords: Current and Desirable, Supervision, Teacher Professional Learning Community, School

บทนำ

ประเทศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดีจากผลการประเมินระดับนานาชาติต่างให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของครู (Teacher Learning) และการร่วมมือร่วมพลังพัฒนาการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริงของคณะครู ในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู (Professional Learning Community) อันเป็นการร่วมคิดร่วมทำงานกันแบบมีอาชีพโดยใช้ศาสตร์วิชาครูสนับสนุนทำให้เกิด กระบวนการคิด การปฏิบัติงาน และนวัตกรรมการเรียนการสอนใหม่ ๆ ที่มีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และ รับประทานผลได้ โดยมีความเชื่อว่าพลังการพัฒนาผู้เรียนของครูเพียงคนเดียวนั้นไม่เพียงพอ นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้วิธีการพัฒนาคุณภาพของครูด้วยวิธีการเดิมที่ผ่านมาในอดีต เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติการนิเทศ การประชุม และสัมมนา เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะจากบนลงล่าง (Top down) ตามที่หน่วยงานของผู้ใช้ครูได้วางนโยบายซึ่งมุ่งเน้นที่การฝึกอบรมด้านเทคนิคให้ครูมีเทคนิควิทยาการจัดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นซึ่งเป็นการปรับวิธีการทำงานมากกว่าการเรียนรู้ในฐานการปฏิบัติงานจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือกันน้อย แยกส่วนกันทำงานลักษณะดังกล่าวจึงยังไม่ตอบโจทย์การพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของครูและผู้เรียน ซึ่งสังเกตได้จากกระแสของการเรียกร้องจากประชาสังคมด้านคุณภาพของครูที่เกิดขึ้นเรื่อยมา รวมทั้งผลเชิงประจักษ์ในแง่ของคุณภาพของผู้เรียนที่กลับลดลงเรื่อย ๆ หากพิจารณาจากคะแนนสอบวัดประเมินผลที่เกิดจากการศึกษาในระดับนานาชาติ อาทิ ผลการสอบ PISA ตลอดจนผลการทดสอบระดับชาติ อาทิ O - NET และ NT เป็นต้น (Office of the Education Council, 2017) ทั้งนี้จึงมีการนำแนวคิดการพัฒนาครูที่เกิดจากความต้องการจำเป็นของครูและบุคลากรในสถานศึกษาที่จะร่วมมือร่วมพลังกันพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาดำเนินการโดยโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู ครูได้เรียนรู้ และเผชิญสถานการณ์ในชั้นเรียนแล้วสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และเมื่อได้สร้างความรู้แล้วครูจะไม่เก็บความรู้ไว้กับตัว แต่จะนำความรู้ที่นั่น ๆ ไปทดลองปฏิบัติจริงบนฐานความรู้ที่ได้จากกลายณมิตร ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของครู (ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง, 2561)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู กลายเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับต้องหันมาเอาใจใส่อย่าง

จริงจัง ในระยะเริ่มแรกคงต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบหรือกระบวนการที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างจริงจังซึ่งกระบวนการ ที่ใช้ในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้นมีหลายกระบวนการด้วยกัน เป็นต้นว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study: LS) การชี้แนะ (Coaching) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Communities of Practice: CoP) เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างมีความสุข อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นนวัตกรรมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาศักยภาพผู้สอนและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทางวิชาการของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สอนมีความรู้ในสิ่งที่สอน ได้รับการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตลอดจนสมรรถนะอื่นๆ และจากการที่ผู้สอนได้รับการพัฒนาดังกล่าว จะส่งผลไปยังคุณภาพของผู้เรียน คือ ความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทักษะและสมรรถนะด้านต่าง ๆ (วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา, 2561)

อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพมีพัฒนาการที่รวดเร็วหากผู้สอนไม่ได้รับการพัฒนาก็จะไม่ทันกับความก้าวหน้าต่าง ๆ ท้ายที่สุดจะขาดสมรรถนะในการประกอบวิชาชีพ ดังนั้นชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูจึงเป็นหนทางการพัฒนาบุคลากรให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพนำไปปฏิบัติในวิชาชีพอย่างกว้างขวางในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมบนรากฐานขององค์ความรู้ที่มาจากการปฏิบัติ การพัฒนาครูให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเป็นการรวมตัวของครูผู้มีความเชี่ยวชาญเดียวกันในการพัฒนาการเรียนรู้ต่อผู้เรียน อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ของตนเอง โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมกันทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After Action Review: AAR) ซึ่งครูต้องมีทักษะการฟังและการสื่อสารที่ดีและรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อชุมชนครูจะช่วยให้การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ลดความโดดเดี่ยวในการทำงาน เป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน (ขวลิต ชูกำแหง, 2560)

สำหรับในปัจจุบันในยุคสังคมความรู้ (Knowledge - Based Society) การเรียนรู้ร่วมกันของครูมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเรียนรู้ร่วมกันในวิชาชีพครู เมื่อครูเป็นนักเรียน (Teacher as Learner) การพัฒนาทั้งครูและผู้เรียนจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเกิดสังคมความรู้ในโรงเรียน ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู ที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา

และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการร่วมมือร่วมพลังในการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพนั้นจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพทั้งในมิติการศึกษาไทยและต่างประเทศเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สภาพการนิเทศปัจจุบันจะพบปัญหาว่ากระบวนการนิเทศจะเป็นการนิเทศแบบตรวจตรา กำกับ ติดตามงาน ไม่ได้เจาะลึกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และนอกจากนี้เมื่อพิจารณาการนิเทศภายในโรงเรียนก็พบว่า การนิเทศภายในโรงเรียนยังไม่เข้มแข็ง จากรายงานข้อมูลของการประเมินคุณภาพภายนอกพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งละเลยการนิเทศภายใน ขาดการแนะนำช่วยเหลือให้การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการนิเทศในชั้นเรียนที่เป็นหัวใจในการปฏิรูปการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้นิเทศครูหรือครูและครูเป็นผู้นิเทศกันเอง ภายใต้การปฏิบัติงานร่วมกันจนเกิดการนิเทศภายในบริบทการทำงานจริงที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการรวมตัวกันของสมาชิกเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2559)

จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู ผู้วิจัยจึงทำการศึกษารายงานประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู และทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากนั้นทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู

1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โดยคัดเลือกตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา มีคุณสมบัติเคยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศการศึกษา มีคุณสมบัติเคยเป็นศึกษานิเทศก์ เป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานของรัฐในด้านการนิเทศการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ หรือการจัดการความรู้ (KM) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยทางการศึกษา ที่มีการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์มาไม่น้อยกว่า 5 ปี

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 โรงเรียน ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยนำองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้ในระยะที่ 1 เป็นกรอบเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูล

2.2 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 30,717 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการเทียบจำนวนประชากรกับตารางสำเร็จรูปของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie,

R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 380 คน ครู จำนวน 380 คน รวมทั้งสิ้น 760 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - stage Sampling) ดำเนินการสุ่มได้มา 12 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยวิธีการจับฉลากจากกลุ่มตัวอย่าง 12 จังหวัด เพื่อใช้เป็นบัญชีในการสุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนสถานศึกษา 1,570 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนขนาดใหญ่ 1,050 โรงเรียน 2) โรงเรียนขนาดกลาง 314 โรงเรียน และ 3) โรงเรียนขนาดเล็ก 206 โรงเรียน สุ่มสถานศึกษาในแต่ละขนาดของแต่ละจังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,570 โรงเรียน ได้จำนวนสถานศึกษา 380 โรงเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสุ่มกลุ่มตัวอย่างระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	จำนวน โรงเรียน (โรง)	โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง (โรง)	ผู้บริหาร สถานศึกษา (คน)	ครู (คน)	รวม (คน)
1. กาฬสินธุ์	94	23	23	23	46
2. ขอนแก่น	139	35	35	35	70
3. อุดรธานี	207	49	49	49	98
4. อำนาจเจริญ	29	7	7	7	14
5. สกลนคร	82	20	20	20	40
6. มุกดาหาร	29	7	7	7	14
7. อุบลราชธานี	216	53	53	53	106
8. บุรีรัมย์	194	48	48	48	96
9. นครราชสีมา	294	68	68	68	136
10. มหาสารคาม	49	12	12	12	24
11. สุรินทร์	126	31	31	31	62
12. ร้อยเอ็ด	111	27	27	27	54
โดยรวม	1,570	380	380	380	760

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู รวมทั้งสิ้น 760 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 40 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบสอบถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 35 ข้อ เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับมากที่สุดจนถึงน้อยที่สุด และตอนที่ 3

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยการประเมินความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 จากนั้นนำไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน และตรวจสอบคุณภาพโดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยแบบสอบถามสภาพปัจจุบันการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.83 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานกับทางโรงเรียนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและแบบสอบถามทางไปรษณีย์และแนบของส่งแบบสอบถามกลับถึงผู้วิจัยไปพร้อมด้วย

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI) การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยนำผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้ในระยะที่ 2 มาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าความต้องการจำเป็น (PNI)

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความไว้วางใจ 2) การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน 3) การติดต่อสื่อสารแบบเปิดมีประสิทธิภาพ 4) การเข้าใจตนเองเพื่อปรับปรุงพัฒนา 5) การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 6) การยอมรับนับถือความคิดเห็นของบุคคลอื่น

องค์ประกอบที่ 2 การวางแผน ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การวางแผนดำเนินการ 2) การทำงานเป็นทีม ปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การส่งเสริม

สนับสนุน และให้มีการแสดงออก 4) การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนับสนุน และ 5) มินิวัตกรรม เทคโนโลยี ทรัพยากรที่เหมาะสม

องค์ประกอบที่ 3 การปฏิบัติ ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน 3) การศึกษาข้อมูล ขั้นตอนให้ชัดเจน ปฏิบัติงาน 4) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน 5) การปฏิบัติตามขั้นตอนตามมาตรฐาน กำหนด 6) การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข 7) มีวินัยในการทำงาน และ 8) การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินสู่การพัฒนา ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน 2) การวัดให้ครอบคลุมด้าน พฤติกรรม ความสามารถและคุณลักษณะ ตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง 3) การใช้วิธีการและ เครื่องมือที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล 4) เครื่องมือประเมินมีคุณภาพ ทั้งด้านความ เชื่อมั่นและอำนาจจำแนก และ 5) ดำเนินการประเมิน แผลผล สรุปผล นำผลการประเมินไปใช้ในการ พัฒนา

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่ง การเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชน แห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การสร้างความสัมพันธ์	3.58	0.47	มาก	4.78	0.21	มากที่สุด
2. การวางแผน	3.63	0.50	มาก	4.68	0.23	มากที่สุด
3. การปฏิบัติ	3.63	0.69	มาก	4.69	0.24	มากที่สุด
4. ประเมินสู่การพัฒนา	3.57	0.44	มาก	4.68	0.25	มากที่สุด
โดยรวม	3.60	0.45	มาก	4.70	0.18	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันขององค์ประกอบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่ง การเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การวางแผน และการปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.63$) รองลงมาได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.58$) และประเมินสู่การพัฒนา ($\bar{X} = 3.57$) สภาพที่พึงประสงค์ขององค์ประกอบการนิเทศเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุก องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์ประกอบการสร้างความสัมพันธ์

($\bar{X}$ = 4.78) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบการปฏิบัติ ($\bar{X}$ = 4.69) องค์ประกอบการวางแผน และองค์ประกอบการประเมินสู่การพัฒนา ($\bar{X}$ = 4.68) (ค่าเฉลี่ยเท่ากัน)

3. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (PNI) การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Priority needs index) การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ (I)	PNI _{modified} (I-D)/D	ลำดับความต้องการจำเป็น
1. การสร้างความสัมพันธ์	3.58	4.78	0.34	1
2. การวางแผน	3.63	4.68	0.29	3
3. การปฏิบัติ	3.63	4.69	0.29	3
4. การประเมินสู่การพัฒนา	3.57	4.68	0.31	2

จากตารางที่ 3 พบว่า ลำดับความต้องการจำเป็นของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ องค์ประกอบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดลำดับที่ 1 ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ (PNI 0.34) ลำดับที่ 2 ได้แก่ การประเมินสู่การพัฒนา (PNI 0.31) และลำดับที่ 3 ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผน (PNI 0.29) และการปฏิบัติ (PNI 0.29)

อภิปรายผล

การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การสร้างความสัมพันธ์ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความไว้วางใจ การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน การติดต่อสื่อสารแบบเปิด มีประสิทธิภาพ การเข้าใจตนเองเพื่อปรับปรุงพัฒนา การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และการยอมรับนับถือความคิดเห็นของบุคคลอื่น 2) การวางแผน ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ การวางแผนดำเนินการ การทำงานเป็นทีม ปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริม สนับสนุน และให้มีการแสดงออก การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนับสนุน และ มีนวัตกรรม เทคโนโลยี ทรัพยากรที่เหมาะสม 3) การปฏิบัติ ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ การทำงานเป็นทีม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน การศึกษาข้อมูล ขั้นตอนให้ชัดเจนปฏิบัติงาน การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน การปฏิบัติตามขั้นตอนตามมาตรฐานกำหนด การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข มีวินัยในการทำงาน และการจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน 4) การประเมินสู่การพัฒนา ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน การวัดให้ครอบคลุมด้านพฤติกรรม

ความสามารถและคุณลักษณะ ตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง การใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล เครื่องมือประเมินมีคุณภาพทั้งด้านความเชื่อมั่นและอำนาจจำแนก และดำเนินการประเมิน แผลผล สรุปผล นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา ซึ่งการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูให้เกิดขึ้นนั้น บุคลากรทุกคน จึงเป็นกำลังสำคัญ และเมื่อสร้างขึ้นแล้วต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นวัฒนธรรมใหม่ของโรงเรียน ซึ่งจะนำสู่การพัฒนาปรับปรุงอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ บุญสุ่ม อินกองงาม ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในด้านการวิจัยการเรียนการสอนของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเครือข่ายการนิเทศกลุ่มจังหวัดเครือข่าย 15 (บุญสุ่ม อินกองงาม, 2561) ทั้งยังสอดคล้องกับ วิสากุล กองทองนอก และ พิสมัย รบชนะชัย พูลสุข ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ได้รูปแบบ 7 องค์ประกอบ มีความเหมาะสมมากที่สุด (วิสากุล กองทองนอก และ พิสมัย รบชนะชัย พูลสุข, 2563) และ ยังสอดคล้องกับ วราพร เอรารวรรณ์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพกับการรับรู้ความสามารถด้านการสอน และจรรยาบรรณความเป็นครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การรับรู้ ความสามารถด้านการสอน และจรรยาบรรณความเป็นครูมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (วราพร เอรารวรรณ์, 2563)

การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพปัจจุบันของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การสร้างความสัมพันธ์ และประเมินสู่การพัฒนา ตามลำดับ และสภาพที่พึงประสงค์การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ การปฏิบัติ การวางแผน และประเมินสู่การพัฒนาตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์ที่แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูพบว่า การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู สอดคล้องกับบทความของ ปรมัตถ์ กิจรุ่งเรือง ได้สรุปว่า การร่วมมือร่วมพลังของครูผู้บริหารในฐานะนักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาการเรียนการสอนที่จะแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ แบ่งเป็น ความรู้ความสามารถ และแนวทางการปฏิบัติ ที่เกิดจากการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน โดยสะท้อนคิดร่วมกัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Student Learning) และการเรียนรู้ของครู (Teacher Learning) เป็นสำคัญ ส่งผลให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน (ปริญญ์ กิจรุ่งเรือง, 2561) และสอดคล้องกับ นิพิพิณ เสนารณ ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพัฒนาพิเศษชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพัฒนาพิเศษชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (นิพิพิณ เสนารณ, 2563)

การศึกษาความต้องการจำเป็นการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การสร้างความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านการสร้างความสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่ควรเร่งส่งเสริมให้ครูเกิดการพัฒนามากที่สุด เพื่อให้สามารถมีความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล การยอมรับนับถือความคิดเห็นของบุคคลอื่น และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาทักษะวิชาชีพ อันจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับ Clark ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจระยะเวลาการทำงานร่วมกันและประสบการณ์นิเทศโดยตรง พบว่า การนิเทศทำให้เกิดการไว้วางใจทั้งคู่ต้องเปิดเผย จริงใจ จึงจะเห็นถึงความมีมนุษยสัมพันธ์ เพื่อนร่วมงานที่ดีมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการนิเทศ ก่อให้เกิดระยะเวลาการทำงานร่วมกัน (Clark, R. E., 2013) และสอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กล่าวถึง การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ กำหนดแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และความร่วมมือกับชุมชน ประสานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จัดกิจกรรมที่เสริมสร้าง ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการสร้างหรือพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูให้เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นผู้สร้างสรรค์วิสัยทัศน์ (Visionary) เป็นผู้นำการเรียนการสอน (Instructional Leadership) เป็นผู้สร้างความผูกพัน เป็นผู้เรียนรู้ และผู้ร่วมมือรวมพลัง (Collaboration) กับครูทุกคน มีกระบวนการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ผู้นำนิเทศและผู้รับการ

นิเทศมีการสนับสนุน ชี้แนะสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยง ภายใต้วัฒนธรรมองค์กรแห่งความช่วยเหลือเกื้อกูลและศรัทธาซึ่งกันและกัน และการได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนทางการศึกษา ส่งผลให้ครูผู้รับการนิเทศมีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้ พัฒนาวิชาชีพ และพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ดีขึ้น เพื่อจะได้เกิดผลตามเป้าหมายของบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อผู้เรียน และส่งผลถึงการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ซึ่งในการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู มีกระบวนการดังนี้

สรุปได้ว่า เมื่อเกิดกระบวนการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูเป็นฐานขับเคลื่อนเพื่อเชื่อมประสานแล้ว จะยังผลมาสู่การนิเทศที่มีคุณภาพ ทำให้ครูมีการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีของผู้เรียน ที่ได้รับการเรียนรู้และพัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน อันเป็นปลายทางสูงสุดของการจัดการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปได้ดังนี้ องค์ประกอบและตัวชี้วัด การนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความไว้วางใจ 2) การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน 3) การติดต่อสื่อสารแบบเปิดมีประสิทธิภาพ 4) การเข้าใจตนเองเพื่อปรับปรุงพัฒนา 5) การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 6) การยอมรับนับถือความคิดเห็นของบุคคลอื่น องค์ประกอบที่ 2 การวางแผน มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การวางแผน

ดำเนินการ 2) การทำงานเป็นทีม ปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การส่งเสริม สนับสนุน และให้มีการแสดงออก 4) การจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสนับสนุน และ 5) มีนวัตกรรมเทคโนโลยี ทรัพยากรที่เหมาะสม องค์ประกอบที่ 3 การปฏิบัติ มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การทำงานเป็นทีม 2) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน 3) การศึกษาข้อมูล ขั้นตอนให้ชัดเจนปฏิบัติงาน 4) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน 5) การปฏิบัติตามขั้นตอนตามมาตรฐานกำหนด 6) การรวบรวมข้อมูลและปรับปรุงแก้ไข 7) มีวินัยในการทำงาน และ 8) การจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และ องค์ประกอบที่ 4 การประเมินสู่การพัฒนา มี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจน 2) การวัดให้ครอบคลุมด้านพฤติกรรม ความสามารถและคุณลักษณะ ตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่อง 3) การใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล 4) เครื่องมือประเมินมีคุณภาพทั้งด้านความเชื่อมั่นและอำนาจจำแนก และ 5) ดำเนินการประเมิน แผลผล สรุปผล นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา

สภาพปัจจุบันการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการศึกษาความต้องการจำเป็นการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ การสร้างความสัมพันธ์ ทั้งนี้ผู้เขียนบทความขอเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ผู้บริหารควรเริ่มต้นด้วยการสร้างความตระหนักและเสริมพลัง (Empowerment Start) ให้ครูทุกคนในสถานศึกษาเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นร่วมกัน โดยเน้นกิจกรรมพัฒนาที่หลากหลายและส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ทุกขั้นตอน 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นมีข้อค้นพบสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารทุกระดับต้องรับทราบและให้ความสำคัญร่วมกัน และขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาเขตอื่น ๆ ระดับภาคหรือระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต ชูกำพอง. (2560). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู. วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 23(2), 1-6.
- นิพนธ์ เสนารณ. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพัฒนาพิเศษชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- บุญสุ้ม อินกองงาม. (2561). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในด้านการวิจัยการเรียนการสอนของครูผู้สอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเครือข่ายการนิเทศกลุ่มจังหวัด เครือข่ายที่ 15. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 12-23.
- ปริญญ์ กิจรุ่งเรือง. (2561). กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู. วารสาร Veridian E-Journal, 11(3), 3564-3579.
- เรวณี ชัยเชาวรัตน์. (2559). ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ. อุดรธานี: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- วรพร เอรารธรรม. (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพกับการรับรู้ความสามารถด้านการสอน และจรรยาบรรณความเป็นครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 26(1), 214-224.
- วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา. (2561). การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสากุล กองทองนอก และ พิสมัย รบชนะชัย พูลสุข. (2563). รูปแบบการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดกำแพงเพชร. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(1), 284-298.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก.
- Clark, R. E. (2013). Research-Tested Team Motivation Strategies. Performance Improvement, 44(1), 13-16.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607- 610.
- Office of the Education Council. (2017). National Education Plan 2017-2036. Bangkok: Prigwan Grafic.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*

QUALITY OF LIFE OF THE AGING IN FANG DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE

พระกิตติกร หมอมนต์

Phra Kittikorn Mormon

ชรินทร์ มั่งคั่ง

Charin Mangkhang

จารุณี ทิพยมณฑล

Jarunee Dibyamandala

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: kittikorn2017@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ 2) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแบบชุมชนเป็นฐาน ในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง ปีการศึกษา 2562 จำนวน 160 คน จากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายของทาโร่ ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ โดยแสดงเป็น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามสภาพความเป็นอยู่ แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.66 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 46.66 ความเพียงพอของรายได้ต่อการดำรงชีพ ไม่เพียงพอ ร้อยละ 75.00 2) ข้อมูลระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลรวมเฉลี่ยด้านสุขภาพร่างกาย ($\bar{X}$ = 3.11, S.D. = 0.89) ผลรวมเฉลี่ยด้านจิตใจ ($\bar{X}$ = 3.01, S.D. = 0.93) ผลรวมเฉลี่ยด้านสัมพันธภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 3.46, S.D. = 1.04) ผลรวมเฉลี่ยด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.89) ซึ่งอยู่ในระดับ ปานกลาง 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ทางด้านร่างกาย ผู้ชายชอบออกกำลังกายมากกว่าหญิงโดยการปั่นจักรยาน

* Received 20 September 2021; Revised 23 October 2021; Accepted 29 October 2021

ทางด้านจิตใจ ชอบพาลูกหลานไปวัด ฟังพระเทศน์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ทางด้านสัมพันธภาพทางสังคม ทุกช่วงวัยสามารถทำกิจกรรมด้านคุณประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นที่ตนเองอาศัย ทางด้านสิ่งแวดล้อม มีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

The objectives of this research article were to 1) general information of the elderly, 2) to study the quality of life of the elderly, and 3) to propose the development guidelines for the community - based quality of life of the elderly in Fang District, Chiang Mai Province. It is mixed research using in - depth interviews. The sample was students at the Elderly School in Fang District in the academic year 2019, total 160 students. Obtained based on a simple random sampling of Taro Yamane. The statistics used in data analysis were frequency distribution expressed as a percentage mean. The research instruments included a Living conditions questionnaire from Quality of life Of the World Health Organization Quality of Life Brief - Thai, WHOQOL - BREF - THAI, an interview with guidelines for improving the quality of life of the elderly The results of this study indicated that 1) in terms of General information, most of them were female (71.66%), engaged in agriculture (46.66%). They had insufficient income to live (75.00%). 2) In terms of quality of life of the elderly in Fang District, Chiang Mai Province, it was found that average total health ($\bar{X}$ = 3.11, S.D. = 0.89) average total mind ($\bar{X}$ = 3.01, S.D. = 0.93) average total social relations of the elderly ($\bar{X}$ = 3.46, S.D. = 1.04) average total environmental aspects of the elderly ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.89) which is in the middle level. 3) Guidelines for improving the quality of life of the elderly in the Fang District, Chiang Mai Province On the physical side, it was found that men preferred to exercise more than women by cycling. 2) In terms of psychology, it was found that they liked to take their children to the temple, observe the pray, listen to the sermons, and participate in activities on various important Buddhist days. 3) In terms of the social relationship, it was found that all ages were able to do beneficial activities for the local community in which they lived. 4) In terms of

the environment, it was found that they had knowledge of the environment in their local community.

Keywords: Quality of life, Aging people, Aging school in Fang District Chiang Mai Province

บทนำ

สภาพปัญหาผู้สูงอายุในปัจจุบัน คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตของประชากรผู้สูงอายุที่มีฐานะครอบครัวปานกลางถึงยากจน ถูกมองว่าเป็นคนรุ่มเก่า หล้าหลัง และสาเหตุภาวะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เกิดการเสื่อมถอยตามวัย บางรายไม่สามารถทำงานอย่างคนวัยทั่วไปทำได้ ไม่ค่อยมีพื้นที่ ในการแสดงออก ถึงทักษะความสามารถ ประสบการณ์ที่สั่งสมมาบวกกับสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตที่ได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ของสังคม บางครั้งทำให้รู้สึกเหงา ว้าเหว่ จิตใจหดหู่ เหมือนถูกทอดทิ้ง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา และเมื่อเกิดการเจ็บป่วยไข้ ต้องเข้ารับรักษาพยาบาล ในด้านการรักษาพยาบาล หรือการใช้สิทธิที่พึงจะได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ ของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ จะไม่ค่อยได้รับการบริการ ด้านการอำนวยความสะดวกมากนัก อีกทั้งผู้สูงอายุบางรายถูกทอดทิ้งไม่มีบุตรหลานคอยดูแลฐานะยากจน ไม่ได้ประกอบอาชีพ ทำให้ขาดรายได้ ขาดความรู้ หลงลืม ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ จะให้ความช่วยเหลือ ในด้านสวัสดิการต่าง ๆ จากองค์กรภาครัฐ หน่วยงานต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงบางรายอาจตกหล่นผิดกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีครอบครัวฐานะดี มีลูกหลานคนคอยดูแล ได้รับการรักษาเรื่องสวัสดิการเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เมลเลอร์ (Mellor, D. et al., 2008) กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจรวมทั้งวัฒนธรรมการศึกษา และการดูแลสุขภาพที่ไม่ดี และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เพียงพออาจส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่ดีเท่าที่ควร และจากการพัฒนาทางด้านการแพทย์สามารถลดการตายของประชากรทุกกลุ่มอายุได้จึงทำให้อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดหรือจำนวนปีโดยเฉลี่ยที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พบว่าอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรเพศหญิงจะเพิ่มจากประมาณ 78 ปี ในปี พ.ศ. 2553 เป็น 82 ปี ในปี พ.ศ. 2583 ในขณะที่เพศชายจะเพิ่มจากประมาณ 71 ปี เป็น 77 ปีพบว่าในปี 2557 ประเทศไทยมีอัตราเพิ่มของประชากรอยู่ในอัตราที่ต่ำมากทำให้โครงสร้างอายุของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวนมากถึง 10 ล้านคนหรือร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุมาตั้งแต่ปี 2548 และกำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ภายในอีกไม่กี่ปีข้าง ในรอบครึ่งศตวรรษ ที่ผ่าน มา ผู้สูงอายุไทยได้เพิ่มจำนวนขึ้นเกือบ 7 เท่าตัว ในปี 2513 ประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพียง 1.7 ล้านคน ประชากรสูงอายุได้เพิ่มจำนวนเป็น 4 ล้านคนในปี 2533 และเพิ่มเป็น 11.2 ล้านคน ในปี 2561 อีก 20 ปีข้างหน้าในปี 2581 ประชากรสูงอายุไทย จะเพิ่มจำนวนขึ้นอีกเกือบเท่าตัว คือเป็น 20 ล้านคน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561)

ในปี 2562 ประเทศไทยมีประชากรสูงสุด (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มากถึง 11.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็นผู้สูงอายุกลุ่มย่อยออกได้ดังนี้ ช่วงผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60 - 69 ปี) 7 ล้านคน ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70 - 79 ปี) 3.3 ล้านคน และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) 1.3 ล้านคน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562)

ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ในรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปีพ.ศ. 2560 ทั้งนี้การมีคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ ก็ต้องเริ่มจากการมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงโดยพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553) ให้ความหมายของ “สุขภาพ” ว่า หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล คำว่า “สุขภาพ” ไม่ได้หมายถึงเฉพาะสุขภาพทางกายและทางจิตเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสุขภาพทางสังคม และทางปัญญาอีกด้วย คือ ทางกาย หมายถึง สภาพที่ดีของร่างกาย กล่าวคือ อวัยวะต่าง ๆ อยู่ในสภาพที่ดี มีความแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ร่างกายสามารถทำงานได้ตามปกติ และมีความสัมพันธ์กับทุกส่วนเป็นอย่างดีและก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีในการทำงาน ทางจิต หมายถึง สภาพของจิตใจที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้มีจิตใจเบิกบานแจ่มใส มิให้เกิดความคับข้องหรือขัดแย้งในจิตใจ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข สามารถควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้มีสุขภาพจิตดี ย่อมมีผลมาจากสุขภาพกายที่ดีด้วย ทางสังคม หมายถึง บุคคลที่มีสภาวะทางกายและจิตใจที่สุขสมบูรณ์ มีสภาพของความเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนสามารถปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดีและมีความสุข ทางปัญญา หมายถึง สภาวะที่ดีของปัญญาที่ความรู้ทั่วไป รู้เท่าทันและความเข้าใจอย่างแยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดีความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงามและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

การส่งเสริมสุขภาพของตนเองของผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวหรือสังคม โดยแพนเดอร์ (Pender, N. J. et al., 2006) กล่าวว่า พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลกระทำ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีและการบรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาพที่ดีของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการควบคุมดูแลสุขภาพให้ได้ตามเป้าหมาย และปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ จนเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตการที่บุคคลจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพนั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากและมีแนวโน้มที่บุคคลอาจจะไม่สามารถกระทำได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีการมุ่งใจให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นคือปัจจัยด้านความคิด ความรู้สึกที่เฉพาะเจาะจงต่อพฤติกรรม ประกอบด้วย การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติพฤติกรรม

ส่งเสริมสุขภาพ การรับรู้ความสามารถของตน ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมที่ปฏิบัติ อิทธิพลระหว่างบุคคลและอิทธิพลด้านสถานการณ์พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตามแนวคิดของ เพนเดอร์ จึงประกอบด้วยพฤติกรรม 6 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ กิจกรรมและการออกกำลังกาย โภชนาการ สัมพันธภาพระหว่างบุคคล การเจริญทางจิตวิญญาณ และการจัดการกับความเครียดประเทศไทยเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงควรมีการเตรียมการเพื่อรองรับ โดยเมื่อมีคนแก่หรือคนชรามากขึ้น สัดส่วนคนทำงานลดลงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศได้ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากการงานไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอที่จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งนี้ เพราะถึงแม้จะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อย แต่ยังขาดแนวคิดและกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพื่อจะนำไปพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุแบบยั่งยืน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตตามบริบทสภาพแวดล้อม สภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เพราะเนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ประเพณีวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของผู้คน ตามรูปแบบของ ครอบครัวในแต่ละช่วงวัย การวิจัยนี้ใช้อำเภอฝางเป็นพื้นที่ตัวอย่างเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ การศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กระตุ้นให้เกิดแนวคิดด้านเชิงบวก และปฏิบัติตนอย่างมีคุณค่า เป็นต้นแบบที่ดีให้กับลูกหลาน อีกทั้งจะทำให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในพื้นที่ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแบบชุมชนเป็นฐาน ในพื้นที่ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี ได้กำหนดวิธีในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัย เรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตามจุดประสงค์ของการวิจัย ได้แก่

- 1.1 สภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอดง
- 1.2 คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอดง
- 1.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอดง
- 1.4 ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอดง
- 1.5 สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป็นผู้สูงอายุ ในพื้นที่อำเภอดงเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่

- 2.1 ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 160 คน
- 2.2 ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลสันทราย อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวน 126 คน
- 2.3 ผู้สูงอายุโรงเรียนอาวุโสวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สุ่น อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 125 คน
- 2.4 ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลแม่ข่า อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 150 คน รวมจำนวนประชากรผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งหมด 561 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 1 โรงเรียน จำนวน 160 คน โดยมีผู้สูงอายุเต็มใจให้ข้อมูล จำนวน 60 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบสอบถาม โดยตั้งคำถามประเด็น เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ จำนวน จำนวน 1 ตอน ประเด็น คำถามเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่จำนวน 8 ข้อ สำหรับสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง และผู้ปกครองระดับผู้นำชุมชน ในพื้นที่อำเภอดง

4.2 แบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (World Health Organization Quality of Life Brief - Thai, WHOQOL - BREF - THAI) ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 26 ข้อ โดยผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อความเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

4.3 แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีจำนวน 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนา

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง ในอนาคต

4.4 การจัดบันทึก และการใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง แบบมัลติมีเดีย ได้แก่ กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์มือถือ สำหรับใช้ในการลงพื้นที่งานวิจัย เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 2 ข้อมูลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ 4) ด้านสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ และตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้วิธีนำคำตอบมาวิเคราะห์ค่าการแจกแจงความถี่ โดยแสดงเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 28.33 เพศหญิง ร้อยละ 71.66 อายุเฉลี่ย อายุ 60 - 69 ปี ร้อยละ 61.66 อายุ 70 - 79 ปี ร้อยละ 25.00 อายุ 80 - 89 ปี ร้อยละ 10.00 อายุ 90 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 3.33 สถานะภาพ สมรส ร้อยละ 63.33 หม้าย ร้อยละ 25.00 หย่าร้าง/แยกกันอยู่ ร้อยละ 11.66 ระดับการศึกษา ประถมศึกษา ร้อยละ 58.33 มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 21.66 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 8.33 อนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 3.33 ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 8.33 อาชีพของผู้สูงอายุ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 46.66 รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 25.00 ค่าขาย ร้อยละ 20.00 ข้าราชการบำนาญ ร้อยละ 8.33 แหล่งรายได้ผู้สูงอายุ จากการทำงาน ร้อยละ 66.66 บุตรหลานและญาติพี่น้อง ร้อยละ 11.66 เงินออม/ดอกเบี้ยเงินฝาก ร้อยละ 13.33 เงินบำนาญ ร้อยละ 8.33 ความเพียงพอของรายได้ต่อการดำรงชีพเพียงพอ ร้อยละ 25.00 ไม่เพียงพอ ร้อยละ 75.00 ลักษณะการอยู่อาศัย ในครอบครัว อยู่คนเดียว ร้อยละ 3.33 อยู่กับคู่สมรส ร้อยละ 16.66 อยู่กับคู่สมรสและบุตร ร้อยละ 70.00 อยู่กับบุคคลอื่นหรือญาติ พี่น้อง ร้อยละ 10.00

2. ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ด้านสุขภาพร่างกาย ที่พบมากที่สุด คือ 1) มีการเจ็บป่วยตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดเมื่อยตามร่างกาย ใช้ชีวิตตามปกติได้ ร้อยละ 75.00 2) จำเป็นต้องไปรักษาพยาบาลด้วยตัวเอง เพื่อใช้ชีวิตและทำงานตามปกติ ร้อยละ 75.00 รองลงมาคือ 3) สามารถไปไหนมาไหนด้วยตนเองได้ ร้อยละ 66.66 4) พอใจในการพักผ่อน

ร้อยละ 63.33 และสุดท้ายคือ 5) มีกำลังเพียงพอในสิ่งที่ต้องการทำงานในแต่ละวัน ร้อยละ 58.33 6) รู้สึกพอใจที่สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 58.33 7) พอใจกับความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 58.33 2) ด้านจิตใจ ที่พบมากที่สุดคือ 1) มีสมาธิในการทำสิ่งต่าง ๆ ร้อยละ 66.66 2) รู้สึกพอใจในตนเอง ร้อยละ 66.66 3) มีความรู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวลบ่อยแค่ไหน ร้อยละ 66.66 4) รู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมาย ร้อยละ 66.66 รองลงมาคือ 5) ยอมรับรูปร่างหน้าตาของตนเอง ร้อยละ 63.00 และสุดท้ายคือ 6) มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต มีความสุขกับการใช้ชีวิต ร้อยละ 58.00 3) ด้านสัมพันธภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ที่พบมากที่สุดคือ 1) พอใจในชีวิตและบทบาทสถานภาพทางเพศของตน ร้อยละ 75.00 2) พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากผู้คนรอบข้าง ร้อยละ 71.66 3) พอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่น ร้อยละ 63.33 4) ด้านสิ่งแวดล้อม ที่พบมากที่สุดคือ 1) มีโอกาสผ่อนคลายความเครียดในแต่ละวัน ร้อยละ 71.66 รองลงมาคือ 2) พอใจกับการเดินทางคมนาคมขนส่ง ร้อยละ 70.00 3) มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ อยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 66.66 4) รู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคง ปลอดภัย ร้อยละ 61.66 5) สามารถไปใช้บริการรักษาพยาบาลด้วยตนเอง ร้อยละ 61.66 6) สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวันได้ ร้อยละ 58.33 7) มีเงินเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ร้อยละ 50.00 8) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยดีต่อสุขภาพ ร้อยละ 50.00 9) ท่านพอใจในสุขภาพของตนเอง ร้อยละ 50.00 และลำดับสุดท้ายคือ 10) พอใจกับสภาพบริบทที่อยู่อาศัย ร้อยละ 38.33

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จากการแจกแบบสอบถาม ผลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง มีดังนี้

“ควรจัดให้มีการคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ 10 ด้านตามแบบคัดกรองของกระทรวงสาธารณสุข ประจำปี เมื่อพบปัญหาในด้านใด ได้รับการส่งต่อ เพื่อรักษา ป้องกันในด้านนั้น ๆ ตามลำดับกระบวนการรักษาต่อไป เช่น ข้อเข่าเสื่อม เป็นต้น และควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย การฝึกสติสร้างกุศลเพื่อทำให้เกิดความสบายใจ จิตใจร่มเย็นและสงบ การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นจิตใจและอารมณ์ จัดบรรยากาศให้ผ่อนคลาย ฝึกความคิดในแง่บวก ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน การหากิจกรรมให้ทำ จะได้ไม่เครียด ควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุติดสังคม เช่น ดนตรี การพบปะสนทนากลุ่มพูดคุยเรื่องต่าง ๆ การท่องเที่ยวศึกษาดูงาน การทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยแยกตามกลุ่ม ควรมีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น 1) ห้องนอนอยู่ในชั้นล่างของบ้าน ระบายอากาศได้ดี 2) ห้องน้ำควรอยู่ติดห้องนอน พื้นไม้ลิ้น มีราวจับ มีโถส้วมแบบนั่งราบ 3) สถานที่สาธารณะมีการจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ทางลาดสำหรับรถเข็น ส้วมสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ

มีความสะดวกปลอดภัย ในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หลังบริการสาธารณะอื่น ๆ ” (สมเดช สายสุด สาธารณสุขอำเภอฝาง, 2563)

“ควรส่งเสริมการออกกำลังกาย จัดทำสถานที่ออกกำลังกาย การอบรมด้านสาธารณสุข และพบปะพระวิทยากรอบรมด้านจิตใจ มาร่วมทำกิจกรรมกันอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง ถัดมา คือการร่วมกันดูแลสภาวะสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นตามยุคเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาตามศาสตร์พระราชา” (วสันต์ พรหมสุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง, 2563)

“ควรส่งเสริมด้านการออกกำลังกาย ตามวัย การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องออกกำลังกายให้เหมาะกับวัยผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่พัฒนาในด้านจิตใจ และการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ส่งเสริมกับสิ่งแวดล้อม” (เสกสรร ไตรลิก ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง, 2563)

“การมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุตรวจสุขภาพอยู่สม่ำเสมอรับประทานอาหารอย่างถูกต้องตามหลักสาธารณสุข การอบรมจิตใจ อยู่กับสภาพแวดล้อมที่ดี การเอาใจใส่จากญาติมิตร ควรจะมีกิจกรรมพัฒนาที่อยู่อาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดูแลสิ่งแวดล้อมรอบตัว ด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น” (มนธิรา สอาดล้วน ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง, 2563)

“การส่งเสริมด้านการออกกำลังกาย การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ การแนะนำให้ผู้สูงอายุเรียนรู้การบริโภค สิ่งของที่มีประโยชน์ด้านโภชนาการ ควรงดอาหารประเภท ฟาสต์ฟู้ด หรือมีรสหวาน เค็ม เป็นต้นฯ สิ่งเสริมด้านการพบปะเข้าอบรม และทำกิจกรรมที่มีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาวะจิตใจที่ดี และไม่เป็นโรคซึมเศร้า ตลอดจนการส่งเสริมด้านพัฒนาอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วม เช่น การทำดอกไม้ประดิษฐ์วัสดุเหลือใช้จากชองกาแฟ ทำให้เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ การมีมิตรพว และเกิดการส่งเสริมด้านอาชีพขึ้น การจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ ทำให้เป็นต้นกำเนิดในการเป็นคำสอนต่าง ๆ ให้กับบุตรหลาน ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมด้านการจัดเก็บขยะ ขยะรีไซเคิล หรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากขยะรีไซเคิล ก่อให้เกิดการส่งผลกระทบต่อ การรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ ไม่น่าก็น้อย” (นิภาพร ปิวรรณนา เจ้าพนักงานธุรการ ปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง, 2563)

“การรวมตัวเมื่อทำกิจกรรมออกกำลังกาย การอบรม เรื่องการรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ การทำกิจกรรมนันทนาการ ให้ผู้สูงอายุคลายเครียด เช่น การรับฟังธรรมะที่สามารถ

เข้าถึงผู้สูงอายุ โดยนิมนต์พระนักเทศน์ตามกลุ่มที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ และพบปะพระวิทยากรอบรมด้านจิตใจ มาร่วมทำกิจกรรมกันอย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง การดูแลสภาวะสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นให้สะอาด ปลอดภัย” (กัญญา ยาราช นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงผาง, 2563)

“การมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุตรวจสุขภาพอยู่สม่ำเสมอรับประทานอาหารอย่างถูกต้องตามหลักสาธารณสุข การอบรมจิตใจ อยู่กับสภาพแวดล้อมที่ดี การเอาใจใส่จากญาติมิตร ควรมีกิจกรรมพัฒนาที่อยู่อาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดูแลสิ่งแวดล้อมรอบตัว ด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น” (ณัญญชิตา พรหมวงศ์ ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงผาง, 2563)

“การจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องการออกกำลังกาย เล่นกีฬาตามวัยของผู้สูงอายุ การเข้าวัดปฏิบัติธรรมอบรมด้านจิตใจ การเข้าหากลุ่ม รุ่นเดียวกันเยี่ยมเยียนเพื่อนผู้สูงอายุรุ่นเดียวกัน ที่ป่วย ให้ความช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส การห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ทั้งชีวิตและจิตใจ” (จันทร์แก้ว มาราช ประธานชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเวียงผาง, 2563)

“การจัดอบรมให้ความรู้ เรื่องการออกกำลังกาย เล่นกีฬาตามวัยของผู้สูงอายุ การเข้าวัดปฏิบัติธรรมอบรมด้านจิตใจ การเข้าหากลุ่ม รุ่นเดียวกันเยี่ยมเยียนเพื่อนผู้สูงอายุรุ่นเดียวกัน ที่ป่วย ให้ความช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส การห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ทั้งชีวิตและจิตใจ” (ประธานชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง, 2563)

“ผู้สูงอายุควรทำให้สุขภาพแข็งแรงอยู่เสมอ ออกกำลังกาย พักผ่อนให้สม่ำเสมอ ทำจิตใจให้แจ่มใสร่าเริง มองโลกในแง่ดี มีความกรุณาปราณีมีเมตตา เข้าวัดเอาหลักธรรมะ ชุมจิตใจ เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็น จะส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี ควรเข้าร่วมทำกิจกรรมในชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่นภาคีรัฐ หน่วยงานจัดขึ้น และการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ สิ่งแวดล้อมบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ร่าเริงแจ่มใสในการทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข” (บัวรัตน์ ชัยเรือง ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตเทศบาลตำบลเวียงผาง, 2563)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอผาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพิจารณาแล้วโดยภาพรวมพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีตั้งแต่อายุ 60 - 79 ปีขึ้นไป

ซึ่งมีสาเหตุมาจากเพศชายในพื้นที่ส่วนมากต้องออกไปทำงานต่างถิ่นเพื่อแสวงหาความมั่นคงในการทำงาน และเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมไทยมีค่านิยมที่เพศชายมีหน้าที่ทำงาน และเป็นหัวหน้าครอบครัวส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกในครอบครัว เช่นเดียวกับการศึกษาของ วรรรณภา ลือกิตตินันท์ พบว่า เพศชายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสวงหาความมั่นคงในการทำงานในระดับมากที่สุด (วรรรณภา ลือกิตตินันท์, 2559) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ยังระบุว่าผู้ชายจะย้ายด้วยเหตุผลด้านการทำงานสูงกว่าผู้หญิง มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในระดับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาขึ้นไปจนถึงระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้สูงอายุมีรายได้มาจากการทำงาน และพบว่าส่วนมากพบว่ายังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรส และบุตร มีส่วนน้อยที่อาศัยอยู่คนเดียว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพชรธยา แป้นวงษา และคณะ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวระดับสูง จะมีโอกาสมีคุณภาพชีวิตดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวระดับต่ำ 13.47 ทั้งนี้เนื่องจาก ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดของสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะผู้สูงอายุ การที่ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะมีปฏิสัมพันธ์กันที่ดี มีความรักความผูกพัน มีความเข้าใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการดูแลซึ่งกันและกัน มีการรับฟังคำแนะนำสั่งสอนจากผู้สูงอายุ ทำให้เป็นครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าหรือมีความสำคัญต่อคนในครอบครัวจึงทำให้คะแนนคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่ดี (เพชรธยา แป้นวงษา และคณะ, 2563)

2. ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุได้แก่ มีการเจ็บป่วยตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดเมื่อยตามร่างกาย ผู้สูงอายุส่วนมากไม่ค่อยชอบไปหาหมอที่โรงพยาบาล มักชอบใช้ยาสมุนไพร แผนโบราณ ในการรักษาเบื้องต้น สามารถใช้ชีวิตตามปกติ และต้องรอให้ตนเองรู้สึกเจ็บป่วยทนไม่ไหวจริง ๆ จนต้องไปรักษาพยาบาลด้วยตัวเอง เพื่อใช้ชีวิตและทำงานตามปกติ รองลงมาคือ สามารถไปไหนมาไหนด้วยตนเองได้ พอใจในการพักผ่อน และสุดท้ายคือ มีกำลังเพียงพอในสิ่งที่ต้องการทำงานในแต่ละวัน รู้สึกพอใจที่สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และพอใจกับความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนด้านจิตใจ ที่พบมากที่สุด คือ มีสมาธิในการทำสิ่งต่าง ๆ ชอบเข้าวัดปฏิบัติธรรม รักาศิล ภาวนา นั่งสมาธิแผ่เมตตา ชอบฟังพระนักเทศน์ที่มีอารมณ์ขันและสื่อเนื้อหาสาระที่เข้าใจได้โดยง่าย และพาลูกหลานเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาบ่อย ๆ ครั้ง รู้สึกพอใจในตนเอง มีความรู้สึกเหงาเศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวลบ่อยแค่ไหน และรู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมาย รองลงมา คือ ยอมรับรูปร่างหน้าตาของตนเอง และสุดท้ายคือ มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต มีความสุขกับการใช้

ชีวิต ส่วนด้านสัมพันธภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ที่พบมากที่สุด คือ พอใจในชีวิตและบทบาทสถานภาพทางเพศของตน รองลงมา คือ พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากผู้คนรอบข้าง และพอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่น ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ที่พบมากที่สุด คือ มีโอกาสผ่อนคลายความเครียดในแต่ละวัน รองลงมา คือ พอใจกับการเดินทางคมนาคมขนส่ง มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ อยู่ในระดับดีมาก รู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคง ปลอดภัย สามารถไปใช้บริการรักษาพยาบาลด้วยตนเอง สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชีวิตประจำวันได้ มีเงินเพียงพอต่อการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยดีต่อสุขภาพ ท่านพอใจในสุขภาพของตนเอง และลำดับสุดท้าย คือ พอใจกับสภาพบริบทที่อยู่อาศัย มีกำลังเพียงพอในสิ่งที่ต้องการทำงานในแต่ละวัน รู้สึกพอใจที่สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน พอใจกับความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ฐาغر หอมกลิ่น ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบล ท่ายางอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุได้แก่มีบ้านพักอาศัยที่มีความมั่นคง ปลอดภัย รวมถึงมีระบบสาธารณูปโภคที่ทั่วถึงและมีความสะดวกสบายในการรับบริการ ไม่ว่าจะด้านการเงินหรือความสะดวกในการรับข้อมูลข่าวสาร (ฐาغر หอมกลิ่น, 2562) และสอดคล้องผลการศึกษาของวีระพงษ์ พรายภิรมณ์ ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลสวนส้ม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลสวนส้ม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างดี (วีระพงษ์ พรายภิรมณ์, 2557)

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ผู้วิจัยได้เสนอประเด็นการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้สรุปอภิปรายผล

3.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 1) ด้านร่างกาย นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง อยู่ในช่วงวัย 60 - 69 ปี เป็นชายมากกว่าหญิงชอบการเล่นกีฬาสำหรับผู้สูงอายุเดินออกกำลังกาย รองลงมา การออกกำลังกายโดยการปั่นจักรยาน ช่วงวัย 70 - 79 ปี เป็นหญิงมากกว่าชาย ชอบเดินออกกำลังกาย ปัดกวาดบ้านเรือน ปลุกพืชผักสวนครัวพักผ่อนโดยการดูทีวีอยู่กับบ้าน แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ได้แก่ การจัดสรรสถานที่ปลอดภัยไว้สำหรับจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดูแลในด้านสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชาญชลักษณ์ เยี่ยมมิตร และชิตชนก ศรีราช ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ส่วนใหญ่ออกกำลังกายด้วยการเดินเร็วมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.93 รองลงมาคือ กิจกรรมเข้าจังหวะ และการปั่นจักรยาน คิดเป็นร้อยละ 43.91 และ 42.13 ตามลำดับ (ชาญชลักษณ์ เยี่ยมมิตร และชิตชนก ศรีราช, 2563) 2) จำแนกตามเพศ พบว่า เพศหญิง มีการทำความสะอาดภายในและภายนอกบ้านมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศชายมีการตกแต่งบริเวณ

ภายนอกบ้าน การเดินด้วยความเร็วในระดับปกติ การบริหารร่างกาย การเดินเร็ว กิจกรรมเข้าจังหวะ และปั่นจักรยานมากกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอาชีพ พบว่า ทั้ง 5 อาชีพออกกำลังกายทั้ง 7 กิจกรรมไม่แตกต่างกันยกเว้นการทำความสะอาดภายในบ้าน และจำแนกตามโรคประจำตัว พบว่า ผู้มีโรคประจำตัวแต่ไม่มีผลต่อการออกกำลังกาย มีการตกแต่งบริเวณภายนอกบ้านมากกว่าผู้ไม่มีโรคประจำตัวและมีผลต่อการออกกำลังกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้ไม่มีโรคประจำตัวมีการเดินเร็ว กิจกรรมเข้าจังหวะ และปั่นจักรยานมากกว่าผู้ไม่มีโรคประจำตัวและมีผลต่อการออกกำลังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน สำหรับการทำความสะอาดภายในบ้านที่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับโรคประจำตัว พบว่า อาชีพข้าราชการบำนาญที่ไม่มีโรคประจำตัวมีการทำความสะอาดภายในบ้านมากกว่า ผู้มีโรคประจำตัวและมีผลต่อการออกกำลังกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอาชีพธุรกิจ

3.2 ด้านจิตใจ ผลสรุปพบว่า นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ตั้งแต่ช่วงวัย 60 - 69 ปี ช่วงวัย 70 - 79 ปี ช่วงวัย 80 ปีขึ้นไป ชอบพาลูกหลานไปวัด รักษาศีล นั่งสมาธิภาวนาแผ่เมตตา ฟังพระเทศน์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ผู้อายุทุกช่วงวัยชอบให้มีการจัดพระนักเทศน์ต่างท้องถิ่นมาเทศน์แสดงธรรมะบรรยายให้ฟังเพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนโดยง่าย และสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เด่น นวลธงใส, สุภาภรณ์ สุดหนองบัว ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลวังขอนไม้ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย (เด่น นวลธงใส และสุภาภรณ์ สุดหนองบัว, 2559) และผลการศึกษาของ อารดา ธีระเกียรติกำจร พบว่า ถ้าผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การได้ฟังเทศน์ ฟังธรรม ทำบุญ รำไม้พอง วิ่งหรือเดินเพื่อสุขภาพ และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ มีผลทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น (อารดา ธีระเกียรติกำจร, 2554)

3.3 ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม ผลสรุปพบว่า ตั้งแต่ช่วงวัย 60 - 69 ปี ถึงช่วงวัย 70 - 79 ปี ช่วงวัย 80 ปีขึ้นไป ช่วงวัย 90 ปี ทุกช่วงวัยมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันภายในชุมชนตลอดถึงชุมชนที่ใกล้เคียงกัน และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างดี แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม มีการนำเสนอให้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์สร้างความสามัคคี ในหมู่คณะ และส่งเสริมให้มีกิจกรรมการพบปะกันบ่อย ๆ ครั้งในกลุ่มผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ระหว่างผู้สูงอายุในชุมชนกับชุมชนในท้องถิ่นพื้นที่ใกล้เคียง การร่วมกันทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธาตุร หอมกลิ่น ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลท่าช้าง อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุกับบุคคลภายในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมถึงหน่วยงานราชการก็ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ แต่ใน

ขณะเดียวกันผู้สูงอายุได้รับข่าวสารต่าง ๆ ทั้งทางสื่อพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และการให้ความช่วยเหลือ บุคคลอื่น เช่น (อาหาร/น้ำ) โดยให้ความสำคัญเป็นอันดับท้าย ๆ นั้นแสดงถึงผู้สูงอายุมีส่วนร่วมถึงหน่วยงานราชการ การอยู่กับบ้านในชุมชนที่อยู่อาศัย รู้สึกว่ามีความพึงพอใจในชุมชน และการบริการรวมถึงสวัสดิการ ที่ได้รับจากหน่วยงาน ราชการในชุมชน (ฐาภกร หอมกลิ่น, 2562)

3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ช่วงวัย 60 - 69 ปี ถึง ช่วงวัย 70 - 79 ปี ช่วงวัย 80 ปีขึ้นไป ช่วงวัย 90 ปี ขึ้นไปมีความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง มีการป้องกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตระหนักในด้านความปลอดภัย แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การให้ความรู้ รมรงค์ให้ชาวบ้านรักษาความสะอาดชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเอง ให้มีผลดีในด้านสุขภาพปราศจากโรคภัย รู้จักหน้าที่ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประจวบ แหลมหลัก และคณะ ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลป่าหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่า แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย และกิจกรรมดำเนินการ โดยเน้นการพัฒนาฐานข้อมูล กิจกรรมการมีส่วนร่วม การแสวงหาและจัดระบบบริหารงบประมาณ กิจกรรมเสริมรายได้ และการติดตามประเมินผลจากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับกับบริบทของชุมชนต่อไป (ประจวบ แหลมหลัก และคณะ, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ นี้ เป็นการสำรวจเพื่อให้ได้รูปแบบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต้นแบบในอนาคตในพื้นที่อำเภอฝาง สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตได้กับผู้สูงอายุที่เข้าโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุและที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ในชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอฝาง เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนำร่องสู่การนำไปใช้พัฒนาในชุมชนท้องถิ่นภูมิภาคอื่น ๆ ผลที่ได้จากการศึกษา จะเป็นแนวทางพัฒนาในด้านสภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง สามารถนำทักษะประสบการณ์ที่สั่งสมไว้มารเรียนรู้แลกเปลี่ยนเป็นทักษะการพัฒนาคุณภาพชีวิตรูปแบบใหม่ ด้านภูมิปัญญา ผสมผสานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อส่วนรวม ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ 1) ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องควรนำแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง รวมถึงการเตรียมเยาวชนลูกหลานในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อเข้ารับการอบรมและเป็น

ผู้สืบทอดต่อไป 2) ควรจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรองรับกับสภาพปัญหาของผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบัน และอนาคตตนให้มากยิ่งขึ้น 3) ควรจัดให้มีการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น การเผยแพร่กิจกรรมในการพัฒนาด้านสภาพร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการปฏิบัติตามหลักธรรมในการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). ชุดความรู้ การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ “สุขภาพดี”. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิชย์.
- กัญญา ยาราช นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง. (11 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- จันทร์แก้ว มาราช ประธานชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเวียงฝาง. (5 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging Society in Thailand). สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 3(16), 1-19.
- ชาญลักษณ์ เยี่ยมมิตร และชิตชนก ศรีราช. (2563). พฤติกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ จังหวัดจันทบุรี. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(1), 513-534.
- ฐาณกร หอมกลิ่น. (2562). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบล ท่ายางอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 14(49), 85-93.
- ณัญญชิตา พรหมวงศ์ ผู้ช่วยนักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง. (9 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- เด่น นวลไธสง และสุภาภรณ์ สุธหนองบัว. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 11(33), 89-104.

- นายมนู ชันวิชัย ประธานชมรมผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง. (11 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- นิภาพร ปิวรรณนา เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงฝาง. (6 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- บัวรัตน์ ชัยเรือง ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เขตเทศบาลตำบลเวียงฝาง. (4 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- ประจวบ แหลมหลัก และคณะ. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตำบลป้าหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา, 19(1), 97-107.
- เพชรยา แป้นวงษา และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น), 15(2), 41-56.
- มนธิรา สอาดล้วน ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลเวียง. (9 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561. นครปฐม: บริษัท พรินเตอร์ จำกัด.
- _____. (2562). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562. นครปฐม: บริษัท พรินเตอร์ จำกัด.
- วรรณภา ลือกิตตินันท์. (2559). การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นของแรงงานในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 8(1), 27-42.
- วสันต์ พรหมสุวรรณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง. (5 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- วีระพงษ์ พรายภิรมณ์. (2557). คุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลสวนส้ม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมเดช สายสุด สาธารณสุขอำเภอฝาง. (4 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). การสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- เสกสรร ไตรล็ก ปลัดองค์การบริการส่วนตำบลเวียง. (6 พฤศจิกายน 2563). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. (พระกิตติกร หมอมนต์, ผู้สัมภาษณ์)
- อารดา อีระเกียรติกำจร. (2554). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Mellor, D. et al. (2008). Depression training program for caregivers of elderly care recipients: implementation and qualitative evaluation. *Journal Gerontological Nursing*, 34(9), 8-15.
- Pender, N. J. et al. (2006). *Health Promotion in Nursing Practice*. (5th ed). New Jersey: Pearson Education, Inc.

ความทรงจำทางสังคมและการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์
ในประเพณีบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว
อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย*

SOCIAL MEMORY AND THE REPRESENTATION OF HOLINESS IN THE
TRADITION OF BUN PHAWET OF THE PEOPLE OF THE COMMUNITY
AT WAT CHANG PHUEAK, PHAN PRAO SUB - DISTRICT,
SI CHIANG MAI DISTRICT NONG KHAI PROVINCE

กอบชัย รัฐอุบล

Kobchai Ratubon

ปฐม หงษ์สุวรรณ

Pathom Hongsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: parakron@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนของพระเวสสันดรและช้างเผือกในประเพณีบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยใช้แนวคิดความทรงจำทางสังคม (Social Memory) และแนวคิดภาพตัวแทน (Representation) ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีการนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก คือ ความทรงจำทางสังคมจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่บอกเล่าสืบต่อกันมาของคนในชุมชนและความทรงจำทางสังคมจากหนังสือประวัติวัดช้างเผือก จัดพิมพ์โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ประเด็นที่ 2 ความทรงจำทางสังคมในรูปแบบอนุสรณ์สถาน คือ เจดีย์ช้างเผือก ซึ่งพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ได้มีพระบรมราชโองการให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แก่ช้างเผือกคู่บารมีของพระองค์ และเป็นหมุดหมายในการสร้างบ้านแปงเมืองของชาวอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ส่วนประเด็นที่สาม ชาวชุมชนวัดช้างเผือกมีการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมบุญผะเหวด โดยมีกระบวนการสร้างให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ให้เป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นภาพตัวแทนของพระเวสสันดรและ

* Received 26 January 2021; Revised 21 October 2021; Accepted 27 October 2021

ในพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าปู่ช้างเผือกแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างช้างเผือกเชือกนี้ให้เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นภาพตัวแทนของช้างปัจจัยนาเคนทร์ การศึกษาในครั้งนี้ทำให้เห็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่นำเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาประสานเข้ากับบุญผะเหวดที่เป็นฮีตคองในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง ทำให้เกิดประเพณีที่มีเอกลักษณ์และมีการผลิตซ้ำในทุก ๆ ปี เพื่อย้ำเตือนความทรงจำทางสังคมของคนในชุมชนวัดช้างเผือก

คำสำคัญ: ความทรงจำทางสังคม, ภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์, บุญผะเหวด, วัดช้างเผือก

Abstract

The objectives of this research article were to study social memory and Creating a representative image of Pra - Vessantara and Chang PatjaiNaken in the Boon Phawet tradition of the people of the community at Wat Chang Phueak, Phan Prao Sub - district, Si Chiang Mai District, Nong Khai Province, Using the concept of social memory and the concept of representation in data analysis. The research results were presented in a descriptive and analysis form. The research findings are divided into 3 Issues: the first is the social memory from local history that has been passed on from the community and the social memory from the history book of Wat Chang Phueak. published by the Department of Religious Affairs Ministry of Culture. Issue 2: Social memory in the form of a monument is the White Elephant Pagoda. which King Chai Chetthathirat 1 has ordered to build a memorial to his majestic white elephant and is a landmark in the construction of country for the people of Si Chiang Mai District, Nong Khai Province. The third issue The people of Wat Chang Phueak community There is an image representing the sanctity through the Boon Phawet ritual. There is a process of creating for King ChaiChetthathirat 1 to be a sacred person. who is a representative image of Pra - Vessantara and in the ritual of worshiping the white elephant, showing the process of creating this white elephant into a sacred animal that represents an Chang PatjaiNaken. This study reveals a cultural phenomenon that combines local history with Boon Phawet, there are the Heat Kong in Lao Lan Xang culture. This creates a unique tradition that is reproduced every year to reinforce the social memory of the people of Wat Chang Phueak community.

Keywords: Social Memory, Representation of Holiness, Boon Phawet, Wat Chang Phueak

บทนำ

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์นับเป็นความทรงจำที่เกิดขึ้นของกลุ่มชนทุกชาติทุกภาษา อาจเขียนบันทึกเรื่องราวด้วยลายลักษณ์อักษรหรือการบอกเล่าสืบต่อกันมา เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ยังมีความเชื่อมโยงถึงที่มาของกลุ่มคน วิธีคิดและวิถีวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ในชุมชน ดังเช่น ชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย คือชุมชนโบราณที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ตามประวัติศาสตร์ระบุว่า กลุ่มคนในชุมชนนี้ได้อพยพมาจากเชียงใหม่ พร้อมกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 หรือเจ้าเสดตะวังโส เพื่อกลับมาครองอาณาจักรล้านช้าง หลังจากพระเจ้าโพธิสารราช พระราชบิดาเสด็จสวรรคต เมื่อเดินทางมาถึงบริเวณบ้านพานพร้าว ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับนครเวียงจันทน์ ช้างเผือกคู่พระบารมีของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เกิดล้มตายลง พระองค์จึงสร้างเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์ และเปลี่ยนชื่อเมืองจากเดิมชื่อเมืองพานพร้าวมาเป็น “เมืองศรีเชียงใหม่” เพื่อเป็นการระลึกถึงนครพิงค์เชียงใหม่ที่กลุ่มคนดังกล่าวได้อพยพพามาเพื่อตั้งรกรากในแผ่นดินใหม่ (กรมการศาสนา, 2545)

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนวัดช้างเผือก มีการบอกเล่าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุดนี้ มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือกลุ่มคนในชุมชนได้สร้างพื้นที่ความทรงจำขึ้นมาพื้นที่หนึ่ง หรือในทางสังคมศาสตร์เรียกว่า “ความทรงจำทางสังคม (Social Memory) แนวคิดนี้ถูกนำมาใช้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและตัวบททางวัฒนธรรม ดังที่ อรรถจักร สัตยานุรักษ์ กล่าวว่า “ความทรงจำ” คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งบางคนอาจเรียกความทรงจำว่า “ประสบการณ์ชีวิต” แต่ประสบการณ์ของแต่ละคนมิใช่เป็นเพียงประสบการณ์ส่วนตัวเท่านั้น หากเป็นประสบการณ์ของชีวิตตนเองที่ผสมผสานเข้ากับชีวิตครอบครัว ที่สำคัญ ประสบการณ์ชีวิตยังประกอบด้วยพลังที่สำคัญของความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะส่วนที่ตนเองสัมพันธ์อยู่ร่วม ซึ่งได้เชื่อมและกำหนดชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวให้ มีความหมายรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งขึ้นมา ความทรงจำนี้จะบอกว่าเราเป็นใครมาจากไหน (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2554)

นอกจากนี้ Halbwachs, M. ยังกล่าวถึงความทรงจำทางสังคมว่า เกิดจากประสบการณ์ของบุคคลทั้งกรณีความสัมพันธ์กับคนในสังคม การทำกิจกรรมใด ๆ หรืออยู่ในเหตุการณ์ร่วมกันจนเกิดเป็น ความทรงจำร่วมของคนในสังคม การจดจำจะเกี่ยวข้องกับการหลอมรวมภาพลักษณ์และอุดมคติจนเกิด เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม “พื้นที่ความทรงจำ” (Sites of Memory) จึงมาจากบุคคลกับกลุ่มสังคม ความทรงจำร่วมของคนในสังคมก่อให้เกิดเอกภาพในสังคม ทำให้สังคม “มีเรื่องเล่า” ซึ่งหล่อหลอมให้เกิด อัตลักษณ์ทางสังคมขึ้น และอัตลักษณ์เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความเป็นชุมชน อันมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน (Halbwachs, M., 1992)

กิจกรรมของบางอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ ยังถือเป็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วม ดังเช่น ประเพณีบุญผะเหวด หรือบุญมหาชาติของชุมชนวัดช้างเผือก กิจกรรมงานบุญดังกล่าว

นี้ทำให้เห็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมและการนำเชื่อมโยงกับการสร้างภาพตัวแทนผ่านพิธีกรรมและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ดังเช่น เมื่อกล่าวถึงงานบุญผะเหวด คนส่วนใหญ่ในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง มักให้ความสำคัญกับเรื่องราวของพระเวสสันดร ซึ่งมาจากเรื่องเวสสันดรชาดก แต่ชุมชนวัดช้างเผือกกลับให้ความสำคัญกับ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ประเด็นดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความทรงจำทางสังคมที่ก่อให้เกิดภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมบุญผะเหวดดังกล่าวนี้ ซึ่งภาพตัวแทนนั้นเป็นแนวคิดทาง วัฒนธรรมศาสตร์ ดังที่ Hall, S. ได้ให้ความหมายว่า ภาพตัวแทน คือ การผลิตสร้างความหมายผ่านภาษา การใช้ภาษาเพื่ออธิบายถึงบางสิ่งที่สื่อความหมายยังคนอื่นได้ การทำงานของภาพตัวแทนนั้นมีความสลับซับซ้อนอย่างยิ่ง เพราะภาพตัวแทนเป็นกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงกับเรื่องของภาษา (Language) ความหมาย (Meaning) ระบบคิด (Concept) และอำนาจ (Power) ภาพตัวแทนจึงเป็นผลผลิตของความหมายผ่านการสื่อสาร โดยเป็นการเชื่อมโยงความคิดเข้ากับโลกแห่งความเป็นจริงหรือโลกแห่งจินตนาการ ภาพตัวแทนมีอิทธิพลมากแต่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ปรับไปตามสภาพสังคมและยังมี ผลต่อการเคลื่อนไหวของสังคมในเวลานั้น ๆ (Hall, S., 1997)

ความทรงจำทางสังคมที่ถูกนำเสนอผ่านบุญผะเหวดในงานบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือกมีกระบวนการผลิตสร้างภาพแทนความศักดิ์สิทธิ์ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในด้านพิธีกรรม ความทรงจำทางสังคมอาจเป็นอุดมคติที่กลุ่มคนบางกลุ่มอาจเลือกที่จะลืม แต่สำหรับชุมชนวัดช้างเผือกกลับเลือกที่จะนำมาผลิตซ้ำผ่านพิธีกรรม เพื่อทำแสดงให้เห็นถึงที่มาและตัวตนของกลุ่มชน จากความสำคัญที่ผู้วิจัยอธิบายมานี้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความหมายและตีความเพื่อให้เห็นความกระจ่างและองค์ความรู้อันเกิดจากการศึกษา ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอตามประเด็นต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในประเพณี บุญผะเหวดชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทความนี้ผู้วิจัยศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยตีความ จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล ที่กำเนิดในชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย และมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวนผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็นหญิง 10 คน ชาย 10 คน รวม 20 คน โดยมีวิธีการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ แบบเจาะจง และผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีบุญผะเหวด

ของชาวมุขมณวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย กลุ่มที่ 2
ตัวบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเวสสันดรชาดก ได้แก่ ประเพณีพิธีกรรมบุญผะเหวด ซึ่งมีวิธีการ
ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนวัด
ช้างเผือกและประเพณีพิธีกรรมบุญผะเหวดของชุมชนวัดช้างเผือก อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัด
หนองคาย

1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความทรงจำทางสังคม แนวคิดทฤษฎี
เกี่ยวกับภาพตัวแทน

1.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้านประวัติศาสตร์และประเพณีพิธีกรรมของ
ชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

1.4 มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)
ประกอบด้วย ด้านข้อมูลจากการสัมภาษณ์และความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูล (Data
Triangulation) ด้านการตรวจสอบผู้วิจัยที่มีการพูดคุยถึงการได้ข้อมูลที่ตรง เพื่อความถูกต้อง
ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Investigator Triangulation) และ ด้านการตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้ใน
การวิจัย (Theory Triangulation) ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องในการใช้
ทฤษฎีวิเคราะห์ข้อมูล

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้
จากการเก็บรวบรวมเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์
ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุป ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)
2) วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) และใช้แนวคิดทฤษฎี
ตีความและให้ความหมายข้อมูล ดังนี้

2.1 วิเคราะห์ความทรงจำทางสังคมของชาวมุขมณวัดช้างเผือก ตำบล
พานพร้าว อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ตามแนวคิดความทรงจำทางสังคมของฮอลบ์
วัคส์ (Halbwachs, M., 1992)

2.2 วิเคราะห์บุญผะเหวด: ประเพณีประติฐ์ที่เกิดจากการปะทะประสาน
ระหว่างประวัติศาสตร์ในความทรงจำกับประเพณีของกลุ่มคนในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง
ตามแนวคิดความทรงจำทางสังคมของ ฮอลบ์วัคส์ (Halbwachs, M., 1992)

2.3 วิเคราะห์การสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในบุญผะเหวดของชาว
มุขมณวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ตามแนวคิดของการ
สร้างภาพตัวแทนของฮอลล์ (Hall, S., 1997)

3. ชี้นำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียงเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในประเพณีบุญผะเหวดของชาวมุขชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยวิเคราะห์และตีความผ่านแนวคิดทฤษฎีและวิธีวิทยาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนาม ทำให้เห็นผลการวิเคราะห์ที่น่าสนใจดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความทรงจำทางสังคมของชาวมุขชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ความทรงจำของคนในชุมชนมักถูกเรียกว่า “ความทรงจำร่วม” หรือบางครั้งใช้คำว่า “สำนึกร่วม” มักเป็นความทรงจำที่เกิดขึ้นในเวลาและสถานที่เดียวกัน หมายถึง “พื้นที่ความทรงจำทางสังคม” ที่เป็นหลักฐานหรืออนุสรณ์เพื่อให้ระลึกถึงสำนึกร่วม ความทรงจำร่วมยังเป็นพื้นที่อันเป็นวิถีวัฒนธรรมชุมชน แสดงให้เห็นวิถีในการดำเนินชีวิตภายใต้วัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกันตามพื้นที่ สิ่งที่น่าสนใจจากพื้นที่ความทรงจำของชุมชนมีประเด็นหลักอยู่ที่กิจกรรมการดำเนินชีวิตอันสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเฉพาะที่ได้แก่ศิลปะ การละเล่น เศรษฐกิจ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการสร้างพื้นที่ประวัติศาสตร์จากพื้นที่ความทรงจำขึ้นมาเฉพาะแสดงให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ วิถีชีวิตระหว่าง “อดีต” กับ “ปัจจุบัน”

ชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มี การสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รัชทางวัฒนธรรม และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสถาปัตยกรรม และประเพณีพิธีกรรมของชุมชนล้วนเป็นพื้นที่ความทรงจำทางสังคมที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการผลิตซ้ำเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้อย่างเหนียวแน่น การนำอดีตขึ้นมาไว้ ณ ปัจจุบันยังเป็นปฏิบัติที่ชาวมุขชนได้ร่วมมือกันเพื่อรักษาพื้นที่ความทรงจำ ซึ่งความทรงจำร่วมของชาวมุขชนวัดช้างเผือก มีดังนี้

1.1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เรื่องราวของท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชนและเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้คนเห็นรากเหง้าของตนเอง เกิดสำนึกการเห็นคุณค่า ความภูมิใจ และศักดิ์ศรีของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ความภูมิใจทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นกระบวนการหนึ่งที่ ท้องถิ่นและ

ชุมชนต่าง ๆ นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสืบค้นประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้องถิ่นและชุมชนที่ปรากฏหลักฐานที่บ่งบอกเรื่องราวความเป็นมาอันยาวนานของพื้นที่และกิจกรรมที่บรรพบุรุษได้กระทำ เช่น การอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน การทำสงครามหรือการตั้งรกรากสร้างบ้านแปงเมือง ในส่วนชุมชนวัดช้างเผือกนั้น ผู้วิจัยพบว่า ความทรงจำทางสังคมที่เป็นจุดศูนย์กลางของคนในชุมชนนี้คือ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีการบอกเล่าสืบต่อกันมา และมีการสืบทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุดนี้ไว้อย่างถึงปัจจุบันจากการให้สัมภาษณ์นายสมโภชน์ กุประดิษฐ์ ได้ให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุดนี้ความว่า

“คนในชุมชนวัดช้างเผือกสืบเชื้อสายมาจากอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ ได้อพยพมาพร้อมกับ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เพื่อกลับมาครองนครเวียงจันทน์ เสด็จเลาะเลียบบแม่น้ำโขงมาจนถึงบ้านพานพร้าว แล้วหยุดพักรอข้ามแม่น้ำโขงในบริเวณชุมชนแห่งนี้”
(สมโภชน์ กุประดิษฐ์, 2562)

นอกจากนี้หนังสือประวัติวัดช้างเผือก ที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมยังได้บันทึกความทรงจำของชาวชุมชนวัดช้างเผือกตั้งความว่า

“การเสด็จจากอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ กลับมาครองนครเวียงจันทน์ต่อจาก พระราชบิดาของ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 พระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พระแก้วจันทน์ พระเชียงแสน ช้างม้า ข้าราชการบริวารและกลุ่มชนล้านนากลับมานครเวียงจันทน์อีกด้วย กลุ่มชาวล้านนาดังกล่าวได้ตั้งรกรากในบริเวณบ้านพานพร้าว และมีการเปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “ศรีเชียงใหม่” เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้แผ่นดินเกิดและเป็น อำเภอสรีเชียงใหม่ในปัจจุบัน”

จากเนื้อหาของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากหนังสือประวัติวัดช้างเผือกที่จัดพิมพ์โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่า เนื้อหาของข้อมูลที่เป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนวัดช้างเผือก มีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งหลักฐานที่เป็นมุขปาฐะและข้อมูล ลายลักษณ์ ความสำคัญของข้อมูลทั้งสองชุดนี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นพื้นที่ความทรงจำของคนในชุมชนแห่งนี้ และเห็นถึงความสำนึกทางชาติพันธุ์และแผ่นดินเกิดที่บรรพบุรุษได้จากรมา มีการสร้างเป็นอนุสรณ์ย้ำเตือนว่ากลุ่มตนสืบเชื้อสายมาจากแห่งใด ใครเป็นผู้พามาและพามาด้วยเหตุอันใด

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งที่ควรกล่าวถึงคือ เหตุผลที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ได้ทรงนำกลุ่มคนล้านนามาด้วย ทั้งที่ไม่ใช่เชลยศึก แต่อยู่ในฐานะราษฎรเนื่องจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ทรงปกครองอาณาจักรล้านนา ซึ่งการนำกลุ่มคนล้านนามาด้วยย่อมมีนัยยะสำคัญคือ กลุ่มคนล้านนาเหล่านี้ คือ “ข้าพระแก้ว” หมายถึง ผู้รับใช้และ

อุปฐากบำรุงพระแก้วมรกต นอกจากนี้กลุ่มคนล้านนาเหล่านั้นยังเป็นแรงงานสำคัญในการหุงหาอาหารและประกอบอาหาร การบำรุงกำลังพล และงานส่วนพระองค์ ตลอดจนเป็นกลุ่มคนล้านนาที่มีความใกล้ชิดทางฝ่ายพระมารดาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ที่มีความสามารถด้านศิลปกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม เป็นต้น

ดังนั้น ความทรงจำของชาวชุมชนวัดช้างเผือก จึงเป็นความทรงจำร่วมในด้านบวก เนื่องจากบรรพบุรุษของชาวชุมชนวัดช้างเผือกไม่ได้เป็นเชลยที่ถูกกวาดต้อนหรือเทครัวมาจากเชียงใหม่ หากแต่เป็น กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ประเด็นในทางบวกนี้ได้สร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมและทำให้คนรุ่นหลังในชุมชนภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของเขา และมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นราษฎรของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 กษัตริย์ผู้ปกครองทั้งอาณาจักรล้านช้างและล้านนา

1.2 เจดีย์ช้างเผือก

อนุสรณ์สถานที่เป็นพื้นที่ความทรงจำร่วมของคนในสังคม เรามักเห็นอนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช พระบรมราชานุสาวรีย์พระปิยมหาราช หรืออนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นต้น อนุสาวรีย์เหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมให้คนระลึกถึง ในทางคติชนวิทยาถือว่าเป็นการนำเอาอนุภาคเหตุการณ์บางอย่างจากอดีตขึ้นมาไว้ในปัจจุบัน เหตุการณ์สำคัญในทางประวัติที่อยู่ในความทรงจำของคนในสังคม การที่คนในสังคมหนึ่ง ๆ มีจิตสำนึกหรือความทรงจำเกี่ยวกับอดีตร่วมกันนั้น เป็นผลที่เกิดจากความทรงจำทางเหตุการณ์สำคัญเข้ามาจัดระเบียบทางสังคมที่มีความทรงจำร่วมกัน การสร้างหรือการทำให้ความทรงจำหนึ่ง ๆ แข็งตัวหรือเป็นสิ่งที่ถาวรขึ้นมา ก็มักอยู่ถูกสร้างให้เป็นแบบเรียน และอนุสาวรีย์ เป็นต้น

ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนวัดช้างเผือก ซึ่งเป็นพื้นที่ทางความทรงจำร่วมได้นำเสนอให้เห็นว่า นอกจากชุมชนวัดช้างเผือกจะมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ความทรงจำเป็นของตนเองแล้ว หากยังมีประจักษ์พยานที่ถือว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านช้างและล้านนาด้วย อนุสาวรีย์ของชุมชนแห่งนี้คือเจดีย์ช้างเผือก ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายสมพร พิมมาลา ชาวชุมชนวัดช้างเผือก ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเจดีย์ช้างเผือกว่า

“เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เสด็จจากนครเชียงใหม่กลับมายัง นครเวียงจันทน์ แห่งอาณาจักรล้านช้าง เพื่อขึ้นครองราชย์ปกครองอาณาจักร ล้านช้างต่อจากพระราชบิดาของพระองค์ การเดินทางในครั้งนั้นได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พระแก้วมรกตและข้าราชการบริพาร และที่สำคัญคือช้างเผือกคู่บารมีของพระองค์ เมื่อมาถึงบริเวณบ้านพานพร้าว ช้างเผือกคู่บารมีได้ป่วยและล้มตายลง พระเจ้า ไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ได้สั่งให้มีการสร้างเจดีย์ช้างเผือกไว้เป็นอนุสรณ์”

(สมพร พิมมาลา, 2562)

จากเนื้อหาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว ทำให้เห็นประจักษ์พยานคือที่มาของ เจดีย์ช้างเผือกและเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกัน เจดีย์ช้างเผือกคือความทรงจำที่เป็นรูปธรรมที่น่าอดิเรกมาไว้ในปัจจุบัน เป็นอนุสาวรีย์แห่งคุณงามความดี ความผูกพันและความรักของพระเจ้าไชยเชษฐา ธิราชที่ 1 ที่มีต่อช้างเผือกของพระองค์ นอกจากนี้เจดีย์ช้างเผือกยังถือเป็นสัญลักษณ์ในการตั้งรกรากและ การสร้างบ้านแปงเมืองของชุมชนวัดช้างเผือก และอำเภอศรีเชียงใหม่ ช้างเผือกดำรงฐานะเป็น “เจ้าปู่ช้างเผือก” เป็นเสมือนมเหศักดิ์หลักบ้านที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาชาวชุมชนวัดช้างเผือกให้อยู่เย็นเป็นสุข

2. บุญผะเหวด: ประเพณีประเพณีที่เกิดขึ้นจากการปะทะประสานระหว่างประวัติศาสตร์ในความทรงจำกับประเพณีของกลุ่มคนในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง

บุญผะเหวด คือ ประเพณีและพิธีกรรมที่ถูกกระทำขึ้นในเดือนสี่ตามเดือนลาว บุญผะเหวด ถูกบรรจุไว้ในฮีตสิบสองในรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช แห่งอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ พุทธศาสนาปักหลักอย่างมั่นคงแล้ว ส่วนที่มาจากบุญผะเหวดนั้น บุญผะเหวดหรือบุญพระเวสสันดรคือ บุญเทศน์มหาชาติ (ภาคกลาง) แต่ในภาคอีสานจะเทศน์กัณฑ์อื่น ๆ ประกอบด้วยคือ เทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสน เทศน์สังกาส และเทศน์พระเวสสันดรตามลำดับ โดยชาวบ้านเชื่อว่า ใครได้ฟังเทศน์ดังกล่าวจบในวันเดียวจะได้กุศลแรง และเชื่อว่าจะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริยมุตไตรยพุทธเจ้าในชาติหน้า

จุดมุ่งหมายของบุญผะเหวดคือการฟังเทศน์มหาชาติหรือเวสสันดรชาดก ให้ชาวพุทธรับรู้เรื่องราวของพระเวสสันดรและเห็นตัวอย่างการบำเพ็ญบารมีพร้อมทั้งคุณงามความดีของพระโพธิสัตว์ ปลุกฝังอุดมการณ์แห่งความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น สร้างกำลังใจในการปฏิบัติความดี พลังของบุญผะเหวดคืออุดมการณ์บุญนิยม ทำให้เกิดการบริจาคทำบุญ สละแรงงาน สละทรัพย์สิน สละเวลาเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันเป็นพลังความสามัคคีของคนในชุมชน

ส่วนในชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายนั้น ได้มีการ จัดงานบุญผะเหวดตามฮีตคองของชาวอีสานขึ้นทุกปี ขั้นตอนการจัดงานบุญผะเหวดนั้น นางคำมี ศรีสวัสดิ์ ให้ข้อมูลว่า

“ชาวชุมชนวัดช้างเผือกจะมีการเตรียมงาน มีการจัดสถานที่ ทำความสะอาดศาลา โรงธรรม บริเวณวัด มีการเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธี เช่น เครื่องบวงสรวงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและเจ้าปู่ช้างเผือก มีการประดับตกแต่งบริเวณพิธีให้สวยงาม ส่วนกำหนดการของงานบุญผะเหวดจะกระทำใน 2 วัน วันแรก คือวันแห่ผะเหวด ชาวบ้านจะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง มีการให้คนในหมู่บ้านแต่งจำลองเป็นพระเจ้า ไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้าง มีพระมเหสีและข้าราชการติดตามเป็นจำนวนมาก การแห่ผะเหวดจะเริ่มแห่มาจากปากทางเข้าชุมชน พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 (จำลอง)

เดินนำหน้าขบวน ส่วนข้าราชการและชาวบ้านถือขันหมากเบ็งเดินตามขบวน มีการบรรเลงดนตรีเพื่อให้ชาวบ้านสนุกสนานเพลิดเพลินตลอดขบวน เมื่อมาถึงวัดข้างเผือก พรหมณ์จะทำการบายศรีสู่ขวัญให้กับ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 และพระมเหสี นางเทียมจะทำการวางเครื่องสักการะและเครื่องบวงสรวงถวาย เจ้าปู่ข้างเผือก เมื่อบวงสรวงเจ้าปู่ข้างเผือกเสร็จสิ้นแล้ว จะมีการรำฟ้อนถวายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 และเจ้าปู่ข้างเผือกเพื่อเป็นสิริมงคล ส่วนในวันที่ 2 ชาวบ้านจะมารวมกันที่ศาลาโรงธรรม มีการแห่ข้าวพันก้อน เทศน์สังกาสและเทศน์มหาชาติตลอดวัน เมื่อเทศน์มหาชาติจบ 13 กัณฑ์เสร็จสิ้นแล้วมีการถวายกัณฑ์เทศน์จากผู้มีจิตศรัทธา เป็นอันเสร็จสิ้นบุญพะหวัดของชาวชุมชนวัดข้างเผือก”

(คำมี ศรีสวัสดิ์, 2562)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ชาวชุมชนวัดข้างเผือก เมื่อพิจารณาขั้นตอนพิธีกรรมในวันแรกของการจัดงานบุญพะหวัดจะพบว่า ชาวชุมชนวัดข้างเผือกเลือกที่จะนำประวัติศาสตร์ในความทรงจำของชุมชนมานำเสนอ เป็นการผลิตซ้ำความทรงจำที่มีให้ปรากฏขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อให้คนที่เกิดขึ้นในชุมชนในยุคหลังเกิดความสำนึกในอดีตและที่มาของตน การแห่พะหวัดของชาวชุมชนถูกดัดแปลงและ สร้างความหมายขึ้นมาใหม่จากการให้ความสำคัญกับพระเวสสันดรหันมาให้ความสำคัญกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 และเจ้าปู่ข้างเผือกแทน ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะถือว่าการนำเอาประวัติศาสตร์ในความทรงจำมาสร้างเป็น “ประเพณีประติษฐ์” ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน

ในด้านคำว่า ประเพณีประติษฐ์ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “The invention of tradition” เป็นแนวคิดทางด้านสังคมศาสตร์ที่ใช้ศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยสาระ ของแนวคิดนี้คือการนำเอาเรื่องราวในอดีต ซึ่งหมายถึงข้อมูลประเพณีมาใช้ในบริบทสังคมปัจจุบันอันถือเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่มีการหยิบยืมเอาประเพณีหรือวัฒนธรรมในอดีตมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายใหม่ภายใต้เงื่อนไขของบริบทและสถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างประเพณีที่เรียกว่า “ประเพณีประติษฐ์” จึงไม่ใช่ประเพณีที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เมื่อไม่นานมานี้เอง หรืออาจจะมีการประยุกต์ดัดแปลงนำเอาเรื่องราวเก่าแก่โบราณทางวัฒนธรรมมาสร้างขึ้นใหม่ จนทำให้ผู้คนมองเห็นและเชื่อว่าเป็นประเพณีที่มีมาแต่โบราณ หรือมีการสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษก็ได้

จากใจความสำคัญของแนวคิดของประเพณีประติษฐ์ เมื่อนำมาพิจารณางานบุญพะหวัดของ ชาวชุมชนวัดข้างเผือก จะเห็นได้ว่า ความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อจิตใจและความสามัคคีของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่นำมาผสมผสานประเพณีตาม ฮีตคองในวัฒนธรรมลาวล้านช้าง ทำให้

เกิดประเพณีพิธีกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ควรค่าแก่การอนุรักษ์และการสืบทอดต่อไปให้กับชุมชนวัดช้างเผือกต่อไป

3. การสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

จากที่ผู้วิจัยได้ระบุในจุดมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้ว่า ผู้วิจัยต้องการศึกษาการสร้างภาพตัวแทนในบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมิใช่เป็นเพียงความทรงจำร่วมที่มีผลให้เกิดประเพณีประติสุขขึ้นมาในชุมชนวัดช้างเผือกเท่านั้น หากแต่ในงานบุญผะเหวดยังมีปรากฏการณ์ทางสังคมที่เรียกว่า “การสร้างภาพตัวแทน” ขึ้นมาอีกด้วย ซึ่งแนวคิดภาพตัวแทนนั้น มีสาระสำคัญว่า ความจริงไม่ได้ดำรงอยู่อย่างไม่มีตำแหน่งแห่งที่ แต่ขึ้นอยู่กับกรอบการประกอบสร้างขึ้นมาโดยคนและสังคม โดยภาพแทนมักมีการคัดเลือก ประดับ ขั้บเน้นคุณสมบัติบางประการของสิ่งต่าง ๆ ให้สื่อความหมายและคุณค่าไปในทางใดทางหนึ่งเสมอ ประหนึ่งว่าเป็นของตัวแทนของสิ่งนั้น ๆ ทั้งหมด

ในบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ได้มีการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรม ดังจะเห็นได้ว่า ในวันแรกของบุญผะเหวด ชาวชุมชนวัดช้างเผือกจะมาร่วมกันแห่ผะเหวดหรือแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ซึ่งการแห่ผะเหวดนี้ตามยึดครองของชาวอีสานหรือลาว จะให้ความสำคัญกับพระเวสสันดร ตามเนื้อเรื่องเวสสันดรชาดก ที่พระเวสสันดรซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ถูกพระเจ้าสุทโธทัญ พระราชบิดาเนรเทศออกจากเมือง เหตุเพราะราษฎรมาร้องเรียนพระเจ้าสุทโธทัญ จากการที่พระเวสสันดรให้ทาน ช้างปัจจัยนาเคนทร์แก่พราหมณ์แห่งเมืองกลิงคราช แต่ในบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก กลับเลือกที่จะให้ความสำคัญกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 การให้ความสำคัญดังกล่าวนำมาซึ่งการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ตามประเด็นดังนี้

3.1 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1

ในพิธีกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ได้มีการจัดขบวนโดยให้ตัวแทนชาวบ้านจำลองเป็นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์ล้านช้างโบราณ มีหน้าที่เดินนำขบวน ในลักษณะเช่นนี้พิธีกรรมแห่พระเวสสันดรของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ได้มีการสร้างความหมายให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เป็นภาพตัวแทนของบุคคลศักดิ์สิทธิ์ ที่สร้างคุณูปการให้กับชุมชน ทุกคนในชุมชนวัดช้างเผือกมักขนานพระนามของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ว่า “เจ้าพ่อไชยเสดถา” มีหน้าที่ปกปักรักษาให้คนในชุมชนที่เปรียบเสมือนลูกมีความปลอดภัยและอยู่ร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ยังถือเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของแผ่นดินสองฝั่งแม่น้ำโขง เป็นผู้ปฏิวัติวัฒนธรรมและ ย้ายราชธานีจากนครเชียงใหม่มาตั้งราชธานีใหม่ที่นครเวียงจันทน์

ประเด็นที่น่าสังเกตอีกประเด็นหนึ่งคือ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 พิธีกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองนั้น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 จะเป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมมากกว่าพระเวสสันดร กระบวนการ เชิงพฤติกรรมในพิธีกรรมเน้นไปในทางยอพระเกียรติพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 การรำลึกถึงคุณงามความดีของพระองค์เสมือนกับเป็นภาพของพระเวสสันดรที่ทรงเอาใจใส่ทุกข์สุขของราษฎร พฤติกรรมที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เดินนำหน้าขบวนในพิธีกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง เป็นการตอกย้ำว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ก็คือพระเวสสันดร อยู่ในฐานะพระโพธิสัตว์ที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาและประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ความคล้ายคลึงกันของพระเวสสันดรกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ก็คือการเป็นชนชั้นกษัตริย์ และที่สำคัญก็คือ การมีช้างเผือกประดับบารมีเหมือนกัน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า พิธีกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองเป็นกระบวนการสร้างภาพตัวแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ให้มีฐานะเสมอเหมือนพระเวสสันดรในเวสสันดรชาดก

ภาพที่ 1 แสดงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1

ภาพที่ 2 แสดงการแห่พระเวสสันดร
ของชาวมุขมณฑลชางเผือก

3.2 ช้างเผือก (เจ้าปู่ชางเผือก)

นอกเหนือจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ที่ถูกสร้างให้เป็นภาพตัวแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์แล้ว ช้างเผือกประดับบารมีของพระองค์ ยังถูกสร้างให้เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เสมอเหมือนช้างปัจจัยนาเคนทร์ ช้างเผือกอันเป็นที่มาของชื่อวัด ได้ทำให้คนในชุมชนมีความทรงจำเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของตนเอง ในพิธีกรรม การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ของชาวมุขมณฑลชางเผือกนั้น นอกจากจะมีการถวายเครื่องสักการะแก่ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แล้ว ยังมีการบวงสรวงและรำฟ้อนถวายเจ้าปู่ชางเผือก ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ชาวมุขมณฑลชางเผือกของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ว่า “เจ้าปู่ชางเผือก” นั้น แสดงให้เห็นถึงสถานะอันสูงส่งของช้างเผือกเชือกนี้

กระบวนการเชิงพฤติกรรมในพิธีกรรมการบวงสรวงยังเป็นการสร้างภาพตัวแทนของ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ให้ช้างเผือกเชือกที่ล้มตายลงนี้มีฐานะเทียบเท่ากับช้างปัจจัยนาเคนทร์ของพระเวสสันดร และในขณะเดียวกันพื้นที่บริเวณที่ช้างเผือกเชือกนี้ได้ล้มตายลง

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ได้สั่งให้ก่อสร้างเจดีย์ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ ในลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็น การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้กับชุมชน ช้างเผือกที่ล้มตายลงไม่ใช่ช้างธรรมดาหากแต่เป็นช้างเผือก คู่บารมีของกษัตริย์ ดังนั้นการสร้างเจดีย์ไว้เป็นอนุสรณ์มิใช่เป็นเพียงแค่ว่าเพื่อเป็นอนุสรณ์ หากยังหมายรวมถึงหมุดหมายของการตั้งรกรากสร้างบ้านแปงเมือง จากเจดีย์ที่สร้างไว้เป็น อนุสรณ์กลับกลายมาเป็นมเหศักดิ์หลักบ้าน เป็นเจ้าปู่ช้างเผือกที่เป็นสิ่งสักการะและเป็น ศูนย์รวมจิตใจของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ดังนั้นพิธีกรรมบุญผะเหวดนอกจากนั้นจะเป็นการผลิตซ้ำ ความทรงจำร่วมแล้ว ยังเป็นกระบวนการในการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ที่ผ่านระบบคิด ความเชื่อของชาวชุมชนวัดช้างเผือก อีกด้วย

ภาพที่ 3 แสดงเจดีย์ช้างเผือก (เจ้าปู่ช้างเผือก)

ภาพที่ 4 แสดงพิธีการรำบวงสรวง เจ้าปู่ช้างเผือก

จากแผนภาพข้างต้นนี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความทรงจำทางสังคม ซึ่งเป็นได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ความทรงจำทางสังคมที่อยู่ในรูปแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลด้านวรรณกรรมทั้งที่เป็นมุขปาฐะและข้อมูลลายลักษณ์ ประเด็นที่สองคือ ความทรงจำที่อยู่ในรูปแบบอนุสรณ์สถาน ซึ่งเป็น การสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนวัดช้างเผือก เมื่อมีการสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคมแล้ว กระบวนการต่อมาคือชาวชุมชนวัดช้างเผือกได้นำเอาความทรงจำทางสังคมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว มาสร้างประเพณีประดิษฐ์ โดยนำเอาบุญผะเหวดที่เป็นบุญสำคัญในฮีตคองวัฒนธรรมล้านช้าง มาประดิษฐ์บุญผะเหวดในรูปแบบของชุมชน โดยมีการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองและมีพิธีกรรม รำบวงสรวงเจ้าพ่อช้างเผือก ซึ่งพิธีกรรมในประเพณีบุญผะเหวดนี้ ได้มีการสร้างภาพตัวแทนให้ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เป็นภาพแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์ เสมอเหมือนพระเวสสันดร และมีการสร้างภาพตัวแทนเจ้าปู่ช้างเผือก เป็นภาพแทนของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เสมอเหมือน ช้างปัจจัยนาเคนทร์ ที่เป็นช้างคู่บารมีของพระเวสสันดร

อภิปรายผล

ความทรงจำทางสังคมคือพื้นที่ความทรงจำร่วมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากคนในสังคม ความทรงจำทางสังคมมักปรากฏอยู่ในรูปแบบประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นประวัติศาสตร์ในชนบและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากการบอกเล่าสืบต่อกันมา ดังเช่นความทรงจำทางสังคมของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย คนในชุมชนล้วนมีการสืบทอดความทรงจำผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อดำรงเรื่องราว ความเป็นมาของตน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความทรงจำทางสังคมที่เห็นว่า ก่อนที่สังคมมนุษย์จะจัดตั้งด้วยลายลักษณ์อักษร มนุษย์ได้สร้าง “อดีต” ของตนเองผ่านความทรงจำกลุ่มทางสังคมได้พยายามสร้างและสถาปนาความทรงจำร่วม (Collective Memory) ขึ้นมาในสังคม โดยการบอกเล่า เป็นมุขปาฐะ การบอกเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของคนในชุมชน เป็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำชุดหนึ่งขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงตัวตนว่าฉันคือใคร (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2554)

ในขณะที่เรื่องเล่า และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคมให้กับกลุ่มชน การบอกเล่าเรื่องราวชุมชน สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น จึงเป็นวิธีการอนุรักษ์และสืบทอดความทรงจำทางสังคมให้คงอยู่คู่กับชุมชน การอธิบายที่มาของกลุ่มตนเอง การบอกเล่าถึงสถานที่ ผู้คน เหตุการณ์สำคัญ แสดงให้เห็นร่องรอยความคิด ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรม เอกลักษณ์ของกลุ่มชน ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในกระบวนการสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคม ที่ทำให้เกิดสำนึกร่วม นำไปสู่การสร้างพลังชุมชนที่เข้มแข็ง (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

นอกจากนี้ยังมีการบันทึกความทรงจำไว้ในหนังสือประวัติของวัดช้างเผือก โดยกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรมจัดพิมพ์ขึ้น ฉะนั้นความทรงจำที่อยู่ในรูปแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ที่เรียบเรียงขึ้นเป็นเอกสารก็คือส่วนหนึ่งในการต่อยอดความทรงจำทางสังคมไม่ให้เลือนหายไปจากสังคมนั้น พร้อมกันนี้ความทรงจำทางสังคมที่เป็นรูปธรรมของชุมชน คือการสร้างเจดีย์ช้างเผือก ซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานในการรำลึกถึงช้างเผือกคู่บารมีของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เจดีย์ช้างเผือกคือความทรงจำทางสังคมที่ ทำหน้าที่เตือนความทรงจำ พร้อมกันนี้ยังเปลี่ยนบทบาทมาเป็นมเหศักดิ์หลักบ้าน ซึ่งเป็นหมุดหมายในการตั้งรกรากและการสร้างบ้านแปงเมือง ฉะนั้นความทรงจำทางสังคมที่อยู่ในรูปแบบอนุสรณ์สถานจึงสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวไว้ใน “ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐและรูปการจิตสำนึก” ว่า รัฐไทยใช้แบบเรียนประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดว่าด้วยความรักชาติ การสร้างชาติไทย ความเป็นไทย ความเป็นชาตินิยม โดยสร้างพื้นที่ทางสังคมและการปลูกฝังจิตสำนึกร่วมกัน โดยใช้แบบเรียนเรื่องสงครามและการสร้างอนุสาวรีย์ ซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานในความทรงจำเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกล่า และมีจุดเริ่มต้นจากหมู่บ้านและครอบครัว จนกระทั่งสู่ระดับมหาคออย่างกระบวนการศึกษาของรัฐ เห็นได้ว่า แบบเรียนและอนุสาวรีย์ คือความทรงจำหนึ่ง ๆ ที่แข็งตัว

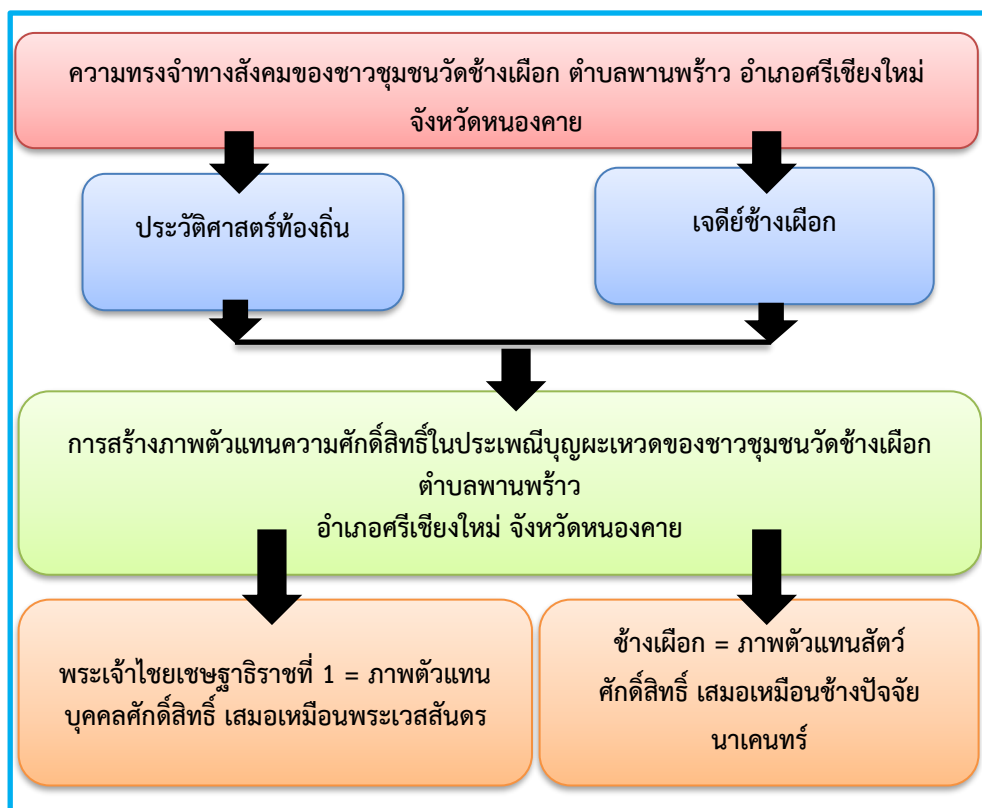

เป็นสิ่งถาวร และเป็นจิตนาการจากอดีต ที่ถูกนำมาไว้ในโลกยุคปัจจุบัน ภายใต้การให้ความหมายร่วมของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องไปถึงความเป็นชาติและอุดมการณ์ของคนในสังคมและประเทศชาติ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538)

ประเด็นการสร้างภาพตัวแทนนั้น ชาวชุมชนวัดข้างเผือกได้จัดงานบุญผะเหวดโดยพิธีกรรมแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ได้มีการให้ชาวบ้านแสดงเป็นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แต่งตัวทรงเครื่องอย่างกษัตริย์ล้านช้าง เดินนำหน้าขบวน การแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองของชุมชนวัดข้างเผือกให้ความสำคัญ กับความทรงจำทางประวัติศาสตร์มากกว่าพระเวสสันดรที่เป็นชาตก การแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองเป็น การผลิตซ้ำความทรงจำการอพยพจากนครเชียงใหม่มาสู่แผ่นดินล้านช้าง ฉะนั้นพิธีกรรมของการแห่ พระเวสสันดรเข้าเมืองที่ให้ความหมายกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 จึงเป็นกระบวนการสร้างภาพตัวแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรม เสมอเหมือนพระเวสสันดรเดินทางกลับมาสู่บ้านเมือง นอกจากนี้พิธีกรรมยังให้ความสำคัญกับช้างเผือกคู่บารมีของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 ที่ได้ล้มตายลง มีการบวงสรวงและ มีการรำฟ้อนถวาย ในลักษณะเช่นนี้ เห็นได้ว่า พิธีกรรมนั้นได้มีส่วนในการสร้างภาพแทนสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ดังจะเห็นได้ว่า ชาวชุมชนจะเรียกเจดีย์ข้างเผือกว่า “เจดีย์เจ้าปู่ข้างเผือก” ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วว่า เป็นการเลื่อนฐานะของเจดีย์ธรรมดามาเป็นมหัศจรรย์หลักบ้านที่คอยคุ้มครองชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข พฤติกรรมต่าง ๆ ในพิธีกรรมเช่น ให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 แต่งองค์ทรงเครื่องเดินนำหน้าขบวน และการถวายเครื่องสักการบูชา หรือการบวงสรวงเช่นไหว้และรำฟ้อนบวงสรวงเจ้าปู่ข้างเผือก ล้วนเป็นพฤติกรรมที่มีส่วนในการสร้างภาพตัวแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์และสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้น การสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์จึงต้องอาศัยพิธีกรรมเป็นเครื่องมือ สอดคล้องกับ ปฐม หงษ์สุวรรณ กล่าวไว้ใน “ประเพณีประดิษฐ์ในชุมชนอีสาน ลุ่มน้ำโขง” ว่า ในพิธีกรรมบุญหลวงของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีการประกอบสร้างบุคคลศักดิ์สิทธิ์ผ่านพฤติกรรมและการกระทำในเชิงพิธีกรรมที่สื่อให้เห็นภาพพระโพธิสัตว์แบบชาวบ้านที่อยู่นอกกรอบจารีตนิยม แต่อยู่ในกรอบท้องถิ่นนิยมมากกว่า ดังเช่น เจ้าพ่อกวนที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของการนับถือพุทธศาสนาผ่านการรับบทเป็นตัวแทนของพระเวสสันดรและพญาคันคากโพธิสัตว์ ดังนั้น พฤติกรรมในพิธีกรรมจึงเป็นสัญญาณในการสร้างภาพตัวแทนในการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองของชาวชุมชนวัดข้างเผือกอีกด้วย (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2560)

ทั้งนี้ หากมองพิธีกรรมการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองและการบวงสรวงเจ้าปู่ข้างเผือกในแง่ของปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) เห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้เข้ามาเกี่ยวข้องทำให้เกิด “ประเพณีประดิษฐ์” และในพิธีกรรมซึ่งเป็นขั้นตอนของประเพณีประดิษฐ์มีส่วนในการสร้างภาพตัวแทนของบุคคลศักดิ์สิทธิ์และสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ พร้อมกันนี้ยังหมายถึงการสร้างพื้นที่ความทรงจำที่ทับซ้อนด้วย พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ทางจิตวิญญาณอีกชั้นหนึ่งด้วย

จากการศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ใน
ประเพณีบุญผะเหวดของชาวมุสลิมชาวจังหวัดตาก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัด
หนองคาย สามารถสังเคราะห์และนำเสนอได้ ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงมโนทัศน์ความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์
ในประเพณีบุญผะเหวดของชาวมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่

จากแผนภาพข้างต้นนี้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความทรงจำทางสังคม ซึ่งเป็นได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นแรก ความทรงจำทางสังคมที่อยู่ในรูปแบบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลด้านวรรณกรรมทั้งที่เป็นมุขปาฐะและข้อมูลลายลักษณ์ ประเด็นที่สองคือความทรงจำที่อยู่ในรูปแบบอนุสรณ์สถาน ซึ่งเป็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคมที่ปรากฏในชุมชนวัดช้างเผือก เมื่อมีการสร้างพื้นที่ความทรงจำทางสังคมแล้ว กระบวนการต่อมาคือชาวชุมชนวัดช้างเผือกได้นำเอาความทรงจำทางสังคมที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว มาสร้างประเพณีประดิษฐ์ โดยนำเอาบุญผะเหวดที่เป็นบุญสำคัญในฮีตคองวัฒนธรรมล้านช้าง มาประดิษฐ์บุญผะเหวดในรูปแบบของชุมชน โดยมีการแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองและมีพิธีกรรม

ร่ำบวงสรวงเจ้าพ่อช้างเผือก ซึ่งพิธีกรรมในประเพณีบุญผะเหวดนี้ ได้มีการสร้างภาพตัวแทนให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1 เป็นภาพแทนบุคคลศักดิ์สิทธิ์ เสมอเหมือนพระเวสสันดร และมีการสร้างภาพตัวแทนเจ้าปู่ช้างเผือก เป็นภาพแทนของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เสมอเหมือนช้างปัจจัยนาเคนทร์ ที่เป็นช้างคู่บารมีของพระเวสสันดร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนของพระเวสสันดรและช้างปัจจัยนาเคนทร์ในประเพณีบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมจากความทรงจำทางสังคม ที่คนในชุมชนได้นำมาสร้างประเพณีประติมากรรม ตัวบททางวัฒนธรรม เช่น เรื่องเล่าและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน มุมมองด้านคติชนวิทยาและสังคมวิทยา จึงเป็นมุมมองที่เป็นประโยชน์สำหรับศึกษาทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจในวิถีชีวิตของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตลอดจนมีประโยชน์ด้านการสืบทอดและการอนุรักษ์ให้ความทรงจำทางสังคมอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ในด้านข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาความทรงจำทางสังคมกับการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในมิติอื่น ๆ ดังเช่น วรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมร่วมสมัยรวมถึงตัวบททางวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เห็นมุมมองและองค์ความรู้ใหม่ ๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องความทรงจำทางสังคมและการสร้างภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์ในประเพณีงานบุญผะเหวดของชาวชุมชนวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จากเนื้อหาที่นำเสนอในบทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องเวสสันดรชาดกกับการประกอบสร้างทางวัฒนธรรมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ปฐม หงษ์สุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความรู้ในเรื่องแนวคิดและข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์ด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณเพื่อนนิสิตระดับปริญญาเอก สาขาภาษาไทย ที่ให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- การศาสนา, กรม. (2545). ประวัติวัดช้างเผือก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

- คำมี ศรีสวัสดิ์. (15 กรกฎาคม 2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. (กอบชัย รัฐอุบล, ผู้สัมภาษณ์)
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). ชชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และการจัดจ้านึก. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2560). ประเพณีประเพณีในชุมชนอีสานลุ่มน้ำโขง. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สมพร พิมมาลา. (16 กรกฎาคม 2562). ประวัติศาสตร์การสร้างเจดีย์ช้างเผือก วัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. (กอบชัย รัฐอุบล, ผู้สัมภาษณ์)
- สมโภชน์ กุประดิษฐ์. (15 กรกฎาคม 2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของวัดช้างเผือก ตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. (กอบชัย รัฐอุบล, ผู้สัมภาษณ์)
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2554). ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน ทิศทางใหม่ของการศึกษาประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.).
- Halbwachs, M. (1992). On Collective Memory. Transl./ed. LA Coser. Chicago: University of Chicago Press.
- Hall, S. (1997). Representation Cultural Representations and Signifying Practices. London: Sage Publications.

การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4^{*}
SCHOOL MANAGEMENT TO PROMOTE CAREERS FOR SECONDARY
SCHOOL STUDENTS EXPAND EDUCATIONAL OPPORTUNITIES
NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATION AREA OFFICE 4

มานพ เสียมไหม

Manop Siammai

วีระยุทธ ชตะกาญจน์

Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

สุระพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์

Surapong Uasiripornrit

โรงเรียนท่าศาลาประสิทธิ์ศึกษา

Thasalaprasitsuksa School, Thailand

E-mail: manop94165@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา โดย 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใช้ตารางวิเคราะห์เนื้อหา 2) ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีโดยคัดเลือก ได้แก่ โรงเรียนบ้านวังลุง บ้านเขายวนเฒ่า วัดเทวดาราม ชุมชนวัดบางคู และเคียงศิริ ด้วยแบบสัมภาษณ์ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจากผู้บริหาร 20 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ 4) ยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา 5) ตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม และ 6) ประเมินความเป็นไปได้และควมมีประโยชน์จากผู้บริหาร 20 คน ด้วยแบบสอบถาม โดยใช้

^{*} Received 18 May 2021; Revised 20 October 2021; Accepted 25 October 2021

ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และสภาพแวดล้อม 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ 2.1) ปัจจัยนำเข้า การบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบริหารบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป 2.2) ด้านกระบวนการ คือ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ การปรับปรุงและการรายงานผล มีการประสานงานเป็นการขับเคลื่อน 2.3) ด้านผลผลิต คุณภาพผู้เรียนและประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัดสนับสนุน และองค์กรภายนอกให้การสนับสนุน 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบ มีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสถานศึกษา, ส่งเสริมงานอาชีพ, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the conditions and guidelines for school management to promote careers, 2) develop a model of school management to promote professional work, 3) examine the school management model to promote career work for secondary school students, expand educational opportunities. Nakhon Si Thammarat Primary Education Area Office 4 1) Study relevant documents and research using the content analysis table, 2) Study the condition and guidelines for managing educational institutions with good practice by selecting: Ban Wang Lung School. Ban Khao Yuan Tao Wat Devaram 3) Study management guidelines from 20 executives with interview form 4) Draft school management model 5) Examine the draft school management model by group discussion and 6) Evaluate the possibilities and benefits of 20 executives with questionnaires using averages and standard deviations to analyze data. The results showed that 1) Conditions and guidelines for managing schools to promote careers for secondary school students, expand educational opportunities including inputs, processes, productivity and environment, 2) The result of creating a school management model is 2.1) Import factors, 4 areas of school administration, academic, personnel management, budget, and general administration. 2.2) Operations, audits, adjustments, and reporting 2.3) Coordination of productivity, learner quality, and management efficiency, success conditions including support

agencies and external organizations to support 3) The results of the form inspection can be implemented at a high level. They are most useful at the highest level.

Keywords: School Management, Career Promotion, Educational Opportunities Expansion Schools

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ทรงมีพระราชโบายด้านการศึกษา ประกอบด้วย การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงมีคุณธรรม การมีงานทำมีอาชีพ และการเป็นพลเมืองดี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักถึงภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาประชากรของชาติให้เป็นคนไทยในอนาคตจะต้องมีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้าน มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 คือมีทักษะสูงเป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ และเกษตรกรยุคใหม่ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพในสภาพจริงนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้สะท้อนข้อมูลออกมา ดังเช่น อมเรศ ศิลาอ่อน กล่าวว่าการศึกษาในปัจจุบันสร้างคนให้ทำอะไรไม่เป็น เด็กไม่รู้ว่าตนเองถนัดอะไร มีปัญหาในการตัดสินใจในวิชาชีพ ดังนั้นการศึกษาควร “ฝึกให้รู้จริง ฝึกให้ทำเป็น” นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาประมาณร้อยละ 70 ที่เหลือประมาณร้อยละ 30 ออกไปสู่ตลาดแรงงานซึ่งต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน ดังนั้นการเชื่อมโยงการมีงานทำ ทักษะการทำงานน่าจะเหมาะสมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) คณะอนุกรรมการด้านการวิจัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เน้นการเชื่อมโยงการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการทำงานได้จริงการมีงานทำรวมทั้งการประกอบอาชีพของผู้เรียนเพื่อผลักดันการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถบนฐานความถนัดและความสนใจตนเองซึ่งสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของภาคการผลิตหรือกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้มีคุณธรรม จริยธรรมและทักษะวิชาชีพเพียงพอต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม แต่สภาพปัจจุบันพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะ ทักษะคิดและจิตสำนึกต่องานอาชีพจากปัญหาดังกล่าวโรงเรียนจึงถือเป็นภารกิจจำเป็นในการพัฒนาจุดเน้นด้านอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพให้นักเรียน โดยจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมให้นักเรียนมีทักษะวิชาชีพเพียงพอต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน การปฏิบัติของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังไม่เด่นชัด ทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาอาชีพตามหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนไม่ชัดเจนขาดความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุน นักเรียน

ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดทักษะสำคัญในด้านนี้จากสภาพปัญหาอุปสรรคถือว่าเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านอาชีพของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 เพื่อให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนที่สนใจรูปแบบโดยทั่วไปนำรูปแบบที่ได้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ส่งเสริมทักษะงานอาชีพซึ่งจะทำให้ นักเรียนเกิดความรู้อยู่ มีทักษะงานอาชีพตามความถนัดความสนใจ และเป็นการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม (Mixed Methods Research) โดยมีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แหล่งข้อมูล 1.1) สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 1.2) แนวคิดในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 1.3) แนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ตารางวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ
4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการ โดยศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และสภาพแวดล้อม ดำเนินการดังนี้

1. แหล่งข้อมูล โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการคัดเลือกโรงเรียนที่มีบริบทการบริหารที่แตกต่างกัน จำนวน 5 โรงเรียนเป็นตัวแทนอำเภอละ 1 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านวังลุง อำเภอพรหมคีรี 2) โรงเรียนบ้านเขายวนเฒ่า อำเภอสิชล 3) โรงเรียนวัดเทวดาราม อำเภอท่าศาลา 4) โรงเรียนชุมชนวัดบางคู อำเภอขนอม และ 5) โรงเรียนเคียงศิริ อำเภอนบพิตำ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบศึกษาเอกสารเพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการ 2) แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 2.1) ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (อมเรศ ศิลาอ่อน, 2552) 2.2) กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการ 2.3) นำข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขแบบศึกษาเอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) 2 ระยะ คือระยะการศึกษาก่อนลงภาคสนาม และการศึกษาภาคสนาม 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างเป็นกรอบแนวทางในการสังเกตปฏิสัมพันธ์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ 2) การเลือกสนาม ผู้วิจัยได้เลือกโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการ 3) สร้างความสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงข้อมูลที่สะท้อนปรากฏการณ์จริงเกี่ยวกับการบริหารจัดการ 4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 4.1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4.2) การวิเคราะห์เอกสารใช้ข้อมูลจากเอกสารซึ่งประกอบด้วย แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ

1. แหล่งข้อมูล เป็นการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาถึงวิธีปฏิบัติในการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย งานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตและ

สภาพแวดล้อม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพในโรงเรียน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างไปสัมภาษณ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาตามแบบสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยการบันทึกแล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอแบบพรรณนาความเรียง

ขั้นตอนที่ 4 การยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 - 3 มาดำเนินการ ดังนี้

1. นำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการในขั้นตอนที่ 1 - 3 มาสังเคราะห์และยกร่างรูปแบบ

2. ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะและจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบร่างรูปแบบ ดำเนินการดังนี้

1. แหล่งข้อมูล การดำเนินการตรวจสอบร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสถานศึกษา จำนวน 11 คน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารการศึกษาที่กำกับนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษา จำนวน 6 คน

1.2 เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จได้รับการยอมรับในการบริหารจัดการสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2.1) ร่างรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 2.2) ประเด็นสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) มีดังนี้ วิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาและสร้างประเด็นสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาฉันทามติ (Consensus)

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบ

1. แหล่งข้อมูล ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 โรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2.1) สันทนากลุ่ม เพื่อหาระดับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ 2.2) แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ 2.2.1) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถาม 2.2.2) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ 2.2.3) ปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 3.1) รับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารโรงเรียนโดยแบบ 3.1.1) รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 3.1.2) แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ 3.2) ดำเนินการสัมภาษณ์รับฟังความคิดเห็นผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบด้วยแบบสอบถาม 3.3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม มีความสมบูรณ์จำนวน 20 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความมีประโยชน์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เกณฑ์การตัดสินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าไม่เกิน 1.00 ถือว่าผ่านการประเมินตามเกณฑ์ (กริเดช พิมพ์ทองงาม, 2552) ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ มีผลการตรวจสอบคุณภาพ +1 หมายถึงข้อคำถามสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มทั้ง 4 องค์กรประกอบ ดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า มีการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้งานอาชีพกับเครือข่ายทั้งในและนอกห้องเรียน 2) มีกระบวนการนำเสนอผลการดำเนินงานหน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนได้รับรู้ในความสำเร็จร่วมกัน กลไกสู่ความสำเร็จคือการประสานงาน 3) ผลผลิต สถานศึกษามีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านอาชีพโดยเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนด้วย 4) สภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนพบว่ามีอาชีพทำสวนยางพาราและสวนผลไม้มีฐานะยากจนแต่ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาทั้งด้านแรงงานและภูมิปัญญาในการสนับสนุน แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพให้ผู้เรียนโดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านฝีมือมีความขยันอดทนและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ในสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพหรือบูรณาการในสาระวิชาอื่น ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ สมศักดิ์ แสงสว่าง ผู้บริหารโรงเรียนเคียงศิริ ได้กล่าวว่า “งานพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนต้องจัดทำหลักสูตรสาระเพิ่มเติมเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมในการสอนวิชาชีพกับเครือข่ายในท้องถิ่น” (สมศักดิ์ แสงสว่าง, 2563) ด้านกระบวนการบริหาร การวางแผน การรายงานผลโรงเรียนต้องมีกระบวนการนำเสนอผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนได้รับรู้ชื่นชมความสำเร็จร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ ประทุมมาศ รุ่งยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนวัดเทวดารามได้กล่าวว่า “การวางแผนการรายงานผลของโรงเรียนจะต้องมีการนำเสนอผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนได้ชื่นชมผลสำเร็จร่วมกัน” (ประทุมมาศ รุ่งยิ่ง, 2563) กลไกสู่ความสำเร็จ คือ การประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ ประเทือง นุ่นสงค์ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านเขายวนเฒ่า ได้กล่าวว่า “สถานศึกษาต้องมีการประสานงานในการส่งเสริมสนับสนุนองค์ความรู้ด้านอาชีพโดยเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้ปกครองและชุมชนด้วยสภาพแวดล้อมสภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน ชุมชนมีอาชีพทำสวนยางพาราและสวนผลไม้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนแต่ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาดีทั้งด้านแรงงานและภูมิปัญญาในการสนับสนุนโรงเรียน” (ประเทือง นุ่นสงค์, 2563)

2. ผลการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้าได้แก่การบริหารงาน 4 ด้าน 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านการบริหารทั่วไป องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการวางแผน (Plan) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการลงมือปฏิบัติ (Do) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการตรวจสอบ (Check) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการปรับปรุง (Act) ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการรายงานผล (Report) กลไกสู่ความสำเร็จ คือ การประสานงาน (Coordinating) องค์ประกอบที่ 3 ด้านผลผลิตของการบริหารจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารจัดการสถานศึกษา 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ผลการยกย่องตามองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาพบว่า หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับอาชีพในท้องถิ่นและความต้องการของตลาด มีการร่วมกับสถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่พัฒนาหลักสูตรการสอนอาชีพในโรงเรียน หลักสูตรเน้นให้นักเรียนมีเจตคติและมีทักษะในการประกอบอาชีพ หลักสูตรมีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงเน้นการประเมินทักษะปฏิบัติและประเมินผลงานของนักเรียนมากกว่าการประเมินทฤษฎีหรือด้านความรู้ให้โรงเรียนได้โอกาสสรรหาครูที่มีความรู้เกี่ยวกับการสอนอาชีพหรือครูที่มีทักษะด้านการประกอบอาชีพ ให้โรงเรียนมีโควตาพิเศษสำหรับ

การเลื่อนเงินเดือนสำหรับครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน โรงเรียนร่วมกับสถาบันสอนอาชีพหรือสถานประกอบการในการพัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับการสอนอาชีพ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้มีทักษะด้านอาชีพนำภูมิปัญญาเป็นวิทยากรท้องถิ่นสอนในโรงเรียน

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากและควมมีประโยชน์ของการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นไปได้และควมมีประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ไปใช้ด้านงานวิชาการ

รายการ	ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้			ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการนำควมมีประโยชน์ไปใช้		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความเป็นไปได้	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความเป็นไปได้
งานวิชาการ	4.06	0.68	มาก	4.48	0.74	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความเป็นไปได้และควมมีประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาด้านงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.68) และระดับความคิดเห็นที่มีต่อควมมีประโยชน์อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.74)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นไปได้และควมมีประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ไปใช้ ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

รายการ	ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้			ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการนำควมมีประโยชน์ไปใช้		
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความเป็นไปได้	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	ระดับความเป็นไปได้
ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	3.70	0.84	มาก	4.44	0.50	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเป็นไปได้และควมมีประโยชน์ของการนำรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ไปใช้ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($x = 3.70$, S.D. = 0.84) และระดับความคิดเห็นที่มีต่อควมมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($x = 4.44$, S.D. = 0.50)

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นผลการศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จด้านปัจจัย 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารบุคคล ด้านบริหารงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารแบบโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือขั้นการวางแผน ขั้นการดำเนินงาน ขั้นการตรวจสอบ ขั้นการปรับปรุง และขั้นการรายงานผล โดยมีการประสานงานเป็นกลไกขับเคลื่อนใช้วงจรบริหารคุณภาพ 5 ขั้นตอน และมีการสร้างเครือข่ายเป็นกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนมีการวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจเป้าประสงค์ จัดการเรียนการสอนส่งเสริมงานอาชีพ โดยกำหนดเป้าหมายให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการทำงานโรงเรียนกำหนดหน้าที่และภารกิจแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน มีการตรวจสอบติดตามการทำงาน นำผลที่ได้ไปปรับปรุงและรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) นอกจากนี้การศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ มนตรี แก้วสำโรง เป็นกระบวนการการบริหารที่ใช้การจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้านผลผลิตได้แก่ผลผลิตด้านคุณภาพผู้เรียนและผลผลิตด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เป็นการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน มุ่งพัฒนาทักษะงานอาชีพให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมเกิดทักษะด้านฝีมือ มีความขยันอดทน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีการจัดการเรียนการสอนในสาระงานอาชีพและบูรณาการในสาระวิชาอื่น ๆ และจัดในสาระเพิ่มเติม หลักสูตรการสอนวิชาชีพต้องมีความสอดคล้องกับสภาพบริบทหรืออาชีพในท้องถิ่นและสัมพันธ์กับภาคการตลาด (มนตรี แก้วสำโรง, 2553) ซึ่งนอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ อำนาจ ธีระวนิช ที่กล่าวว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งฝึกทักษะด้านการประกอบอาชีพให้ผู้เรียนโดยมุ่งหวังให้เกิดทักษะด้านฝีมือ มีความขยันอดทน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน องค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จการบริหารจัดการสถานศึกษา คือนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก มี 3 องค์ประกอบ 1 เงื่อนไขความสำเร็จในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันในเชิงระบบ (อำนาจ ธีระวนิช, 2553)

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา เป็นรูปแบบที่มุ่งให้โรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงบริบทชุมชนความต้องการของนักเรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนมีความต้องการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้หลังจบการศึกษาภาคบังคับ แต่โรงเรียนจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนปกติทั่วไป มุ่งเน้นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือผลการทดสอบระดับชาติเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ได้ยึดโยงกับสภาพของพื้นที่ (Area Based) ทำให้การจัดการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การพัฒนาบุคลากรการสร้างขวัญกำลังใจสร้างแรงจูงใจให้จัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เป็นข้าราชการครูที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาทั่วไป ไม่ได้มีข้าราชการครูที่จบการศึกษาด้านอาชีพ จึงขาดความรู้ความสามารถในการสอนอาชีพ แต่ครูที่มีความสนใจบางคนก็สามารถสอนอาชีพได้ เช่นงานเกษตร ดังนั้นการพัฒนาครูการเสริมแรงจูงใจการสร้างขวัญกำลังใจของครูโรงเรียนควรร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาครูให้มีความรู้ด้านการสอนอาชีพ เช่นสถาบันอาชีวศึกษา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้ประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ของครูได้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การจัดสรรอัตราครูสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาคควรกำหนดตำแหน่งครูที่มีวุฒิทางด้านสายอาชีพตามความต้องการ งานงบประมาณ ได้แก่ การจัดสรรทรัพยากรให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามรายหัวนักเรียนเหมือนกับโรงเรียนทั่วไป ซึ่งการจัดสรรงบประมาณแบบรายหัวนี้ให้การอุดหนุนรายหัวนักเรียนเท่ากันหมดทุกคนนั้น ยิ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูงขึ้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรส่งเสริมให้โรงเรียนมีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในลักษณะของหุ้นส่วนพัฒนา (Partnerships) ด้านกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การลงมือปฏิบัติ (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) 4) การปรับปรุง (Act) 5) การรายงานผล (Report) และ 6) การประสานงาน (Coordinating) เป็นกลไกสู่ความสำเร็จ กระบวนการที่สำคัญคือการรายงานผลการดำเนินงาน ซึ่งโรงเรียนต้องรายงานผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัด นอกจากนี้การศึกษาของ สุนทร โคตรบรรเทา นำแนวคิดของ อองรี ฟาโยล์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในองค์กรราชการโดยทั่วไปโดยได้เพิ่มการประสานงาน (Coordinating) เพื่อให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินการไปสู่เป้าหมายเดียวกัน การรายงาน (Reporting) ผลการปฏิบัติขององค์กรเพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ด้านผลผลิตของกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพ 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านประสิทธิภาพการบริหาร ด้านคุณภาพผู้เรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองมีอาชีพทำสวนยางพาราดังนั้นโรงเรียนจึงส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้นักเรียนที่จบการศึกษาแล้วเป็นแรงงานที่มีคุณภาพสามารถประกอบ

อาชีพและช่วยเหลือครอบครัวได้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2554) นอกจากนี้แนวคิดของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะด้านอาชีพและสามารถประกอบอาชีพได้หลังจบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2557) ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการนั้น โรงเรียนเป็นองค์กรที่ได้รับการยกย่องและเชื่อถือในชุมชน โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมงานอาชีพให้กับชุมชน เงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการ ได้แก่ 1) นโยบายการจัดการศึกษา 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีงบประมาณในการพัฒนาและมีการนิเทศกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน สิ่งเหล่านี้เป็นเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพได้เป็นอย่างดีแต่ผู้บริหารหรือบุคลากรในโรงเรียนตลอดจนชุมชนต้องมีการประสานงานกับเครือข่ายให้ชัดเจน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกชั้นตอน

การบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จะประสบผลสำเร็จได้นั้นการประสานงานและการมีส่วนร่วมจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ อีกทั้งยังมี บุญชม ศรีสะอาด ที่กล่าวถึงรูปแบบซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต 4) สภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือเป็นระบบเปิดองค์ประกอบของรูปแบบจะเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของรูปแบบที่ดี ปัจจัยนำเข้ารูปแบบ เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาขั้นพื้นฐาน และบริหารงานภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งกระจายอำนาจให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคล มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยปรับเปลี่ยนหลักสูตรหรือมาตรฐานของการศึกษาชาติให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงบริบทชุมชนความต้องการของนักเรียนตลอดจนความต้องการของตลาดแรงงานหรืออาชีพในชุมชนกับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) อีกทั้งยังมี ประภาพร ชื้อสทิธิกุล ที่กล่าวไว้ว่า การบริหารโรงเรียนเป็นฐานคือการให้ผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนคณะครู ผู้ปกครองชุมชนมีอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารตนเองในลักษณะเชิงเบ็ดเสร็จให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียนผู้ปกครองและชุมชนที่มีความเชื่อว่าการให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่มากขึ้นจะทำให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนสูงขึ้นมีความยืดหยุ่นมากขึ้นและมีผลผลิตดีขึ้น (ประภาพร ชื้อสทิธิกุล, 2560)

การตรวจสอบรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความมีประโยชน์เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบตามขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบตามระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อตรวจสอบรูปแบบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไอซ์เนอร์ (Eisner) ที่ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มี

ประสบการณ์และปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยดำเนินการตามขั้นตอน การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการศึกษา จากผู้บริหารโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิ การยกร่างรูปแบบการตรวจสอบรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้ในระดับมากที่สุด (Eisner, E, 1976)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงานบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านกระบวนการ คือ การวางแผน การดำเนินงาน การตรวจสอบ การปรับปรุง และการรายงานผล ด้านผลผลิต คือ ผลผลิตด้านคุณภาพผู้เรียน ผลผลิตด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และด้านสภาพแวดล้อม คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคมี ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบ ปัจจัยนำเข้าได้แก่การบริหารงาน งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป กระบวนการ 5 ขั้นตอน ขั้นการวางแผน (Plan) ขั้นลงมือปฏิบัติ (Do) ขั้นตรวจสอบ (Check) ขั้นปรับปรุง (Act) ขั้นรายงานผล (Report) กลไกสู่ความสำเร็จ คือการประสานงาน (Coordinating) ด้านผลผลิตของการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เงื่อนไขความสำเร็จของการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ การตรวจสอบรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะการนำรูปแบบไปใช้ ผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดให้โรงเรียนมีการจัดการศึกษายึดพื้นที่เป็นฐาน ควรปรับกฎเกณฑ์ให้เอื้อต่อการนำรูปแบบไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และตลาดแรงงาน ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจการส่งเสริมงานอาชีพให้กับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ข้อเสนอแนะการวิจัย กระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ครอบคลุมคุณภาพมาตรฐานทางวิชาชีพด้วย นอกจากประเมินความรู้ของนักเรียนด้านวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการโครงการอาชีพที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง และจัดระบบการพัฒนาทักษะวิชาชีพไปสู่การเกิดรายได้และการประกอบอาชีพ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารหรือรูปแบบหลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมชุมชนและตลาดแรงงาน เข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็น แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเป็นสังคม Thailand 4.0

เอกสารอ้างอิง

- กริเดช พิมพ์ทองงาม. (2552). สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 1). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ประทุมมาต รุ่งยิ่ง. (20 กรกฎาคม 2563). การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. (มาณพ เสียมไหม, ผู้สัมภาษณ์)
- ประเทือง นุ่นสงค์. (20 กรกฎาคม 2563). การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. (มาณพ เสียมไหม, ผู้สัมภาษณ์)
- ประภาพร ชื้อสิทธิกุล. (2560). หลักการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนตรี แก้วสำโรง. (2553). การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สมศักดิ์ แสงสว่าง. (20 กรกฎาคม 2563). การสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมงานอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. (มาณพ เสียมไหม, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาโรงเรียนดีประจำตำบลสู่โรงเรียนทำมาหากินสมัยใหม่ เพื่อสร้างคน สร้างงาน สร้างชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2557). ภารกิจและนโยบาย. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2558 จาก <http://www.vec.go.th/Default.aspx?tabid = 87>

- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). แนวทางการร่นำพระราโชบายด้านการศึกษาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). สมุทรปราการ: บริษัท เอส. พี. เค การพิมพ์ จำกัด.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2554). หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน.
- อมเรศ ศิลาอ่อน. (18 มิถุนายน 2552). การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการวิจัยพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (สุชาติ วงศ์สุวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- อำนาจ ธีระวนิช. (2553). การจัดการยุคใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Eisner, E. (1976). Educational connoisseurship and criticism. *Journal of Aesthetic Education*, 39(2), 192-193.

รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัย ในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1*

THE MODEL OF GOOD GOVERNANCE ADMINISTRATION UNDER THE COLLEGE IN SOUTH VOCATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTE 1

ณชธร รอบคอบ

Nachatorn Robkob

นพรัตน์ ชัยเรือง

Nopparat Chairuang

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

ชูศักดิ์ เอกเพชร

Choosak Ekapetch

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Surat Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: nachatornr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 2) การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 3) ตรวจสอบยืนยันความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหาร 45 คน ครูผู้สอน 183 คน และเจ้าหน้าที่ 94 คน รวมจำนวน 322 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารวิทยาลัยต้นแบบในพื้นที่สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เลือกแบบเจาะจง จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 324 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความเหมาะสม แบบประเมินความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหา นักเรียนขาดความรับผิดชอบ มุ่งความรู้มากกว่าคุณธรรม ครูขาดการทำวิจัย การบริการไม่ตอบโต้ทักชุมชน ขาดกลไกทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ตามหลักธรรมาภิบาล

* Received 7 June 2021; Revised 12 October 2021; Accepted 16 October 2021

ความต้องการพัฒนา ได้แก่ มุ่งเน้นความรับผิดชอบ การมีวินัย การวิจัย การมีส่วนร่วม การทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม มุ่งเน้นหลักธรรมาภิบาล และเร่งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ 2) ผลการสร้างและพัฒนาารูปแบบ มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักความ โปร่งใส หลักความเสมอภาค หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม หลัก ประสิทธิภาพ และหลักนิติธรรม 3) ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด มีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหาร, หลักธรรมาภิบาล, สถาบันการอาชีวศึกษา, ภาคใต้

Abstract

The objectives of this research article were to 1) examine problems and needs for developing the administration applied by good governance, 2) create and develop a model for such administration, and 3) verify as well as affirm the feasibility for the model being applied in the south vocational educational institute¹. This study applied a Mixed-methods research design. Concerning the research methodology applied in this study, the data was analyzed using Exploratory Factor Analysis: (EFA). The research comprised 322 samples: 45 college executives, 183 teachers, and 94 college staff members. It also included 2 executives of college in the areas of the south vocational educational institute¹ whose data was collected by using an in-depth interview. The total number of samples was then 324. The research instruments were questionnaires, 5-level estimation scale. In-depth interview. Suitability assessment and Feasibility assessment form. Concerning data analysis, the statistics were used, which included frequency, percentage, mean and standard deviation. The findings were below. 1) The students lacked responsibilities and prioritized knowledge over morality, their teachers were not capable of doing research, the services did not satisfy the communities' needs, insufficient maintenance of art and culture, as well as local wisdoms and bad good governance, were found, needs for development in terms of responsibility, discipline, research, participation, maintenance of art and culture were required, and a model for good governance emphasizing transparency, morality, and cooperation with workplaces were needed. 2) The creation and development of the model included 8 components: the rule of law, morality, responsibility, transparency, participation, equality, worthiness, and effectiveness. 3) Another finding on affirming the model

revealed that it was suitable and rated at the highest level while its feasibility was likewise at the same level.

Keywords: Model, Administration, Good Governance Principles, Vocational Institute, South

บทนำ

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงมานานแล้วในสังคมตะวันตก แต่ได้มีการกล่าวถึงอย่างจริงจังในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อไม่นานมานี้ การบริหารจัดการที่ดีเป็นหลักการทำงานสำหรับองค์การภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การบริหารราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล อันจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจศรัทธาและไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีเพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมและภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายภาคธุรกิจ ให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นพลังเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติหรือป้องกันภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะเมื่อสังคมรับรู้ถึงความยุติธรรมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องความเป็นคนไทยในกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ไชยวัฒน์ คำชู, 2545)

การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ และแนวนโยบายเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555 - 2569 ในยุคปัจจุบันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีประเด็นสำคัญหลายด้านโดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษาและการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจการบริหารตาม มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ด้านการบริหารวิชาการด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารทั่วไป และด้านงบประมาณ คณะกรรมการการอาชีวศึกษาใช้แนวทาง Strategic Performance, Based Budgeting: SPBB และ Formula Funding โดยการจัดงบประมาณตามความจำเป็นพื้นฐานมีความเสมอภาค และตลอดถึงการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อพัฒนาการจัดอาชีวศึกษา (คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555)

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เป็นสถาบันที่เกิดขึ้นตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติ การอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2551 มาตรา 13 โดยการรวมสถานศึกษาที่มีการจัดการศึกษาในระดับ ปริญญาตรีในเขตจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง รวม 11 แห่ง ซึ่งวิทยาลัยต่าง ๆ ในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 มีภารกิจที่ไม่เหมือนกันทั้งหมด และสถาบันมีภารกิจหลักที่สำคัญ คือ การผลิตและพัฒนากำลังด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพ การส่งเสริม การวิจัยและนวัตกรรม การบริการวิชาการวิชาชีพสู่สังคมชุมชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล การดำเนินการให้บรรลุผล ตามภารกิจดังกล่าว จึงมีความจำเป็นในการบริหารจัดการที่ดีของวิทยาลัยในสังกัดสถาบัน การอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 ซึ่งแต่ละวิทยาลัยอาจมีบริบทและภารกิจที่แตกต่างกัน ดังนั้น รูปแบบ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีรูปแบบเป็น เครื่องมือในการบริหารจัดการที่เหมาะสมเชื่อถือได้ และควรได้มาจากการศึกษาวิจัยและพัฒนา อย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงมีความสนใจทำการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัด สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือและสามารถบริการทางการศึกษาได้สอดคล้อง กับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทำให้ประเทศชาติประหยัดทรัพยากรและงบประมาณ เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการบริหารที่ดีแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542) ดังนั้น ในการบริหารจัดการจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) หรือที่เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัด สถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1
2. เพื่อสร้างและพัฒนา รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยใน สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1
3. เพื่อตรวจสอบยืนยันความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-methods Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารหลักธรรมาภิบาล

ขอบเขตของการวิจัย ขอบเขตด้านพื้นที่คือสถานศึกษาที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคชุมพร วิทยาลัยเทคนิคสุราษฎร์ธานี วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุราษฎร์ธานี

วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช วิทยาลัยเทคนิคสิชล วิทยาลัยเทคนิคทุ่งสง วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือนครศรีธรรมราช วิทยาลัยการอาชีพนครศรีธรรมราช วิทยาลัยอาชีวศึกษานครศรีธรรมราช วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช และวิทยาลัยเทคนิคพัทลุง รวม 11 แห่ง ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษา การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล การจัดอาชีวศึกษา สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ วิธีการดำเนินการวิจัย มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้ 1 การศึกษาสภาพปัญหาของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มี 4 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นการศึกษาวិเคราะห์การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็น (Issue Content Analysis) เพื่อศึกษาองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ การบริหารสถานศึกษา การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล การจัดอาชีวศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ

ชั้นที่ 2 ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานและความต้องการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล 1) สร้างเครื่องมือคือแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรในวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 คือ ผู้บริหาร 48 คน ครู 1,159 คน และบุคลากร 435 คน รวมจำนวน 1,642 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางใช้สูตรคำนวณกรณีทราบจำนวนประชากรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ทำการเลือกแบบชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจ เป็นผู้บริหาร 45 คน ครู 183 คน และเจ้าหน้าที่ 94 คน รวมทั้งสิ้น 322 คน นำมาสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิดที่ได้จากการศึกษาในขั้นแรก 2) ศึกษาความตรงเชิงเนื้อหาโดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารการศึกษาและบริหารสถานศึกษา เลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = Index of Item-Objective Congruence) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของภาษา 3) ปรับปรุงแบบสอบถามที่ได้รับการแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ โดยนำมาแก้ไขเหลือข้อคำถาม 90 ข้อ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ปรึกษาพิจารณาเพื่อนำไปทดลองใช้ 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหาร ครู และบุคลากร ของวิทยาลัยการอาชีพเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ไม่ใช่ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 40 คน แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

(สมบูรณ์ สุริยวงศ์ และคณะ, 2552) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.986 5) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

ขั้นที่ 3 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เลือกแบบเจาะจง จำนวน 2 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive Interview) แบบสัมภาษณ์มี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ เช่น ชื่อ สกุล ตำแหน่ง ที่ทำงาน วันเวลาสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นข้อความลักษณะแบบกึ่งมีโครงสร้างอธิบายการตอบคำถามความคิดเห็นในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ตอนที่ 3 เป็นข้อความลักษณะปลายเปิดเขียนอธิบายข้อเสนอแนะ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดกลุ่มความสัมพันธ์ขององค์ประกอบและตัวแปรจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยการนำองค์ประกอบตัวแปรที่ได้จากขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาสังเคราะห์แล้วจัดกลุ่มเป็นโมเดลโครงสร้าง เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นโมเดลเชิงทฤษฎี (Theoretical Model)

ตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 การสร้างและพัฒนารูปแบบ โดยการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรและองค์ประกอบ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป มี 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) หาองค์ประกอบและตัวแปรการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยวิธีการสกัดปัจจัย (Principal Component Analysis: PCA) หมุนแกนแบบออร์ทोगอนอล (Orthogonal) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax) หาค่าไอแกน (Eigen Value) ค่าร้อยละของความแปรปรวนและค่าน้ำหนักตัวแปร (Factor Loading) เพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สร้างปัจจัยร่วม (Common Factor) โดยการสกัดตัวแปร (Principle Component Factoring) เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวแปรที่เหมาะสมนำไปสร้างหรือลดจำนวนตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าสถิติตามแบบ Kaiser - Meyer - Olkin (KMO) และ Bartlett's Test of Sphericity โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ขั้นที่ 2 สร้างโมเดลรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โดยนำผลที่ได้จากขั้นที่ 1 วิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยันเหลือเฉพาะตัวแปรสำคัญที่เหมาะสม โดยพิจารณาความสัมพันธ์จากค่าน้ำหนักของตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ นำมาสรุปประมวลผลแล้วสร้างโมเดลรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

ตอนที่ 3 การตรวจสอบและประเมินยืนยันรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล
ของวิทยาลัยในสังกัด สถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 การตรวจสอบและประเมินยืนยัน
รูปแบบ มี 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โดยการนำร่างรูปแบบที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารที่ได้จากการเลือกวิธีเจาะจง จำนวน 9 คน ตรวจสอบยืนยันโดยการจัดให้มีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ (Propriety) โดยวิธีใช้แบบการตรวจสอบรูปแบบ

ชั้นที่ 2 การประเมินยืนยันความเป็นไปได้ (Feasibility) และความมีประโยชน์ (Usefulness) ของรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ทำการประเมินโดยผู้บริหารวิทยาลัยทั้ง 11 แห่ง คือผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งสิ้น 22 คน โดยใช้แบบการประเมินยืนยันรูปแบบ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล โดยการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประเด็น (Issue Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาสรุปสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล

สภาพปัญหา	ความต้องการพัฒนา
ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ ขาดวินัย	ควรมุ่งเน้นความรับผิดชอบ การมีวินัย
มุ่งความรู้มากกว่าคุณธรรม	มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้
ครูขาดความสามารถในการวิจัย	ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน
การบริการยังไม่ตอบโจทย์ทุกชุมชน	มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส
ขาดการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	มุ่งการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น
ขาดระบบคุณธรรม หลักธรรมาภิบาล	มุ่งเน้นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

จากตารางพบว่า สภาพปัญหา ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ มุ่งความรู้มากกว่าคุณธรรม ครูขาดความสามารถในการวิจัย การบริการยังไม่ตอบโจทย์ทุกชุมชน ขาดกลไกในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดหลักธรรมาภิบาล ความต้องการพัฒนา ควรมุ่งเน้นความรับผิดชอบ การมีวินัย การวิจัย การมีส่วนร่วม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มุ่งเน้นการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นความโปร่งใส ระบบคุณธรรม และเร่งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ

2. ผลการสร้างและพัฒนาารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยวิธีสกัดปัจจัยให้เหลือจำนวนตัวแปรที่เหมาะสม นำผลจากการวิเคราะห์มาสรุปและประมวลผลแล้วสร้างโมเดลรูปแบบองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารหลักธรรมาภิบาล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการสร้างและพัฒนาารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการสร้างและพัฒนาารูปแบบ	องค์ประกอบหลักธรรมาภิบาล (เรียงตามลำดับความสำคัญ)
รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล	หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส หลักความเสมอภาค
ของวิทยาลัยในสังกัดสถาบัน	หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม
การอาชีวศึกษาภาคใต้ 1	หลักประสิทธิภาพ และ หลักนิติธรรม

จากตารางพบว่า ผลการสร้างและพัฒนาารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 มี 8 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารหลักความคุ้มค่า 2) การบริหารตามหลักความโปร่งใส 3) การบริหารตามหลักความเสมอภาค 4) การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ 5) การบริหารตามหลักการมีส่วนร่วม 6) การบริหารตามหลักคุณธรรม 7) การบริหารตามหลักประสิทธิภาพ และ 8) การบริหารตามหลักนิติธรรม

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้และมีประโยชน์ ด้วยวิธีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารรวม 9 คน พิจารณาความเหมาะสม (Propriety) และทำการประเมินยืนยันความเป็นไปได้และความมีประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้บริหารวิทยาลัยทั้ง 11 แห่ง คือผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งสิ้น 22 คน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์

การตรวจสอบหลักธรรมาภิบาล	ระดับผลการตรวจสอบ
การตรวจสอบความเหมาะสม	มากที่สุด
การตรวจสอบความเป็นไปได้	มากที่สุด
การตรวจสอบความมีประโยชน์	มากที่สุด

จากตารางพบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้และมีประโยชน์ พบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และมีประโยชน์ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ประเด็นสภาพปัญหา นักเรียนนักศึกษาขาดความรับผิดชอบ ปัจจุบันมุ่งเน้นความรู้และเทคโนโลยีมากกว่าคุณธรรม ขาดบุคลากรในการวิจัย การบริการวิชาการวิชาชีพยังไม่ตอบโจทย์

ชุมชน เยาวชนชาตสำนึกที่ดีต่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาตผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ตามหลักธรรมาภิบาล ครูชาตแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ชาตการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการชุมชนในการจัดการศึกษา และความไม่คุ้มค่าโปร่งใสในการใช้งบประมาณ ประเด็นปัญหาเกิดจากการศึกษาที่มุ่งเน้นผลคะแนนในการสอบวัดผลสัมฤทธิ์โดยชาตการคำนึงความเป็นคนดีมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้นำชาตวิสัยทัศน์และชาตธรรมาภิบาล ชุมชนยังไม่มีส่วนร่วม อีกทั้งยังมีการศึกษาของ คอปแลนด์ (Copland, M. A.) เรื่องการเสริมสร้างความสามารถของผู้นำที่ยั่งยืนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนตามโครงการ The Bay Area School Reform Collaboration (BASRC) ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รัฐซานฟรานซิสโกประเทศสหรัฐอเมริกา สรุปไว้ว่าการบริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพนั้น ได้แก่ การเข้าใจวัฒนธรรมชุมชน การให้ความสำคัญกับปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของบุคลากรและชุมชน การพัฒนาการสอนเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียน ตลอดจนผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกลเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Copland, M. A., 2003) ดังนั้นการแก้ปัญหาควรนำชุมชนและกรรมการสถานศึกษาให้มีส่วนร่วม ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ทันสมัยก้าวทันเทคโนโลยีและมีหลักธรรมาภิบาล ย่อมทำให้การบริหารอยู่ในหลักของคุณงามความดีทั้งมวล ประกอบกับการแก้ปัญหาต้องเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนและให้ความสำคัญกับปัญหาต่าง ๆ สามารถตอบสนองเจตนาพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 10 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งต้องคำนึงถึงความในวงเล็บ(3) การมีส่วนร่วมของชุมชนสังคมและสถานประกอบการในการกำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนากำลังคน วงเล็บ(6) การระดมทรัพยากรภาครัฐและเอกชนในการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ และวงเล็บ(7) การมีระบบการพัฒนาครูและคณาจารย์อาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่องก้าวทันเทคโนโลยี ด้วยเหตุผลทุกประการที่กล่าวมาจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขสภาพปัญหาของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 เพื่อการจัดการศึกษาที่ดีผู้เรียนมีคุณภาพ

2. ผลการสร้างและพัฒนารูปแบบโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ด้วยวิธีการสกัดปัจจัย (Principal Component Analysis: PCA) เพื่อให้ได้ตัวแปรที่สำคัญในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) แล้วสรุปรวมตัวแปรต่าง ๆ ได้จำนวน 8 องค์ประกอบ และพบว่า องค์ประกอบของความหลักความคุ้มค่ามีความเหมาะสมมากที่สุดในการอธิบายรูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

2.1 การบริหารตามหลักความคุ้มค่า เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากเป็นอันดับหนึ่ง พบว่า วิทยาลัยมีการประเมินผลการดำเนินโครงการพัฒนาและผลิตบัณฑิต โครงการด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการบริหารด้วยระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อลดการใช้กระดาษและวัสดุอุปกรณ์ จัดหารวมทั้งบำรุงรักษาครุภัณฑ์ได้อย่างคุ้มค่ามีประสิทธิภาพ ใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนทันเทคโนโลยีในการพัฒนา

คุณภาพผู้เรียน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการศึกษาของ ฐิติวรณ วุฒิวิทย์การ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักความคุ้มค่า มีความสำคัญในระดับมากที่สุดเป็นอันดับต้น ๆ ของทั้ง 8 องค์ประกอบของการบริหารหลักธรรมาภิบาล มีการใช้กระดาษและวัสดุอุปกรณ์น้อยลงโดยหันมาใช้เทคโนโลยีมากขึ้น มีอุปกรณ์เครื่องมือ เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงพอเหมาะสมกับการทำงาน มีการสั่งงานและประชุมทางอินเทอร์เน็ต มีการทบทวนและปรับปรุงยกเลิกโครงสร้างหลักเกณฑ์ให้เหมาะสม (ฐิติวรณ วุฒิวิทย์การ, 2553) สอดคล้องสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการ ก็ได้นำหลักธรรมาภิบาลที่กำหนดไว้ในกฎหมายหลักธรรมาภิบาลในระดับสากล รวมถึงแนวคิดสำหรับใช้ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ให้หลักการในการบริหารราชการโดยใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารกิจการที่เหมาะสมให้องค์การสามารถใช้ทรัพยากรทั้งทางด้านต้นทุนแรงงานและระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2552)

2.2 การบริหารตามหลักความโปร่งใส เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากเป็นอันดับสอง พบว่า วิทยาลัยมีการตรวจสอบภายในที่มีความเข้มแข็งและโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างโปร่งใส มีกระบวนการพิจารณาความดีความชอบอย่างเปิดเผย มีกระบวนการบริหารงานบุคคลอย่างมีคุณธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาของ อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ด้านบริหารจัดการองค์กร มุ่งเน้นบริหารงานบุคคลโดยบริหารอย่างโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สร้างการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน (อุบล ยะไวทย์ณะวิชัย, 2553) และยังสอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจของกระทรวงศึกษาธิการ กระบวนการบริหารงบประมาณในการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษาต้องได้รับการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

2.3 การบริหารตามหลักความเสมอภาค เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหาร สถานศึกษามากเป็นอันดับสาม พบว่า วิทยาลัยมีกลยุทธ์ในการพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพอย่างเท่าเทียมทั่วถึง มีโครงการในการพัฒนาบุคลากรด้านวิจัยและนวัตกรรมเท่าเทียมกัน มีการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ทุกภาคส่วนใช้บริการได้เท่าเทียมกัน มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเท่าเทียมกันทุกแผนกทุกสาขางาน มีการสนับสนุนให้บุคลากรเพิ่มพูนความรู้ใหม่ ๆ เท่าเทียมกัน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการศึกษาของ ปณิธาน กมลเศษ ได้ศึกษาเรื่อง หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยหลักความเสมอภาค ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเป็นอันดับหนึ่ง และมีการปฏิบัติในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่ปฏิบัติสูงสุดคือมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม

การแสดงออกของนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาคกัน รองลงมาคือ สามารถปฏิบัติและให้บริการได้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่ง เพศ อายุ ความพิการ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และต่ำสุดคือมีการกำหนดกรอบการพิจารณาความดีความชอบที่ให้โอกาสบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน (ปนิธาน กมลเศษ, 2560) และยังเป็นไปในแนวทางขององค์การสหประชาชาติ หรือ United Nations ให้มีความสำคัญกับธรรมาภิบาลเป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้มีความเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2.4 การบริหารตามหลักความรับผิดชอบ เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากเป็นอันดับสี่ พบว่า วิทยาลัยมีการกำหนดหน้าที่ภารกิจงานและทำความเข้าใจในความรับผิดชอบงานชัดเจนแก่ทุกคน มีกฎเกณฑ์ในการส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้วยความมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบ มีการประเมินผลการปฏิบัติของบุคลากรในหน่วยงานให้งานเป็นไปตามเป้าหมาย ดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรทุกตำแหน่งให้มีความรับผิดชอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคนทั้งด้านปริมาณและความถูกต้อง เป็นต้น และยังมีการศึกษาของ พราวพิชชา เกลิงพล ได้ศึกษาเรื่องผลสำเร็จการบริหารงานองค์การตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีตามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรับผิดชอบ มีความสำคัญเป็นอันดับสี่เช่นเดียวกันและมีผลของความคิดเห็นในระดับมาก โดยมีการจัดให้มีบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงทั้งในนอกสถานที่ มีการแต่งตั้งให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบประสานงานแก้ไขการบริการ ผู้บริหารยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนำมาแก้ไขการบริหารงานอยู่เสมอ (พราวพิชชา เกลิงพล, 2560)

2.5 การบริหารตามหลักความมีส่วนร่วม เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารเป็นอันดับห้า พบว่า วิทยาลัยให้กรรมการวิทยาลัยร่วมกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง วิทยาลัยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์พันธกิจสถานศึกษา วิทยาลัยร่วมมือกับสถานประกอบการในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐาน วิทยาลัยการให้บุคลากรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เป็นต้น และการศึกษาของ สุภัทรมาศ จรรย์เวชวัฒนา ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาตำบลบ้านฉาง ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการได้ทำการโครงการตามนโยบายและเทศบัญญัติต่าง ๆ และรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนและหาแนวทางร่วมกัน การกระจายอำนาจอย่างทั่วถึงไม่เลือกปฏิบัติ (สุภัทรมาศ จรรย์เวชวัฒนา, 2547) ตรงตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 10 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องคำนึงถึง วงเล็บ(3) การมีส่วนร่วมของชุมชนสังคมและสถานประกอบการในการกำหนดนโยบายการผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษา

2.6 การบริหารตามหลักคุณธรรม จากการวิจัยปรากฏว่าเป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากที่สุดเป็นอันดับหก พบว่า วิทยาลัยมีระบบหลักเกณฑ์พัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีโครงการส่งเสริมการผลิตผู้เรียนและบัณฑิตให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรอย่างเป็นธรรม เป็นต้น อีกทั้งยังมีการศึกษาของ ชัชภูมิ ศรีชมภู ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก โดยพบว่าการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่ต้องมีการจัดทำหลักเกณฑ์ แนวปฏิบัติและขั้นตอนการสรรหาบรรจุแต่งตั้งอย่างเที่ยงธรรม มีการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรต่อเนื่องและเป็นธรรมโดยยึดหลักคุณธรรมเสมอภาคและเป็นธรรม (ชัชภูมิ ศรีชมภู, 2548) และตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 29 กำหนดให้ผู้บริหารต้องดำเนินการให้ เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยยึดถือระบบคุณธรรม ความเสมอภาคระหว่างบุคคล ดังนั้นหลักคุณธรรมจึงเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการด้วยความมีคุณธรรม (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547, 2547)

2.7 การบริหารตามหลักประสิทธิภาพ เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากเป็นอันดับเจ็ด พบว่า วิทยาลัยมีนโยบายการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ด้านวิจัยนวัตกรรมยกระดับคุณภาพและมาตรฐานด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น สอดคล้องตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา ข้อ 6.2 ระบบบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลต่อการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แต่ไม่สอดคล้องกับ ยุทธพล เต็มสมเกตู วิจัยเรื่องการนำนโยบายการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติในกองบัญชาการตำรวจนครบาล (สายงานป้องกันและปราบปราม) จากการวิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลที่นำไปปฏิบัติ คือหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า รวม 6 หลัก กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นระดับปานกลางและไม่แน่ใจในการนำนโยบายธรรมาภิบาลด้านการจัดหาส่งเสริมควบคุม ประเมินผล การให้คุณให้โทษอีกทั้งปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและกลุ่มประชาชนที่รับบริการ โดยไม่แน่ใจทั้ง 6 หลัก โดยไม่ได้กล่าวถึงหลักที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติ (ยุทธพล เต็มสมเกตู, 2554)

2.8 การบริหารตามหลักนิติธรรม เป็นหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญในการบริหารสถานศึกษามากเป็นอันดับแปด พบว่า วิทยาลัย มีการออกคำสั่งต่าง ๆ โดยยึดหลักความสอดคล้องกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ มีการทบทวนปรับปรุงหลักเกณฑ์การปฏิบัติให้เหมาะสมอยู่เสมอ มีการปรับปรุงระเบียบกฎข้อบังคับที่ทันสมัยเป็นธรรม มีการวางแผนกลยุทธ์สอดคล้องกับพันธกิจสถาบัน มีการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการให้ครู

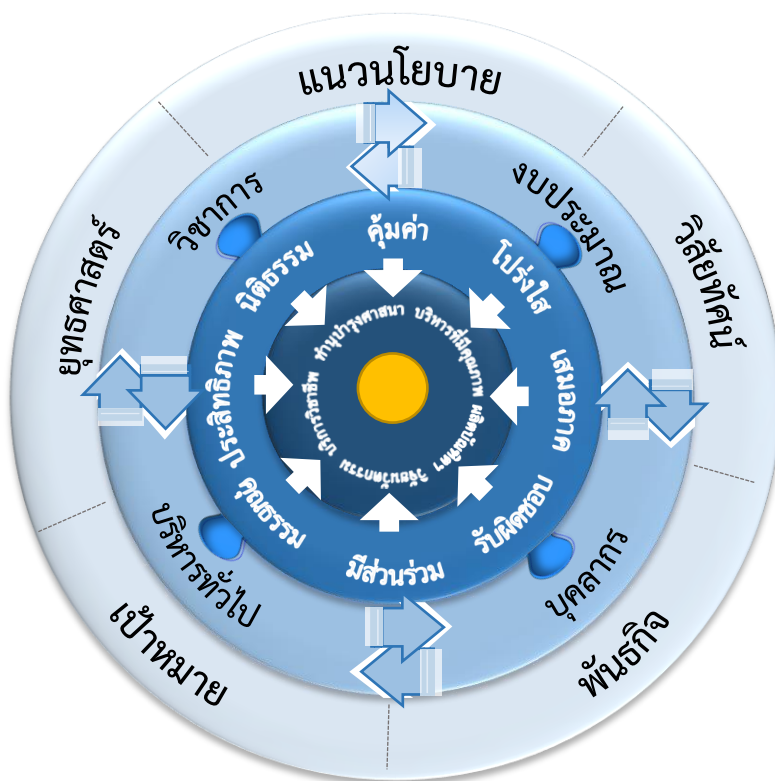
พัฒนางานวิจัยที่สอดคล้องไทยแลนด์ 4.0 เป็นต้น และการศึกษาของ ฐิติวรรณ วุฒิวิทย์การ ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า หลักนิติธรรมเป็นหลักที่มีความสำคัญอันดับแปดเช่นเดียวกัน เป็นการใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ บริหาร ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติคำนึงสิทธิเสรีภาพผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ฐิติวรรณ วุฒิวิทย์การ, 2553) และแนวคิดในการบริหารงานบุคคลของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้การบริหารงาน บุคคลในสถานศึกษามีการส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจให้เกิดความ คล่องตัวอิสระภายใต้กฎระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

3. การตรวจสอบและประเมินยืนยันรูปแบบ การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารจำนวน 9 คน โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อพิจารณาความเหมาะสม (Propriety) โดยใช้แบบการตรวจสอบรูปแบบ ปรากฏว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด และผลการประเมินยืนยันความเป็นไปได้และควมมี ประโยชน์ของรูปแบบ โดยผู้ปฏิบัติจริงที่เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยและรองผู้อำนวยการที่ได้รับ มอบหมาย ให้กำกับดูแลการบริหารในฝ่ายที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล มีความคิดเห็น ว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 จำนวน 8 องค์กรประกอบ มีความเป็นไปได้ (Feasibility) ในระดับมากที่สุด และควมมีประโยชน์ (Usefulness) ในระดับมากที่สุด และการศึกษาของ ฐิติวรรณ วุฒิวิทย์การ ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีองค์ประกอบจำนวน 8 องค์ประกอบ และผลการประเมินความ เหมาะสมที่จะนำไปใช้บริหารสถานศึกษาในระดับมากที่สุด (ฐิติวรรณ วุฒิวิทย์การ, 2553)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยนำเสนอเป็นโมเดลที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบัน
การอาชีวศึกษาภาคใต้ 1

รูปแบบจากผลการวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบเชิงเหตุผล (Casual Model) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลสามารถอธิบายรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้ ดังนี้

วงที่ 1 (วงนอกสุด) โมเดล ยุทธศาสตร์ นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นกรอบใหญ่ที่ทุกหน่วยต้องปฏิบัติ

วงที่ 2 โมเดลการดำเนินงานจากการกระจายอำนาจ 4 ด้าน ได้แก่ การบริหาร วิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไปเป็นขอบเขตงานตามกฎหมายจากการกระจายอำนาจการบริหารสู่วิทยาลัยที่ต้องผสานการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

วงที่ 3 โมเดลของหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 8 หลักได้แก่ หลักความค้ำค้ำ หลักความโปร่งใส หลักความเสมอภาค หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม หลักประสิทธิภาพ และหลักนิติธรรม เป็นรูปแบบการบริหารที่ผู้วิจัยค้นพบและใช้

ขับเคลื่อนแนวนโยบายและการกระจายอำนาจในการบริหารสู่การปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จตามพันธกิจของสถาบัน

วันที่ 4 (วงในสุด) โมเดลพันธกิจทั้ง 5 เป็นเป้าหมายความสำเร็จ คือผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพที่มีคุณภาพ การส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม บริการวิชาการวิชาชีพสู่สังคมชุมชน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และบริหารที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสภาพปัญหา พบผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ มุ่งความรู้มากกว่าคุณธรรม ขาดความสามารถในการวิจัย การบริการยังไม่ตอบโจทย์กลุ่มชน ขาดกลไกในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดผู้นำที่มีธรรมาภิบาล ความต้องการพัฒนา ควรมุ่งเน้นความรับผิดชอบ การมีวินัย การวิจัย การมีส่วนร่วม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มุ่งเน้นหลักธรรมาภิบาล และเร่งสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ ผลการสร้างและพัฒนารูปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยวิธีการสกัดปัจจัย แบบพบว่ารูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักความคุ้มค่า 2) หลักความโปร่งใส 3) หลักความเสมอภาค 4) หลักความรับผิดชอบ 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักคุณธรรม 7) หลักประสิทธิภาพ และ 8) หลักนิติธรรม และผลการตรวจสอบความเหมาะสมพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้และมีประโยชน์ พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อปฏิบัติการการใช้รูปแบบทั้ง 8 องค์ประกอบ ว่าควรมีการดำเนินการอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จสูงสุด ให้มีการศึกษาวิจัยในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดอื่น และให้มีการศึกษาวิจัยมีการกำหนดน้ำหนักขององค์ประกอบเพื่อนำรูปแบบไปใช้ให้ตรงตามลำดับความสำคัญ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปใช้โดยการวางแผนกำหนดรูปแบบการบริหาร 5 ขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้คือ 1) การเตรียมการเพื่อกำหนดผู้รับผิดชอบ ศึกษาสภาพปัจจุบัน การจัดระบบข้อมูล กำหนดแผนดำเนินงาน 2) การสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ ความสำคัญ วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย 3) วางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดงบประมาณ ระยะเวลา ตลอดถึงวิธีการตรวจสอบและประเมินผล 4) ขั้นตอนการดำเนินการ เป็นการนำแผนการดำเนินงานไปใช้ 5) ขั้นตอนการดำเนินการประเมินผล ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สถานศึกษาควรนำองค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบาย วางแผนการปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษาและของสถาบันตามที่กำหนดไว้ โดยใช้รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- คณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2555). นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล พ.ศ. 2555 - 2569. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- ชัยภูมิ ศรีชมภู. (2548). รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไชยวัฒน์ คำชู. (2545). ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน.
- ฐิติวรรณ วุฒิกิจการ. (2553). การพัฒนาหลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสยาม.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาล (good governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- ปณิธาน กมลเศษ. (2560). หลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย ราชภัฏร้อยเอ็ด.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. (2547). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 79 ก หน้า 22 (23 ธันวาคม 2547).
- พราวพิชา เกลิงพล. (2560). ผลสำเร็จการบริหารงานองค์การตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีตามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- ยุทธพล เต็มสมเกต. (2554). การนำนโยบายการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติในกองบัญชาการตำรวจนครบาล (สายงานป้องกันและปราบปราม). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สมบุรณ์ สุริยวงศ์ และคณะ. (2552). วิจัยและสถิติทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: พรimediaโปรด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรimediaโปรด.
- สุภัทรมาศ จริยเวชช์วัฒนา. (2547). การบริหารจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุบล ยะไวยุทธวิชัย. (2553). การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศาสตร์. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Copland, M. A. (2003). Leadership of Inquiry: Building and Sustaining Capacity For School Improvement. Educational Evaluation and Policy Analysis, 25(4), 375-395.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd eds). New York: Harper and Row Publication.

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิด
เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน*
CULTURAL TOURISM MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT
OF SUSTAINABLE CREATIVE ECONOMY IN NAN PROVINCE

จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์

Jiranan Chairatanakumrod

พภัฏสรณ์ วรภัทรธีระกุล

Paphatsorn Woraphatthirakul

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: jiranan_c@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูล อ่านผล ตีความ และหาข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า 1) จังหวัดน่านมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว โดยอาศัยการพัฒนาชุดความรู้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมสำหรับบริบทสังคมในปัจจุบัน 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน จากศักยภาพด้านการท่องเที่ยว การยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้นจึงส่งผลที่เด่นชัดในเรื่องประโยชน์ในการรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว รักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การบริการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ 3) แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน คือ จังหวัดน่านมีจุดแข็งที่สำคัญโดยเฉพาะความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณ

* Received 9 May 2021; Revised 20 October 2021; Accepted 26 October 2021

สถานทั้งดงาม ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมมือกันในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์, จังหวัดน่าน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study cultural tourism management, 2) study factors affecting cultural tourism management, and 3) study cultural tourism management approaches based on the concept of the sustainable creative economy in Nan Province. Qualitative research was used by in - depth interviews with 40 key informants. The research instruments were interview and analysis questions, reading the results, interpreting and conclusions. The research results found as follows: 1) Nan province has organized cultural tourism in the form of community participation, network tourism, and attractions by developing a set of local knowledge and wisdom appropriate for the current social context. 2) The factors affecting tourism management in Nan province showed that due to its tourism potential, along with being accepted by local stakeholders, it has a remarkable effect on the benefits of tourism site recovery, culture and local wisdom, and tourism management to improve the quality of tourist attractions, services, and tourism personnel along with budget support for the tourism needs of residents in the area to direct the development of tourism as creative economy concept participation of all sectors involved. 3) Cultural tourism management guidelines based on the concept of the sustainable creative economy is that Nan Province has important strengths, especially for Lanna uniqueness in tradition, culture, art, and beautiful archaeological sites. Therefore, opportunities should be given to people as well as the public and private sectors to work together in systematic management in order to create economic opportunities for thorough and sustainable income distribution to local communities.

Keywords: Management, Cultural Tourism, Creative Economy Concept, Nan Province

บทนำ

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยและมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้น จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งการสร้างสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน และการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคต บนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งได้กำหนดวิสัยทัศน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ คือ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” จากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ ที่มุ่งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชน โดยใช้กระบวนการเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่ม เพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญและสนใจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ชุมชน รวมทั้งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงต้องเน้นให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวเฉพาะด้านมากขึ้น จากการเปิดตัวโครงการท่องเที่ยววิถีไทย และการเติบโตของสายการบินต้นทุนต่ำ ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวของไทยฟื้นตัวได้ในระยะสั้นและเติบโตสูงขึ้น แม้ว่าที่ผ่านมาการท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญ เช่น เหตุการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ก่อการร้าย เหตุการณ์ทางการเมือง เป็นต้น (หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ, 2563)

จังหวัดน่าน ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นพื้นที่จังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนตามโครงการ “12 เมืองต้องห้าม... พลาด Plus” ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ด้วยประวัติศาสตร์ความเจริญรุ่งเรืองเคียงคู่มากับอาณาจักรสุโขทัย มีเจ้าผู้ครองนครติดต่อกันมาถึง 64 องค์ นับแต่ราชวงศ์สุโขทัยสืบทอดกันมาถึงราชวงศ์หลวงดิน มหาวงศ์ซึ่งเป็นต้นตระกูล ณ น่านในปัจจุบัน

เป็นราชวงศ์สุดท้าย จึงทำให้จังหวัดน่านมีรากฐานและโครงสร้างสังคมเมืองที่ซับซ้อนประเพณี มีกฎระเบียบข้อบังคับ ที่เข้มงวดและถ่ายทอดเข้าสู่สายเลือดและจิตวิญญาณของประชาชนชาวน่านจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสาย หล่อหลอมให้เกิดสรรพศาสตร์ต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพชนอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นภาษา วรรณกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปรัชญากรรม และดุริยศิลป์ โดยเฉพาะจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักทั่วไป (ณัด ไบยา และคณะ, 2562) นอกจากนั้นยังมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งชาติพันธุ์พื้นที่ราบและชาติพันธุ์พื้นที่สูง ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์จะมีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ส่งผลให้จังหวัดน่านเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และศิลปวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงความเป็นอยู่ของชุมชนล้านนาในอดีตได้ ในปี พ.ศ. 2548 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีประกาศให้พื้นที่ใจกลางเมืองน่านและเวียงพระธาตุแช่แห้งเป็นเขตเมืองเก่าและเมืองโบราณแห่งชาติที่ 2 รองจากเกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประกาศเป็นเขตพื้นที่พิเศษเมืองเก่าของ อพท. จากพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงตรัสกับชาวน่านในปี พ.ศ. 2547 ไว้ว่า “อยากให้จังหวัดน่านรักษาวัฒนธรรมอย่างนี้ไว้” จังหวัดน่านได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาจังหวัดภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” มียุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้เป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากมาเยี่ยมชมและใช้เวลาในการพำนักรักยาว ทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติและธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเยี่ยมชมวัดและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะประชารัฐโดยนอกจากจะไม่ทำลายต้นทุนการท่องเที่ยวเดิมแล้ว ยังต้องใช้ประโยชน์ให้สมดุลกับระบบนิเวศ (สำนักงานจังหวัดน่าน, 2563)

จากการผลักดันนโยบายรัฐบาลเพื่อการกระตุ้นการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้กระแสการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลมาเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นทวีคูณ เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน เพราะผลของการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสถานที่ท่องเที่ยว และการสูญเสียมูลค่าทางวัฒนธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเปรียบเสมือนดาบสองคม ถ้าไม่มีการวางแผนการจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดการทำลายคุณค่าและบรรยากาศเมืองเก่าที่มีชีวิตของน่าน ส่งผลให้ความนิยมของนักท่องเที่ยวลดลง สภาพในปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีการจัดการโดยผู้ประกอบการซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนที่อาจขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยว (นรินทร์

สังขาริศา, 2554) สภาพปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจเป็นบพสะท้อนถึงวิถีชีวิต การซื้อขาย ข้างทางสินค้าในรูปแบบดั้งเดิม เป็นสิ่งสนับสนุนการขายสินค้าที่แสดงออกทางวัฒนธรรม และ วิถีของสังคมเมืองของเศรษฐกิจนอกระบบ เป็นตัวผลักดันให้มีส่งเสริมการท่องเที่ยวมา ประยุคต์เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน โดยแหล่งชุมชนสำคัญ ๆ กลายเป็นอัตลักษณ์การท่องเที่ยว เชิงพื้นถิ่นของชุมชนนั้นต่อไป (พัสสรณ์ วรภัทร์ธิระกุล, 2563)

ดังนั้นจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ยั่งยืนของจังหวัดน่าน” โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญในประเด็นแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะบรรลุผลสำเร็จได้จะต้องประกอบไปด้วย ในเรื่องใดบ้าง จากนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เป็นการพัฒนา เศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นกรอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด น่านให้เกิดความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการสร้างความตระหนักแก่ชุมชนให้เกิดความห่วงแหนและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำนานสู่ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่งคั่ง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้ จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการ และจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

2. กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณา เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด เป็น 4 กลุ่ม มีดังนี้ กลุ่มที่ 1 บุคลากร

หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 7 คน ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน,ผอ.ททท.สำนักงานน่าน, ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน,วัฒนธรรมจังหวัดน่าน,พัฒนาชุมชนจังหวัดน่าน,ท้องถิ่นจังหวัดน่าน ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษ (อพท 6) กลุ่มที่ 2 บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มที่ 3 บุคลากรภาครัฐกิจการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดน่าน สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดน่าน สมาคมโรงแรมและท่องเที่ยวจังหวัดน่าน ผู้ประกอบการโรงแรม ทัวร์ และร้านอาหาร ผู้แทนสื่อวิทยุ/โทรทัศน์ท้องถิ่นในจังหวัดน่าน และกลุ่มที่ 4 บุคลากรภาคประชาสังคม จำนวน 18 รูป/คน ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน,เจ้าอาวาสวัดหนองแดง, ประธานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดน่าน ผู้แทนกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน (O-TOP) ผู้แทนขายของฝากของที่ระลึก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นักท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 40 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะบรรลุผลสำเร็จได้จะต้องประกอบไปด้วยในเรื่องใดบ้าง จากนโยบายภาครัฐที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ มาเป็นกรอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในจังหวัดน่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบเชิงพรรณนาโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การตรวจสอบ สามเส้าด้วยข้อมูล (Data Sources Triangulation) 2) การตรวจสอบสามเส้าด้วยนักวิจัย (Investigator Triangulation) 3) การตรวจสอบสามเส้าด้วยทฤษฎี (Theory Triangulation) และ 4) การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการ (Methodologic Triangulation) (Thurmond, V. A., 2001) แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เลือกใช้เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา (บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์, 2561) ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีกระบวนการ ดังนี้ 1) อ่านทำความเข้าใจและจับประเด็นหลัก จากการจดบันทึกข้อมูลภาคสนามที่มาจากการสังเกตการณ์สนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำประเด็นที่ได้จากทั้งสองวิธีมาเป็นข้อมูลประกอบในการเขียนวิเคราะห์ข้อมูล 2) ถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ หลังจากถอดเทปเสร็จผู้ศึกษาใช้เวลาในการนั่งอ่านบทสนทนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทบทวนประเด็นการสนทนาและทำความเข้าใจ เรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคล 3) หาข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันของข้อมูลแต่ละชุด แยกแยะข้อมูล ของแต่ละบุคคล จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลักที่ตั้งไว้ และ

4) นำข้อมูลที่ได้จากการการสังเกต การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมาประกอบ กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผ่านการจัดกลุ่มข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ ตีความ ให้มีความเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในบทบทวนวรรณกรรมพร้อมทั้งให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์คำถามการวิจัยในการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่าเป็นกระบวนการที่มีความเป็นพลวัต มีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญ 3 ประการ อันได้แก่ 1) การขยายการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมในชุมชน 2) การสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง 3) การเปลี่ยนผ่านจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมหาชนสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561 - 2564) ได้ดำเนินการภายใต้วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งความสุข เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ธรรมชาติสมบูรณ์ การเกษตรมั่นคง ชุมชนเข้มแข็ง ท่องเที่ยวยั่งยืน” จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะประชารัฐ โครงการยกระดับอุตสาหกรรมเครื่องเงินและผ้าทอน่านสู่นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน จากการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ซึ่งเป็นส่วนสำคัญเพื่อให้น่านเป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1 จากประเด็นสัมภาษณ์นโยบายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน โดยสอดคล้องกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จังหวัดน่านให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ 1 และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นอันดับที่ 4 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้น่านเป็นเมืองที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยกำหนดกลยุทธ์ 5 ด้าน คือ 1) การค้นหาพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน 2) การบริหารจัดการภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่การท่องเที่ยวหนาแน่น

(Intensive tourism) และ 5) การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นสากลและยั่งยืน” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน, 2563)

1.2 จากประเด็นสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ ชัดนาค ผอ.สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดน่าน ได้แสดง ความคิดเห็นว่า

“ททท มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้ชื่อ “ทึมน่านท่องเที่ยว” โดย ได้บูรณาการแผนงานให้เป็นไปในแนวทางทิศทางเดียวกัน เน้นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์รักษาสืบสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมทั้งนำแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวปลอดภัยให้เป็นไปตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก สามารถรองรับการเดินทางท่องเที่ยวของคนทุกคนในอนาคต ซึ่งจะทำให้จังหวัดน่านมีศักยภาพ ในการแข่งขัน รวมทั้งเป็นการอำนวยความสะดวกทั้งผู้อยู่และผู้มาเยือน” (ภาณุวัฒน์ ชัดนาค, 2563)

1.3 จากประเด็นสัมมนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูด ความสนใจของนักท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามา ท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับ สโรช รัตนมาศ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“น่าน เป็นเมืองที่มีคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมายาวนาน เชื่อกันว่า เป็นเมืองคู่แฝดกับเมืองหลวงพระบางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากพลัง ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดน่าน ดำรงรักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์บริเวณ “ใจเมืองน่าน” และ “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” การใช้งานศิลปวัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความ สมานฉันท์ปรองดองของคนในน่าน เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรม สร้างคุณค่าและ มูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ รากวัฒนธรรมของดีบ้านฉัน” โดยมีเป้าหมายว่าในปี 2564 น่านจะสมัครเข้าเป็นเครือข่ายเมือง สร้างสรรค์ของ UNESCO ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน” (สโรช รัตนมาศ, 2563)

1.4 จากประเด็นสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิง สร้างสรรค์ โดยสอดคล้องกับ สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่า (อพท.6) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การชูแนวคิด น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต เป็นการสร้างจุดขายด้านความเป็นอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดึงนักท่องเที่ยวร่วมสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมโบราณสถานในชุมชนเทศบาลเมืองน่าน อพท.เข้ามาส่งเสริมประสานงาน พร้อมสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ให้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการสร้างองค์ความรู้ วิสัยทัศน์ ผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอนให้กับชุมชนเพื่อให้คนในท้องถิ่นเกิดการตระหนัก หวงแหนและมีส่วนร่วมผลักดัน” (สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์, 2563)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า 1) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน โดยต้องยอมรับว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในหลากหลายมิติที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งวิถีชีวิต ภูมิปัญญาด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมมีเอกลักษณ์เรียบง่ายตามแบบวิถีชีวิตของท้องถิ่นในท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่โดดเด่นในภูมิภาคล้านนาตะวันออก ประกอบกับปัจจุบันได้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตและการอนุรักษ์วัฒนธรรมของจังหวัดน่าน ซึ่งมีผลดีต่อเศรษฐกิจรายได้ของประชาชนโดยภาพรวมสูงขึ้น 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีผลมาจากการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ดังนั้นจึงส่งผลที่เด่นชัดในเรื่องประโยชน์ในการรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การบริการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งงบประมาณสนับสนุนการท่องเที่ยวได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และ 3) คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน มีการท่องเที่ยวควบคู่กับการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมให้คงความเป็นเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิม ได้มีการขับเคลื่อนการยกระดับเมืองน่านให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ประเภทเมืองหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของ UNESCO นอกจากนี้ยังเป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเก่ามีชีวิต ซึ่งส่งผลให้จังหวัดน่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองเก่ามีชีวิตที่สร้างรายได้จากการนำทุนวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.1 จากประเด็นสัมภาษณ์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยสอดคล้องกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณสถานที่งดงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม พร้อมอัยาศัยไมตรีของชาวเมืองน่านที่เป็นเสน่ห์และสร้างความประทับใจให้แขกบ้านแขกเมือง มาเที่ยวชมความเป็น “น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต” มีโครงการทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดรายได้ของคนในพื้นที่ในลักษณะแหล่งเรียนรู้

แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดน่านเกิดความยั่งยืนได้” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน, 2563)

2.2 จากประเด็นสัมภาษณ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สุรพล เขียรสูตร นายกเทศบาลเมืองน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“คำว่าเมืองเก่าหลายคนอาจจะมองในเรื่องของสถาปัตยกรรม มองโครงสร้างที่เป็นอาคาร วัด บ้านเก่า ซึ่งเราก็อธิว่าสิ่งเหล่านี้เป็นหนึ่งในตัวตนของน่าน เป็นความภาคภูมิใจว่าวัดคนน่านเป็นแบบนี้ บ้านน่าน สถาปัตยกรรมใช้วิถีคิดแบบนี้ พอเราเห็นภาพลักษณ์ของสิ่งที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบนี้ เรารู้แล้วว่านี่คือเมืองเก่า แต่คำว่ามีชีวิตมันมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ในตัวศิลปะเองก็มีหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ฝาผนัง ศิลปะในการปั้น ศิลปะทางการดนตรีต่าง ๆ เราก็จะเห็นว่าในองค์ประกอบที่มาหล่อหลอม มันเป็นตัวตนของน่าน” (สุรพล เขียรสูตร, 2563)

2.3 จากประเด็นสัมภาษณ์คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสอดคล้องกับพระครูพิบูลนันทวิทย์ เจ้าอาวาสหนองแดง ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ในส่วนของวัดเก่าแก่หรือโบราณสถาน จะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ประวัติความเป็นมาของสถานที่แห่งนั้น เพื่อให้เห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และมีกิจกรรมสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกาย การกินเหมือนคนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับประสบการณ์และความประทับใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว” (พระครูพิบูลนันทวิทย์, 2563)

2.4 จากประเด็นสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสอดคล้องกับสโรจ รัตนมาศ วัฒนธรรมจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จากพลังความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวจังหวัดน่าน ที่เขาดำรงรักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์บริเวณ “ใจเมืองน่าน” และ “เวียงพระธาตุแช่แห้ง” นำมาซึ่งมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2548 ประกาศให้พื้นที่บริเวณดังกล่าว เป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นเมืองเก่าลำดับที่ 2 ต่อจากกรุงรัตนโกสินทร์ พร้อมกันให้ความเห็นชอบแผนแม่บทและผังแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน โครงการปรับปรุงอาคารศาลากลางจังหวัดน่าน (หลังเก่า) เพื่อเป็น

หอศิลปวัฒนธรรมเมืองน่านและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก เป็นศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมล้านนาตะวันออกที่สืบทอดประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น” (สรุข รัตนมาศ, 2563)

2.5 จากประเด็นสัมมนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยสอดคล้องกับนักท่องเที่ยว ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“น่านไม่ได้มีเพียงความงามของธรรมชาติเป็นจุดขาย แต่น่านยังมีสีสันของวิถีชุมชน ซึ่งเป็นดังสะพานแห่งกาลเวลาพาข้ามสู่ภาพอดีตเมืองน่านให้กลับมาแจ่มชัดอีกครั้ง มากไปกว่าเส้นทางไหว้พระอัมบุญ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ‘กระซิบรักบรรลือโลก’ หรือ ‘ปูม่านยาม่าน’ แห่งวัดภูมินทร์ บ่อเกลือภูเขา วิถีไทลื้อ และดอยเสมอดาว ปลายทางที่แสนเนิบช้าอย่างน่าน ยังมีเรื่องราวของเส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนเป็นอีกโจทย์ที่น่าสนใจ โดยเสน่ห์ของการท่องเที่ยววิถีชุมชนเมืองน่านอยู่ที่การหยิบยกอัตลักษณ์ของแต่ละถิ่นยามาเล่าใหม่ด้วยจังหวะลีลาที่ต่างกัน บ้างเป็นเกร็ดประวัติศาสตร์ บ้างเป็นงานสืบสานวัฒนธรรมที่ใกล้สูญหาย บางกิจกรรมสร้างสรรค์โดยผู้เฒ่าวัยเกษียณ” (นักท่องเที่ยว, 2563)

2.6 จากประเด็นสัมมนาการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยสอดคล้องกับ สุขสันต์ เฟ็งดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่าน่าน (อพท.6) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การดำเนินงานของ อพท ได้เน้นกระบวนการการมีส่วนร่วม หรือ Co - Creation คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ และเพิ่มอีก 1 ร่วม คือร่วมเป็นเจ้าของ หรือ Co - Own เป็นกุญแจเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้การประสานเชื่อมโยงเครือข่ายจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาควิชาการ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน” (สุขสันต์ เฟ็งดิษฐ์, 2563)

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน พบว่า

3.1 จังหวัดน่านมีจุดแข็งที่สำคัญโดยเฉพาะความเป็นเอกลักษณ์ล้านนาด้านประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรมและโบราณสถานทั้งดงาม ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนตลอดจนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กระจายตัวอย่างทั่วถึงและเป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าตามแนวคิดเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ยั่งยืนในจังหวัดน่าน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล สุรพล เขียรสูตร นายกเทศบาลเมืองน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การพัฒนาเมืองน่านให้เป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตให้ยั่งยืนที่แท้จริงไม่ใช่แค่ปรับปรุงภูมิทัศน์ เพราะภูมิทัศน์ที่สวยงามก็เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเท่านั้น แต่การให้พื้นที่เมืองน่านเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต เราต้องสร้างความภูมิใจผ่านตัวตนของเขา เช่น มิติการใช้ภาษา การใช้อักษรเมือง ภาษาพูดแบบน่าน การแต่งกายเสื้อผ้าเมืองน่าน อาหารการกิน การใช้วัสดุอาหาร มาเป็นอาหารสุขภาพของเมืองน่านเพื่อให้คนน่านทุกคนทุกระดับมีส่วนร่วม อีกมิติหนึ่งคือศิลปะ สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นความภูมิใจในอัตลักษณ์ของตัวเอง มีความห่วงใยในตัวตน ซึ่งหลาย ๆ มิติเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่การที่จะปลูกเข้าไปในจิตวิญญาณของคนเมืองน่านเพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่านี้คือเมืองน่าน ทุกคนมีส่วนในการปกป้องอัตลักษณ์เมืองน่าน ต้องใช้มิติการจัดการตนเองอย่างมีส่วนร่วม” (สุรพล เขียรสูตร, 2563)

3.2 การมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) และขับเคลื่อนเมืองน่านตามแนวทางเครือข่ายเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ด้วยปัจจัยศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของชุมชน หากจังหวัดน่านได้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ก็จะเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงใหม่ - สุโขทัย ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านนี้เช่นเดียวกัน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์ ผู้จัดการสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองเก่า (อพท.6), ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“อพท. มุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (Global Sustainable Tourism Criteria: GSTC) และขับเคลื่อนเมืองน่านตามแนวทางเครือข่ายเมืองท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ด้วยปัจจัยศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของชุมชน หากจังหวัดน่านได้เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาด้านหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ก็จะเชื่อมโยงกับจังหวัดเชียงใหม่ - สุโขทัย ที่เป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ด้านนี้เช่นเดียวกัน จะทำให้กลายเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งของภูมิภาคด้วย” (สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์, 2563)

3.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวและการสนับสนุนจากหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชน ไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้าน

เศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ ควรมุ่งเน้นวัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชน และประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม ความงามทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล ภาณุวัชร อ้นสนธิ์ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“จุดเด่นของพื้นที่น่านคือความเข้มแข็งของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และโบราณสถานที่ยังคงทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้คนในพื้นที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามไว้ได้อย่างสมบูรณ์และที่สำคัญคือการทำงานร่วมกันของ “ทีมบ้านท่องเที่ยว” ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคธุรกิจการท่องเที่ยวเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน และเมื่อเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโกแล้ว คนทั่วโลกจะรู้จักน่าน จะทำให้จังหวัดน่านมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับคนน่านมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จังหวัดน่านจะต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ผลลัพธ์ทางการท่องเที่ยว และยกระดับสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความเป็นมาตรฐานสากลและขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ชุมชนอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมของตัวเองไม่ให้ถูกกลืนและสูญหาย รักษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น อัตลักษณ์น่านให้คงอยู่เหมือนเดิม ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่านเกิดความยั่งยืนต่อไป” (ภาณุวัชร อ้นสนธิ์, 2563)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปราย ได้ว่า

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) รวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ให้มีความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนสู่ความสมดุลในทุกมิติอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชน ต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และมีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ยุวดี หัสดี, 2562) โดยมียุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และอนุรักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบจากการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเชิงเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากฐานอัตลักษณ์ของชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) พัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนและเครือข่ายเพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักร ผ่านการยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การพัฒนา

บุคลากร องค์ความรู้ในชุมชนและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ภัทร์อาภรณ์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, 2561) มุ่งเน้นรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ลักษณะของการท่องเที่ยวมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง และสามารถสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวได้ (พระชยานันท์หมณี และคณะ, 2560)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีผลมาจาก 1) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน 2) อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และ 3) คุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยจะส่งผลต่อการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนจากปัจจัยที่สัมพันธ์ ได้แก่ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ (รณชัย บุญสอน, 2562) และการนำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางธรรมชาติที่โดดเด่นสวยงาม ความน่าสนใจแปลกใหม่ของวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มาเป็นจุดขายที่จะให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น และต้องทำให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างมีขอบเขตภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับของพื้นที่นั้น เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยมีกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 25 องค์ประกอบย่อย ภายใต้แนวคิดชื่อว่า “MADE MISS” หรือเที่ยวเมืองรองทำให้เกิดความฉิวฉ่า ทำให้ภาคภูมิภาคเอกชน ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการนำกลยุทธ์แต่ละด้านมาเป็นตัวขับเคลื่อนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ลัดดา ศรีอัมพรเอกุล, 2560) พร้อมทั้งการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกระดับ โดยยึดหลักความต้องการของคนในชุมชน เป็นการกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยใช้การท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของชุมชน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาประชาสังคมท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน (ชมพูนุท ภาณุภาส, 2559) และการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเมืองเก่า น่าน ที่ยังคงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ของชุมชนควบคู่กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการสร้างหรือการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทรัพยากรที่มีอยู่ให้สูงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม นำมาสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าหรือบริการการท่องเที่ยวใหม่ ๆ โดยความร่วมมือจากทั้งผู้ประกอบการและชุมชน โดยสามารถสร้างการมีส่วนร่วมการเรียนรู้และเพิ่มทักษะให้แก่นักท่องเที่ยวได้ (ปิรันธ ชินโชติ และธีรวัฒน์ จันทิก, 2559)

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในหลากหลายมิติที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยว และมีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับยุค

ปัจจุบัน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนตลอดจนภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างเป็นระบบจะเป็นแนวทางการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น จะต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาท และให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ มีการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมในแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของตนให้กับชุมชน มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ภาคเอกชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจ และประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดนโยบายเพื่อให้การกำหนดนโยบายของภาคต่าง ๆ เป็นไปในทางเดียวกันและมีจุดประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน (วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ, 2558) อันจะเป็นพื้นฐานของการสร้างความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่านต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาและฟื้นฟูทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน กล่าวคือเป็นการต่อยอดจากฐานทุนเดิมที่มีอยู่ ทั้งทุนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าแก่ทรัพยากรการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่ และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่ ด้วยจังหวัดน่านมีศักยภาพและความหลากหลายของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความพร้อมในด้านคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยี่ยมเยือน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ หรือ “3A’s” คือ 1) ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ เป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันไปตามความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแต่ละกลุ่ม 2) ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยว กับบริเวณใกล้เคียง และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) มีสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นองค์ประกอบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวได้ประทับใจ ทำให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวในวันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า นอกจากนั้น มีการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยความร่วมมือของทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและชุมชนในรูปแบบของ Co - Creation คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จะทำให้เกิดทุนทางสังคม (Social Capital) เพิ่มขึ้นจากทุนทางสังคมที่เป็นมรดกตกทอด ทำให้กลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน บริบทของประเทศไทยมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การค้นหาอัตลักษณ์ (Identity) และการทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรม 2) การค้นหาความโดดเด่นและสร้างความแตกต่าง 3) การหยั่งรู้ ความต้องการของตลาดในเชิงลึก 4) การสร้างเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และ 5) การปรับเปลี่ยนกลวิธีการพัฒนาตลาด ดังนั้นจะเห็นว่า ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ที่สำคัญคือการเข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน ข้อเสนอแนะที่ได้จาก การศึกษาในครั้งนี้ 1) นโยบาย/วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องมีความชัดเจน เพื่อเสริมสร้างทั้งประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน มีกลไกบริหาร จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และเพิ่มศักยภาพให้แหล่งท่องเที่ยวทุกอำเภอรวมถึงเป็นแหล่งกระจาย รายได้สู่ท้องถิ่นที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่าง เป็นธรรม 2) ต้องมีการพัฒนาศักยภาพบุคคลในชุมชนเพื่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ ประชาชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ มุ่งก่อให้เกิดประโยชน์เชิง พาณิชย์และสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชมพูนุท ภาณุภาส. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไทยพวนโดยชุมชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์วิทยาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กีฬา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ถนัด ใบยา และคณะ. (2562). โครงการการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนข้อมูลความรู้เพื่อการพัฒนาจังหวัดน่าน (น่านฟอร์ม). ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2554). การศึกษาสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นักท่องเที่ยว. (12 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุษกร เชี่ยวจินดาภานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 13(25), 103-118.
- ปิรันธ ชินโชติ และธีรวัฒน์ จันทิก. (2559). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของสวนผึ้ง. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9(1), 250-268.
- พภัสสรณ์ วรรณภัทรธิระกุล. (2563). การบริหารจัดการการค้าข้างทางตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 7(2), 244-256.
- พระครูพิบูลนันทวิทย์. (23 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระชยานันท์ และคณะ. (2560). ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.
- ภัทรอาภรณ์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์. (2561). การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อยกระดับชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภาณุวัชร อ้นสนธิ์. (17 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ภาณุวัฒน์ ชัดนา. (16 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตนคำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ยุวดี หัสดี. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รณชัย บุญสอน. (2562). การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 11(1), 232-243.

- รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน. (21 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ลัดดา ศรีอัมพรเอกกุล. (2560). การพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวระดับเมืองรองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุคุณภาพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สโรช รัตนมาศ. (18 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานจังหวัดน่าน. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดน่าน (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2564. น่าน: สำนักงานจังหวัดน่าน.
- สุขสันต์ เพ็งดิษฐ์. (2 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สุรพล เขียวสุตร. (16 ธันวาคม 2563). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในจังหวัดน่าน. (จิระนันท์ ชัยรัตน์คำโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวประมงพื้นบ้านเพื่อสนับสนุนเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 8(1), 32-41.
- Thurmond, V. A. (2001). The point of triangulation. Journal of Nursing Scholarship, 33(3), 25-38.

อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบ
ทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียน
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*

THE INFLUENCE OF CORPORATE GOVERNANCE AFFECTING
COMPETITIVE ADVANTAGE AND PERFORMANCE OF THE LISTED
COMPANIES OF THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ผกามาศ บุตรสาลี

Pakamat Butsalee

จิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์

Titaporn Sincharoonsak

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: mon-noi@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยรูปแบบเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 409 บริษัท ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) และรายงานประจำปี และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1) การกำกับดูแลกิจการ (CG) มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.717 และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน (OP) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล - 0.533 นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการ (CG) มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน (OP) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล - 0.004 โดยผ่านตัวแปรความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) และ 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับ

ดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยสมมติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถตอบสมมติฐานการวิจัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปในรูปแบบโมเดลได้ ดังนี้ $OP = \chi^2 = 9.568$, $df = 7$, $\chi^2/df = 1.367$, $p\text{-value} = 0.129$, $CFI = 0.998$, $GFI = 0.973$, $AGFI = 0.934$, $RMSEA = 0.019$, $SRMR = 0.038$

คำสำคัญ: การกำกับดูแลกิจการ, ความได้เปรียบทางการแข่งขัน, ผลการดำเนินงานขององค์กร, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research article were to examine the effect of corporate governance on competitive advantage and overall performance of the listed companies of the Stock Exchange of Thailand and to validate the consistency of a causal relationship model of the corporate governance that affects competitive advantage and overall performance of the listed companies of the Stock Exchange of Thailand. Research methodology is a quantitative research. The sample was 409 companies listed on the Stock Exchange of Thailand. The data were collected from annual financial reports (56 - 1 Form) and annual reports. The collected data were analyzed by using the Multiple Indicators and Multiple Causes Model. The results indicated that 1) corporate governance (CG) had a direct positive effect on competitive advantage (CA) with factor loading equal to 0.717 and a direct negative impact on overall performance (OP) with factor loading equal to - 0.5333. Moreover, corporate governance (CG) had an indirect negative effect on overall performance (OP) with factor loading equal to - 0.004 through the variable of competitive advantage (CA), and 2) the validation of a causal relationship model of the corporate governance that affects competitive advantage and performance of the listed companies of the Stock Exchange of Thailand indicated that the research hypothesis was consistent with empirical data and was able to be clearly answered which can be summarized in a form of a model as follows: $OP = \chi^2 = 9.568$, $df = 7$, $\chi^2/df = 1.367$, $p\text{-value} = 0.129$, $CFI = 0.998$, $GFI = 0.973$, $AGFI = 0.934$, $RMSEA = 0.019$, $SRMR = 0.038$.

Keywords: Corporate Governance, Competitive Advantage, Corporate Performance, The Stock Exchange of Thailand

บทนำ

การกำกับดูแลกิจการ (Corporate governance) ถือเป็นอีกหนึ่งกลไกที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารงานถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่กิจการต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจ โดยเฉพาะหลังจากที่กิจการได้ประสบปัญหาการดำเนินงานที่ไม่โปร่งใสอันส่งผลให้กิจการเหล่านั้นมีผลการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งสำคัญของการกำกับดูแลกิจการคือการที่ผู้บริหารองค์กรนำมาใช้ในการควบคุมการปฏิบัติงานให้สามารถกำกับดูแลผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย (พรอนงค์ บุษราตระกูล และคณะ, 2559); (จิตอุษา ชันทอง และกัลยจิตต์ กิริตอังกูร, 2560) ดังนั้น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจึงได้มีการพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ให้มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามหลักการที่ดี เพื่อเป็นการวางแนวทางสำหรับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โดยในปี 2560 คณะอนุกรรมการกำกับดูแลกิจการ ของตลาดหลักทรัพย์ฯ ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดีเพื่อการสร้างคุณค่าให้กิจการอย่างยั่งยืน นอกเหนือจากการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ลงทุน ซึ่งคณะกรรมการควรกำกับดูแลกิจการให้นำไปสู่ผลการดำเนินงานเพื่อให้กิจการเหล่านั้น 1) สามารถแข่งขันได้และมีผลประโยชน์ที่ดีโดยคำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว 2) ประกอบธุรกิจอย่างมีจริยธรรม เคารพสิทธิและมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้เสีย 3) เป็นประโยชน์ต่อสังคม และพัฒนาหรือลดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อม และ 4) สามารถปรับตัวได้ภายใต้ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2560) ในปัจจุบัน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีมาใช้ในการควบคุมและการปฏิบัติงานและใช้ในการตรวจสอบการบริหารงานของผู้บริหารเพื่อให้ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานตามนโยบายที่องค์กรกำหนดด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีความระมัดระวังรอบคอบ (สัตยา ตันจันทร์พงศ์, 2557) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและการร่วมลงทุนอันจะนำมาซึ่งการสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันขององค์กรอันส่งผลให้องค์กรมีผลการดำเนินงานที่เป็นไปตามเป้าหมายหรือผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการกำกับดูแลกิจการเป็นหลักปฏิบัติของบริษัทที่ผู้บริหารใช้บริหารงานและควบคุมการทำงานเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีความยุติธรรมและความโปร่งใสในองค์กร โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญอันจะนำมาซึ่งการควบคุมของกิจการให้มีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายในกรอบการมีจริยธรรมที่ดีซึ่งจะทำให้กิจการมีผลการดำเนินงานที่เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (จิตอุษา ชันทอง และ

กัลยกิจดัตต์ กิรติอังกูร, 2560) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ อุชณา ภัทรมนตรี ที่กล่าวว่า การกำกับดูแลกิจการเป็นกระบวนการบริหารระดับสูงในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจการเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับกิจการในระยะยาว รวมทั้งการจัดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรกำหนดไว้ (อุชณา ภัทรมนตรี, 2558)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่จะนำมาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานขององค์กร เพราะสิ่งดังกล่าวถือได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับองค์กรอันจะนำไปสู่ความสำเร็จให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ว่าบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะส่งผลให้บริษัทเหล่านั้นมีความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานของบริษัทอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการพิจารณาถึงการตัดสินใจในกำกับติดตามการบริหารอันจะนำมาซึ่งการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันและการดำเนินงานที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการนำผลวิจัยไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างถูกต้องและครบถ้วน จำนวน 616 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562) ในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2558 - 2562) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเอกสารจากข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) และรายงานประจำปี โดยมีหลักเกณฑ์เพื่อให้ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการประมวลผลที่เหมาะสมและสามารถเปรียบเทียบกันได้ (ฐิตาภรณ์สินจรุญศักดิ์, 2553); (Sirisom, J., 2003); (Easton, P. D. & Harris, T. S., 1991)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการนำมาใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model: SEM) ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ จำนวน 409 บริษัท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เงื่อนไขในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนบริษัท
บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี 2562	616
หัก กลุ่มธุรกิจการเงิน	61
กลุ่มกองทุนต่าง ๆ	65
จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น	490
หัก บริษัทที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน	81
จำนวนกลุ่มตัวอย่างคงเหลือ	409

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) และรายงานประจำปีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2558 - 2562 (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2562)

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (แบบ 56 - 1) รายงานประจำปีงบการเงินรวม และหมายเหตุประกอบงบการเงินรวมของบริษัทในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2558 - 2562) ได้แก่

4.1 อัตรากำไรต่อหุ้น หมายถึง อัตราส่วนเฉลี่ยของกำไรต่อหุ้นสามัญหนึ่งหุ้น ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์วัดผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

4.2 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม หมายถึง อัตราส่วนที่แสดงประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์รวมที่กิจการมีอยู่ว่าก่อให้เกิดผลตอบแทนในรูปให้กับธุรกิจมากหรือน้อยอย่างไร หากมีค่าสูงแสดงถึงการใช้สินทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง อัตราส่วนที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานในรอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาว่าผู้ถือหุ้นได้รับผลตอบแทนจากกิจการเป็นเท่าไร

4.4 สินทรัพย์รวม หมายถึง สินทรัพย์ที่มีอยู่ทั้งหมดในกิจการทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตน

4.5 สินทรัพย์ไม่มีตัวตน หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่ใช่ตัวเงินที่มีอยู่ในกิจการแต่สามารถวัดมูลค่าได้อย่างน่าเชื่อถือและอยู่ภายใต้การควบคุมของกิจการอันจะให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคต

4.6 รายได้รวม หมายถึง รายได้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีของกิจการ

4.7 ต้นทุนรวม หมายถึง ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชี

4.8 ค่าใช้จ่ายในการขาย หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการขายสินค้า เช่น ค่านายหน้า ค่าโฆษณา ค่าส่งเสริมการขาย ค่ารับรอง ค่าพาหนะเดินทาง ค่าน้ำมันรถ ฯลฯ

4.9 ค่าใช้จ่ายพนักงาน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเงินเดือน ค่าตอบแทน ค่าจ้าง หรือสวัสดิการที่นายจ้างเป็นคนออกให้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model) แบบ Multiple Indicator and Multiple Causes (MIMIX) Model โดยกำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้ 5.1) วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลสมการโครงสร้าง โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง 5.2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดตัวแปรแฝง ประกอบด้วย การกำกับดูแลกิจการ ความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงาน และ 5.3) ตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแปรในโมเดลสมการโครงสร้างตามหลักทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเกณฑ์สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงดังตารางที่ 2

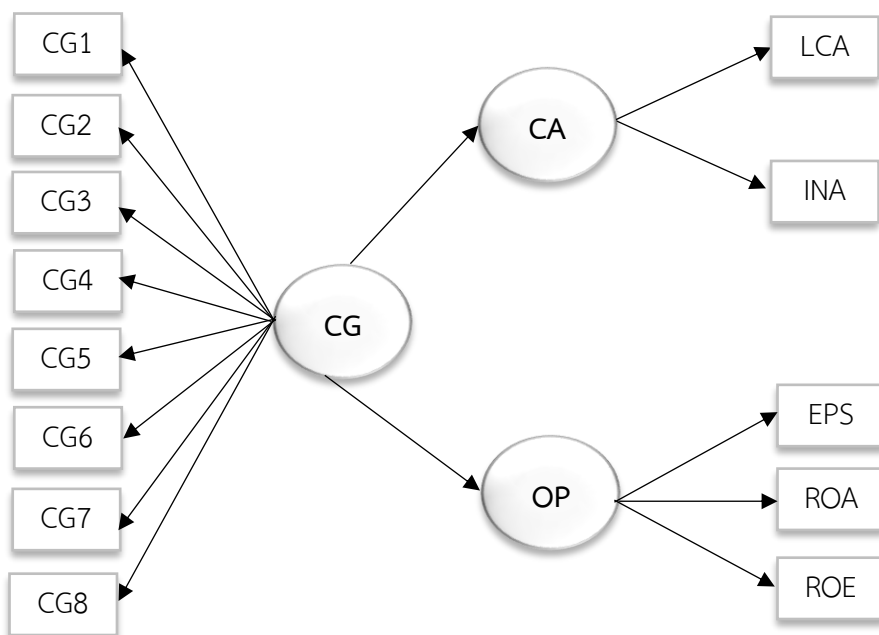
ตารางที่ 2 ค่าดัชนีความสอดคล้องและเกณฑ์การพิจารณา

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา
χ^2/df	< 2.00
P value of χ^2	> 0.05
CFI	≥ 0.90
GFI	≥ 0.90
AGFI	≥ 0.90
RMSEA	< 0.05
SRMR	< 0.05

ที่มา: (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพ

ตัวแปร	CG			CA			OP		
	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE
CG				0.717**	0.717**	-	0.537**	0.533**	0.004**
ตัวแปรแฝง	CG	CA	OP						
R ²	0.009	0.194	0.039						

$\chi^2 = 9.568$, $df = 7$, $\chi^2/df = 1.367$, $p\text{-value} = 0.129$, $CFI = 0.998$, $GFI = 0.973$, $AGFI = 0.934$, $RMSEA = 0.019$, $SRMR = 0.038$

หมายเหตุ: TE หมายถึง อิทธิพลรวม, DE หมายถึง อิทธิพลทางตรง, IE หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม

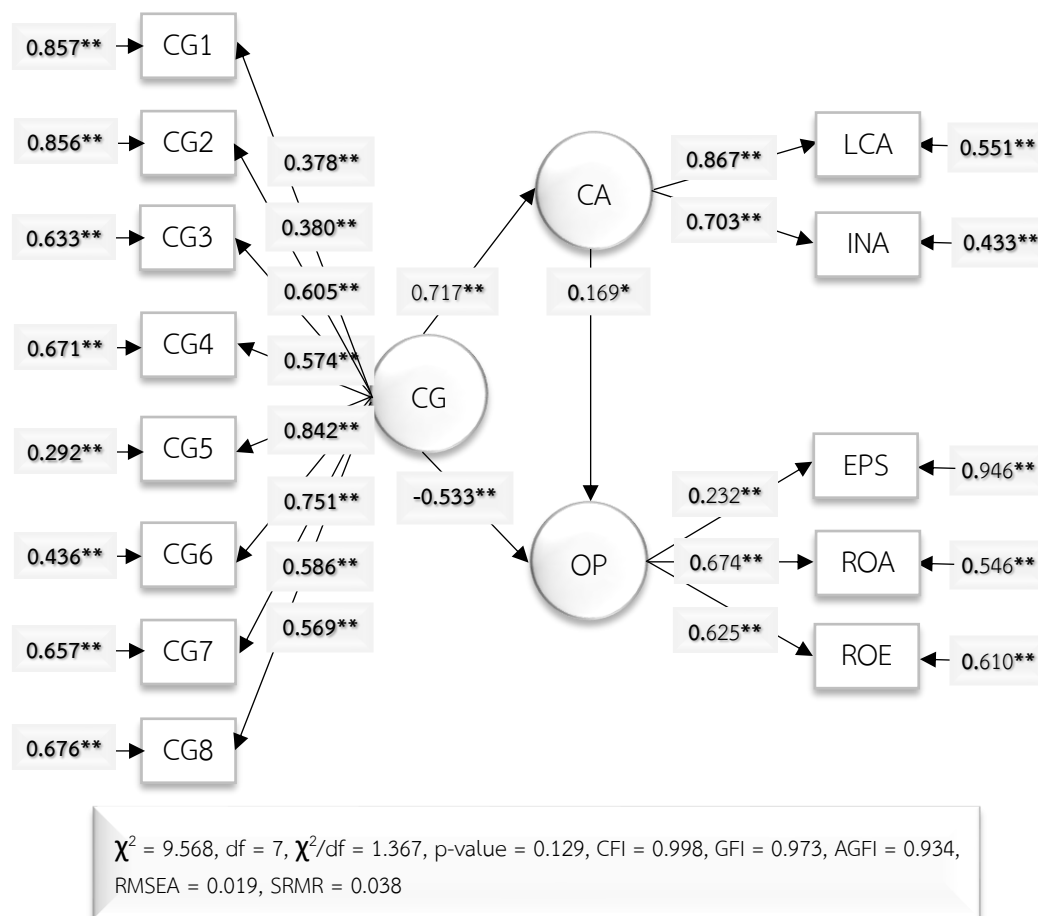
** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า การกำกับดูแลกิจการ (CG) มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.717 และมีอิทธิพลทางตรง

ในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน (OP) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล - 0.533 นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการ (CG) มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน (OP) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล - 0.004 โดยผ่านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA)

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีดังนี้

ภาพที่ 2 โมเดลสมการโครงสร้างการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและการดำเนินงานเชิงประจักษ์

จากภาพที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 9.568 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 7 นัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value of } \chi^2$) มีค่าเท่ากับ 1.367

ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.129 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ค่าความสอดคล้องจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.973 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.934 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.019 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.038

จึงสรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยสมมติฐานการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถตอบสมมติฐานการวิจัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถสรุปในรูปแบบโมเดลได้ ดังนี้

OP = $\chi^2 = 9.568$, $df = 7$, $\chi^2/df = 1.367$, $p\text{-value} = 0.129$, $CFI = 0.998$, $GFI = 0.973$, $AGFI = 0.934$, $RMSEA = 0.019$, $SRMR = 0.038$

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผ่านความได้เปรียบทางการแข่งขัน เนื่องจาก การกำกับดูแลกิจการถือเป็นระบบการบริหารงานของฝ่ายบริหารที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งสร้างความมั่นใจว่ามีความยุติธรรมและความโปร่งใสในองค์กร ซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้เสียเป็นสำคัญ อันจะนำมาซึ่งการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันส่งผลให้กิจการมีการบริหารงานที่เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทำให้กิจการมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Isada, F. & Isada, Y. ที่พบว่า กิจกรรมการกำกับดูแลกิจการแต่ละกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับความได้เปรียบในการแข่งขันและผลกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Isada, F. & Isada, Y., 2019) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ James, M. N., et al. ที่พบว่า ความโปร่งใสตรวจสอบได้ ความเป็นธรรมและความรับผิดชอบมีอิทธิพลเชิงบวกต่อกลยุทธ์การแข่งขันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติ (James, M. N. et al., 2018) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Aymn, S. Z. A. Q. ที่พบว่า มิติของการกำกับดูแลกิจการ ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเป็นอิสระมีผลกระทบต่อเชิงบวกต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรเกษตรกรรมในประเทศจอร์แดน (Aymn, S. Z. A. Q., 2015)

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลมีค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 9.568 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 7 มีนัยสำคัญทางสถิติ (p - value of χ^2) มีค่าเท่ากับ 1.367 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.129 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ค่าความสอดคล้องจากดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.973 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.934 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.019 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.038 เนื่องจาก การกำกับดูแลกิจการเป็นกระบวนการกำกับและติดตามการดำเนินงานที่ผู้บริหารองค์กรจะต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่เพื่อเป็นการตรวจสอบการดำเนินงานของทุก ๆ ฝ่าย ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารได้เห็นถึงผลของกระบวนการดำเนินงานที่เกิดจากกิจกรรมการดำเนินงานภายในองค์กรเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฏฐกัญญาพรพงษ์ และคณะ ที่พบว่า ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการของบริษัทมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของบริษัท เมื่อทำการทดสอบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทพบว่า สัดส่วนของจำนวนผู้ถือหุ้นส่งผลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์และอัตราส่วนราคาตลาดต่อราคาบัญชี (ณัฏฐกัญญาพรพงษ์ และคณะ, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sugeng, S., et al. ที่พบว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดีมีผลกระทบเชิงบวกต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Sugeng, S. et al., 2017) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Mei - Fen, W., et al. (2012) ที่พบว่า การกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์กรของบริษัทที่ออกแบบที่จดทะเบียนของไต้หวัน (Mei-Fen, W. et al., 2012)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่งผลให้ได้ข้อค้นพบใหม่ พบว่า การกำกับดูแลกิจการ (CG) มีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน

(OP) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล - 0.004 โดยผ่านความได้เปรียบทางการแข่งขัน (CA) ดังโมเดลที่ได้ ดังนี้

ผลการดำเนินงาน (OP) = $\chi^2 = 9.568$, $df = 7$, $\chi^2/df = 1.367$, $p\text{-value} = 0.129$, $CFI = 0.998$, $GFI = 0.973$, $AGFI = 0.934$, $RMSEA = 0.019$, $SRMR = 0.038$

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่าการกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงาน นอกจากนี้การกำกับดูแลกิจการมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางลบต่อผลการดำเนินงานโดยผ่านตัวแปรความได้เปรียบทางการแข่งขัน ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ปฏิบัติ 1) บริษัทจดทะเบียนฯ ควรให้ความสำคัญกับบทบาทการกำกับดูแลกิจการ ด้านตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรด้านตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะกรรมการในฐานะผู้นำองค์กรที่สร้างคุณค่าให้แก่กิจการอย่างยั่งยืน ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด เพื่อให้ความสำคัญในการสร้างควรเข้าใจบทบาทและตระหนักถึงความรับผิดชอบในฐานะผู้นำที่ต้องกำกับการดูแลให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดีด้านการกำหนดกลยุทธ์ นโยบายการดำเนินงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย 2) บริษัทจดทะเบียนฯ ควรให้ความสำคัญกับผลการดำเนินงาน ด้านอัตรากำไรต่อหุ้น เนื่องจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรด้านอัตรากำไรต่อหุ้น ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด โดยให้ความสำคัญในการดำเนินงานของทุกส่วนฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อจะทำให้องค์กรมีผลการดำเนินงานที่เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการขยายกลุ่มตัวอย่างเป็นบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย หรือศึกษาจำแนกเป็นรายกลุ่มอุตสาหกรรม และ 2) ควรการศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการในมิติอื่น ๆ อาทิเช่น สัดส่วนคณะกรรมการอิสระ สัดส่วนการถือครองหุ้นของคณะกรรมการบริษัท ขนาดของบริษัท และสัดส่วนของคณะกรรมการบริษัทที่เป็นสตรีเพื่อให้ผลการศึกษาสอดคล้องผลการศึกษาที่แท้จริงเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จิตอุษา ชันทอง และกัลยิตต์ กิริติอังกูร. (2560). การกำกับดูแลกิจการและผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ ศรีนครินทรวิโรฒ, 8(2), 42-54.

- ฐิตาภรณ์ สันจรรย์ศักดิ์. (2553). ผลกระทบของข้อมูลทางบัญชีที่มีต่อผลตอบแทนเกินปกติของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ณธกร กัญจนราพงษ์ และคณะ. (2559). ปัจจัยการกำกับดูแลกิจการของบริษัทที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงาน: กรณีศึกษากลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 5(1), 34-42.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2560). หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.cgthailand.org/TH/FAQ/cgcode/Pages/CGCodeFAQs.aspx>
- _____. (2562). รายชื่อบริษัทจดทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 24 ธันวาคม 2562 จาก <https://www.set.or.th/th/company/companylist.html>
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสรел: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรอนงค์ บุษราตระกูล และคณะ. (2559). ความมีประสิทธิภาพของคณะกรรมการที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัตยา ตันจันทรพงศ์. (2557). อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่ดีต่อการวางแผนภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิชาชีพบัญชี, 10(28), 5-18.
- อุษณา ภัทรมานตรี. (2558). การตรวจสอบภายในสมัยใหม่ (ฉบับปรับปรุง 2558). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Aymn, S. Z. A. Q. (2015). The Impact of Corporate Governance in Achieving Competitive Advantage- A Field Study of Jordanian Pharmaceutical Companies. *European Journal of Business and Management*, 7(35), 9-17.
- Easton, P. D. & Harris, T. S. (1991). Earnings as an Explanatory Variable for Returns. *Journal of Accounting Research*, 29(1), 19-36.
- Isada, F. & Isada, Y. (2019). An Empirical Study of Strategic Corporate Governance and Competitive Advantage. *Journal of Economics, Business and Management*, 7(1), 10-16.

- James, M. N. et al. (2018). Corporate Governance Practices and Competitive Advantage of Kenolkobil Company Limited, Kenya. *International Journal of Business & Law Research*, 6(3), 11-23.
- Mei-Fen, W. et al. (2012). To Verify How Intellectual Capital Affects Organizational Performance in Listed Taiwan IC Design Companies with Considering the Moderator of Corporate Governance. *The Journal of Global Business Management*, 8(1), 20-32.
- Sirisom, J. (2003). Determinants of Incremental Information Content of Cash Flows Beyond Earnings: Evidence from the Stock Exchange of Thailand. In Dissertation, Doctor of Philosophy Program in Accountancy. Chulalongkorn University, Bangkok. (In Thai).
- Sugeng, S. et al. (2017). Intellectual Capital and Corporate Governance in Financial Performance Indonesia Islamic Banking. *International Journal of Economics and Financial*, 7(4), 96-103.

โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อ
ประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ
โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ*

A STRUCTURAL EQUATION MODEL OF ADMINISTRATIVE FACTORS
AFFECTING THE PREVENTION AND CONTROL OF ANTIMICROBIAL
RESISTANCE EFFECTIVENESS IN TERTIARY HOSPITALS

สุรียักษ์ อจลพงศ์

Sureeruk Achalapong

ประภาเพ็ญ สุวรรณ

Prapapen Suwan

สุรีย์ จันทรมณี

Suree Chantamolee

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: sureeruk70@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการบริหารและประสิทธิผล
ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง และตรวจสอบเส้นทางอิทธิพล
ของปัจจัยทางการบริหารต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมการดื้อยาต้าน
จุลชีพ ประชากรคือคณะกรรมการและคณะทำงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ โรงพยาบาล
ระดับตติยภูมิ 27 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง 536 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบบสอบถาม
มีความตรงเชิงเนื้อหา ดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60 - 1.00 ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.96
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและเส้นทางอิทธิพล
ผลการวิจัย พบว่า ระดับการรับรู้ปัจจัยทางการบริหารและประสิทธิผลของการดำเนินงาน
ป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพอยู่ในระดับมาก โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัย
ทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้าน
จุลชีพสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ $\chi^2 = 202.98$, Relative
 $\chi^2 = 1.96$ CFI = 1.00 GFI = 0.96 AGFI = 0.93 RMSEA = 0.04 และ SRMA =

* Received 30 June 2021; Revised 23 October 2021; Accepted 2 November 2021

0.02 และภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์การ และสมรรถนะองค์การ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57, 0.50, และ 0.40 อิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ สัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.43 และบรรยากาศองค์การ สมรรถนะองค์การ และวัฒนธรรมองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล 0.47, 0.26, และ 0.15 ตัวแปรโมเดลเส้นทางอิทธิพลร่วมกันทำนายประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ร้อยละ 87 จึงควรมุ่งเน้นพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อส่งเสริมสมรรถนะองค์การ บรรยากาศองค์การ และวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: โมเดลสมการโครงสร้าง, ปัจจัยทางการบริหาร, ประสิทธิภาพของการป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ

Abstract

The objectives of this research article were to study the level of administrative factors and the effectiveness; exam the goodness of fit the model and to explain the path of administrative factors affecting the prevention and control of antimicrobial resistance effectiveness. The population was Infection control committee and infection control working groups in 27 tertiary hospitals. 536 samples derived by purposive random sampling. Questionnaire, reliability 0.96. The data was analyzed by descriptive statistics, confirmatory factor analysis and path analysis. The result of research found that administrative factors and the prevention and control of antimicrobial resistance effectiveness were high level. The goodness of fit test the model of administrative factors affecting the prevention and control of antimicrobial resistance effectiveness developed was consistent with the empirical data. (Chi - Square = 202.98 Relative Chi - Square = 1.96 CFI = 1.00 GFI = 0.96 AGFI = 0.93 RMSEA = 0.04 and SRMA = 0.02) Leadership of administrators was has direct influence on organization culture, organization climate, and organization competency with the coefficient of influence 0.57, 0.50, and 0.40, and has indirect influence on the effectiveness of the program with the coefficient of influence 0.43. The organization climate, organization competency and organization culture have indirect influence on the prevention and control of antimicrobial resistance effectiveness, with the coefficient of influence 0.47, 0.26, and 0.15. All variables

in the influence path model were predicted the effectiveness of the program on prevention and control of antimicrobial resistance by 87%. Enhancing administrators' leadership should be done to affect organization climate, organization competency, and organization culture, in order to improve the effectiveness of the prevention and control of antimicrobial resistance program.

Keywords: Structural Equation Model, Administrative Factors, Effectiveness of Prevention and Control of Antimicrobial Resistance Program

บทนำ

เชื้อดื้อยาต้านจุลชีพมีความรุนแรงและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ที่พบมากและเป็นปัญหาสำคัญทั่วโลก คือแบคทีเรียที่ดื้อยาปฏิชีวนะ ที่สัมพันธ์กับการรักษาในโรงพยาบาล (World Health Organization, 2018) รายงานการเฝ้าระวังเชื้อแบคทีเรียดื้อยาต้านจุลชีพ ตั้งแต่ พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2561 พบเชื้ออะซิเนโทแบคเตอร์ สปีชีส์ (Acinetobacter Species) ที่ดื้อต่อยากลุ่มอิมิพีเนม (Imipenem) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 14.4 เป็นร้อยละ 55.5 เชื้อเคลบเซลลา นิวโมเนียอี (Klebsella Pneumoniae) จากร้อยละ 0.3 เป็นร้อยละ 10.2 เชื้อซูโดโมแนส แอรูจินา (Pseudomonas Aeruginosa) จากร้อยละ 9.6 เป็น 18.3 และ เอนเทอโรแบคเตอร์ โคลเอเซ (Enterobacter Cloacae) จากร้อยละ 0.6 เป็นร้อยละ 4 (ศูนย์เฝ้าระวังเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพแห่งชาติ (NARST), 2561) การติดเชื้อที่โรงพยาบาล และการติดเชื้อในชุมชน มีความชุกเฉลี่ยของเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพหลายขนานมากกว่าร้อยละ 50 ส่วนการติดเชื้อในชุมชนพบน้อยกว่าร้อยละ 20 (วิชญ์ ธรรมลิขิตกุล, 2555) การติดเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบสุขภาพ ประมาณการณ์ทั่วโลกมีผู้เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อดื้อยาจำนวน 7 แสน ถึง หลายล้านคน/ปี (World Health Organization, 2014) และคาดการณ์ว่าจะสูงมากขึ้นเป็น 10 ล้านคน ในปี ค.ศ. 2050 โดยทวีปเอเชีย และแอฟริกาจะเสียชีวิตมากที่สุด คือ 4.7 และ 4.2 ล้านคน ซึ่งสูงกว่าการตายจากโรคมะเร็ง โรคเบาหวาน หรือ โรคติดเชื้ออื่น (O'Neill, J., 2014) จากการศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยเบาหวานแท้มี่ผลติดเชื้อ ที่เป็นเชื้อดื้อยา มีความเสี่ยงที่จะทำให้กลับเป็นซ้ำมากกว่า 2 เท่า และระยะเวลาในโรงพยาบาลนานกว่ากลุ่มที่ไม่ติดเชื้อดื้อยา (Henig, O. et al., 2020) เช่นเดียวกับการศึกษาที่ประเทศไต้หวัน พบว่าผู้ป่วยติดเชื้อดื้อยา ส่งผลให้ผู้ป่วยนอนโรงพยาบาลนานกว่าผู้ป่วยที่ติดเชื้อดื้อยา (Chen, P. I. et al., 2021) และในประเทศไทยมีการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ป่วยที่ติดเชื้อดื้อยา มีการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลช้า ภายใน 30 วัน สูงกว่ากลุ่มผู้ป่วยที่ไม่ติดเชื้อดื้อยา (พรกมล บริพัตรโกศล, 2563)

แผนยุทธศาสตร์การจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ.2560 - 2564 ภายใต้แนวคิด “สุขภาพหนึ่งเดียว” (One Health) มุ่งเน้นการจัดการปัญหาการดื้อยาต้าน

จุลชีพของเชื้อแบคทีเรีย เนื่องจากเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง แต่ยังคงขาดการจัดการปัญหาอย่างบูรณาการ (คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการต่อต้านจุลชีพ, 2560); (บุศรา เข้มทอง, 2560) อนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้บรรจุโครงการป้องกันและควบคุมการต่อต้านจุลชีพและการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (พงศธร พอกเพิ่มดี, 2561) ปัญหาเชื้อต่อต้านจุลชีพในระบบสุขภาพของประเทศไทย พบมากที่สุดในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ เช่น โรงพยาบาลศูนย์ที่มีศักยภาพในการดูแลรักษาการเจ็บป่วยที่รุนแรงยุ่งยากและซับซ้อน แต่ละโรงพยาบาลได้ดำเนินการป้องกันและควบคุมเชื้อต่อต้านจุลชีพ และมีการติดตามประเมินผล โดยอาศัยนโยบายบูรณาการทุกฝ่ายภายในโรงพยาบาล ภาวะผู้นำ และการตั้งเป้าหมายของโรงพยาบาล (คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการต่อต้านจุลชีพ, 2560)

การพัฒนาระบบบริหารด้านการแพทย์และสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ด้านนวัตกรรม (Innovation) ชุดรูปแบบทางเทคนิค (Technical Package) ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance Management) หุ่นส่วนในการทำงาน (Partnership) การสื่อสาร (Communication) และข้อผูกพันทางการเมือง (Political commitment) (Frieden, T. R., 2014) ตามแนวคิดกระบวนการบริหารของเวียห์ริชและคุนซ์ (Weihrich, H. & Koontz, H., 1993) ที่ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารบุคลากร การอำนวยการและภาวะผู้นำ และการควบคุมกำกับ และแนวคิดการบริหารแบบ POSDCoRB ของ ลูเธอร์ กุลลิค และลินดัล เออร์วิก (Gulick, L. & Urwick, L., 1973) ที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และด้านงบประมาณ ร่วมกับแนวคิดของการบริหารจัดการองค์กรตาม แนวคิด 7 ประการแมคคินซี (McKinsey 7S) ของปีเตอร์ส และวอเตอร์แมน (Peters. J. T. & Waterman, H. R., 1980) ที่คำนึงถึงปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง ระบบรูปแบบ บุคลากร ทักษะความรู้ความสามารถ และค่านิยมร่วมในองค์กร จากการศึกษาปัจจัยขององค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลปฐมภูมิและความร่วมมือด้านสาธารณสุข ประกอบด้วยปัจจัยด้านการมีนโยบาย วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน การประสานงานเชิงกลยุทธ์ และกลไกการสื่อสารระหว่างหุ้นส่วน ผู้นำองค์กรที่ให้ความร่วมมือ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม การใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม และความร่วมมือและการส่งมอบบริการ (Valaitis, R. et al., 2018) ในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขต้องอาศัยกลไกด้านการบริหารในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

ผลการประเมินการจัดการเชื้อต่อต้านจุลชีพในภาพรวมของประเทศไทย พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง (Intermediate) คิดเป็นร้อยละ 78.15 ของโรงพยาบาลทั่วประเทศ (เกวลิน ชื่นเจริญสุข และคณะ, 2562) ในการดำเนินการปัญหาการต่อต้านจุลชีพในประเทศไทย ยังไม่มีการศึกษาปัจจัยด้านการบริหารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโครงการ

ป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ซึ่งการบริหารจัดการถือเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลสำเร็จในการดำเนินงาน ดังนั้นในสภาวะที่ประเทศประสบปัญหาเกี่ยวกับภาวะดื้อยาต้านจุลชีพในปัจจุบัน การมีการศึกษาปัจจัยทางการบริหาร อันได้แก่ สมรรถนะองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์การ และวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลที่สอดคล้องกับบริบทและลักษณะของโรงพยาบาลระดับตติยภูมิของประเทศน่าจะเป็นความจำเป็นและสำคัญในการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการและองค์กรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหาร และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมการดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ
3. เพื่ออธิบายเส้นทางอิทธิพลของปัจจัยทางการบริหารที่มีต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมการดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสำรวจภาคตัดขวาง (Cross - sectional survey)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือคณะกรรมการด้านการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ หรือคณะกรรมการที่มีบทบาทในการจัดการเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ประกอบด้วย แพทย์เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อ แพทย์แต่ละสาขา แพทย์ด้านระบาดวิทยาหรือนักระบาดวิทยา เภสัชกร นักเทคนิคการแพทย์ ผู้บริหารพยาบาลและ/หรือตัวแทนพยาบาลแต่ละสาขา ตัวแทนฝ่ายสนับสนุนแต่ละโรงพยาบาลมีจำนวน 15 - 20 คน และคณะทำงานด้านการควบคุมการติดเชื้อ ประกอบด้วยพยาบาลวิชาชีพหอผู้ป่วย แห่งละ 1 - 2 คน แต่ละโรงพยาบาลมีคณะทำงานแห่งละ 50 - 80 คน ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ซึ่งได้รับการอนุมัติด้านจริยธรรมการวิจัยหรือได้รับอนุญาต 27 แห่ง จำนวนกลุ่มตัวอย่างพิจารณาตามเกณฑ์การศึกษาที่มีตัวแปรแฝง มากกว่า 7 ตัวแปร และแต่ละตัวแปรแฝงวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ น้อยกว่า หรือมากกว่า 3 ตัวแปร (มี Under Identified ของตัวแปรแฝงหลายตัว) ขนาดตัวอย่างต่ำสุด คือ 500 คน (Hair, J. F. et al., 2010) ผู้วิจัยจึงประสานขอความอนุเคราะห์ผ่านผู้ประสานงานวิจัยแต่ละโรงพยาบาล ได้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมงานวิจัย 675 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(Purposive random sampling) แบ่งเป็น คณะกรรมการ 10 คน ประกอบด้วย แพทย์ 4 คน ได้แก่ อายุรแพทย์เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อหรืออายุรแพทย์ กุมารแพทย์เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อหรือกุมารแพทย์ ศัลยแพทย์ แพทย์ด้านศัลยกรรมกระดูกและข้อ หรือแพทย์ที่มีเป็น คณะกรรมการที่มีบทบาทด้านการควบคุมเชื้อมีความชำนาญ ผู้บริหารองค์กรพยาบาล 1 คน เภสัชกร 2 คน นักเทคนิคการแพทย์ 1 คน พยาบาลควบคุมการติดเชื้อของโรงพยาบาล 2 คน และคณะทำงาน 15 - 20 คน เป็นพยาบาลควบคุมการติดเชื้อประจำหอผู้ป่วย ของแผนกอายุรกรรม กุมารเวชกรรม ศัลยกรรม หอผู้ป่วยวิกฤต ศัลยกรรมกระดูกและข้อ ที่มีบทบาทในด้านการป้องกันและควบคุมเชื้อมีความชำนาญ ซึ่งภายหลังการตอบกลับและกลุ่มตัวอย่างได้มีการตอบแบบสอบถามได้สมบูรณ์ 536 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สร้างเครื่องมือจากการศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถามโดยอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ กำหนดกรอบแนวคิด และดำเนินการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม 2 ชุด

ชุดที่ 1 เป็นคำถามปลายเปิด ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของโรงพยาบาล จำนวน 5 ข้อ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอุบัติการณ์การติดเชื้อ 12 ข้อ และระดับผลการดำเนินการป้องกันและควบคุมเชื้อมีความชำนาญ จำนวน 5 ข้อ

ชุดที่ 2 ประกอบด้วย 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบปลายเปิดและปลายปิด จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหาร ประกอบด้วย สมรรถนะขององค์กร ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร บรรยาการองค์กร และประสิทธิผลของการดำเนินการป้องกันและควบคุมเชื้อมีความชำนาญ เป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ รวม 67 ข้อ

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ระดับความพึงพอใจ ในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อมีความชำนาญ เป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ข้อ

แบบสอบถามส่วนที่ 1 และ 2 เป็นคำถามเชิงบวกทั้งหมดแบบมาตรวัดประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด ตามลำดับ แบ่งคะแนนรวมเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยมาก ใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับการหาช่วงของอันตรภาคชั้น ตามหลักการหาค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้ มากที่สุด คือ คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 มาก คือ คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 ปานกลาง คือ คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 น้อย คือ คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 และ น้อยที่สุด คือ คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้แก่ แพทย์อายุรศาสตร์และอายุรศาสตร์โรคติดเชื้อ อาจารย์พยาบาลสาขาการพยาบาลโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ เกษีกรเชี่ยวชาญด้านเชื้อดื้อยา อาจารย์ด้านการวิจัยการวัดและประเมินผล และ อาจารย์สาธารณสุขศาสตร์ ด้านระบาดวิทยา เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหา (Content Validity) แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) มีค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 1.00 นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับคณะกรรมการด้านการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อของโรงพยาบาล และคณะทำงานด้านการควบคุมการติดเชื้อ ของโรงพยาบาลทั่วไปขนาดใหญ่ 2 แห่ง ๆ ละ 20 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 ด้านสมรรถนะองค์การ มีค่าความเชื่อมั่น 0.85 - 0.96 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 - 0.97 บรรยาการองค์การ มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 - 0.95 วัฒนธรรมองค์การ มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 - 0.96 และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ มีค่าความเชื่อมั่น 0.92 นำเครื่องมือที่ทดลองใช้แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้ถูกต้องสมบูรณ์และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงเก็บข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังจากที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยของโรงพยาบาล ผู้วิจัยติดต่อผู้ประสานงาน ชี้แจงขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ส่งแบบสอบถามให้ผู้ประสานงานการวิจัยของแต่ละโรงพยาบาล ภายหลังจากชี้แจงการวิจัยและกลุ่มตัวอย่างยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจึงนำแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง เก็บรวบรวมแล้วส่งกลับคืนผู้วิจัย

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น อนุมัติการวิจัยเลขที่ WTU 2562-0052 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2562 พัททกษสิทธิ์กลุ่มตัวอย่างโดยให้ตัวอย่างเข้าร่วมโครงการวิจัยตามความสมัครใจ แยกไบนินยอมเข้าร่วมโครงการออกจากแบบสอบถามไว้แต่ละส่วน เพื่อป้องกันการเชื่อมโยงกันของแบบสอบถามกับไบนินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งในคณะกรรมการหรือคณะทำงาน และตำแหน่งวิชาชีพ แจกแจงความถี่ ร้อยละ อายุและประสบการณ์ แจกแจงความถี่ ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์การรับรู้ปัจจัยทางการบริหาร และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ หาคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ วิเคราะห์ความถี่และร้อยละของตัวแปรรายด้าน

ตรวจสอบลักษณะการแจกแจงแบบปกติของข้อมูล (Normal Distribution) โดยหาคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเบ้และความโด่ง ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของ ตัวแปรสังเกตได้ โดยการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson

Product Moment Correlation) ตรวจสอบความเหมาะสมในการนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์องค์ประกอบ โดยหาค่า Kaiser - Meyer - Olkin Measure of Sampling Adequacy (MSA) ตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดว่าเป็นเมทริกเอกลักษณ์โดยการหาค่า Bartlett's Test of Sphericity ถ้าค่า Bartlett's Test of Sphericity มีนัยสำคัญ แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ดีมาก (สุภมาส อังศุโชติ และคณะ, 2557)

ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of Fit Measures)

วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ด้วย Path analysis ประเมินค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood) ด้วยโปรแกรมไลสเรล 8.72

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคล จากแบบสอบถาม 675 ฉบับ สมบูรณ์และนำมาวิเคราะห์ได้ 536 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 70.40 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 87.50 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 41 - 50 ปี ร้อยละ 40.82 อายุเฉลี่ย 42.76 ± 8.57 ปี การศึกษาสูงสุดมากกว่าครึ่งเป็นระดับปริญญาตรี ร้อยละ 66.23 มีบทบาทเป็นคณะกรรมการและคณะทำงานในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 47.95 และ 52.05 เป็นพยาบาลมากที่สุด ร้อยละ 60.82 และประมาณครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อหรือเชื้อดื้อยาน้อยกว่า 5 ปี ร้อยละ 46.08 เฉลี่ย 8.60 ± 6.33 ปี

ปัจจัยทางการบริหาร ประกอบด้วย สมรรถนะองค์การ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์การ และวัฒนธรรมองค์การ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ในภาพรวมของปัจจัยทางการบริหารในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ บรรยากาศองค์การ และวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.86 ที่เท่ากัน รองลงมา คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และสมรรถนะองค์การ มีคะแนนเฉลี่ย 3.79 และ 3.71 ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบของแต่ละด้าน พบว่า คะแนนอยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ ในด้านสมรรถนะองค์การ โครงสร้างองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.92 รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจและการวางแผนกลยุทธ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และการจัดการทรัพยากร มีคะแนนเฉลี่ย 3.87, 3.53 และ 3.48 ตามลำดับ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร พบว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ย

มากที่สุด คือ 3.87 รองลงมา คือ สมรรถนะการบริหารงาน การกำกับติดตามและการประเมินผล และการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร มีคะแนนเฉลี่ย 3.82, 3.79, และ 3.72 ด้านบรรยากาศองค์การ พบว่า การสร้างความคาดหวังสูง มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.01 รองลงมา คือ บรรยากาศเชิงบวก การสร้างให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน และการจัดระบบจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 3.92, 3.85, และ 3.75 ส่วนด้านวัฒนธรรมองค์กร พบว่า ค่านิยมร่วม มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด 3.94 รองลงมา คือ ความผูกพันองค์กร มีค่าเฉลี่ย 3.75 ดังตารางที่ 1

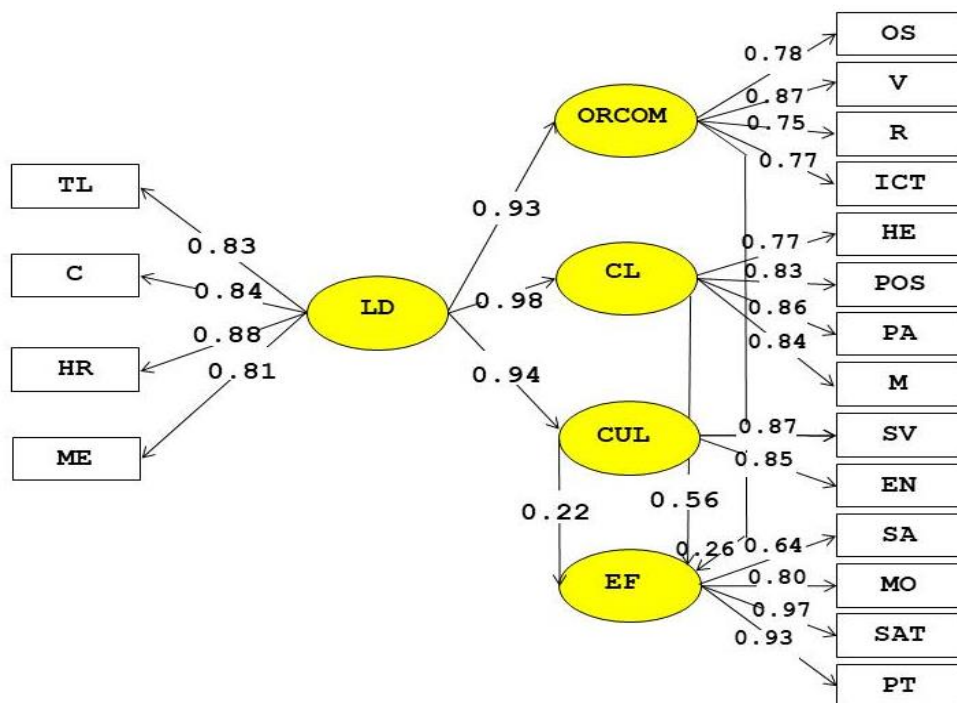
ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการรับรู้ปัจจัยทางการบริหาร และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ

ตัวแปร	$\bar{X}$	SD	แปลผล
สมรรถนะองค์การ (ORCOM)	3.71	0.58	มาก
โครงสร้างองค์การ (OS)	3.92	0.80	มาก
วิสัยทัศน์ พันธกิจและการวางแผนกลยุทธ์ (V)	3.87	0.64	มาก
การจัดการทรัพยากร (R)	3.48	0.67	มาก
การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT)	3.53	0.73	มาก
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LD)	3.79	0.62	มาก
ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (TL)	3.87	0.71	มาก
สมรรถนะการบริหารงาน (C)	3.82	0.71	มาก
การส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร (HR)	3.72	0.65	มาก
การกำกับติดตามและการประเมินผล (ME)	3.79	0.72	มาก
บรรยากาศองค์การ (CL)	3.86	0.59	มาก
การสร้างความคาดหวังสูง (HE)	4.01	0.67	มาก
บรรยากาศเชิงบวก (POS)	3.92	0.71	มาก
การเสริมสร้างให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน (PA)	3.85	0.62	มาก
การจัดระบบจิตใจ (M)	3.75	0.70	มาก
วัฒนธรรมองค์กร (CUL)	3.86	0.65	มาก
ค่านิยมร่วม (SV)	3.94	0.71	มาก
ความผูกพันองค์กร (EN)	3.75	0.68	มาก
ประสิทธิผลของการดำเนินงาน (EF)	3.63	0.52	มาก
ผลการประเมินตนเองของโรงพยาบาล (SA)	4.11	0.42	มาก
การรับรู้ประสิทธิผลของการดำเนินงาน (MO)	3.43	0.68	มาก
ความพึงพอใจในงาน (SAT)	3.69	0.61	มาก
ผลลัพธ์ด้านผู้ป่วย (PT)	3.74	1.01	มาก

โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยหลังปรับโมเดลแล้วมีค่า Chi - Square = 202.98,

df = 103, p - value = 0.00, relative Chi - Square = 1.96, CFI = 1.00, GFI = 0.98, AGFI = 0.93, RMSEA = 0.04, และ SRMR = 0.02 ดังภาพที่ 1

Chi-Square=202.98, df=103, P-value=0.00, RMSEA=0.04

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ (หลังปรับ)

เส้นทางอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LD) สมรรถนะองค์กร (ORCOM) บรรยาการองค์กร (CL) และวัฒนธรรมองค์กร (CUL) ที่มีต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ (EF) พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LD) มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร (CUL) บรรยาการองค์กร (CL) สมรรถนะองค์กร (ORCOM) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.57, 0.50, และ 0.40 มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ผ่านบรรยาการองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.43 บรรยาการองค์กร (CL) สมรรถนะองค์กร (ORCOM) และวัฒนธรรมองค์กร (CUL) มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ (EF) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.47, 0.26, และ 0.15 ตามลำดับ ตัวแปรแฝงภายในโมเดลเส้นทางอิทธิพลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพได้ร้อยละ 87

ดั่งภาพที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ขนาดอิทธิพลของเส้นทางปัจจัยทางการบริหารที่มีต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ

ตัวแปร	สมรรถนะองค์กร			บรรยากาศองค์กร			วัฒนธรรมองค์กร			ประสิทธิผลของการดำเนินงาน		
	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)	อิทธิพลทางตรง (DE)	อิทธิพลทางอ้อม (IE)	อิทธิพลรวม (TE)
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	0.40** (0.02) 19.53		0.40** (0.02) 19.53	0.50** (0.02) 20.39		0.50** (0.02) 20.39	0.57** (0.03) 22.78		0.57** (0.03) 22.78	0.43** (0.03) 16.13	0.43** (0.03) 16.13	
สมรรถนะองค์กร										0.26** (0.06) 4.36	0.26** (0.06) 4.36	
บรรยากาศองค์กร										0.47 (0.07) 6.37	0.47 (0.07) 6.37	
วัฒนธรรมองค์กร										0.15 (0.04) 3.51	0.15 (0.04) 3.51	

หมายเหตุ: ** $p < .001$ สมการโครงสร้างของตัวแปรประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพมีค่า $R^2 = 0.87$

อภิปรายผล

1. ระดับปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะองค์กร บรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ พบว่า ทุกตัวอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในการจัดการปัญหาการดื้อยา ซึ่งได้บูรณาการงานเพื่อจัดการปัญหาการดื้อยาต้านจุลชีพของประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2557 โดยพบว่ามีต้นทุนเชิงระบบที่ดีในการจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพ และกำหนดแผนยุทธศาสตร์การจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ. 2560 - 2564 กำหนดให้มีระบบจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพที่มีสมรรถนะตามเกณฑ์สากล โดยอาศัยหลักการ 3 ข้อ คือ 1) เน้นลงมือทำและวัดผลได้ 2) เน้นการทำงานร่วมของหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ อย่างบูรณาการและเสริมพลัง

และ 3) กระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นทางการเมือง (คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการต่อต้านยาต้านจุลชีพ, 2560)

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การแนวคิดของกระบวนการบริหารที่ใช้เป็นกรอบในการพัฒนางานส่งผลต่อความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาปัจจัยขององค์กรที่มีผลต่อความสำเร็จของระบบการดูแลปฐมภูมิและความร่วมมือด้านสาธารณสุข ประกอบด้วยปัจจัยด้านการมีนโยบาย วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่ชัดเจน การประสานงานเชิงกลยุทธ์ และกลไกการสื่อสารระหว่างหุ้นส่วน ผู้นำองค์กรที่ให้ความร่วมมือ วัฒนธรรมองค์กรที่ส่วนร่วม การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม การใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม และความร่วมมือและการส่งมอบบริการ (Valaitis, R. et al., 2018) จากการศึกษาของวิรัช ประวันเตา และคณะ พบว่าปัจจัยทางการบริหาร เช่น การนำองค์กร การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาบุคลากร ร่วมทำให้องค์กรมีสมรรถนะสูง ซึ่งในการดำเนินงานด้านสาธารณสุข ต้องอาศัยกลไกด้านการบริหารในการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ นอกจากนี่ยังมีการศึกษาการพัฒนาแบบองค์กรที่มีสมรรถนะสูงในการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพระดับจังหวัด พบว่าปัจจัยทางการบริหารเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จขององค์กร (วิรัช ประวันเตา และคณะ, 2562) กระบวนการบริหารด้านการวางแผน และด้านการควบคุมกำกับ มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ศิริภัสสร มูลสาร และคณะ, 2564) ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะของสมาชิกองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร มีอิทธิพลต่อองค์กรสมรรถนะสูงของกรมแพทยทหารบก (สุนิสา ธิปัตย์ และคณะ, 2563) และวัฒนธรรมองค์กรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร พบว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จในการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อของทุกโรงพยาบาล (Baral, R., 2015) ซึ่งการที่พบว่า โมเดลสมมติฐานที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิด ทฤษฎีด้านการบริหารจัดการองค์การที่ได้บทวนมาสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดลแล้ว แสดงว่าโมเดลที่สร้างขึ้นนี้เหมาะสมตามหลักทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงประสิทธิผลการดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิได้

3. ผลการศึกษาเส้นทางอิทธิพลของภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะองค์การบริหารกาองค์กร และวัฒนธรรมองค์กร ที่มีต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรม

องค์กร บรรยากาองค์กรการ สมรรถนะองค์กร และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ผ่านบรรยากาองค์กร ตัวแปรในโมเดลเส้นทางอิทธิพล ร่วมทำนายประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพได้ ร้อยละ 87 จะเห็นได้ว่าการที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีสมรรถนะในการบริหาร เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ร่วมกับส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร มีการกำกับติดตามและประเมินผล โดยขับเคลื่อนด้านสมรรถนะองค์กร มีโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการทำงาน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและการวางแผนกลยุทธ์ มีการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตามแนวคิด 7 - S McKinsey (Peters. J. T. & Waterman, H. R., 1980) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยการบริหาร ด้านความเป็นผู้นำ ค่านิยมขององค์กรที่ส่งผลถึงวัฒนธรรมองค์กร ที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเป็นหนึ่งขององค์กรและนำมาซึ่งประสิทธิผลของงานในองค์กร โดยมีการศึกษาภาวะผู้นำองค์กร สมรรถนะองค์กร การมีส่วนร่วมองค์กร ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการบริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมขององค์กร (ไพศาล ไกรรัตน์ และคณะ, 2561) และกระบวนการบริหารด้านการวางแผน และด้านการควบคุมกำกับ มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (ศิริภัสสร มูลสาร และคณะ, 2564) การทำงานภายใต้บรรยากาองค์กรที่มีการสร้างความคาดหวังสูง โดยกำหนดเป้าหมายหรือจุดมุ่งเน้นในการดำเนินงานไว้ขั้นสูง มีการส่งเสริมบรรยากาเชิงบวก ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วม และมีระบบการจูงใจในการทำงานส่งเสริมการทำงาน นอกจากนี้ต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่คนในองค์กรมีค่านิยมร่วมในการพัฒนางาน ซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันกับองค์กร ที่ส่งผลให้การดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สมรรถนะของสมาชิกองค์กร และความผูกพันองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์กรสมรรถนะสูงของกรมแพทย์ทหารบก และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กร มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์กรสมรรถนะสูง ผ่านสมรรถนะของสมาชิกองค์กร และความผูกพันต่อองค์กร (สุนิสา ธิปัตย์ และคณะ, 2563) ซึ่งมีการศึกษาพบว่า ความผูกพันในงาน วัฒนธรรมองค์กร และสไตล์ผู้นำ มีความสัมพันธ์ในระดับมากกับประสิทธิผลขององค์กร และสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลองค์กรของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้ร้อยละ 66.8 (จิรประภา เกิดชา และนิตยา เงินประเสริฐศรี, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ พบว่า 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะองค์กร บรรยากาองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ อยู่ในระดับมาก 2) โมเดลสมการโครงสร้าง

ของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์การ และสมรรถนะองค์การ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ ส่วนบรรยากาศองค์การ สมรรถนะองค์การ และวัฒนธรรมองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ จึงมีข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาของโรงพยาบาล ให้มีการพัฒนาด้านภาวะผู้นำ การสร้างบรรยากาศองค์การให้เอื้อต่อการทำงาน วัฒนธรรมองค์กรแห่งความผูกพันและค่านิยมร่วมในงาน และโครงสร้างองค์กรชัดเจน ข้อเสนอแนะในการวิจัย ควรนำโมเดลการวิจัยนี้ไปศึกษาวิจัยและพัฒนาการกำกับดูแลการไต่ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผลในโรงพยาบาลกับโรงพยาบาลระดับต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากกรอบแนวคิดและปัจจัยที่ใช้ในการวิจัยนี้ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นแนวทาง และการศึกษารูปแบบที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้การดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาในโรงพยาบาล ระดับตติยภูมิของกระทรวงสาธารณสุขดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ โรงพยาบาลระดับตติยภูมิ” ขอขอบคุณคณะกรรมการด้านการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ คณะกรรมการที่มีบทบาทในการจัดการเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ คณะทำงานด้านการควบคุมการติดเชื้อ และพยาบาลควบคุมการติดเชื้อของโรงพยาบาล ระดับตติยภูมิ 27 แห่ง ที่ให้การสนับสนุนข้อมูลข้อมูลวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เกวลิน ชื่นเจริญสุข และคณะ. (2562). 6th Service Plan Sharing: ผลการดำเนินการขับเคลื่อน Service plan. กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2563 จาก <http://203.157.3.56/APP/SERVICEPLAN/uploads/allebook/index.html#p=51>
- คณะกรรมการประสานและบูรณาการงานด้านการดื้อยาต้านจุลชีพ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การจัดการการดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย พ.ศ.2560 - 2564. เรียกใช้เมื่อ 5

- ฉันทาคม 2561 จาก <http://www.fda.moph.go.th/sites/drug/Shared%20Documents/AMR/01.pdf>
- จิรประภา เกิดชา และนิตยา เงินประเสริฐศรี. (2561). การรับรู้ประสิทธิภาพของเครื่องสำอางค์: ข้อค้นพบจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา, 7(1), 188-197.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุศรา เข้มทอง. (2560). บทความวิชาการ: แผนยุทธศาสตร์การจัดการการดูแลสุขภาพด้านจุลชีพ ประเทศไทย พ.ศ. 2560 - 2564. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2562 จาก <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-004.pdf>
- พงศธร พอกเพิ่มดี. (2561). แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ.2560 - 2579). (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- พรกมล บริพัตรโกศล. (2563). ปัจจัยที่สัมพันธ์และผลกระทบของการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่สมเหตุผลในผู้ป่วยที่ติดเชื้อแบคทีเรียแกรมลบในกระแสเลือด. ลำปางเวชสาร, 41(2), 84-95.
- ไพศาล ไกรรัตน์ และคณะ. (2561). ตัวแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสารชุมชนวิจัย, 12(3), 185-199.
- วิรัช ประวันเตา และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบองค์กรที่มีสมรรถนะสูงในการป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพระดับจังหวัด. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 28(2), S172-184.
- วิชญ์ ธรรมลิขิตกุล. (2555). การดูแลสุขภาพด้านจุลชีพ: ความสำคัญต่อระบบสุขภาพและแนวทางการควบคุมและป้องกัน. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 6(3), 300-305.
- ศิริภัสสร มูลสาร และคณะ. (2564). ปัจจัยการบริหารและกระบวนการบริหารที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เขตสุขภาพที่ 10. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 7(1), 74-86.
- ศูนย์เฝ้าระวังเชื้อดื้อยาต้านจุลชีพแห่งชาติ (NARST). (2561). สถานการณ์เชื้อดื้อยาต้านจุลชีพ 2000 - 2018 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. เรียกใช้เมื่อ 9 เดือนธันวาคม 2561 จาก <http://narst.dmsc.moph.go.th/data/AMR%202000-2018-12M.pdf>
- สุนิสา ธิปัตย์ และคณะ. (2563). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของกรมแพทยทหารบก. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 11(2), 103-118.

- สุภมาส อังสุโชติ และคณะ. (2557). สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และ
พฤติกรรมศาสตร์: เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL. (พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุง).
กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- Baral, R. (2015). Organizational Culture and its Implications on Infection
Prevention and Control. *Journal of Pathology of Nepal*, 5(10), 865-868.
- Chen, P. I. et al. (2021). Multi - Drug Resistant Organisms Infection Impact on
Patients Length of Stay in Respiratory Care Ward. *Antibiotics*. Retrieved
July 22, 2021, จาก <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8160736/>
- Frieden, T. R. (2014). Six Components Necessary for Effective Public Health
Program Implementation. *American Journal of Public Health*, 104(1), 17-
22.
- Gulick, L. & Urwick, L. (1973). *The Science of Administration*. New York:
Columbia University.
- Hair, J. F. et al. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.
- Henig, O. et al. (2020). The Impact of Multidrug - Resistant Organisms on
Outcomes in Patients With Diabetic Foot Infections. Retrieved July 22,
2021, from <https://academic.oup.com/ofid/article/7/5/ofaa161/5831399>
- O'Neill, J. (2014). Review on antimicrobial resistance. *Antimicrobial resistance:
Tackling a crisis for the health and wealth of nations*. London: Wellcome
trust.
- Peters. J. T. & Waterman, H. R. (1980). *Search of excellence: Lessons from
America's*. New York: John Wiley.
- Valaitis, R. et al. (2018). Organizational factors influencing successful primary
care and public health collaboration. *BMC Health Services Research*,
18(420), 1-17.
- Weihrich, H. & Koontz, H. (1993). *Management, A Global Perspective*. New York:
McGraw - Hill.
- World Health Organization. (2014). *Antimicrobial resistance: global report on
surveillance*. Retrieved January 3, 2019, from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112642/9789241564748_eng.pdf

World Health Organization. (2018). Antimicrobial resistance. Fact Sheets. Retrieved May 19, 2019, from <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/antimicrobial-resistance>

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้า
และผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค
ที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ*

THE CAUSAL FACTORS AFFECTING THE STANDARD
MARK EQUITY AND THE ORGANIZATIONS PERFORMANCE
OF THE CONSUMER - PACKAGED GOODS (CPG) INDUSTRY

สมศักดิ์ ชันทองคำ

Somsak Khanthongkham

วิชิต อุ๋อัน

Vichit U-on

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Graduate College of Management Sripatum University, Thailand

E-mail: somsakkhan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย 2) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย และ 3) สร้างแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย จำนวน 440 ราย ซึ่งมีแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วน 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) โดยโปรแกรม LISREL ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุ ด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ด้านการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผล

* Received 7 July 2021; Revised 20 October 2021; Accepted 27 October 2021

การดำเนินงานขององค์กรในธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อในประเทศไทย และค่าความกลมกลืนของแบบจำลอง ได้แก่ ค่าดัชนี $\chi^2 / df = 1.238$, CFI = 1.00, GFI = 0.98, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.023 และ SRMR = 0.029 ดังนั้น จึงเป็นการยืนยันความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาดบริการ, การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ, การจัดการลูกค้าสัมพันธ์, คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน, ผลการดำเนินงานขององค์กรในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the factors of the service marketing mix, integrated marketing communications and customer relationship management that effected on standard mark equity and the organization performance of the Consumer - Packaged Goods (CPG) Industry in Thailand 2) to study the influence of the service marketing mix, integrated marketing communications and customer relationship management that effected on standard mark equity and the organization performance of the Consumer - Packaged Goods (CPG) Industry in Thailand and 3) to construct the causal model of standard mark equity in Thailand. The research uses a mixed method approach by using 440 questionnaires measuring 5 - point Likert scale with Cronbach's alpha coefficient = 0.98 from entrepreneurs of the Consumer - Packaged Goods (CPG) Industry in Thailand. Data analysis were conducted by LISREL to construct a structural equation modeling (SEM), together with content analysis of in - depth interview, in order to confirm the results. The results showed that the service marketing mix integrated marketing communications and customer relationship management presented positive effect to standard mark equity and the organization performance of the Consumer - Packaged Goods (CPG) Industry in Thailand. Moreover, the results extracted were $\chi^2 / df = 1.238$, CFI = 1.00, GFI = 0.98, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.023 and SRMR = 0.029. Which explained good fit of the model. Thus, a causal model of standard mark equity in Thailand was affirmative.

Keywords: Service Marketing Mix, Integrated Marketing Communications, Customer Relationship Management, Standard Mark Equity, Organization Performance of The Consumer - Packaged Goods (CPG) Industry

บทนำ

การประกอบธุรกิจในโลกการค้าเสรีมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง นอกจากจะแข่งขันกันทางด้านราคาแล้ว ยังมีการแข่งขันในด้านคุณภาพที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน นำไปสู่ภาวะการแข่งขันเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดนอกประเทศ หลายประเทศได้หยิบยกข้อกำหนดที่เกิดจากมาตรฐานมาเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ประเทศไทยได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้เชื่อมโยงกัน โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพของชาติให้มีประสิทธิภาพรองรับภาคการผลิตและการบริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือให้กับสินค้าและบริการของไทยมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมและเชิญชวนให้ผู้ประกอบการยื่นขอรับรองมาตรฐานหรือขออนุญาตใช้ตราเครื่องหมายมาตรฐานกับสินค้าของตนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคมากขึ้น ในขณะที่กระทรวงพาณิชย์ โดยกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการขับเคลื่อนการค้าระหว่างประเทศในการขยายตลาดสินค้าและบริการของไทยทั้งในตลาดอาเซียนและตลาดโลก ด้วยการกำหนด Brand Positioning ของตราเครื่องหมายมาตรฐาน คือ “Trusted Quality” คุณภาพที่ทั่วโลกมั่นใจได้ของสินค้าไทย เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศ รวมทั้งเป็นการสื่อสารถึงภาพลักษณ์อันเข้มแข็งของภาคการผลิต ช่วยยกระดับสินค้าและบริการของไทยให้ดูน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และสร้างความโดดเด่นในเอกลักษณ์ (Brand Identity) ของสินค้าและบริการของไทย

ตราเครื่องหมายมาตรฐานเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่เพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้า ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นต่อคู่ค้าต่างชาติในการทำการค้ากับผู้ประกอบการไทยที่ได้รับตราเครื่องหมายมาตรฐาน อีกทั้งเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้าและประเทศไทยว่า “เป็นแหล่งผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพที่ทั่วโลกไว้วางใจ” รวมทั้งมีส่วนช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับสินค้าและบริการของไทยในตลาดโลก และรับรองคุณภาพให้กับสินค้าและบริการของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ (Consumer Packaged Goods: CPG) หรืออีกชื่อหนึ่งคือ สินค้าอุปโภคบริโภคที่มีอัตราการหมุนเวียนสูง (Fast Moving Consumer Goods: FMCG) ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถขายได้อย่างรวดเร็วเพราะมีความต้องการสูง ราคาไม่แพง ได้แก่ แชมพู ยาสีฟัน น้ำผลไม้บรรจุกล่อง น้ำยาซักผ้า

เครื่องปรุงรส ซอส น้ำพริก เครื่องแกงต่าง ๆ เป็นต้น (Majumdar, R., 2004); (Brierley, S., 2002) สินค้าเหล่านี้จะมีอัตราการหมุนเวียนรวดเร็ว ส่วนใหญ่จะถูกทดแทนภายในหนึ่งปี และมีต้นทุนต่ำ สัมพันธ์กับงบประมาณของผู้บริโภคในหลายประเทศ และเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของประเทศไทย มักจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์ หรือหีบห่อและภาชนะที่ใช้บรรจุให้มีความสวยงาม โดดเด่นและหลากหลาย เพื่อดึงดูดใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อใช้ ทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจอย่างรุนแรง

ดังนั้น การสร้างคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานที่ดีและแข็งแกร่งให้กับกลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ (Consumer Packaged Goods: CPG) จะช่วยในการสื่อสารความคาดหวังด้านความเป็นธรรมที่จะส่งมอบให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย รวมทั้งการรับรู้ต่อตราเครื่องหมายมาตรฐานและความพยายามที่จะขยายออกไปสู่ต่างประเทศมากขึ้น โดยอาศัยชื่อเสียงและตราเครื่องหมายมาตรฐานที่ดีเป็นตัวนำ (Clifton, R. et al., 2003); (Slaughter, S. & Rhoades, G., 2004) จึงเป็นที่มาของการศึกษาแนวคิดกลยุทธ์การสร้างคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน โดยการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบ (System Theory) ของ Bertalanffy, L. V. มาใช้เป็นทฤษฎีหลักในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาด บริการ (Service Marketing Mix) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communications) และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (Customer Relationship Management) ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อองค์กรในการนำไปสู่กระบวนการของระบบ 2) กระบวนการ (Process) หมายถึง ขั้นตอนของการนำองค์ประกอบของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานที่ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในแบรนด์ การรับรู้คุณภาพ การเชื่อมโยงแบรนด์ และความภักดีในแบรนด์ เข้าไปในกระบวนการเพื่อเอาไปแปรสภาพออกมาเป็นผลผลิต 3) ผลผลิต (Output) หมายถึง ผลการดำเนินงานของธุรกิจหรือความสำเร็จในลักษณะต่าง ๆ เป็นผลที่ได้จากกระบวนการของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน เพื่อให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วย ผลการดำเนินงานของธุรกิจทางด้านการเงิน และผลการดำเนินงานที่ไม่ใช่ทางด้านการเงิน และ (4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง ข้อมูลตอบกลับ หรือผลสะท้อนกลับที่ได้รับจากกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินงาน เพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร (Bertalanffy, L. V., 1968)

จากเหตุผลข้างต้นจะเห็นว่าการค้นหาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานให้ประสบผลสำเร็จโดยวัดจากผลการดำเนินงานขององค์กร จะนำไปสู่การพิจารณาสร้างกลยุทธ์ที่เหมาะสมของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อของประเทศไทย เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจ ในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อในภูมิภาคอาเซียน และ

เพื่อนบ้าน (โดยเฉพาะ CLMV) และการค้ากับประเทศในภูมิภาคอื่น รวมทั้งกำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน รวมทั้งใช้เป็นกรอบทิศทางในการขับเคลื่อนและพัฒนา ระบบมาตรฐานของประเทศได้อย่างเป็นระบบ สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและส่งเสริมการเพิ่มผลิตภาพของภาคการผลิตและภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนไทยได้เห็นถึงความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าและบริการมากกว่าราคา เสริมสร้างค่านิยมการผลิตและการบริโภคที่เน้นคุณภาพ รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นการยกระดับสินค้าไทยให้เป็นสินค้านวัตกรรมคุณภาพสูง สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ก่อให้เกิดผลที่ดีต่อการยกระดับประเทศไทยสู่กลุ่มประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย
3. เพื่อสร้างแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย ที่กรมการค้าภายใน กองชั่งตวงวัดได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 1,893 ราย (กรมการค้าภายใน กองชั่งตวงวัด, 2563) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามกฎแห่งความชัดเจน (Rule of thumb) ตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลองจำนวน 22 ตัวแปร จำนวนตัวอย่างที่มีความเหมาะสมเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย $10 \times 22 = 220$ ถึง $20 \times 22 = 440$ แต่จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์สถิติสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) คือ 440 ราย ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำเป็นผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย จำนวน 440 ราย ซึ่งมีจำนวนมากเพียงพอที่จะสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (วิชิต อ้วน, 2553)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มผู้บริหารระดับสูง เจ้าของกิจการ ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านการควบคุมคุณภาพเพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 ราย

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ที่ได้รับความเชื่อถือ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทยเพื่อวิเคราะห์หาตัวแปรและปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องในบริบทประเทศไทยอย่างไร และนำมาร่างข้อคำถามในการวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยเกณฑ์แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ จากเห็นด้วยมากที่สุด = 5 ถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด = 1 โดยการดัดแปลงจากมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) และผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการนำส่งแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นมาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพและผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ จำนวน 9 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยได้ค่า IOC มากกว่า 0.50 และดำเนินการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการดำเนินการวิจัยในรูปแบบ Survey Research โดยผู้วิจัยได้ติดต่อขอความร่วมมือในการเก็บแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จากกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อของประเทศไทยด้วยจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 750 ฉบับ และได้รับการตอบกลับเป็นจำนวน 440 ฉบับ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 58.67 ในส่วนวิธีเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองแบบเผชิญหน้ากันและทางโทรศัพท์ โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 - เมษายน พ.ศ. 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทางสถิติที่เป็นสถิติพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ด้วยการประเมินแบบจำลองการวัด เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของตัวแปร และการตรวจสอบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นและแบบจำลองโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาสรุปเป็น

แบบจำลองทางสถิติ ร่วมกับการวิเคราะห์โดยการบรรยายเชิงพรรณนา (วิเคราะห์เนื้อหา, Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เพื่อยืนยันแบบจำลองและความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาการพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทยโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย

1.1 ส่วนประสมทางการตลาดบริการ มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน มีค่า t - value เท่ากับ 0.40 ซึ่งมีความน้อยกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 1.96 จึงสรุปได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน มีค่า t - value เท่ากับ 4.82 ซึ่งมีความมากกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 2.56 จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.3 การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน มีค่า t - value เท่ากับ 3.90 ซึ่งมีความมากกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 2.56 จึงสรุปได้ว่า การจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.4 ส่วนประสมทางการตลาดบริการ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร มีค่า t - value เท่ากับ 2.05 ซึ่งมีความมากกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 1.96 จึงสรุปได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.5 การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร มีค่า t - value เท่ากับ 2.79 ซึ่งมีความมากกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 2.56 จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

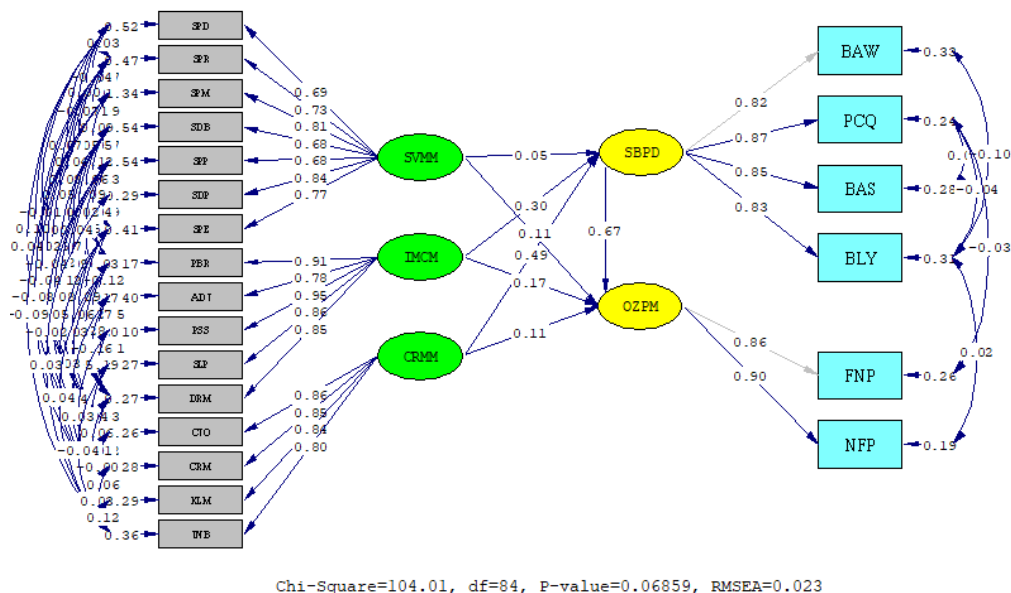
1.6 การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร มีค่า t - value เท่ากับ 2.16 ซึ่งมีความมากกว่า ค่าสถิติที่ (t - value) คือ 1.96 จึงสรุปได้ว่า

การจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.7 คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร มีค่า t - value เท่ากับ 8.72 ซึ่งมีค่ามากกว่า ค่าสถิติ t - value) คือ 2.56 จึงสรุปได้ว่า คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย

ภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อตัวแปรคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน (SBPD) พบว่า ตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากส่วนประสมทางการตลาดบริการ (SVMM) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMCM) และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (CRMM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรง 0.05 0.30 และ 0.49 ตามลำดับซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรผลการดำเนินงานขององค์กร (OZPM) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากส่วนประสมทางการตลาดบริการ (SVMM) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMCM) และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (CRMM) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.11 0.17

0.11 และ 0.67 ตามลำดับซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากส่วนประสมทางการตลาดบริการ (SVMM) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMCM) และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (CRMM) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.03 0.20 และ 0.33 ตามลำดับซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

3. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ ได้แก่ ค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.238$, CFI = 1.00, GFI = 0.98, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.023 และ SRMR = 0.029 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ตัวแปรและองค์ประกอบที่ได้นำมาศึกษาในแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย มีความสมบูรณ์ โดยเฉพาะในภาวะที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรงในตลาดธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย ทำให้ผู้ให้บริการอนุญาตให้ใช้ตราเครื่องหมายมาตรฐานจะต้องใช้เครื่องมือส่วนประสมทางการตลาด การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ในการบริหารจัดการให้เกิดคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานเพื่อชักจูงและเชิญชวนให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อประเทศไทย เข้ามาใช้บริการอันจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรในธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย

การค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยและองค์ประกอบ จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาสังเคราะห์เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุและความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย และมีความสอดคล้องกับผลการศึกษา ดังนี้

1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดบริการ คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และผลการดำเนินงานขององค์กร โดยส่วนประสมทางการตลาดบริการ

ส่งผลโดยตรงกับคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และองค์ประกอบย่อยของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานในแต่ละด้าน และผลการดำเนินงานขององค์กร (Yoo, B. et al., 2000); (Rahmah, K. et al., 2018); (Mac-Kingsley, I. & Pokubo, I. M., 2019)

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และผลการดำเนินงานขององค์กร โดยการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีผลอย่างยิ่งต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน หรือกล่าวได้ว่ากิจกรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอันเนื่องมาจากคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และผลการดำเนินงานขององค์กรเป็นผลมาจากการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Mongkol, K., 2014); (Jemutai, C. R. & Wambua, P. P., 2016); (Obinwanne, C. O. & Ukabuilu, E. N., 2019)

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ คุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และผลการดำเนินงานขององค์กร โดยการจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร อีกทั้งยังส่งผลถึงความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปจนบรรลุเป้าหมายทั้งระยะยาวและระยะสั้น รวมถึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลทางตรงกับคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและส่งผลเชิงบวกต่อการเจริญเติบโตของกิจการ (Lingavel, D., 2015); (Al-Azzam, A. F. M., 2016); (Shriedeh, F. & Abdghani, N. H., 2016)

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน และผลการดำเนินงานขององค์กร พบว่า องค์ประกอบย่อยของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน ในแง่ของการตระหนักรู้ในตราเครื่องหมายมาตรฐาน การรับรู้คุณภาพในตราเครื่องหมายมาตรฐาน การเชื่อมโยงตราเครื่องหมายมาตรฐาน และความภักดีในตราเครื่องหมายมาตรฐาน ต่างส่งผลให้เกิดการพัฒนา ความสามารถในการแข่งขัน และยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานและมีผลต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจทั้งทางด้านการเงินและด้านที่ไม่ใช่การเงิน (Mohan, B. C. & Sequeira, A. H., 2016); (Chepkwony, D. et al., 2018); (Gonzalo, M.-G. et al., 2018)

2. อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย

2.1 ส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.05 เป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.05 และส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.14 เป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.11 และมีอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.03 อีกทั้งการศึกษาของ Hilal, M. I. M. ที่พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลกระทบต่อคุณค่าตราสินค้าและ

ส่งผลทางตรงเชิงบวกกับผลการดำเนินงานขององค์กรด้านการตอบสนองของลูกค้า (Hilal, M. I. M., 2019)

2.2 การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.30 และเป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.30 และการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.37 เป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.17 และเป็นอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.20 อีกทั้งงานวิจัยของ Anabila, P. ที่ได้ผลจากการศึกษาความสัมพันธ์ของการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเขาพบว่า คุณค่าตราสินค้ายังเป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการและผลการดำเนินงานขององค์กร รวมทั้งเป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารการตลาดโดยระบุบทบาทสำคัญที่การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการมีต่อประสิทธิภาพของแบรนด์ (Anabila, P., 2020)

2.3 การจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐาน โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.49 และเป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.49 และการจัดการลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.44 เป็นอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.11 และเป็นอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.33 อีกทั้งงานวิจัยของ ElKordy, M. ที่ระบุว่า การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ถือเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จขององค์กรในสภาพการแข่งขันในปัจจุบัน โดยการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ได้รับการตั้งสมมติฐานว่าเป็นความสามารถที่โดดเด่นที่สามารถนำไปสู่ผลการดำเนินงานทางธุรกิจที่เหนือกว่าคู่แข่ง (ElKordy, M., 2014)

3. แบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

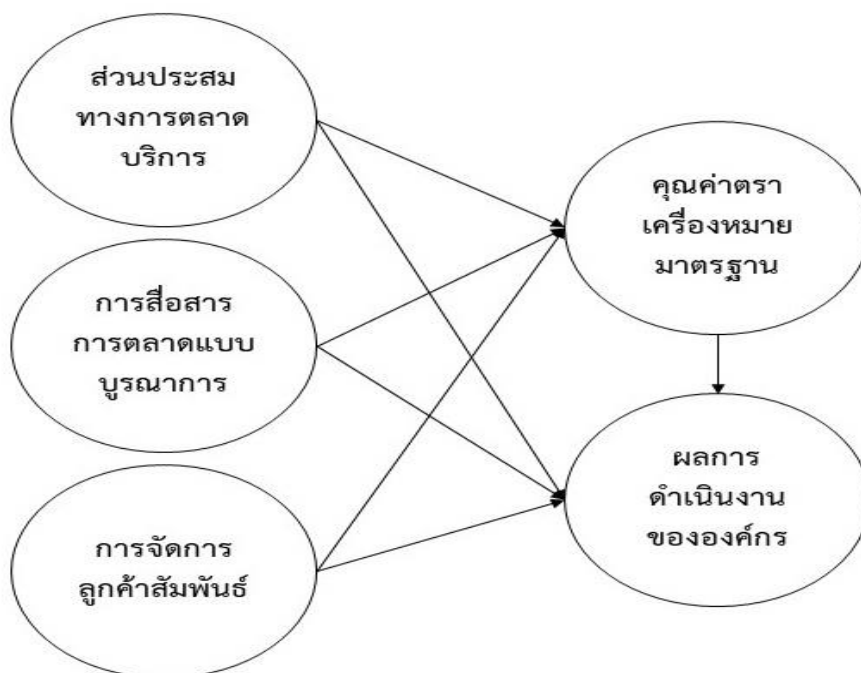
จากผลการวิเคราะห์ พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าไคว์ - สแควร์มีค่าเท่ากับ 104.01 องศาอิสระเท่ากับ 84 ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.06859 นั่นคือ ค่าไคว์ - สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.98 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.012 ซึ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่าแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อประกอบในการพิจารณาและเป็น

แนวทางในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสม ผลการวิจัยสามารถนำมาสร้างแบบจำลองงานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยเหตุที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานและผลการดำเนินงานของธุรกิจอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย ได้แก่ 1) ส่วนประสมทางการตลาดบริการ ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์การบริการ ราคาการบริการ ช่องทางการจัดจำหน่ายการบริการ การส่งเสริมการตลาดบริการ บุคลากร กระบวนการจัดส่งการบริการ และลักษณะทางกายภาพการบริการ 2) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ การโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย และการตลาดทางตรง และ 3) การจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ประกอบด้วย การมุ่งเน้นการรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า โครงสร้างการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ การจัดการความรู้ และเทคโนโลยีการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1) การสร้างแบบจำลองเชิงสาเหตุของคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้าหีบห่อ ประเทศไทย ที่กรมการค้าภายใน กองชั่งตวงวัดได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้เท่านั้น

ดังนั้น ผู้ที่จะนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทจากข้อจำกัดดังกล่าว 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) การวิจัยในครั้ง ควรศึกษาปัจจัยที่สำคัญตัวอื่น ๆ เพิ่มเติม ที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณค่าตราเครื่องหมายมาตรฐานสินค้าในประเทศไทย เนื่องจากยังมีอีกหลายปัจจัยที่ผู้วิจัยยังไม่ได้นำมาศึกษา เช่น ภาพลักษณ์ของแบรนด์ แรงจูงใจ ความพึงพอใจ การตัดสินใจซื้อ เป็นต้น 2.2) ควรศึกษาเจาะลึก (วิจัยเชิงคุณภาพ) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ เช่น ผู้บริโภค ผู้ค้าปลีกค้าส่ง เจ้าของแบรนด์ ชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียด ครบถ้วน น่าเชื่อถือ รวมทั้งผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าภายใน กองชั่งตวงวัด. (2563). สถิติผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมสินค้าอุปโภคบริโภคที่อยู่ในรูปสินค้า หีบห่อ. เรียกใช้เมื่อ 30 ธันวาคม 2563 จาก <http://cbwm.dit.go.th/Package/MerchantPackaging.aspx>
- วิจิต อุ๋อัน. (2553). การวิจัยและการสืบค้นข้อมูลทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ: กรุงเทพมหานคร.
- Al-Azzam, A. F. M. (2016). The Impact of Customer Relationship Management on Hotels Performance in Jordan. *International Journal of Business and Social Science*, 7(4), 200-210.
- Anabila, P. (2020). Integrated marketing communications, brand equity, and business performance in micro - finance institutions: An emerging market perspective. *Journal of Marketing Communications*, 26(3), 229-242.
- Bertalanffy, L. V. (1968). *General system theory: Foundations, Development, Applications*. New York: George Braziller.
- Brierley, S. (2002). *The Advertising Handbook*. London: Routledge.
- Chepkwony, D. et al. (2018). Influence of Brand Equity on Financial Performance of Mobile Telecommunication Firms in Nairobi, Kenya. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, VI (9), 487-531.
- Clifton, R. et al. (2003). *BRANDS AND BRANDING*. London: Profile Books Ltd.
- ElKordy, M. (2014). The Impact of CRM Capability Dimensions on Organizational Performance. *European Journal of Business and Social Sciences*, 2(10), 128-146.

- Gonzalo, M.-G. et al. (2018). Brand Equity and Business Performance in Family and Non - Family Mexican Small Business. *International Journal of Business and Management*, 13(10), 182-191.
- Hilal, M. I. M. (2019). The Effects of Services Marketing Mix Elements on Brand Equity and Customer Response of Tourists Hotels in the East Coast of Sri Lanka. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)*, 8(11S2), 249-259.
- Jemutai, C. R. & Wambua, P. P. (2016). Integrated Marketing Communication and Performance of Kenya Post and Savings Bank. *Social Sciences*, 5(3), 37-49.
- Lingavel, D. (2015). Impact of Customer Relationship Management on Brand Equity: Private Hospitals in Jaffna. *European Journal of Business and Management*, 7(4), 69-79.
- Mac-Kingsley, I. & Pokubo, I. M. (2019). Marketing Mix Strategies Performance: A Study of in SMEs in Rivers State of Nigeria. *World Journal of Entrepreneurial Development Studies*, 3(1), 32-39.
- Majumdar, R. (2004). *Product Management in India*. New Delhi: Prentice Hall India Pvt.
- Mohan, B. C. & Sequeira, A. H. (2016). The impact of customer - based brand equity on the operational performance of FMCG companies in India. *IIMB Management Review*, 28(1), 13-19.
- Mongkol, K. (2014). Integrated Marketing Communication to Increase Brand Equity: The Case of a Thai Beverage Company. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 5(5), 445-448.
- Obinwanne, C. O. & Ukabuilu, E. N. (2019). Utilization of Integrated Marketing Communication Tools for Brand Recognition and Sales in Hotels. *Journal of Hotel Management and Tourism Research*, 4(1), 29-38.
- Rahmah, K. et al. (2018). The effect of brand equity, marketing mix, and lifestyle toward purchase decision at coffee shop in BOGOR. *Journal of Consumer Sciences*, 03(02), 01-15.
- Shriedeh, F. & Abdghani, N. H. (2016). Impact of Innovation on the Relationship between Customer Relationship Management and Brand Equity in the Medical Tourism of Jordan. *Journal of Research in Business, Economics and Management*, 7(4), 1150-1158.

- Slaughter, S. & Rhoades, G. (2004). *Academic capitalism and the new economy: Markets, state, and higher education*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Yoo, B. et al. (2000). An Examination of Selected Marketing Mix Elements and Brand Equity. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 28(2), 195-211.

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์
ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน*
HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT STRATEGIES AND HUMAN
RESOURCE MANAGEMENT THAT AFFECT ORGANIZATIONAL
COMMITMENT TO CREATE COMPETITIVE ADVANTAGES

วรเดช เพลิดพริ้ง

Woradech Pleodpring

นิลุบล ศิวบรรวัฒนา

Nilubon Sivabrovornvatana

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University, Thailand

E-mail: woradet.au@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การ 2) ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน 3) ศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การ 4) ศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน 5) ศึกษาความผูกพันในองค์การที่ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และ 6) เพื่อพัฒนาแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม เชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหัวหน้าองค์การ จำนวน 7 ราย เชิงปริมาณ ประชากร คือ บริษัทอุตสาหกรรมยานยนต์ จำนวน 175 บริษัท ในโครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ใช้ตัวอย่างจำนวน 440 ราย ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.288$, CFI = 1.000, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMSEA = 0.026 และ SRMR = 0.014 ซึ่งยืนยันได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ

* Received 21 June 2021; Revised 17 October 2021; Accepted 22 October 2021

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ความผูกพันในองค์การที่ส่งผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และสามารถสร้างเป็นแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, ความผูกพันในองค์การ, ความได้เปรียบในการแข่งขัน

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) to study the impacts of human resource development on organizational commitment, 2) to study how human resource development can, directly and indirectly, enhance the competitive advantage, 3) to study the impacts of human resource management on organizational commitment, 4) to study how human resource management can, directly and indirectly, enhance the competitive advantage, 5) to study how organizational commitment directly enhances its competitive advantage and 6) to develop a model of human resource development strategies and human resource management that affect organizational commitment to creating competitive advantages. This research uses mixed research models; qualitative analysis and quantitative analysis. Qualitatively, in-depth interviews were used with 7 interviewees from the head of the organization. For the quantitative method, the population was the automotive industry with 175 companies in the Eastern Economic Corridor Project (EEC). A questionnaire was used to collect data from 440 samples by stratified sampling method. The data were analyzed by using Structural Equation Modeling (SEM). The results showed that the model is harmonious with the empirical data, with index values $\chi^2/df = 1.288$, CFI = 1.000, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMSEA = 0.026 และ SRMR = 0.014, which confirmed that human resource development and human resource management affect the organizational commitment. Human resource development and human resource management are directly and indirectly affect the competitive advantage. Organizational commitment directly affects competitive advantage and can be modeled on human resource development strategies and human resource management that affect organizational commitment to creating competitive advantages.

Keywords: Human Resource Development, Human Resource Management, Organizational Commitment, Competitive Advantage

บทนำ

ภูมิภาคเอเชียเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนโลกทางการลงทุนและการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีรวมทั้งอาเซียนเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนด้วยประชากรของเอเชียกว่า 3,500 ล้านคน คิดเป็น 32% ของ GDP โลก ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับกลุ่มเศรษฐกิจในทวีปเอเชีย และเป็นกลุ่มยุทธศาสตร์ของประชาคมอาเซียนในด้านการผลิต การค้าการส่งออกและการขนส่ง ประเทศไทยเป็นตำแหน่งที่ดีที่สุดในการลงทุนในอาเซียนเพื่อเชื่อมเอเชียและเชื่อมโลก โครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard ซึ่งดำเนินมาตลอดกว่า 30 ปีที่ผ่านมา โดยในครั้งนี้นักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) มีเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัดคือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพผ่านกลไกการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.), 2559)

อุตสาหกรรมยานยนต์เป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอุตสาหกรรมต่อยอด 5 อุตสาหกรรมอนาคต ได้รับการส่งเสริมการลงทุน มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาปรับเปลี่ยนรูปแบบสินค้าและบริการ จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและนำภาค อุตสาหกรรมไปสู่อนาคต โดยอุตสาหกรรมยานยนต์ไทยต้องปรับตัวเข้าสู่สภาวะการแข่งขันของ Global supply chain ในระดับโลก การแข่งขันที่ไม่ใช่เพียงการเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของโลกเท่านั้น ประเทศไทยต้องมุ่งพัฒนาในการทำวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของทางเทคโนโลยียานยนต์ในอนาคต อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยสู่การเป็น 1 ใน 10 ของผู้ผลิตรายานยนต์โลก ดังนั้นการกำหนดทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ในอนาคต จึงเป็นกลไกที่สำคัญของภาครัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนา อุตสาหกรรมยานยนต์ไทยสู่ความยั่งยืนในเวทีโลก การก้าวสู่อุตสาหกรรมอนาคต ปัจจัยด้านแรงงานเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมาก การขยายอุตสาหกรรมโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ จำเป็นต้องใช้งานที่มีทักษะ ความสามารถเฉพาะด้านเข้า

มาร่วมงานกับผู้ประกอบการ ทั้งภาคบริหาร ภาคการผลิต และภาคสนับสนุน โดยประมาณการความต้องการแรงงานอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ปี พ.ศ. 2560 พ.ศ. 2565 และ พ.ศ. 2570 มีความต้องการแรงงาน จำนวน 10,036 คน 21,897 คน และ 47,732 คน ตามลำดับ (โสธญา พิกุลหอม, 2561) แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จและความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ คือ กลยุทธ์ตลอดจนกระบวนการในการจัดการบุคลากรในองค์กรตามมิติต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินการทำงานตามหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดปัญหาให้น้อยที่สุด รวมถึงการพัฒนาให้บุคลากรมีศักยภาพเพิ่มขึ้น เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อความสำเร็จขององค์กรที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้บรรลุการส่งมอบบริการที่เพิ่มขึ้นและผลกำไร ต้องมีพนักงานที่มีความรู้ความสามารถ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรอาจถูกมองว่าเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงความสามารถของพนักงานนำมาซึ่งความผูกพันในองค์กรและส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน (Gberevbie, D. E., 2012) และความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์และความผูกพันในองค์กร เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่สำคัญสำหรับองค์กรในการบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Kadiresan, V. et al., 2015) การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันหากมีการจัดการอย่างเหมาะสม (Berber, N., 2011)

จากที่กล่าวมาอุตสาหกรรมยานยนต์เป็น 1 ใน 5 อุตสาหกรรมอนาคต ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา และมีแนวโน้มการขยายตัวสูงขึ้น มีตำแหน่งงานใหม่เพิ่มขึ้น ความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ นอกจากความได้เปรียบทางด้านกายภาพแล้วความได้เปรียบทางด้านบุคลากรยังน่าจะมีส่วนสำคัญในความได้เปรียบในการแข่งขัน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน” เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ประกอบการธุรกิจยานยนต์และชิ้นส่วนในโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการวางแผนเพื่อค้นหากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพขององค์กร ความสำเร็จของแต่ละองค์กรใช้ความรู้และความสามารถของพนักงานในการสร้างผลกำไรมากขึ้น และเพิ่มคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ขององค์กรเพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพที่ดีขึ้นตามเป้าหมายขององค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กร
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน

3. เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กร
4. เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน
5. เพื่อศึกษาความผูกพันในองค์กรที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน
6. เพื่อพัฒนาแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ผู้บริหารระดับกลางหรือผู้บริหารระดับสูงกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต 7 คน

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารระดับต้น ระดับกลางและผู้บริหารระดับสูงกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต รวม 175 บริษัท (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2562) ใช้ตัวอย่างจำนวน 440 ตัวอย่างจากการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) (จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 20 เท่าของจำนวนพารามิเตอร์) สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จากผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลางและผู้บริหารระดับสูง บริษัทละ 3 คน ได้จำนวนตัวอย่างที่สมบูรณ์จำนวน 440 ตัวอย่าง

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้เก็บและรวบรวมข้อมูลจาก 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยผู้บริหารองค์การจำนวน 7 คน และ 2) การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามบริหารระดับต้น ระดับกลางและระดับสูงขององค์การ จำนวน 440 คนด้วยแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ จากแหล่งข้อมูลการวิจัยในส่วนนี้ คือ ผู้ในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต ที่เป็นอุตสาหกรรมเดิมที่ไทยมีศักยภาพในโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) จำนวน 175 บริษัท

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งสร้างจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ ความผูกพันในองค์กรและความได้เปรียบในการแข่งขัน และผ่านขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามที่มีคุณภาพด้วย

ค่าความเที่ยงตรง (Content Validity) เฉลี่ยเท่ากับ 0.89 จากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 9 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่นครอนบาคอัลฟา (Cronbach's Alpha Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94 และ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อต้องการพิสูจน์ ตรวจสอบความเหมาะสมและถูกต้องของตัวแปรต่างๆ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 5 ด้าน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ 4 ด้าน ความผูกพันในองค์กร 3 ด้าน และความได้เปรียบในการแข่งขัน 5 ด้าน (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการขอความร่วมมือจากกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต ที่เป็นอุตสาหกรรมเดิมที่ไทยมีศักยภาพ (First S - Curves) ในโครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) โดยดำเนินการด้วยตนเองและทีมงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบแบบ PCA (Principal Component Analysis) โดยกำหนดจำนวนองค์ประกอบเป็น 1 องค์ประกอบ สำหรับแต่ละปัจจัยสกัดน้ำหนักของตัวแปรสังเกตในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน
2. ใช้การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structure Equation Model: SEM) ยืนยันแบบจำลองที่สร้างขึ้น ทดสอบความสอดคล้องด้วยดัชนี 6 ได้แก่ χ^2/df , CFI, GFI, AGFI, RMSEA และ SRMR
3. การใช้สถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานทดสอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารองค์การอุตสาหกรรมยานยนต์ พบว่า ผู้บริหารองค์การ เห็นว่าปัจจัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีอิทธิพลต่อ ความผูกพันในองค์กร และ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และความผูกพันในองค์กร มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน สอดคล้องกับการศึกษาเชิงปริมาณของ แบบจำลอง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน”โครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยแบบจำลองมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ได้แก่ ค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.288$, CFI = 1.000, GFI = 0.970, AGFI = 0.950, RMSEA = 0.026 และ SRMR = 0.014 ที่ผ่านเกณฑ์ทั้ง 6 ดัชนี ได้ผลดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) มีผลต่อความผูกพันในองค์กร (OC) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกัน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.28

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) มีผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกันด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.58 และมีผลทางอ้อมเชิงบวกผ่านความผูกพันในองค์กร (OC) ต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.16

3. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) มีผลทางตรงต่อความผูกพันในองค์กร (OC) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกันด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.52

4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) มีผลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกันด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.30 และมีผลทางอ้อมเชิงบวกผ่านความผูกพันในองค์กร (OC) ต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) ด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.30

5. ความผูกพันในองค์กร (OC) ที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทิศทางเดียวกันด้วยขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.58

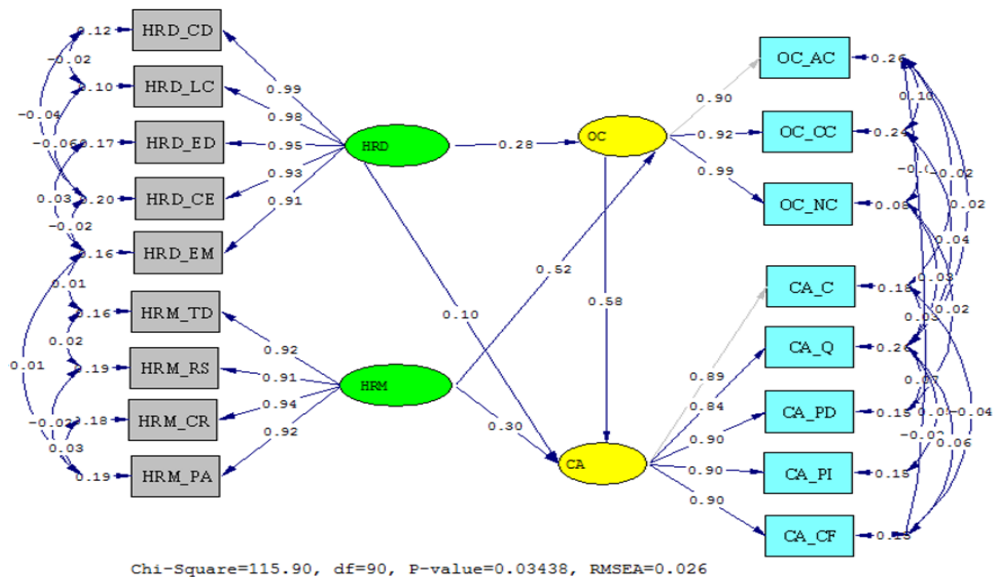
6. พัฒนาเป็นแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ ดังตารางที่ 1 ภาพที่ 1 และสมการที่ 1 และสมการที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ส่งผลต่อการวัดความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

ปัจจัย ผล	อิทธิพลของปัจจัยสาเหตุ								
	การจัดการทรัพยากรมนุษย์			การจัดการทรัพยากรมนุษย์			ความผูกพันในองค์กร		
	รวม	ทางอ้อม	ทางตรง	รวม	ทางอ้อม	ทางตรง	รวม	ทางอ้อม	ทางตรง
ความ ผูกพันใน องค์กร	0.28	-	0.28	0.52	-	0.52	-	-	-
t - test	4.43		4.43	7.70		7.70			
ความ ได้เปรียบ ในการ แข่งขัน	0.26	0.16	0.10	0.60	0.30	0.30	0.58	-	0.58
t - test	3.98	4.00	1.70	8.70	6.25	4.57	9.70	-	9.70

จากภาพที่ 1 ความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) และความผูกพันในองค์กร (OC) และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ผ่านความผูกพันในองค์กร (OC)

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) มีผลมาจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการพัฒนาอาชีพ (HRD_CD) ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ (HRD_LC) ด้านการพัฒนาพนักงาน (HRD_ED) ด้านการเพิ่มขีดความสามารถ (HRD_CE) และด้าน แรงจูงใจพนักงาน (HRD_EM) ด้วยน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99 0.98 0.95 0.93 และ 0.91 ตามลำดับ
2. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM) มีผลมาจาก การอบรมและพัฒนา (HRM_TD) การสรรหาและการคัดเลือก (HRM_RS) ค่าตอบแทนและรางวัล (HRM_CR) และการประเมิน ประสิทธิภาพ (HRM_PA) ด้วยน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.92 0.91 0.94 และ 0.92 ตามลำดับ
3. ความผูกพันในองค์กร (OC) 76.0 มีผลมาจาก ความผูกพันทางด้านความรู้สึก (OC_AC) ความผูกพันอย่างต่อเนื่อง (OC_OC) และความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน (OC_NC) ด้วยน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.90 0.92 และ 0.99 ตามลำดับ

4. การความได้เปรียบในการแข่งขัน (CA) มีผลมาจาก ต้นทุน (CA_C) คุณภาพ (CA_Q) ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (CA_PD) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (CA_PI) การมุ่งเน้นที่ลูกค้า (CA_CF) คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 0.84 0.90 0.90 และ 0.90 ตามลำดับ

เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

ความผูกพันในองค์กร (OC) = 0.28 (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD))

+ 0.52 (การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM)) สมการที่ 1

จากสมการที่ 1 ระดับความผูกพันในองค์กร สามารถหาได้จาก น้ำหนักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

ความได้เปรียบในการแข่งขัน(CA) = 0.58 (ความผูกพันในองค์กร (OC))

+ 0.10 (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD))

+ 0.30 (การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HRM)) สมการที่ 2

จากสมการที่ 2 ระดับความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถหาได้จาก น้ำหนักของความผูกพันในองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความผูกพันในองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในการวิจัยนี้เป็นตัวแปรแฝงเป็นองค์ประกอบที่เป็นองค์รวมของการพัฒนาอาชีพ วัฒนธรรมการเรียนรู้ การพัฒนาพนักงาน การเพิ่มขีดความสามารถ และแรงจูงใจพนักงาน ขององค์กร เช่นเดียวกับ ความผูกพันในองค์กรเป็นตัวแปรแฝงเป็นองค์รวมของ ความผูกพันทางด้านความรู้สึก ความผูกพันอย่างต่อเนื่อง และความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน อิทธิพลทางตรงที่เกิดขึ้นจึงเป็นอิทธิพลในลักษณะองค์ประกอบต่อองค์ประกอบ ซึ่งกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่อยู่ในองค์ประกอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 5 ตัวแปร ย่อมส่งผลต่อตัวแปรที่อยู่ในองค์ประกอบความผูกพันทั้ง 3 ตัวแปรในทิศทางเดียวกัน งานวิจัยนี้ใช้ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างวิเคราะห์แบบจำลองที่สร้างขึ้นครั้งเดียวพร้อมกันทุกตัวแปร จึงเป็นงานวิจัยที่มีข้อจำกัดในเรื่องการหาผลงานวิจัยสนับสนุนหรือขัดแย้ง งานวิจัยที่ทบทวนวรรณกรรมแล้วเทียบเคียงกันได้บางส่วนคือ งานวิจัยของ Gbervbie, D. E. ที่พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงความสามารถของพนักงาน นำมาซึ่งความผูกพันในองค์กรและส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน (Gbervbie, D. E., 2012) และ งานวิจัยของ Uraon, R. S. พบว่าความผูกพันเชิงบรรทัดฐานกลายเป็นตัวพยากรณ์ที่สำคัญของความตั้งใจของพนักงานที่จะอยู่

ทำงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสัมพันธ์กับความผูกพันทางอารมณ์ ความผูกพันเชิงบรรทัดฐานและความผูกพันอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขันเป็นตัวแปรแฝงเป็นองค์รวมของ ต้นทุน คุณภาพ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และการมุ่งเน้นที่ลูกค้า อิทธิพลทางตรงที่เกิดขึ้นจึงเป็นอิทธิพลในลักษณะองค์ประกอบต่อองค์ประกอบ แต่สามารถอธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 5 ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ วัฒนธรรมการเรียนรู้ การพัฒนาพนักงาน การเพิ่มขีดความสามารถ และ แรงจูงใจพนักงาน จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ ความได้เปรียบในการแข่งขันได้แก่ ต้นทุน คุณภาพ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Mehta, S., 2011) ที่พบว่า หากองค์กรสามารถสร้างแรงจูงใจและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประสิทธิภาพการทำงานในองค์กรจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และจากการศึกษา (Poojitha, V. & Rama Devi, V., 2012) พบว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่ทำให้องค์กรมีความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่หากมีการดึงดูดและรักษามูลค่าที่เหมาะสมในงานที่ถูกต้องด้วยทักษะและการฝึกอบรมที่เหมาะสม องค์กรจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความผูกพันในองค์กร การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการวิจัยนี้เป็นตัวแปรแฝงเป็นองค์ประกอบที่เป็นองค์รวมของการอบรมและพัฒนา การสรรหาและการคัดเลือก ค่าตอบแทนและรางวัล และการประเมินประสิทธิภาพ มีอิทธิพลทางตรงกับความผูกพันในองค์กร ซึ่งเป็นองค์ประกอบเช่นกัน ทำให้สามารถอธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของความผูกพันในองค์กรเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของ การอบรมและพัฒนา การสรรหาและการคัดเลือก ค่าตอบแทนและรางวัล และการประเมินประสิทธิภาพ สอดคล้องบางส่วนกับการวิจัยของ (Bal, Y. et al., 2014) ที่พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับระดับความผูกพันในองค์กรของพนักงาน สอดคล้องบางส่วนกับการวิจัยของ (Scheible, A. C. F. & Bastos, A. V. B., 2013) ที่พบว่า การรับรู้ของพนักงานเกี่ยวกับการปฏิบัติการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การฝึกอบรมและการพัฒนามีความสัมพันธ์ที่เชิงบวกกับความผูกพันทางอารมณ์ของพนักงาน และสอดคล้องบางส่วนกับการวิจัยของ (Camelo-Ordaz, C. et al., 2011) พบว่าปฏิบัติการจัดการทรัพยากรมนุษย์ช่วยสร้างนวัตกรรมโดยการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ที่จำเป็นสำหรับพนักงานที่จะแบ่งปันความรู้

4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน จากผลการศึกษานี้สามารถอธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการวิจัยนี้ได้แก่ การอบรมและพัฒนา การสรรหาและการคัดเลือก

คำตอบแทนและรางวัล และการประเมินประสิทธิภาพ ย่อมจะส่งผลทางตรงต่อการเปลี่ยนแปลง ขององค์ประกอบความได้เปรียบในการแข่งขัน ได้แก่ (Uraon, R. S., 2018)

ต้นทุน คุณภาพ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ การเพิ่มขึ้นของระดับการจัดการทรัพยากรทั้ง 4 ตัวแปรย่อมจะทำให้ความเปรียบทางการแข่งขันสูงขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ Berber, N. พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันหากมีการจัดการอย่างเหมาะสม (Berber, N., 2011) Saha, N. & Gregar, A. พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญ มนุษย์เป็นแหล่งเก็บความรู้และเป็นแหล่งที่มาหลักของความรู้ ที่ช่วยให้องค์กรเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการโต้ตอบและการรวบรวมข้อมูลระหว่างบุคคลภายในองค์กร ช่วยเพิ่มมูลค่าของกระบวนการพัฒนาความรู้นี้จะนำพาองค์กรไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันผ่านการถ่ายทอดความรู้เฉพาะบุคคลไปสู่ความรู้ส่วนรวม (Saha, N. & Gregar, A., 2012) Alajmi, S. A. et al. พบว่า การปฏิบัติงานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน (Alajmi, S. A. et al., 2016) ขณะที่ Emeagwal, L. & Ogbonmwan, K. O. พบว่า การปฏิบัติการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เป็นแรงจูงใจในการพัฒนาทุนมนุษย์และความผูกพันของพนักงาน ตามความสัมพันธ์ของสมมติฐานการพัฒนาทุนมนุษย์และความผูกพันของพนักงานมีผลกระทบต่อความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (Emeagwal, L. & Ogbonmwan, K. O., 2018) Ukanwah, C. H. & Ndaguba, E. A., กล่าวว่า ทรัพยากรมนุษย์ยังคงเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดสำหรับองค์กรที่จะได้ประโยชน์จากการแข่งขัน ดังนั้นองค์กรควรปรับแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในการสรรหาและคัดเลือก การวางแผนทรัพยากรบุคคล การฝึกอบรมและการพัฒนา การจัดการคำตอบแทน ความปลอดภัย สุขภาพชีวิตการทำงาน ข้อมูลและการสื่อสารเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาทีมงานที่สามารถแข่งขันได้ในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจระดับโลก (Ukanwah, C. H. & Ndaguba, E. A., 2015) ซึ่งมีงานวิจัยของ Dereli, B. พบว่า ปรัชญาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้มีผลลัพธ์การจัดการของบริษัททั้งหมด ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวอาจมีบริบทที่แตกต่างจากงานวิจัยครั้งนี้ อาทิเช่น ประเภทของธุรกิจ เวลาในการเก็บข้อมูลรวมถึงตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม (Dereli, B., 2008)

5. ความผูกพันในองค์กรมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน ความผูกพันและความได้เปรียบในการแข่งขัน เป็นตัวแปรแฝงเป็นองค์ประกอบทั้งสองตัวแปรเกิดจากตัวแปรย่อยดังนั้นการเปลี่ยนแปลงจากตัวแปรย่อยขององค์ประกอบความผูกพันได้แก่ ความผูกพันทางด้านความรู้สึก ความผูกพันอย่างต่อเนื่อง และความผูกพันเชิงบรรทัดฐาน ย่อมส่งผลให้ความได้เปรียบในการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยนอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า การเปลี่ยนแปลงของความได้เปรียบในการแข่งขัน ยังมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผ่านความผูกพันในองค์กร

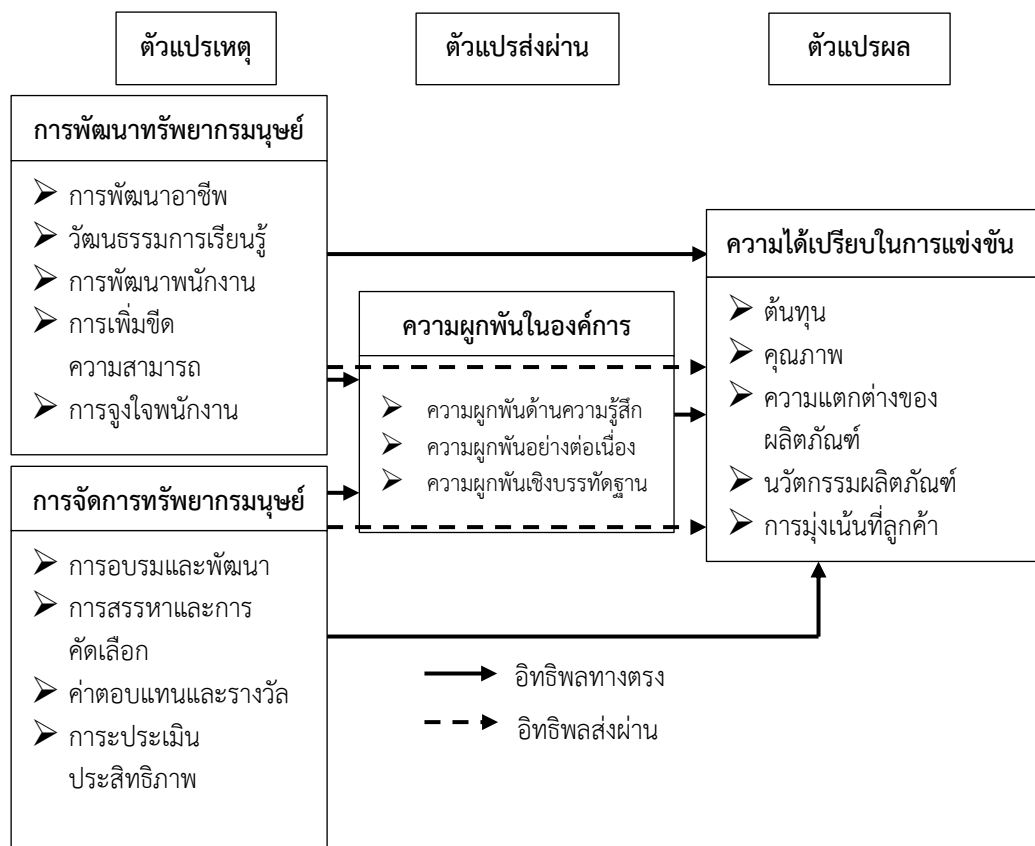

ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีมิติที่ซับซ้อนแต่สามารถอธิบายได้ด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างงานวิจัยในครั้งนี้จึงมีข้อจำกัดในงานวิจัยที่สนับสนุนที่มีลักษณะเดียวกัน งานวิจัยที่สนับสนุนบางส่วนได้แก่ การศึกษาของ Ismail, D. & Alam, S. S. กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่น่าเชื่อถือและความผูกพันมีต่อความได้เปรียบในการแข่งขันและการลงทุนทำให้ประสบความสำเร็จ (Ismail, D. & Alam, S. S., 2017) และการศึกษาของ Dyahrini, W. & Primiana, I. พบว่า ความผูกพันในองค์การมีผลกระทบต่ออิทธิพลเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่จากผลการคำนวณความผูกพันของบริษัทได้รับค่าดี ผ่านการคำนวณดัชนีชี้วัดที่สมดุลสี่มุมมอง ได้แก่ การเจริญเติบโตและการเรียนรู้กระบวนการทางธุรกิจภายใน มุมมองลูกค้า และมุมมองทางการเงินให้ผลการดำเนินงานที่มีมูลค่า (Dyahrini, W. & Primiana, I., 2018)

การศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อนี้ นำมาตอบเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 6 เป็นการสร้างแบบจำลองความได้เปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคตที่เป็นผลมาจากตัวแปรต้น 3 ตัวแปร ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และความผูกพันในองค์การในรูปของตัวแปรแฝงหรือองค์ประกอบ วิเคราะห์ด้วยความสมการความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ผลของการศึกษาสามารถอธิบายได้ทั้งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมหรืออิทธิพลส่งผ่าน โดยตัวแปร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และความผูกพันในองค์การ มีทั้งอิทธิพลทางตรง ต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และอิทธิพลที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ส่งผ่านความผูกพันในองค์การไปสู่ ความได้เปรียบในการแข่งขัน (ดังภาพที่ 2) ในขณะที่ตัวแปรแฝงหรือองค์ประกอบทั้ง 4 ถูกสร้างคิดจากตัวแปรย่อยแต่ละด้านที่สามารถบอกน้ำหนักของตัวแปรได้ด้วย นอกจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ยังเป็นการศึกษาความได้เปรียบในการแข่งขันในมุมมองที่เป็นการบริหารจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์มาอธิบายในเชิงปริมาณที่สามารถบอกน้ำหนักหรืออิทธิพลได้ด้วยตัวแบบที่ได้ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อประกอบในการพิจารณาและเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยสามารถนำมาสร้างโมเดลงานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 แบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่า 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความผูกพันในองค์กรพบว่า สำหรับองค์กรใด ๆ จะมีผลกำไรที่ดีต้องมีพนักงานที่มีความสามารถในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร อาจถูกมองว่าเป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงความสามารถของพนักงาน 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่า องค์กรที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น จึงต้องมีกระบวนการทางการบริหารจัดการที่มีความหลากหลายและทันสมัย การพัฒนาการบริหารด้านทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก จึงเปรียบเสมือนแผนที่ของผู้บริหารองค์กรยุคใหม่ในการนำไปปรับใช้กับกระบวนการทางการบริหารขององค์กรเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความผูกพันในองค์กร พบว่า ความผูกพันทางอารมณ์เป็นสื่อกลาง

ในการแบ่งปันความรู้ โดยการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ช่วยสร้างนวัตกรรม 4) การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน หากมีการจัดการอย่างเหมาะสม ช่วยเพิ่มมูลค่าของกระบวนการพัฒนาความรู้จะนำพาองค์กรไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันผ่านการถ่ายทอดความรู้เฉพาะบุคคลไปสู่ความรู้ส่วนรวม 5) ความผูกพันในองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน พบว่า ความผูกพันในองค์การของพนักงานเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ที่น่าเชื่อถือและความผูกพันมีต่อความสัมพันธ์ที่สำคัญสำหรับความได้เปรียบในการแข่งขัน 6) จากผลการวิจัยในตัวแบบจำลองกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อความผูกพันในองค์การเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เป็นไปตามพารามิเตอร์ที่กำหนดจึงเห็นว่าแบบจำลองนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเพื่อประโยชน์ความได้เปรียบในการแข่งขันในกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และอุตสาหกรรมอื่นต่อไป ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันอาจมีความแตกต่างในบริบทของประเภทธุรกิจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล ดังนั้นข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไปควรเก็บข้อมูลในบริบทที่แตกต่าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2562). ข้อมูลโรงงานที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมรวมถึงสถิติโรงงานที่ได้รับอนุญาตฯ รายเดือน และรายปี ตามพระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ.2535. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.diw.go.th/hawk/content.php? mode=data1>
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.). (2559). โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2563 จาก <https://www.eeco.or.th>
- โสธรญา พิกุลหอม. (2561). ความต้องการแรงงานไทยในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (พ.ศ. 2561 - 2570). เอกสารวิชาการ Academic Focus, 1(1), 1-18.
- Alajmi, S. A. et al. (2016). Human Resource Management Practices and Competitive Advantage : The Mediator Role of Person Organization Fit. Global Journal of Human Resource Management, 4(1), 65-82.
- Bal, Y. et al. (2014). Determining the influence of HRM practices On increasing organizational commitment: an empirical research from turkey. In Human capital without borders: knowledge and learning for quality of

- life; proceedings of the management, knowledge and learning inte. Retrieved January 6 , 2020 , from <http://www.toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-09-3/papers/ML14674.pdf>
- Berber, N. (2011). Human resource management in function of creating the strategic competitive advantage I International Symposium EMC. Retrieved December 4 , 2019, from <http://www.tfzr.uns.ac.rs/stari/emc2012/emc2011/Files/A%2008.pdf>
- Camelo-Ordaz, C. et al. (2011). The influence of human resource management on knowledge sharing and innovation in Spain: the mediating role of affective commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 22(07), 1442-1463.
- Dereli, B. (2008). Major philosophies of strategic human resources management and Their effects on the job satisfaction, affective commitment to organization and competitive advantage. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 10(1), 96-135.
- Dyahrini, W. & Primiana, I. (2018). Organizational Commitment, Competitive Advantage, Influence on Performance Cooperative in West Java Region. *International Journal Of Business, Economics and Law*. Retrieved November 22, 2019, from http://ijbel.com/wp-content/uploads/2018/08/ijbel5_203.pdf
- Emeagwal, L. & Ogbonmwan, K. O. (2018). Mapping the perceived role of strategic human resource management practices in sustainable competitive advantage. *Academy of Strategic Management Journal*, 17(2), 1-19.
- Gberevbie, D. E. (2012). Impact of human resource development and organizational commitment on financial sector employees in Nigeria. *Annals of the Alexandru Ioan Cuza University-Economics*, 59(2), 29-41.
- Ismail, D. & Alam, S. S. (2017). Trust, commitment, and competitive advantage in export performance of SMEs. *Gadjah Mada International Journal of Business*, 19(1), 1-18.
- Kadiresan, V. et al. (2015). Performance appraisal and training and development of human resource management practices (HRM) on organizational

- commitment and turnover intention. *Asian Social Science*, 11(24), 162-176.
- Mehta, S. (2011). Human Resource Development For Competitive Advantage Zenith International Journal of Multidisciplinary Research. Retrieved November 22, 2019, from https://www.researchgate.net/profile/SandhyaMehta/publication/303277796_HUMAN_RESOURCE_DEVELOPMENT_FOR_COMPETITIVE_ADVANTAGE/links/573ad0c908ae9f741b2cc285/HUMAN-RESOURCE-DEVELOPMENT-FOR-COMPETITIVE-ADVANTAGE.pdf
- Poojitha, V. & Rama Devi, V. (2012). HRD—a source for competitive advantage. *Review Of Research*, 1(7), 56-72.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment Of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1),49-60.
- Saha, N. & Gregar, A. (2012). Human resource management: As a source of sustained competitive advantage of the firms. *International Proceedings of Economics Development and Research*, 46(1), 1-5.
- Scheible, A. C. F. & Bastos, A. V. B. (2013). An examination of human resource management practices' influence on Organizational Commitment and Entrenchment. *BAR Brazilian Administration Review*, 10(1), 57-76.
- Ukanwah, C. H. & Ndaguba, E. A. (2015). Management in achieving competitive advantage in Nigerian public organizations under the global economy. *Africa's Public Service Delivery & Performance Review*, 3(3), 177-196.
- Uraon, R. S. (2018). Examining the impact of HRD practices on organizational commitment and intention to stay within selected software companies in India. *Advances in Developing Human Resources*, 20(1), 11-43.

ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ
ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชুক
จังหวัดสุพรรณบุรี*

THE RELATED FACTORS OF DEPRESSION AMONG THE ELDERLY
IN WANGLUEK SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION
AREA, SAMCHUK DISTRICT, SUPHANBURI

พิทยุตม์ คงพ่วง

Pittayut Kongpoung

พิมพ์พรรณ อัมพันธ์ทอง

Pimpan Amphanthong

วัชรีย์ เพ็ชรวงษ์

Watcharee Phetwong

สุนันตรา ขำนวนทอง

Sunanthra Kamnuanthong

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand

E-mail: mrpittayut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความชุกของการมีภาวะโรคซึมเศร้าของผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับการมีภาวะของโรคซึมเศร้าในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย และด้านสัมพันธภาพกับสังคมรอบข้างโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวนทั้งหมด 244 คน เป็นผู้สูงอายุเพศชาย 104 คน เพศหญิง 140 คน รูปแบบของค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละและค่าสถิติไครส์แควร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความชุกของจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะเป็นโรคซึมเศร้า เท่ากับ 64 คนจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 244 คน คิดเป็นอัตราความชุกร้อยละ 26.2 โดยผู้สูงอายุเพศชายที่มีภาวะโรคซึมเศร้าเท่ากับ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และผู้สูงอายุเพศหญิงมีภาวะโรคซึมเศร้าเท่ากับ 41 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 2) ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัย

* Received 16 September 2021; Revised 16 October 2021; Accepted 20 October 2021

ด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า ได้แก่ อายุ และสถานะภาพสมรส การมีรายได้เพียงพอกับการดำรงชีวิต การเจ็บป่วยมีโรคประจำ ความสามารถในการเดินทางได้ด้วยตนเอง ความสามารถในการเข้าห้องน้ำได้ด้วยตนเอง การออกกำลังกายสม่ำเสมอ การทะเลาะเบาะแว้งของบุคคลในครอบครัว ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย การมีเพื่อนในวัยใกล้เคียงกัน การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการรับรายการธรรมะฟังวิทยุและการเข้าวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีความสัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้าในกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, โรคซึมเศร้า

Abstract

The Objectives of this research article were to: investigate 1) the prevalence of depression symptoms and 2) life quality factors related to depression in the elderly in Wangluek Subdistrict Administrative Organization, Samchuk District, Suphanburi Province. Data on four life quality factors, including economy, physical health, family and living environment, and social relationship, were collected from 244 the elderly, comprising 104 males and 144 females. The data were statistically analyzed by mean, percentage, and chi-square test. Results revealed that 1) 64 of the 244 elderly suffered from depression, the prevalence rates of depression were 26.2% overall, 23 persons in the male elderly were 22.1% overall, and 41 persons in the female elderly were 29.3% overall. 2) Personal factors and life quality factors related to depression is age, marital status, income adequacy for living, underlying chronic disease, self-commuting capacity, self-toileting ability, frequency of exercising, domestic altercation, same-age acquaintanceship, residential satisfaction, participation in social activities and local traditions, and dhamma radio listening and temple attending for religious activities were significantly correlated with depression in the sampled elderly at the 0.05 level of significance.

Keywords: Factors of Quality of Life, The Elderly, Major Depressive Disorder

บทนำ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับหลายประเทศทั่วโลก ประชากรมีอายุเฉลี่ยมากขึ้นเป็นผลมาจากความเจริญทางการแพทย์ในปัจจุบันประกอบกับอัตราการเกิดใหม่ของประชากรที่ลดลง ทำให้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วขึ้น มีการคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่

การเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ด้วยสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 20 ในปี 2565 (ศิริรัตน์ ปานอุทัย, 2563) ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดจากอายุและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพและปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคมรอบข้างจากเดิมที่สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นระบบครอบครัวใหญ่ในบริบทของสังคมเกษตรกรรม สมาชิกในครอบครัวจะอยู่อาศัยร่วมกันหลายรุ่นโดยมีผู้สูงอายุเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนถ่ายทอดแนวคิดและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตให้กับสมาชิกในครอบครัว ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในพื้นที่เดียวกับที่ครอบครัวตั้งอยู่ แต่ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันรูปแบบของครอบครัวและการประกอบอาชีพก็เปลี่ยนแปลงไป ครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวเดินทางไปทำงานที่อื่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพัง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวลดลง (กองสุศึกษา, 2563) นอกจากปัจจัยในส่วน of ครอบครัวในด้านสังคม สุขภาพร่างกาย ล้วนส่งผลต่อผู้สูงอายุหากปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตในรูปแบบของโรคซึมเศร้าซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลเพราะอาจตามมาด้วยการฆ่าตัวตายในผู้สูงอายุ (ชาญศักดิ์ วิจิต, 2564) ภาวะซึมเศร้า หมายถึง ภาวะที่เกิดความผิดปกติของอารมณ์สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนทั้งคนปกติ ผู้ป่วยทางกาย และผู้ป่วยทางจิตเวช ภาวะซึมเศร้ามีตั้งแต่ระดับธรรมดาจนถึงระดับภาวะซึมเศร้ารุนแรง หากไม่ได้รับการรักษาจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตาย (นันทิรา หงษ์ศรีสุวรรณ, 2559) ผู้ป่วยด้วยโรคซึมเศร้าจะเกิดความคิดฆ่าตัวตายได้ง่ายกว่าคนปกติถึง 3 เท่า เมื่อประสบกับความผิดหวังหรือปัญหาในชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว ความรัก หรือการศึกษา (วิพรรดิ พลุลาก, 2560) นอกจากนี้ยังพบว่าโรคซึมเศร้ามียาสาเหตุจากการต้องสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รัก การไม่มีงานขาดซึ่งรายได้ สูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานที่เคยทำ (กรมสุขภาพจิต, 2562) ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุหากมีอาการรุนแรงจะทำให้ผู้ป่วยมีความรู้สึกอยากตายและพยายามทำร้ายตนเองในที่สุด โดยมีอาการบ่งชี้การมีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ดังนี้ มีอารมณ์เศร้า ร้องไห้ง่าย มองว่าตนเองไร้ค่า รับประทานอาหารลดลง นอนหลับมาก ไม่มี ความสนใจต่อโลกภายนอกลดลง (สาวิตรี สิงหาด, 2559)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโคโรนาไวรัส (Covid - 19) เช่นเดียวกันกับประเทศอื่นๆทั่วโลกส่งผลให้เกิดความความตึงเครียดในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งความเครียดที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนของผู้ป่วยโรคซึมเศร้า (ประสพสุข ศรีแสนปาง, 2561) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาความชุกของจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคซึมเศร้าและปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตที่สัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้าในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับท้องถิ่นและชุมชนเพื่อ

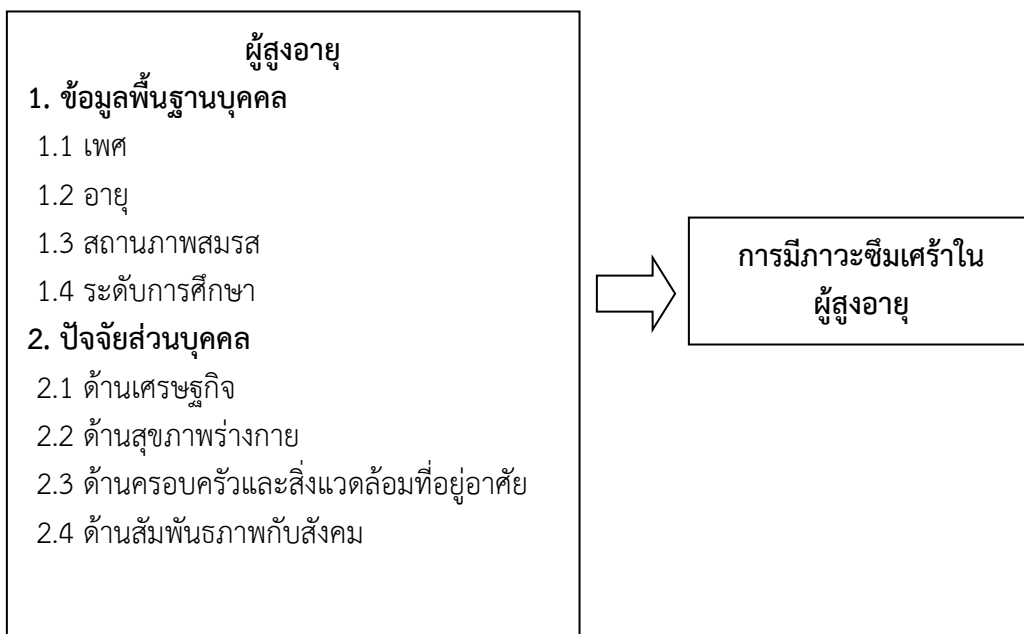
การบริหารจัดการเชิงรุก การกำหนดมาตรการและแผนการป้องกันและลดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุอันจะนำมาซึ่งความสูญเสียผู้สูงอายุในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความทุกข์ของผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคซึมเศร้าในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี
2. ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยวิธีของแอสกินและคอลลตัน (Askin, H. & Colton, R., 1963) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อน 5% ที่ประชากรโดยประมาณ 2,000 คน ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 244 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากร โดยมีกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการมีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการทำวิจัย
Conceptual Framework

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อคำถามปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน 3 คำถาม ส่วนที่ 2 ข้อคำถามด้านคุณภาพชีวิตจำนวน 22 คำถาม เพื่อเก็บข้อมูลคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย และด้านสัมพันธภาพกับสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2560) ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเพื่อคัดกรองการมีภาวะซึมเศร้าจำนวน 9 คำถาม หากผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนนรวมในส่วนที่ 3 มากกว่า 12 คะแนน จะถือว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีภาวะซึมเศร้า

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถามใช้การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 5 ท่าน โดยพิจารณาเนื้อหาและข้อคำถามตามประเด็นปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับโรคซึมเศร้า ผลการวิเคราะห์ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญได้ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยของดัชนี (IOC) เท่ากับ 0.811 และทำการทดสอบความเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability) ได้ค่า Cronbach's alpha = 0.847 ในส่วนของแบบสอบถามประเมินคัดกรองภาวะซึมเศร้าแบบ 9 คำถามจะใช้ข้อคำถามฉบับมาตรฐานที่ได้ผ่านการตรวจสอบและใช้ในงานประเมินการมีภาวะโรคซึมเศร้าของกระทรวงสาธารณสุข

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้นำชุมชนและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อขอเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มารับบริการต่างๆ ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล โดยผู้วิจัยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลตลอดจนขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างก่อนทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล จนได้ข้อมูลครบตามจำนวน 244 ตัวอย่าง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจำนวน 244 ตัวอย่าง แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ไม่มีภาวะ ซึมเศร้า	มีภาวะซึมเศร้า	ค่าสถิติ ทดสอบ	ค่า P - value
เพศ					
- ชาย	104	77	23	0.1913	0.66186

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ไม่มีภาวะ ซึมเศร้า	มีภาวะซึมเศร้า	ค่าสถิติ ทดสอบ	ค่า P - value
- หญิง	140	103	41		
อายุ					
- 60 - 65 ปี	85	64	21	17.9947	0.00044
- 66 - 70 ปี	72	53	19		
- 71 - 75 ปี	51	43	8		
- 76 - 80 ปี	36	16	20		
สถานะภาพสมรส					
- โสด	32	26	6	12.4147	0.00609
- สมรส	112	90	22		
- หย่าร้าง	65	39	26		
- คู่สมรสเสียชีวิต	35	21	14		

จากตารางที่ 1 พบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะเป็นโรคซึมเศร้าจำนวน 64 คน คิดเป็นความชุกของภาวะซึมเศร้าร้อยละ 26.2 โดยเพศชายมีภาวะซึมเศร้าร้อยละ 22.1 เพศหญิงมีภาวะซึมเศร้าร้อยละ 29.3 ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศชาย 104 คน เพศหญิง 140 ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลช่วงอายุและสถานะสมรสมีความสัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้าในกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. ข้อมูลปัจจัยคุณภาพชีวิตที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจำนวน 244 ตัวอย่าง แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลปัจจัยคุณภาพชีวิตและผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ไม่มีภาวะ ซึมเศร้า	มีภาวะ ซึมเศร้า	ค่าสถิติ ทดสอบ	ค่า P - value
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ					
- รายได้พอใช้จ่ายในชีวิต	163	148	15	85.10	0.00001
- รายได้ไม่พอใช้จ่ายในชีวิต	81	28	53		
- มีหนี้สินที่ต้องชำระทุกเดือน	189	142	47	3.75	0.05259
- ไม่มีหนี้สินใดๆ	55	34	21		
ปัจจัยด้านสุขภาพ					

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ไม่มีภาวะ ซึมเศร้า	มีภาวะ ซึมเศร้า	ค่าสถิติ ทดสอบ	ค่า P - value
- มีโรคประจำตัว	79	46	33	11.23	0.00080
- ไม่มีโรคประจำตัว	165	130	35		
- สามารถเดินทางด้วยตนเองได้	175	139	36	16.39	0.00005
- ไม่สามารถเดินทางด้วยตนเองได้	69	37	32		
- เข้าห้องน้ำด้วยตนเองได้	187	148	39	19.58	0.00001
- เข้าห้องน้ำด้วยตนเองไม่ได้	57	28	29		
- ออกกำลังกายสม่ำเสมอ	94	87	7	20.78	0.00001
- ไม่มีการออกกำลังกาย	150	101	49		
ปัจจัยด้านครอบครัวและสิ่งแวดล้อม					
- มีการทะเลาะหรือขัดแย้งใน ครอบครัวเป็นประจำ	64	28	36	34.762 8	0.00001
- ไม่มีการทะเลาะหรือขัดแย้งใน ครอบครัว	180	148	32		
- พอใจในสภาพความเป็นอยู่และที่ อาศัยปัจจุบัน	165	150	15	89.39	0.00001
- ไม่พอใจในสภาพความเป็นอยู่และที่ อาศัยปัจจุบัน	79	26	53		
ปัจจัยด้านสัมพันธภาพกับสังคม					
- มีเพื่อนในวัยใกล้เคียงที่ได้พบปะ พูดคุยกันเป็นประจำ	85	72	13	10.26	0.00136
- ไม่มีเพื่อนในวัยใกล้เคียงที่ได้ พบปะพูดคุยกันเป็นประจำ	159	104	55		
- ร่วมกิจกรรมทางสังคม ประเพณี ท้องถิ่น กิจกรรมชุมชนสม่ำเสมอ	179	157	22	67.47	0.00001
- ไม่ร่วมกิจกรรมทางสังคม ประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมชุมชน สม่ำเสมอ	65	23	42		
- ฟังวิทยุรายการธรรมะ หรือ เข้าวัด เพื่อร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ	87	70	17	4.18	0.04089
- ไม่ฟังวิทยุรายการธรรมะ หรือ เข้า วัดเพื่อร่วมกิจกรรมอย่าง	157	106	51		

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าปัจจัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้าในกลุ่มตัวอย่าง คือ ปัจจัยการมีโรคประจำตัว ปัจจัย

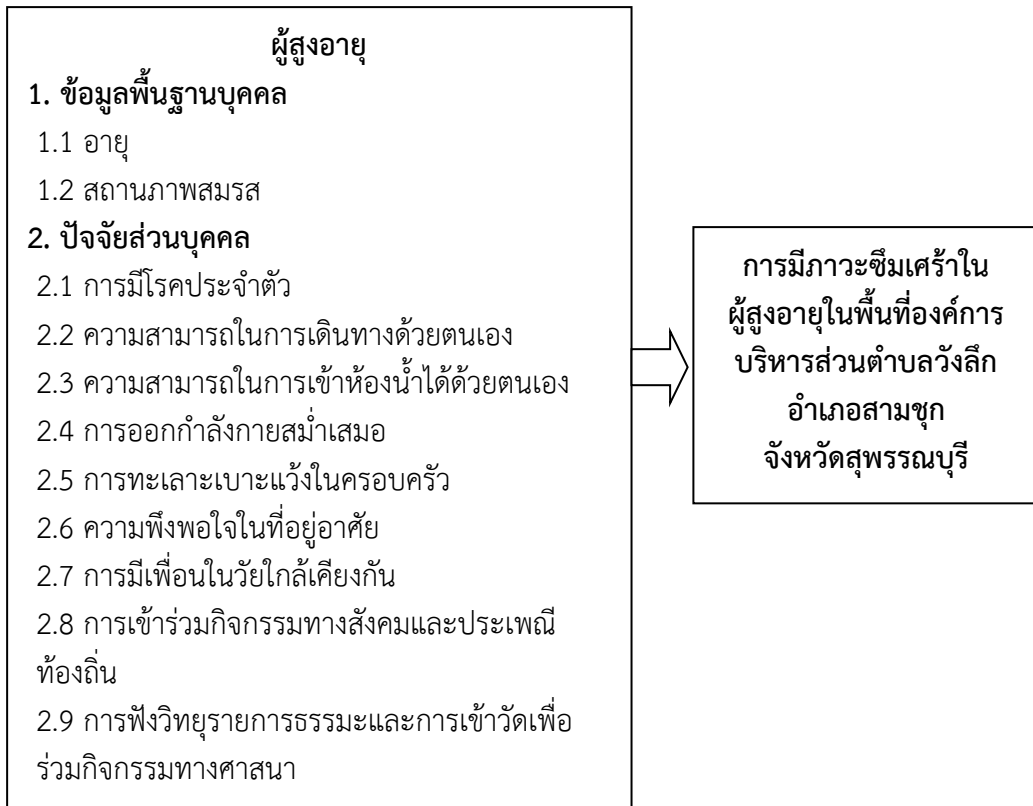
ความสามารถในการเดินทางด้วยตนเอง ปัจจัยความสามารถในการเข้าห้องน้ำได้ด้วยตนเอง ปัจจัยการออกกำลังกายสม่ำเสมอ ปัจจัยการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว ปัจจัยความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย ปัจจัยการมีเพื่อนในวัยใกล้เคียงกัน ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และประเพณีท้องถิ่น และปัจจัยการฟังวิทยุรายการธรรมะและการเข้าวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีความสัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้าในกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

ความชุกของจำนวนผู้สูงอายุที่ภาวะซึมเศร้าในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี มีอัตราความชุกสูงกว่าจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคซึมเศร้าในงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ ผ่องจิตสิริ ที่ได้ทำการศึกษาพบว่าในผู้สูงอายุที่มารับบริการที่หน่วยบริการปฐมภูมิจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีค่าความชุกร้อยละ 12.3 (ศิริลักษณ์ ผ่องจิตสิริ, 2561) และมีความชุกมากกว่างานวิจัยของ วิชุดา อุ่นแก้ว ที่ศึกษาพบว่าความชุกของภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูมีความชุกของผู้ป่วยร้อยละ 22.80 (วิชุดา อุ่นแก้ว และคณะ, 2558) ในส่วนของผลสรุปปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาคม บุญเลิศ ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุโรคเรื้อรังในชุมชนเขตรับผิดชอบของสถานบริการปฐมภูมิสามเหลี่ยม จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยความเพียงพอของรายได้ และความถี่การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเกี่ยวข้องกับการมีภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุโรคเรื้อรัง (อาคม บุญเลิศ, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย และสุชาติ พันธุ์ลาภ ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในชุมชนชานเมืองกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีประวัติการเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวช ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและการได้รับการสนับสนุนทางสังคม สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย และสุชาติ พันธุ์ลาภ, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยคุณภาพชีวิตที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า
factors related to major depressive disorder

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะเป็นโรคซึมเศร้าในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังลึก มีจำนวนในระดับที่น่ากังวลถือเป็นภาระกิจเร่งด่วนที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับท้องถิ่นและชุมชนต้องรีบจัดให้มีบริการเชิงรุกที่สามารถเข้าถึงตัวผู้สูงอายุเพื่อลดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ภาวะซึมเศร้า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนสามารถนำผลการวิจัยในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุเพื่อกำหนดมาตรการบรรเทาปัญหาหรือสร้างกิจกรรมทางสังคมในชุมชนที่สอดคล้องกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีภาวะซึมเศร้า เช่น การจัดตั้งกลุ่มหรือสมาคมผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลในวัยเดียวกัน การจัดกิจกรรมทางสังคมที่นำผู้สูงอายุเข้ามาร่วม การเชิญผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอันจะเป็นที่พึ่งทางใจแก่ผู้สูงอายุ การณรงค์ส่งเสริมการออกกำลังกายและ

ให้ความรู้กับสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวผู้สูงอายุและทำให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงผลร้ายที่จะเกิดตามมาจากการมีภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2562). ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บเรื้อรัง ต้นเหตุซึมเศร้าในผู้สูงวัยผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2564 จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29993>
- กองสุศึกษา. (2563). ครอบครัวไทยใส่ใจผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2564 จาก http://healthydee.moph.go.th/view_article.php?id=693
- ชาญศักดิ์ วิจิต. (2564). การศึกษาความชุกของภาวะซึมเศร้าและปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย. วารสารสาธารณสุขมูลฐาน ภาคอีสาน, 36(1), 24-36.
- นันทิรา หงษ์ศรีสุวรรณ. (2559). ภาวะซึมเศร้า. วารสาร มฉก.วิชาการ, 19(38), 105-118.
- ประสพสุข ศรีแสนปาง. (2561). ภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุ : ความลุ่มลึกในการพยาบาล. วารสารพยาบาล, 41(1), 129-140.
- รวีพรต พูลลาภ. (2560). ภาวะซึมเศร้า การคิดฆ่าตัวตาย ความเครียด และการจัดการความเครียดของประชาชนในชุมชนน้ำจ้ำและชุมชนบ้านเด่น ตำบลเมืองพาน อำเภอเมืองพาน จังหวัดเชียงราย. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 6(2), 72-85.
- วิชุดา อุ่นแก้ว และคณะ. (2558). ความชุกของภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุในเขตรับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านพร้าว จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน, 3(4), 3779-3793.
- ศิริรัตน์ ปานอุทัย. (2563). การพยาบาลแบบประคับประคองผู้สูงอายุ. วารสารพยาบาลสาร, 47(1), 454-466.
- ศิริลักษณ์ ผ่องจิตสิริ. (2561). ความชุกและปัจจัยทำนายโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุที่มารับบริการที่หน่วยบริการปฐมภูมิจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารกรมการแพทย์, 43(5), 81-86.
- สาวิตรี สิงหาด. (2559). การพยาบาลผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 18(3), 15-24.
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ. (2560). เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2564 จาก http://healthydee.moph.go.th/view_article.php?id=693

- อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย และสุชาติ พันธุ์ลาภ. (2559). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุในชุมชนชนเมืองกรุงเทพมหานคร. วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ, 3(3), 25-36.
- อาคม บุญเลิศ. (2559). ความสุขและปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุโรคเรื้อรังในชุมชนเขตรับผิดชอบของสถานบริการปฐมภูมิสามเหลี่ยม จังหวัดขอนแก่น. ศรีนครินทร์เวชสาร, 31(1), 25-33.
- Askin, H. & Colton, R. (1963). Tables for Statisticians. (3rd ed.). New York: Barnes & Noble Inc.

การพัฒนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*

THE DEVELOPMENT OF THE MATHEMATICAL LITERACY COMPONENTS AND INDICATORS FOR PRIMARY SCHOOL STUDENTS

มะลิวรรณ งามยิ่ง

Maliwan Ngamyang

รุ่งทิwa แยมรุ่ง

Rungtiwa Yamrung

ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี

Chommanad Cheausuwantavee

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: maliwans@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษาที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 6 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีขั้นตอนในการพัฒนองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ 3) การสร้างแบบประเมินความเหมาะสม 4) ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม 5) การตรวจสอบความเหมาะสม 6) การวิเคราะห์ผลและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อยและ 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 เนื้อหาคณิตศาสตร์ มี 2 องค์ประกอบย่อย 2 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 2 ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์มี 4 องค์ประกอบย่อย 4 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบที่ 3

* Received 6 October 2021; Revised 26 October 2021; Accepted 7 November 2021

สถานการณ์/บริบทมี 4 องค์ประกอบย่อย 4 ตัวบ่งชี้ และผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากถึงมากที่สุดและค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) มีค่าตั้งแต่ 4.00 – 4.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีค่าตั้งแต่ 0.33 – 1.32 แสดงว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

คำสำคัญ: องค์ประกอบและตัวบ่งชี้, ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์, นักเรียนระดับประถมศึกษา

Abstract

The Objectives of this research article were to: develop the components and mathematical literacy indicators for primary school students. The sample in this study consisted of 6 Mathematical specialists and 3 experts who had experiences in indicator development. The instruments which were used in this study included an evaluation form for the appropriateness of the components and Mathematical literacy indicators for primary students. The development of the mathematical literacy characteristics indicators had six steps: 1) to study basic information; 2) to establish the components, and indicators; 3) to create the appropriateness evaluation form ; 4) to let the experts evaluate the appropriateness 5) to scrutiny the appropriateness 6) to analyze the data and revise the study from the suggestion. The results have revealed that: the components and mathematical literacy indicators for primary school students consisted of three main components, ten subcomponents and ten indicators, as follows: 1) the mathematical contents involved two subcomponents and two indicators; 2) mathematical skills and processes have four subcomponents, four indicators, and 3) the situation/context had four subcomponents and four indicators. The results of the appropriateness of the components and mathematical literacy indicators found that both components and indicators were the most appropriate and the mean was between 4.00 – 4.89 and standard deviation was between 0.33 – 1.32 which implied that components and mathematical literacy indicators for primary students were appropriate according to the specialists' perspectives.

Keywords: Components and Indicators, Mathematical Literacy, Primary School Students

บทนำ

คณิตศาสตร์มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้มนุษย์คิดอย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นระบบมีระเบียบแบบแผน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์หรือปัญหาได้อย่างรอบคอบ ช่วยให้การคาดการณ์ การวางแผน ในการตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่จากสภาพการศึกษาในรอบอบการศึกษาปัจจุบัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกระบวนการศึกษา

ประเทศไทยมีการปรับหลักสูตรเพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนของชาติให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยการยกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากลสอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 และโลกในศตวรรษที่ 21 (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แต่ปัญหาการสอนวิชาคณิตศาสตร์ที่ผ่านมาพบว่า การสอนคณิตศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาของไทยส่วนมากยังฝึกหัดให้นักเรียนมีความชำนาญในการคิดคำนวณมากกว่า การฝึกหัดให้รู้จักคิดและสร้างความเข้าใจให้กับตนเอง นักเรียนขาดความสามารถในการแก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ทั้งที่ความรู้ทางคณิตศาสตร์เป็นสิ่งที่จำเป็นในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนสามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปเป็นเครื่องมือในการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น แนวทางการศึกษาจึงได้พยายามศึกษาและหาแนวทางในการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ความฉลาดรู้หรือในภาษาอังกฤษที่ว่า Literacy ก็เป็นกระบวนการหนึ่งที่นำเข้ามาใช้ในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน และในวิชาคณิตศาสตร์ได้นำมาใช้ในชื่อว่าความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) โดยมีความมุ่งหมายว่านักเรียนสามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่ได้เรียนมาไปใช้ในชีวิตจริงนอกโรงเรียนได้ นอกจากนี้สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ จึงได้พัฒนาข้อสอบที่มีสถานการณ์ปัญหาล้ำกับแนวข้อสอบของโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment) หรือ PISA โดยใช้ชื่อว่า ระบบออนไลน์ข้อสอบ PISA - Like ในวิชาคณิตศาสตร์

และวิชาวิทยาศาสตร์ขึ้นมา ที่เน้นการนำความรู้และทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และมีเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำข้อสอบ PISA - Like เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เรียนทดสอบความรู้ของตนเอง และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ครูได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาข้อสอบสำหรับประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การศึกษาในช่วงที่ผ่านมา เป็นการกำหนดในรูปข้อความบรรยายสภาพที่เป็นแนวทาง และจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายอย่างกว้าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้บริหาร หรือสารสนเทศจากการวิจัยเท่านั้น ซึ่งนโยบายและวัตถุประสงค์ดังกล่าว ยังขาดความคงเส้นคงวา ยากต่อการตรวจสอบว่าสามารถดำเนินการได้ตามนโยบายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ ดังนั้นการสร้างพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษามาเป็นตัวกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถกำกับดูแลตรวจสอบเพื่อการดำเนินการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และทำให้มีความชัดเจน มีความคงเส้นคงวา ตรวจสอบได้ง่าย และสะดวกมากขึ้น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบและแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษา และผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษา จำนวน 6 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้จำนวน 3 ท่าน

ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ (Literacy) ความฉลาดรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ (Literacy in

Mathematics) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) แนวทางในการพัฒนาและประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ PISA-Like แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ มาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์นั้นคือนำข้อมูลที่ได้จากทฤษฎีและเอกสารวิชาการที่ได้จากการศึกษามาเป็นนิยามในการพัฒนา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559); (OECD, 2015); (Stacey, K., 2012); (Ippolito, J. et al., 2017); (Zulkardi, Z. & Kohar, A. W., 2018)

2. ยกร่างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นการนำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลในการสังเคราะห์และวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ในการสร้างกรอบแนวคิด ผลการศึกษาได้ 2 องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบย่อยและ 13 ตัวบ่งชี้

3. สร้างแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นการนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้มาสร้างเป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา นำแบบประเมินไปให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแบบประเมิน โดยแบบประเมินนี้จะสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่พัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องว่ามีความเป็นไปได้และเหมาะสมในการนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนในหลักสูตรหรือไม่และ โดยแบบประเมิน มีจำนวน 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลัก ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบย่อยตอนที่ 3 แบบประเมินความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ และมีระดับความคิดเห็นซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีคะแนน ดังนี้ 5: เหมาะสมมากที่สุด 4: เหมาะสมมาก 3: เหมาะสมปานกลาง 2: เหมาะสมน้อย 1: เหมาะสมน้อยที่สุด

4. ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นการนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ พร้อมทั้งให้เขียนหรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นมา เพื่อที่จะได้นำข้อเสนอแนะและข้อแก้ไขมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษาจำนวน 6 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้จำนวน 3 ท่าน

5. ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นการนำแบบประเมินมาตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ รวบรวมผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่า

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)
 4.50 – 5.0: เหมาะสมมากที่สุด 3.50 – 4.49: เหมาะสมมาก 2.50 – 3.49: เหมาะสมปานกลาง 1.50 – 2.49: เหมาะสมน้อย 1.00 – 1.49: เหมาะสมน้อยที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสมรายข้อใดที่อยู่ในระดับปานกลางถึงน้อยที่สุดผู้วิจัยนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

6. วิเคราะห์ผลและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เป็นการนำผลการประเมินในข้อ 5 ที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ รวมทั้งผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติม รวมถึงจากข้อมูลที่เขียนในข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยนำข้อมูลมาปรับปรุงตามคำแนะนำเพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ (Literacy) ความฉลาดรู้ในวิชาคณิตศาสตร์ (Literacy in Mathematics) ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) แนวทางในการพัฒนาและประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ PISA - Like แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบย่อยและ 13 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้
1. เนื้อหาทางคณิตศาสตร์	1.1 ความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์	1.1.1 นักเรียนสามารถระบุมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่นำมาใช้กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้
		1.1.2 นักเรียนสามารถนำมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ไปใช้กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้ถูกต้องเหมาะสม
	1.2 ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน/วิธีการ	1.2.1 นักเรียนสามารถแยกแยะข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในบริบทที่หลากหลายได้
		1.2.2 นักเรียนมีความสามารถในการอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ปัญหาเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้
2. ทักษะ/ กระบวนการทาง คณิตศาสตร์	2.1 การแก้ปัญหา	2.1.1 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทในโลกจริงได้
		2.1.2 นักเรียนสามารถใช้หลักการ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาได้
	2.2 การสื่อสาร	2.2.1 นักเรียนสามารถใช้รูป ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อธิบายเนื้อหาสาระ สถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริง ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรู้ด้วยการเขียนได้
		2.2.2 นักเรียนสามารถตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์กลับไปสู่สถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้
	2.3 การเชื่อมโยง	2.3.1 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์เชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้
		2.3.2 นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาคณิตศาสตร์กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้
	2.4 การให้เหตุผล	2.4.1 นักเรียนมีการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ร่วมด้วย
		2.4.2 นักเรียนสามารถอธิบายความสมเหตุสมผลของผลลัพธ์หรือข้อสรุปทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์และบริบทในโลกจริงได้
		2.4.3 นักเรียนมีการคิดอย่างเป็นตรรกะสมเหตุสมผล

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษาจำนวน 6 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ข้อมูลในการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ดังตาราง 2, 3 และ 4

ตารางที่ 2 แสดงความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

องค์ประกอบหลัก	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. เนื้อหาทางคณิตศาสตร์	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
2. ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบหลัก มีความเหมาะสมมากที่สุดทั้ง 2 องค์ประกอบ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44) และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าให้เพิ่มองค์ประกอบหลักในประเด็น สถานการณ์/บริบท เป็นองค์ประกอบที่ 3 เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่ง

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

องค์ประกอบย่อย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. เนื้อหาทางคณิตศาสตร์			
1.1 ความรู้เกี่ยวกับโมนทัศน์	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
1.2 ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน/วิธีการ	4.56	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
2. ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์			
2.1 การแก้ปัญหา	4.89	0.33	เหมาะสมมากที่สุด
2.2 การสื่อสาร	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
2.3 การเชื่อมโยง	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
2.4 การให้เหตุผล	4.89	0.33	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย มีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.56 ถึง 4.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตั้งแต่ 0.33 ถึง 0.53)และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าให้แก้ไข ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ เป็น ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์

ตารางที่ 4 ผลการพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้

องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. เนื้อหาทางคณิตศาสตร์	1.1.1 นักเรียนสามารถระบุโมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่นำมาใช้กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้	4.78	0.67	เหมาะสมมากที่สุด
	1.1.2 นักเรียนสามารถนำโมนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ไปใช้กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้ถูกต้องเหมาะสม	4.89	0.33	เหมาะสมมากที่สุด
	1.2 ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน/วิธีการ	4.44	0.73	เหมาะสมมาก
	1.2.1 นักเรียนสามารถแยกแยะข้อมูลและนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในบริบทที่หลากหลายได้	4.56	0.73	เหมาะสมมากที่สุด

องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
2. ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์	2.1.1 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทในโลกจริงได้	4.22	0.83	เหมาะสมมาก
2.1 การแก้ปัญหา	2.1.2 นักเรียนสามารถใช้หลักการ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาได้	4.44	0.88	เหมาะสมมาก
2.2 การสื่อสาร	2.2.1 นักเรียนสามารถใช้รูป ภาษา และสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ อธิบายเนื้อหาสาระ สถานการณ์ หรือบริบทโลกจริงหรือเสมือนจริง ถ่ายทอดให้ผู้รู้ด้วยการเขียนได้	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
	2.2.2 นักเรียนสามารถตีความและประเมินผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ กลับไปสู่สถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้	4.44	1.01	เหมาะสมมาก
2.3 การเชื่อมโยง	2.3.1 นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์เชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้	4.22	0.83	เหมาะสมมาก
	2.3.2 นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาคณิตศาสตร์กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงได้	4.44	0.73	เหมาะสมมาก
2.4 การให้เหตุผล	2.4.1 นักเรียนมีการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ร่วมด้วย	4.33	0.71	เหมาะสมมาก
	2.4.2 นักเรียนสามารถอธิบายความสมเหตุสมผลของผลลัพธ์หรือข้อสรุปทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์และบริบทในโลกจริงได้	4.78	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
	2.4.3 นักเรียนมีการคิดอย่างเป็นตรรกะสมเหตุสมผล	4.00	1.32	เหมาะสมมาก

จากตารางที่ 4 พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ มีความเหมาะสมมากและมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00 ถึง 4.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.32 และนอกจากนั้นผู้เชี่ยวชาญยังมีความคิดเห็นว่าการแก้ไขข้อความให้กระชับเข้าใจง่าย และในบางตัวบ่งชี้มีความคล้ายคลึงกันให้ยุบรวม

2. ผลการปรับปรุงองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญได้ข้อเสนอแนะและข้อปรับปรุง ดังนี้ ด้านองค์ประกอบหลัก ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เพิ่มองค์ประกอบหลักในประเด็น สถานการณ์/บริบท เป็นองค์ประกอบที่ 3 เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่ง ด้านองค์ประกอบย่อย ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ใส่

คำอธิบายเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและง่ายต่อการนำมาแตกเป็นตัวบ่งชี้ที่ต้องการ ด้านตัวบ่งชี้ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่าในบางตัวบ่งชี้มีความคล้ายคลึงกันให้ยุบรวม และไม่ใช่คำฟุ่มเฟือยควรอธิบายให้สั้นและเข้าใจชัดเจนขึ้นจากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาประมวล วิเคราะห์สังเคราะห์และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทจนได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 3 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อยและ 10 ตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้
องค์ประกอบที่ 1 เนื้อหา คณิตศาสตร์	1.1 ความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์	ML1 นักเรียนสามารถนำมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสม
	1.2 ความรู้เกี่ยวกับ ขั้นตอนวิธี	ML2 นักเรียนสามารถแปลงปัญหาให้อยู่ในรูปของภาษาทางคณิตศาสตร์
องค์ประกอบที่ 2 ทักษะและ กระบวนการทางคณิตศาสตร์	2.1 การแก้ปัญหา	ML3 นักเรียนสามารถใช้หลักการ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาได้
	2.2 การสื่อสาร	ML4 นักเรียนสามารถใช้รูป ภาษาและสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์อธิบายเนื้อหาสาระ ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรู้ด้วยการเขียนได้
	2.3 การให้เหตุผล	ML 5นักเรียนสามารถอธิบายความสมเหตุสมผลของผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้
	2.4 การเชื่อมโยง	ML6นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาคณิตศาสตร์กับสถานการณ์หรือบริบทในโลกจริงหรือเสมือนจริงได้
องค์ประกอบที่ 3 สถานการณ์/ บริบท	3.1 บริบทส่วนตัว (Personal)	ML7 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทส่วนตัวได้
	3.2 บริบททางการงานอาชีพ (Occupational)	ML8 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทการงานอาชีพได้
	3.3 บริบททางสังคม (Societal)	ML9 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทสังคมได้
	3.4 บริบททางวิทยาศาสตร์ (Scientific)	ML10 นักเรียนสามารถแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบริบทวิทยาศาสตร์ได้

อภิปรายผล

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้รายชื่ออยู่ในระดับเหมาะสมมากและมากที่สุด ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดกรอบขององค์ประกอบหลักจากการศึกษาค้นคว้าในเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้ทำ

การแยกออกมาเป็นองค์ประกอบย่อยอีกครั้งของในแต่ละองค์ประกอบหลัก และเมื่อได้ องค์ประกอบย่อยและความหมายในแต่ละองค์ประกอบย่อยแล้ว ผู้วิจัยได้สกัดออกมาเป็นตัว บ่งชี้ที่ต้องการวัด จึงทำให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมตามที่ตั้งไว้ ซึ่ง สอดคล้องกับ กระบวนการในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ นางสาวณัฏฐ์ วิรัชชัย และคณะ ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้สามารถทำได้โดยการใช้การนิยามเชิงประจักษ์มาเป็นข้อมูล นั่นคือนำข้อมูล ที่ได้จากทฤษฎีและเอกสารวิชาการที่ได้จากการศึกษามาเป็นนิยามในการพัฒนาตัวบ่งชี้ และ จากการสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับ ประถมศึกษาที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 เนื้อหาคณิตศาสตร์ องค์ประกอบที่ 2 ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ องค์ประกอบที่ 3 สถานการณ์/ บริบท (นางสาวณัฏฐ์ วิรัชชัย และคณะ, 2550) ซึ่งผลการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความ ฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของกรอบ โครงสร้างการประเมินความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของ OECD/PISA ที่มีขอบเขตของการ ประเมินผลคณิตศาสตร์ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) กระบวนการทาง คณิตศาสตร์ (Process) 2) เนื้อหาคณิตศาสตร์ (Content) 3) สถานการณ์หรือบริบท (Contexts) จึงส่งผลให้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ได้มีความเหมาะสมในระดับมากถึงมากที่สุด สามารถนำไปใช้ประกอบการพัฒนาหลักสูตรต่อไป (OECD, 2015)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการสร้างองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับ นักเรียนระดับประถมศึกษา จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบ ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ และการปรับองค์ประกอบและ ตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งได้จากการประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้าน คณิตศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ศึกษาจำนวน 6 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกั การพัฒนาตัวบ่งชี้จำนวน 3 ท่าน ด้วยแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัว บ่งชี้ พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากถึงมากที่สุดและค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) มีค่า ตั้งแต่ 4.00 – 4.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีค่าตั้งแต่ 0.33 – 1.32 แสดงว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มี ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ของนักเรียน และในการ นำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาไป ใช้ประโยชน์ควรพิจารณาเนื้อหาและบริบทที่นำไปใช้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด และ

เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปใช้ควรกำหนดเป็นเกณฑ์การให้คะแนนและสร้างเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบรีค (Scoring rubrics) เช่น เกณฑ์การให้คะแนนมี 4 ระดับ ได้แก่ ดีเยี่ยม ดี ผ่าน ไม่ผ่าน เป็นต้น ส่วนข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ จากงานวิจัยผู้วิจัยได้ตรวจสอบเฉพาะด้านความเหมาะสม (Appropriateness) อย่างเดียว ควรมีการตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check) ตัวบ่งชี้ในด้านอื่น ๆ ร่วมด้วยเพื่อครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย ๆ และตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น โดยควรตรวจสอบด้านความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) และความเชื่อถือได้ (Credibility) เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (2550). การวิจัยและพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2559). สรุปผลการประเมิน PISA 2015 วิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2562 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/pisa2015summaryreport/>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานปฎิรูปการศึกษา. (2545). รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการบริหารและการจัดการเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ธารอักษร จำกัด.
- Ippolito, J. et al. (2017). What Literacy Means in Math Class: Teacher Team Explores Ways to Remake Instruction to Develop Students' Skills. Retrieved May 17, 2019, from <https://learningforward.org/wp-content/uploads/2017/08/what-literacy-means-in-math-class.pdf>
- OECD. (2015). PISA 2015 Assessment and Analytical Framework Science, Reading, Mathematic, Financial Literacy and Collaborative Problem Solving.

Retrieved May 17, 2019, from <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-2015.htm>

Stacey, K. (2012). THE INTERNATIONAL ASSESSMENT OF MATHEMATICAL LITERACY: PISA 2012 FRAMEWORK AND ITEMS. Retrieved July 20, 2019, from https://www.mathunion.org/fileadmin/ICMI/Conferences/ICME/ICME12/www.icme12.org/upload/submission/2001_F.pdf

Zulkardi, Z. & Kohar, A. W. (2018). Designing PISA-Like Mathematics Tasks In Indonesia: Experiences and Challenges. Retrieved July 20, 2019, from <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/947/1/012015>

การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน:
ปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่น*

KNOWLEDGE CONSTRUCTION IN ISAN DIDACTIC LITERATURE:
CREATIVE WISDOM OF LOCAL PEOPLE

ศาริศา สุขคง

Sarisa Sukkhong

ปฐม หงส์สุวรรณ

Pathom Hongsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: sarisa.chom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์ความรู้และศึกษาการประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน โดยศึกษาข้อมูลวรรณกรรมจำนวน 42 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยนำแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเป็นแนวคิดหลัก และนำแนวคิดการเล่าเรื่อง การประพันธ์ศิลป์ และอัตลักษณ์ทางภาษามาใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์ ผลจากการศึกษาพบว่า 1) วรรณกรรม คำสอนอีสานประกอบไปด้วยความรู้ 4 มิติ ได้แก่ ความรู้ในมิติของพุทธศาสนา ความรู้ในมิติของสังคม ความรู้ในมิติของมนุษยวิทยา และความรู้ในมิติของภูมิปัญญา 2) การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภท คือ 2.1) วรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า มีการประกอบสร้างความรู้ด้วยกลวิธีการประกอบสร้างแบบวรรณกรรม โดย 2.1.1) การเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง การนำเสนอเรื่อง และมุมมองการเล่า 2.1.2) การประกอบสร้างความรู้โดยประพันธ์ศิลป์ ได้แก่ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้อุปมาอุปไมย การใช้อุปมาอุปไมย และการย่นย่อที่เกิดจากถ้อยคำ และ 2.2) วรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่ามีกลวิธีการประกอบสร้างความรู้โดยนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา ได้แก่ 2.2.1) อัตลักษณ์ทางภาษา 2.2.2) การอุปมาอุปไมย และ 2.2.3) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การประกอบสร้างความรู้ทั้งหมดดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญญาสร้างสรรค์ของคนอีสานอันนำไปสู่การประกอบสร้างทางสังคมท้องถิ่นได้อย่างแยบยล ยกระดับภูมิปัญญา

* Received 6 October 2021; Revised 25 October 2021; Accepted 5 November 2021

ท้องถิ่นอีสานในด้านคำสอน และสร้างความเข้าใจใหม่ให้แก่คนต่างถิ่นรับรู้ว่าคุณอีสานเป็นผู้ที่ฉลาดในการดำเนินชีวิตให้เป็นที่ประจักษ์ในวงกว้าง

คำสำคัญ: วรรณกรรมคำสอน, การประกอบสร้างความรู้, อีสาน

Abstract

The Objectives of this research article were to synthesize and study knowledge construction in Isan didactic literature related to 42 pieces of literature. Social construction was applied as the main concept in the study. The concepts of storytelling, composition, and language identities were also used in this analytical study. The results of the study were as follows: 1) Most of the Isan didactic literature consisted of four dimensions of knowledge : knowledge of Buddhism, social knowledge, anthropological knowledge, and wisdom as knowledge. 2) Knowledge construction in Isan didactic literature could be divided into two types of analysis: 2.1) narrative Isan didactic literature and 2.2) non-narrative Isan didactic literature. According to 2.1) narrative Isan didactic literature, the knowledge was created by means of the following literary construction strategies: 2.1.1) storytelling through literary elements such as storyline, story presentation, narrative perspective, 2.1.2) knowledge construction in terms of composition such as using metaphors, parables, idioms, and contradictions. In terms of 2.2) non-narrative Isan didactic literature, the knowledge construction was presented through language strategies, namely: 2.2.1) language identities, 2.2.2) metaphors, and 2.2.3) critical discourse analysis. All of the mentioned knowledge constructions demonstrates the creative intelligence of Isan people, leading to the ingenious construction of local societies, upgrading Isan local didactic wisdom, and creating new understanding for outsiders to recognize that Isan people have wise way of life that can be widely seen.

Keywords: Didactic Literature, Knowledge Construction, Isan

บทนำ

วรรณกรรมคำสอนนับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทุกสังคมมนุษย์ใช้จัดระเบียบสังคม ดังเช่นสังคมท้องถิ่นอีสาน วรรณกรรมคำสอนอีสานถือเป็นเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีพันธกิจสำคัญ คือเพื่อใช้อบรมสั่งสอนอันประกอบไปด้วยแง่คิดคำสอนที่สอดคล้องกับความคิดความเชื่อของคนท้องถิ่น วรรณกรรมคำสอนอีสานจึงมีลักษณะสื่ออุดมการณ์เฉพาะถิ่น และมีบทบาทสำคัญใน

การให้ความรู้ ดังที่ สิทธา พินิจภูวดล และรื่นฤทัย สัจจพันธุ์ ได้อธิบายถึงความสำคัญของ วรรณกรรมคำสอนว่า ก่อนหน้าที่ระบบการศึกษาในโรงเรียนยังไม่มี วรรณกรรมคำสอนได้ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน ผู้ที่นำเผยแพร่คือพระสงฆ์ซึ่งเป็นที่เคารพเชื่อฟังของประชาชน รวมถึงคณะหมอลำที่เดินทางไปตามเมืองต่าง ๆ โดยนำวรรณกรรมไปร้องรำประกอบการแสดง ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวสารจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่งด้วย วรรณกรรมคำสอนจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนอีสานเพราะแนวคิดคำสอนอาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตได้ตามสถานการณ์ และป้องกันพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ให้เป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องตามที่สังคมยอมรับ อาจกล่าวได้ว่า “แนวคิดคำสอน” ที่อยู่ในวรรณกรรมคำสอนคือ “ความรู้” ที่สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต (สิทธา พินิจภูวดล และรื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2524)

แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป สังคมท้องถิ่นอีสานดำเนินไปสู่ยุคอีสานยุคใหม่ที่ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งหน้าหาความเจริญทางวัตถุ พฤติกรรมของลูกหลานชาวอีสานจึงอาจไม่เป็นไปตามที่สังคมปรารถนา วรรณกรรม คำสอนก็ยังมิมีบทบาทในการควบคุมความประพฤติของคนท้องถิ่นได้ดี เพราะความรู้ที่สืบทอดมานั้นสามารถนำมาเป็นหลักการดำเนินชีวิตได้อย่างร่วมสมัย และถึงแม้ว่าในสังคมท้องถิ่นอีสานจะมีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่แล้วก็ตาม ทว่าคัมภีร์เหล่านั้นอาจเป็นหลักธรรมที่เข้าถึงได้ยากต้องอาศัยการแปลจากภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาไทย และจำเป็นต้องตีความหลักธรรมอย่างลึกซึ้งจึงจะสามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ คนอีสานจึงจำเป็นต้องมีคู่มือชีวิตที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และมีพลังต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงลบของคนยุคใหม่ที่อาจนำไปสู่ความเสื่อมถอยทางพฤติกรรม เช่น เด็กสาววัยรุ่นที่ทำอะไรตามฝรั่งไม่ไตร่ตรองว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือผิด ดังปรากฏในผญาร่วมสมัยในตอนที่กวีเชิญชวนให้ “ซุมไทยน้อย” หรือในที่นี้หมายถึง คนไทยอีสาน จงเชื่อฟังคำสอนนักปราชญ์หันหน้าเข้าทางธรรม อย่ามัวแต่ทำตามฝรั่งที่ไม่ให้ความสำคัญกับการรักษาวล สงวนตัว มิเช่นนั้น เด็กวัยรุ่นอาจตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ตัวอย่างเช่น

ขอเชิญชวนซุมไทยน้อย	หมัดเมืองสยามราชบุรี
ชวนนักปราชญ์สาเด้อพี่น้อง	หันหน้าเข้าเพิ่มธรรม
ครั้นสิมัวหรือเมาเห่อ	หลงนำชาติฝรั่ง
สิบกว่าปีสิได้ฮู้มลูกน้อย	หลายเหล่าฝรั่งปลอม

(สำลี รักสุทธี, 2552)

ตัวอย่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์เรื่องการสอนที่เชื่อว่าหากชวนนักปราชญ์ผู้มีความรู้จะทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างปกติสุข และไม่เกิดข้อผิดพลาด อีกทั้งการยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนายังเป็นการใช้ชีวิตที่ไม่ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความร่วมสมัยที่สามารถนำมาสอนคนรุ่นใหม่ได้ดี แม้ว่าจะมีที่มาจากความคิดความเชื่อที่มีมา

นานแต่เดิมแล้ว แสดงให้เห็นความชาญฉลาดในการสอนของคนอีสานที่สามารถนำแนวคิดเก่ามาปรับใช้เป็นคำสอนได้อย่างร่วมสมัย

นอกจากนี้ เนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนยังสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างอีสานกับรัฐไทยที่เหลื่อมซ้อนกันอยู่ในสังคมไทย ดังคำว่า “ชุมไทยน้อย” ที่กวีใช้เรียกคนอีสานซึ่งเป็นคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มน้อยในรัฐไทย แสดงให้เห็นสภาพที่ด้อยกว่าของคนอีสานแต่ในขณะเดียวกันคนอีสานทั้งหมดก็เป็นประชาชนคนไทยดังที่กวีใช้คำว่า “สยามราชบุรุษ” นำไปสู่การรับรู้จากคนต่างถิ่นที่นิยามคนอีสานเป็นวาทกรรมว่า “โง่ จน เจ็บ” แนวคิดนี้จึงสอดคล้องกับวาทกรรมอีสานนิยม (Discourses of isanni-yom/isanism) ที่ พัฒนา กิตติอาษา อธิบายว่าหมายถึงการปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนของความรู้และความจริงเกี่ยวกับอีสานที่เป็นผลผลิตจากปฏิบัติการเชิงอำนาจของกระบวนทัศน์ด้านวิถีวิทยาที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทว่าความรู้ และกลวิธีการนำเสนอความรู้อย่างสร้างสรรค์ในวรรณกรรมคำสอนอีสานกลับวิพากษ์ให้เห็นว่าคนอีสานไม่ได้มีลักษณะโง่เขลา หรือมีคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ตามสายตาของคนภายนอก (พัฒนา กิตติอาษา, 2546)

ความรู้ดังกล่าวนี้นี้อาจถูกสร้างขึ้นจากกลไกทางภาษาอย่างมีนัยยะทางสังคม และอาจเชื่อมโยงกับแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) อันเป็นแนวคิดทางด้านสังคมศาสตร์ที่ได้รับความนิยมนำมาใช้เป็นกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมทางปัจจุบันอย่างแพร่หลาย (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2561) วรรณกรรมคำสอนในฐานะที่เป็นเรื่องเล่าจากสังคมและวัฒนธรรมอันสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของผู้คน และเป็นเครื่องมือยึดโยงระหว่างคนกับสังคมให้เป็นไปตามอุดมคติจึงถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการจากแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมดังกล่าว กฎเกณฑ์สำคัญของแนวคิดนี้ คือ “กระบวนการ” เช่นเดียวกับกระบวนการสร้างความรู้ที่ไม่เน้นการพิจารณา “สิ่งต่าง ๆ” (Entities) หรือ “สภาพต่าง ๆ” (States) เพราะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงผลลัพธ์ปลายทางที่ปรากฏให้เห็นเท่านั้น ผู้กระทำ และกระบวนการในการการสร้าง “ความรู้” หรือแบบแผนความคิดที่คนในสังคมมองว่า “เป็นเรื่องปกติธรรมดา” แท้จริงแล้วอาจเป็น “ความรู้” ที่เป็นผลผลิตจากสังคม และบางครั้งเกี่ยวข้องกับอำนาจและความไม่เท่าเทียม โดยมีภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม (ศิริพร รักดีผาสุข, 2561) งานวิจัยนี้จึงมุ่งสังเคราะห์ความรู้ และศึกษาการประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานโดยนำแนวคิดการประกอบสร้างสังคมมาประยุกต์ใช้เป็นหลักเพื่อแสดงให้เห็นกระบวนทัศน์ปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่น และสร้างมโนทัศน์ใหม่ของ “อีสาน” ให้ประจักษ์ในวงกว้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์ความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน
2. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยสำรวจ รวบรวม และจัดประเภทข้อมูลวรรณกรรมคำสอนอีสานที่เป็นหนังสือหรือเอกสารปริวรรตที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นอักษรปัจจุบันที่ประพันธ์ด้วยสำนวนภาษาถิ่นอีสาน โดยกวีชาวอีสานที่จัดพิมพ์ในภาคอีสาน โดยมีการระบุชื่อจุดประสงค์การแต่งในชื่อเรื่อง หรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอนเป็นองค์ประกอบหลักของเรื่อง และผู้เขียนมีเจตนาประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้สอน

การรวบรวมข้อมูล

ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งประเภทของข้อมูลโดยพิจารณาจากการเล่าเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) วรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า หมายถึงวรรณกรรมที่นำเสนอเนื้อหาคำสอนผ่านการเล่าเรื่องแบบนิทาน มีจำนวน 29 เรื่อง ได้แก่ กาพย์พระมนี, ท้าวคำสอน, อินทียาณสอนลูก, ธรรมดาสอนโลก, พญาคำกองสอนไพร่, พระอุปคุตผาบบมาร, ศรีสวัสดิ์วัด, สืหาราชสอนลูก, เสียวสวาด, คดีโลกคดียุธรรม, คำสอนลูกสะใภ้, ชนะสันธราชเทศนาคำสอน, ท้าวกำพร้าวคำสอน, เทวดาสอนโลก, แทนน้ำนมแม่, นางวิสาขาแต่งงาน, นิทานกระต่ายในวงพระจันทร์, นิทานท้าวนกคุ้ม, นิยายสุภาชิตพ่อสอนลูก, ปุสสอนหลาน, ประมวลนานาอาณิสงส์แผนใหม่ เล่ม 1, ประมวลนานาอาณิสงส์แผนใหม่ เล่ม 2, ประมวลนานาอาณิสงส์แผนใหม่ เล่ม 3, พระอินทร์ใช้ชาติ, มะไลหมื่นมะไลแสน, สิริจันโทวาทคำสอน, สุภาชิตสอนลูก, แสงมณีแยงโลก, หลานสอนปู่ 2) วรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่า หมายถึงวรรณกรรมที่นำเสนอเนื้อหาคำสอนที่ไม่ได้ผ่านการเล่าเรื่อง แต่อาจนำเสนอผ่านสำนวนด้วยกลวิธีต่าง ๆ จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ คำกลอนสอนโลก, คำกลอนนักรบเทศน์, คำสอนญาติโยมอีสาน, โฉลกขยาดิและชั่ว โฉลกหญิงดีและชั่ว, นานาสุภาชิตคำกลอน, นานาปัญหา, บุญนำกรรมแต่ง, ประชุมกลอนคดียุธรรม, ผนวกร่วมสมัย, ผนวหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง, ย่าสอนหลาน, ลุงสอนหลาน และสู่ขวัญอีสานร่วมสมัย รวมจำนวนข้อมูลทั้งหมด 42 เรื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลวรรณกรรมคำสอนของอีสานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคม (Social Construction) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ จากนั้นเรียบเรียงนำเสนอเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประเด็นแรก คือการสังเคราะห์ความรู้ใน

วรรณกรรมคำสอนอีสาน และประเด็นที่สอง คือ ศึกษาการประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน พอสรุปได้ ดังนี้

1. ความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน จากการสังเคราะห์ความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน พบว่า มีความรู้ในหลายมิติ ได้แก่

1.1 ความรู้ในมิติของพุทธศาสนา นับเป็นความรู้ที่สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้า ข้อคิดคำสอนในวรรณกรรมคำสอนจึงมีเนื้อหาที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น แง่คิดเรื่องการบวชทดแทนบุญคุณพ่อแม่ที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องแทนน้านมแม่ ที่สอนให้ลูกผู้ชายรู้จักการบวชทดแทนบุญคุณพ่อแม่ โดยยกตัวอย่างพระพุทธเจ้าที่ทรงเทศนาธรรมโปรดพระมารดาเป็นการทดแทนบุญคุณค่าน้ำนมที่เลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่ ตัวอย่างเช่น

ท่านนั้นทวนเห็นอุ้มครองพระแม่ จึงได้คิดฮ่ำอุ้มล้นแต่หลัง บัดนี้คราวที่เฮาทวนฮ่ำเห็นคุณครองประโยชน์ มารดาเพียรพร่ำเลี้ยงเฮาทวนฮ่ำเห็นคุณครองประโยชน์ มารดาเพียรพร่ำเลี้ยงเฮาได้ใหญ่มา เฮาควรเอาตนเข้าบรรพชาทรงเพศ บวชสืบสร้างสมเชื่อศาสนา ควรที่เทศนาให้ในธรรมทรงโปรดแทนน้านมแม่เลี้ยงบุญล้นสิ้นประมาณ

(กัณหา (บ.ช.ย), 2544)

1.2 ความรู้ในมิติของสังคม ความรู้ในมิติของสังคมเป็นการแสวงหาความรู้เพื่อเข้าใจโครงสร้าง กฎเกณฑ์ หรือกติกาการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ในวรรณกรรมคำสอนจึงมีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับหลักปฏิบัติการเข้าสังคมเพื่อให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องชนะสันธราชเทศนาคำสอนที่สอนว่าก่อนออกมาพูดคุยกับใครควรล้างหน้าแปรงฟันให้สะอาดเสียก่อน นับเป็นมารยาททางสังคมที่ทำให้ผู้คนอยากพูดจาด้วย และให้เกียรติผู้อื่น ตัวอย่างเช่น

อันหนึ่งตื่นบ่ทันล้างข้าวสัพพันบ้านปาก อย่าได้กล่าวปากด้านดอมแท้ต่อไผ่นั้นตายให้ฮีบส่วยหน้าแล้วบ้านปากให้มันดี จึงให้ลีลาไปไหว้คุณพุทธโธเจ้า คั้นจักทำการสร้างอันใดก็ตามช่าง คั้นจักออกปากด้านอันใดให้อำเพ็งนั้นเนอ จักทำการใดให้มีใจตั้งต่อนำเทอญ

(พระครูคัมภีร์นิเทศ ป.6, 2539)

1.3 ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยา ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยาทำให้เรามองเห็นความแตกต่างระหว่างมิติความสัมพันธ์อันซับซ้อนของมนุษย์ในแต่ละสังคม ในวรรณกรรมคำสอนอีสานมีความรู้ในมิตินี้ที่เห็นชัดคือวาทกรรมความเป็นชาย และความเป็นหญิง ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องประชุมวานาสุภาชิตคำกลอนที่มีวาทกรรม “ความเป็นชาย

ในสังคมอีสาน” เช่น การเป็นชายที่ต้องรู้จักทำมาหากิน ไม่เกียจคร้าน หรือปล้นขโมยของคนอื่นกิน รู้จักต่อสู้ ตัวอย่างเช่น

อย่าเป็นชายแหวเลนนอนนอนบู้ตื่น ให้ชายบึกชายบีนรู้จักการข้าวหน้าชายค้าขาย
เที่ยวขาย อย่าเป็นชายผู้ร้ายปล้นที่ตีเจ้าของ ให้ชายมองชายเห็นเหตุการณ์เมืองบ้าน ให้ชายเอา
การสู้ศัตรูได้ทุกท่า ให้ชายก้าวขึ้นหน้าอย่าขายล้าเมื่อหลัง

(พระทองสุข สุภาจาโร, 2519)

1.4 ความรู้ในมิติของภูมิปัญญา ความรู้ในมิติของภูมิปัญญาเป็นวิธีการพยายามแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ชุดหนึ่งที่ผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้ การสืบทอด สัมผัสเป็นแนวทางในการปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น เราอาจเรียนรู้ภูมิปัญญาจากชีวิตจริง หรือความรู้ในตำรา และเลือกแนวคิดมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องคำสอนญาติโยมอีสานที่สอนการทำมาหากินให้ทันสมัยว่าปัจจุบันต้องทำเกษตรกรรมหลายอย่างพร้อมทั้งเลี้ยงปลาขายไปพร้อม ๆ กันเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น

ทำนาได้แนวเดียวบ่ทันเฟ้น ขายเอาเงินกะบ่คุ้มการค้ากะบ่มี สุ่มีอันนี้ส่วนสวนผสม ปลุก
พืชพันธุ์ธัญญาหารคู่กันไปด้วย มีสวนกล้วยสวนมันและสวนม่วง สวนลำไยหมากมีสวนพรวัว
หมากกล้วยสวนพรวัวสวนหน่ทุเรียนเงาะ สวนกาแฟสวนยางป่านปอกะพอได้ ทำสวน
ใหม่สวนหม่อนสวนมอนสวนหมากถั่ว ทำสวนครัวต่อเพิ่มเสริมไม้หมากละกอ อีกอย่างหนึ่งนั้น
กะทำบ่อพันธุ์ปลา ขุดเป็นสระในนาเอาหมู่ปลามาเลี้ยง ขายปลาพร้อมขายพันธุ์พืชอย่างอื่น

(เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์), 2544)

2. การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานสามารถแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า มีการประกอบสร้างความรู้ 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1.1 การประกอบสร้างความรู้จากการเล่าผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม มีกลวิธีการประกอบสร้างโดยเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่
1) โครงเรื่อง ประกอบไปด้วย 1.1) เรื่องเล่าแบบมีเหตุการณ์ 1.2) เรื่องเล่าแบบไม่มีเหตุการณ์ 1.3) เรื่องเล่าที่มีทั้งเหตุการณ์และความคิดคำนึงของตัวละคร 2) การนำเสนอเรื่อง ประกอบไปด้วย 2.1) ผู้เล่าเรื่อง 2.2) ตัวละคร ซึ่งตัวละครแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 2.1.1) ตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่อง 2.1.2) ตัวละครในเรื่อง 3) มุมมองการเล่า ซึ่งวรรณกรรมคำสอนที่มีการ

ประกอบสร้างความรู้ดังกล่าว เช่น ท้าวคำสอน, อินทญาณสอนลูก, ธรรมดาสอนโลก, พญาคำกองสอนไพร่, พระอุปัชฌายาบมาร, สิทราชสอนลูก, เสียวสวาด, คดีโลกคดีธรรม, คำสอนลูกสะใภ้, ชนะสันธราชเทศนาคำสอน, ท้าวกำพร้าว้าคำสอน, เทวดาสอนโลก, แพนน้ำนมแม่, นางวิสาขาแต่งงาน, นิทานกระต่ายในวงพระจันทร์, นิทานท้าวนกคุ้ม และนิยายสุภาชีวิตพ่อสอนลูก ตัวอย่างวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า และมีการประกอบสร้างผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม เช่น วรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้าว้าคำสอนที่มีการเล่าเรื่องผ่านเหตุการณ์และความคิดคำนึงของตัวละคร ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องแบบมีเหตุการณ์โดยแทรกความคิดคำนึงของตัวละครแล้วนำไปสู่เหตุการณ์ตามลำดับ ตัวอย่างเช่น

ทุกค่ำเข้าบาท้าวปิ่นบัว ปุ่นประมาณได้หลายปีขึ้นใหม่มาแล้ว ท้าวก็คิดค่อย ๆ หาแก้วมิ่งเมีย กูนี้แต่ผัดเป็นชายขึ้นบ่เห็นฮอยหมุแม่ เห็นแต่ฮอยแพ้วแก้วผู้หนวดยาวแท้แล้ว ท้าวก็คิดอยากได้เมียมิ่งเทียมอก ก็จึงปุ่นไปหาแห่งอาจารย์เจ้า แล้วก็ยกมือขึ้น 3 ที่ก้มขาบ บ่นบอกเบื้องไซ้ข้อต่อไป บัดนี้ข้าน้อยศึคอยากได้เมียมิ่งมาชมพระเอย สิได้เป็นเฮือนชานต่อไปภายหน้า ขอแก่ออาจารย์เจ้าไซ้คำบอกแน่ท่อน

(น้อย ผิวผัน, 2544)

2.1.2 การประกอบสร้างความรู้จากประพันธ์ศิลป์ ได้แก่ 1) การใช้อุปลักษณ์เล่าเรื่อง 2) การใช้อุปมาเล่า 3) การใช้สำนวนเล่าเรื่อง และ 4) การย่อนแย้งที่เกิดจากถ้อยคำ วรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า และประกอบสร้างความรู้จากประพันธ์ศิลป์ เช่น ปุ่สอนหลาน, ประมวลนานาอาานิสงส์แผนใหม่ เล่ม 1 - 3, พระอินทร์ใช้ชาติ, มะไลหมื่นมะไลแสน, สิริจันโทวาทคำสอน, สุภาชีวิตสอนลูก, แสงมณีแยงโลก และหลานสอนปู่ ตัวอย่างวรรณกรรมที่มีการประกอบสร้างความรู้จากประพันธ์ศิลป์ คือ วรรณกรรมเรื่องการใช้สำนวนเล่าเรื่อง คือวรรณกรรมเรื่องศรีสวัสดิ์วัด ซึ่งมีการนำสำนวนมาประกอบสร้างคำสอนเพื่อใช้ในการเล่าเรื่องนำเสนอความรู้ โดยเปรียบความทบทวนจากการศึกษาเล่าเรียนเหมือนสำนวนอดเปรี้ยวไว้กินหวาน ตัวอย่างเช่น

อดเปรี้ยวไว้กินหวาน

ดูอย่างท่านพระครูบา

สุ้ยากปากเพียรมา

หลายพรรษาอุตสาห์เพียร

(ภูมิจิต เรื่องเดช, 2525)

2.2 การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่า มีการประกอบสร้างความรู้ ดังนี้

2.2.1 การประกอบสร้างความรู้จากอัตลักษณ์ทางภาษา ได้แก่ 1.1) ระบบสรพนาม 1.2) วิธภาษาในฐานะตรรกะที่บ่งชี้อัตลักษณ์ และ 1.3) อัตลักษณ์จากคำที่แสดงกลุ่มคนอีสาน วรรณกรรมที่มีการประกอบสร้างความรู้จากอัตลักษณ์ทางภาษา เช่น คำกลอนสอนโลก, คำกลอนนักเทศน์, นานาสุภาษิตคำกลอน, ผนวกร่วมสมัย คำสอนญาติโยมอีสาน และประชุมกลอนคตธรรม

2.2.2 การประกอบสร้างความรู้จากอุปลักษณ์ ได้แก่ 2.1) อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง และ 2.2) อุปลักษณ์ในระดับคำ วรรณกรรมที่มีการประกอบสร้างความรู้จากอุปลักษณ์ เช่น ผนวกราษฎร์ปัญหาท้องถื่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง ยาสอนหลาน ลูกสอนหลาน และบุญนำกรรมแต่ง

2.2.3 การประกอบสร้างความรู้จากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือ วาทกรรมประกอบความรู้จากอัตลักษณ์คนอีสาน วรรณกรรมที่มีการประกอบสร้างความรู้จากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ได้แก่ โฉลกชายดีและชั่ว โฉลกหญิงดีและชั่ว นานาปัญหาและสู่ขวัญอีสานร่วมสมัย

ตัวอย่างวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่า และประกอบสร้างความรู้จากอุปลักษณ์ระดับคำ เช่น บุญนำกรรมแต่ง ที่มีการใช้คำอุปลักษณ์เพื่อความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเพื่อกล่าวถึงลักษณะภรรยาทั้ง 5 ประเภท ดังจะยกตัวอย่างภรรยาประเภทที่สองคือมาตาภรรยา ซึ่งมีความหมายว่าแม่ เมียที่มีลักษณะเป็นแม่จึงมีจิตใจและพฤติกรรมผูกพันกับสามีดังลูกของตน ตัวอย่างเช่น

เมียที่สองชื่อว่ามาตาภรรยา อาสาผูกพัน แม่ฮักลูกดีฮ้ายแนวใด นางศรีไวฮักผัวเพียงนั้น เว้าจี่จั้นฮอดแพงใจแบ่แข็งคือ แม่กับลูกใจผูกพันการอยู่การกิน บ่ดีฉินินทาหาโทษโยกภัยหวังประโยชน์หาได้แก่ผัว บ่ตัวพางหลอกลวงหาเหตุ คอยสังเกตซึบอตกตักเตือน

(บุญศรี สุวรรณไตรย์, 2545)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน: ปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่น” มีผลการศึกษาที่สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน มิติของความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่พบ คือความรู้ในมิติของพุทธศาสนา ความรู้ในมิติของสังคม ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยา และความรู้ในมิติของภูมิปัญญา ดังจะอธิบายตามลำดับ ต่อไปนี้

1.1 ความรู้ในมิติของพุทธศาสนา เนื่องจากสังคมท้องถิ่นอีสานมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น ความรู้ในมิติของศาสนาจึงเป็นความรู้ที่ปรากฏมากที่สุด ในวรรณกรรมคำสอน โดยความรู้เหล่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นจากการนำความรู้ในศาสนา มาขยาย

ประสบการณ์ความคิดเป็นคำสอนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตกลายเป็นหลักปฏิบัติ อันดีงามควบคู่ไปกับการสืบทอดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวอีสานมาจนถึงทุกวันนี้ อาทิ การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดมั่นการประพฤติดี ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่พบมากในวรรณกรรม คำสอนอีสานหลายเรื่อง เช่น การรักษาศีลห้า ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องคติโลกคติธรรม (ศิลา คานแก้ว, 2544) หรือการสอนให้เคารพนับถือพระสงฆ์ผู้เผยแผ่ความรู้ทางพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นทางดับทุกข์ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องกาพย์พระมนี (พระอริยานุวัตร, 2533)

1.2 ความรู้ในมิติของสังคม ความรู้ในมิติสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอน เป็นเครื่องมือขัดเกลาความประพฤติของคนในสังคม ควบคุม และจัดระเบียบสังคมโดยอ้อมให้ ดำเนินไปตามวิถีท้องถิ่น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นแง่มุมความคิดอันเป็นอัตลักษณ์คนอีสาน อาทิ การให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ การเป็นผู้มีมารยาทอ่อนน้อม และให้เกิดประโยชน์ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปู่สอนหลานที่สอนการเรียกขานสรรพนามในเครือญาติ หรือสอน การเอน (เรียก) คน นับเป็นการจัดระเบียบสังคมโดยอ้อม และการรู้จักไตร่ตรองถูกผิดถึงแม้ว่า จะเป็นผู้อาวุโส ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องหลานสอนปู่ (สวิง บุญเจิม, 2544)

1.3 ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยา ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยาใน วรรณกรรมคำสอนอีสานมีลักษณะสะท้อนความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างระหว่าง เพศ ความเป็นหญิง หรือความเป็นชาย ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องโฉลกชายดีและชั่ว โฉลก หญิงดีและชั่ว ที่อธิบายความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เช่น วาทกรรม “ความเป็น หญิงในสังคมปิตาธิปไตย” ซึ่งเป็นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นคู่ขนานกับความเป็นชาย ดังปรากฏใน วรรณกรรมเรื่องโฉลกชายดีและชั่ว โฉลกหญิงดีและชั่ว ที่อธิบายลักษณะหญิงดี และไม่ดีที่ควร เลือก หรือไม่ควรเลือกมาเป็นภรรยา และลักษณะชายดี และไม่ดี ที่ควรเลือก หรือไม่ควรเลือก มาเป็นสามี (น้อย ผิวผัน, 2545) และในวรรณกรรมเรื่องคำสอนลูกสะใภ้ ที่สอนให้ผู้หญิงเป็น ภรรยาที่ดี รู้จักหน้าที่ รู้จักวางตัว รักและยำเกรงสามี (กัมพล สมรัตน์, 2544)

1.4 ความรู้ในมิติของภูมิปัญญา ความรู้ในมิติของภูมิปัญญาเป็นความรู้อีกมิติ หนึ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนอีสานที่สามารถนำสติปัญญามาใช้ในการปรับตัวเข้ากับ สภาพการณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อนจะได้รับความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเหล่านั้นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ อันมาจากการสร้างสรรค์และสั่งสมสืบทอดมา ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องลุงสอนหลาน (กัม มะสุโท ภิกขุ, 2545) และถ่ายทอดหลานที่มีความรู้ภูมิปัญญาการทำอาหารท้องถิ่น เช่น แกง อ่อมหรือเอาะ ไม่ควรใส่น้ำมากไปไม่น่าเอาปั้นข้าวเหนียวจุ่มลงไป เพราะถ้าจุ่มลงไปคำข้าวก็จะ ขาด ทำให้อาหารไม่น่ากิน (บุญเกิด พิมพ์วรเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรเมธากุล, 2545)

2. การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน การประกอบสร้างความรู้ใน วรรณกรรมคำสอนอีสาน สามารถแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า ความรู้ในมิติต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าล้วนถูกประกอบ

สร้างขึ้นอย่างมีกระบวนการ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจึงนำศาสตร์ของการเล่าเรื่องมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของวรรณกรรม ดังนี้

2.1.1 การประกอบสร้างความรู้จากการเล่าผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม มีกลวิธีการประกอบสร้างจากการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง การนำเสนอเรื่อง และมุมมองการเล่าเรื่อง ดังจะอธิบายต่อไปนี้

1) โครงเรื่อง คือการจัดลำดับเหตุการณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด (สรณัฐ ไตลังคะ, 2560) อริสโตเติล กล่าวว่า โครงเรื่องคือลักษณะพื้นฐานที่สุดของเรื่องเล่า (คัลเลอร์ โจนาธาน, 2561) ในวรรณกรรมคำสอนของอีสานมีกลวิธีการเล่าเรื่องจากเหตุการณ์ ได้แก่ 1.1) เรื่องเล่าแบบมีเหตุการณ์ ซึ่งในวรรณกรรมคำสอนของอีสานส่วนใหญ่มีลักษณะแบบขาดก กล่าวคือมีเหตุผลของการดำเนินเรื่องโดยเริ่มต้นจากการกระทำไม่ดีของตัวละครในเรื่องแล้วพระอินทร์ หรือเทวดาตกใจให้ไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า จากนั้นพระพุทธเจ้าก็เทศนาโดยหยิบยกนิทานประกอบเป็นคำสอน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องชนะสันธราชเทศนาคำสอน (พระครูคัมภีร์นิเทศ ป.6, 2539) และประมวณานาอาณิสสสังเขปใหม่ เล่ม 1-3 (ท่านเจ้าคุณพระราชสาธตธรรมมุนี (ปสฺสฺสเถร), 2545) 1.2) เรื่องเล่าแบบไม่มีเหตุการณ์ คือการเล่าเรื่องผ่านความคิดคำนึงของตัวละครเพื่อนำเสนอคำสอน ซึ่งเป็นวิธีการเล่าในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่ตัวละครผู้สอนใช้เล่าเพื่อสื่อสารกับตัวละครผู้รับคำสอนโดยตรง ตัวละครอาจมีความคิดคำนึงบางประการที่ต้องการนำเสนอคำสอนให้กับตัวละครอีกตัวแล้วนำไปสู่การประกอบสร้างความรู้ในคำสอน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพ่อสอนลูก ที่เล่าเรื่องเป็นคำสอนผ่านตัวละครของพ่อ และลูกเป็นผู้รับคำสอน (บุญจันทร์ บัวจันทร์, 2544) 1.3) เรื่องเล่าที่มีทั้งเหตุการณ์และความคิดคำนึงของตัวละคร ส่วนใหญ่พบในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเนื้อเรื่องแบบนิทาน เป็นการเล่าเรื่องแบบมีเหตุการณ์โดยเกิดจากการคิดคำนึงของตัวละครแล้วนำไปสู่เหตุการณ์ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้าวคำสอน (น้อย ผิวผัน, 2544) และอินทนิยานสอนโลก (พระพุทธสาธมมุนี, 2549)

2) การนำเสนอเรื่อง คือ วิธีการที่ผู้เขียนเลือกในการนำเสนอเรื่องราว เช่น ใครเป็นผู้พูด ใครพูดกับใคร ใครพูดเมื่อใด ใครพูดภาษาแบบใด หรือใครพูดด้วยอำนาจรอบรู้แบบใด (คัลเลอร์, โจนาธาน, 2561) การนำเสนอเรื่องในวรรณกรรมคำสอนของอีสานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ประกอบไปด้วย 2.1) ผู้เล่าเรื่อง วรรณกรรมคำสอนของอีสานมักใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง หรือบุคคลที่หนึ่งว่า “เฮียม” หรือ “เรียม” ซึ่งหมายถึงตัวเราฉัน หรือข้าพเจ้า ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนิทานท้าวณาคุ่ม (ก.กิ่งแก้ว ป, 2548) และมะไลหมื่น มะไลแสน (น้อย อุ่นตุม, 2547) 2.2) ตัวละคร ในวรรณกรรมคำสอนอีสานส่วนใหญ่มีตัวละครที่น่าสนใจอยู่ 2 ลักษณะ คือ 2.2.1) ตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่อง วรรณกรรมคำสอนที่มีเค้าโครงมาจากขาดกตัวละครผู้เล่าเรื่องจะเป็นพระพุทธเจ้า หรืออาจเป็นตัวละครสักตัวเล่าเรื่องก่อนพระพุทธเจ้า มีลักษณะแบบนิทานซ้อนนิทาน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องชนะสันธราชเทศนา

คำสอน (พระครูคัมภีรนิเทศ ป.6, 2539) ท้าวกำพร้าว้าคำสอน (น้อย ผิวผัน, 2544) และกาพย์พระมนี (พระอริยานุวัตร, 2533) 2.2.2) ตัวละครในเรื่อง ซึ่งวรรณกรรมคำสอนอีสานส่วนใหญ่ ตัวละครเอกเป็นเพียงตัวละครในเรื่อง ไม่ใช่ตัวละครที่เล่าเรื่องของตน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องพระอินทร์ใช้ชาติ (บุญศรี สุวรรณไตรย์, 2549)

3) มุมมองการเล่า ในวรรณกรรมคำสอนของอีสานส่วนใหญ่ มีมุมมองการเล่าแบบผู้รู้แจ้ง ซึ่งหมายถึงโครงสร้างที่ผู้มองสามารถเล่าถึงความคิดฝังลึกภายใน และเจตนาธรรมแฝงเร้นของตัวละคร (คัลเลอร์ โจนาธาน, 2561) ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนางวิสาขาแต่งงานที่เล่าถึงชีวิตของนางวิสาขาทั้งแต่กำเนิดกระทั่งเข้าวัยที่พร้อมที่จะออกเรือน มีคู่ (ล.นาสสวัสดิ์ เปรียญ, 2548) และท้าวคำสอนที่มีการเล่าถึงท้าวคำสอนตั้งแต่เริ่มเรื่องดูแลปรนนิบัติพระอาจารย์ จากนั้นพระอาจารย์ก็สอนเรื่องการเลือกคู่ กระทั่งได้เจอนางตามคำสอน (พระอริยานุวัตร, 2533)

2.1.2 การประกอบสร้างความรู้จากประพันธ์ศิลป์ อริสโตเติลแยกวาทศิลป์ออกจากประพันธ์ศิลป์ โดยมองว่าวาทศิลป์เป็นศิลปะแห่งการโน้มน้าว ส่วนประพันธ์ศิลป์เป็นศิลปะแห่งการลอกเลียนแบบหรือสร้างตัวแทน ประพันธ์ศิลป์พยายามสั่งสอน ให้ความสำราญ และกระตุ้นอารมณ์ ประพันธ์ศิลป์นับเป็นคำอธิบายแหล่งที่มาและกลวิธีของวรรณคดี (คัลเลอร์ โจนาธาน, 2561) การประกอบสร้างความรู้จากวรรณกรรมคำสอนของอีสานจากประพันธ์ศิลป์ ได้แก่

2.1.2.1 การใช้อุปลักษณ์เล่าเรื่อง คือการนำกลวิธีการเปรียบเทียบเล่าเรื่องเพื่อสอนและประกอบสร้างความหมายอย่างแจ่มชัดยิ่งขึ้น ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเทวดาสอนโลกที่เปรียบเทียบการมีภรรยาดีเหมือนมีแก้วมณีค่าสูง และชายใดมีภรรยาไม่ดีเปรียบได้กับการอยู่ร่วมบ้านกับโจร (น้อย ผิวผัน, 2494)

2.1.2.2 การใช้อุปมาเล่าเรื่อง คือการนำความเปรียบเทียบประกอบสร้างคำสอนเพื่อนำเสนอความรู้ ดังตัวอย่างในวรรณกรรมเรื่องสุภาจิตสอนลูกที่สอนเรื่องจิตใจให้มีใจกว้างเหมือนกับแม่น้ำ อย่าใจดำเหมือนหมิ่นหม้อ ให้ใจใสสะอาดเหมือนน้ำในลำธาร (กัมมะสุทโธ ภิกขุ, 2545)

2.1.2.3 การใช้สำนวนเล่าเรื่อง คือการนำสำนวนมาประกอบสร้างคำสอนเพื่อใช้ในการเล่าเรื่องนำเสนอความรู้ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องศรีสวัสดิ์วัดที่เปรียบเทียบทบทวนจากการศึกษาเล่าเรียนเหมือนสำนวนอดเปรี้ยวไว้กินหวาน (ภูมิจิต เรืองเดช, 2525)

2.1.2.4 การย่อนแย้งที่เกิดจากถ้อยคำ เป็นภาพพจน์แบบหนึ่งแต่ต่างกับภาพพจน์แบบอื่นตรงที่ผู้อ่านตระหนักรู้ไม่ใช่จากการใช้คำพิเศษออกไป แต่รู้เพราะการตีความว่าถ้อยคำดังกล่าวขัดแย้งกับสถานการณ์ในขณะนั้น (สรณัฐ ไตลังคะ, 2560) อาจมีลักษณะการใช้คำที่ให้ความหมายตรงกันข้ามโดยต้องตีความ ดังปรากฏในวรรณกรรมยา

สอนหลาน ที่นำการกินบอระเพ็ดมาสอนว่าเป็นยาอายุวัฒนะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขมจนไม่มีใครอยากกิน การเอาสิ่งที่คนไม่ชอบมาบอกมาสอนแท้จริงแล้วเมื่อเราตีความอีกชั้นหนึ่งบอระเพ็ดก็คือคำสอนที่เด็กไม่ชอบฟังแต่มีประโยชน์ (บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุล และนภาพร พิมพ์วรรณเมธากุล, 2545)

2.2 การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่า มีการประกอบสร้างความรู้จากกลวิธีทางภาษา ดังนี้

2.2.1 การประกอบสร้างความรู้จากอัตลักษณ์ทางภาษา มีการประกอบสร้าง 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ระบบสรรพนาม ในวรรณกรรมคำสอนอีสานมักใช้คำที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ สรรพนามบุรุษที่หนึ่งว่า ข่อย และเฮา และใช้สรรพนามบุรุษที่สองว่า พี่น้อง ป้า 2) วิภาษาในฐานะตรรกะเชิงข้ออ้างลักษณะ ในวรรณกรรมคำสอนอีสานมีการใช้ภาษาถิ่นอีสานในการสื่อสารผ่านกลวิธีตั้งคำถามเหมือนสนทนากับผู้อ่านนำไปสู่อัตลักษณ์ความเป็นชาวอีสาน และ 3) อัตลักษณ์จากคำที่แสดงกลุ่มคนอีสาน มักใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น “พวกชุมชาบบ้านนอก” ในที่นี้น่าจะเป็นคำเรียกกลุ่มคนอีสาน ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องผญา ปรัชญาการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของชาวอีสาน (สำลี รักสุทธี, 2552)

2.2.2 การประกอบสร้างความรู้จากอุปลักษณ์ ได้แก่ 1) อุปลักษณ์เชิงโครงสร้าง ในวรรณกรรมคำสอนมีองค์ประกอบย่อยในโครงสร้างของทั้งสองแนวคิดสามารถเทียบเคียงกันได้อย่างเป็นระบบ เช่น การเปรียบพอกที่ใส่เสื้อนอกกับส.ส. ทำให้เราเห็นอัตลักษณ์ของ ส.ส. ว่าต้องสวมใส่เสื้อนอกเสมอพยายามเข้าไปนั่งในสภา ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องผญา ปรัชญาการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของชาวอีสาน (สำลี รักสุทธี, 2552) และ 2) อุปลักษณ์ในระดับคำ คือการใช้คำอุปลักษณ์เพื่อความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในวรรณกรรมคำสอนอีสานก็มีบางเรื่องที่ใช้คำลักษณะนี้ ดังปรากฏในวรรณกรรมเรื่องบุญนำกรรมแต่ง เช่น มาตาภรรยา ซึ่งมีความหมายว่าแม่ เมียที่มีลักษณะเป็นแม่จึงมีจิตใจและพฤติกรรมผูกพันกับสามีดังลูกของตน เป็นต้น (บุญศรี สุวรรณไตรย์, 2545)

2.2.3 การประกอบสร้างความรู้จากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มีกลวิธีการประกอบสร้างทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ กล่าวคือ ประกอบสร้างความรู้เกี่ยวกับคนอีสานจากการประกอบสร้างอัตลักษณ์ เช่น คนอีสานเป็นผู้รู้คุณค่าของการทำมาหากิน แม้จะทุกข์ยากแต่มีศีลธรรม อันมีลักษณะเป็นวาทกรรมเชิงวิพากษ์ว่าการเป็นคนจนคนทุกข์ยาก ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนรวยหรือคนที่มั่งคั่งไม่ได้หมายความว่าความเป็นคนของคนอีสานจะลดน้อยค่าลง ดังปรากฏในวรรณกรรมคำสอนญาติโยมอีสาน ตอนวิพากษ์คนรวยและคนมั่งคั่งว่าอยากได้อะไรก็ได้จะไปไหนก็ไม่เดือดร้อน แต่คนจนนั้นทุกข์จนไม่มีเสื้อผ้าจะใส่ ไม่มีข้าวกิน ถึงแม้จะจนก็อยากเกียจคร้านงาน ตั้งมั่นในความดีมีคุณธรรม (เดชวิโรภิกขุ (อินตา กวีวงศ์) วาทกรรมดังกล่าวนำไปสู่การประกอบสร้างความรู้เรื่องการทำมาหากิน และรู้จักประพฤติดนอยู่ในศีลธรรม แม้ว่าปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะมุ่งหาเงินทางลัด และอยู่

ทางไกลศีลธรรม ทว่าวาทกรรมนี้ก็เป็นอย่างหนึ่งอุดมการณ์ในวรรณกรรมคำสอนที่ประกอบสร้างสังคมอีสาน และวิพากษ์ให้เห็นว่าภูมิปัญญาด้านคำสอนของคนท้องถิ่นมีคุณค่าในการสร้างคนให้เป็นผู้มีปัญญาในการดำเนินชีวิต (เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์), 2544)

องค์ความรู้ใหม่

จากบทความวิจัยเรื่อง “การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสาน: ปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่น” ผู้วิจัยได้ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียด ดังนี้

วรรณกรรมคำสอนอีสาน (Isan Didactic Literature) คือ ปัญญาสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นอย่างมีกระบวนการอันมีรากฐานสำคัญมาจากแนวคิดสำคัญทางสังคม คือ การประกอบสร้างทางสังคม (Social construction) ซึ่งมีแนวคิดหลักคือการสร้างความจริงทางสังคมเพื่อให้เกิดการยอมรับของคนส่วนใหญ่แล้วยังประโยชน์ในวงกว้าง จากแนวคิดนี้นำไปสู่การวิเคราะห์การประกอบสร้างความรู้อันมาจากแนวคิดเกี่ยวกับความรู้กับแนวคิดการประกอบสร้างผนวกกันเป็นการประกอบสร้างความรู้ (Knowledge Construction) ความรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องถูกประกอบสร้างขึ้นจากกลวิธีที่สร้างสรรค์ที่มาจากกลวิธีทางวรรณกรรม และกลวิธีทางภาษาเป็นกระบวนการสำคัญ กระทั่งนำไปสู่ปัญญาสร้างสรรค์ (Creative wisdom) ในที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมคำสอนอีสานถูกประกอบสร้างขึ้นจากอย่างมีกระบวนการ โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือแนวคิดคำสอนที่มาจากความรู้ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ในมิติของพุทธศาสนา ความรู้ในมิติของสังคม ความรู้ในมิติของมานุษยวิทยา และความรู้ในมิติของภูมิปัญญา นอกจากนี้ยังมีกลวิธีการประกอบสร้างที่แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพของคนท้องถิ่น โดยแบ่งประเภทวรรณกรรมคำสอนตามลักษณะการดำเนินเรื่องเป็น 2 ประเภท คือ 1) วรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่า มีกลวิธีการประกอบสร้างความรู้โดยใช้วิธีแบบวรรณกรรม ได้แก่ การประกอบสร้างความรู้จากการเล่าเรื่องผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม และการประกอบสร้างความรู้จากประพันธ์ศิลป์ 2) วรรณกรรมคำสอนอีสานที่มีลักษณะไม่เป็นเรื่องเล่า มีกลวิธีการประกอบสร้างความรู้โดยใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การประกอบสร้างความรู้จากอัตลักษณ์ทางภาษา การประกอบสร้างความรู้จากอุปลักษณ์ และการประกอบสร้างความรู้จากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ซึ่งการประกอบสร้างความรู้ดังกล่าวนำไปสู่การประกอบสร้างทางสังคมของคนอีสานได้อย่างลุ่มลึก และหยั่งรากทางปัญญาอันสั่งสมอุดมการณ์ของคนท้องถิ่นให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงภายใต้รัฐไทย การประกอบสร้างความรู้ในวรรณกรรมคำสอนอีสานจึงแสดงให้เห็นปัญญาสร้างสรรค์ของคนท้องถิ่นที่สมควรแก่การยกย่อง จากการวิจัยนี้ทำให้ตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ คือ ปัญญาสร้างสรรค์อันมีรากฐานกระบวนการมาจากแนวคิดสำคัญทางสังคม คือ การประกอบสร้างทางสังคม ซึ่งมีแนวคิดหลักคือการสร้างความจริงทางสังคม

เพื่อให้เกิดการยอมรับของคนส่วนใหญ่และยังประโยชน์ในวงกว้าง ในส่วนข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า คนรุ่นหลังควรให้ความสำคัญกับวรรณกรรมท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางปัญญาที่น่ายกย่อง โดยการร่วมกันขับเคลื่อนปัญญาสร้างสรรค์นี้ด้วยการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมมาศึกษาเพื่อให้เห็นลักษณะเด่นของปัญญาสร้างสรรค์ในแต่ละท้องถิ่นอันเป็นกุญแจสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มีค่ามากกว่าสมบัติอื่นใด อีกทั้งการศึกษาดังกล่าวยังเป็นการอนุรักษ์ และสืบต่อมรดกทางปัญญาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนทำหายยุคสมัย

กิตติกรรมประกาศ

ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์เรื่องวรรณกรรมคำสอนอีสาน: การประกอบสร้างความรู้และความสัมพันธ์กับวรรณกรรมประเภทอื่น สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารอ้างอิง

- ก.กึ่งแก้ว ป. (2548). นิทานตำนานกลุ่ม. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- กัณหา (บ.ช.ย). (2544). แดนน้ำนมแม่. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- กัมพล สมรัตน์. (2544). คำสอนลูกสะใภ้. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- กัมมะสุโข ภิภุ. (2545). สุภาสิตสอนลูก. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- คัลเลอร์ โจนธาน. (2561). ทฤษฎีวรรณคดี : ความรู้ฉบับพกพา. (สุนันทา วรรณสินธ์ เบล, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: บุ๊คสเคป.
- เตชวโร ภิภุ (อินตา กวีวงศ์). (2544). คำสอนญาติโยมอีสาน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- ท่านเจ้าคุณพระราชาสารธรรมนุณี (ปภัสสรเถร). (2545). ประมวลนานาอาณิสสังสแผนใหม่ เล่ม 1-3. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- น้อย ผิวผัน. (2494). เทวดาสอนโลก. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- _____. (2544). ท้าวกำพร้าวคำสอน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- _____. (2545). โลกชายดีและชั่ว โลกหญิงดีและชั่ว. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- น้อย อุ่นตุม. (2547). มะไลหมื่นมะไลแสน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และนภาพร พิมพ์วรรณธากุล. (2545). ย่าสอนหลาน. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- บุญจันทร์ บัวจันทร์. (2544). พ่อสอนลูก. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- บุญศรี สุวรรณไตรย์. (2545). บุญนำกรรมแต่ง. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.
- _____. (2549). พระอินทร์ใช้ชาติ. ขอนแก่น: คลังนาธรรมชาติ.

- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2561). คติชนกับสังคม : หลักการและแนวทางการศึกษาคติชนวิทยา.
ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- พระครูคัมภีร์นิเทศ ป.6. (2539). ชนะสันธราชเทศนาคำสอน และโกปตินมหาชวนขัน.
ขอนแก่น: คลังน่านาธรรม.
- พระทองสุข สุภาจาโร. (2519). ประชุมน่านาสุภาจิตคำกลอน. ขอนแก่น: คลังน่านาธรรม.
- พระพุทธสารมณี. (2549). อินทญาณสอนโลก. ใน พระครูสุเทพสารคุณปริวรรต. วรรณกรรมคำ
สอนอีสาน, หน้า 359-393 ขอนแก่น. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย วิทยา
เขตขอนแก่น.
- พระอริยานุวัตร. (2533). ภาพพระมณี. มหาสารคาม: ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). วิจัยอีสาน : วิถีวิทยากับการศึกษาพลังทางสังคมในภาคอีสาน.
นครราชสีมา: สมบูรณ์พรินตัง.
- ภูมิจิต เรืองเดช. (2525). ศรีสวัสดิ์วัด. บุรีรัมย์: ศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูบุรีรัมย์.
- ล.นาสสวัสดิ์ เปரிய. (2548). นางวิชาษาแต่งงาน. ขอนแก่น: คลังน่านาธรรม.
- ศิริพร รักดีผาส. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ และแนวทางการนำมา
ศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลา คานแก้ว. (2544). แห่น้ำสมัย คดีโลกคดีธรรม. ขอนแก่น: คลังน่านาธรรม.
- สรณัฐ ไตลังคะ. (2560). ศาสตร์และศิลป์ของการเล่าเรื่อง. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พรินตังแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).
- สวิง บุญเจิม. (2544). ปุ่สอนหลาน หลานสอนปู่. ขอนแก่น: คลังน่านาธรรม.
- สำลี รักสุทธี. (2552). ผญา ปรัชญาการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของชาวอีสาน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สิทธา พินิจภูวดล และรื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2524). วรรณคดีเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น*

THE EFFECTIVENESS OF LEADING STATISTICAL PROGRAM FOR TEACHING INTRODUCTION FOR ECONOMETRICS

จงจิต ลีอรัมย์

Jongjit Lionram

วิชชุดาภรณ์ วงศ์คำสิงห์

Wichudaporn Vongkumsing

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand

E-mail: jongjit787@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น 2) เปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรรายวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และ 3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และแบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูลแบบเจาะจงจากนักศึกษาจำนวน 37 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติ T - test ผลการศึกษาประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติพบว่า นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้นภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยนักศึกษามีความสามารถในการใช้งาน อ่านค่าและเขียนรายงานผลการวิเคราะห์จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้ สามารถนำความรู้เรื่องการใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่น และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้ นอกจากนี้ นักศึกษาเห็นว่า โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติช่วยเพิ่มความสะดวกในการคำนวณ ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรรายวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก โดยด้านทักษะทางปัญญา เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ด้านความรู้ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า

* Received 4 May 2021; Revised 19 October 2021; Accepted 29 October 2021

ด้านสถานที่ ห้องเรียนแคบ มีอากาศร้อน แสงสว่างเข้ามาในห้องมากเกินไป ทำให้มองไม่เห็นโปรเจคเตอร์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวนคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา 1 กลุ่ม ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การเรียนการสอน, โปรแกรมสำเร็จรูป, วิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study the effectiveness of operating statistical software packages for teaching in the subject of Introduction to Econometrics; 2) compare the standards of learning from the curriculum into the subject of Introduction of Econometrics between before and after operating statistical software packages, and 3) study problems and suggestions of operating statistical software packages. Software package and questionnaires were used to collect data from 37 participants with the Purposive sampling method. The data were analyzed by using Mean, Standard Deviation, and t-test. The results from analysis of knowledge and understanding in the subject of Introduction to Econometrics showed the students had more knowledge and understanding in the subject of Introduction to Econometrics overall at a high level. The students could read a result, and write a data analysis report from the statistical software packages in order to apply with another subjects and transfer knowledge for others. Moreover, the students realized that the statistical software packages could increase more convenience for calculating. The results of comparison the standards of learning from the curriculum into the subject of Introduction of Econometrics showed the students had overall skills from a moderate level to a high level, that is, students had more intellectual skills with statistically significance difference at 0.01 while knowledge skill and numerical analysis, communication and information technology skills with statistically significance difference at 0.05. The results of problems and suggestions found in terms of Location including too small classroom, high temperature, not see the projector screen due to too much light in the classroom. In terms of Facilities, the quantity of computers was insufficient for one group of students, leading to the lack of full capacity for learning.

Keywords: Effectiveness, Teaching, Software Package, Introduction to Econometrics

บทนำ

ปัจจุบันการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและสำคัญที่สุดของมนุษย์ เพราะการศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอันมาก ดังนั้นการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นการจัดการศึกษาจะต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2542) ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นและเป็นหน้าที่ที่สำคัญของโรงเรียนที่ต้องจัดการศึกษามีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อันก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้นี้จะช่วยเพิ่มบทบาทของผู้เรียนภายในห้องเรียน และลดบทบาทการบรรยายหน้าห้องเรียนลง ผู้สอนจะปรับบทบาทจากการบรรยายเป็นหลัก มาเป็นการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งจะต้องเตรียมสภาพห้องเรียนและวิธีการสอนที่เอื้อต่อแนวคิดนี้ และกระบวนการนี้จะช่วยให้มีการพัฒนาการของผู้เรียนสูงที่สุด (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2550) และมาตรฐานด้านปัจจัยของครู ที่กำหนดให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล โดยครูต้องมีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายของการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษา สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน ประเมินผลการเรียนการสอน นำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อและการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2557)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แล้วยังมีกระแสในการผลักดันหลายด้านหลายประการด้วยกันกล่าวคือ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองและถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, 2542) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เน้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยน

บทบาทครู ให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจาก “ครูสอน” เป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยการการเรียนรู้” ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และบริหารจัดการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และมีบทบาทเป็นนักวิจัย พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ในเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภายังได้กำหนดมาตรฐานวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหลายมาตรฐาน เช่น การตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน การมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2544)

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งในกลุ่มประเทศอาเซียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญร่วมกันในการยกระดับการแข่งขันของภูมิภาคการร่วมแบ่งปันทรัพยากรทางการศึกษาระหว่างกัน นำไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market) เพื่อรองรับการปรับตัว การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานเสรี โดยเฉพาะการพัฒนามาตรฐานทางการศึกษาร่วมกันของสถาบันการศึกษาในภูมิภาค และการรับรองระบบเทียบหน่วยกิต ระหว่างกัน จนนำไปสู่การขยายโอกาสทางการศึกษาของบุคลากรในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้เป็นมาตรฐานเทียบกับอาเซียนหรือนานาชาติ ตลอดจนเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหมายความว่า เรียนรู้เพื่อให้ได้วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องให้ได้ทั้งสาระวิชา และได้ทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ., 2557)

การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น จะต้องให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ตามแนวคิดในศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะสารสนเทศนั้น จำเป็นจะต้องมีสื่อและเทคโนโลยี ที่เป็นสิ่งสนับสนุนในการเรียนการสอน ในที่นี้ได้แก่ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น โดยมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นในเรื่อง เทคนิคการประมาณค่าและการประยุกต์ทางเศรษฐศาสตร์ในรูปแบบจำลองถดถอยที่มีตัวแปรอิสระตัวเดียว และหลายตัวทั้งแบบเส้นตรงและไม่ใช่เส้นตรง การใช้ตัวแปรอิสระที่มีลักษณะเชิงคุณภาพ ศึกษาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในรูปแบบจำลองถดถอย และศึกษาวิธีการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์แบบจำลองเศรษฐมิติ และในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิตปรับปรุง พ.ศ. 2554 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา 5 ด้าน ดังนี้ ด้าน

คุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2554) และวิชาวชิติสำหรับนักเศรษฐศาสตร์ 1 ซึ่งการมีความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิตินี้จะสามารถนำไปใช้ต่อยอดในการเรียนวิชาสถิติศึกษาและวิชาสัมมนาทางเศรษฐศาสตร์ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจวัดประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกใช้โปรแกรมในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย และการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น
2. เพื่อเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรรายวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร คือ นักศึกษาสาขาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ชั้นปีที่ 3 จำนวน 39 คน (ข้อมูลจำนวนนักศึกษา ณ ปี พ.ศ. 2560)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาเศรษฐศาสตร์ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 37 คน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร งานวิจัย หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ปรับปรุง พ.ศ. 2554 โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบ และจัดทำแบบสอบถาม โดยพิจารณาถึงรายละเอียดที่ครอบคลุมถึงจุดประสงค์ของการวิจัย ประกอบไปด้วย แบบสอบถามก่อนเรียน และแบบสอบถามหลังเรียน

1.1 แบบสอบถามก่อนเรียน ประกอบด้วย ระดับมาตรฐานผลการเรียนรู้จากหลักสูตรรายวิชา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทาง

ปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี จำนวน 20 ข้อ

1.2 แบบสอบถามหลังเรียน ประกอบด้วย 1) ความรู้และความเข้าใจ ในเนื้อหารายวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน (t - test/ f - test) การวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย การวิเคราะห์ สมการถดถอยเชิงซ้อน และการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น จำนวน 20 ข้อ 2) ระดับ มาตรฐานผลการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี จำนวน 20 ข้อ 3) ปัญหาและ ข้อเสนอแนะในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ด้านสถานที่ (ห้องเรียน) ด้านสิ่ง อำนวยความสะดวก (โปรแกรมสำเร็จรูป จำนวนคอมพิวเตอร์) และด้านอื่น ๆ (การสืบค้น ข้อมูล)

2. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความครบถ้วน ความ ถูกต้องของการใช้ภาษา และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่ ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ

3. ปรับปรุงและแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรที่สนใจ เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับของแบบสอบถามก่อนเรียน เป็น 0.919 ซึ่งมีความเชื่อมั่นเข้าใกล้ 1 แสดงถึงความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม และค่าความ เชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับของแบบสอบถามหลังเรียนเป็น 0.960 ซึ่งมีความเชื่อมั่นเข้า ใกล้ 1 แสดงถึงความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม

5. นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพอีกครั้ง เพื่อปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ และดำเนินการจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามก่อนเรียน และแบบสอบถามหลังเรียน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ในการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ปรับปรุง พ.ศ. 2554 จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ เผยแพร่ไว้ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย เว็บไซต์ วารสาร สิ่งพิมพ์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. เปรียบปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test

โดยการแปลผลของค่าเฉลี่ย ตามหลักของ ลิเคิร์ต (Likert) (ชัชวาล เรื่อง ประพันธ์, 2539) แบ่งเกณฑ์การแปลผลระดับความรู้ความเข้าใจได้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21-5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41-4.20	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย	2.61-3.40	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81-2.60	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.80	หมายถึง	น้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ในด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านอื่น ๆ ในลักษณะการบรรยาย ความ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน

เนื้อหารายวิชา	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	3.67	0.85	มาก
1.1 นักศึกษาสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานได้	3.68	0.82	มาก
1.2 การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพิ่มความสะดวกในการคำนวณให้นักศึกษา	3.84	0.80	มาก
1.3 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นี้ สามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้	3.68	0.85	มาก
1.4 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่ท่านได้รับ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	3.59	0.83	มาก
1.5 นักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้	3.54	0.93	มาก

เนื้อหารายวิชา	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
2. การทดสอบสมมติฐาน (t - test/ f - test)	3.54	0.81	มาก
2.1 นักศึกษาสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) ได้	3.51	0.77	มาก
2.2 การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) เพิ่มความสะดวกในการคำนวณให้นักศึกษา	3.65	0.79	มาก
2.3 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) สามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้	3.54	0.90	มาก
2.4 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) ที่นักศึกษาได้รับ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	3.54	0.84	มาก
2.5 นักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้	3.49	0.77	มาก
3. การวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย	3.55	0.85	มาก
3.1 นักศึกษาสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่ายได้	3.59	0.76	มาก
3.2 การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย เพิ่มความสะดวกในการคำนวณให้นักศึกษา	3.59	0.86	มาก
3.3 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย สามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้	3.54	0.84	มาก
3.4 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย ที่นักศึกษาได้รับ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	3.54	0.77	มาก
3.5 นักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้	3.49	1.04	มาก
4. การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน	3.50	0.78	มาก
4.1 นักศึกษาสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนได้	3.46	0.87	มาก
4.2 การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน เพิ่มความสะดวกในการคำนวณให้นักศึกษา	3.59	0.76	มาก
4.3 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน สามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้	3.54	0.69	มาก

เนื้อหารายวิชา	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
4.4 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน ที่ท่านได้รับ นักศึกษาสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	3.49	0.77	มาก
4.5 นักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้	3.46	0.80	มาก
5. การวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น	3.44	0.73	มาก
5.1 นักศึกษาสามารถใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น ได้	3.49	0.80	มาก
5.2 การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น เพิ่มความสะดวกในการคำนวณให้แก่ นักศึกษา	3.57	0.87	มาก
5.3 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น สามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้	3.43	0.65	มาก
5.4 ความรู้ในเรื่องการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น ที่ท่านได้รับ ท่านสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	3.38	0.64	ปานกลาง
5.5 นักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น ที่ได้จากการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปได้	3.32	0.71	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	3.54 (70.8)	0.80	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า เมื่อนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาช่วยในการคำนวณ นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้น ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54 และค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.8) และเนื้อหาวิชาที่นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้เรื่องร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 3.67) ความรู้เรื่องการวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย (ค่าเฉลี่ย 3.55) ความรู้เรื่องการทดสอบสมมติฐาน (t - test / f - test) (ค่าเฉลี่ย 3.54) ความรู้เรื่องการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน (ค่าเฉลี่ย 3.50) ความรู้เรื่องการวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น (ค่าเฉลี่ย 3.44) ตามลำดับ นอกจากนั้น เมื่อวิเคราะห์เป็นรายประเด็น ยังพบว่า นักศึกษามีความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณเนื้อหาวิชาทุกหัวข้ออยู่ในระดับมาก นักศึกษาเห็นว่าโปรแกรมสำเร็จรูปช่วยเพิ่มความสะดวกในการคำนวณเนื้อหาวิชาทุกหัวข้อ อยู่ในระดับมาก นักศึกษาเห็นว่าความรู้ในการใช้งาน

โปรแกรมสำเร็จรูปสามารถนำไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้ อยู่ในระดับมาก นักศึกษาสามารถนำความรู้เรื่องการใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติไปถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นได้ ในหัวข้อ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน (t - test/f - test) การวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน ในระดับมาก และหัวข้อ การวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น ในระดับปานกลาง และนักศึกษาสามารถอ่านและเขียนรายงานการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ในหัวข้อ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน (t - test/f - test) การวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน ในระดับมาก และหัวข้อ การวิเคราะห์สมการถดถอยที่มีตัวแปรหุ่น ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชาเศรษฐกิจมิติเบื้องต้น ก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชาเศรษฐกิจมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

มาตรฐานการเรียนรู้รายวิชา	ก่อนเรียน		แปลผล	หลังเรียน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		ค่าเฉลี่ย	S.D.	
1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.93 (78.6)	0.54	มาก	3.92 (78.4)	0.68	มาก
1.1 นักศึกษาเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอและตรงเวลา	4.03	0.80	มาก	4.11	0.74	มาก
1.2 นักศึกษาส่งงานที่อาจารย์ให้ทำตรงตามเวลาที่กำหนดเสมอ	4.35	0.59	มากที่สุด	4.27	0.73	มากที่สุด
1.3 นักศึกษาทำแบบฝึกหัดด้วยตัวเองทุกครั้ง ไม่เคยลอกเพื่อนเลย	3.30	0.91	ปานกลาง	3.27	1.02	ปานกลาง
1.4 นักศึกษาเคารพในกฎเกณฑ์/ข้อตกลงในการเรียนวิชาเศรษฐกิจมิติอย่างเคร่งครัด	4.03	0.76	มาก	4.03	0.80	มาก
2. ด้านความรู้	3.05 (61.0)	0.61	ปานกลาง	3.43 (68.6)	0.67	มาก
2.1 นักศึกษาเข้าใจทฤษฎีพื้นฐาน และมีทักษะทางด้านเศรษฐศาสตร์	3.11	0.74	ปานกลาง	3.41	0.72	มาก
2.2 นักศึกษาเข้าใจทฤษฎีพื้นฐานของศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์	3.11	0.94	ปานกลาง	3.35	0.82	ปานกลาง
2.3 นักศึกษารู้ เข้าใจ และสนใจพัฒนาความรู้ความชำนาญอย่างต่อเนื่อง	2.95	0.62	ปานกลาง	3.46	0.73	มาก
2.4 นักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์กับความรู้ในศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์	3.05	0.78	ปานกลาง	3.51	0.87	มาก

มาตรฐานการเรียนรู้รายวิชา	ก่อนเรียน		แปลผล	หลังเรียน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		ค่าเฉลี่ย	S.D.	
3. ด้านทักษะทางปัญญา	2.98 (59.6)	0.52	ปานกลาง	3.45 (69.0)	0.56	มาก
3.1 นักศึกษาคิดอย่างมีวิจารณญาณและเป็นระบบ สามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐศาสตร์ได้ โดยนำหลักการต่าง ๆ มาอ้างอิงได้อย่างเหมาะสม	2.95	0.66	ปานกลาง	3.46	0.61	มาก
3.2 นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหา สรุปประเด็นปัญหา และความต้องการได้อย่างเหมาะสม	3.03	0.64	ปานกลาง	3.35	0.63	มาก
3.3 นักศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์โดยใช้หลักการที่ได้เรียนมา ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในสถานการณ์จริง	2.97	0.73	ปานกลาง	3.46	0.61	มาก
3.4 นักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้และความสามารถของตนเองเพื่อสร้างโครงการที่มีประโยชน์ต่อวิชาชีพและสังคม	2.97	0.60	ปานกลาง	3.51	0.69	มาก
4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	3.63 (72.6)	0.70	มาก	3.73 (74.6)	0.78	มาก
4.1 นักศึกษามีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย	3.70	0.91	มาก	3.76	0.89	มาก
4.2 นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน พี่น้องในมหาวิทยาลัยและกับบุคคลทั่วไป และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	3.70	1.00	มาก	3.84	0.80	มาก
4.3 นักศึกษาสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และวัฒนธรรมองค์กรที่ไปปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี	3.76	0.95	มาก	3.84	0.80	มาก
4.4 นักศึกษามีภาวะผู้นำในการทำงานร่วมกับเพื่อนและบุคคลอื่น	3.35	0.98	ปานกลาง	3.49	0.96	มาก
5. ด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี	3.15 (63.0)	0.52	ปานกลาง	3.47 (69.4)	0.65	มาก
5.1 นักศึกษามีทักษะการใช้ภาษาไทยในการอธิบายหลักการและสถานการณ์ ตลอดจนการสื่อสารความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.38	0.76	ปานกลาง	3.54	0.80	มาก
5.2 นักศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม	3.65	0.63	มาก	3.68	0.78	มาก
5.3 นักศึกษาสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์และสถิติในการวิเคราะห์สถานการณ์และนำเสนอ	3.14	0.79	ปานกลาง	3.49	0.80	มาก

มาตรฐานการเรียนรู้สู่รายวิชา	ก่อนเรียน		แปลผล	หลังเรียน		แปลผล
	ค่าเฉลี่ย	S.D.		ค่าเฉลี่ย	S.D.	
5.4 นักศึกษาสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้	2.43	0.90	น้อย	3.16	0.87	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	3.15 (63.0)	0.40	ปานกลาง	3.60 (72.0)	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา เศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9 ของค่าเฉลี่ย) โดยด้านที่นักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.6 ของค่าเฉลี่ย) ด้านทักษะทางปัญญา (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 ของค่าเฉลี่ย) ด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี (เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4 ของค่าเฉลี่ย) ส่วนด้านคุณธรรม จริยธรรม และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ พบว่า ก่อนเรียนและหลังเรียน นักศึกษามีทักษะเท่าเดิม ซึ่งก็คือ มีทักษะอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้น เมื่อใช้สถิติ t - test ในการทดสอบความแตกต่างของระดับมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา เศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ยังพบว่า นักศึกษามีทักษะทางปัญญาเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 นักศึกษามีทักษะด้านความรู้ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา เศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

มาตรฐานการเรียนรู้สู่รายวิชา	ค่าเฉลี่ย		t-test	df.	Sig.
	ก่อนเรียน	หลังเรียน			
1.ด้านคุณธรรมจริยธรรม	3.93	3.92	0.042	36	0.483
2.ด้านความรู้	3.05	3.43	-2.220	36	0.016*
3.ด้านทักษะทางปัญญา	2.98	3.45	-3.410	36	0.001**
4.ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	3.63	3.73	-0.593	36	0.279
5.ด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสารและเทคโนโลยี	3.15	3.47	-2.168	36	0.018*

หมายเหตุ: ** และ * หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ด้านสถานที่ ห้องเรียนแคบ มีอากาศร้อน และแสงสว่างเข้ามาในห้องมากเกินไป ทำให้มองไม่เห็นโปรเจกเตอร์ และนักศึกษาควรได้เรียนในห้องคอมพิวเตอร์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวนคอมพิวเตอร์ในห้องคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา 1 กลุ่มเรียน (30 คน) ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อยากให้มีคอมพิวเตอร์ปฏิบัติจริงในทุกชั่วโมงเรียน เพื่อที่นักศึกษาจะได้ทำการบ้านได้เอง และในระหว่างการสอบคอมพิวเตอร์ที่ใช้สอบมีปัญหา ไม่ค่อยดี ทำให้นักศึกษาทำข้อสอบได้เข้าส่วนด้านอื่น ๆ อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร

อภิปรายผล

ผลการศึกษาประสิทธิภาพในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า เมื่อผู้สอนนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้นภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.8 โดยนักศึกษามีความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สามารถอ่านค่าและเขียนรายงานจากผลการวิเคราะห์ สามารถนำความรู้เรื่องการใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้ และสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้งานการอ่านค่า และการเขียนรายงานผลให้ผู้อื่นได้ นอกจากนั้นนักศึกษาเห็นว่า โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติช่วยเพิ่มความสะดวกในการคำนวณ ซึ่งถือได้ว่าการนำสื่อ (โปรแกรมสำเร็จรูป) มาใช้ในการเรียนการสอน โดยให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของรายวิชา จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรนุช ลิ้มตศิริ, 2556) ช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกที่เน้นบัณฑิตนักปฏิบัติ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, 2564) และยังสอดคล้องกับแนวคิดทักษะแห่งอนาคตใหม่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2555) นอกจากนั้นยังมีการวิจัยที่นำโปรแกรม SPSS 11.5 ไปใช้ในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับชั้น ปวช.3 สาขาคอมพิวเตอร์ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีความสามารถเพิ่มขึ้น มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 88.89 (ศิริรัตน์ ม่วงเถื่อน, 2559)

ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชาเศรษฐมิติเบื้องต้นก่อนและหลังใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9 ของค่าเฉลี่ย) โดยด้านที่นักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้นจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก ได้แก่ ด้านทักษะทางปัญญา (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 ของค่าเฉลี่ย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ด้านความรู้ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.6 ของค่าเฉลี่ย) และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี (เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.4 ของค่าเฉลี่ย) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของภรณ์ทิพย์ ทองวิเศษ พบว่า คะแนนการ

ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าคะแนนการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ภรณ์ทิพย์ ทองวิเศษ, 2561)

ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ด้านสถานที่ ห้องเรียนแคบ มีอากาศร้อน และแสงสว่างเข้ามาในห้องมากเกินไป ทำให้มองไม่เห็นโปรเจกเตอร์ และนักศึกษาควรได้เรียนในห้องคอมพิวเตอร์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวนคอมพิวเตอร์ในห้องคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา 1 กลุ่มเรียน ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อยากให้มีคอมพิวเตอร์ปฏิบัติจริงในทุกชั่วโมงเรียน เพื่อที่นักศึกษาจะได้ทำการบ้านได้เอง และในระหว่างการสอบคอมพิวเตอร์ที่ใช้สอบมีปัญหา ไม่ค่อยดี ทำให้นักศึกษาทำข้อสอบได้ช้า ส่วนด้านอื่น ๆ อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร สอดคล้องกับรายงานการประกันคุณภาพการศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน ห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์ยังต้องมีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น (คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาประสิทธิผลในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน พบว่า เมื่อผู้สอนนำโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติมาใช้ในการเรียนการสอน นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหารายวิชาเศรษฐกิจเบื้องต้นภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 70.8 โดยนักศึกษามีความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สามารถอ่านค่าและเขียนรายงานจากผลการวิเคราะห์ สามารถนำความรู้เรื่องการใช้งานโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติไปปรับใช้หรือต่อยอดกับวิชาอื่นได้ และสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้งาน การอ่านค่า และการเขียนรายงานผลให้ผู้อื่นได้ นอกจากนั้นนักศึกษาเห็นว่า โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติช่วยเพิ่มความสะดวกในการคำนวณ ผลการเปรียบเทียบมาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชาเศรษฐกิจเบื้องต้น พบว่า ในภาพรวมนักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก และด้านที่นักศึกษามีทักษะเพิ่มขึ้น จากระดับปานกลางเป็นระดับมาก ได้แก่ ด้านทักษะทางปัญญา เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ด้านความรู้ และด้านทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร และเทคโนโลยี เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ พบว่า ด้านสถานที่ ห้องเรียนแคบ มีอากาศร้อน แสงสว่างเข้ามาในห้องมากเกินไป ทำให้มองไม่เห็นโปรเจกเตอร์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวนคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา 1 กลุ่ม ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ อยากให้มีคอมพิวเตอร์ปฏิบัติจริงในทุกชั่วโมงเรียน เพื่อที่นักศึกษาจะได้ทำการบ้านได้เอง ด้านอื่น ๆ อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ 1) ควรนำผลการศึกษาไปปรับใช้กับการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต และในหลักสูตรอื่น ๆ ในการเน้นการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น 2) มหาวิทยาลัย/คณะ/สาขาวิชา ควรจัดสรร

สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน (สื่อและเทคโนโลยี) ที่พร้อมสำหรับใช้งาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (2554). มาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา. ใน หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. (2563). องค์ประกอบที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ. ใน รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ปีการศึกษา 2562 ระดับคณะ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2557). เกณฑ์การพิจารณา และเกณฑ์การประเมินคุณภาพ ภายในสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของ สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 14 พฤษภาคม 2564 จาก <http://st5.ac.th/school/m01-05.pdf>
- ชัชวาล เรื่องประพันธ์. (2539). สถิติพื้นฐาน. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2550). ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ทิพย์ ทองวิเศษ. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ค่ากลางของข้อมูลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดการสอน. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. (2564). อัตลักษณ์มหาวิทยาลัย. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2564 จาก www.rmotto.ac.th
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ตาตาพับลิเคชั่น.
- ศิริรัตน์ ม่วงเถื่อน. (2559). การแก้ไขปัญหา ผู้เรียนการทักษะการใช้งานวิชาโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยโปรแกรม SPSS 11.5 ของนักศึกษาระดับชั้น ปวช.3 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2564 จาก <http://research1.pongsawadi.ac.th/files/2018/05/201804041409331.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2564 จาก http://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2544). เกณฑ์มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 – 2580. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤษภาคม 2564 จาก <https://drive.google.com/file/d/1XSBMp8OCsawJqECOB-XZLB91-cRrNsEV/view>

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ. (2557). แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2564 จาก www.th.wikipedia.org

อรนุช ลิมตศิริ. (2556). นวัตกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย*

THE POLITICAL ROLE OF THAI FEMALE STUDENTS

สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร

Suthinan Suwunwijitr

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ

Polsuk Jirakraisiri

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: suththinantoon12@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย 2) เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย และ 3) เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิธีสุ่มพื้นที่จากมหาวิทยาลัยทั่วทุกภูมิภาค ได้พื้นที่ 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รังสิต) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนักศึกษารวม 80,839 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 397 คน ใช้วิธีสุ่มของ Taro Yamane เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ ร้อยละ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล รวมทั้งแสดงข้อมูลด้วยกราฟทั้งหมด วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และนำเสนอในเชิงพรรณนาความ ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ ส่วนบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยที่โดดเด่นที่สุดคือการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทั้งจากการสื่อสารส่วนบุคคล และการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน กับการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น และบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยทั้ง 2 เรื่องนี้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยยะสำคัญกับศักยภาพทางสังคม ในด้านความรู้ของสตรีทางสังคม การยอมรับสตรีทางสังคม ความเชื่อมั่นสตรีทางสังคม และสมรรถนะผู้นำสตรีทางสังคม กับศักยภาพทางการเมือง ในด้านประสบการณ์ทางการเมือง และคุณธรรมทางการเมือง จากข้อค้นพบทางการเมืองวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าศักยภาพ

* Received 20 September 2021; Revised 23 October 2021; Accepted 1 November 2021

ทางสังคมและทางการเมืองของนักศึกษาสตรีเพิ่มขึ้นในอนาคต ย่อมส่งผลต่อการเพิ่มบทบาททางการเมืองในการสื่อสารทางการเมืองและการใช้สิทธิ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น
คำสำคัญ: ศักยภาพ, บทบาททางการเมือง, นักศึกษาสตรีไทย

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the potentials of female students in Thai politics, 2) to study the roles of female students in Thai politics, and 3) to study the relationship between the potentials and the roles of female students in Thai politics. This research applied mixed method. The population was selected from 5 universities; Chang Mai University, Khon Kean University, Burapha University, Thummasart University (Ransit Campus), and Prince of Songkla University, which 80,839 students. 397 students were randomly selected from those universities. Taro Yamane technique was applied to calculate the sample size. Data collection tools were questionnaire, interview and observing. The statistical program was employed to provide the results in the inferential statistics; frequency, percentage, mean, standard deviation, and canonical regression analysis. All results are presented by the graph. Qualitative data were analyzed by using contextual content analysis techniques and presented in a descriptive way. The research results were found as follows; In summary, this research finds two outstanding female students the political information perception from personal communication and social media and the right for voting in local and national levels. Both roles relate to the social potential in terms of female knowledge, acceptance, confident, and leadership competency. Moreover, the roles effect to the political potentials in political experiences and moral. This findings show higher female students' social and political potential increase, higher political communication and the right Which corresponds to the status of Thai society of Thai female students Who are still studying in the university fence.

Keywords: Potential, Political Role, Thai Female Students

บทนำ

จากการปฏิรูปการปกครองและการปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้มีกระแสความคิดที่จะให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

มาเป็นระบอบการปกครองที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย สูงสุดในการปกครองประเทศ โดยมีรัฐสภาเป็นสถาบันหลักที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้นเป็นลำดับ (นันทวัฒน์ ชันทองคำ, 2562) ซึ่งได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นผลสำเร็จใน พ.ศ. 2475 จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของประวัติศาสตร์ชาติไทย เป็นคณะบุคคลที่ส่วนใหญ่ผ่านการศึกษามาจากประเทศตะวันตกแทบทั้งสิ้น แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของความคิดในโลกตะวันตกที่มีต่อชนชั้นนำของไทยเป็นอย่างยิ่ง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสังคมไทยได้รับผลกระทบจากเปลี่ยนแปลงพอสมควร คือ ประชาชนเริ่มได้รับเสรีภาพ และมีสิทธิต่าง ๆ ตลอดจนความเสมอภาคภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และได้รับสิทธิในการปกครองตนเอง ในขณะที่บรรดาเจ้าขุนมูลนาย ขุนนาง ซึ่งมีอำนาจภายใต้ระบอบการปกครองดั้งเดิมได้สูญเสียอำนาจและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยมีมาก่อน โดยที่คณะราษฎรได้เข้าไปมีบทบาทแทนบรรดาเจ้านายและขุนนางในระบบเก่าเหล่านั้น นอกจากนั้นรัฐบาลได้กระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นด้วยการจัดตั้งเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีสภาเทศบาลคอยควบคุมกิจการบริหารของเทศบาลเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ จึงได้นำไปสู่การปรับปรุงให้ราษฎรได้รับการศึกษา และสามารถใช้วิชาการความรู้ที่ได้รับจากการศึกษามาใช้ประกอบอาชีพต่อไปอย่างมั่นคงและมีความสุข (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองแต่ความเป็นจริงยังวนเวียนในรูปแบบของเผด็จการ จนกระทั่งในช่วงการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2497 - 2506 โดยภาพรวมถือว่าประเทศมีการพัฒนามากขึ้น เช่น มีการกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น โดยมีการตั้งมหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด มีการตั้งกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ออกพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศขยายการศึกษาของชาติ ในวันที่ 1 เมษายน 2504 โดยเป็นการขยายการศึกษาภาคบังคับจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีการออกกฎหมายเลิกการเสพ และจำหน่ายฝิ่นโดยเด็ดขาด โดยรัฐบาลได้ทำการเผาฝิ่น เครื่องมือ และอุปกรณ์การเสพที่ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2502 นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายปราบปรามพวกนักเลงอันธพาล กฎหมายปราบปรามการค้าประเวณี และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ฉบับที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2509 ซึ่งแผนดังกล่าวเป็นแม่บทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน นับว่าได้สร้างผลงานทั้งทางด้านการปรับปรุง บริหารและการพัฒนาประเทศไว้อย่างมากมาย (รุ่งโรจน์ ณ นคร, 2539)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผู้นำทางการเมืองของไทยมักตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่เป็นไปในลักษณะที่จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของตน แต่ไม่ค่อยมีบทบาททางการเมืองในความหมายที่แท้จริง ถ้าจะมีอยู่บ้างก็เป็นไปในรูปแบบแต่ทางทฤษฎีมากกว่า นักศึกษาซึ่งเป็น

ผลผลิตสำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความสนใจและกระตือรือร้นในทางการเมืองนัก แม้กระนั้นก็ตามภายหลัง พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา โดยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นเหตุการณ์ที่นักศึกษาเริ่มรวมกลุ่มกันที่มีความสนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้แสดงปฏิกิริยาของการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบกับความกดดันจากเหตุการณ์ภายในและภายนอกบ้านเมืองทำให้นักศึกษาซึ่งมีความสนใจทางการเมืองอยู่แล้ว ได้กลายเป็นจักรกลสำคัญในการเรียกร้องการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองประเทศ โดยทำการต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการในขณะนั้น และได้รับการสนับสนุนอย่างมากมาจากนักศึกษาเองตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ยังจำลองแบบการรวมอำนาจไว้กับกลุ่มบุคคลมากกว่าการคำนึงถึงหลักการประชาธิปไตย ผู้นำนักศึกษาเองหลังจากการเผยแพร่ประชาธิปไตย ก็มีแนวโน้มที่จะละทิ้งกระบวนการประชาธิปไตย โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาบทบาททางการเมืองของนักศึกษาของไทย และในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคที่ประชาชนเข้าต่อสู้กับความอยุติธรรมของสังคมและอยากเปลี่ยนแปลงให้ประเทศไทยดีขึ้น ซึ่งประชาชนไม่พอใจรัฐบาลในตอนนั้น จึงทำการประท้วงด้วยการเดินขบวนและอดอาหารและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และนำไปสู่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีเนื้อหาการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยที่อำนาจไม่กระจุกอยู่ที่ส่วนกลางเพื่อลดทอนอำนาจเบ็ดเสร็จที่รวบอำนาจที่ศูนย์กลางอย่างเดียว สามารถทำให้ประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอีกครั้ง (ปิยนาด บุนนาค และจันทรา บุรณฤกษ์, 2522)

ความไม่เป็นประชาธิปไตยในยุคการสื่อสารทางการเมือง แบบแอนะล็อก (Analog Signal) ที่การสื่อสารทางการเมืองมีลักษณะคับแคบ ไม่เสถียร กระจายข้อมูลเชิงซ้ำ ไม่ทั่วถึง และมีขีดจำกัดหลายประการที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสาร ยังมีลักษณะสัญญาณแอนะล็อกทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีปัญหาความไม่ต่อเนื่อง กล่าวคือมีการทำรัฐประหารสลับการเลือกตั้งทั่วไป การอ้างชอบธรรมของการทำรัฐประหารกระทำได้ง่ายผ่านการโฆษณาชวนเชื่อของสื่อภาคแบบรัฐทางทหาร (วีระ เลิศสมพ, 2559)

ตั้งแต่มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 การสื่อสารทางการเมืองแบบดิจิทัล (Digital) ได้ก่อเกิดการสร้างสรรคทางการเมืองรูปแบบใหม่ ๆ เมื่อข่าวสารการเมืองสามารถไหลผ่านสื่อสังคมออนไลน์แบบไร้ขีดจำกัด ไร้พรมแดน ไม่มีการจำกัดเวลา การใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการเมืองที่ทรงพลังอำนาจอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสังคมสื่อสารไทย ได้ทำให้ประชาชนทุกกลุ่มมีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้น ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยเฉพาะการมีบทบาทติดต่อสื่อสารทางการเมือง นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญ ที่แสดงถึงสิทธิทางการเมืองพึงมีตามรัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2563)

เทคโนโลยีสารสนเทศแบบดิจิทัลได้มีผลอย่างมากต่อการยกระดับศักยภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของพลเมืองภายในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มสตรีไทย ตั้งแต่ที่ยังเป็นนักศึกษาสตรี การเพิ่มศักยภาพเหล่านี้ในสังคมออนไลน์ ย่อมมีความสัมพันธ์กับ บทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยอย่างหนึ่ง ข้อคำถามที่สำคัญจึงอยู่ที่ว่า ศักยภาพมีความสัมพันธ์ กับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยอย่างไร เพราะนักศึกษาสตรีเหล่านี้ย่อมต้อง เติบโตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อสำเร็จการศึกษา การล่วงรู้ว่าการเพิ่มศักยภาพมีผลกระทบต่อบทบาททาง การเมืองของนักศึกษาสตรีไทยตั้งแต่วันนี้ ย่อมมีโอกาสมหาศาลสถานการณ์ของระบอบ ประชาธิปไตยไทยในวันนี้ได้ไม่มากนักน้อย (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีเป้าประสงค์ที่จะศึกษาถึงศักยภาพส่วนบุคคลที่ทำให้สตรี ไทยเข้ามามีบทบาททางการเมือง โดยมุ่งศึกษาเฉพาะนักศึกษาสตรีไทยในประเทศไทย ในประเด็น 1) ศักยภาพในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง 2) บทบาททางการเมืองด้านการ ใช้สิทธิลงคะแนนเสียง การร่วมชุมนุม การอภิปรายสนทนา การติดตามรับรู้ข่าวสารทาง การเมือง ประเด็นเหล่านี้ หากได้ข้อค้นพบจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางและแนวโน้มบทบาท การเมืองของนักศึกษาสตรีไทย ที่เหมาะสมได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย
2. เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย
3. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของ นักศึกษาสตรีไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยด้านพื้นที่ที่ทำการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยใน ประเทศไทย โดยแบ่งตามภูมิภาค ดังนี้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร จาก 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รังสิต) และ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีนักศึกษารวม 80,839 คน (สารสนเทศอุดมศึกษา, 2560)

2. กลุ่มตัวอย่าง จาก 5 มหาวิทยาลัย จำนวน 397 คน โดยใช้วิธีสุ่มของ
ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973)

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างจากตัวชี้วัดซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์
ระหว่างชุดตัวแปรต้นที่มีมากกว่า 1 ตัวและชุดตัวแปรตามที่มีมากกว่า 2 ตัว โดยตัวแปรทั้งหมด
อยู่ในมาตรวัดระดับ Interval Scale และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured
Interview) สร้างจากองค์ประกอบ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล โดยใช้สถิติร้อยละ
เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของตัวแปรทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตร
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

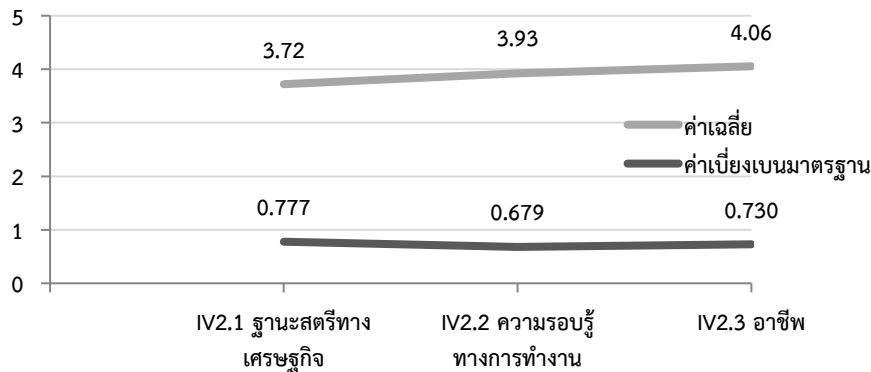
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการ
วิเคราะห์ค่าโนนิคอล ในส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบ
บริบท (Content Analysis)

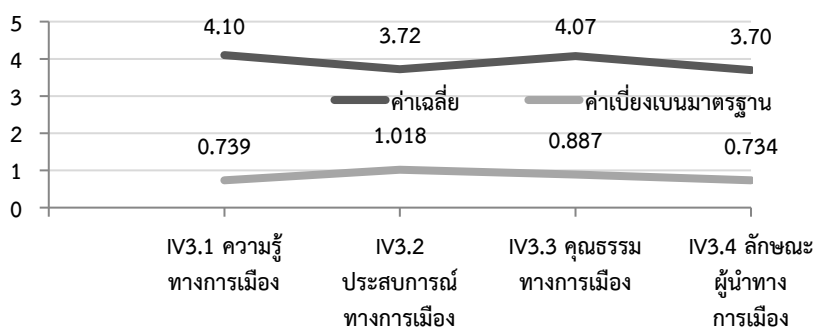
ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยรวบยอดสอดคล้องตามวัตถุประสงค์การศึกษา ได้ดังนี้

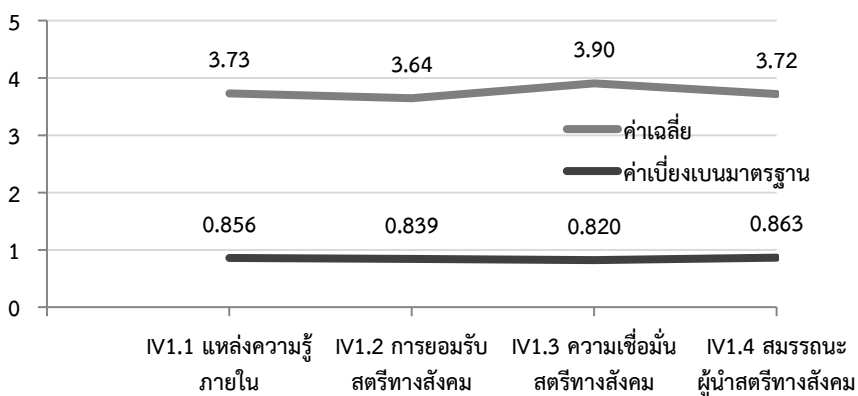
1. ศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย ผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของ
การศึกษาข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย เป็นการศึกษาระดับศักยภาพของ
นักศึกษา ได้แก่ ศักยภาพทางสังคม^{IV1} ศักยภาพทางเศรษฐกิจ^{IV2} และศักยภาพทางการเมือง^{IV3}
พบว่า ด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยมีระดับศักยภาพของนักศึกษาอยู่ในระดับมากทุก
ตัวแปร รองลงมาคือ ศักยภาพทางการเมือง และศักยภาพทางสังคมตามลำดับ ดังแผนภาพ
ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ศักยภาพทางเศรษฐกิจ^{IV2}

ภาพที่ 2 ศักยภาพทางการเมือง^{IV3}

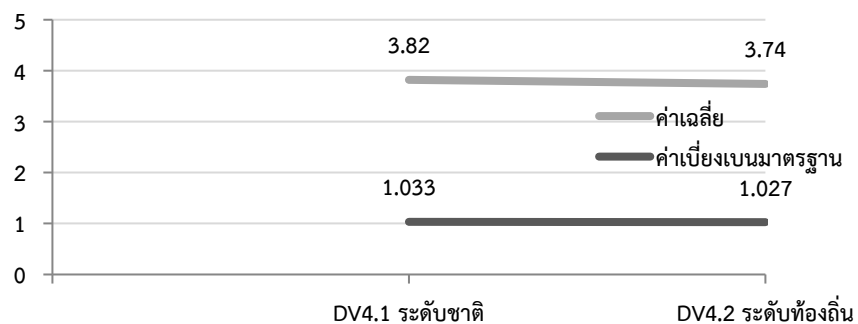

ภาพที่ 3 ศักยภาพทางสังคม^{IV1}

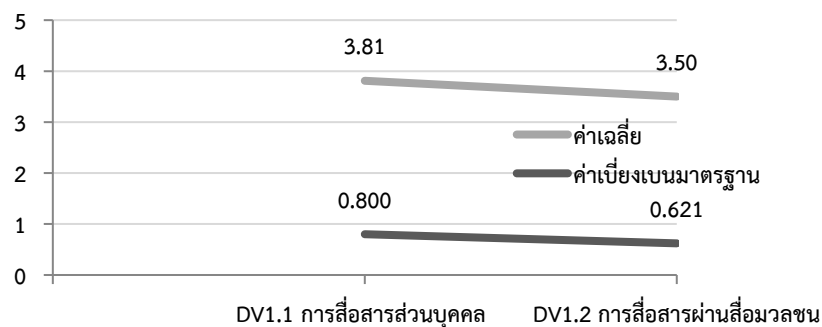
2. บทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 2 เพื่อศึกษาบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย ซึ่งบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย^{DV}ประกอบด้วย การติดตามรับรู้ข่าวสาร

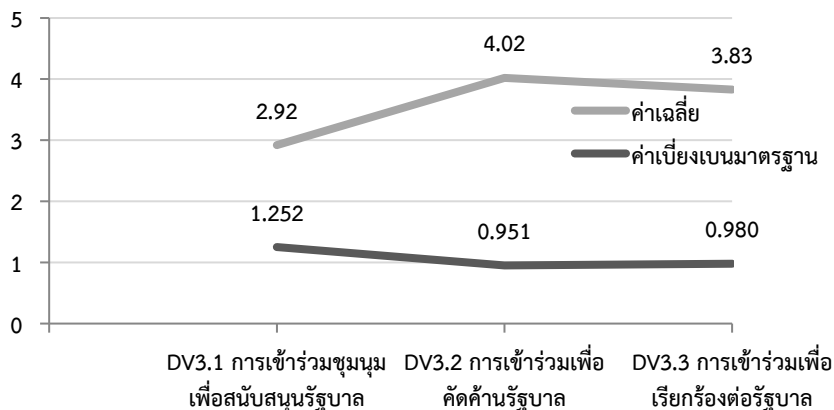
ทางการเมือง^{DV1} การร่วมอภิปรายทางการเมือง^{DV2} การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง^{DV3} และการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง^{DV4} พบว่า ด้านการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง^{DV4} โดยเฉลี่ย มีบทบาทอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง^{DV1} การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง^{DV3} และการร่วมอภิปรายทางการเมือง^{DV2} ตามลำดับ ดังแผนภาพต่อไปนี้

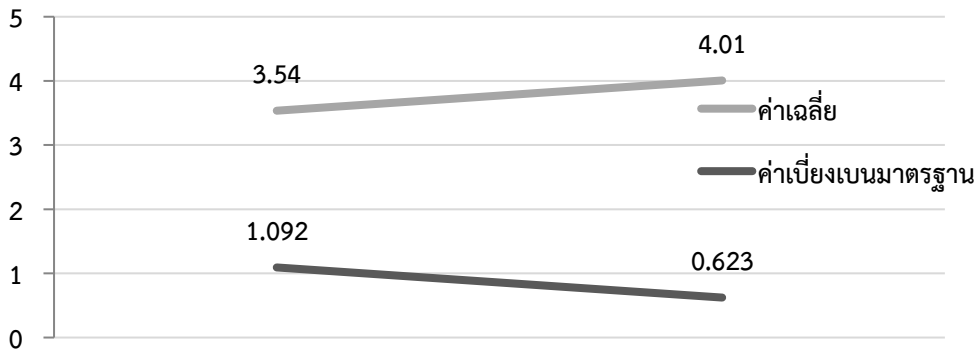
ภาพที่ 4 การใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง^{DV4}

ภาพที่ 5 การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง^{DV1}

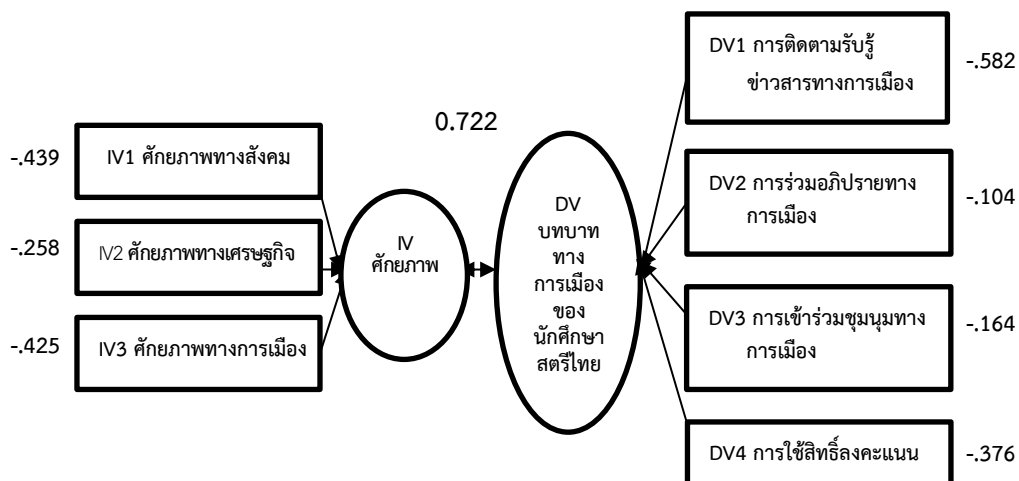

ภาพที่ 6 การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง^{DV3}

ภาพที่ 7 การร่วมอภิปรายทางการเมือง^{DV2}

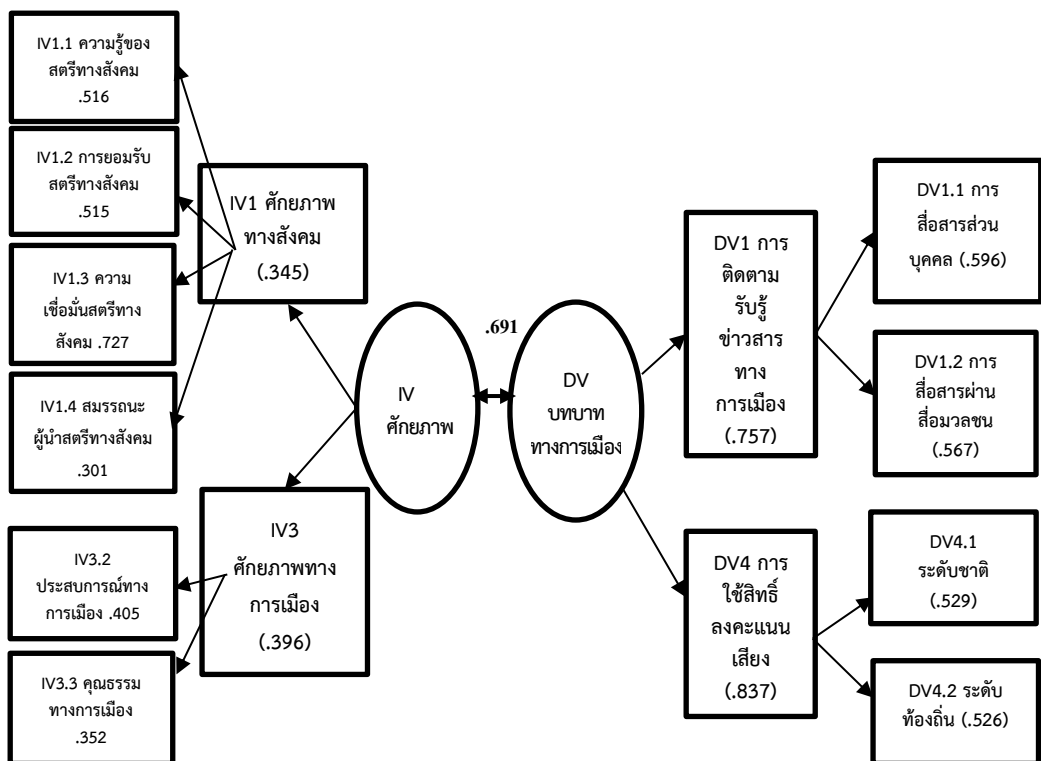
3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = 0.722$) ตามภาพที่ 1 โดยเฉพาะศักยภาพในด้านศักยภาพทางสังคม ($r = 0.439$) กับทางการเมือง ($r = 0.425$) มีความสัมพันธ์กับบทบาททางการเมืองในด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ($r = 0.582$) กับการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง ($r = 0.376$) ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทย โดยเฉพาะการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงที่มีความสำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานภาพของสังคมไทยของภาวะความเป็นนักศึกษาของนักศึกษาสตรีไทย

ภาพที่ 8 ความสัมพันธ์ตามสมมุติฐานรวม

จากภาพที่ 8 เมื่อศึกษาความสัมพันธ์พบว่า ศักยภาพของนักศึกษาสตรีไทยบางศักยภาพเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับบางบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยเท่านั้น จึงได้มีการคำนวณเพิ่มเติม พบว่า เฉพาะศักยภาพทางสังคมและการเมืองเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางการเมือง เฉพาะด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย (ตามการวิเคราะห์ Canonical)

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย พบว่า มีทั้งความสัมพันธ์กับความไม่สัมพันธ์ การอภิปรายผลการวิจัยจึงเน้นเฉพาะบางศักยภาพที่มีความสัมพันธ์กับบางบทบาททางการเมืองเท่านั้น กล่าวคือเฉพาะศักยภาพทางสังคมและการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับบทบาททางการเมือง เฉพาะการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยมีรายละเอียดของการอภิปรายผลดังกล่าว ดังนี้

1. ศักยภาพของนักศึกษาศรีไทย

1.1 ศักยภาพทางสังคม นักศึกษาศรีไทย ได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพทางสังคม ด้านความรู้ของสตรีทางสังคม ความเชื่อมั่นสตรีทางสังคม และสมรรถนะผู้นำสตรีทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ถวิลวดี บุรีกุล ในเรื่องการมีบทบาททางการเมืองของผู้หญิงว่า หากผู้หญิงมีทุนทางสังคมมากขึ้น จะทำให้เข้ามาบทบาททางการเมืองมากขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2551)

1.2 ศักยภาพทางการเมือง นักศึกษาศรีไทยได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพทางการเมือง ด้านความรู้ทางการเมือง ประสบการณ์ทางการเมือง และคุณธรรมทางการเมือง การให้ความสำคัญกับศักยภาพทางการเมืองนี้มีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Almond, G. A. & Verba, S. เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (Political Culture) เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่าง ๆ Almond อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง (Almond, G. A. & Verba, S., 1965)

2. บทบาททางการเมืองของนักศึกษาศรีไทย

2.1 บทบาททางการเมืองด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง นักศึกษาศรีไทยได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทั้งในเรื่องการสื่อสารส่วนบุคคลและการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน การให้ความสำคัญกับการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองเช่นนี้มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ ที่ได้นำเสนอรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของสังคมไทยในอดีต ว่ามีลักษณะการสื่อสารในแนวคิด โดยผู้ส่งสารจะประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้แก่ สถาบันการเมืองต่าง ๆ เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง ระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง คือ สื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นผู้ส่งสารในทางการเมืองได้ เช่นในรูปของบทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์ข่าวต่าง ๆ เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

2.2 บทบาททางการเมืองด้านการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง นักศึกษาศรีไทยได้ให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองด้านการใช้สิทธิลงคะแนนเสียง ทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย “ที่ง่ายและชัดเจนที่สุด” ถือเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้าไปทำหน้าที่และใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รวมทั้งเป็นการกำหนดทิศทางและสัญญาประชาคมสำหรับการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นกลไกที่แสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนในการเรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง (กรมพลทองธรรมชาติ และคณะ, 2531)

3. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาศาสตรียไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางสังคมและทางการเมืองกับบทบาททางการเมืองด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง สมมติฐานที่ยอมรับนี้อธิบายได้ว่า ศักยภาพทางสังคมและทางการเมืองเท่านั้น ที่มีผลสัมพันธ์กับบทบาททางการเมืองด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียง โดยไม่เกี่ยวข้องกับศักยภาพทางเศรษฐกิจ อันอาจเนื่องมาจากนักศึกษาศาสตรีนำมาศึกษาเป็นนักศึกษาที่อยู่ระหว่างการศึกษาศึกษาเป็นปัจเจกบุคคลที่อยู่ในภาวะการศึกษาที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อรายได้รายเดือน เพราะมีบุพการีอุปถัมภ์ ค้ำชู ดังนั้น นักศึกษาศาสตรีนี้อย่างนี้ จึงไม่อาจตระหนักถึงความสำคัญของศักยภาพทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ กนก วงษ์ตระหง่าน ได้กล่าวถึงทัศนะของ Alvin Rougie ที่อธิบายเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งของประชาชนในประเทศโลกที่สาม ซึ่งประเทศไทยก็ถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มนี้ด้วยว่ารูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน มักเป็นไปในแบบอุปถัมภ์ (Clientelist Votes) กล่าวคือ ประชาชนจะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2528)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทบาททางการเมืองของนักศึกษาศาสตรียไทยอยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ ส่วนบทบาททางการเมืองของนักศึกษาศาสตรียไทยที่โดดเด่นที่สุดคือ การติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ทั้งจากการสื่อสารส่วนบุคคล และการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน กับการใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น และบทบาททางการเมืองของนักศึกษาศาสตรียไทยทั้ง 2 เรื่องนี้มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยยะสำคัญกับศักยภาพทางสังคม ในด้านความรู้ของสตรียทางสังคม การยอมรับสตรีทางสังคม ความเชื่อมั่นสตรีทางสังคม และสมรรถนะผู้นำสตรีทางสังคม กับศักยภาพทางการเมือง ในด้านประสบการณ์ทางการเมือง และคุณธรรมทางการเมือง จากข้อค้นพบทางการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าศักยภาพทางสังคมและทางการเมืองของนักศึกษาศาสตรียเพิ่มขึ้นในอนาคต ย่อมส่งผลต่อการเพิ่มบทบาททางการเมืองในการสื่อสารทางการเมืองและการใช้สิทธิ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมากขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1) การดำรงความเป็นสื่อสังคมเสรีของสังคมออนไลน์ในระบบการสื่อสารมวลชนไทย เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสาร 2 แหล่งระหว่างข่าวสารของภาครัฐกับข่าวสารของภาคประชาชนไทยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน 2) การดำรงความต่อเนื่องของระบบการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นในประเทศไทย เพราะความต่อเนื่องของการเลือกตั้งสามารถสร้างธรรมเนียมปฏิบัติแบบประชาธิปไตยให้สืบเนื่องยาวนาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 3) การดำรงความเท่าเทียมระหว่างเพศ ซึ่งสังคมไทยได้ให้การยอมรับเรื่องนี้มาอย่างยาวนาน แต่ทางกฎหมายบางมาตรา

ยังสมควรแก้ไขให้ความเท่าเทียมระหว่างเพศ เกิดผลในทางนิตินัยและพฤตินัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการศึกษานี้ ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางเศรษฐกิจกับบทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทยอาจมีผลมาจากภาวะความเป็นนักศึกษาที่ต้องพึ่งพาครอบครัวอยู่มาก ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจแบบนี้ อาจมีผลต่อการศึกษาวิจัยได้มาก สมควรที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพทางเศรษฐกิจกับบทบาททางการเมืองของกลุ่มสตรีทั่วไปทั้งในภาคเมืองและภาคชนบทไทย เพื่อนำข้อค้นพบมาเปรียบเทียบกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของนักศึกษาสตรีไทย” ขอขอบคุณ ความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษา กรรมการควบคุมดูแลนิพนธ์ อาจารย์ เจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รวมถึงเจ้าของเอกสาร ตำราและเอกสารต่าง ๆ และผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2528). การเมืองในระบอบประชาธิปไตย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. 2475. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2561 จาก https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=176&filename=index
- กรมล ท่องธรรมชาติ และคณะ. (2531). การเมืองและการปกครองไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- นันทวัฒน์ ชันทองคำ. (2562). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยปรับปรุงและปฏิรูปประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2563 จาก <https://sites.google.com/site/nuntawatkhuntongcom/hnwy-kar-reiyn-ru-thi-3/phathnakar-thang-prawatisastr-thiy-smay-prabprung-laea-ptirup-prathes>

- ปิยนถ บุนนาค และจันทรา บุรณฤกษ์. (2522). บทบาทของการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย พ.ศ. 2475 - 2516. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งโรจน์ ณ นคร. (2539). จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. นนทบุรี: อนุรักษ.
- วีระ เลิศสมพ. (2559). ประชาธิปไตยอิเล็กทรอนิกส์: เสริมสร้างหรืออุดหนุน. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 7(1), 138-160.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2563). ทักษะดิจิทัล ก้าวสู่ พลเมืองในศตวรรษที่ 21. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2563 จาก <https://www.ops.go.th/main/index.php/knowledge-base/article-pr/1355-goto-citizens21st>
- สารสนเทศอุดมศึกษา. (2560). ข้อมูลสถิตินักศึกษาโดยรวม ปี 2560 ภาคเรียนที่ 1 ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดจำแนกตาม สถาบัน/กลุ่มสถาบัน/เพศ/ระดับการศึกษา/ชื่อหลักสูตร/กลุ่มสาขาวิชาของ UNESCO/ระดับปริญญาตรี. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2563 จาก <http://www.info.mua.go.th/info/>
- Almond, G. A. & Verba, S. (1965). *The Civic Culture*. Boston: Little, Brown and Company Inc.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd eds). New York: Harper and Row Publication.

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา*
NON-FORMAL EDUCATION MODELS IN SUB - DISTRICT
FOR EDUCATIONAL QUALITY DEVELOPMENT

ปัทมาภรณ์ ศรีเนตร

Patthamaporn Srinet

สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

Suwat Julsuwan

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: patama_sri@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือการวิจัย รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาต้นแบบที่มีผลงานเชิงประจักษ์ จำนวน 3 แห่ง โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน สร้างและตรวจสอบรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ระยะที่ 2 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semistructured Interview) และแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

* Received 15 June 2021; Revised 12 October 2021; Accepted 16 October 2021

มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลและ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ 2) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การศึกษานอกระบบระดับตำบล, พัฒนาคุณภาพการศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to create the Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development. 2) evaluation the forms of Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development. This study was a research and development. The research consisted of 2 phases of procedures: Phasse 1: create the Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development. Documents and research findings of concept and the theories in the administration including the study of 3 best practice institutions and interviewing of 9 experts in order to Medel, create and validating the Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development of 9 experts for evaluate model by purposive sampling. Phasse. 2: evaluation the forms of Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development of 9 experts for evaluate model by purposive sampling. The research instruments wear the Non - formal Education Model in Sub-district for Education Quality Development, Semistructured Interview form and five - point Rating Scale evaluation form. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and content analysis. The findings were as follows: 1) The Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development were found that there were 5 elements; 1) principles 2) purposes 3) process 4) performance evaluation and 5) success condition. 2) The results of Performance evaluation of Non - formal Education Model in Sub - district for Education Quality Development were found propriety, was in high level, feasibility and utility was in the highest level.

Keywords: Model, Non - formal Education in Sub - district, Quality Development

บทนำ

นโยบายของรัฐบาลได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและมีแนวทางที่ชัดเจน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูงภายในปี พ.ศ. 2579 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยที่มีการพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคม ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและโลก ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลเข้มแข็งและเติบโตอย่างมีคุณภาพ เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารภาครัฐมีประสิทธิภาพ ทันสมัย รับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และประชาชนมีส่วนร่วม คนไทยในอนาคตจึงต้องมีศักยภาพและร่วมกันพัฒนาประเทศสามารถปรับตัวรองรับ บริบทการพัฒนาในอนาคต มีทักษะในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ที่คนไทยสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่มีหลักการสำคัญในการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณภาพ พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม โดยกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เพื่อปรับเปลี่ยนให้คนในสังคมไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม เตรียมคนในสังคมไทยให้มีทักษะในการดำรงชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและแรงกดดันจากภายใน จากสภาวะการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษาเองก็มีปัญหาหลายประการที่เกิดจากระบบคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษากฎระเบียบและการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งการดำเนินการจัดการศึกษาที่ไม่สนองตอบเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ แม้ว่าตลอดระยะเวลาของการพัฒนาการศึกษา

จะมีภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาปรากฏให้เห็น แต่ส่วนใหญ่เป็นผลสำเร็จในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ อาทิการเพิ่มอัตราการเข้าเรียนของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าระดับสากล จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น การกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาผ่านนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของรัฐ การผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางที่เชื่อมโยงกับตลาดงานผ่านระบบการศึกษาแบบทวิภาคี โดยภาพรวมระบบการศึกษา ยังมีปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์และการผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษานอกระบบ Non - formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) ปี พ.ศ. 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลเพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มีหลักการจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนและให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้งสามรูปแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้อย่างต่อเนื่อง โดยได้นิยามความหมายของการศึกษานอกระบบว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551) ต่อมาได้มีการจัดตั้ง กศน.ตำบลขึ้น โดยให้มีฐานะเป็นหน่วยการจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในระดับตำบล เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพให้กับผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมีภารกิจเป็นทั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่คนในชุมชนที่สนใจ และศูนย์ข้อมูลข่าวสารชุมชน เป็นสถานที่ให้ชุมชนได้มาพบปะ แสวงหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า กศน. ตำบลนั้นถูกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทางเลือกให้กับประชาชนที่อยู่ในชุมชน

และท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553)

ปัจจุบันสภาพปัญหาการจัดการศึกษาของประเทศไทย ครูส่วนใหญ่สนใจแต่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ข้อมูล ตามตำรา ครูไม่ค่อยเข้าใจเรื่องกลไกการทำงานของสมองและจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสนุก มีความสุข ไม่เครียด เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาที่มุ่งสอนให้ผู้เรียน รู้จักตนเอง คิดวิเคราะห์เป็น มีความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะทางสังคม รู้จักชุมชนและประเทศ มีความฉลาด ทางจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาพัฒนาเป็นคนดี เด็กเยาวชนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันส่วนใหญ่มาจากภูมิภาคและครอบครัวที่ยากจนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนในอำเภอรอบนอกและชุมชนเมืองเขตยากจนที่มีคุณภาพปานกลางและต่ำ ปัญหาการที่เด็กวัยรุ่นบางคนเริ่มออกไปทำงาน มีลูกตั้งแต่วัยรุ่น ปัญหาครูและการสอนในโรงเรียนสำหรับคนจน ส่วนใหญ่มีคุณภาพต่ำ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) สอดคล้องกับปัญหาการจัดการศึกษานอกระบบที่ผู้เรียนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การขาดความสนใจใฝ่รู้ และไม่เห็นความจำเป็นของการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตส่งผลให้ไม่เข้าร่วมกิจกรรมและการออกกลางคัน การมีส่วนร่วมของชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับงาน การศึกษานอกระบบและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลให้การดำเนินงานส่งเสริม สนับสนุนการศึกษานอกระบบไม่เป็นไปตามแนวทางและเจตนารมณ์ที่กำหนดได้ ด้านบุคลากรได้แก่ครูมีจำนวนน้อยไม่สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2556) จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้การจัดการศึกษานอกระบบในระดับตำบลไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างได้ผลนั้นจึงต้องเข้าใจบริบทความแตกต่างของแต่ละพื้นที่และใช้พื้นที่เป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลและทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหน่วยงานทางการศึกษาเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการสร้างและประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้ดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบระดับจังหวัด จำนวน 2 คน ด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน ด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบระดับอำเภอ จำนวน 3 คน และด้านปฏิบัติการสอนการศึกษานอกระบบระดับตำบล จำนวน 2 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ผู้วิจัยนำองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามาสร้างแบบประเมินและให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ นำแบบประเมินที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC: Index of Consistency) พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของเครื่องมือ ใช้การหาค่า Item - Total Correlation ใช้เกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Conbach, L. J., 1990) โดยทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดส่งแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 9 คน และรวบรวมแบบประเมินเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบประเมินที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำมาตรวจให้คะแนนและ แปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ตามเกณฑ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และคัดเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไป เพื่อนำไปเป็นองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลจากสถานศึกษาต้นแบบที่มีผลงานเชิงประจักษ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของสถานศึกษาต้นแบบ จำนวน 3

แห่ง ได้แก่ กศน.ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ กศน.ตำบลเหล่าใหญ่ อำเภอภู
นารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ กศน.ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้แทนชุมชน จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบ
เจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์
แบบกึ่งโครงสร้าง (Semistructured Interview) การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ นำข้อมูล
จากขั้นตอนที่ 1 ใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์และนำแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่
ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ร่วมให้ความเห็น ตรวจสอบแก้ไข การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลที่
ได้มาสรุปเพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล

ขั้นตอนที่ 3 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา มีวิธีดำเนินการ ดังนี้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบและการสร้าง
รูปแบบ โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบและแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาร่างรูปแบบการจัดการศึกษา
นอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อ
พิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 2 การประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน
ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ด้านการบริหารการศึกษา
จำนวน 2 คน ด้านการประเมินผล จำนวน 2 คน ด้านการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล
จำนวน 1 คน และด้านชุมชน จำนวน 1 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนา
คุณภาพการศึกษา และแบบประเมินรูปแบบด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็น
ประโยชน์ และนำแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ จำนวน 5 คน นำแบบ
ประเมินที่ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาแล้วมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content
Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะของเนื้อหา (IOC:
Index of Consistency) พิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป การตรวจสอบค่า
อำนาจจำแนก (Discrimination) ของเครื่องมือ ใช้การหาค่า Item - Total Correlation ใช้
เกณฑ์ค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบ
ประเมินใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
(Conbach, L. J., 1990) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดส่งรูปแบบการจัดการศึกษานอก
ระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการ
ประเมิน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล สรุปรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษา ประเมินความเหมาะสม (Propriety) ความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของรูปแบบ ด้วยแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.51 ถือว่ารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดำเนินการตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพของเดมมิง (PDCA) 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและ 5) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.22 ถึง 4.78 ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพ

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการ	4.33	0.50	มาก	4.44	0.53	มาก	4.44	0.53	มาก
2. วัตถุประสงค์	4.22	0.44	มาก	4.33	0.50	มาก	4.33	0.50	มาก
3. วิธีดำเนินการ	4.78	0.44	มากที่สุด	4.89	0.33	มากที่สุด	4.89	0.33	มากที่สุด
4. การประเมินผล	4.67	0.50	มากที่สุด	4.56	0.53	มากที่สุด	4.33	0.50	มาก

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5. เจื่อนใจความสำเร็จ	4.22	0.44	มาก	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
โดยรวม	4.44	0.19	มาก	4.51	0.15	มากที่สุด	4.51	0.18	มากที่สุด

อภิปรายผล

1. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้จากการสังเคราะห์ พบว่า ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) การประเมินผลการดำเนินการของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 5) เจื่อนใจความสำเร็จของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าว มีกระบวนการที่ชัดเจนโดยดำเนินการตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) ครอบคลุมภารกิจและเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลจากการศึกษาสถานศึกษาต้นแบบในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลที่นำมาใช้ในรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระ รุญเจริญ ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ 4) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 5) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 6) เจื่อนใจของรูปแบบ มีความสอดคล้องตรงกันอยู่ 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินผลและ 5) เจื่อนใจของรูปแบบ ส่วนระบบและกลไกของรูปแบบ ผู้วิจัยได้นำเสนอรวมกับองค์ประกอบที่ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ (ธีระ รุญเจริญ, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับ ถวัลย์ สุนทรา ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยม ผลการพัฒนาแบบประกอบไปด้วย 1) หลักการของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 3) ระบบงานและกลไกของของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก 4) กิจกรรมการส่งเสริมสิทธิเด็ก

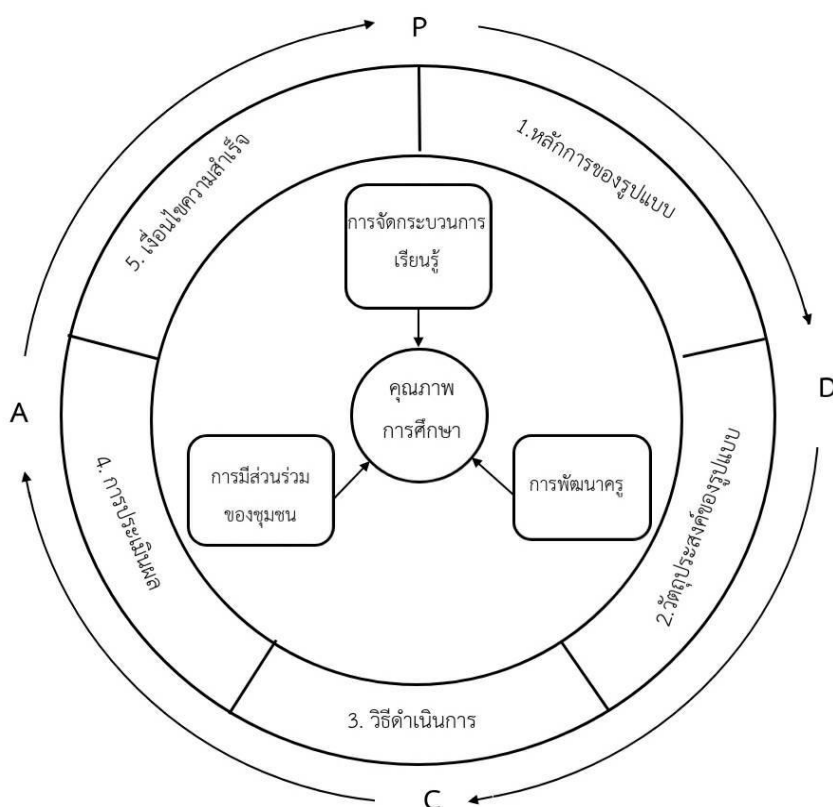
5) การประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก และ 6) การปรับปรุงพัฒนา/การสรุปและรายงานผลของรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็ก (ถวัลย์ สุนทรา, 2563) และสอดคล้องกับรัศมี ภูกันตาน ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา 5 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านหลักการ 2) ด้านจุดมุ่งหมาย 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลลัพธ์ และ 5) ด้านข้อมูลย้อนกลับ (รัศมี ภูกันตาน, 2562) และสอดคล้องกับสุบัน พรเวียง ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้สร้างรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านผลผลิต 4) ด้านเงื่อนไขความสำเร็จ (สุบัน พรเวียง, 2558) และสอดคล้องกับปาริชาติ ชมชื่น ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษามีองค์ประกอบของรูปแบบที่ตรงกันทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กลไกการดำเนินงาน 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขความสำเร็จ (ปาริชาติ ชมชื่น, 2555)

2. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.22 ถึง 4.78 ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากขึ้นไปทุกข้อโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 4.89 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 3.51 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่จะนำมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบล หลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพของเดมมิง (PDCA) การสร้างรูปแบบ เพื่อกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การประเมินผลและเงื่อนไขความสำเร็จ พร้อมทั้งนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาช่วยแนะนำ ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสม ประเมินรูปแบบโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาวิเคราะห์ในความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญภาศ วงษ์ธัญญ์ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ มีความเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด (กัญญภาศ วงษ์ธัญญ์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ ถวัลย์ สุนทรา ผลการวิจัยพบว่า การประเมินรูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยม ผลการประเมินรูปแบบด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (ถวัลย์ สุนทรา, 2563) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีองค์ประกอบที่ครบถ้วนเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามหลักการบริหารงานแบบวงจรคุณภาพงาน PDCA มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเป็นวงจรคุณภาพงาน PDCA ที่ไม่หยุดนิ่ง ประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan - P) การปฏิบัติ (Do - D) การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check - C) และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา (Act - A) ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ สถานศึกษาที่จะนำไปใช้ควรได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วงจรคุณภาพงาน PDCA อย่างต่อเนื่อง และมีการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาวงรอบต่อ ๆ ไป ทั้งนี้การดำเนินการตามรูปแบบจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การบูรณาการและการเรียนรู้ร่วมกัน ศึกษารายละเอียดของรูปแบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนถ่องแท้และสามารถดำเนินงานได้ตามกระบวนการดำเนินการของรูปแบบที่ได้นำเสนอไว้เพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมุ่งตรงสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรกำหนดนโยบายในหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการควรระดมผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลและกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการวิจัยการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดอื่น เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นต้น 2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบระดับต่ำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในการศึกษารูปแบบอื่น เช่น การศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาภักดิ์ วงษ์ธัญญ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ถวัลย์ สุนทรา. (2563). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสิทธิเด็กในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

- ปาริชาติ ชมชื่น. (2555). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 41 ก หน้า 2 (19 กุมภาพันธ์ 2551).
- รัศมี ภูกันดาน. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้ทีมเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการนิเทศการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง (พ.ศ.2560-2579). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- _____. (2563). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562. นนทบุรี: บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). คู่มือการปฏิบัติงานครูกศน.ตำบล. กรุงเทพมหานคร: รัชการพิมพ์.
- _____. (2556). รายงานวิจัยและความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนภารกิจ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ให้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนาทองการพิมพ์ จำกัด.
- สุบัน พรเวียง. (2558). รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและ ชายแดน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Conbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. New York: Harper Collins Publishers.

การจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ
ในเขตกรุงเทพมหานคร*
SUPPLY CHAIN INNOVATION MANAGEMENT OF HEALTHY FOOD
PRODUCTS IN BANGKOK

สุพินดา โอชกะ

Supinda Osaka

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: supinda2516@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร 2) สร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพของผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ และ 3) ศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมอย่างยั่งยืนของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการจำนวน 5 รายและผู้แทนจัดจำหน่ายโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 40 รายวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สร้างข้อสรุปด้วยการวิเคราะห์บริบท (Thematic Analysis) วิเคราะห์แก่นสาระ ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ประกอบการมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้โดยประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลร่วมกันและนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตมาเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต ใช้เทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างผลิตภัณฑ์ตัวอย่างตรงตามความต้องการของลูกค้าและใช้เทคโนโลยีเว็บหรือแอปพลิเคชันมาช่วยเพิ่มช่องทางรับซื้อร้องเรียนข้อเสนอแนะ 2) แนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพของผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจโดยมีการพัฒนาสินค้า ช่องทางจำหน่าย ลดต้นทุน ลดเวลา มีการวางแผนในการควบคุมค่าใช้จ่าย การวางแผนไว้ล่วงหน้าและสำรองการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าอย่างยั่งยืน 3) การจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมอย่างยั่งยืนของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพควรให้ความสำคัญในประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานในการจัดส่งสินค้าได้ตรงตามความต้องการของลูกค้า โดยมีการดำเนินงานเพื่อการบริหารค่าใช้จ่ายโดยรวมได้อย่างเป็นระบบ มีการลดต้นทุนช่วยควบคุมและ

ตรวจสอบคุณภาพสินค้าทำให้ลูกค้าพึงพอใจต่อสินค้า ตลอดจนสามารถพัฒนาสินค้าได้มีคุณภาพและมีมาตรฐานซึ่งจะส่งผลให้สามารถนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาธุรกิจของผู้ประกอบการได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการนวัตกรรม, ห่วงโซ่อุปทาน, อาหารสุขภาพ, ผลิตภัณฑ์น้ำสลัด

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) to study the supply chain innovation management of healthy food products in Bangkok; 2) to create guidelines for the development of healthy food business for entrepreneurs to lead to business success; and 3) to study the Manage supply chains through sustainable innovations in healthy food products. It is a qualitative research which collects Data were collected from in-depth interviews with 5 entrepreneurs and 40 distributors using a questionnaire. Data were analyzed by content analysis, and conclusions were drawn through thematic analysis. The results of the study showed that 1) entrepreneurs have introduced new technologies used by applying a common database and applying technology related to the production process to increase efficiency and reduce production costs Use technology to design products and create product samples that meet the needs of customers and use web technology or applications to help increase channels for complaints and suggestions. 2) Guidelines for developing healthy food products for entrepreneurs to lead to the success of the business by developing products. Distribution channels reduce costs, reduce time, have a plan to control costs. Planning ahead and backing up anticipating events Sustainable impression of customers 3) Supply chain management through sustainable innovations of healthy food products should focus on supply chain efficiency in delivering products that meet customer needs. There are operations for overall cost management systematically. Reduce costs and control and inspect product quality to make customers satisfied with products and be able to develop products with quality and standards all the time, which will result in the success of business development of entrepreneurs. sustainable

Keywords: Innovation Management, Supply Chain, Healthy Food, Salad Dressing

บทนำ

ในโลกปัจจุบันธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงและมีอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของนวัตกรรมเทคโนโลยีโลกาภิวัตน์และความคาดหวังของผู้บริโภคได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและประเภทของการแข่งขันในตลาดทั่วโลกมากขึ้น จากการบริหารจัดการโซ่อุปทานแบบดั้งเดิมที่มีความยืดหยุ่นในขั้นตอนและไม่สอดคล้องกับยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วไปสู่การแข่งขันด้วยห่วงโซ่อุปทานแบบใหม่ ที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน โดยในทศวรรษที่ผ่านมาบทบาทการเติบโตของห่วงโซ่อุปทาน ทั่วโลกมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมโยงระหว่างซัพพลายเออร์และผู้ผลิตที่เพิ่มขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้นระหว่างบริษัทและมีระดับความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานที่สูงขึ้น การจัดการห่วงโซ่อุปทาน Supply Chain Management (SCM) คือ การจัดการและการบริหารและการไหลเวียนของสินค้าตลอดกระบวนการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและมูลค่าเพิ่มสูงสุด โดยการใช้ความสามารถทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อสร้างห่วงโซ่อุปทานประสานงานได้อย่างลงตัว ซึ่งกระบวนการดำเนินการทั้งหมดหมายถึงตั้งแต่ การจัดเก็บวัตถุดิบ การวางแผน การผลิต การควบคุมคุณภาพ สินค้าคงคลังและการจัดส่งสินค้าจากเริ่มต้นตั้งแต่ซัพพลายเออร์จนถึงลูกค้า (จรินทร์ อาสาทรงธรรม, 2560) ซึ่งปัจจุบันเครือข่ายห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Networks) ได้เผชิญกับความท้าทาย เช่น ความแปรปรวนของความต้องการสูง อายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์สั้นๆ มีจำกัด มีความคาดหวังและความต้องการที่ต่างกันของลูกค้า ซึ่งจากการปรับตัวให้เข้ากับความท้าทายเหล่านี้ กลับยิ่งเพิ่มความซับซ้อนของห่วงโซ่อุปทานและ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและการคาดการณ์ที่มากยิ่งขึ้น

การจัดการห่วงโซ่อุปทาน SCM (Russell, D. W., 2009) ประกอบด้วยการตัดสินใจในสามระดับ ได้แก่ Strategic Planning, Tactical Management และ Operational Level โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอน Strategic Planning การออกแบบห่วงโซ่อุปทาน จำเป็นต้องตัดสินใจตามจำนวนและสถานที่ตั้งของสถานที่ผลิตและจัดเก็บ ปริมาณการผลิตของโรงงานแต่ละแห่ง การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดและการตัดสินใจในการเลือกซัพพลายเออร์เพื่อการบริหารต้นทุนได้และ

ทฤษฎีความสัมพันธ์ในการพึ่งพาทรัพยากรถือเป็นอำนาจของการบริหารห่วงโซ่อุปทาน (จรินทร์ อาสาทรงธรรม, 2560) ซึ่งทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าการดำเนินงานและการแข่งขันที่ประสบความสำเร็จต้องมีอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรบางอย่างได้โดยตรง ทรัพยากรดังกล่าวอาจรวมถึงปัจจัยการผลิตที่มีอยู่จริงและปัจจัยที่ไม่มีตัวตน (Physical Inputs as Well as Intangibles) ซึ่งจะพลังส่งเสริมให้ธุรกิจมีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้นกลยุทธ์โซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นผลมาจากแนวทางการจัดการแบบองค์รวม เมื่อทั้ง 3 ระดับ ของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสมของสมาชิกและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของห่วงโซ่อุปทานนั้น ๆ โดยเฉพาะในส่วน

ของกระบวนการด้านห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Process) นั้น ในปัจจุบันยังมีโครงสร้างที่เป็นขั้นตอนหลายขั้นตอน มีความซับซ้อน และไม่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ส่วนงาน การจัดหาวัตถุดิบ ด้านการตลาด ส่วนการผลิต ส่วนการจัดการด้านการขนส่ง จนถึงบริการและการจัดส่งสินค้าให้กับลูกค้ายังขาดความเชื่อมโยงทั้งด้านการประสานงานโครงข่ายข้อมูลไม่ทั่วถึงกันและยังเกิดปัญหาในการดำเนินต่าง ๆ แต่ละขั้นตอนจากนวัตกรรมด้านดิจิทัลเริ่มเข้ามามีบทบาทในอุตสาหกรรมต่างๆ มากขึ้น ได้มีการนำเอาเข้ามาประยุกต์ใช้งานและสามารถลดข้อจำกัดลดขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้มีความเชื่อมโยงแต่ละส่วน มีความชัดเจนมากขึ้นและยังสร้างระบบที่สมบูรณ์และเอื้อต่อการดำเนินกิจการ ตั้งแต่ซัพพลายเออร์วัตถุดิบ อุปกรณ์และเครื่องมือการผลิต ไปตลอดจนการขนส่งสินค้าถึงลูกค้า ซึ่งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันมากขึ้น (นิภา นิรุตติกุล, 2552)

ในยุคปัจจุบันสุขภาพร่างกายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกของการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นคนเราจึงควรหันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพ การมีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาการรับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการในปริมาณและสัดส่วนที่เหมาะสม จะทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่เพียงพอและเป็นองค์ประกอบอันสำคัญที่จะก่อให้เกิดสุขภาพที่ดี โดยส่วนใหญ่แล้วผู้บริโภคในอาเซียนมีกระแสการบริโภคที่มุ่งดูแลและรักษาสุขภาพด้วยการเลือกสรรอาหารและเครื่องดื่มที่ให้คุณค่าทางอาหารและคุณประโยชน์ต่อร่างกายมากขึ้นตามกระแสการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มของโลก ซึ่งมีการคาดการณ์กันว่าผู้บริโภคทั่วโลกจะมีความต้องการผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้นจาก 797.9 พันล้านดอลลาร์ฯ ในปี 2559 เป็น 1,032.4 พันล้านดอลลาร์ฯ ในปี 2563 ในจำนวนนี้คิดเป็นผู้บริโภคชาวเอเชียแปซิฟิกมากกว่าร้อยละ 29.1 ดังนั้นผู้ประกอบการไทยควรให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตน เพื่อให้สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตลาดอาเซียนได้ การเพิ่มขึ้นของรายได้เพื่อการบริโภคของผู้บริโภคในอาเซียนร่วมกับกระแสรักสุขภาพ ส่งผลให้ผู้บริโภคหันมาใส่ใจและดูแลสุขภาพด้วยการคัดสรรอาหารและเครื่องดื่มที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนตามการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบเมืองอันเร่งรีบ กระตุ้นให้เกิดความต้องการอาหารและเครื่องดื่มที่จะเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกและลดความยุ่งยากในการปรุงอาหาร เช่น อาหารสำเร็จรูป อาหารกึ่งสำเร็จ และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพืชและสัตว์ เป็นต้น ที่นอกจากตอบโจทย์ชีวิตคนเมืองแล้ว ยังต้องเป็นอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณค่าทางสารอาหารครบถ้วนและปลอดภัยจากสารเคมี นอกจากนี้อาหารและเครื่องดื่มดังกล่าวยังต้องสอดคล้องกับหลักปฏิบัติของศาสนาด้วย เช่น อาหารฮาลาล เป็นต้น ดังนั้นผู้ประกอบการผลิตอาหารและเครื่องดื่มของไทยควรให้ความสำคัญและมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้สามารถตอบสนองแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคอาเซียนดังกล่าวมาข้างต้นที่คาดว่าจะยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะข้างหน้า (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) อาทิ ผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ จึงกำลังเป็นกระแสดความนิยม

สำหรับผู้บริโภคที่หันมานิยมในการดูแลสุขภาพร่างกาย ทั้งในด้านการออกกำลังกายและการกินอาหาร ก่อนที่เราจะกินอาหารเพื่อสุขภาพนั้นเราจำเป็นต้องทราบก่อนว่าอาหารเพื่อสุขภาพ คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งอาหารเพื่อสุขภาพ ก็คือ อาหารที่มีสารอาหารครบทุกหมวดหมู่ถือว่ามีความจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาร่างกาย จิตใจ รวมทั้งอารมณ์ ประโยชน์ที่จะได้รับจากอาหารเพื่อสุขภาพนั้น มีประโยชน์ต่อร่างกายมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำให้สุขภาพแข็งแรง ผิวพรรณเปล่งปลั่ง สดใส มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นต้น ซึ่งอาหารเพื่อสุขภาพเหล่านี้จะทำให้ร่างกายของเราพร้อมที่จะทำกิจกรรมในแต่ละวันได้อย่างเต็มที่และต้านโรคร้ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าอาหารเพื่อสุขภาพ หารับประทานได้ไม่ยาก ดังนั้นการเลือกรับประทานอาหารเราจึงควรเลือกให้เหมาะสมกับร่างกาย ควรกินในปริมาณที่พอเหมาะแต่ถ้าจะให้ผลดีมากกว่นั้น เราก็จะต้องออกกำลังกายควบคู่ไปด้วย เพื่อที่เราจะได้มีสุขภาพที่ดี ห่างไกลจากโรค นอกจากความต้องการประโยชน์ที่จะได้รับจากอาหารเพื่อสุขภาพโดยตรงนั้น อีกประโยชน์หนึ่งที่แฝงอยู่ในการเลือกบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ คือ ต้องช่วยสามารถควบคุมน้ำหนักได้ด้วยสัลดถือว่าเป็นเมนูที่ให้พลังงานต่ำและมีคุณค่าทางอาหารสูง จริงอยู่ว่าสัลดเปล่า ๆ ให้พลังงานไม่มากนัก แต่ตัวแปรสำคัญที่ทำให้สัลดมีพลังงานมากขึ้นก็คือ น้ำสลัดที่เราทานคู่กับผักเพื่อเพิ่มรสชาติ ซึ่งน้ำสลัดแต่ละชนิดมีส่วนผสมต่างกัน จึงทำให้พลังงานที่จะได้รับจากน้ำสลัดจึงต่างกันไปตามส่วนผสม ด้วยเหตุนี้หากเราไม่รู้จักรักและเลือกใช้น้ำสลัดไม่ถูกก็ส่งผลทำให้การทานสลัดกลับทำให้อ้วนมากกว่าการทานอาหารปกติ “น้ำสลัด (dressing)” ในรูปแบบที่ใสในสลัดซึ่งโดยมากแล้วในน้ำสลัดจะใช้น้ำมันมะกอกที่เป็นส่วนประกอบหลัก ซึ่งน้ำมันมะกอกนั้นเป็นไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยวเป็นไขมันที่ดีต่อร่างกาย หากเป็นน้ำสลัดที่มีความข้นจะเติมไข่แดงและมายองเนสลงไปปรุงรสด้วยน้ำตาล เกลือ น้ำส้มสายชูฝรั่ง หรือน้ำมันมะนาว และหากแบ่งประเภทของน้ำสลัดออกจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ 1) สลัดน้ำข้น เนื่องจากประกอบไปด้วยโปรตีนและไขมัน จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการพลังงานสูง เช่น นักกีฬาหรือผู้ที่ต้องการเพิ่มน้ำหนักและ 2) สลัดน้ำใส เหมาะกับผู้ที่มิมีปัญหาด้านสุขภาพ เช่น คนเป็นเบาหวาน โรคหัวใจ ความดัน - โลหิตสูง และโรคอ้วน (มันทนาภรณ์ พิพิทธิธัญการ, 2556)

กล่าวโดยสรุปอุตสาหกรรมอาหารนับเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศซึ่งทุกรัฐบาลก็ให้ความสำคัญและสนับสนุน สะท้อนจากนโยบายครัวไทยสู่ครัวโลก ที่ถูกกำหนดมานานกว่า 10 ปี ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันก็ยังคงสานต่อโดยมีการกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี (2559 - 2564) อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งอุตสาหกรรมนี้ก็มีแนวโน้มเติบโตขึ้นตามการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ ทั้งในส่วนที่มาจากผู้บริโภคในประเทศเอง และการส่งออก ดังนั้นจึงน่าจะเป็นโอกาสสำหรับผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่อุปทานอาหาร นำมาซึ่งโอกาสของผู้ประกอบการ ที่จะผลิตหรือจัดหาสินค้ากลุ่มดังกล่าวมาสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยพฤติกรรมของผู้บริโภคที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

การแข่งขันของตลาดที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ผู้ประกอบการอาจเผชิญความท้าทายที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางการค้าและกฎระเบียบเพิ่มเติม ผู้ประกอบการทำความเข้าใจลักษณะความต้องการของผู้บริโภคและไม่ควรหยุดแสวงหาโอกาสทางธุรกิจเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้สามารถตอบสนองผู้บริโภคและแข่งขันกับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมอย่างยั่งยืนของผลิตภัณฑ์น้ำสลัดในกรุงเทพมหานครจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องเร่งปรับตัวและพัฒนาสินค้า หรือนำเสนอสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าให้ดีและรวดเร็วที่สุด และจะต้องมีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมของลูกค้าที่ไม่หยุดนิ่งเช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร
2. สร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพของผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ
3. ศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมอย่างยั่งยืนของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจน้ำสลัด จำนวน 5 รายและผู้แทนจัดจำหน่ายน้ำสลัด จำนวน 40 ราย โดยการเก็บตัวอย่างจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ใช้ศึกษาโดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภค ผู้ประกอบการธุรกิจน้ำสลัด และผู้แทนจัดจำหน่ายน้ำสลัด ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2562 ถึงเดือน พฤษภาคม 2563

การสร้างเครื่องมือวิจัย เป็นการจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth - interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participation) เพื่อการหาข้อมูลเชิงลึกจาก 1) ผู้ประกอบการธุรกิจน้ำสลัดสุขภาพ และ 2) ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย โดยมีตัวอย่างประเด็นคำถาม (Main Questions) ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสืบค้นวรรณกรรมและอื่นๆที่เกี่ยวข้องการจัดการห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์

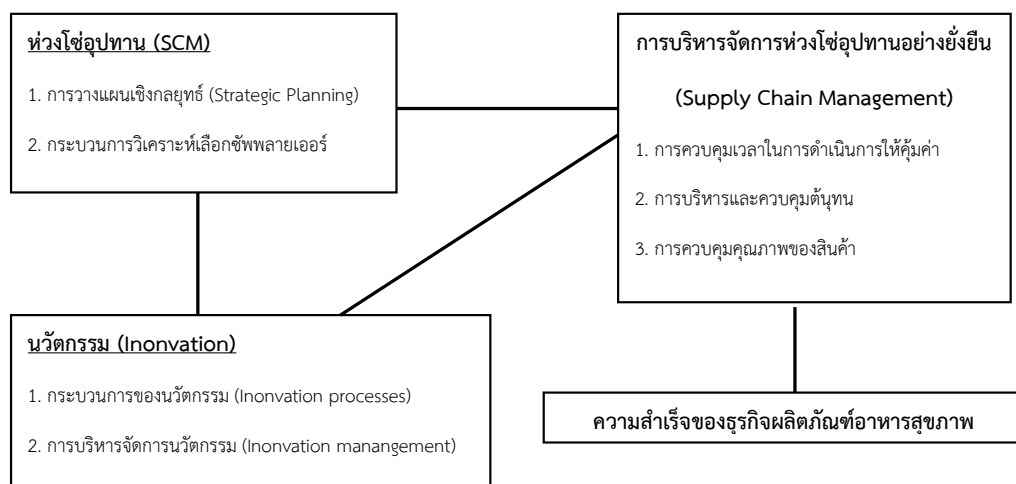
น้ำสลัดในกรุงเทพมหานครโดยมีตัวอย่างแนวทางของการใช้คำถามในการสนทนาเจาะลึก (Probing Questions) ตามผลการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันความเหมาะสมของความเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการกำหนดตัวแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์น้ำสลัดในกรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นที่ 1) โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ประกอบการธุรกิจน้ำสลัดในกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 แห่งขั้นที่ 2) วิธีการเลือกตัวอย่างโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้

สมมุติฐานของการวิจัยดังนี้

การจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานครโดยการนำนวัตกรรมใหม่ๆมาใช้มีผลต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานน้ำสลัดอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการนวัตกรรมห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ประกอบการมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดซื้อและจัดหาประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลร่วมกันกับซัพพลายเออร์ (Suppliers) เพื่อให้เห็นสถานะและเห็นข้อมูลที่เหมือนกัน มีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกันกับซัพพลายเออร์ เช่น การวางแผนร่วมกันในการลดปริมาณการเก็บสำรองวัตถุดิบทั้งขององค์กรและซัพพลายเออร์ ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานลดลง นำอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Handheld, Mobile Device) มาใช้ในการบันทึก

รายงานผล และแจ้งเตือนอัตโนมัติหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกระบวนการผลิตใหม่ๆ เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต มีการนำแนวปฏิบัติที่ดีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านข้อมูลและระบบคลังสินค้ามาใช้งาน ใช้ข้อมูลแผนที่สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) อย่างมีประสิทธิภาพ ประยุกต์ใช้เครื่องมือเพื่อติดตามการขนส่งสินค้าอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบติดตามและนำทาง (GPS) สร้างช่องทางเว็บ หรือแอปพลิเคชันที่ลูกค้าสามารถแสดงความต้องการ ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อตอบสนองได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างผลิตภัณฑ์ตัวอย่างตรงตามความต้องการของลูกค้าอย่างเหมาะสม นำเทคโนโลยีเว็บหรือแอปพลิเคชันมาช่วยเพื่อเพิ่มช่องทางรับข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะให้กับลูกค้า

สร้างแนวทางการพัฒนาธุรกิจผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพของผู้ประกอบการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ คือ ความสำเร็จในมิติผลตอบแทนที่เป็นมูลค่าหรือวัดค่าไม่ได้ ซึ่งสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. มีการพัฒนาสินค้าและช่องทางจำหน่ายหลายช่องทาง ลดต้นทุน ลดเวลาประหยัดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้บริษัทได้เป็นอย่างดีสามารถทำกำไรได้เนื่องจากบริหารจัดการที่ดี มีการพัฒนาสินค้าตลอดเวลา สามารถสนองตอบความต้องการใหม่ ๆ ของลูกค้าอยู่เสมอ

2. มีการวางแผนในการควบคุมค่าใช้จ่าย ตั้งแต่การส่งวัตถุดิบเข้าโรงงาน การวัดผลคือค่าใช้จ่าย ลบยอดขาย ที่ได้มา มีการกำหนดค่าใช้จ่ายที่ตั้งงบประมาณไว้แต่ละแผนก ห้ามใช้เกินและนำมาประมวลด้วยยอดขายโดยการกำหนด ค่าใช้จ่ายให้อยู่ใน KPI แต่ละแผนก เพื่อวัดผลมีการตรวจสอบและติดตามสม่ำเสมอ ตรวจสอบการทำงานอย่างเป็นระบบตลอดเวลา

3. สำรองออเดอร์ที่จะได้รับโดยการคาดประมาณแต่ละเดือนและการจัดหาวัตถุดิบที่ต้นทุนต่ำและคุณภาพตามที่กำหนดไว้ มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า บันทึก การฟอร์แคชสินค้าล่วงหน้า และสินค้าทดแทนที่วัตถุดิบราคาสูงขึ้น ชื่อวัตถุดิบที่ราคาสูงขึ้น ราคาสินค้าจึงสูงขึ้นตามต้นทุน ตรวจสอบวัตถุดิบในตลาดสม่ำเสมอเพื่อวางแผนในการผลิต วางแผนการผลิตไว้อย่างเป็นระบบ

4. มีสินค้าทดแทนสำรองไว้ล่วงหน้า และหาซัพพลายเออร์เจ้าอื่นสำรองไว้เพื่อธุรกิจต้องดำเนินต่อไป บริษัทมีแผนสำรอง มีซัพพลายเออร์สำรอง

5. มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และสำรอง มีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า

6. มีซัพไฟเออร์แต่ละภาค มีเอเย่นแต่ละภาค เพื่อเรียกสินค้าจากโรงงานแม่ไปไว้ที่คลังตัวเอง มีตัวแทนในการจัดจำหน่าย มีร้านค้าส่ง การเพิ่มคุณภาพและลดการสูญเสียมีแผนสำรองตลอดเวลา

7. มีทีมงานมืออาชีพในการวางแผนและสร้างความน่าเชื่อถือรวมถึงต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ทีมงานมืออาชีพสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. สร้างความประทับใจให้กับลูกค้า อย่างยั่งยืน สร้างความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ที่มีทีมงานมืออาชีพในการวางแผนและสร้างความน่าเชื่อถือรวมถึงต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ลดปัญหา ลดต้นทุน กำไรเพิ่มขึ้น มีความน่าเชื่อถือ ทำงานได้มีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งในองค์กร สามารถทำงานกันเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้วยนวัตกรรมอย่างยั่งยืนของผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพพบว่า ผู้ประกอบการให้ความสำคัญในประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานในการจัดส่งสินค้าได้ตรงตามชนิดและจำนวนที่ลูกค้ากำหนดไว้ได้ตลอดเวลา จัดส่งสินค้าได้ตรงตามวันและเวลาที่ลูกค้ากำหนดไว้ได้ มีการดำเนินงานเพื่อการบริหารค่าใช้จ่ายโดยรวม ได้อย่างเป็นระบบ มีการลดต้นทุนการดำเนินงานด้านห่วงโซ่อุปทาน เป็นไปตามแผนที่วางไว้ได้ ทำให้ภาพรวมค่าใช้จ่ายด้านห่วงโซ่อุปทาน มีความคุ้มค่าและสมเหตุสมผลโดยการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพสินค้าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ทำให้สามารถรักษาคุณภาพสินค้าตลอดกระบวนการตามแผนที่วางไว้ สามารถส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพให้ลูกค้าตามแผนที่วางไว้ ทำให้ลูกค้าพึงพอใจต่อสินค้าและการให้บริการซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ทำให้ลูกค้าให้การตอบรับเชิงบวก ยินดีและให้ความร่วมมือดำเนินงานที่ตกลงกันไว้ทำให้ลูกค้าซื้อสินค้าอย่างต่อเนื่องหรือมีการทำสัญญาการซื้อขายระยะยาวกับองค์กรและเป็นไปตามข้อตกลง

อภิปรายผล

ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานในมิติการจัดส่งสินค้าให้ตรงตามเวลาและความต้องการของลูกค้าโดยวางแผนการในการปฏิบัติที่ดีให้ครบวงจรตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบการผลิตจากจัดส่งโดยการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาใช้งานเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวก ตรวจสอบง่ายลดความผิดพลาดในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ จรัสโรจนกุล วิจัยเรื่องกลยุทธ์การแข่งขันสำหรับธุรกิจชุมชนกลุ่มอาหารแปรรูปพบว่าปัญหาของกลุ่มอาหารแปรรูปที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ ปัญหาเรื่องเทคโนโลยีการผลิตและปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียน ส่วนปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วยปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ผลการวิจัยยังพบการพัฒนาเครื่องจักรตลอดจนการจัดการองค์กรแบบใหม่เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ธุรกิจชุมชนกลุ่มอาหารแปรรูปประสบความสำเร็จและสามารถแข่งขันได้และ (สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล, 2550) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รอยบุญเลาหะวิไลย ได้ศึกษาความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยตามแนวคิดพื้นฐานทรัพยากรกรณีศึกษากลุ่มผู้ผลิตสินค้าประเภทอาหารเพื่อการส่งออก

พบว่าผลกระทบในทิศทางบวกต่อความสามารถในการแข่งขันสวนความสามารถขององค์กรที่เป็นระบบการวางแผนและระบบควบคุมคุณภาพด้านการผลิต มีผลกระทบในเชิงบวกต่อความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งผลการดำเนินงาน และความสามารถ ในการแข่งขันมีผลในเชิงบวกต่อกัน การใช้ประโยชน์จากการส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐ มีผลต่อผลกระทบ ของทรัพยากรด้านการเงิน และมีผลต่อผลกระทบของทรัพยากรด้านการตลาด (รอยบุญ เล่าหะ วิไล, 2556)

ผู้ประกอบการมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดซื้อและจัดหาอยู่เสมอ ประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลร่วมกันกับซัพพลายเออร์ (Suppliers) มีการวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน เช่น การวางแผนร่วมกันในการลดปริมาณการเก็บสำรองวัตถุดิบทั้งขององค์กรและซัพพลายเออร์ ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานลดลง นำอุปกรณ์เคลื่อนที่ (Handheld, Mobile Device) มาใช้แจ้งเตือนอัตโนมัติหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านข้อมูลและระบบคลังสินค้า ข้อมูลแผนที่สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ประยุกต์ใช้เครื่องมือเพื่อติดตามการขนส่งสินค้าอย่างเป็นระบบ เช่น ระบบติดตามและนำทาง (GPS) สร้างช่องทางเว็บ หรือแอปพลิเคชันที่ลูกค้าสามารถแสดงความ ต้องการเพื่อตอบสนองได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพงษ์ จรัสโรจนกุล วิจัยเรื่องกลยุทธ์การแข่งขันสำหรับธุรกิจชุมชนกลุ่มอาหารแปรรูป พบว่า ปัญหาของกลุ่มอาหารแปรรูปที่เหมือนกันทุกกลุ่ม คือ ปัญหาเรื่องเทคโนโลยีการผลิตและปัญหาเรื่องเงินทุนหมุนเวียน ส่วนปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ ประกอบด้านเทคโนโลยี ผลการวิจัยยังพบอีกว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่องและระบบการผลิตที่มีความยืดหยุ่นส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดสินค้ารูปแบบใหม่ ๆ อยู่เสมอ การพัฒนาเครื่องจักร ตลอดจนการจัดการองค์กรแบบใหม่ เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ธุรกิจชุมชนกลุ่มอาหารแปรรูปประสบความสำเร็จและสามารถแข่งขันได้ (สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล, 2550)

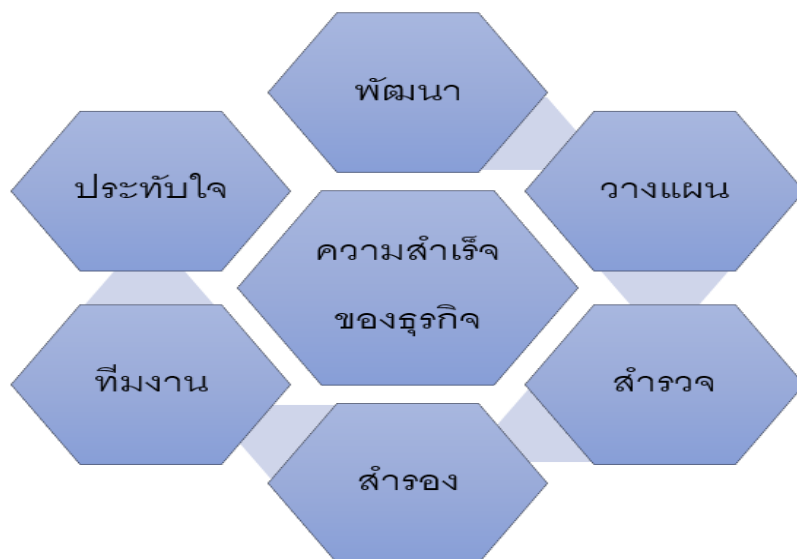
เป้าหมายของการประกอบธุรกิจคือความสำเร็จในมิติผลตอบแทนที่เป็นมูลค่าหรือวัดค่าไม่ได้ ซึ่งความสามารถในความสำเร็จในมิติผลตอบแทนที่เป็นมูลค่าหรือวัดค่าไม่ได้ของผู้ประกอบการจากการพัฒนาสินค้าและส่งถึงมือลูกค้าได้รวดเร็วและสร้างรายได้ที่สูงขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการวางแผนทางการเงินและการลงทุนในการบริหารงานห่วงโซ่อุปทาน โดยกำหนดค่าใช้จ่ายและตรวจติดตามการบริหารต้นทุนเป็นไปตามแผนที่วางไว้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการปรับตัวต่อสภาวะความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก โดยยังสามารถดำเนินงานห่วงโซ่อุปทานต่อไปได้ตามแผนที่วางไว้และเกิดผลกระทบต่อลูกค้าน้อยที่สุด อีกทั้งสามารถปรับแผนกลยุทธ์และแผนการดำเนินงานห่วงโซ่อุปทานขององค์กรเพื่อลดผลกระทบต่อธุรกิจและลูกค้าและสร้างโอกาสให้ สร้างความน่าเชื่อถือขององค์กรจากการมีกระบวนการและขั้นตอนปฏิบัติงานห่วงโซ่อุปทานได้อย่างชัดเจนเป็นระบบตามที่กำหนดไว้และเข้าถึงวิธีการดำเนินงานได้จากทุกส่วน และสร้างความน่าเชื่อถือขององค์กร จากการ

แสดงผลและรายงานผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างชัดเจนตามระยะเวลาที่กำหนด พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ Paul, O. et al. ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคและความตั้งใจซื้ออาหารออร์แกนิกของผู้บริโภค ผลการศึกษาจากผู้บริโภค จำนวน 463 คน ในประเทศอินเดีย พบว่า ประโยชน์ต่อสุขภาพ ความง่ายในการเข้าถึงผลิตภัณฑ์และการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามมีอิทธิพลทางบวกต่อการซื้ออาหารออร์แกนิก โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในอาหารออร์แกนิกมากกว่าอาหารทั่วไป โดยจากผลการศึกษาผู้วิจัยแนะนำว่าผู้ประกอบการสามารถพัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อกระตุ้นผู้บริโภคด้วยการให้ข้อมูลถึงประโยชน์ต่อสุขภาพของผลิตภัณฑ์รวมถึงคุณภาพและความง่ายในการเข้าถึงอาหารออร์แกนิก และ (Paul, O. et al., 2012) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ortega, P. et al. ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การแข่งขันโครงสร้างองค์กรและผลการดำเนินงานขององค์กร: การเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดทรัพยากรพื้นฐาน และแนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดทรัพยากรพื้นฐาน (RBV) พบว่า โครงสร้างขององค์กรไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานขององค์กรแต่จะมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางกลยุทธ์การแข่งขันซึ่งจะส่งต่อไปยังการมีความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร (Ortega, P. et al., 2018) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Asare, A. K. ได้ศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของซัพพลายเออร์ต่อนวัตกรรมทางการตลาดและการสร้างคุณค่าร่วมกันพบว่า นวัตกรรมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าทั้ง 3 ประการ คือ การสร้างคุณค่าต่อลูกค้า การสร้างคุณค่าต่อซัพพลายเออร์และการสร้างคุณค่าต่อองค์กร พบว่า การพัฒนาศักยภาพของซัพพลายเออร์ เช่น การลดความผันผวนของวัตถุดิบ การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ การลดจุดอ่อนต่าง ๆ ในสายโซ่อุปทาน (Supply Chain) ยังส่งผลให้เกิดคุณค่าต่อลูกค้า ซึ่งจะส่งผลไปสู่การสร้างคุณค่าต่อธุรกิจในที่สุดอีกด้วย (Asare, A. K., 2018)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาทำให้ได้แนวทางทางการพัฒนาธุรกิจอาหารสุขภาพของผู้ประกอบการ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ ดังนี้

มีการพัฒนาสินค้าและช่องทางจำหน่ายหลายช่องทาง ลดต้นทุน ลดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้บริษัทได้เป็นอย่างดีสามารถทำกำไรได้เนื่องจากบริหารจัดการที่ดี มีการพัฒนาสินค้าตลอดเวลา

มีการวางแผนในการควบคุมค่าใช้จ่าย ตั้งแต่การส่งวัตถุดิบเข้าโรงงาน การวัดผลคือค่าใช้จ่าย ลบยอดขาย ที่ได้มา มีการกำหนดค่าใช้จ่ายที่ตั้งงบประมาณไว้แต่ละแผนก ห้ามใช้เกินและนำมาประมวลด้วยยอดขายโดยการกำหนด ค่าใช้จ่ายให้อยู่ใน KPI

สำรวจออเดอร์ที่จะได้รับโดยการคาดประมาณแต่ละเดือนและการจัดหาวัตถุดิบที่ต้นทุนต่ำและคุณภาพตามที่กำหนดไว้ มีการวางแผนไว้

มีสินค้าทดแทนสำรองไว้ล่วงหน้า และหาซัพพลายเออร์เจ้าอื่นสำรองไว้ เพื่อธุรกิจต้องดำเนินต่อไป บริษัทมีแผนสำรอง มีซัพพลายเออร์สำรอง มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และสำรอง มีการคาดเหตุการณ์ไว้ล่วงหน้า

มีซัพไฟเออร์แต่ละภาค มีเอเย่นแต่ละภาค เพื่อเรียกสินค้าจากโรงงานแม่ไปไว้ที่คลังตัวเอง มีตัวแทนในการจัดจำหน่าย มีร้านค้าส่ง การเพิ่มคุณภาพและลดการสูญเสียไปถ้ามีแผนสำรองตลอดเวลา

มีทีมงานมืออาชีพในการวางแผนและสร้างความน่าเชื่อถือรวมถึงต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าอย่างยั่งยืน สร้างความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์มีทีมงานมืออาชีพในการวางแผนและสร้าง

ความน่าเชื่อถือรวมถึงต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) การบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อความยั่งยืนของการดำเนินการทางธุรกิจจากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าจะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย หากไม่มีความชัดเจนทางนโยบาย เพราะเมื่อมีการกำหนดนโยบายขององค์กรโดยฝ่ายบริหารชัดเจน ซึ่งที่ตามมา คือการกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย แผนดำเนินการผู้รับผิดชอบทรัพยากร การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับผู้ส่งมอบและลูกค้า ซึ่งจะทำให้การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (supply chain management) เกิดความยั่งยืน (Sustainability) อันจะก่อให้เกิดภายในองค์กร โดยจะเห็นได้ว่าการจัดการ ดังกล่าวต้องเกิดความสมดุลซึ่งจะทำให้องค์กรเป็นองค์กรที่ยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน 2) การจัดการโซ่อุปทานเป็นการนำกลยุทธ์ วิธีการ แนวปฏิบัติ หรือทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ในการจัดการ การส่งต่อวัตถุดิบสินค้าหรือบริการจากหน่วยหนึ่งในโซ่อุปทาน (Supply Chain) ไปยังอีกหน่วยหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีต้นทุนรวมในโซ่อุปทานต่ำที่สุดและได้รับวัตถุดิบ สินค้าหรือการบริการตามเวลาที่ต้องการพร้อมกันนี้ ควรมีการสร้างความร่วมมือกันในการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตามเพื่อให้ทราบถึงความต้องการอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งต่อของวัตถุดิบ สินค้า หรือการบริการนี้ นำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายด้วย 3) ผลของการวิจัยจะเป็นความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มประชากรในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเมื่อสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเช่น สภาวะเศรษฐกิจ อัตราแลกเปลี่ยนเงิน ฯลฯ อาจส่งผลให้ผลการศึกษามีความคลาดเคลื่อน ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมหรือเก็บตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติมตามการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม ควรมีการสร้างความร่วมมือกันในการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตามเพื่อให้ทราบถึงความต้องการอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการส่งต่อของวัตถุดิบ สินค้า ผลของการวิจัยจะเป็นความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มประชากรในเขตกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเมื่อสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเช่น สภาวะเศรษฐกิจ อัตราแลกเปลี่ยนเงิน ฯลฯ อาจส่งผลให้ผลการศึกษามีความคลาดเคลื่อน ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมหรือเก็บตัวอย่างข้อมูลเพิ่มเติมตามการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- จรินทร์ อาสาทรงธรรม. (2560). ความรู้ในมุมมองของนักบริหารรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- นิภา นิรุตติกุล. (2552). ผลของคุณลักษณะของความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่อทัศนคติ ด้านภาพลักษณ์และความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญา สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- มันทนาภรณ์ พิพิธวิทยการ. (2556). โมเดลที่ใช้ในการตรวจสอบปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อและการประเมินพฤติกรรมการซื้อที่เกิดขึ้นจริงที่มีต่อสินค้าอาหารอินทรีย์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 33(2) 60-74.
- รอยบุญ เลหาะวิไลย. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ตราสินค้าความชื่นชอบในตราสินค้าและความภักดีมีตราสินค้ากรณีศึกษาของสถาบันบริการน้ำมันในประเทศไทย. ในวิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). แนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2562 จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Aging-Market_SMETreasure_2018.pdf
- สุรพงษ์ จรัสโรจนกุล. (2550). กลยุทธ์การแข่งขันสำหรับธุรกิจชุมชนกลอาหารแปรรูป. ในวิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Asare, A. K. (2018). The Role of the Supplier in Marketing Innovation and Value Creation. In Doctor of Philosophy Isenberg School of management. Doctor of Philosophy Isenberg School of management.
- Ortega, P. et al. . (2018). Organization New Jersey. New Jersey: Prentice-Hall.
- Paul, O. et al. (2012). Does planning matter : Relations between planning and success in small lenterprises in Ireland and Germany in proceeding of the 42 th world conference international council for small business Sanfrancisco. Sanfrancisco: McGraw-Hill.
- Russell, D. W. . (2009). Perceived benefits following sport injury: A qualitative examination of their antecedents and underlying mechanisms. Journal of Applied Sport Psychology, 23(2), 142-158.

แนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี*
MANAGEMENT GUIDELINES FOR ORGANIC DAIRY FARM ENTREPRENEURS
ACCORDING TO THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY IN MAUK
LEK DISTRICT, SARABURI PROVINCE

อนันต์ สายพันธ์

Anan Saipan

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: anan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ 2) แนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ และ 4) พัฒนาแนวทางการสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษจำนวน 30 รายและหน่วยงานราชการที่ดูแลเกษตรกรจำนวน 3 รายโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า 1) ขนาดของฟาร์มขึ้นกับพื้นที่ที่มีและจำนวนโคนมเป็นสัดส่วนขึ้นกับจำนวนพื้นที่และแรงงานที่มีโดยส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงอยู่ระหว่าง 20 - 100 ตัว โดยใช้พื้นที่ 20-120 ไร่ มีการใช้แรงงานในครัวเรือนและจ้างแรงงานโดยใช้แรงงานทั้งหมดไม่เกิน 10 คน ใช้ทุนในการดำเนินกิจการส่วนใหญ่ใช้โดยเฉลี่ยประมาณ 100,000 - 200,000 บาท ผลิตน้ำนมดิบเพื่อจำหน่ายส่งศูนย์รับน้ำนมดิบ ประกอบกิจการมาแล้วประมาณ 30 ปี 2) การบริหารจัดการที่ดีมีความสำคัญมากเนื่องจากธุรกิจนี้มีต้นทุนค่อนข้างสูง ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรภายในและภายนอกองค์กร 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการ คือ ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านเทคโนโลยี ด้านข้อมูลข่าวสารและวิเคราะห์ด้านข้อมูลข่าวสาร 4) เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีกำไรจากธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษอยู่ในระดับปานกลางถึงมากและไม่ต้องการขยายกิจการเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผลผลิต

* Received 30 May 2021; Revised 15 October 2021; Accepted 18 October 2021

ที่ได้รับถึงผลกำไรที่ตัวยังไม่สามารถสะท้อนถึงผลสำเร็จของการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบธุรกิจได้

คำสำคัญ: การบริหาร, ฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the organic dairy farm business 2) study the management guidelines of organic dairy farm entrepreneurs according to the Sufficiency Economy Philosophy 3) study factors affecting the management of organic dairy farm entrepreneurs And 4) develop a method for the success of the management of organic dairy farming entrepreneurs, as qualitative research, collecting data from organic dairy farming business operators and government agencies take care of 3 farmers by using in-depth interviews. The results of the study revealed that 1) The size of the farm depended on the area available and the number of dairy cows was proportional to the number of areas and available workers. Most of them prefer to raise between 20 - 100 cows, using an area for raising between 20 - 120 rai. Labor use was in their households and laborers employed in raising dairy cattle, were not more than 10 people, the capital used for the majority of their operations, on average. 100,000 - 200,000 baht. Most operations Produced raw milk and sold it to the raw milk center It in business for about 30 years. 2) Good management is very important because the business had a relatively high cost. Therefore, a good careful resource management process should be given to both internal and external factors. 3) 5 factors were affecting the management: personnel, finance, technology, information, and careful analysis of information. 4) Since most operators have moderate to large profits from organic dairy farming business and do not want to expand their businesses when comparing the amount of production and profits that have not yet been able to reflect the success of the adoption of a sufficiency economy approach. only to be used in business

Keywords: Management, Organic Dairy, Principle of Sufficiency Economy

บทนำ

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (ปี 2550 - 2554) เน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สนับสนุน

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิต โดยพิจารณาตลอดโซ่การผลิต รวมทั้งการผลิตสินค้าเกษตรที่ผลตอบแทนสูงกว่าเดิม สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้สำหรับแผนพัฒนาฯ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดวิสัยทัศน์ทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขเพื่อนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศกำหนดเป้าหมายเป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมโดยเป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติการค้าและบริการ (Trading and Service Nation) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์อีกทั้งเกษตรปลอดภัยเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ที่มีนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ถือเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะ 5 ปีแรก (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) และนโยบายรัฐบาลภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” ครอบคลุมการพัฒนาภาคการเกษตร ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร การเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน และการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ ผ่านกลไกขับเคลื่อนในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และหน่วยปฏิบัติ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2560 - 2569 เป็นแนวทางขับเคลื่อนพัฒนาอุตสาหกรรมโคนมไทยทั้งระบบ ตามนโยบายรัฐบาล ซึ่งยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม ดังกล่าวมุ่งสร้างความเข้มแข็งในองค์กรโคนมและบูรณาการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศ พร้อมพัฒนาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรโดยมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมนมไทยให้ยั่งยืน เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้น้ำนมที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ภายใน 10 ปีข้างหน้า ยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นม จะช่วยพัฒนาองค์กรโคนมให้สามารถบริหารงานมีกำไร และจำนวนสมาชิกใช้บริการองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ฟาร์มโคนมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้ผลผลิตน้ำนมดิบต่อตัวต่อวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี และมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี อีกทั้งยังคาดว่าคุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์มโคนมทั่วประเทศจะผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี อัตราการ

บริโภคนมพร้อมดื่มภายในประเทศจะเพิ่มขึ้นจาก 17.24 ลิตร/คน/ปี เป็น 25.54 ลิตร/คน/ปี/หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี และมีเป้าหมายผลักดันมูลค่าส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมดเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี จากปีที่ผ่านมา มีมูลค่าส่งออกรวม 7,137 ล้านบาท (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

โดยในปัจจุบันผู้บริโภคยุคใหม่ได้แก่ผู้สูงวัย เด็ก นักศึกษา ผู้รักสุขภาพ ให้ความสนใจอาหารปลอดภัยเป็นจำนวนมาก จึงทำให้สินค้าเกษตรปลอดภัยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันสินค้าเกษตรปลอดภัยเป็นสินค้าที่ขยายกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป ซึ่งอาหารปลอดภัยนั้นดีต่อสุขภาพ มีรสชาติเป็นธรรมชาติไม่มีสารเคมีตกค้างคุณภาพสูงกว่าสินค้าอาหารปกติและราคาก็สูงกว่าด้วย ปราศจาก GMOs และสามารถป้องกันการเกิดภูมิแพ้ได้ ปัจจุบันกลุ่มผู้บริโภคเริ่มหันมาสนใจนมอินทรีย์กันมากขึ้น ข้อมูลการสำรวจตลาดน้ำนมอินทรีย์ (Organic Milk) ของกรมปศุสัตว์และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ตลาดในประเทศมีความต้องการน้ำนมอินทรีย์วันละ 3 ตัน ในขณะที่ผลิตได้เพียงวันละ 700 กก.เท่านั้น เหตุผลที่กลุ่มผู้บริโภคในไทยมีความต้องการดื่มน้ำนมโคอินทรีย์มากขึ้น เพราะในน้ำนมโคอินทรีย์ มีโอเมก้า 3 ชนิดเดียวกับที่มีอยู่ในปลาทะเล มีกรดไขมันดี (CLA) และมีสารต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidant) จากกระแสตอบรับจากผู้บริโภคที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องนี้เอง ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสนใจที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงโคนมเป็นระบบโคนมปลอดภัย โดยทั่วไปผลิตภัณฑ์นมปลอดภัย เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากพื้นฐานอันแท้จริงของธรรมชาติ เกื้อหนุนต่อระบบนิเวศ โดยไม่มีการปนเปื้อนของสารสังเคราะห์ใด ๆ ในทุกขั้นตอนการผลิต น้ำนมปลอดภัยก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นในกระบวนการผลิตน้ำนมปลอดภัยต้องเริ่มจากฟาร์มโคนมปลอดภัยนั่นเอง ธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดภัยในประเทศไทยยังมีโอกาสเติบโตอีกมาก หากสามารถเริ่มต้นธุรกิจดังกล่าวอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน จะช่วยให้กิจการมีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้นในอนาคต (อภิชัย พันธเสน, 2560)

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาภาคการเกษตรให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปของสภาพัฒนาการ ปฎิรูปประเทศ (สปท.) และยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาในระดับโลกขององค์การสหประชาชาติ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดภัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี โดยใช้หลักการวิเคราะห์จากเครื่องมือทางการตลาดที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของธุรกิจ เพื่อให้ทราบ

ศักยภาพหรือข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข โอกาสและอุปสรรคในการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลของคู่แข่งและความต้องการของลูกค้าเพื่อให้ทราบทิศทางการออกแบบการดำเนินงานของธุรกิจ ตลอดจนศึกษากระบวนการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อใช้สำหรับวางแผนการดำเนินงานให้เป็นระบบมากขึ้น และเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อไป เนื่องจากการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษที่มีความซับซ้อนและอยู่ภายใต้ความสับสนของผู้คนทั่วไป ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจอย่างทอ้งแท้ เพื่อสร้างความยั่งยืนและโอกาสในการเติบโตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
4. เพื่อพัฒนาแนวทางความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านทรัพยากรในการดำเนินธุรกิจและการจัดการเชิงกลยุทธ์ทางการตลาด กิจกรรมฟาร์มโคนม และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี จำนวน 30 ราย ผู้อำนวยการหน่วยงานราชการที่ดูแลเกษตรกรผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนม จำนวน 3 ราย วิธีการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ใช้ศึกษาโดยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริโภค ผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษในเขตจังหวัดสระบุรี ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 ถึงเดือน พฤษภาคม 2563

มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน

อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากหลักการแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยทั้งจากนักวิชาการ นักวิจัยชาวไทยและชาวต่างชาติ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participation) และวิธีการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดพื้นที่สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ตามที่ตั้งพื้นที่ตำบล 6 กลุ่ม ได้แก่ ตำบลมวกเหล็ก ตำบลมิตรภาพ ตำบลหนองย่างเสือ ตำบลลำสมพุง ตำบลลำพญากลาง และตำบลซับสนุ่น เลือกตัวอย่างโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

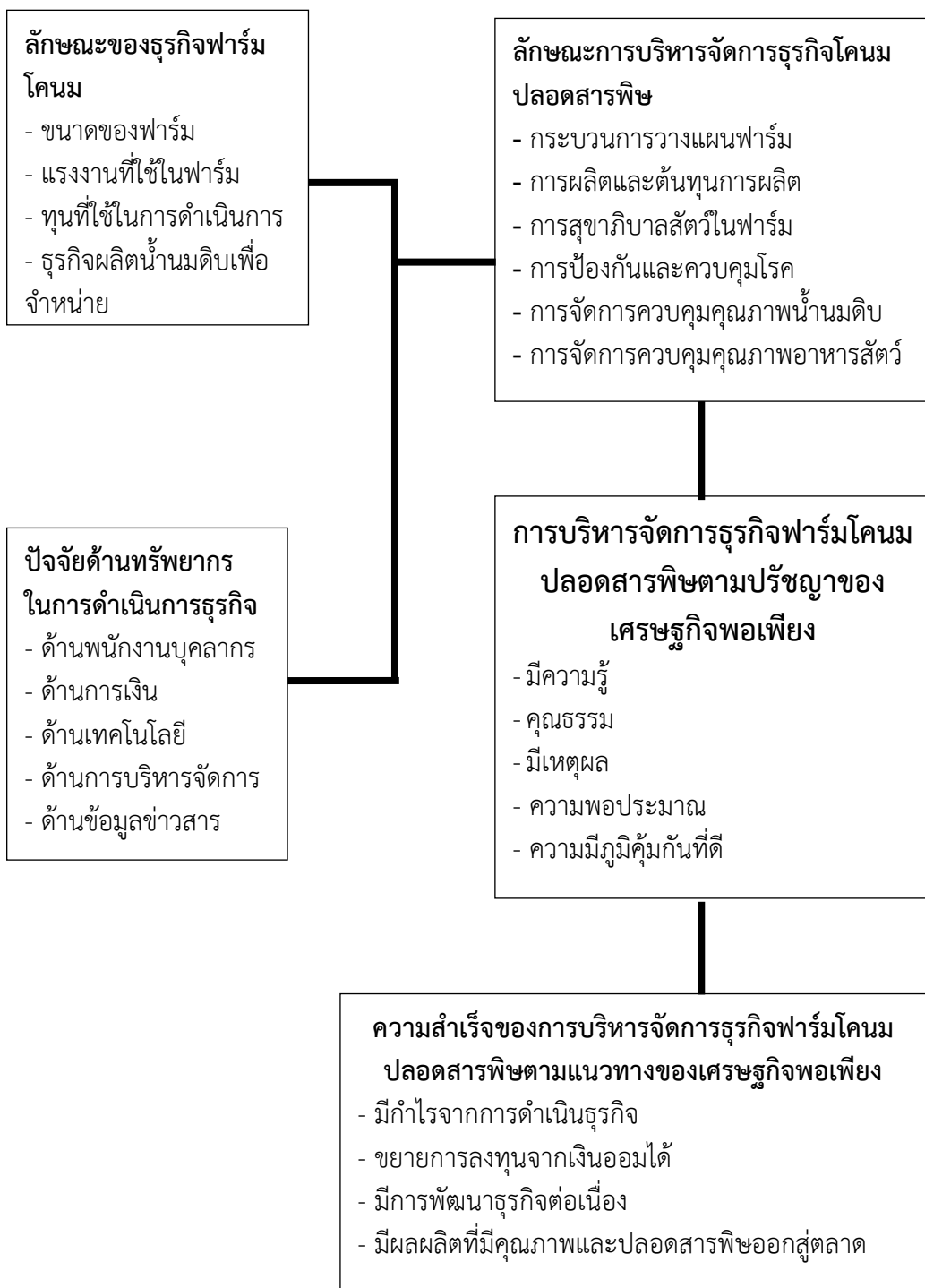
ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผลที่ได้รับจากการดำเนินการวิจัยในขั้นที่ 4 นี้คือ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลระดับการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

ขั้นตอนที่ 5 การนำผลวิจัยมาสร้างกระบวนการบทสนทนาที่ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิจัย มาสร้างรูปแบบแนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี และนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากตัวแทนผู้ประกอบการ ผู้บริหารฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี ที่ประสบความสำเร็จและตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม สอดคล้องหรือขัดแย้งกับข้อมูล ตลอดจนถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้ ด้วย การรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต (

Observer) ทฤษฎี (theory) วิธีการ (Methods) และ ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical material) ที่เข้าซ้อนกัน ซึ่งจะขจัดจุดด้อยหรือความลำเอียงภายในและปัญหาที่เกิดจากการใช้วิธีการอย่างเดียวและการใช้ทฤษฎีเดียวในการศึกษาจากนั้นนำมาสรุปผลและปรับปรุงให้เป็นกระบวนการจัดการบริหารฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรีแล้วนำเสนอข้อมูล การวิจัยที่สมบูรณ์

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ศึกษาธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี สามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

ขนาดของฟาร์ม เรื่องขนาดของฟาร์มที่แตกต่างกันโดยสามารถเลี้ยงได้ตั้งแต่จำนวนไม่เกิน 20 ตัว จนถึงขนาด 150 ตัวขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นกับความสะดวกของผู้ประกอบการเอง ถ้าเลี้ยงจำนวนน้อยผู้ประกอบการหรือเกษตรกรจะสามารถบริหารจัดการดูแลตนเองภายในครอบครัวกันเองได้ แต่ถ้าเลี้ยงจำนวนมากก็เพื่อให้ได้ต้นทุนในการลงทุน

แรงงาน ในส่วนแรงงานนั้นแรงงานคนไทยค่อนข้างเลือกงานความอดทนต่ำ ค่าแรงสูงสำหรับแรงงานต่างด้าวค่าแรงต่ำ หาแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายยาก และควรเป็นแรงงานที่ฝึกประจำที่ฟาร์มเพราะจะดูแลฟาร์มได้สะดวกและกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินก็สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการได้ทันที มีการใช้แรงงานในครัวเรือนเองและจ้างแรงงานโดยใช้แรงงานทั้งหมดในการเลี้ยงโคนมไม่เกิน 10 คน

ผลิตน้ำนมดิบเพื่อจำหน่ายส่งศูนย์รับน้ำนมดิบ มีความเหมาะสมเพราะจะช่วยให้บริหารจัดการน้ำนมดิบได้ดีสะดวกในการจัดการ

ขนาดของฟาร์ม เรื่องขนาดของฟาร์มขึ้นกับพื้นที่ที่มีและจำนวนโคนมเป็นสัดส่วนขึ้นกับจำนวนพื้นที่และแรงงานที่มีโดยส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงอยู่ระหว่าง 20 - 100 ตัว โดยใช้พื้นที่ในการเลี้ยงระหว่าง 20 - 120 ไร่

ทุนในการดำเนินการ ผู้ประกอบการใช้ทุนในการดำเนินกิจการส่วนใหญ่ใช้โดยเฉลี่ยประมาณ 100,000 - 200,000 บาท

เป้าหมายในการดำเนินการ ผู้ประกอบการทั้งหมดผลิตน้ำนมดิบเพื่อจำหน่ายส่งศูนย์รับน้ำนม

ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบกิจการมาแล้วประมาณ 30 ปี

2. ศึกษาการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

การบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษมีความสำคัญมากเนื่องจากธุรกิจนี้มีต้นทุนในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง จึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งกระบวนการการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ น้ำนมดิบ องค์ความรู้ ทักษะความสามารถต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานในการจัดซื้อวัตถุดิบ การใช้วัตถุดิบ การจัดหาวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพ โดยในการจัดซื้อและการจัดหาจะต้องมีกระบวนการเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกวัตถุดิบ และตัดสินใจเลือกผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ในราคาที่ยอมรับได้ และที่สำคัญจะต้องมีระบบที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ของวัตถุดิบ และตัวผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบซึ่งจะเป็นตัวที่ส่งผลทำ

การต้นทุน รวมของโลจิสติกส์ ต่ำลงเพื่อช่วยลดต้นทุนและให้ได้ผลกำไรมากที่สุด

กระบวนการวางแผนฟาร์ม ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะมีการวางแผนเรื่องอาหารและแหล่งน้ำเป็นอย่างดีซึ่งอาหารจะต้องได้รับรองมาตรฐาน GMP อาหารชั้นและอาหารหยาบสามารถจัดหาได้ในท้องถิ่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง แหล่งน้ำอยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม มีการรีดนมวันละ 2 ครั้ง ถ้าวัวป่วยเต้านมอักเสบหลังให้ยาปฏิชีวนะจะหยุดส่งรีดนม 4 - 7 วันและถ้าวัวหลังคลอดจะหยุดส่งรีดนม 4 - 7 วันเช่นกัน

การสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์ม ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะดำเนินการเองเพื่อลดต้นทุนเรื่องค่าใช้จ่าย

การป้องกันและควบคุมโรค ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะดำเนินการเองเนื่องจากเป็นงานที่สามารถดำเนินการควบคู่กับการสุขาภิบาลรักษาความสะอาดของโรงเรือนอยู่แล้ว

ควบคุมคุณภาพน้ำนมดิบ เนื่องจากส่งผลมาจากการควบคุมคุณภาพของอาหารซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำนมดิบเช่นเดียวกันดังนั้นผู้ประกอบการก็จะดำเนินการเองเช่นเดียวกัน

ควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ เนื่องจากผู้ประกอบการมีการวางแผนในการจัดหาวัตถุดิบหรืออาหารสำหรับโคนมเองจึงทำให้การควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์จะถูกดำเนินการควบคู่กับการจัดหาวัตถุดิบนั่นเอง

3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

ด้านพนักงานบุคลากร เนื่องจากแรงงานหายากจึงเน้นใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นแรงงานหลักก่อนเพื่อเป็นการลดต้นทุนด้านค่าจ้างแรงงาน ถ้ามีการจ้างงานก็ต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญหรือรู้งานแล้วเป็นหลักเพื่อลดเวลาในการสอนงานจะได้สามารถใช้งานได้เลย

ด้านการเงิน เงินทุนที่ใช้ในการบริหารจัดการที่เหมาะสมในปัจจุบันควรเป็นเงินทุนจากเงินออม เงินสะสมเพื่อนำมาใช้ในการทำธุรกิจเพื่อลดความเสี่ยงในการขาดทุนและเพิ่มผลกำไรจากการประกอบการเนื่องจากไม่ต้องคิดค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยที่กู้ยืมมาลงทุน

ด้านเทคโนโลยี มีความสำคัญระดับมากเนื่องจากปัจจุบันแรงงานหายากและมีค่าจ้างงานที่สูงการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรมาใช้ในฟาร์มจะช่วยลดเวลาในการทำงานและให้สามารถบริหารจัดการงานต่าง ๆ ภายในฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านการบริหารจัดการ ปัจจุบันการบริหารจัดการการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษมีความน่าสนใจในการลงทุนในระดับปานกลางเนื่องจากต้นทุนในการประกอบการสูงทำให้ราคาน้ำนมดิบมีราคาสูงขึ้นเช่นเดียวกันซึ่งกลุ่มผู้บริโภคยังมีอยู่แค่ในกลุ่มผู้รักสุขภาพจึงจะให้ความสำคัญในการซื้อนมปลอดสารพิษเพื่อบริโภค

ด้านข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสาร มีความสำคัญในการทำธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษระดับปานกลางเนื่องจากการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษเน้นคือการควบคุมสภาพแวดล้อมของฟาร์มให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญเฉพาะสภาวะแวดล้อมภายในฟาร์มของตัวเองเท่านั้นจึงไม่สนใจที่จะเปิดรับข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ

4. พัฒนาแนวทางการความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ แนวทางการความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น

กระบวนการวางแผนฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่ยาก มีความยุ่งยาก เพราะต้องใช้ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงพอสมควร ซึ่งผู้ประกอบการหรือเกษตรกรต้องมีความตั้งใจจริงและเรียนรู้ถึงแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะนำไปใช้ให้เกิดผลได้อย่างยั่งยืน

การผลิตและต้นทุนการผลิตนั้นจะสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนได้เป็นอย่างดีเพราะต้องใช้วัตถุดิบที่เราผลิตเองหรือวัตถุดิบที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและที่สำคัญต้องมีคุณภาพและปลอดภัย การสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์มประสิทธิภาพดีและคุณภาพดี เนื่องจากการสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะทำให้โคนมมีคุณภาพที่ดีเนื่องจากเป็นฟาร์มปลอดสารพิษและทำให้ได้น้ำนมที่มีคุณภาพด้วย

การป้องกันและควบคุมโรคฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญจำเป็น และส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพน้ำนมดิบได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพดี การจัดการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ยังจำเป็นต้องดำเนินการแต่จะช่วยลดต้นทุนได้และทำให้อาหารสัตว์มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นสุดท้ายแล้วส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการด้วยต้นทุนต่ำและส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

เรื่องขนาดของฟาร์มที่แตกต่างกันโดยสามารถเลี้ยงได้ตั้งแต่จำนวนไม่เกิน 20 ตัว จนถึงขนาด 150 ตัวขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นกับความสะดวกของผู้ประกอบการเอง ถ้าเลี้ยงจำนวนน้อยผู้ประกอบการหรือเกษตรกรก็จะสามารถบริหารจัดการดูแลกันเองภายในครอบครัวกันเองได้ แต่ถ้าเลี้ยงจำนวนมากก็เพื่อให้ได้คุ้มทุนในการลงทุนนั่นเองและโดยที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่นิยมดำเนินการขึ้นกับพื้นที่ที่มีและจำนวนโคนมเป็นสัดส่วนขึ้นกับจำนวนพื้นที่และแรงงานที่มีโดยส่วนใหญ่จะนิยมเลี้ยงอยู่ระหว่าง 20-100 ตัว โดยใช้พื้นที่ในการเลี้ยงระหว่าง 20 - 120 ไร่

แรงงานในส่วนแรงงานนั้นแรงงานคนไทยค่อยข้างเลือกงานความอดทนต่ำค่าแรงสูงสำหรับแรงงานต่างด้าวค่าแรงต่ำ หาแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายยาก และควรเป็นแรงงานที่ปักประจำที่ฟาร์มเพราะจะส่วนดูแลฟาร์มได้สะดวกและกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินก็สามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการได้ทันที จะมีทั้งการใช้แรงงานในครัวเรือนเองและจ้างแรงงานโดยใช้แรงงานทั้งหมดในการเลี้ยงโคนมไม่เกิน 10 คน ผลิตน้ำนมดิบเพื่อจำหน่ายส่งศูนย์รับน้ำนมดิบมีความเหมาะสมเพราะจะช่วยให้บริหารจัดการน้ำนมดิบได้ดีสะดวกในการจัดการโดยผู้ประกอบการหรือเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบกิจการมาแล้วประมาณ 30 ปี ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชาญ ตรีพันธ์ ได้ทำการศึกษาถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ คือขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนม โดยที่ เกษตรกรมีสถานภาพทางด้านอายุเฉลี่ย คือ 31 - 50 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือนมี 3 - 5 คน แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เป็นแรงงานภายในครอบครัว มีพื้นที่ถือครองประมาณ 3 - 5 ไร่และมีพื้นที่ในการทำแปลงหญ้าเฉลี่ยครัวเรือนละ 2 ไร่และ (วิชาญ ตรีพันธ์, 2550) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักชิณา สัตย์ชาพงษ์ ได้ศึกษาต้นทุนและกำไรจากการผลิตน้ำนมดิบของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดลพบุรี พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีค่าเฉลี่ยต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบกิโลกรัมละ 13.97 บาท โดยมีค่าต้นทุนที่เกิดจากค่าอาหารสัตว์มากที่สุด คือ กิโลกรัมละ 7.35 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 52.61 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด พบว่า ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพการจัดการฝูงโคนมในภาพรวม ใกล้เคียงกับค่ามาตรฐานมากที่สุด ซึ่งพิจารณาจากรายการที่สำคัญและมีผลต่อกำไรของฟาร์มคือค่าเฉลี่ยจำนวนวันผสมติดหลังคลอดและค่าเฉลี่ยจำนวนวันรีดนม รองลงมา คือ ฟาร์มขนาดกลางและฟาร์มโคนมขนาดเล็ก ซึ่งส่งผลให้ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพการทำธุรกิจฟาร์มโคนมมากที่สุด และ (รักชิณา สัตย์ชาพงษ์, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวัฒน์ แพงแสน ได้ทำการศึกษาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์ อินทรีย์ในอ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกร ผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปส่วนใหญ่มีอายุ 31 - 50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด และประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.7 ปี ส่วนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญามากที่สุด ประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.6 ปี 2) การจัดการการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีความคล้ายคลึงกัน ยกเว้นขนาดพื้นที่ฟาร์ม โดยเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไปมีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.64 ไร่ (1 ไร่ เท่ากับ 1,600 ตารางเมตร) และเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 11 ไร่ 3) การจัดการฟาร์มโคนมตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า การจัดการด้านแหล่งที่มาของสัตว์และการจัดการฟาร์มมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และ 4) ปัญหาการ

จัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไป ได้แก่ อาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์ สุขภาพสัตว์ การบริหารจัดการและราคาน้ำนมดิบ (จิรวัดน์ แพงแสน, 2560)

การบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ มีความสำคัญมาก เนื่องจากธุรกิจนี้มีต้นทุนในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง จึงควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งกระบวนการการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ น้ำนมดิบ องค์ความรู้ ทักษะความสามารถต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานในการจัดซื้อวัตถุดิบ การใช้วัตถุดิบ การจัดหาวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพ โดยในการจัดซื้อและการจัดหาจะต้องมีกระบวนการเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกวัตถุดิบ และตัดสินใจเลือกผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ในราคาที่ยอมรับได้ และที่สำคัญจะต้องมีระบบที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ของวัตถุดิบ และตัวผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบซึ่งจะเป็นตัวที่ส่งผลต่อการต้นทุนรวมของโลจิสติกส์ต่ำลงเพื่อช่วยลดต้นทุนและให้ได้ผลกำไรมากที่สุด และผู้ประกอบการ ให้ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ กระบวนการวางแผนฟาร์ม ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะมีการวางแผนเรื่องอาหารและแหล่งน้ำเป็นอย่างดีซึ่งอาหารจะต้องได้รับรองมาตรฐาน GMP อาหารชั้นและอาหารหยาบสามารถจัดหาได้ในท้องถิ่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง แหล่งน้ำอยู่ห่างไกลจากโรงงานอุตสาหกรรม มีการรีดนมวันละ 2 ครั้ง ถ้าวัวป่วยเต้านมอักเสบหลังให้ยาปฏิชีวนะจะหยุดส่งรีดนม 4 - 7 วันและถ้าวัวหลังคลอดจะหยุดส่งรีดนม 4 - 7 วันเช่นกัน การสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์มส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะดำเนินการเองเพื่อลดต้นทุนเรื่องค่าใช้จ่าย การป้องกันและควบคุมโรคส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะดำเนินการเอง เนื่องจากเป็นงานที่สามารถดำเนินการควบคู่กับการสุขาภิบาลรักษาความสะอาดของโรงเรือนอยู่แล้ว ในส่วนการควบคุมคุณภาพน้ำนมดิบเนื่องจากส่งผลมาจากการควบคุมคุณภาพของอาหารซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของน้ำนมดิบเช่นเดียวกันดังนั้นผู้ประกอบการก็จะดำเนินการเองเช่นเดียวกัน สำหรับการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์นั้น เนื่องจากผู้ประกอบการมีการวางแผนในการจัดหาวัตถุดิบ หรืออาหารสำหรับโคนมเองจึงทำให้การควบคุมคุณภาพของอาหารสัตว์จะถูกดำเนินการควบคู่กับการจัดหาวัตถุดิบนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวัดน์ แพงแสน ได้ทำการศึกษาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีความคล้ายคลึงกัน ยกเว้นขนาดพื้นที่ฟาร์ม โดยเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไปมีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.64 ไร่ (1 ไร่ เท่ากับ 1,600 ตารางเมตร) และเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 11 ไร่ การจัดการฟาร์มโคนมตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า การจัดการด้านแหล่งที่มาของสัตว์และการจัดการฟาร์มมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด และปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงทั่วไป ได้แก่ อาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์ สุขภาพสัตว์ การบริหารจัดการและราคาน้ำนมดิบ (จิรวัดน์ แพงแสน, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ชนากานต์ ลิขิตทวีโชค วิจัยเรื่อง การเลี้ยงโคนมอินทรีย์ พบว่า ต้นทุนในการทำฟาร์มโคนมอินทรีย์โดยมีแม่โคนม จำนวน 10 ตัว เป็นเงิน 639,500 บาท ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าต้นทุนในการทำฟาร์มโคนมทั่วไป 522,902 บาท ในจำนวนโคที่เท่ากัน การเลี้ยงโคนมอินทรีย์ส่วนใหญ่มีปริมาณการใช้อาหารข้น อยู่ในระดับ 3.6 – 8.2 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน ในขณะที่การเลี้ยงโคนมแบบทั่วไป มีปริมาณการใช้อาหารข้น อยู่ในระดับ มากกว่า 8.2 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน และพบว่า ค่าเฉลี่ยองค์ประกอบน้ำนมของโคนมทั้ง 2 กลุ่ม ระหว่างรูปแบบการเลี้ยงโคนมอินทรีย์และรูปแบบ การเลี้ยงโคนมทั่วไป มีเปอร์เซ็นต์ไขมันนม 4.03 และ 3.99 ตามลำดับ เปอร์เซ็นต์ของแข็งไม่รวมไขมัน 8.74 และ 8.66 ตามลำดับ เปอร์เซ็นต์โปรตีน 3.28 และ 3.33 ตามลำดับ และเปอร์เซ็นต์แลคโตส 4.30 และ 4.84 ตามลำดับ นอกจากนี้ปริมาณเซลล์เม็ดเลือดขาวในน้ำนมโคนมอินทรีย์มีค่า 208,000 เซลล์ต่อมิลลิตร ซึ่งมีปริมาณเซลล์เม็ดเลือดขาวต่ำกว่าการเลี้ยงโคนมแบบทั่วไปคือ 213,000 เซลล์ต่อมิลลิตร ส่วนราคาน้ำนมดิบ ของโคนมที่มีรูปแบบเลี้ยงโคนมอินทรีย์ราคา 24 บาท ซึ่งมีความสูงกว่ารูปแบบการเลี้ยงโคนมทั่วไปราคา 18 บาท นอกจากนี้การเลี้ยงโคนมแบบอินทรีย์ยังส่งเสริมสุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ และส่งผลดีต่อสุขภาพผู้บริโภคของประชาชนเพิ่มขึ้น (ชนากานต์ ลิขิตทวีโชค, 2560) น

ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษควรให้ความสำคัญกับด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านพนักงานบุคลากร เนื่องจากแรงงานหายากจึงเน้นใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นแรงงานหลักก่อนเพื่อเป็นการลดต้นทุนด้านค่าจ้างแรงงาน ถ้ามีการจ้างงานก็ต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญหรือรู้งานแล้วเป็นหลักเพื่อลดเวลาในการสอนงานจะสามารถใช้งานได้เลย

ด้านการเงิน ทุนที่ใช้ในการบริหารจัดการที่เหมาะสมในปัจจุบันควรเป็นเงินทุนจากเงินออม เงินสะสมเพื่อนำมาใช้ในการทำธุรกิจเพื่อลดความเสี่ยงในการขาดทุนและเพิ่มผลกำไรจากการประกอบการเนื่องจากไม่ต้องคิดค่าใช้จ่ายจากดอกเบี้ยที่กู้ยืมมาลงทุน

ด้านเทคโนโลยี มีความสำคัญระดับมากเนื่องจากปัจจุบันแรงงานหายากและมีค่าจ้างงานที่สูงการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรมาใช้ในฟาร์มจะช่วยลดเวลาในการทำงานและให้สามารถบริหารจัดการงานต่าง ๆ ภายในฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านการบริหารจัดการ ปัจจุบันการบริหารจัดการการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษมีความน่าสนใจในการลงทุนในระดับปานกลาง เนื่องจากต้นทุนในการประกอบการสูงทำให้ราคาน้ำนมดิบมีราคาสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคยังมีอยู่แค่ในกลุ่มผู้รักสุขภาพจึงจะให้ความสำคัญในการซื้อนมปลอดสารพิษเพื่อบริโภค

ด้านข้อมูลข่าวสาร มีความสำคัญในการทำธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษระดับปานกลางเนื่องจากการทำฟาร์มโคนมปลอดสารพิษเน้นคือการควบคุมสภาวะแวดล้อมของฟาร์มให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนม พยงค์มิม วิจัยเรื่อง

การศึกษาการเพิ่มผลผลิตของฟาร์มโคนม กรณีการจัดสัดส่วนโคนมในฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม จังหวัดพะเยา ผลการศึกษา พบว่า ในการเพิ่มผลผลิตของฟาร์มโคนม กรณีการจัดสัดส่วนโคนมในฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม จังหวัดพะเยา มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ การเพิ่มผลผลิตน้ำนมดิบในฟาร์มโคนมสามารถเพิ่มได้โดยการจัดสัดส่วนโคนมที่เหมาะสม เกษตรกรมีส่วนโคนมในฝูงใกล้เคียงฝูงมาตรฐาน และมีอัตราการเพิ่มผลผลิตตามเกณฑ์เงื่อนไขที่กำหนด เจ้าของฟาร์มมีส่วนสำคัญในการเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ยในฟาร์ม และมุ่งให้ความสำคัญของการจัดการฟาร์มในส่วนของการ พันธุ์โคนม/การผสมพันธุ์ การจัดการด้านอาหารสัตว์ การจัดการเลี้ยงดูในระยะต่าง ๆ โรคและการสุขาภิบาลในฟาร์มและการจัดสัดส่วนโคนม ตามลำดับ (พนม พยงค์ยัม, 2558) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ เรืองรักษ์ วิจัยเรื่องแผนธุรกิจฟาร์มเกษตรอินทรีย์ พบว่า ปัจจุบันแนวโน้มการเติบโตของตลาดอาหารเพื่อสุขภาพได้เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากคนส่วนใหญ่เริ่มให้ความสนใจกับการดูแลสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การรับประทานผักผลไม้ที่ปลอดภัยจากพิษ จึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่กำลังได้รับความนิยม เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่เชื่อว่าสุขภาพที่ดีเริ่มต้นจากการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ สะอาด และปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่รับรู้โดยทั่วกันว่าเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านราคา ปริมาณ ช่องทางการจัดจำหน่ายและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการผลิต จึงยังทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าเกษตรประเภทนี้ได้ยาก (จุฑารัตน์ เรืองรักษ์, 2559)

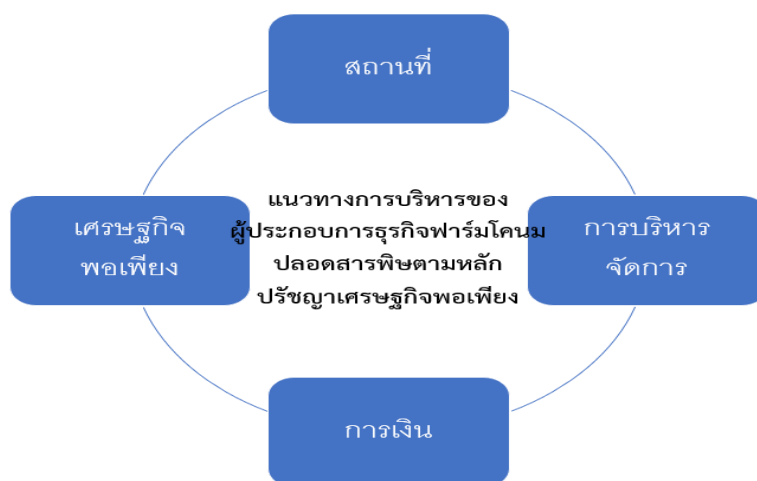
พัฒนาแนวทางการความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ แนวทางการความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่่ง่าย มีความยุ่งยาก เพราะต้องใช้ความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงพอสมควรซึ่งผู้ประกอบการหรือเกษตรกรต้องมีความตั้งใจจริงและเรียนรู้ถึงแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้ให้เกิดผลได้อย่างยั่งยืน ในส่วนการผลิตและต้นทุนการผลิตนั้นจะสามารถลดค่าใช้จ่ายด้านต้นทุนได้เป็นอย่างดี เพราะต้องใช้วัตถุดิบที่เรามผลิตเองหรือวัตถุดิบที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและที่สำคัญต้องมีคุณภาพและปลอดภัย การสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์มประสิทธิภาพดีและคุณภาพดี เนื่องจากการสุขาภิบาลสัตว์ในฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะทำให้โคนมมีคุณภาพที่ดีเนื่องจากเป็นฟาร์มปลอดสารพิษและทำให้ได้น้ำนมที่ดีมีคุณภาพด้วย การป้องกันและควบคุมโรคฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญจำเป็น และส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพน้ำนมดิบได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพดี การจัดการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ ยังจำเป็นต้องดำเนินการแต่จะช่วยลดต้นทุนได้และทำให้อาหารสัตว์มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นสุดท้ายแล้วส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการด้วยต้นทุนต่ำและส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช ทองโอภาส

ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการการผลิตข้าวปลอดภัยของจังหวัดอ่างทอง ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ การที่จังหวัดไม่ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวปลอดภัยโดยยึดถือทางสายกลางที่สอดคล้องกับความสามารถของเกษตรกร 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือจังหวัดควรส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวปลอดภัยโดยยึดถือทางสายกลางที่สอดคล้องกับความสามารถของเกษตรกร และ 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการการผลิตข้าวปลอดภัยของจังหวัดอ่างทองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์การดำเนินที่ตอบสนองต่อทางสายกลาง (ธวัช ทองโอภาส, 2562) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Forbes SB. ได้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับมาตรการที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบอินทรีย์เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อมบริเวณอ่างเก็บน้ำและลดความยากจนของเกษตรกร (Forbes SB., 2005)

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดภัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี มีดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการบริหารของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดภัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านสถานที่ ทำเลที่ตั้งโครงการ การกำหนดสถานที่ในการทำฟาร์มโคนม ควรเลือกสถานที่ตั้งที่ทำให้โครงการเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความสะดวกในการขนส่งน้ำนมดิบไปขายยังสหกรณ์โคนม

ด้านการบริหารจัดการ เป็นการศึกษาถึงโครงสร้างขององค์กร การจัดการ หน้าที่ความรับผิดชอบ ของบุคลากรเพื่อการบริหารองค์กรให้มีความเหมาะสมและสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการธุรกิจฟาร์มโคนมให้มีความมั่นคง สามารถเติบโตขึ้นได้ในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจต้องอาศัยการวางแผน การสรรหาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร เพื่อผลักดันให้องค์กรเกิดผลสำเร็จ รูปแบบการดำเนินธุรกิจฟาร์มโคนมเป็นแบบธุรกิจครอบครัว เป็นกิจการเจ้าของคนเดียว ลักษณะธุรกิจเป็นประเภทการผลิต โครงสร้างจึงไม่มีความซับซ้อน เป็นโครงสร้างที่แบ่งตามความรับผิดชอบ การจัดการองค์กรเป็นขั้นตอนการจัดการก่อนการดำเนินงานจริงจะต้องควบคุมดูแล

ด้านการเงิน ธุรกิจฟาร์มโคนม เป็นธุรกิจเจ้าของคนเดียว ผลการศึกษาจะมุ่งเน้นถึงผลตอบแทน ทางการเงินกำไรขาดทุนทั้งหมดเป็นของเจ้าของกิจการ หากธุรกิจมีปัญหาทางการเงิน เจ้าของกิจการรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ความพยายามที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายที่ตรงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่มีการบิดเบือนในปัจจุบันจึงยังมีความจำเป็นเพิ่มมากขึ้น การที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้มีโครงการหนึ่ง คือ โครงการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะส่วนหนึ่งของภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมที่มีความเห็นว่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรจะเป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศและเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อความผาสุกของสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) การบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษใน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี ตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พบว่า ผู้ประกอบการหรือเกษตรกรยังมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงดีเท่าที่ควรหรือยังไม่สามารถนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษอาจเนื่องจากการประกอบธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษจะต้องใช้ความปราณีสูง และต้องใช้ต้นทุนสูงอีกทั้งแรงงานมีจำนวนจำกัดทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการหรือนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้ในธุรกิจฟาร์มโคนมปลอดสารพิษได้อย่างครบวงจร ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมหรือให้ความรู้เพิ่มเติมรวมทั้งอาจมีต้นแบบให้ผู้ประกอบการหรือเกษตรกรได้ศึกษาหรือทดลองปฏิบัติเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้ก่อนตัดสินใจนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับตนเองต่อไป 2) ควรส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตโคนมอินทรีย์และมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาฟาร์มของตนเองให้มีความพร้อมและสอดคล้องกับมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ การส่งเสริมการผลิตโคนมอินทรีย์แต่ละพื้นที่ควรสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของ

เกษตรกรเป็นหลัก ควรส่งเสริมให้มีการผลิตพันธุ์โคนมอินทรีย์รวมถึงอาหารหยาบอินทรีย์และอาหารข้นอินทรีย์จำหน่ายอย่างแพร่หลายและเพียงพอต่อความต้องการ ควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้เลี้ยงโคนมกับผู้ผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์อินทรีย์ เช่น หญ้าอินทรีย์ ฟางข้าวอินทรีย์ มันสำปะหลังอินทรีย์ ควรมีการวิจัยเชิงบูรณาการเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและยาแผนโบราณในการรักษาโรคในโคนมเพิ่มขึ้นและส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้รวมทั้งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระยะปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่ระบบปศุสัตว์อินทรีย์อย่างเหมาะสมและบูรณาการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขนาดพื้นที่ภายในและภายนอกโรงเรือนที่เหมาะสมกับโคนมอินทรีย์โดยดึงเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม การทบทวนมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ครั้งถัดไป ควรมีผู้เกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อมและตัวแทนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจากทุกพื้นที่เข้าร่วมเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่สามารถปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและเตรียมพร้อม รองรับการผลิตและการค้าในอนาคต 3) มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์มีรายละเอียดปฏิบัติย่อยจำนวนมาก ผู้ประกอบการหรือเกษตรกรบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ตามมาตรฐานและการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ ทั้งยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการป้องกันและรักษาโรคสัตว์และขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและการจัดการของเสียในฟาร์มอย่างถูกต้อง ขณะที่บางส่วนขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดเก็บบันทึกข้อมูล และไม่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดเตรียมเอกสารเพื่อยื่นขอรับรองฟาร์มมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ควรจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตโคนมอินทรีย์และมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ และจัดทำเอกสารเกี่ยวกับการผลิตโคนมอินทรีย์แจกจ่ายให้กับเกษตรกร มีการส่งเสริมการศึกษาดูงานฟาร์มโคนมอินทรีย์ต้นแบบหรือเกษตรกรตัวอย่างที่ทำสำเร็จแล้วและมีแหล่งผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ อินทรีย์จำหน่ายเพียงพอต่อความต้องการและมีแหล่งรับซื้อน้ำนมดิบอินทรีย์ในพื้นที่ และอยากให้มีการส่งเสริมการผลิตโคนมอินทรีย์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). แผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2560 – 2579. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤษภาคม 2563 จาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moac-thailand-4-0/
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). รายงานผลการปฏิบัติงานองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย 2560. เรียกใช้เมื่อ 22 พฤษภาคม 2563 จาก https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/moac-thailand-4-0/
- จิรวัดน์ แพงแสน. (2560). การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์

- เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- จุฑารัตน์ เรืองรักษ์. (2559). แผนธุรกิจฟาร์มเกษตรอินทรีย์ Green Mix Organic Farm.
ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนากานต์ ลิขิตทวีโชค. (2560). การเลี้ยงโคนมอินทรีย์เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต. ใน รายงาน
วิจัยภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธวัช ทองโอภาส. (2562). การบริหารจัดการการผลิตข้าวปลอดสารพิษของจังหวัดอ่างทองตาม
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- พนม พยนต์ยิ้ม. (2558). การศึกษาการเพิ่มผลผลิตของฟาร์มโคนม กรณีการจัดสัดส่วนโคนมใน
ฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมจังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์สัตวศาสตร์
คณะเกษตรศาสตร์. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- รักษิณา สัตย์ชาพงษ์. (2553). ต้นทุนและกำไรจากการผลิตน้ำมันดิบของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม
ในจังหวัดลพบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิชาญ ตรีพันธ์. (2550). ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ตำบล
หนองโพ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชัย พันธเสน. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระมหากรุณาธิคุณของใน
หลวงรัชกาลที่ 9. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Forbes SB. (2005). Hope: An Essential Human Need in The Elderly. *Journal of
Gerontological Nursing*, 20(6), 5-10.

แนวทางการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่: ข้อเสนอโครงร่าง*
GUIDELINES FOR ALIGNING THAI EDUCATION TO LABOR MARKET
NEEDS FOR THE NEW ECONOMY: A FRAMEWORK PROPOSAL

ณรงค์ เกียรติคุณวงศ์

Narong Kiettikunwong

เพ็ญณี แรอรท

Pennee Narot

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

E-mail: naroki@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ของประเทศหรือเขตปกครองที่ประสบความสำเร็จว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร 2) พัฒนาโครงร่างการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะรูปแบบและวิธีวิทยาสำหรับการดำเนินการศึกษาในระยะต่อ ๆ ไปสำหรับการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ จากการทบทวนงานวิจัยและการสังเคราะห์กรณีศึกษา ประกอบการพิจารณาสถานการณ์การศึกษาและการผลิตกำลังคนของประเทศไทยที่ยังไม่สอดคล้องกับความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตที่จะขับเคลื่อนให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง และขึ้นไปสู่กลุ่มประเทศพัฒนาระดับต้นของประเทศในเอเชียจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ ทำให้เห็นว่าแนวทางการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ควรแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) การจัดทำแบบจำลองเชิงระบบการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน 2) การประเมินความต้องการทักษะในอนาคตและการวางแผนการศึกษาและหลักสูตรของชาติตามแนวโน้มตลาดแรงงาน และการระบุมาตรฐานอาชีพ

* Received 30 May 2021; Revised 14 October 2021; Accepted 19 October 2021

ของตลาดแรงงานในอนาคต และ 3) การประเมินผลและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบจำลองให้มีพลวัตกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ โดยจุดเน้นของบทความนี้อยู่ที่ระยะที่ 1 และการปรับการศึกษาไทยต้องมีพลวัต ต่อเนื่อง อาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ สังคม และผู้ประกอบการ ที่ต้องร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: ประเทศไทย 4.0, การศึกษาไทย, เศรษฐกิจใหม่, กระบวนการพัฒนา, ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study how education and labor market for the new economy of successful countries or regions are aligned, 2) develop a Thai education and labor market for the new economy alignment framework, and 3) formulate recommendations and methods for conducting future studies to align Thai education and the labor market for the economy. Based on review of research and synthesis of case studies, it was found that the current situation of education and manpower in Thailand is inconsistent with Thailand's future development expectations: driving Thailand beyond the middle-income trap and become among top developed countries in ASEAN. It is necessary to re-align Thai education to meet the labor market needs for the new economy. The guidelines for aligning Thai education to be in line with the needs of the labor market for the new economy should be divided into three phases: 1) development of a systematic model for aligning Thai education to be in line with the needs of the labor market for a new economy, 2) assessment of future skills needs and development of the framework of national education, curriculum and identifying future labor market occupational standards according to the new labor market trends, and 3) evaluation and recommendations to improve the model to dynamically change the labor market for the new economy. The focus of this article is on phase 1. Lastly, the alignment of Thai education requires continuous dynamics through cooperation from government, society and entrepreneurs that must cooperate continuously to become sustainable.

Keywords: Thailand 4.0, Thai Education, New Economy, Development Process, 21st Century Skills

บทนำ

ความท้าทายของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศไทย 4.0 เป็นยุทธศาสตร์หลักภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2580) ที่คาดว่าจะตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ที่จะเกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนโดยที่เส้นทาง (roadmap) ของการพัฒนาประกอบด้วย การเสริมให้ประเทศมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนหลักให้ก้าวไปสู่การแข่งขันและตลาดเสรี จึงจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 และมีความสามารถแบบองค์รวม (holistic) (Maesincee, S., 2016) เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทักษะการเรียนรู้สำหรับประชากรในอนาคตควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ 1) ทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ 2) ความรู้เชิงเทคนิคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และดิจิทัล และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ (Ngourungsi, K. et al., 2017) จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องออกแบบระบบการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ตรงกับความต้องการแรงงานใหม่ของประเทศรวมทั้งเตรียมทักษะที่จำเป็นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่กำลังจะมาถึง ทั้งนี้ เพราะแม้การเลือกงานควรขึ้นอยู่กับทักษะและความสนใจส่วนบุคคลในด้านหนึ่ง แต่แรงงานก็จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงวิธีการเพื่อการเตรียมความพร้อมให้เข้าสู่ตลาดแรงงานจึงเป็นแนวทางใหม่ที่หลายประเทศให้ความสำคัญสำหรับเตรียมแรงงานให้พร้อมต่อตลาดแรงงานในอนาคต โดยแนวทางนี้จะทำให้ตัวเลือกการอาชีพในอนาคตของแต่ละบุคคลและการศึกษามีความชัดเจนตั้งแต่ยังเป็นเยาวชนหรือแม้แต่ผู้ที่กำลังมองหาอาชีพใหม่และต้องการการฝึกอบรมที่เฉพาะเจาะจงภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) (Panthasen, A, 2015)

ขณะเดียวกันการศึกษาของ Rukumnuaykit, P. และ Pholphirul, P. ชี้ว่าผลกระทบของการพัฒนาทุนมนุษย์ต่อการเพิ่มผลิตภาพแรงงานทำให้ทราบว่าเศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพานวัตกรรมเพื่อใช้เป็นเครื่องจักรในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่น้อยมากโดยสังเกตได้จากการที่สัดส่วนของการใช้จ่ายในด้านนวัตกรรมต่อรายได้ประชาชาติของไทยมีอัตราส่วนเพียงร้อยละ 0.23 เท่านั้น (Rukumnuaykit, P. & Pholphirul, P., 2016) ซึ่งเป็นระดับการใช้จ่ายที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่มีอยู่สัดส่วนอยู่ที่ประมาณร้อยละ 1 และน้อยกว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในภูมิภาคที่มีสัดส่วนการใช้จ่ายทางด้านนวัตกรรมสูงถึงร้อยละ 3 - 4 ของรายได้ประชาชาติ แสดงให้เห็นว่าหากขาดการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยทุนทางเทคโนโลยีเป็นหลักแล้วความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยก็จะลดลงเรื่อย ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น การปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Van Noy, M. & Cleary, J., 2017)

บทความนี้มุ่งที่จะนำเสนอแนวทางในการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษานี้จะนำไปสู่การวางแผนด้านการศึกษาเพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลโดยการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนด้านการศึกษาและการพัฒนาแรงงานของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนากำลังคนซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งต่อภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาของในประเทศไทย

ทั้งนี้ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ของประเทศหรือเขตปกครองที่ประสบความสำเร็จว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร 2) พัฒนาโครงสร้างการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ และ 3) จัดทำข้อเสนอแนะรูปแบบและวิธีวิทยาสำหรับการดำเนินการศึกษาในระยะต่อ ๆ ไปสำหรับการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำข้อเสนอแนะระบบการวางแผนการศึกษาที่ยั่งยืนตามความต้องการของตลาดแรงงานและสถานการณ์ของประเทศไทย โดยที่กระบวนการการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ควรแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ 1) การจัดทำแบบจำลองเชิงระบบการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน 2) การประเมินความต้องการทักษะในอนาคตและการวางแผนการศึกษาและหลักสูตรของชาติตามแนวโน้มตลาดแรงงาน และการระบุมาตรฐานอาชีพของตลาดแรงงานในอนาคต และ 3) การประเมินผลและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบจำลองให้มีพลวัตกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่

ซึ่งจุดเน้นของการศึกษานี้อยู่ที่ระยะที่ 1 โดยการศึกษาดำเนินการโดยการสังเคราะห์งานวิจัยและกรณีศึกษา กรณีศึกษาที่ใช้รวบรวมมาจากการจัดการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert meeting) ที่มาจาก ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์ และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการใช้กรณีศึกษามาประกอบการจัดทำแบบจำลองเชิงระบบการปรับการศึกษาไทยเพื่อทำให้การพัฒนาแบบจำลองเชิงระบบนั้นสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงโดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงเชิงประจักษ์ที่ใกล้เคียงกับบริบทของประเทศไทยมากที่สุด

สถานการณ์การศึกษาและการผลิตกำลังคนของประเทศไทย

ประเทศไทยต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้นซึ่งหากประเทศไทยไม่อาจปรับตัวได้อย่างทันทั่วถึงก็อาจก่อให้เกิดโอกาสและความเสี่ยงต่อการไม่สามารถพัฒนาประเทศให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้ (Tantivorawong, A., 2015) ทั้งนี้ การปรับตัวของการผลิตกำลังคนของประเทศไทยภายใต้ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ระยะแรกมีมาตั้งแต่การเปิดประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ที่มีการเปิดเสรีในการเคลื่อนย้ายแรงงาน ในยุคนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งการเตรียมความพร้อมให้แก่กำลังคนของประเทศไทยให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (Jones, C., & Pimdee, P., 2017) ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยต้องเผชิญความท้าทายในการเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีและการสื่อสาร ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งเพิ่มทักษะและมาตรฐานฝีมือแรงงาน ให้พร้อมเป็นแรงงานของภูมิภาคอาเซียนเพื่อสร้างโอกาสที่ดีกว่า โดยการลดเงื่อนไขให้ผู้ประกอบการสามารถนำเข้าแรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทนได้ด้วยอีกทางหนึ่ง การวางแผนพัฒนาและการผลิตกำลังคนของประเทศไทยในขณะนั้นจึงมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอกประเทศในขณะนั้นซึ่งในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยใช้กำลังคนหรือกำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมหรือต่ำกว่า โดยในปี พ.ศ. 2537 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 78.57 ของกำลังแรงงานทั้งหมด แต่ในปี พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2557 ลดลงเหลือร้อยละ 76.65 และ 48.75 ตามลำดับ ถึงแม้ว่าการใช้กำลังคนในช่วงการศึกษาระดับศึกษานี้ จะลดลง แต่ประเทศไทยก็ยังคงใช้กำลังคนที่มีการศึกษาในระดับประถมหรือต่ำกว่ามากกว่ากำลังคนในระดับ การศึกษาอื่นๆ (Office of the Education Council (ONEC), 2009)

สถานการณ์ศึกษาและการผลิตกำลังคนของประเทศไทยในช่วงต่อมาเป็นช่วงตั้งแต่การปฏิรูปการศึกษารอบที่สองระหว่างปี พ.ศ. 2552-2561 สำหรับสถานการณ์การผลิตกำลังคนในช่วงนี้ มีนักเรียนนักศึกษา ส่วนใหญ่มาจากสถานศึกษาของรัฐ คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 80.8 ในแต่ละระดับ สัดส่วนการผลิตกำลังคนของภาคการศึกษาของสถานศึกษาของรัฐและของเอกชนอยู่ที่ประมาณ 80 : 20 ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีประเภทอาชีวศึกษา ซึ่งมีสัดส่วนของประเภทสถานศึกษาของรัฐและของเอกชนอยู่ราว 66 : 34 สำหรับการผลิตกำลังคนในเชิงคุณภาพโดยผลการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาตินั้น พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาของไทย ยังไม่สามารถเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ อาทิ มาเลเซีย เวียดนาม อินโดนีเซีย และยังพบว่าการผลิตกำลังคนในเชิงคุณภาพยังมีผลการประเมินที่จัดอยู่ในกลุ่มต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย (Office of the Education Council (ONEC), 2017)

หลังจากในช่วงการปฏิรูปการศึกษารอบ 2 ที่ผ่านมา ประเทศไทยยังคงขับเคลื่อนการศึกษาด้วยการผลิตบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะทางซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ในขณะที่ทิศทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบันมีเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 รวมทั้งนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีของประเทศ การวางแผนด้านการพัฒนากำลังคนในช่วงนี้เริ่มให้ความสำคัญกับการรองรับการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรมหลัก คือ ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจ มีการทบทวนความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนในภาพรวมของประเทศ เพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนานโยบายต่าง ๆ ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ภาครัฐได้ตระหนักมากยิ่งขึ้นว่าการพัฒนาประเทศนั้นทรัพยากรมนุษย์หรือกำลังคนนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ (Maesincee, S., 2016) จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์หรือกำลังคนที่มีอยู่ในปัจจุบัน และการผลิตกำลังคนเพื่อรองรับกับสังคมของโลกที่เปลี่ยนแปลงทั้งด้านการแข่งขันกันทางการค้ากันอย่าง รุนแรง รวมทั้งการพัฒนาสู่เศรษฐกิจที่ใช้เทคโนโลยีและความรู้เป็นฐานในการพัฒนาในอนาคต โดยประเทศต้องมีการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประเทศได้อย่างแท้จริง (Buasuwan, P., 2018) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องออกแบบการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ตรงกับความต้องการแรงงานใหม่ของประเทศรวมทั้งเตรียมทักษะที่จำเป็นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่กำลังจะมาถึง การเลือกกรอบการดำเนินงานในการสร้างบัณฑิตที่เหมาะสมจะสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายนี้ได้จึงต้องมีการศึกษานี้เพื่อวิเคราะห์และจัดทำแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับการหาแนวทางเพื่อพัฒนาระบบการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่

ความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต

จากนโยบายหลักของประเทศไทยในการขับเคลื่อนให้ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง (Middle income trap) และขึ้นไปสู่กลุ่มประเทศพัฒนาระดับต้นของประเทศในเอเชีย (Baxter, W., 2017) เพื่อให้สามารถเป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้รัฐบาลได้กำหนดแผนการดำเนินงานไว้ 5 วาระ ประกอบด้วย

วาระที่ 1 ขับเคลื่อนประเทศให้เป็นประเทศกลุ่มพัฒนาระดับต้นด้วยนโยบาย “ประเทศไทย 4.0”

วาระที่ 2 การพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต

วาระที่ 3 บ่มเพาะผู้ประกอบการและสนับสนุนผู้ประกอบการและเครือข่ายองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

วาระที่ 4 การเสริมสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยกลไกของ 18 กลุ่มจังหวัด (Provincial clustering)

วาระที่ 5 บูรณาการกับอาเซียนและเชื่อมโยงสู่ประชาคมโลก

จาก 5 วาระที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ในการพัฒนาตามวาระที่ 1 องค์กรประกอบที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนประเทศให้เป็นประเทศกลุ่มพัฒนาด้านต้นด้วยนโยบายประเทศไทย 4.0 คือ การพัฒนาคน โดยวาระนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความพร้อมไปด้วยทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มากขึ้นด้วยการปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อเตรียมคนไทยให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงและระบบเศรษฐกิจใหม่โดยการเปลี่ยนระบบนิเวศการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เปลี่ยนแปลงบริหารระบบการศึกษา ทักษะของครู กระบวนการสอน หลักสูตรและวิธีการสอนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นหลัก นอกจากนี้ การพัฒนาคนจะต้องให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) ซึ่งเป็นยุคที่หลายงานจะถูกแทนที่ด้วยหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ (Robotics and automation) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่รองรับงานในอนาคต ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้พยายามจัดทำระบบบูรณาการการศึกษาการฝึกอบรมและการพัฒนาอาชีพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้คนไทยสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและกำหนดเส้นทางอาชีพของตนเองได้อย่างเหมาะสมในอนาคต จึงได้มีการจัดทำมาตรการคู่ขนาน ได้แก่ การทำให้มีทางเลือกสำหรับการศึกษาการฝึกอบรมและการพัฒนาอาชีพที่หลากหลาย และการพัฒนาระบบการศึกษาและการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น (Secretariat of the Prime Minister, 2017)

เพื่อให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบในการแข่งขันโดยอาศัยความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตามแนวทางในวาระที่ 2 ที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาคลัสเตอร์เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (a future technology and industry cluster) ใน 10 อุตสาหกรรมแห่งอนาคต (First S - Curve และ New S - Curve) ได้แก่ 1) อุตสาหกรรมยานยนต์สมัยใหม่ (Next - Generation Automotive) 2) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (Smart Electronics) 3) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Affluent, Medical and Wellness Tourism) 4) การเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ (Agriculture and Biotechnology) 5) อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร (Food for the Future) 6) อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ (Robotics) 7) อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ (Aviation and Logistics) 8) อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ

(Biofuels and Biochemicals) 9) อุตสาหกรรมดิจิทัล (Digital) 10) อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (Medical Hub) หรือแนวทางในวาระที่ 3 คือการบ่มเพาะผู้ประกอบการและพัฒนาเครือข่ายองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ตลอดจนสนับสนุนผู้ประกอบการและเครือข่ายองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม อาทิ เกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอัจฉริยะ (Smart SMEs) บริการมูลค่าสูง (High Value Services) หรือผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ (Startups) ซึ่งนอกเหนือจากที่ รัฐบาลจำเป็นต้องมีการปรับมาตรการหลายด้าน อาทิ ด้านกฎหมาย ด้านการยกระดับการวิจัยและพัฒนา เพื่อดึงดูดการลงทุนมูลค่าสูงจากภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศใน 10 อุตสาหกรรมดังกล่าว เช่น แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 และให้การรับรองร่างพระราชบัญญัติการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย พ.ศ. 2560 เพื่อให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติมเพื่อดึงดูดการลงทุน รัฐบาลได้มีการวางแนวทางการพัฒนากำลังคนและระบบนิเวศต่าง ๆ ให้สอดคล้องสำหรับการพัฒนา กล่าวคือ

1. การพัฒนากำลังคนจะต้องทำให้คนไทยที่มีความรู้และทักษะสูงในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย เช่น เร่งสร้างวิศวกรการเกษตร วิศวกรชีวการแพทย์ ช่างหุ่นยนต์ และนักออกแบบแฟชั่น เป็นต้น

2. ปฏิรูประบบวิจัยไทยเพื่อให้เกิดการพัฒนาในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย เปลี่ยนระบบนิเวศการวิจัยโดยการปรับโครงสร้างการทำงานของสถาบันที่จัดสรรด้านเงินทุนเพื่อการวิจัยให้มีทิศทางที่ชัดเจนในการทำงานและปรับบทบาทของหน่วยงานผู้ให้ทุนทั้งหมดให้เน้นการทำให้วิจัยเพื่อที่จะสนับสนุนภาคธุรกิจของประเทศ ตลอดจนทำให้เกิดการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่และชุมชน และปรับโครงสร้างองค์กรวิจัยให้เป็นเป็นอิสระมากยิ่งขึ้นด้วย

3. มหาวิทยาลัยจะต้องปรับกระบวนการบริหารโดยให้ความสำคัญกับการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถในการเรียนรู้และผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่เป็นฐานในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับนานาชาติในแต่ละสาขาการวิจัย

จึงเห็นได้ว่า ในอนาคตอันใกล้นี้ประเทศไทยไม่สามารถพึ่งพาความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงอย่างเดียวต่อไป แต่ต้องอาศัยการวางกลยุทธ์หลักในการพัฒนาให้เป็นประเทศการค้าและเป็นหนึ่งในศูนย์กลางธุรกิจของเอเชียซึ่งหนึ่งในประเด็นการพัฒนาที่สำคัญเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตก็คือการพัฒนาคนโดยอาศัยการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่นั้นเอง

การศึกษานี้มุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่านโยบายของรัฐบาลคือการขับเคลื่อนประเทศจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พึ่งพาตนเองได้ภายใต้กระบวนการขับเคลื่อนสู่ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย ดังนั้นจึง

เป็นโอกาสอันดีที่จะต้องมีการทบทวนกระบวนการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ซึ่งนอกจากสามารถดำเนินการได้โดยการสังเคราะห์งานวิจัยหรือบทความทางวิชาการต่าง ๆ แล้ว การใช้กรณีศึกษาก็นับว่าเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ได้เรียนรู้จากแนวทางการดำเนินการ อุปสรรค และการลงมือแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ เพื่อจัดทำข้อเสนอโครงสร้างของการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่เหมาะสมต่อไป

การสังเคราะห์กรณีศึกษาจากประเทศที่ประสบความสำเร็จ

เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่การเรียนรู้บทเรียนจากการสังเคราะห์กรณีศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน จะให้สามารถกำหนดแนวทางได้อย่างเหมาะสม

บทเรียนจากประเทศญี่ปุ่น – ญี่ปุ่นเปลี่ยนผ่านจากนโยบายอุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) เดิมไปสู่นโยบายสังคม 5.0 (Society 5.0) ที่เน้นอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ ไซเบอร์สเปซ (Cyberspace) พื้นที่เสมือนจริง (Virtual Space) ข้อมูลปริมาณมหาศาล (Big Data) ทั้งนี้ ทุกอย่างจะถูกเชื่อมโยงโดยเอไอ (Artificial Intelligence, AI) นโยบายในลักษณะนี้ทำให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคสังคมเกิดมูลค่าในรูปแบบใหม่อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ในขณะเดียวกัน เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าใคร กำลังแรงงานจึงตกต่ำลงจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น หน่วยงานสามารถเข้ามาแทนที่คนในงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ และเอไอก็สามารถช่วยพัฒนายาชนิดใหม่เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้น เมื่อนิยามของเศรษฐกิจใหม่ของญี่ปุ่นมีความหมายที่เปลี่ยนไป สิ่งที่สำคัญของการขับเคลื่อนให้ญี่ปุ่นเข้าสู่สังคม 5.0 ได้หมายความว่า การเพิ่มศักยภาพของการศึกษาจะช่วยเพิ่มมูลค่าของทุนมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือไอที (IT) และการให้ความรู้เฉพาะสาขาอาชีพที่จำเป็นสำหรับทุกคน นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ ความจำ มาเป็นการเรียนรู้โดยใช้ ความคิด และความสามารถในการใช้งานเอไอ และไอทีมาช่วยในการทำงานต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ของญี่ปุ่นจึงมุ่งเน้นการสร้างผู้พัฒนาระบบ แทนที่จะสร้างแรงงานที่เข้าไปในระบบอุตสาหกรรมเหมือนที่เคยเป็นมา สำหรับผู้ที่จบการศึกษาแล้วก็เข้าสู่ระบบการพัฒนาเพื่อให้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งพวกเขาเหล่านั้นจะกลายเป็นผู้นำในการพัฒนาระบบใหม่ให้เหมาะสม ได้รับค่าจ้างที่สูง และเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานยิ่งขึ้นไปอีก อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงจึงเกิดการพลิกโฉมการศึกษาของประเทศเพื่อที่จะตอบสนองต่อการขยายตัวของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ตามแนวนโยบายสังคม 5.0

โดยที่ ปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาที่ใช้วิธีการทดสอบเพื่อวัดความจำเป็นหลัก และแทนที่ด้วยระบบการเรียนรู้ที่คิดริเริ่ม และสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น (Onday, O., 2019)

บทเรียนจากประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ – ทิศทางและนโยบายเพื่อตอบสนองกับการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ของสิงคโปร์เป็นไปในทิศทางเดียวกับการตอบสนองกับการก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ของญี่ปุ่น กล่าวคือ มีมาตรการการปรับการศึกษาสิงคโปร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่เน้นเทคโนโลยีและดิจิทัลตามยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจของสิงคโปร์ไปแล้วหลายเรื่อง สำหรับสิงคโปร์ นอกจากการขับเคลื่อนที่ดำเนินการโดยการผลักดันโดยตรงจากภาครัฐแล้ว ยังมีการผลักดันโดยอ้อมโดยสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพแรงงานซึ่งดำเนินการโดยนายจ้างหรือโดยสถาบันการศึกษาตลอดจนสถาบันที่ให้บริการด้านการฝึกอบรมเอกชนต่าง ๆ ควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินการดังกล่าวทำให้แรงงานมีทักษะเชิงลึกตามแผนยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยสถาบันอาชีวศึกษา และสถาบันฝึกอบรมภาคเอกชนในสิงคโปร์ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพแรงงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในอนาคต รวมถึงสอดคล้องกับความต้องการของภาคธุรกิจ เช่น ในกลุ่มผู้จบการศึกษาทางด้านโปรแกรม (Programming) ที่ผ่านการฝึกอบรมจาก Infocommunication และ Media Development Agency's TechSkills Accelerator (TeSA) มีอัตราการมีงานทำถึงร้อยละ 100 ภายหลังจากการสำเร็จการฝึกอบรม ในสถาบันระดับอุดมศึกษาก็มีพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ เปิดให้สำหรับทั้งนักศึกษา รวมถึงผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานแล้วสามารถลงเรียนได้เพื่อเตรียมความพร้อมและปรับทักษะให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำหรับเศรษฐกิจในอนาคตเช่นกัน อาทิ หลักสูตรสำหรับการย้ายสายงาน (Professional conversion programmes) หลักสูตรเพื่อสนับสนุนอาชีพ (Career support programmes) หลักสูตรการฝึกงานและการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (Place - and - Train schemes and work - Learn programmes) เป็นต้น (Tan, J. P.L. et al., 2017); (Ministry of Trade and Industry., 2021)

นอกจากนี้ สิงคโปร์ได้มีโครงการลักษณะต่าง ๆ ที่มุ่งเพิ่มทักษะต่าง ๆ ของกำลังคนในส่วนของตลาดแรงงานและในส่วนของเตรียมผู้ที่อยู่ในสถาบันการศึกษา ได้แก่ โครงการสำหรับการย้ายสายงาน (Professional conversion programmes) โครงการสำหรับการย้ายสายงาน (PCPs) เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนทำงานที่อยู่ในระดับกลางและมีความเชี่ยวชาญ ฝ่ายเทคนิค ผู้จัดการ ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่ทำงานมาเป็นระยะเวลานานแล้ว (PMETs) และต้องการย้ายสายงาน คนทำงานที่ผ่านหลักสูตรสำหรับการย้ายสายงานจะได้รับการเตรียมความพร้อมผ่านการเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการย้ายเข้าสู่อาชีพใหม่หรือภาคอุตสาหกรรมใหม่ที่มีโอกาสในการก้าวหน้าได้ดีกว่าซึ่งโครงการสำหรับการย้ายสายงานนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ Place - and - Train เป็นโครงการฝึกอบรมให้กับสำหรับคนทำงานที่อยู่ใน

ระดับกลางและมีความเชี่ยวชาญ ฝ่ายเทคนิค ผู้จัดการ ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่ทำงานมาเป็นระยะเวลานาน ที่ได้รับการจ้างงานโดยสถานประกอบการที่ร่วมโครงการแล้วและต้องการเตรียมความพร้อมในการเข้ารับตำแหน่งงานใหม่ Attach-and-Train เป็นโครงการที่ฝึกอบรมให้กับสำหรับคนทำงานที่อยู่ในระดับกลางและมีความเชี่ยวชาญ ฝ่ายเทคนิค ผู้จัดการ ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่ทำงานมาเป็นระยะเวลานาน ก่อนที่จะได้รับการจับคู่กับตำแหน่งงานใหม่โดยสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการในอุตสาหกรรมที่จะมีความเติบโตในอนาคตและที่มีบุคคลเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก้าวหน้าในตำแหน่งงานใหม่ได้ ประโยชน์ของโครงการสำหรับการย้ายสายงานคือการช่วยให้มีการจ้างงานใหม่และแสวงหางานใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ของสิงคโปร์ในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นการตอบสนองความต้องการแรงงานของนายจ้างด้วยการอำนวยความสะดวกในการจัดหาบุคลากรที่มีทักษะอาชีพระดับกลางและยกระดับผู้เข้าทำงานใหม่ด้วยการฝึกอบรมจนได้รับการยอมรับผ่านการฝึกแบบตรงตามความต้องการของนายจ้าง (Customized employer training for new hires) โครงการในลักษณะดังกล่าว ทั้งผู้เข้ารับการฝึกอบรมและสถาบันฝึกอบรม (ซึ่งรวมถึงสถาบันอุดมศึกษา) จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างมากผ่านเงินอุดหนุนค่าเล่าเรียนและการสนับสนุนเงินเดือนหรือเบี้ยเลี้ยงสำหรับการฝึกอบรม เป็นต้น ปัจจุบันมีหลักสูตรสำหรับการย้ายสายงาน มากกว่า 50 หลักสูตร กระจายอยู่ใน 20 อุตสาหกรรม โดยแต่ละหลักสูตรใช้ระยะเวลาการฝึกอบรมระหว่าง 3 ถึง 24 เดือนขึ้นอยู่กับความต้องการของหลักสูตรและตำแหน่งงาน นอกจากนี้ มีโครงการสนับสนุนอื่น ๆ อีกมากมายเพื่อให้แรงงานสามารถเตรียมความพร้อมหรือปรับการทักษะของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ได้ เช่น

โครงการสนับสนุนอาชีพ (Career Support Programmes) – เป็นโครงการที่รัฐบาลสิงคโปร์จ่ายเงินเดือนให้กับลูกจ้างแทนนายจ้างในระหว่างที่ลูกจ้างอยู่ในระหว่างการฝึกอบรมพัฒนาตนเอง โดยจะสนับสนุนเงินเดือนให้กับผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม อันได้แก่ บุคคลที่เป็นพลเมืองสิงคโปร์และเป็นผู้ที่ถูกเลิกจ้างหรือว่างงานและกำลังหางาน ซึ่งแต่ละคนสามารถได้รับการสนับสนุนเงินเดือนสูงสุดถึง 42,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ นานถึง 18 เดือน

โครงการ Earn and Learn – หนึ่งในภายใต้โครงการ SkillsFuture ที่ถูกจัดอยู่ในลักษณะของ Work - learn programmes ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการทำงานที่จะช่วยให้ผู้สำเร็จการศึกษาที่จบใหม่ ๆ จากโรงเรียนโปลีเทคนิคและสถาบันการศึกษาด้านเทคนิค (Institute of Technical Education, ITE) ให้มีโอกาสมากขึ้นในการทำงานในสายงานที่ตรงกับสาขาวิชาที่ศึกษา ภายใต้โครงการนี้ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับการเพิ่มพูนทักษะและความรู้เฉพาะทางเพิ่มเติมจากความรู้ทางทฤษฎีที่ได้เรียนมาทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ทันทีเมื่อเข้าสู่ตำแหน่งงาน ในตลอดระยะเวลา 3 ปีหลังจากสำเร็จการศึกษาหรือที่เรียกว่า “the Operationally Ready Date for National Servicemen” ทั้งนี้ สถานประกอบการ

ที่เข้าร่วมโครงการสามารถคัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาที่มีทักษะและความพร้อมเข้าทำงานได้ทันทีภายในช่วงเวลานี้ (Singapore Polytechnic, 2021)

บทเรียนจากเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน – แม้ว่าฮ่องกงไม่ได้เป็นประเทศแต่มีอิสระในการปกครองตนเองและกำหนดทิศทางการปรับการศึกษาของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งทิศทางการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานอาจมีความแตกต่างเมื่อเทียบกับญี่ปุ่นและสิงคโปร์เนื่องจากฮ่องกงเป็นศูนย์กลางการเงินระหว่างประเทศ ศูนย์กลางการค้าและการขนส่งสินค้า (การขนส่งทางทะเลและทางอากาศ) และศูนย์กลางโลจิสติกส์ ทิศทางการปรับเศรษฐกิจของฮ่องกงในอนาคต คือ การพัฒนาฮ่องกงไปสู่ศูนย์กลางทางการเงินนอกชายฝั่ง (Offshore Renminbi (เหริน หมิน ปี้) หรือ Offshore RMB center) และสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการโดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีลำดับความสำคัญ 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) บริการทดสอบและรับรอง (Testing and certification services) 2) บริการทางการแพทย์ (Medical services) 3) ความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยี (Innovation and technology) 4) วัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Cultural and creative industries) 5) อุตสาหกรรมสิ่งแวดล้อม Environmental industries และ 6) บริการการศึกษา (Education services) เพื่อตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาเหล่านี้ รัฐบาลฮ่องกงได้นำมาตรการใหม่มาใช้เพื่อกระตุ้นการพัฒนาทางการศึกษาในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลให้การสนับสนุนในทุกภาคส่วนเพื่อสร้างระบบนิเวศน์ที่เอื้อต่อปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เห็นได้จากตั้งแต่รัฐบาลฮ่องกงได้แถลงนโยบายไปในปี พ.ศ. 2543 ว่าจะขยายจำนวนผู้เข้ารับการศึกษาหลังจบระดับมัธยมศึกษาเป็นร้อยละ 60 ภายในระยะเวลา 10 ปี ฮ่องกงได้ประสบกับสภาพการเรียนการสอนที่ต้องรองรับผู้เรียนจำนวนมาก (Massification) ในระดับอุดมศึกษา โดยผู้ที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยหรือวิชาชีพขั้นสูงเข้าสมัครเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชนเป็นจำนวนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีนักศึกษาอีกมากที่เลือกเรียนต่อในต่างประเทศหรือเริ่มเส้นทางการเรียนในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ ภายใต้หลักสูตรการเรียนนานาชาติในระดับอุดมศึกษาของฮ่องกง ดังนั้น จากการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วของสถานศึกษาเอกชนและหลักสูตรนานาชาติในฮ่องกงทำให้รัฐบาลต้องมีกำลังคนเพื่อตรวจสอบการทางงบประมาณของสถาบันการศึกษาในระดับต่อเนื่องจากชั้นมัธยมศึกษาให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ รัฐบาลฮ่องกงให้ความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยเอกชน (โดยทำให้เกิดมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีคุณภาพสูง) เพื่อร่วมมือกับสถาบันในเขต Greater Bay Area (GBA) ในการให้การศึกษา ระดับสูงกับเมืองทั้ง 11 เมืองในภูมิภาคที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในระดับของการพัฒนาที่แตกต่างกัน ผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ภาคการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของฮ่องกงทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถสร้างโอกาสความร่วมมือรูปแบบใหม่กับสถาบันการศึกษา

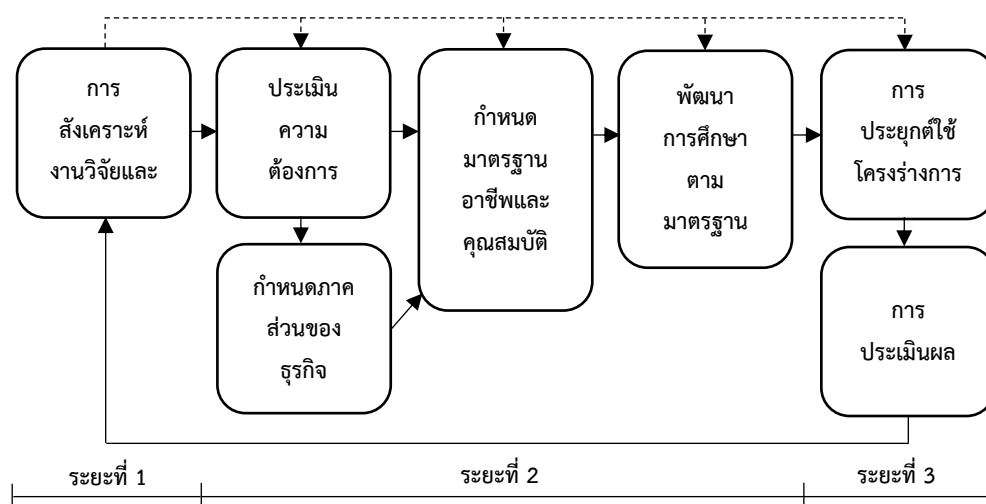
ในพื้นที่ใหญ่ที่อยู่ในเขต GBA โดยมหาวิทยาลัยของรัฐสามารถทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ใหญ่ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเพื่อผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสูง พัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และดูแลนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในขณะที่สถาบันการศึกษาที่ต้องเลี้ยงตัวเองก็สามารถมุ่งไปสู่การให้การศึกษาในสายวิชาชีพและอาชีวศึกษาได้ ด้วยเหตุนี้ ฮ่องกงจึงมีโอกาสดำเนินการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในพื้นที่ GBA และสามารถขยายศักยภาพของเมืองที่มีเอกลักษณ์ไปถึงขีดสุด และสร้างจุดยืนด้านการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในเวทีนานาชาติ ตลอดจนมีการวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษา และยังช่วยให้ฮ่องกงสร้างตัวตนจนเป็นศูนย์กลางของคนเก่งและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมรวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในระดับภูมิภาคได้ และการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้เกิดการพัฒนานำไปสู่การยกระดับขึ้นเป็นรัฐของผู้ประกอบการธุรกิจที่สร้างสรรค์นวัตกรรมในที่สุด (Mok, K. H., & Yu, K. M., 2013)

สรุป

การปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ในการศึกษานี้ได้ใช้กรณีศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และฮ่องกง มาเป็นส่วนหนึ่งของการทำข้อเสนอโครงร่างครั้งนี้ เมื่อได้พิจารณาจากสถานการณ์การศึกษาและการผลิตกำลังคนของประเทศไทยที่ยังไม่สอดคล้องกับความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคตที่จะขับเคลื่อนให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง และขึ้นไปสู่กลุ่มประเทศพัฒนาระดับต้นของประเทศไทยในเอเชียจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการหาข้อมูลจากการสังเคราะห์งานวิจัยและกรณีศึกษา พัฒนาการศึกษามาตรฐานให้เป็นไปตามความต้องการทักษะ ภาคส่วนของธุรกิจ และมาตรฐานอาชีพและคุณสมบัติที่จะมีในอนาคตจากการทบทวนงานวิจัยและการสังเคราะห์กรณีศึกษาแสดงให้เห็นว่าการกระบวนการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานนั้นเป็นกระบวนการที่มีพลวัต (Dynamics) และต้องมีความต่อเนื่องโดยใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ สังคม และผู้ประกอบการ ที่ต้องร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน กลยุทธ์ในการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เหมาะสมสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศนั้น ๆ ได้ ตลอดจนเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศเนื่องจากช่วยการเติบโตทางเศรษฐกิจและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ ดังนั้น การปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ตรงกับความต้องการแรงงานเพื่อรองรับสำหรับเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ทั้งนี้ การเตรียมทักษะที่จำเป็นให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของตลาดแรงงานที่กำลังจะมาถึงจะต้องคำนึงถึงความต้องการทักษะของภาคส่วนธุรกิจ (Business sector profiles) มาตรฐานอาชีพและคุณสมบัตินี้จะเกิดขึ้นสำหรับเศรษฐกิจในอนาคต จากนั้นจึงออกแบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับรองรับในการสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับทักษะภาคส่วนของธุรกิจ มาตรฐานอาชีพและคุณสมบัตินี้ โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาวิจัยและกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จต่าง ๆ และจากการประเมินผลกระทบของการปรับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาให้มีความชัดเจนทั้งสำหรับทั้งเยาวชนและผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานแล้วและอยู่ระหว่างการมองหาการฝึกอบรมที่เหมาะสมหรืออาชีพใหม่ ข้อเสนอโครงสร้างแนวทางการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่เป็นไปตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างแนวทางการปรับการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ตลอดถึงการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้สนใจดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะจากการศึกษา 1.1) การทบทวนงานวิจัยและการสังเคราะห์กรณีศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกับอย่างเข้มแข็งของภาครัฐ และผู้ประกอบการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานสำหรับเศรษฐกิจใหม่ ดังนั้น นอกจากการที่ภาครัฐจะต้องสนับสนุนการประสานงานดังกล่าวอย่างเต็มที่แล้วภาครัฐอาจพิจารณาให้ผู้ประกอบการมีบทบาทในการผลักดันการสร้างแรงงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน กล่าวคือ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการให้ผู้ประกอบการ

เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมแทนการผลักดันแบบดั้งเดิมโดยที่มีภาครัฐเป็นผู้นำ แต่เพียงฝ่ายเดียว 1.2) เราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ว่าการศึกษาไทยในปัจจุบันมีทักษะใดบ้างในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่ไม่ตรงกัน เพราะการที่ไม่สามารถปรับ (Align) การศึกษาตามทักษะให้ตรงกันได้ทั้งระบบหมายความว่ามีความเป็นไปได้ที่เราจะมีอุปสงค์ส่วนเกินในระดับมัธยมศึกษาและอุปทานส่วนเกินในระดับอุดมศึกษาซึ่งหากเป็นเช่นนั้นในที่สุดก็จะทำให้เกิดกำลังคนที่ไม่เพียงพอต่อตลาดแรงงานหรือต้องเสียเวลาเพิ่มในการปรับทักษะใหม่ภายหลังจากการสำเร็จการศึกษา 1.3) จำเป็นต้องจัดให้มีการคาดการณ์เกี่ยวกับสัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เข้ามหาวิทยาลัยอย่างเหมาะสม เพราะผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยบางส่วนอาจไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของอุปทานแรงงานในตลาดเนื่องจากไม่ใช่บัณฑิตทุกคนที่ต้องการทำงานที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับธุรกิจสำหรับเศรษฐกิจใหม่ 2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ 2.1) การประเมินความต้องการทักษะในอนาคตสำหรับเศรษฐกิจใหม่ตามความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต 2.2) การศึกษาเพื่อพัฒนาภาคส่วนของธุรกิจสำหรับเศรษฐกิจใหม่ตามความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต 2.3) การศึกษาเพื่อพัฒนาและกำหนดมาตรฐานอาชีพและคุณสมบัติสำหรับเศรษฐกิจใหม่ตามความมุ่งหวังการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Baxter, W. (2017). Thailand 4.0 and the Future of Work in the Kingdom. International Labour Organization. Retrieved February 22, 2021, from <https://bit.ly/2Hu1UY8>
- Buasuan, P. (2018). Rethinking Thai higher education for Thailand 4.0. Asian Education and Development Studies, 7(2), 157-173.
- Jones, C., & Pimdee, P. (2017). Innovative ideas: Thailand 4.0 and the fourth industrial revolution. Asian International Journal of Social Sciences, 17(1), 4-35.
- Maesincee, S. (2016). Thailand 4.0 thriving in the 21st century through security, prosperity & sustainability. Division of Economic Information, Department of International Economic Affairs, Ministry of Foreign Affairs, Thailand. Retrieved February 22, 2021, from <https://bit.ly/2u7o3Tw>
- Ministry of Trade and Industry. (2021). Retrieved May 25, 2021, from Emerging Stronger Taskforce: <https://www.mti.gov.sg/FutureEconomy/TheFutureEconomyCouncil>

- Mok, K. H., & Yu, K. M. (2013). *tion of Higher Education in East Asia: Trends of Student Mobility and Impact on Education Governance*. New York: Routledge.
- Ngourungsi, K. el al. (2017). *Learning to be Thailand 4.0*. . Phitsanulok: Trakun Thai Part.
- Office of the Education Council (ONEC). (2009). *Thai academic competency in the international arena*. Bangkok: Prik-Wan Graphic.
- Office of the Education Council (ONEC). (2017). *The National Scheme of Education B.E. 2560-2579*. Bangkok: ONEC.
- Onday, O. (2019). Japan's Society 5.0: Going Beyond Industry 4.0. *Business and Economics Journal*, 10(2), 389-394.
- Panthasen, A. (2015). *Alternative approaches for standard skill development for labours, educational development and development education in Mekong region by sufficiency economy*. Bangkok: M Print.
- Rukumnuaykit, P. & Pholphirul, P. (2016). Human capital linkage to labour productivity: Implications from Thai manufactures. *Journal of Education and Work*, 29(8), 922-955.
- Secretariat of the Prime Minister. (2017). What is Thailand 4.0 policy. Retrieved May 25, 2021, from <https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000368.PDF>
- Singapore Polytechnic. (2021). *Earn & Learn Programme (ELP)*. Retrieved April 14, 2021, from <https://industry.sp.edu.sg/earn-learn-programme/>
- Tan, J. P.L. et al. (2017). Educating for twenty-first century competencies and future-ready learners: research perspectives from Singapore. *Asia Pacific Journal of Education*, 37(4), 425-436. Retrieved from *Asia Pacific Journal of Education*
- Tantivorawong, A. (2015). *Thailand: The Next Growth Phase*. Ministry of Finance. Retrieved February 22, 2021, from <https://bit.ly/2NEXa1C>
- Van Noy, M. & Cleary, J. (2017). *Aligning Higher Education and the Labor Market: Guiding Principles and Open Questions* (pp.1-5). New Jersey: Rutgers University.

การพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้เสพกัญชา* INTRODUCE LAWS TO PROTECT THE RIGHTS OF CANNABIS USERS

วิชษฐ์ ลินประสิทธิ์กุล

Wichet Sinprasitkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: green.wichet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายยาเสพติด ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ หากสามารถพัฒนาและแก้ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสพกัญชาได้อย่าง ถูกต้อง จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตของการใช้ ผลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากกัญชา จากการศึกษาพบว่า การเสพยาชาที่มีความผิดอาญา ซึ่งการเสพ กัญชาไม่ใช่การกระทำที่ก่ออันตรายต่อสังคมเป็นการกระทำอันตรายต่อร่างกายของแต่ละ บุคคลนั้นเองจึงไม่มีความเป็นอาชญากรรมรุนแรงต่อสังคม จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้โทษทาง อาญาเพราะจะทำให้โทษอาญาเพื่อดังที่เกิดขึ้น นักโทษล้นคุกหรือผู้ต้องหาต้องเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น แต่ปัจจุบันยังคงมีความผิดทางอาญาและต้องได้รับโทษทาง อาญา ซึ่งการกำหนด “ความผิดอาญา” มีความสำคัญอย่างยิ่ง มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน ดังนั้นการกำหนดความผิดอาญาควรเป็นตามทฤษฎีการกำหนดโทษทางอาญา และต้องกระทำเท่าที่จำเป็น จึงทำให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ในปัจจุบันที่มีต่อกัญชาโดยเฉพาะการเสพยาชาในรูปแบบต่าง ๆ หากในอนาคตการพัฒนา เกี่ยวกับกัญชาเปิดกว้างมากกว่านี้ ก็ย่อมจะมีประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาชา เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของไทยกับ ต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้เสพกัญชา ไม่นำกฎหมายอาญามาใช้กับการเสพยาชา รวมทั้งมีมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยใน การเสพยาชา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายยาเสพติดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของ ผู้เสพกัญชาของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: กัญชา, การเสพ, ยาเสพติด

Abstract

The objectives of this article were to study the guidelines for drug law development in relation to the protection of rights. If able to develop and solve problems with cannabis users properly Will effectively benefit Thai society in the future by using various cannabis products from the study. Marijuana use is a crime. In which marijuana use is not an act that is harmful to society, it is an act of harming the individual's body, so there is no violent crime against society. Therefore, there is no need for criminal penalties because it would inflate the criminal penalties as it happened. Overcrowded prisoners or accused must go to justice unnecessarily. But today, there are still criminal offenses and criminal penalties, where the designation of "criminal offenses" is of paramount importance. Affecting the rights and freedoms of the people, Therefore, the determination of criminal offenses should be based on the theory of criminal penalties and must be done sparingly. Therefore, it shows the inconsistency with the current human changes towards cannabis, especially the use of cannabis in various forms if in the future the development of cannabis is more open. There will be various issues. Related to marijuana use is inevitable. For this reason, Thai cannabis laws need to be studied with foreign countries. This is to find ways to develop laws on the protection of marijuana users' rights. Criminal laws are not applied to marijuana use, and there are measures regarding the safety of marijuana users. as a guideline for the development of drug laws on the protection of the rights of cannabis users in Thailand

Keywords: Cannabis, Addiction, Narcotic

บทนำ

กัญชา (Cannabis หรือ Marijuana หรือ Marihuana) เป็นพืชจำพวกไม้ โดยมนุษย์ใช้ประโยชน์จากกัญชามาเป็นเวลานานทั้งในด้านที่นำมาเป็นยารักษาโรค และเสพเพื่อผ่อนคลายหรือความต้องการเสพเพื่อวัตถุประสงค์อื่น สารสำคัญในกัญชาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทหรือสมอง คือ Tetrahydrocannabinol หรือจะย่อว่า THC ซึ่งมีอยู่หลายโครงสร้าง เราพบว่าในทางเภสัชศาสตร์ “กัญชา” เป็นพืชที่ให้คุณประโยชน์ต่อมนุษย์มากในหลายด้าน แต่มีข้อจำกัดในการใช้ ถ้าใช้มากเกินไปก็ก่ออันตรายต่อสุขภาพได้ จึงมีการนำมาใช้ในทางการแพทย์และสาธารณสุขมากขึ้น ทิศทางของแนวนโยบายในทางกฎหมายหลายประเทศจึงได้มีการลดทอนความรับผิดในทางอาญาลง (Decriminalization) เพื่อกำหนดกัญชามาใช้

ประโยชน์ในการลดอันตราย (Harm reduction) ในการใช้สารเสพติดอื่นที่อันตรายกว่า หรือนำมาใช้รักษาโรคอื่น ๆ เช่น มะเร็ง เป็นต้น ทำให้ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการเสพกัญชาถูกลดทอนลงไปทำให้มีการคุ้มครองผู้เสพอย่างแท้จริง

กัญชาจึงเป็นพืชเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง เราพบข้อมูลการจดทะเบียนสิทธิบัตรยา สูตรยาหลายขนาน สูตรยาแผนโบราณ การทำผลิตภัณฑ์กัญชาออกจำหน่ายในลักษณะต่างๆ เช่น กัญชาแห้ง ยา ไวน์ บุหรี่ ฯลฯ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศมากมาย โดยเฉพาะประเทศที่มีภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับพืชชนิดนี้ ซึ่งประเทศไทยจัดอยู่ในประเทศที่สามารถปลูกกัญชาได้ดีมากประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะในแถบภาคอีสานเหนือ เช่น จังหวัดนครพนม มีสายพันธุ์กัญชาที่ได้รับความนิยม แม้กฎหมายในประเทศไทยจะเปิดกว้างให้กับกัญชาแล้ว แต่การเสพกัญชาโดยทั่วไปนอกจากช้อยกเว้นทางการแพทย์ในประเทศไทยนั้น ยังเป็นปัญหาตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 7 ที่ถือว่าเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 และไม่สามารถเสพได้นอกจากทางการแพทย์ตาม มาตรา 58 วรรค 2 และมีโทษทางอาญาในฐานะเสพกัญชาตามมาตรา 92 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับการเสพกัญชาที่ได้ยกขึ้นมาี้ ถือว่า เป็นเป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala Prohibita) สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมตามยุคสมัยและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ผวนกับแนวคิดของการกำหนดโทษทางอาญาต้องได้สัดส่วนและเหมาะสมกับความเป็นอาชญากรรม จะทำให้เห็นได้ว่า การกำหนดโทษทางอาญาเกี่ยวกับการเสพกัญชานั้นควรมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในแง่กฎหมายมากขึ้น

ฉะนั้นผู้เขียนจึงมีความสนใจที่ศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อให้กัญชาสามารถเสพได้อย่างปลอดภัยและไม่ขัดต่อหลักกฎหมายอาญา เพื่อประโยชน์ในการใช้กัญชาในหลาย ๆ ด้าน การแพทย์ในปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการพัฒนาคุ้มครองสิทธิค่อนข้างเยอะแล้ว แต่ในแง่ของความครอบคลุมของการเสพในแง่มุมอื่นนั้น จะทำให้ประเทศไทยนั้นต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการคดีอาญาที่เกี่ยวกับการเสพกัญชาอย่างมาก เพราะหากมีโทษทางอาญาฉนั้นใด ก็ต้องจัดการคดีโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลักเสียก่อนอยู่เสมอ แม้ว่าจะมีการผันคดีอาญาออกในทางอื่นได้ในภายหลัง ทำให้เกิดการกระทบสิทธิของประชาชนเกินสมควรแก่เหตุ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เหมาะสมกับความเป็นอาชญากรรมในอนาคต ซึ่งกัญชาสามารถพัฒนาเป็นการใช้ประโยชน์ได้หลากหลายจำพวก เช่น กาแฟ บุหรี่ ลูกอม เป็นต้น หากไม่มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการเสพกัญชาแล้ว จะไม่สามารถเปิดโอกาสพัฒนาทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับกัญชาในอนาคตได้เลย แถมการเสพกัญชาในแง่มุกที่กล่าวมาก็มีความผิดทางกฎหมายอาญาโดยไม่มีสอดคล้องกับความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์ของกัญชา จึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสพกัญชาโดยใช้มาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ในอนาคตต่อไป หากพิจารณาถึงโทษทางอาญาของการเสพกัญชานั้นต้อง

ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถือว่าเป็นโทษที่มีความรุนแรงพอสมควร ดังเหตุผลที่กล่าวมาจึงไม่ควรกำหนดโทษทางอาญาแต่ต้องนำมาตรึงการทางปกครองต่าง ๆ เช่น การควบคุมของปริมาณการเสพกัญชาผ่านการจำหน่ายกัญชาผ่านช่องทางต่าง ๆ การดูแลทางสาธารณสุขรวมถึงต้นทางของการผลิตสินค้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกัญชามาใช้บังคับแทน อันมีลักษณะในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสพกัญชาไม่ให้ได้รับปริมาณกัญชาที่มากเกินไปและไม่มีความผิดทางอาญาไปพร้อมกัน

แนวคิด การคุ้มครองสิทธิผู้เสพกัญชาโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย

ความผิดการเสพกัญชานั้น ปัจจุบันถูกกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาที่มีใช่เป็นความชั่วร้ายในตัวเอง (mala in se) แต่เป็นความผิดเพราะกฎหมายห้าม (mala prohibita) ซึ่งคือ การกระทำเพราะมีกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดโดยนักกฎหมายมักจะกำหนดโทษการครอบครองยาเสพติดให้เป็นความผิดทางกฎหมายรวมถึงกัญชา การใช้มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับยาเสพติดไม่ใช่เป็นการทำให้สิ่งที่ผิดกฎหมายให้ถูกกฎหมายเสมอไป แต่เป็นการลดทอนความผิดทางอาญา (Decriminalization) ซึ่งในประเทศไทยนั้นก็เคยมีการใช้กัญชาในสมัยก่อนโดยใช้เป็นตำรับยาแผนโบราณ และปัจจุบันการใช้กัญชาในมิติต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมายจึงต้องมีมาตรการทางกฎหมายในการครอบครองกัญชาอย่างเป็นธรรมและถูกต้อง

ปัจจุบันกฎหมายได้กำหนดให้กัญชาเป็นยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7), 2562) และกำหนดความผิดการเสพ คือห้ามมิให้ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ 5 เว้นแต่การเสพนั้นเป็นการเสพเพื่อการรักษาโรคตามคำสั่งของ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ หรือหมอพื้นบ้านตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ที่ได้รับใบอนุญาต หรือเป็นการเสพเพื่อการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ตำรับยาที่เสพได้ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7), 2562) และหากการครอบครองไม่เกินปริมาณที่จำเป็นสำหรับใช้รักษาโรคเฉพาะตัว โดยมีใบสั่งยาหรือหนังสือรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ หรือหมอพื้นบ้านตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นผู้ให้การรักษา ส่วนผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยและหมอพื้นบ้าน ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7), 2562) หากพิจารณาจากกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการครอบครองกัญชาอันเป็นยาเสพติดประเภทที่ 5 แล้ว ทำให้การเสพและครอบครองกัญชาที่ไม่ได้รับอนุญาตซึ่งต้องเป็นกรณีเฉพาะเท่านั้น ผู้เสพทั่วไปยังมีความผิดทางอาญาอยู่ จึงต้องนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

มาใช้บังคับกับผู้เสพกัญชา เมื่อความผิดฐานเกี่ยวกับการเสพกัญชามีความผิดตามกฎหมายนั้น จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกัญชาในอนาคต ดังนั้นจึงควรลดทอนความผิดทางอาญากับความผิดฐานเสพกัญชาเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้คุ้มครองสิทธิจากผู้เสพกัญชาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งโดยสภาพทางวิทยาศาสตร์ของกัญชานั้นมีส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อร่างกายของผู้เสพ หากมีการเสพมากไปก็จะส่งผลเสียต่อร่างกายของผู้เสพ ถ้ามีการอนุญาตให้เสพกัญชาอย่างถูกต้องตามกฎหมายแล้วจะต้องดำเนินการไปพร้อมกับควบคุมปริมาณสารของการผลิตสารสกัดที่อาจจะมีผลอันตรายต่อสุขภาพซึ่งจะทำให้ควบคุมปริมาณการเสพได้อย่างปลอดภัยมากขึ้นในทางปฏิบัติ รวมถึงมีการลงทะเบียนไว้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับสารเสพติดเพื่อสามารถดูแลสุขภาพได้อย่างปลอดภัยในการเสพกัญชา

ด้วยเหตุที่ความผิดฐานเสพกัญชาเป็นหนึ่งในบทบัญญัติของกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมิติทางนิติบัญญัติในการกำหนดความผิดอาญากันมาก ทำให้ปัจจุบันมีการใช้กฎหมายอาญาฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะการกำหนดความผิดอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด มีการดำเนินกระบวนยุติธรรมทางอาญาและมีการใช้โทษจำคุกเป็นหลักมากเกินไปเกินกว่าจำเป็น โดยความผิดฐานเสพกัญชานั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการกำหนดความผิดทางอาญา

โดยหลักการที่ถูกต้องนั้นการกำหนด “ความผิดอาญา” มีความสำคัญมาก เพราะมีผลกระทบต่อเนื้อตัวร่างกาย สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ การกำหนดความผิดอาญาจึงต้องใช้เฉพาะกับการกระทำที่เป็นอาชญากรรมเท่านั้นและ “เท่าที่จำเป็น” กล่าวคือ ถ้ากำหนดความผิดอาญาเกินความจำเป็น ก็จะมีผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล หลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กระบวนการยุติธรรม สังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายมากนานับประการ ดังที่ปรากฏจากนโยบายการใช้กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นการปราบปราม แต่พฤติกรรมการเสพกัญชาผู้เขียนเห็นว่า ไม่มีความเป็นอาชญากรรม หากพิจารณาความเป็นอาชญากรรมนั้นต้องพิจารณาถึงความชั่วในการกระทำ ความผิดด้วย “ความชั่ว” (Schuld) (คณิต ณ นคร, 2551) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการลงโทษทางอาญานั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชั่วด้วยประการหนึ่ง จึงทำให้สามารถพิจารณาถึงการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการเสพกัญชาว่าแท้จริงแล้วควรจะลดทอนความผิดทางอาญาหรือไม่ (แก้ไขหรือยกเลิกความผิดทางอาญา) โดยการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ นั้นย่อมมีแหล่งที่มาของกฎหมาย โดยประเภทของกฎหมาย

ความสัมพันธ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกัญชานั้นยังเกี่ยวข้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2560 โดยปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 77 วรรคหนึ่ง มีการบัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการตรากฎหมายขึ้นมาในการบังคับใช้มีความว่า “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายทั้งหมด

ความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง” ดังนั้น กฎหมายเกี่ยวกับการเสพกัญชาโดยให้ถือว่ามีความผิดทางอาญานั้นจึงถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์และเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่จะเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนวัตกรรมเกี่ยวกับกัญชาในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีว่าด้วยความได้สัดส่วน ดังนั้น การจะกำหนดกฎเกณฑ์หรือบทบัญญัติใด ๆ ไม่อาจจะสามารถบัญญัติได้ตามอำเภอใจ ตามความนึกคิดของตัวผู้บัญญัติเอง แต่ต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วนประกอบการพิจารณาด้วยหลักนี้สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญ หรือเรียกอีกนัยหนึ่งได้ว่า “รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แม้รัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ จะไม่ได้บัญญัติหลักแห่งความได้สัดส่วนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ถือกันว่าเป็นหลักรัฐธรรมนูญทั่วไปและมีค่าบังคับเสมอกันกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (Bloc Constitutionnel) (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2556) ดังนั้น หลักความได้สัดส่วนนี้เป็นหลักการพื้นฐานอย่างแท้จริงของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ที่บังคับให้ผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของตนอย่างพอเหมาะพอประมาณ (Moderation) หลักแห่งความได้สัดส่วนนี้เป็นหลักกฎหมายที่ศาลปกครองประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส พัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการใช้อำนาจรัฐโดยมิให้ใช้อำนาจรัฐเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเกินขอบเขตของความเหมาะสมความจำเป็น ขาดการสร้างดุลยภาพที่มีขึ้นระหว่างประโยชน์ของปัจเจกชนและประโยชน์สาธารณะ

ดังนั้น ลักษณะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยนั้น “ผู้เสพกัญชา” มีความผิดอาญามีโทษจำคุกและปรับ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการคุ้มครองสิทธิมากขึ้นก็ตามแต่ยังเป็นความผิดทางอาญาเช่นเดิม ซึ่งการเสพกัญชาไม่ว่าจะเสพเพื่ออะไรก็ตามในทางหลักการและทฤษฎีกฎหมายอาญา “ไม่เป็นอาชญากรรม” ในหลายๆ ประเทศได้เปลี่ยนเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ แทนการนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้กับ “คนเสพยาเสพติด มีไว้เพื่อเสพ ซื้อขายเพื่อเสพ” โดยการออกกฎหมายที่ยกระดับหน่วยงานทางปกครองและงานทางการแพทย์และสาธารณสุข หรือให้ภาคสังคมเข้ามาช่วยเข้ามาดูแลร่วมกันแทน ในการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้เสพยาเสพติดทำให้ “การเสพกัญชา” ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอีกต่อไป จึงสมควรมีการพิจารณาการปรับปรุงพัฒนากฎหมายกัญชาให้เหมาะสมกับประโยชน์และโทษของกัญชา เมื่อทำเปรียบเทียบกัญชากับกระท่อมที่อยู่ในยาเสพติดประเภทเดียวกันแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ในอดีตพืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ในหลายประเทศมิได้กำหนดให้พืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษ ประกอบกับอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ

ค.ศ. 1961 และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1972 มิได้กำหนดให้พืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลและบริบทของสังคมไทยในบางพื้นที่ที่มีการบริโภคพืชกระท่อมตามวิถีชาวบ้าน สมควรยกเลิกพืชกระท่อมจากการเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 จึงประกาศยกเลิกพืชกระท่อมเป็นยาเสพติดเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2564 ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ประกาศพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ทำให้ประชาชนสามารถปลูกและขายได้ มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ปัจจุบันถือว่ามีผลใช้บังคับแล้ว การปลดล็อกพืชกระท่อมนอกจากจะเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการสร้างอาชีพ ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน รักษาวิถีชีวิตท้องถิ่น และนำไปสู่การต่อยอดด้านการวิจัยพัฒนาทางการแพทย์ ตามแนวทางเศรษฐกิจชีวภาพแล้ว ยังช่วยแก้ปัญหาด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากเคยถูกจับกุมดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังช่วยประหยัดงบประมาณทั้งของรัฐและประชาชนในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาอีกด้วย แต่สำหรับกัญชาอาจจะนำรูปแบบการยกเลิกพืชกระท่อมเป็นยาเสพติดเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้เสพกัญชาได้ในอนาคตที่สามารถเสพและมีมาตรการคุ้มครองสำหรับผู้เสพมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนจะได้กล่าวในข้อต่อไป

กฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการเสพกัญชาในต่างประเทศ

ผู้เขียนมีความสนใจกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เสพกัญชา 2 ประเทศหลัก คือ ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์และประเทศแคนาดา ซึ่งมีความน่าสนใจและนำมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นกระบวนการทางกฎหมายในการพัฒนาให้การคุ้มครองผู้เสพกัญชาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้อย่างเป็นระบบ

ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

นโยบายกัญชาของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้เน้นไปที่การปฏิบัติมากกว่านโยบายการขับเคลื่อนทางการเมืองหรืออุดมการณ์ ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้เน้นไปที่การลดทอนความเป็นอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพความเป็นส่วนตัวและการใช้กัญชาสำหรับผู้ใหญ่ แต่ไม่เหมือนกับวิธีการลดทอนความเป็นอาชญากรรมอื่น ๆ ที่มีการนำมาใช้ในที่อื่น (Niamh, E. et al., 2016) นอกจากนี้ยังยอมรับการมีอยู่ของร้านค้าสำหรับการขายกัญชาในปริมาณต่ำ และร้านค้าซึ่งในที่สุดก็กลายเป็นร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกาแฟที่สามารถขายกัญชา ร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกาแฟได้รับอนุญาตให้ทำงานภายใต้เงื่อนไขการอนุญาตที่เข้มงวดซึ่งรวมถึงการจำกัด อายุการเข้าถึง ห้ามขายยาอื่น ๆ (รวมถึงแอลกอฮอล์) และการควบคุมลักษณะภายนอกของร้านค้าป้ายและการตลาด วิธีนี้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวาง ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีผู้ใช้กัญชาเพียง 14% ในราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์รายงานว่ามียาอื่น ๆ

จากแหล่งกัญชาตามปกติเมื่อเทียบกับ 52% ในสวีเดน (European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction, 2013) อัตราการใช้กัญชาในราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์นั้น เทียบเท่าหรือต่ำกว่าประเทศใกล้เคียงหลายแห่ง (ซึ่งไม่มีร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชา) และต่ำกว่าของสหรัฐอเมริกา (Robert Mac Coun, 2011) อย่างมาก และร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชาสร้างรายได้ประมาณ 400 ล้านยูโรทุกปี (Jean-Paul Grund and Joost Breksema, 2013) และมีคุ้มครองสิทธิรวมถึงมีความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด (Frida Ghitis, 2013)

นโยบายของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์คือ การยอมรับและเข้าใจยาเสพติดที่มีความรุนแรงน้อย (กัญชา) เป็นส่วนใหญ่ สถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ขายยาเสพติดที่มีความรุนแรงน้อย ภายใต้สถานการณ์บางอย่างที่เรียกว่า ร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชา (Government of the Netherlands, 2020) กฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2013 ผู้ใช้บริการร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชาจะต้องเป็นชาวราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ แต่ทั้งนี้กฎหมายเหล่านี้ถูกนำไปใช้เฉพาะในเมือง Zeeland, North Brabant และ Limburg เท่านั้น ซึ่งอาจจะถูกวิพากษ์วิจารณ์บ้าง (Daily News, 2012) กัญชานั้นมีข้อกำหนดทางกฎหมายสำหรับใช้ส่วนบุคคลในปริมาณที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (5 กรัม หรือ 5 ต้นกัญชา) เป็นจำนวนที่กฎหมายของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ยอมรับได้

นโยบายยาเสพติดของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีการทำเครื่องหมายด้วยความแตกต่างระหว่างยาเสพติดที่เรียกว่า ไม่รุนแรงและรุนแรง ข้อโต้แย้งที่ใช้บ่อยคือแอลกอฮอล์ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์บางคนอ้างว่าเป็นยาเสพติด (NBC News, 2007) นั้นถูกกฎหมายและยาเสพติดแบบไม่รุนแรง (กัญชา) จะไม่เป็นอันตรายต่อสังคมมากกว่าในกรณีกัญชาถูกควบคุมโดยกฎหมาย กัญชายังคงเป็นสารควบคุมในราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ทั้งความผิดเกี่ยวกับการครอบครองและการผลิต สำหรับการมีส่วนร่วมยังคงเป็นความผิดทางอาญากล่าวคือ ยังคงมีโทษปรับ ร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชาเป็นสิ่งผิดกฎหมายทางเทคนิค อย่างไรก็ตาม นโยบายของการไม่บังคับใช้ได้นำไปสู่สถานการณ์ที่การเชื่อมั่นในการไม่บังคับใช้เป็นเรื่องปกติ และด้วยเหตุนี้ศาลจึงได้มีการตัดสินรัฐบาลเมื่อมีการดำเนินคดีแต่ละคดี ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้ใช้นโยบายการยอมรับและเข้าใจ (Gedooogbeleid) เกี่ยวกับยาเสพติดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ควรถูกดำเนินคดี นิยมนำไปปฏิบัติมากขึ้นของการปฏิบัติทั่วไปในประเทศยุโรปอื่น ๆ ที่การบังคับใช้กฎหมายกำหนดลำดับความสำคัญเกี่ยวกับความผิดที่สำคัญ

กฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์นั้น ถือว่ากัญชาเป็นยาเสพติดไม่รุนแรง แม้ว่าจะยังไม่ถูกกฎหมายอย่างในประเทศแคนาดา (ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป) แต่กฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีนโยบายต่อต้านยาเสพติดแบบไม่รุนแรง ซึ่งหมายความว่า การขายยาเสพติดในร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชาเป็นความผิดทางอาญา แต่การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อสาธารณะไม่ได้ดำเนินคดีกับร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ

กาแฟในความผิดนี้ การฟ้องร้องของพนักงานอัยการจะไม่ดำเนินคดีกับประชาชนในการครอบครองยาเสพติดแบบไม่รุนแรงจำนวนน้อย ปริมาณเหล่านี้ถูกกำหนดดังนี้: ไม่เกิน 5 กรัม (กัญชา) หรือ พืชกัญชาไม่เกิน 5 ต้น กัญชาส่วนบุคคลถูกลดทอนความเป็นอาชญากรรมในปริมาณที่ยอมรับได้ตามนโยบาย Toleration และมีเกณฑ์สำหรับร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกาแฟดังต่อไปนี้ (Government of the Netherlands, 2020)

1. ต้องไม่ก่อให้เกิดความไม่สงบ
2. ไม่อนุญาตให้ขายยาเสพติดประเภทอื่น
3. ไม่อนุญาตให้ขายกัญชาให้กับผู้เยาว์
4. ไม่อนุญาตให้โฆษณายาเสพติด
5. ไม่อนุญาตให้ขายในปริมาณมาก (มากกว่า 5 กรัมกัญชา) ในการขายในแต่ละครั้ง

เทศบาลกำหนดว่าจะอนุญาตให้ร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกาแฟดำเนินงานภายในขอบเขตของเทศบาลได้หรือไม่และหากเป็นเช่นนั้นจะมีจำนวนเท่าใด เทศบาลสามารถกำหนดเพิ่มเติมได้

เมื่อมีเสพกัญชาที่ถือว่าเป็นยาเสพติด (Government of the Netherlands, 2020) การเสพกัญชาอาจมีผลเสียต่อผู้เสพและต่อสุขภาพของประชาชน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์พยายามป้องกันไม่ให้คนเสพ ยาเสพติด มีเจ้าหน้าที่สารสนเทศให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้กัญชา และมีนักสังคมสงเคราะห์เข้าดูแลวัยรุ่นที่กำลังใช้กัญชาและให้ความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว จึงได้มีมาตรการดูแลผู้เสพติดยาเสพติดของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์โดยความช่วยเหลือมีให้สำหรับผู้ใช้และติดกัญชาสิ่งนี้อาจมีหลายรูปแบบ เช่น มีสถาบันการให้คำปรึกษา การรักษา และดูแลเรื่องการศึกษาให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ซึ่งมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ทำให้ช่วยการพัฒนาพฤติกรรมผู้เสพนั่น ควบคุมการเสพ และป้องกันด้านสุขภาพไปพร้อมกัน แต่หากเป็นกรณีที่ต้องเข้าสู่อการรักษาจะมีกระบวนการรองรับ เช่น การดูแลผู้ป่วยในภาวะวิกฤติ การล้างพิษและการรักษาทางกายภาพ (ในคลินิก) และการดูแลทางจิตเวช

จึงเป็นรูปแบบที่น่าสนใจในการนำมาประยุกต์ปรับใช้กับแนวทางการอนุญาตสำหรับการเปิดโอกาสให้กับผู้เสพกัญชาในประเทศไทย ซึ่งมองด้านการป้องกัน ควบคุมและดูแลมากกว่าที่จะนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเทศแคนาดา

ปัจจุบันรัฐสภาของแคนาดาได้ผ่านกฎหมายที่อนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อนันทนาการได้อย่างถูกกฎหมายทั่วประเทศ (บีบีซี, 2561) วุฒิสภาของแคนาดา ลงคะแนนเสียง 52 ต่อ 29 ผ่านร่างกฎหมายนี้ที่ว่าด้วยข้อกำหนดในการปลูกและจำหน่ายกัญชา แคนาดาเป็นประเทศในกลุ่ม จี 7 ประเทศแรกที่ยกเลิกการห้ามประชาชนใช้กัญชาเพื่อนันทนาการได้อย่างถูกกฎหมาย

การครอบครองกัญชาเป็นความผิดตามกฎหมายในแคนาดาตั้งแต่ปี 1923 แต่ต่อมาแคนาดาอนุญาตให้ใช้กัญชาเพื่อการแพทย์ได้ตั้งแต่ปี 2001

นายจัสติน ทรูโด นายกรัฐมนตรีแคนาดา กล่าวว่า กฎหมายนี้จะช่วยจัดการไม่ให้เด็กเข้าถึงกัญชาได้โดยง่าย และป้องกันไม่ให้อาชญากรหาผลกำไรเช่นที่ผ่านมา แต่นายแอนดรูว์ เชียร์ หัวหน้าพรรคคอนเซอร์ватิว คัดค้านกฎหมายนี้ เพราะเกรงว่าจะทำให้การใช้กัญชากลายเป็นเรื่องปกติและเข้าถึงได้ในวงกว้าง ขณะที่นายลีโอ ฮูซาคอส จากพรรคคอนเซอร์ватิว บอกว่ากฎหมายนี้จะ เป็น “หายนะสำหรับชาวแคนาดารุ่นต่อ ๆ ไป” ซึ่งหนึ่งในข้อกังวลของผู้ไม่เห็นด้วย คือ การกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่ 18 ปี แทนที่จะเป็น 25 ปีตามที่หน่วยงานของรัฐบาลเคยเสนอแนะ นอกจากนี้ผู้คัดค้านยังตั้งคำถามถึงผลกระทบด้านสุขภาพของประชาชนอีกด้วย (บีบีซี, 2561)

คำว่า “สิทธิ” สั้น ๆ คำเดียว ด็อกเตอร์ไรท์ กล่าวว่าถึงคำว่า “แคนาดาเป็นหนึ่งในประเทศแรก ๆ ของโลกที่มีการใช้กัญชาในทางการแพทย์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ป่วยที่ใช้ เพราะมันถูกกฎหมาย ผู้ป่วยต้องการสิ่งนี้ แต่คนอื่น ๆ ที่ต้องการใช้ก็จะไปที่ศาล เพื่อให้ศาลรับประกันสิทธิในการใช้กัญชาของพวกเขา และพวกเขาก็ชนะในชั้นศาล” (อีที มีแอม, 2562)

แม้ก่อนหน้านี้รัฐบาลแคนาดามีแนวคิดไม่ต้องการเปิดเสรีกัญชา แต่ศาลได้มีคำวินิจฉัยถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญในเรื่องนี้ว่า “การปฏิเสธสิทธิของประชาชนเป็นการกระทำที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ รัฐบาลต้องเปิดให้มีสิทธิและเสรีเกี่ยวกับกัญชา จึงเป็นหนึ่งในเหตุผลในการเริ่มการใช้กัญชาทางการแพทย์ในแคนาดา” ที่ผ่านมาในแคนาดามีการประท้วงหลายพันครั้ง ทั้งเรื่องการบังคับใช้กฎหมายของแต่ละรัฐ แต่สุดท้ายปัญหาดังกล่าวก็คลี่คลายลงไป เมื่อศาลสูงของแคนาดาวินิจฉัยว่า “ต่อจากนี้ไปต้องไม่มีปัญหาการลักลั่นของกฎหมาย อยู่ที่ประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้ คือ เมื่อเปิดให้มีการใช้กัญชาได้อย่างถูกกฎหมาย จะต้องมีการตรวจสอบและติดตามที่มีประสิทธิภาพ” ระบบการตรวจสอบและติดตามเกี่ยวกับกัญชาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในแคนาดา

กฎหมายเกี่ยวกับกัญชา (Government of Canada, 2018) ของประเทศแคนาดา เจตนารมณ์หลักของกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของประเทศแคนาดานั้น มี 3 เจตนารมณ์หลักดังนี้

1. ปกป้องเยาวชนจากการใช้กัญชา
2. ปกป้องผลประโยชน์ที่ไม่ชอบอันอาจเกิดจากการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายอาญา
3. ป้องกันและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยสำหรับสุขภาพผู้เสพกัญชาได้อย่างถูกกฎหมาย

ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย ผู้ใหญ่ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ประเทศแคนาดาอนุญาตให้มีกัญชาไว้ในครอบครองตามกฎหมายจำนวนไม่เกิน 30 กรัมแบบแห้งหรือเทียบเท่าในรูปแบบที่ไม่แห้ง และสามารถแบ่งปันกัญชาตามกฎหมายจำนวนไม่เกิน 30 กรัม โดยประชาชน

สามารถซื้อกัญชาแห้งหรือสดและน้ำมันกัญชาจากร้านค้าปลีกที่ได้รับใบอนุญาต และบุคคลสามารถซื้อกัญชาออนไลน์จากผู้ผลิตที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลกลาง สามารถปลูกไว้ใช้งานได้ โดยได้รับอนุญาตไม่เกิน 4 ต้นในที่อยู่อาศัยสำหรับการใช้งานส่วนตัว สามารถทำผลิตภัณฑ์กัญชา เช่น อาหารและเครื่องดื่มที่บ้านตราบใดที่ไม่ใช้ตัวทำละลายอินทรีย์เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่เข้มข้น กฎหมายฉบับนี้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่บริโภคได้และมุ่งเน้นกัญชาถูกกฎหมายสำหรับการขาย

กฎหมายประเทศแคนาดาจึงมีการจำกัดการการครอบครองไว้เพื่อเสพสำหรับผลิตภัณฑ์กัญชา ดังนี้

กัญชาแห้งหนึ่งกรัมมีค่าเท่ากับกัญชาสด 5 กรัมหรือ 15 กรัมของผลิตภัณฑ์ที่บริโภคได้หรือผลิตภัณฑ์กัญชาที่เป็นของเหลว 70 กรัมหรือกัญชาชนิดเข้มข้น 0.25 กรัม (ของแข็งหรือของเหลว) หรือเมล็ดพืชกัญชา 1 เมล็ด หรือตามปริมาณที่กฎหมายอื่นกำหนด บุคคลอายุ 18 ปีหรือมากกว่าสามารถมีกัญชาและเสพกัญชาได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย (Government of Canada, 2018)

กฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของประเทศแคนาดา หรือ Cannabis Act 2018 เป็นกฎหมายที่มีความน่าสนใจที่นำมาประยุกต์ใช้กับพัฒนาปริมาณการเสพหรือการควบคุมปริมาณในการครอบครองไว้เพื่อเสพ รวมถึงปกป้องเยาวชนจากการใช้กัญชา ไม่นำกฎหมายอาญามาใช้ มีการป้องกันและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยสำหรับผู้เสพกัญชา จึงมีความน่าสนใจสำหรับนำมาปรับใช้กับกฎหมายยาเสพติดให้โทษของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากไม่เน้นนโยบายทางอาญา เน้นไปที่ความปลอดภัยด้านสาธารณสุขแทน

สรุป

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองกัญชาของประเทศไทย และต่างประเทศ การเสพกัญชานั้น ไม่เป็นความชั่ว ไม่มีความเป็นอาชญากรรม มีการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้สัดส่วนกับความอันตรายของกัญชาเอง โดยในปัจจุบัน การเสพกัญชาในประเทศไทยนั้นถือเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ในขณะที่ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ กัญชามีสถานะผิดกฎหมายอยู่แต่สามารถใช้ภายใต้กรอบของกฎหมายและประเทศแคนาดามีสถานะถูกกฎหมายและสามารถใช้ทางสันติทางการได้โดยไม่ถือว่าเป็นความผิด โดยแต่ละประเทศมีการกำหนดปริมาณการถือครองกัญชาและเสพกัญชาได้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ และอนุญาตให้ประชาชนมีความสามารถเสพได้ มีการควบคุมระบบสุขภาพหากมีปัญหาจากการใช้กัญชา ทำให้ไม่เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอาญาที่ไม่เป็นธรรม และโทษทางอาญาเพ้อ ดังนั้น กฎหมายเกี่ยวกับกัญชาในปัจจุบันถือเป็นกฎหมายที่ต้องการความทันสมัยสูง ความผิดฐานเสพกัญชาควรมีแนวทางการพัฒนาของกฎหมายดังต่อไปนี้ ประการแรก คือ รัฐควรแก้ไขหรือยกเลิกความผิดทางอาญาสำหรับความผิดฐานเสพ

กัญชาให้อยู่ในอำนาจของกฎหมายอื่น ๆ โดยไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นหลักเพราะจะทำให้เป็นอุปสรรคกับการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับกัญชาที่อาจจะเป็นพืชเศรษฐกิจหรือประโยชน์ต่อสังคมในอนาคตได้ อีกทั้งสามารถประหยังบประมาณของประเทศในส่วนที่จะต้องมาเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญาโดยไม่จำเป็นและไม่สอดคล้องกับความเป็นอาชญากรรมของการเสพกัญชาแต่อย่างใด ซึ่งการเสพถือว่าเป็นพฤติกรรมปกติของมนุษย์และไม่ได้สร้างอันตรายแก่สังคมถึงขั้นเป็นอาชญากรรม ประการที่สอง คือ เมื่อทำการแก้ไขหรือยกเลิกความผิดทางอาญาในความผิดฐานเสพกัญชาลงแล้ว กฎหมายการเสพกัญชาต้องกำหนดปริมาณกัญชาให้เหมาะสมสำหรับกัญชาที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับสำหรับกัญชาที่จะพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งด้านการแพทย์และด้านอื่น ๆ ประการสุดท้าย คือ รัฐควรกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาให้เป็นพืชควบคุมพิเศษที่สามารถในประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้นอกเหนือจากเรื่องของทางการแพทย์ ซึ่งสิทธิของผู้ป่วยได้รับการรับรองแล้ว แต่สิทธิของผู้บริโภคและสิทธิในการสร้างผู้ประกอบการให้สามารถสร้างอาชีพและกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ยังคงถูกจำกัดสิทธิอยู่มาก เนื่องจากสิทธิของผู้เสพหรือผู้ต้องการบริโภคในแง่มุมอื่นยังถูกจำกัดอยู่ ในแง่การแอบหรือลักลอบจำหน่ายกัญชายังอยู่ในสังคมอยู่ แม้ว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์ที่สกัดมาจากกัญชาเริ่มได้รับอนุญาตให้มีมากขึ้นก็ตามแต่เป็นการอนุญาตในการนำบางส่วนของพืชกัญชามาใช้เท่านั้น ยังไม่สามารถอนุญาตนำทุกส่วนของกัญชามาใช้ได้ตามกฎหมาย อาจจะเปรียบเทียบกับกรณีนำกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติดที่มองถึงวิถีชาวบ้าน และบริบททางสังคมมากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมทางเศรษฐกิจได้เช่นเดียวกับกัญชา ถ้ามีการยกเลิกความผิดสำหรับผู้เสพกัญชาใกล้เคียงกับผู้เสพกระท่อมอาจจะทำให้สามารถพัฒนากฎหมายไปในแนวทางเดียวกันได้ ซึ่งหากมีการกำหนดควบคุมปริมาณสารที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายจากกัญชาจากต้นทางผู้ผลิต และเปิดโอกาสในการอนุญาตการเสพในกรณีอื่นมากขึ้นในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กาแฟ บุหรี่กัญชา ลูกอม หรือผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น ๆ เข้าสู่ร่างกายได้ ส่วนการใช้ด้านสันติชนาการเป็นเรื่องท้าทายอย่างมากเนื่องจากมีความเห็นที่หลากหลายในปัจจุบัน จึงมีความเห็นว่า หากนำจุดเด่นนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์และกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของประเทศแคนาดามาใช้เข้าด้วยกันน่าจะเป็นทางออกที่ดีทางหนึ่งของประเทศไทย เนื่องจากนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับกัญชาของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์เน้นไปที่การป้องกัน ควบคุมและดูแลผู้เสพกัญชา ส่วนกฎหมายกัญชาของประเทศแคนาดานั้นมีจุดเด่นเรื่องของการกำหนดปริมาณการครอบครองกัญชาเพื่อเสพไว้อย่างชัดเจน ปกป้องเยาวชนจากการใช้กัญชา ไม่นำกฎหมายอาญามาใช้ มีการป้องกันและดำเนินการเพื่อความปลอดภัยสำหรับสุขภาพผู้เสพกัญชา

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2556). หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2551). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ริติ มีแต้ม. (2562). เมื่อกัญชาแคนาดาไฟเขียว : เบื้องหลังและคำแนะนำจาก ดร.เจอร์เกน ไรห์ม นักวิทยาศาสตร์อาวุโส. เรียกใช้เมื่อ 31 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.the101.world/cannabis-canada-experience/Canada>
- บีบีซี. (2561). แคนาดาผ่านกฎหมายกัญชาเพื่อนันทนาการแล้ว. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2563 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-44544159>
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 19 ก หน้า 1 (18 กุมภาพันธ์ 2562).
- Daily News. (2012). Amsterdam ditches controversial 'weed pass' law. Retrieved January 20, 2564, from <https://www.nydailynews.com/life-style/health/amsterdam-ditches-controversial-weed-pass-law-article-1.1205634>
- European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction. (2013). Insights into aspects of the EU illicit drugs market: summaries and key findings. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Frida Ghitis. (2013). Amsterdam for tourists: What's legal? Retrieved July 20, 2563, from <https://edition.cnn.com/travel/article/amsterdam-travel-legal-parameters>
- Government of Canada. (2018). Cannabis Act. Retrieved May 30, 2020, from <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-24.5/>
- Government of the Netherlands. (2020). Drug use and addiction. Retrieved May 28, 2563, from <https://www.government.nl/topics/drugs/drug-use-and-addiction-care>
- Jean-Paul Grund and Joost Brecksema. (2013). Coffee Shops and Compromise: Separated Illicit Drug Markets in the Netherlands. New York: Open Society Foundations.
- NBC News. (2007). Alcohol, tobacco among riskiest drugs. Retrieved May 28, 2563, from <http://www.nbcnews.com/id/17760130/ns/health-addictions/t/alcohol-tobacco-make-top-list-risky-drugs/#.X1M3i-fis2w>
- Niamh, E. et al. (2016). A Quiet Revolution: Drug Decriminalisation Policies in Practice Across the Globe. London: Release Publication.

Robert Mac Coun. (2011). What can we learn from the Dutch cannabis coffeeshop system? *Addiction*, 11(106), 1899-1910.

กฎหมายการทำแท้งกับจริยธรรมในสังคมไทย*

ABORTION LAW AND ETHICS IN THAI SOCIETY

จรวยพร เหมรังษี

Jaruayporn Hemrangsee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: jaruayporn.hem@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การทำแท้ง คือ การนำทารกออกจากครรภ์มารดา ก่อนเวลาอันสมควรโดยเจตนา ซึ่งเป็นการยุติการมีชีวิตของทารกในครรภ์มารดา ในอดีตสังคมไทยไม่มีกฎหมายอนุญาตให้หญิงมีครรภ์ทำแท้งได้โดยเสรี เนื่องจากมีข้อจำกัดทางศีลธรรม ความเชื่อทางศาสนา เป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี แต่ในปัจจุบันมีกฎหมายใหม่ออกมาบังคับใช้ส่งผลให้หญิงมีครรภ์สามารถแสดงเจตนายุติการตั้งครรภ์ได้ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564 มาตรา 301 และ มาตรา 305 กล่าวคือ มาตรา 301 กำหนดให้หญิงอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ สามารถยุติการตั้งครรภ์ได้โดยถูกกฎหมาย และ มาตรา 305 วางหลักให้ทำแท้งโดยไม่มีความผิด ดังนี้ (1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากปัญหาต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิง (2) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง (3) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ (4) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกินสิบสองสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ (5) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ แต่ไม่เกินยี่สิบสัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษา เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ตามบทมาตราดังกล่าว หากมองในมุมจริยธรรมของสังคมไทย เป็นการขัดต่อหลักการทางพระพุทธศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม เพราะเมื่อมีเด็กทารกเกิดขึ้นอยู่ในครรภ์ของมารดาแล้วถือได้ว่ามีชีวิตเกิดขึ้นแล้ว แม้ในทางกฎหมายจะยังไม่ถือว่ามีความสมบูรณ์ก็ตาม ดังนั้น จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวนี้ขัดต่อหลักศีลธรรม และจริยธรรมในสังคมไทย

คำสำคัญ: กฎหมายการทำแท้ง, จริยธรรม, สังคมไทย

Abstract

Abortion is the intentional removal of the baby from the mother's womb prematurely, which ends the life of the fetus in the mother. In the past, in the Thai Society, there was no law allowing pregnant women to have free abortions. Due to moral constraints, religious belief is against the tradition of society. However, there is a new law that allows pregnant women to express their intention to terminate their pregnancy within the framework of the law. According to the Penal Code no 28 B.E. 2021, Section 301 and Section 305, it said that a woman of less than 12 weeks gestation is legally able to terminate the pregnancy, and article 305 provides for an abortion without offense, as follows: (1) It is necessary to act because of a problem with the woman's physical or mental health. (2) It is necessary to act because there is a risk that the fetus will be born with severe disabilities. (3) pregnant women due to sex offenses; (4) women whose gestational age is less than twelve weeks willingly terminate the pregnancy. (5) A woman whose gestational age exceeds twelve weeks but not more than twenty weeks Willingly terminate the pregnancy after consultation. If we focus on the ethical point of Thai society, it is contrary to morals, ethics, culture, and traditions. Because when a baby is born in the mother's womb, it can be considered that the life has been already occurred. Even legal, it is not considered to be a person. Therefore, it has proved that the enactment of this law is unethical in Thai society.

Keywords: Abortion Law, Ethics, Thai Society

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไป พบว่า ความเชื่อในวัฒนธรรมดั้งเดิมค่อย ๆ หดหายไป อันเป็นผลทำให้พฤติกรรมทางเพศของหญิงชายในสังคมปัจจุบันไร้ซึ่งการควบคุมโดยกลไกความเชื่อ จารีต และประเพณีดั้งเดิม ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น มีอิสระในการเลือกรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้มากกว่าในอดีต ทำให้มีการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ จากสื่อ โดยหากช่องทางการเรียนรู้ที่วัยรุ่นสนใจในการศึกษาไม่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะมีผลทำให้วัยรุ่นมีการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างไม่ถูกต้อง จึงนำไปสู่ปัญหาสังคมมากมาย เช่น การตั้งครรภ์ การทำแท้ง เป็นต้น (สุชา จันทร์เฒ, 2531)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้หญิงชายมีเสรีภาพในการคบหาสมาคม พร้อมกับสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้มีเพศสัมพันธ์ (จิราภรณ์ เมนะพันธุ์, 2538) เมื่อหญิงชายมีความเสรี

ในการใช้ชีวิต ปัญหาหลักที่จะเกิดขึ้น คือ การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร โดยความไม่พร้อมของทั้งหญิงชาย ทางออกเดียวคือการทำแท้ง ในปัจจุบันการทำแท้งเป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม แต่ปัญหาเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง ยิ่งนับวันกลับมีการสนับสนุนให้สามารถทำแท้งอย่างถูกกฎหมายได้มากขึ้น (อรรถสิทธิ์ สุนาโท, 2553)

เมื่อพิจารณาความผิดเกี่ยวกับการทำแท้งในบริบทของกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564 ในหมวดความผิดฐานทำให้แท้งลูก โดยเหตุยกเว้นความผิดตามมาตรา 305 (1) และ (3) เป็นเหตุยกเว้นความผิดที่มีได้บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ แต่เป็นเหตุยกเว้นความผิดที่มีมาแต่เดิมก่อนมีการแก้ไข โดยหากพิจารณาเจตนาของบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เป็นกรณีล้วนมีเหตุอันจำเป็นเกิดขึ้นแก่หญิง ไม่ว่าจะเป็นเหตุด้านสุขภาพทางกายหรือจิตของหญิง หญิงตั้งครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งแม้ว่าการทำแท้งจะเป็นความผิดต่อศีลธรรมอย่างร้ายแรง และเป็นสิ่งที่ไม่ควรอนุญาตให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แต่เห็นได้ชัดว่า เหตุยกเว้นความผิดดังกล่าวข้างต้น มิได้เกิดจากเจตนาที่จะฆ่าทารกในครรภ์ของหญิงอย่างแท้จริง แต่มีเหตุจำเป็นเข้ามาเกี่ยวข้องให้หญิงต้องทำแท้ง ซึ่งจะต่างกับเหตุยกเว้นความผิดที่ระบุอยู่ในมาตรา 301 และ มาตรา 305 (2) (4) และ (5) ที่เรียกได้ว่าเป็นการทำแท้งตามคำขอของผู้หญิง (On Request) โดยนับว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายเป็นครั้งแรกที่รับรองให้การทำแท้งตามคำขอของผู้หญิงสามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งแต่เดิมนั้นกฎหมายของประเทศไทยยอมรับให้มีการทำแท้งได้แต่เฉพาะเมื่อปรากฏเหตุการณ์ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น หญิงมีครรภ์จึงจะสามารถทำแท้งได้อย่างถูกกฎหมาย แต่กฎหมายอาญาในปัจจุบันกลับไม่เป็นเช่นนั้น และอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาฉบับที่ 28 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุดที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน แม้จะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมอันมีสาเหตุมาจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2563 แต่ยังคงให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้หญิงในการจัดการกับเนื้อตัวร่างกายของตนเอง แต่เบียดเบียนสิทธิของตัวอ่อนที่ต้องการมีชีวิตอยู่มากเกินไป ไม่ได้สร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของหญิงมีครรภ์กับทารกในครรภ์อย่างที่วางวัตถุประสงค์ไว้ในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาแต่อย่างใด ทั้งยังเป็นการบัญญัติกฎหมายออกมาบังคับใช้ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีของประชาชนและจารีตประเพณีของสังคมไทย

การทำแท้ง

1. ความหมายของการทำแท้ง

ปัญหาการทำแท้งเป็นสิ่งที่มีความยาวนานในแต่ละสังคม และเพื่อให้เข้าใจความหมายของการทำแท้งมากขึ้น ผู้เขียนจึงขออธิบายความหมายของการทำแท้งเทียบเคียงกับความหมายของการแท้ง โดยได้รวบรวมความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

การทำแท้ง หมายถึง การขจัด หรือการกระทำโดยตั้งใจที่จะเกิดการทำลาย ทารกในครรภ์จากมดลูกของมนุษย์ที่เป็นผู้หญิง โดยการขอให้ผู้อื่นทำหรือทำโดยตัวหญิงเอง อันเป็นผลให้เกิดการตายของทารกในครรภ์ (ปรีชา เพชรรงค์, 2520)

การทำแท้ง หมายถึง ริดลูก มีเจตนาทำให้ทารกออกจากครรภ์มารดาก่อนถึงกำหนดและตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

การทำแท้ง หมายถึง การกระทำด้วยวิธีใด ๆ เพื่อให้เกิดการแท้ง ซึ่งโดยทั่วไปในสังคมการทำแท้งแบ่งได้เป็น 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ การทำแท้งเพื่อการรักษา และการทำแท้งผิดกฎหมาย และเป็นปัญหากับหลากหลายประเด็น และซับซ้อนในความถูกต้อง ความเหมาะสมตามสภาพสังคม ตลอดจนความรู้สึกในหลากหลายมุมมอง คือ การทำแท้งผิดกฎหมาย อันไม่ได้มีสาเหตุเนื่องมาจากความปลอดภัยของหญิงผู้ตั้งครรภ์ (Kapook.com, 2564)

ในด้านกฎหมาย การทำแท้ง คือ การเอาเด็กออก พรากออก หรือ การฆ่าลูกในครรภ์ ในขณะที่อยู่ในครรภ์มารดา หรือนักกฎหมายอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า คือการทำลายลูกในครรภ์ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิไปจนถึงกำลังคลอด และคลอดออกมาโดยปราศจากชีวิต (หยุด แสงอุทัย, 2520)

องค์การอนามัยโลก (ค.ศ. 1977) ให้ความหมายว่า การแท้ง หมายถึง การสิ้นสุดการตั้งครรภ์ เมื่อเด็กมีน้ำหนัก 500 กรัม หรือน้อยกว่า ซึ่งเทียบอายุครรภ์ได้ประมาณ 20 สัปดาห์ (ธีรพร วุฒยวนิช, 2535)

สมาคมการแพทย์สหรัฐอเมริกา การแท้ง หมายถึง การสิ้นสุดการตั้งครรภ์ครบ 20 สัปดาห์ หรือเมื่อทารกมีน้ำหนักต่ำกว่า 500 กรัม (สมหมาย อุสุวรรณ, 2527)

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา การทำแท้ง หมายถึง การสิ้นสุดของการมีครรภ์ก่อนอายุครรภ์ 28 สัปดาห์ หรือน้ำหนักต่ำกว่า 1,000 กรัม แต่มีข้อยกเว้น ในกรณีที่ทารกหนัก 500 ถึง 999 กรัม คลอดออกมามีชีวิตไม่เรียกว่าแท้ง ให้ถือว่าเป็นการคลอดก่อนกำหนด (Immature Delivery) (สมหมาย อุสุวรรณ, 2555)

ฉะนั้น อาจสรุปความหมายของการทำแท้งและการแท้งได้ว่า การทำแท้ง คือ การนำทารกออกจากครรภ์ของมารดาโดยเจตนาก่อนเวลาอันสมควร ซึ่งทำให้ทารกนั้นสิ้นสุดในการใช้ชีวิตต่อ ส่วนการแท้ง คือ การสิ้นสุดการตั้งครรภ์ เมื่อเด็กมีน้ำหนักที่น้อย ซึ่งเทียบอายุครรภ์ได้ประมาณ 20 สัปดาห์ หากพิจารณาเปรียบเทียบกันระหว่างการทำแท้งและการแท้งนั้น จุดสำคัญที่แตกต่างกันคือ เจตนา โดยการทำแท้งนั้นคงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการแสดงเจตนาของหญิงที่จะยุติการตั้งครรภ์ ไม่ต้องการให้ทารกในครรภ์คลอดโดยมีชีวิตออกมา ส่วนการแท้งนั้นเป็นกรณีที่ทารกในครรภ์เสียชีวิตโดยเหตุการณ์ที่หญิงไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น แต่เกิดจากสภาวะต่าง ๆ ที่ไม่อาจกำหนดได้

2. การแท้ง แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ

2.1. การแท้งเอง หมายถึง การแท้งที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับ การกระทำที่จงใจจะให้เกิดการแท้ง ถือเป็นความล้มเหลวของการตั้งครรภ์ตามธรรมชาติ สาเหตุ

ของการแท้จริงอาจเกิดได้จากความบกพร่องของไขที่ผสมแล้ว หรือตัวอ่อน จะแท้จริงตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ไปจนถึงอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ หรือจากความบกพร่องทางด้านมารดา เช่น มดลูกพิการ ปากมดลูกปิดไม่ดี โรคประจำตัวบางอย่าง การแท้งจากสาเหตุนี้จะเกิดขึ้น เมื่ออายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ขึ้นไป

2.2 การทำแท้ง หมายถึง กระทำเพื่อให้เกิดการแท้ง โดยแบ่งเป็น

2.2.1 การทำแท้ง เพื่อการรักษา หมายถึง การทำแท้งในกรณีที่กฎหมายอนุญาตให้ทำได้ กฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่า แพทย์สามารถจะทำแท้งได้หากจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายและจิตใจของหญิงนั้น หรือจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงอย่างมาก หรือมีเหตุทางการแพทย์อันควรเชื่อว่าหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง ทั้งนี้แพทย์จะเป็นผู้ตัดสินใจว่ารายใดควรจะทำแท้งให้ แม้ว่าจะมีเหตุผลถูกต้องตามกฎหมาย แพทย์ก็ยังคงต้องพิจารณาถึงผลได้และผลเสียของการทำแท้งในแต่ละรายด้วย

2.2.2 การทำแท้งผิดกฎหมาย หมายถึง การลักลอบทำแท้งโดยบุคคลที่มีใช้แพทย์ ไม่ว่าจะทำโดยเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งการทำแท้งโดยแพทย์ที่ทำนอกเหนือข้อบ่งชี้ที่กฎหมายระบุไว้ (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2561)

3. สาเหตุของการทำแท้ง

3.1 สาเหตุทางอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยา เป็นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับอาชญากรรม โดยศึกษารวมถึงประเภทต่าง ๆ ของอาชญากรรม ตลอดจนความถี่และความห่างของอาชญากรรม ส่วนกลุ่มที่ศึกษาทางด้านสังคมวิทยา เพื่อหาแนวทางป้องกัน ใช้ความรู้ความพยายามในการป้องกัน ควบคุมไม่ให้เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อยที่สุด เช่น ปัญหาการลักลอบทำแท้ง ถือเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกอันชอบธรรม อันพึงแน่นอนอยู่ในสังคมที่ยึดถือหลักการดำเนินชีวิตด้วยศีลธรรม (สุดสงวน สุธีสร, 2547)

3.2 สาเหตุแห่งข้อบกพร่องของระเบียบสังคม

เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความยุ่งเหยิงของระเบียบทางสังคมรวมทั้งความไม่สมบูรณ์ของสถาบันสังคม (สมาคมวางแผนครอบครัว, 2521) เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้กฎระเบียบของสังคมเปลี่ยนไปด้วย เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อเรื่องบาปบุญ เป็นต้น หรืออาจจะมีการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมาแทนที่กฎเกณฑ์ที่มีอยู่เดิม (พระสุรินทร์ อินทวิโส (อาจนิลพัฒน์), 2555) โดยกฎเกณฑ์ใหม่กลับให้ความสำคัญกับเรื่องทางศีลธรรมน้อยลง อย่างในประมวลกฎหมายอาญาคณะที่ 28 พ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุดที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันถูกแก้ไขเพิ่มเติมใหม่โดยให้เสรีภาพกับหญิงในการยุติการตั้งครรภ์ได้อย่างเสรีมากขึ้น ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเช่นนี้ก็ถือเป็นข้อบกพร่องของระเบียบสังคมอย่างหนึ่ง

เพราะโดยหลักแล้วระเบียบทางสังคมจะต้องไม่ขัดกับหลักทางศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น ๆ แต่จะต้องสอดคล้องตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม และกฎหมายบ้านเมืองต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรม

3.3 สาเหตุทางสังคมวิทยา

ปัญหาการทำแท้งนั้นเกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีตและมีอยู่จนมาถึงในปัจจุบัน มีหลายประเทศที่ไม่ต้องการให้มีการทำแท้งเพื่อจุดประสงค์ให้มนุษย์มีความรับผิดชอบทางด้านศีลธรรมของตนเองที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ให้เกิดมีความเมตตาต่อกันและเห็นความสำคัญของชีวิตที่จะเกิดมามากขึ้น ถ้ามีการปล่อยให้สามารถทำแท้งได้โดยชอบด้วยกฎหมายต่อไป อาจจะส่งผลให้ในอนาคตเกิดการอนุญาตในส่วนอื่น ๆ ได้ เช่น การฆ่าคนพิการ ผู้สูงอายุ และบุคคลที่ไม่มีความจำเป็นแก่สังคม ปัญหาทางสังคมวิทยาทำให้กฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งผ่อนคลายเป็นไปบ้าง เช่น อนุโลมให้มีการทำแท้งได้ในกรณีที่หญิงตั้งครรภ์จากการถูกข่มขืน และผ่อนปรนกรณีเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลหรือสุขภาพของมารดาซึ่งอาจจะมี การติดต่อกับทารกที่อยู่ในครรภ์ หรือความทุกข์พลภาพของทารกที่อยู่ในครรภ์ ถ้าได้รับการยืนยันจากแพทย์แล้วลงความเห็นว่า เด็กทารกอาจจะไม่สมบูรณ์ ถ้าคลอดออกมาร่างกายอาจจะพิการ (พระสุรินทร์ อินทวิโส (อาจนิลพัฒน์), 2555) ซึ่งสาเหตุทางสังคมวิทยาดังกล่าวนี้นี้ก็ได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 (1) (2) และ (3)

3.4 สาเหตุทางการแพทย์

ในปัจจุบันนี้ความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์อย่างก้าวกระโดดของมวลมนุษย์ มีการพัฒนาวิธีการ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการควบคุมการกำเนิดอย่างมากและมีประสิทธิภาพ เป็นการวางแผนแก้ปัญหาการทำแท้งตั้งแต่ต้น และช่วยลดอัตราการการทำแท้งได้ แต่เนื่องด้วยความล้มเหลวจากการคุมกำเนิดหรือการวางแผนครอบครัวส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์โดยไม่มีความพร้อม และในที่สุดกลุ่มคนเหล่านี้ก็จะตัดสินใจจบปัญหาด้วยการทำแท้งเด็กทารกที่จะเกิดมาจากความไม่พร้อมนั้น อีกทั้งสาเหตุของการทำแท้ง ยังมีปัจจัยอื่นประกอบด้วย เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ มีฐานะยากจนไม่สามารถเลี้ยงบุตรได้ ความไม่สงบสุขในครอบครัว เกิดความแตกแยกในครอบครัว เป็นต้น (พระสุรินทร์ อินทวิโส (อาจนิลพัฒน์), 2555)

จากเหตุผลที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า สาเหตุของการทำแท้งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านหญิงผู้ตั้งครรภ์เอง อันอาจจะเกิดจากการถูกบีบคั้นทางสภาพการดำรงชีวิต หรือบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลได้บังคับเรียกร้องให้หญิงมีครรภ์นั้นทำตามเจตนารมณ์ของตนเพื่อปกป้องเกียรติศักดิ์ศรีของตน แต่บางสังคมหญิงเป็นผู้ตัดสินใจเองโดยไม่มีผู้อื่นเกี่ยวข้อง

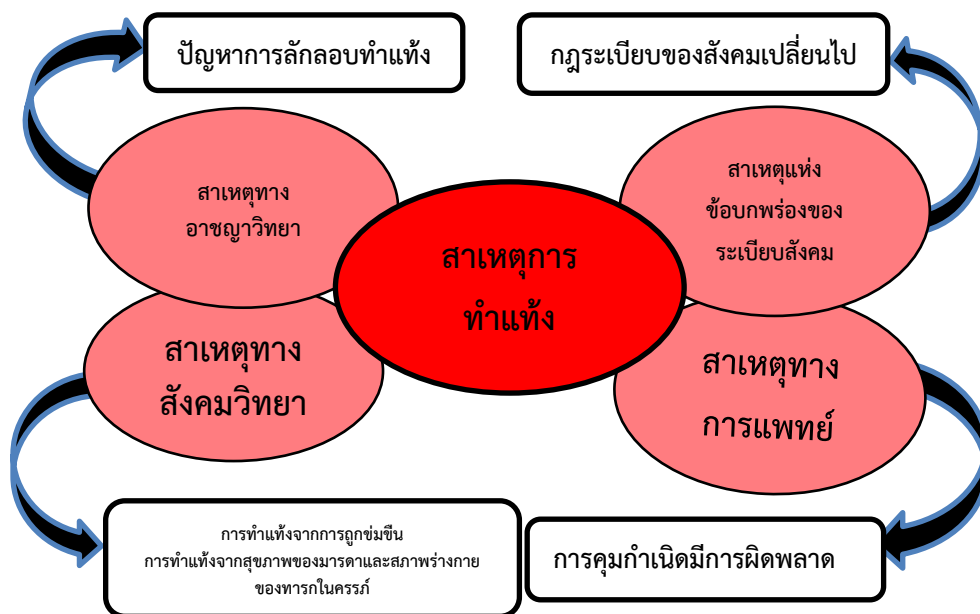

2. องค์ประกอบด้านผู้ชาย โดยเฉพาะผู้ที่ป็นหัวหน้าครอบครัวจะต้องตัดสินใจ หรือตกลงกันในครอบครัว หรือผู้ชายที่เป็นบุคคลที่ฝ่ายหญิงให้ความไว้วางใจและจะต้องทำตาม

3. องค์ประกอบด้านสังคมส่วนรวมหรือความบีบคั้นจากค่านิยมของสังคมในเรื่อง จริยธรรมระหว่างเพศอันเป็นแรงกระตุ้นทางจิตวิทยา เช่น ข่าวสารในสื่อต่าง ๆ ในยุคปัจจุบันจึง นำไปสู่การทำแท้งเพิ่มมากขึ้น

สาเหตุของการทำแท้งที่รวบรวมจากโรงพยาบาลศิริราช พอจะแบ่งออกเป็นกรณีของหญิงโสด มักจะทำแท้งเนื่องจากตั้งครรรค์ก่อนแต่งงาน และมีอุปสรรคขัดข้องทำให้ไม่สามารถแต่งงานกับชายที่เป็นบิดาของเด็กได้ ส่วนกรณีหญิงที่แต่งงานแล้ว มักมีสาเหตุของการทำแท้งที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่พร้อมที่จะมีบุตร (สมหมาย ฤๅสุวรรณ, 2555)

สรุปว่า สาเหตุการทำแท้งมาจาก 4 สาเหตุ คือ สาเหตุทางอาชญาวิทยา สาเหตุแห่งข้อบกพร่องของระเบียบสังคม สาเหตุทางสังคมวิทยา และสาเหตุทางการแพทย์ จาก 4 สาเหตุข้างต้น ทำให้เห็นปัญหาของการทำแท้งที่เกิดขึ้นในสังคมในหลายแง่มุม เช่น การลักลอบทำแท้งถือเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา การที่กฎและระเบียบทางสังคมไม่เข้มแข็ง และข้อบกพร่องทำให้เกิดปัญหาอย่างเห็นได้ชัด รวมไปถึงความไม่พร้อมจากการตั้งครรรค์ หรือปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ รวมถึงการไม่ป้องกัน จากสาเหตุข้างต้นทำให้เกิดผลกระทบเพราะผลที่เกิดจากสาเหตุเหล่านี้ คือ การทำแท้ง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สาเหตุของการทำแท้ง

กฎหมายการทำแท้ง

นับแต่มีการประกาศใช้กฎหมายอาญาจนถึงปัจจุบัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทั้งหมด 28 ฉบับ โดยมีการแก้ไขหมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ทั้งหมด 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 26 เป็นการแก้ไขบทลงโทษ และฉบับที่ 28 โดยประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2562 (ฉบับเดิม) หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มีการบัญญัติไว้ ดังนี้ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562, 2562)

มาตรา 301 บัญญัติว่า “หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 305 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรา 301 และมาตรา 302 นั้น เป็นการกระทำของนายแพทย์ และ

(1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ

(2) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276, 277, 282, 283 หรือ 284

ผู้กระทำไม่มีความผิด”

ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ฉบับที่ 28 โดยแก้ไขใหม่ 2 มาตรา (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564, 2564)

มาตรา 301 บัญญัติว่า “หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ขณะมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มาตรา 305 บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 301 หรือมาตรา 302 เป็นการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้กระทำไม่มีความผิด

(1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น

(2) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงอย่างมากหรือมีเหตุผลทางการแพทย์อันควรเชื่อได้ว่าหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง

(3) หญิงยืนยันต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมว่าตนมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ

(4) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกินสิบสองสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์

(5) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ แต่ไม่เกินยี่สิบสัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและ

ผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศ กำหนดโดยคำแนะนำของแพทยสภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น” (เกียรตินิจกร วังนะสวัสดิ์, 2564)

จากบทบัญญัติความผิดฐานทำให้แท้งลูกดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบการแก้ไขเพิ่มเติม ทั้งฉบับที่ 27 และฉบับที่ 28 ได้ดังนี้

1. เหตุยกเว้นให้หญิงสามารถทำแท้งได้โดยไม่มี ความผิด ที่มีบัญญัติอยู่ทั้งในการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 27 และฉบับที่ 28 คือ

1.1 จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือทางจิตใจของหญิงนั้น

1.2 หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ

2. เหตุยกเว้นให้หญิงสามารถทำแท้งได้โดยไม่มี ความผิด ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมในการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 คือ

2.1 หญิงที่อายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ยืนยันที่จะทำแท้ง (มาตรา 301, มาตรา 305 (4))

2.2 มีความเสี่ยงที่ทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง (มาตรา 305 (2))

2.3 อายุครรภ์เกิน 12 แต่ไม่เกิน 20 สัปดาห์ ยืนยันจะทำแท้ง โดยตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 305 (5))

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบถึงบทลงโทษสำหรับความผิดฐานทำให้ตนเองแท้งหรือยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญาฉบับเดิม และภายหลังมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 จะเห็นได้ว่า การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ฉบับที่ 28 มีการปรับบทลงโทษให้มีอัตราโทษน้อยกว่าฉบับเดิม ดังนี้ ประมวลกฎหมายอาญาฉบับเดิม กำหนดอัตราโทษสำหรับการทำแท้งโดยไม่เข้าเหตุยกเว้นตามกฎหมายนั้น มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ปรากฏว่าภายหลังการแก้ไข มีการปรับลดบทลงโทษลง คือ ให้จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (iLaw, 2564)

ในส่วนความคิดเห็นของผู้เขียนเห็นว่า กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 ซึ่งวางหลักว่าหญิงที่อายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ หรือ ไม่เกิน 3 เดือน สามารถทำแท้งได้หรือสามารถให้ความยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูกได้ โดยหญิงผู้มีครรภ์ไม่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่ผู้ที่ทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงนั้นยินยอมยังคงมีความผิดอยู่ ตามมาตรา 302 และกรณีมาตรา 305 (2) ให้อำนาจหญิงที่จะยุติการตั้งครรภ์ เพียงเพราะมีความเสี่ยงอย่างมากที่เด็กจะเกิดมาทุพพลภาพ (4) วางหลักว่าการกรณีที่หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ ส่วน (5) วางหลักว่าหญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์

(3 เดือน) แต่ไม่เกิน 20 สัปดาห์ (5 เดือน) ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของแพทยสภา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ทั้งนี้ การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในความผิดฐานทำให้แท้งลูก ฉบับที่ 28 ตามมาตรา 301 เป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้หญิงทำแท้งได้โดยไม่ต้องมีความผิด และมาตรา 305 เป็นหลักเกณฑ์ที่กฎหมายสร้างเหตุยกเว้นความผิดเพิ่มขึ้นจากที่บัญญัติอยู่เดิม ยิ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายในปัจจุบันนี้จะตอบสนองวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน โดยละทิ้งศีลธรรมวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยไว้เป็นเบื้องหลัง ซึ่งแท้จริงแล้วกฎหมายควรบัญญัติขึ้นตามหลักศีลธรรมเพราะกฎหมายเป็นกฎหมายที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ทุกคนในสังคมเดียวกันให้อยู่อย่างสงบสุข

สาระสำคัญของความผิดฐานทำให้แท้งลูกตามประมวลกฎหมายอาญา ฉบับล่าสุด ปี 2564

กรณีที่กฎหมายบัญญัติความผิดฐานทำให้แท้งลูก (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2564)

1. หญิงมีครรภ์ที่ทำให้ตนเองแท้งลูกหรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูกขณะมีครรภ์เกิน 12 สัปดาห์

2. ผู้อื่นซึ่งไม่ใช่หญิงมีครรภ์ ทำให้หญิงมีครรภ์แท้งลูกโดยหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ยินยอมก็ตาม และกรณีนี้แม้ว่าหญิงที่ถูกทำให้แท้งลูกจะอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ผู้อื่นนั้นก็มีความผิดทางอาญา

กรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ

1. หญิงที่พยายามทำให้ตนเองแท้งลูก ในขณะอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์

2. ผู้อื่นซึ่งไม่ใช่หญิงมีครรภ์ พยายามทำให้หญิงมีครรภ์แท้งลูก โดยหญิงมีครรภ์ยินยอม ทั้งนี้ไม่ว่าหญิงมีครรภ์จะอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์หรือไม่ (ทวีเกียรติ มินะเกษิษฐ และรณกรณ์ บุญมี, 2564)

กรณีที่กฎหมายบัญญัติเหตุยกเว้นความผิด

กรณีที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นความผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 (1)-(5) ทั้งนี้เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ประการสำคัญอีกคือ หญิงต้องยินยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนเองแท้งลูก และผู้อื่นที่จะทำแท้งได้กฎหมายบัญญัติอนุญาตเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม โดยต้องดำเนินการทำแท้งตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภา เท่านั้น (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2564)

จริยธรรมในสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีประวัติความเป็นมาสืบทอดต่อกันอย่างยาวนาน มีลักษณะหลายประการที่เป็นวัฒนธรรมของสังคมอย่างเห็นได้ชัดและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความรู้จักผิดชอบชั่วดี โดยสิ่งที่หล่อหลอมอุปนิสัยของคนไทยในด้านคุณธรรมจริยธรรม อาจพิจารณาในด้านกว้าง ๆ ได้ 2 ประการ (บ้านจอมยุทธ, 2543) ดังนี้

1. จริยธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ศาสนาที่สำคัญและศาสนาประจำชาติไทย คือ พุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นที่รวมของกิจกรรม พิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งที่สร้างสรรค์และส่งเสริม ค่านิยมประเพณีต่าง ๆ ของคนไทย และจากศาสนานี้เองเป็นพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมของคนในด้านต่าง ๆ อันก่อให้เกิดคุณค่าที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ประการที่สอง คือ ความซื่อสัตย์จริงใจ เป็นคุณค่าที่สำคัญอีก อย่างหนึ่งของคนในอดีต และประการที่สาม คือ ความผสมผสานกลมกลืนระหว่าง คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม

2. สภาพการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีต ลักษณะเด่นในด้านสังคมหมู่บ้านและสังคม ครอบครัว

1. สังคมหมู่บ้าน สังคมไทยเป็นสังคมที่รวมกันอยู่เป็นหมู่บ้าน หลายหมู่บ้าน รวมกันเป็นเมือง สังคมหมู่บ้านส่วนใหญ่ จะมีลักษณะสังคมเบ็ดเสร็จ (Self - Contained Unit) ซึ่งคนในสังคมหมู่บ้านจะมีลักษณะเด่น คือ มีการร่วมมือกันและช่วยเหลือกัน มีการ ประนีประนอม และนิยมการรักษาความสงบ ซึ่งควบคุมมากับการประนีประนอม เมื่อมีปัญหาใด เกิดขึ้น จะต้องมีการจัดการกันเองภายใน ทำให้เกิดความสงบขึ้นในหมู่บ้าน

2. สังคมครอบครัว สังคมไทยมีการผูกพันกันในครอบครัว เป็นครอบครัวใหญ่ สมาชิกนับถือกันตามฐานะของแต่ละบุคคล ลักษณะของระบบครอบครัวนำไปสู่ค่านิยม 3 ประการ คือ เคารพผู้อาวุโส ยึดความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ทำให้เกิดระบบพรรคพวก และความกตัญญูรู้คุณ ระบบครอบครัวรวมกับระบบศาสนา ทำให้เกิดการกตัญญูรู้คุณผู้ที่ให้อุปการะคุณแก่ตน

กฎหมายทำแท้งกับจริยธรรมสังคมไทย

การทำแท้งเป็นปัญหาทางสังคมประการหนึ่งที่เกี่ยวโยงทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง เป็นปัญหาที่พบได้ในทุกสังคมและทุกยุคสมัย ซึ่งสังคมไทยอาจไม่ได้ ตระหนักถึงการแก้ปัญหการทำแท้งอย่างจริงจัง แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันสังคมไทยรับวัฒนธรรม ของทางตะวันตกเข้ามามากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จารีตประเพณี ทำให้คุณธรรม จริยธรรมที่เคยมีอยู่ในสังคมไทยเริ่มเสื่อมคลายลง เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญาที่ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับล่าสุดแล้วจะเห็นได้ว่า มีบางหลักเกณฑ์ที่ได้อนุญาตให้หญิงมีครรภ์หรือแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญสามารถทำแท้งได้โดยถูกกฎหมาย ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้ง

ลักษณะเช่นนี้อาจไม่สมควรในแง่ศีลธรรม เนื่องด้วยการทำแท้ง คือการสิ้นสุดชีวิตของมนุษย์หรือชีวิตที่จะเติบโตขึ้นมามีศักยภาพต่อไป อันเป็นการเพิ่มการทำลายศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทย

กฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งหรือการยุติการตั้งครรภ์เป็นกฎหมายที่มีความละเอียดอ่อน ซึ่งกฎหมายลักษณะนี้นอกจากจะเป็นเรื่องทางสังคมแล้วยังมีประเด็นในด้านจริยธรรมและศีลธรรมเข้ามาพิจารณาด้วยทั้งนี้ การวางหลักเกณฑ์จำกัดการทำแท้งในเบื้องต้นมีเจตนารมณ์และคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองชีวิตของทารกในครรภ์มารดา โดยเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่กำลังจะเกิดมา แม้ว่าเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 และมาตรา 305 ที่บัญญัติขึ้นโดยวางหลักเกณฑ์ลดข้อจำกัดสิทธิการทำแท้งลง โดยให้เหตุผลว่า “ไม่ควรให้ความสำคัญและคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่กำลังจะเกิดมาเพียงอย่างเดียว เนื่องจากรากฐานของสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์เพียงเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่สำคัญเป็นรากฐานของสังคมประกอบด้วยกับการคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิตของทารกในครรภ์มารดา หากมุ่งคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์เพียงอย่างเดียวโดยมิได้พิจารณาการคุ้มครองสิทธิของหญิงผู้ตั้งครรภ์เป็นสิ่งที่อาจกระทบให้หญิงไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกลิดรอนหรือจำกัดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของหญิงซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติ อันเป็นสิทธิพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดต่อชีวิตและร่างกายของตนได้ทราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่รบกวนหรือล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น” เมื่อพิจารณาจากเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาข้างต้น จะเห็นว่า มีเจตนารมณ์โน้มเอียงให้ความสำคัญกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของหญิงมากเกินไปไม่ได้สร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของหญิงมีครรภ์กับทารกในครรภ์เลยแม้แต่น้อย เพราะโดยหลักทั่วไปแล้วการคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์และสิทธิของหญิงตั้งครรภ์นั้นควรต้องหาแนวทางให้เกิดความสมดุล ไม่ควรพิจารณาคุ้มครองสิทธิของหญิงมีครรภ์เพียงเพราะมองว่าเด็กทารกในครรภ์มารดา ยังไม่มีสภาพบุคคลในทางกฎหมายเท่านั้น เพราะในทางพระพุทธศาสนา แม้เด็กจะไม่คลอดออกมา ก็ถือว่าเด็กในครรภ์มีสภาพบุคคลแล้ว และด้วยเหตุที่กฎหมายกับหลักการทางพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการให้สังคมสงบสุข จึงควรสอดคล้องกัน ดังนั้น เมื่อการทำแท้งในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นการฆ่าทารกในครรภ์มารดา กฎหมายก็ควรบัญญัติขึ้นโดยค้ำประกันหลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วย

การทำแท้งนั้นไม่เพียงแต่จะผิดศีลธรรมแต่ยังมีอันตรายต่อสุขภาพของหญิงผู้รับการทำแท้ง นอกจากนี้ การแก้กฎหมายลดการจำกัดสิทธิการทำแท้งให้เบาบางลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สิทธิหญิงที่จะสามารถร้องขอยุติการตั้งครรภ์ได้โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ แม้จะมีการกำหนดช่วงอายุครรภ์จำกัดเอาไว้ว่าต้องไม่เกิน 12 สัปดาห์ หรือประมาณสามเดือน ตามมาตรา 301 และกรณีตามมาตรา 305 (4) ที่วางหลักให้สิทธิแก่หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ร้องขอยุติการตั้งครรภ์ได้ และ (5) ที่ให้สิทธิหญิงสามารถร้องขอยุติการตั้งครรภ์ได้

กรณีอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 20 สัปดาห์ คือ กรณีที่อายุครรภ์เกิน 3 เดือน แต่ไม่เกิน 5 เดือน แม้ตามมาตรา 305 (5) จะวางหลักว่าภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด โดยคำแนะนำของแพทยสภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น แต่เมื่อนำหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจรับคำปรึกษามาพิจารณาจะพบว่า หญิงที่ประสงค์จะยุติการตั้งครรภ์สามารถเข้าสู่หน่วยบริการปรึกษาทางเลือกทั้งของภาครัฐหรือเอกชน เพื่อดำเนินการให้หญิงนั้นเข้าสู่กระบวนการตรวจและรับคำปรึกษา หญิงตั้งครรภ์อาจแจ้งความประสงค์ขอยุติการตั้งครรภ์ด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ หรือโดยวิธีการใดก็ได้ที่สะดวกต่อหญิง และให้หน่วยงานบริการปรึกษาทางเลือก ดำเนินการให้หญิงได้รับการตรวจวินิจฉัยอายุครรภ์จากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามข้อบังคับของแพทยสภา โดยหลักการให้คำปรึกษานั้นผู้ให้ปรึกษาเพียงแต่ทำหน้าที่รับฟังปัญหา ให้ข้อมูลที่เป็นทางเลือกกับหญิงมีครรภ์ และออกเอกสารแก่หญิงเพื่อแสดงว่าได้รับการตรวจและรับคำปรึกษาแล้วเท่านั้น ส่วนในที่สุดก็เป็นสิทธิของหญิงมีครรภ์ว่ายังคงตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์หรือไม่ (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าท้ายที่สุดแล้วก็เป็นอำนาจเด็ดขาดของหญิงที่จะตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ได้ (เชิดชู อริยศรีวัฒนา, 2564) และหากพิจารณาประกอบกับการวิวัฒนาการของเด็กในครรภ์มารดาในทางการแพทย์นั้น เด็กสามเดือน อวัยวะพัฒนาสมบูรณ์ มีดวงตา จมูก ปาก หน้าผาก ใบหู แขนขา นิ้วมือ นิ้วเท้า เล็บ สามารถยับแขนขาทำมือ เขี่ยนมมือ อ้าปากได้ ทารกมีช่วงตัวยาว 10 - 12 เมตรและเริ่มบ่งบอกเพศได้ ส่วนทารกในวัยห้าเดือนนั้นทารกเริ่มตัวใหญ่ขึ้น มีขนาดตัวยาว 20 - 25 เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 400 กรัม และเริ่มอยู่ในวัยเดินได้ เมื่อพิจารณาจากการเจริญเติบโตของทารกในครรภ์มารดา ช่วงระยะเวลาที่กฎหมายอนุญาตให้หญิงมีครรภ์สามารถร้องขอยุติการตั้งครรภ์ได้นั้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเด็กทารกในครรภ์มารดามีสภาพบริบูรณ์ที่จะเป็นสภาพบุคคลแล้ว ดังนั้น การที่กฎหมายให้สิทธิหญิงมีครรภ์สามารถทำแท้งได้โดยการร้องขอโดยปราศจากเงื่อนไขผูกพันใด ๆ เช่นนี้ เป็นการจำกัดสิทธิของตัวอ่อนหรือทารกในครรภ์ที่จะกลายมาเป็นมนุษย์ต่อไป

อีกทั้งยังมีแนวคิดทฤษฎีที่สนับสนุนให้เห็นว่ากฎหมายกับหลักการทางศาสนาควรสอดคล้อง ที่เป็นการยืนยันให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 28 พ.ศ. 2564 ไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา โดยแนวคิดอนุรักษนิยมเป็นอุดมการณ์ที่สนับสนุนคุณค่าดั้งเดิม มีจุดมุ่งหมายที่จะรักษาระเบียบสังคมที่มีอยู่เดิมหรือไม่ควรเปลี่ยนแปลงระเบียบสังคมที่มีอยู่เดิมแล้วส่งผลให้สังคมเสื่อมค่าลง เป็นปรัชญาที่ยึดถือเอาสิ่งดีงามในอดีตมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานในปัจจุบัน โดยแนวคิดอนุรักษนิยมมีอุดมการณ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ เชื่อว่าระเบียบและความมั่นคงเป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้ โดยเฉพาะแนวคิดในเรื่องศาสนาเป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ในสังคม (เฉลิมพล ประทีปปะวณิช, 2520) และเมื่อพิจารณาประกอบกับ

ทฤษฎีเสรีนิยม เป็นปรัชญาการเมืองหรือมุมมองทางโลกซึ่งตั้งอยู่บนความคิดเสรีภาพ และเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลอย่างเต็มที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเสรีภาพต้องมาควบคู่กับความเสมอภาคด้วยพร้อมกัน เป็นทฤษฎีที่สนับสนุนให้เห็นว่า ไม่ควรให้เสรีภาพกับบุคคลแค่ฝ่ายเดียว แล้วการใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ล่วงล้ำไปส่งผลกระทบต่อคนอื่น ๆ หลักการพื้นฐานของเสรีนิยมนั้นให้ความสำคัญกับสิทธิในชีวิต (Right of Life) ความเสมอภาคสำหรับทุกคนภายใต้กฎหมาย ทฤษฎีดังกล่าวนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า สิทธิของหญิงที่จะร้องขอทำแท้ง (On Request) ได้ เพราะสาเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น เป็นการล่วงล้ำสิทธิที่จะมีชีวิตของทารกในครรภ์ แม้ในทางกฎหมายจะไม่ถือว่าทารกในครรภ์มีชีวิต แต่ในทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่าทารกดังกล่าวมีชีวิตแล้ว จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรนำมาบัญญัติอยู่ในกฎหมาย

สรุป

การทำแท้ง คือ การนำทารกออกจากครรภ์ของมารดาก่อนเวลาอันควรโดยเจตนา ซึ่งทำให้ทารกเสียชีวิต ในมุมมองของสังคมไทย การทำแท้งขัดต่อหลักศีลธรรม จริยธรรม และจากการศึกษาความผิดฐานทำให้แท้งลูกตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งเหตุยกเว้นความผิดฐานทำให้แท้งลูกที่มีอยู่เดิม และในส่วนที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้สิทธิแก่หญิงที่จะตัดสินใจร้องขอยุติการตั้งครรภ์ได้อย่างเสรีเพิ่มขึ้นกว่าฉบับเดิม โดยมีหลักเกณฑ์ที่ให้สิทธิเพิ่มขึ้นปรากฏอยู่ในมาตรา 301 และ มาตรา 305 (2) (4) และ (5) โดยหลักเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้นนั้น ตามมาตรา 301 วางหลักว่าหญิงที่อายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ หรือ ไม่เกิน 3 เดือน สามารถทำแท้งได้ ส่วนกรณีตามมาตรา 305 (2) ให้อำนาจหญิงที่จะยุติการตั้งครรภ์ เพียงเพราะมีความเสี่ยง อย่างมากที่เด็กจะเกิดมาทุพพลภาพ (4) วางหลักว่ากรณีหญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกิน 12 สัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ ส่วน (5) วางหลักว่าหญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์ (3 เดือน) แต่ไม่เกิน 20 สัปดาห์ (5 เดือน) ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมความผิดฐานทำให้แท้งลูกล่าสุดนี้ ยังคงเหตุยกเว้นความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฉบับเดิมไว้ทั้งหมดและเพิ่มเติมเหตุยกเว้นความรับผิดขึ้นอีกหลายประการตามที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ แต่เดิมนั้นความผิดเกี่ยวกับการทำแท้งตามประมวลกฎหมายอาญา ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่สนับสนุนให้บุคคลอยู่ในศีลธรรม คือ การงดเว้นการฆ่าสัตว์ เพราะมนุษย์ก็ถือเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา โดยศาสนาต้องการให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งการฆ่านั้นรวมถึงการฆ่าทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาที่เป็นบาปในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นเมื่อหลักทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมีความสำคัญและมีคุณค่าในตัวเอง แต่ละชีวิตย่อมต้องการใช้สิทธิของตัวเอง ทั้งกฎหมายความผิดฐานทำให้แท้งลูกก็บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการผิดศีลธรรมของมนุษย์ที่เป็นมารดาไม่ต้องการให้ฆ่าบุตรของตนเอง เหตุยกเว้นความผิดฐานทำให้แท้งลูกที่บัญญัติขึ้นจึงเป็นกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับศีลธรรม และการแก้ไขดังกล่าวไม่ได้เป็นไป

ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของหญิงมีครรภ์กับทารกในครรภ์
ทั้งไม่ใช้การพัฒนาออกกฎหมายตามรากฐานของสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). หลักการในเรื่อง “การตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือก”
ตามมาตรา 305 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2564
จาก <https://tmc.or.th/Media/media-2021-07-07-09-38-37.pdf>
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2564). ประเด็นปัญหากฎหมาย “ความผิดฐานทำให้แท้งลูก” ตาม ป.อ.
มาตรา 301 และมาตรา 305 (แก้ไขเพิ่มเติม 2564) หน้า 1-18. เรียกใช้เมื่อ 17 มิถุนายน
2564 จาก <https://drive.google.com/file/d/1a6v5ZyUwAAWJnMzxMpHUEWJjT6SbrpV1/view>
- จิราภรณ์ เมนะพันธุ์. (2538). สาเหตุ กระบวนการ และผลกระทบของการเป็นมารดาวัยรุ่น:
กรณีศึกษา มารดาวัยรุ่นนอกสมรสในสถานบริการเอกชน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เฉลิมพล ประทีปะวนิช. (2520). ทฤษฎีการเมืองแห่งนวมัย พระนคร. กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เชิดชู อริยศรีวัฒนา. (2564). พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) 2564. เรียกใช้
เมื่อ 14 ตุลาคม 2564 จาก <http://www.wongkarnpat.com/viewpat.php?id=2974>
- ทวีเกียรติ มินะเกษิษฐ และรณกรณ์ บุญมี. (2564). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุ
โทษ. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ธีรพร วุฒยวนิช. (2535). ตำราสุติศาสตร์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บ้านจอมยุทธ. (2543). จริยธรรมของคนไทย. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2564 จาก https://www.baanjomayut.com/library_3/extension-2/ethics/07.html
- ปรีชา เพชรรงค์. (2520). ปัญหาจริยธรรมอันเกี่ยวกับการทำแท้ง. ใน วิทยานิพนธ์อักษร
ศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาปรัชญา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจ
จานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 69 ก (27 พฤษภาคม 2562).
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2564. (2564). ราชกิจจา
นุเบกษา เล่มที่ 138 ตอนที่ 10 ก (6 กุมภาพันธ์ 2564).
- พระสุรินทร์ อินทวิโส (อาจนิลพัฒน์). (2555). การทำแท้งในสังคมไทย: ปัญหาและทางออก ตาม
ทัศนะของพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2561). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 9 เรื่องที่ 4 การทำแท้ง ความหมายของการแท้ง. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2564 จาก https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=9&chap=4&page=t9-4-infodetail_01.html
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2564). กฎหมายอาญาพิสดาร เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัดแสงจันทร์การพิมพ์.
- สมหมาย อุดงสุวรรณ. (2527). นรีเวชวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมหมาย อุดงสุวรรณ. (2555). อุบัติการณ์ของการแท้งและการทำแท้ง. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2564 จาก <http://guru.sanook.com/encyclopedia>
- สมาคมวางแผนครอบครัว. (2521). ทำแท้งเสรีช่องว่างระหว่างศีลธรรมกับปัญหาทางสังคม. ใน เอกสาร ประกอบการสัมมนาประชากรจัดทำโดยสภาวิจัยแห่งชาติ 24 สิงหาคม 2521. สภาวิจัยแห่งชาติ.
- สุชา จันทรเฒ. (2531). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุดสงวน สุธีสร. (2547). อาชญาวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หยุด แสงอุทัย. (2520). กฎหมายอาญาภาค 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถสิทธิ์ สุนาโ. (2553). มุมมองทางปรัชญากับปัญหาการทำแท้งในสังคมไทย. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 5(10), 79-92.
- iLaw. (2564). เปิดกฎหมายอาญาแก้ไขใหม่ ทำแท้งปลอดภัยได้ในอายุครรภ์ 12 สัปดาห์. Retrieved กันยายน 2, 2564, from <https://ilaw.or.th/node/5816>
- Kapook.com. (2564). ทำแท้ง. Retrieved March 28, 2564, from http://icare.kapook.com/abort_content1.php

กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับ
ประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT STRATEGIES FOR ONE TAMBON ONE SCHOOL
TOWARDS EXCELLENCE OF PRIMARY SCHOOLS, PHRA NAKHORN SI
AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

อริสา อารมณชื่น

Arisa Aromchuen

ภารดี อนันต์นาวิ

. Paradee Anannawee

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

North Bangkok University, Thailand

มนสิข สิริสมบุญ

Monasit Sittisomboon

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: gigigaga.arom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ 2) สร้างและประเมินกลยุทธ์ฯ 3) ทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์ฯ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยใช้แบบสอบถาม ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 250 คน และศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ขั้นตอนที่ 2 สร้างกลยุทธ์ฯ และตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์ฯ โดยทดลองใช้ที่โรงเรียนวัดอินทกัลยา และประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 30 โรงเรียน โดยใช้แบบประเมิน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และได้แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากร 2) กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล มี 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล มี 4 ด้าน และกลยุทธ์การบริหารจัดการ มี 5 กลยุทธ์ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดทิศทางขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและประเมิน 3) ผลการทดลองใช้และการประเมินกลยุทธ์ฯ โดยภาพรวม พบว่า มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารจัดการ, ความเป็นเลิศ, โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

Abstract

The Objectives of this research article were to: study the condition and management guidelines of One Tambon One School towards excellence of primary schools and to establish and assess management strategies, and experiment and evaluate management strategies by using mixed-method research: quantitative and qualitative research that consisted of 3 steps: 1) to study the condition management of One Tambon One School towards excellence of primary schools, by using a questionnaire from the sample of 250 school administrators and heads of academic departments and to study the management guidelines for One Tambon One School towards excellence of primary schools by interviewing 9 experts. 2) Create management strategies for One Tambon One School towards excellence of primary schools and check the quality, suitability, and correctness by 5 experts. 3) Experiment and evaluation of management strategies for One Tambon One School towards excellence of primary schools at Watinkanlaya School and assessing the feasibility and usefulness by school administrators and heads of academic departments that the number of was 30 schools by using the assessment form. The statistics used to analyze the data were Mean, Standard Deviation, and content analysis. The research results were as follows: 1) Overall, the condition management of One Tambon One School towards excellence of primary schools, Phra Nakhorn Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office was at a high level, and the management guidelines for One Tambon One School towards excellence of primary schools consisted of 4 components: learner quality, instructional

management, management, and personnel 2) Management strategies for One Tambon One School towards excellence of primary schools has 2 main components: the management of One Tambon One School towards excellence of primary schools have 4 aspects and management strategies have 5 strategies: the environment analysis, identifying organization direction, identifying strategies, applying strategies, evaluation and control that overall, it found that the suitability and accuracy were at a high level. 3) Overall, the result of the experiment and evaluation of One Tambon One School towards excellence of primary schools was a possibility and a benefit at a high level.

Keywords: Strategy, Management, an excellence, One Tambon One School

บทนำ

ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางเจตคติความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และกรอบทิศทาง

ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในอีก 20 ปี ข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

โรงเรียนเป็นองค์กรทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนจึงมีความสำคัญสูงสุดในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่นชนบท สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ตามนโยบายของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี “1 ตำบล 1 โรงเรียนคุณภาพ” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามบริบทของตนเอง สร้างโอกาสให้นักเรียนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมีโรงเรียนศูนย์กลางของชุมชนเป็นต้นแบบ สร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพ นำไปสู่การร่วมกันจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ 1) มีโรงเรียนประจำตำบล อย่างน้อยตำบลละ 1 โรงเรียน ที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีคุณธรรมจริยธรรม งานอาชีพ และสุขภาพอนามัย ให้บริการการศึกษาแก่นักเรียนและชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน 2) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งสมรรถนะและศักยภาพในการบริหารจัดการ ตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนการสอน 3) นักเรียนทุกคนในตำบล ได้รับโอกาสและเข้าถึงการบริการและสวัสดิการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นชนบท 4) นักเรียนได้รับการพัฒนา ทั้งด้านสติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ ทักษะคิด และพัฒนาการด้านร่างกายที่เหมาะสมกับช่วงวัย ควบคู่กับการปฏิบัติตามค่านิยม 12 ประการ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2562)

การดำเนินงานของโรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 ซึ่งรวมไปถึงโรงเรียนในโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลยังไม่บรรลุตามเป้าหมาย ดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O - NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2561 ระดับประเทศคะแนนเฉลี่ย วิชาวิทยาศาสตร์ 39.93 วิชาคณิตศาสตร์ 37.50 วิชาภาษาไทย 55.90 และวิชาภาษาอังกฤษ 39.24 ในระดับของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 มีผลคะแนนเฉลี่ย วิชาวิทยาศาสตร์ 38.11 วิชาคณิตศาสตร์ 36.38 วิชาภาษาไทย 54.35 และวิชาภาษาอังกฤษ 35.57 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 มีผลคะแนนเฉลี่ย วิชาวิทยาศาสตร์ 36.92 วิชาคณิตศาสตร์ 33.15 วิชาภาษาไทย 53.13 และวิชาภาษาอังกฤษ 32.69 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 มีคะแนนที่ต่ำกว่าของระดับประเทศ อันเนื่องมาจาก

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 มีปัญหาส่วนใหญ่มากจากการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ได้มีวิชาเอก ตรงในการปฏิบัติหน้าที่สอนในบางรายวิชาที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมาจากการขาดแคลนงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน จึงทำให้ผลการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) มีคะแนนเฉลี่ยทั้ง 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าระดับประเทศ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2562)

จากสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ผู้วิจัยจึงทำวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาสภาพ แนวทาง และกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อสร้างและประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

1. ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของแนวคิดการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์

ความสอดคล้องขององค์ประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งจะต้องประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) ด้านบุคลากร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์ประกอบของกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

2. ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ของสภาพและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยใช้แบบสอบถาม

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ จำนวน 185 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 370 คน (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2562)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W, 1970) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ และโรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม ได้ 125 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 250 คน

ตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพการบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ นำข้อมูลมากำหนดขอบเขตในการสร้างแบบสอบถาม

2.2 สร้างแบบสอบถามและนำร่างแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องตามนิยามศัพท์เฉพาะโดยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Item Objective Congruency) ของแบบสอบถามความคิดเห็น เป็นรายข้อและใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปจึงสามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามได้

2.4 นำแบบสอบถามหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาหรือหัวหน้าวิชาการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sample) (บุญชุม ศรีสะอาด, 2545) ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของแต่ละด้านตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, L. J, 1990)

3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มึประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน เป็นผู้บริหารการศึกษาตำแหน่งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาหรือรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการ จำนวน 3 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนในสาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา คือ แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. ร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยนำผลการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์สภาพและแนวทางการบริหารสถานศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นข้อมูลเพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยใช้การแบบสัมภาษณ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ แล้วนำเป็นข้อมูลเพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

3. ตรวจสอบกลยุทธ์ด้วยการประเมินความเหมาะสมและความถูกต้องการบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยผู้ทรงวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเหมาะสมและความถูกต้องของกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำกลยุทธ์ที่สร้างและตรวจสอบจากขั้นตอนที่ 2 ไปทดลองไปใช้ และประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ การทดลองใช้ ได้แก่ โรงเรียนวัดอินทกัลยา อำเภอบางปะหัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ จำนวน 30 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 60 คน เลือกโดยวิธีเจาะจง

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์กลยุทธ์การบริหารจัดการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลากร อยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) และด้านคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = 250)

สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับ ประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ	การปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.98	0.61	มาก
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	4.24	0.56	มาก
3. ด้านการบริหารจัดการ	4.35	0.59	มาก
4. ด้านบุคลากร	4.29	0.70	มาก
รวม	4.21	0.61	มาก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน ควรมีการจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้ การคิดคำนวณ และการใช้ภาษา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหา มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายหรือสูงกว่าที่สถานศึกษากำหนด มีสุขภาวะร่างกายที่ดีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด สถานศึกษาต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งและเข้าถึง

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรมีการวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา สนับสนุนให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนรูปแบบที่หลากหลาย มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรมีการสร้างสื่อ/นวัตกรรมเทคโนโลยีและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ครูมีการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลไปจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีการนิเทศชั้นเรียนเพื่อครูนำผลการนิเทศมาพัฒนาผู้เรียน และมีการบริหารจัดการห้องเรียนที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับการเรียนการสอน เน้นที่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลมาพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่ชัดเจน โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ของสถานศึกษา มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา มีการจัดทำกลยุทธ์ของสถานศึกษา มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ และมีระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง แบ่งการบริหารงานเป็น 4 ฝ่าย ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางวิชาชีพ สนับสนุนเทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรทางศึกษาอื่น ๆ ที่จำเป็น สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

1.4 ด้านบุคลากร ผู้บริหารควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำทางวิชาการ มีทักษะการบริหาร และทักษะการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรม และมีการเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและการสร้างขวัญกำลังใจ สนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ มีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา สนับสนุนการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกในการสอนของครู มีการบริหารจัดการให้มีครูครบชั้นเรียนและความพร้อมในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน มีระบบการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องและอิงผลการปฏิบัติงาน และมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศฯ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) ด้านบุคลากร และ องค์ประกอบที่ 2 กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดทิศทางองค์กร 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 5) การควบคุมและประเมิน สรุปได้ดังนี้

2.1. กลยุทธ์ที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม มี 4 ประเด็น คือ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 2) การวิเคราะห์การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสของสถานศึกษา 3) มีการวางแผนจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 4) การร่วมกันสรุปข้อมูลเพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา

2.2 กลยุทธ์ที่ 2 การกำหนดทิศทางขององค์กร มี 3 ประเด็น คือ 1) นำข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมากำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา 2) มีการประชุม วางแผนร่วมกัน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาให้ชัดเจน 3) ประกาศวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาที่ได้กำหนดแล้วต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทราบ

2.3 กลยุทธ์ที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ มี 4 ด้าน ได้แก่

2.3.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน มี 11 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษากำหนดเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน 2) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่านออก การเขียนได้ 3) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดคำนวณ 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษา 5) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ปัญหา 6) พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม 7) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง 8) พัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาและตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด 9) ส่งเสริมผู้เรียนให้มีสุขภาพร่างกายที่ดี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด 10) ส่งเสริมให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็งและเข้าถึง และ 11) จัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ

2.3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน มี 7 ประเด็น คือ 1) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ส่งเสริมให้มีหลักสูตรที่เน้นทักษะเฉพาะด้านหรือทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา 3) สนับสนุนครูให้มีการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ/STEM Education และวิทยาการคำนวณ 4) ส่งเสริมให้มีการสร้างสื่อ/นวัตกรรมเทคโนโลยีและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 5) ส่งเสริมครูให้มี

การวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำข้อมูลไปจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน 6) ส่งเสริมการบริหารจัดการห้องเรียนที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ 7) ส่งเสริมให้ครูมีการวัดและประเมินผลของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2.3.3 ด้านการบริหารจัดการ มี 10 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษากำหนดนโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกัน 2) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 3) สนับสนุนให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ 4) สนับสนุนให้มีกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) ส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง 6) ส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางวิชาชีพ 8) สนับสนุนการจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ 9) ส่งเสริมให้มีการสร้างนวัตกรรม 10) สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2.3.4 ด้านบุคลากร มี 8 ประเด็น คือ 1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) ผู้บริหารต้องมีทักษะการบริหาร 3) ผู้บริหารต้องมีทักษะการใช้เทคโนโลยี/นวัตกรรม 4) สนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นมืออาชีพ 5) สนับสนุนให้มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร 6) ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา 7) สนับสนุนความพร้อมในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 8) ส่งเสริมให้มีครูครบชั้นเรียนและครบวิชาเอก

2.4 กลยุทธ์การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ มี 4 ด้าน ได้แก่

2.4.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน มี 3 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษามีการประชุมวางแผน ชี้แจงแก่ครูและบุคลากร เพื่อการปฏิบัติที่เป็นไปตามแผนและต่อเนื่อง 2) มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน 3) ดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณภาพผู้เรียน

2.4.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน มี 3 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษามีการประชุม วางแผน ชี้แจงแก่ครูและบุคลากร เพื่อการปฏิบัติที่เป็นไปตามแผนและต่อเนื่อง 2) มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน 3) ดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

2.4.3 ด้านการบริหารจัดการ มี 3 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษามีการประชุม วางแผน ชี้แจงแก่ครูและบุคลากร เพื่อการปฏิบัติที่เป็นไปตามแผนและต่อเนื่อง 2) มีการจัดโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน 3) ดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

2.4.4 ด้านบุคลากร มี 3 ประเด็น คือ 1) สถานศึกษามีการประชุม วางแผน ชี้แจงแก่ครูและบุคลากร เพื่อการปฏิบัติที่เป็นไปตามแผนและต่อเนื่อง 2) มีการจัด

โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน 3) ดำเนินงานตามโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร

2.5 กลยุทธ์ที่ 5 การควบคุมและประเมิน มี 4 ด้าน ได้แก่

2.5.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน มี 4 ประเด็น คือ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน 2) สนับสนุนให้มีการนำผลการนิเทศติดตาม และผลการดำเนินงานมาปรับปรุงและพัฒนา 3) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมให้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานด้านคุณภาพผู้เรียน

2.5.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน มี 4 ประเด็น คือ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน 2) สนับสนุนให้มีการนำผลการนิเทศติดตาม และผลการดำเนินงานมาปรับปรุงและพัฒนา 3) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมให้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอน

2.5.3 ด้านการบริหารจัดการ มี 4 ประเด็น คือ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน 2) สนับสนุนให้มีการนำผลการนิเทศติดตาม และผลการดำเนินงานมาปรับปรุงและพัฒนา 3) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมให้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ

2.5.4 ด้านบุคลากร มี 4 ประเด็น คือ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน 2) สนับสนุนให้มีการนำผลการนิเทศติดตาม และผลการดำเนินงานมาปรับปรุงและพัฒนา 3) มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมให้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานด้านบุคลากร

3. ผลการทดลองใช้และการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยภาพรวม พบว่า มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ได้ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) กลยุทธ์ที่ 2 การกำหนดทิศทางขององค์กร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) กลยุทธ์ที่ 3 การกำหนดกลยุทธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) ด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) กลยุทธ์ที่ 4 การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) และกลยุทธ์ที่ 5 การควบคุมและประเมิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา ได้แก่ ด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) และด้านคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีทักษะในการบริหาร และมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน มีระบบบริหารจัดการคุณภาพ มีการดำเนินงานพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพผู้เรียนรอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย มีการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี ศรีไพรวรรณ ที่ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน (ราตรี ศรีไพรวรรณ, 2555)

2. กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลฯ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

2.1 การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานทดสอบทางการศึกษา ซึ่งกำหนดมาตรฐาน 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2561) และสอดคล้องกับ สุณิสสา เศษชะพานิช ที่ได้สรุปองค์ประกอบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศทั้ง 8 ด้านดังนี้ 1) ภาวะผู้นำ 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การให้ความสำคัญกับนักเรียนหรือลูกค้า 4) สารสนเทศและการวิเคราะห์ 5) การให้ความสำคัญกับบุคลากรและหน่วยงานย่อย 6) การบริหารกระบวนการ 7) ผลการดำเนินงาน และ 8) ประสิทธิภาพขององค์กร (สุณิสสา เศษชะพานิช, 2548) และสอดคล้องกับรูปแบบโรงเรียนเป็นเลิศประเทศสิงคโปร์ (Singapore: Ministry of Ministration) ที่มีองค์ประกอบดังนี้ 1) ด้านภาวะผู้นำ 2) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ 3) ด้านการจัดการบุคลากร 4) ด้านทรัพยากร 5) ด้านเป้าหมายนักเรียน 6) ด้านการบริหารและผลการปฏิบัติงาน 7) ด้านผลลัพธ์ของบุคลากร 8) ด้านการมีส่วนร่วมของสังคมและ 9) ด้านผลการประเมินการปฏิบัติงาน (Ministry of Ministration, 2000)

2.2 กลยุทธ์การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ มีการขับเคลื่อนด้วยกลยุทธ์ 2 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการ

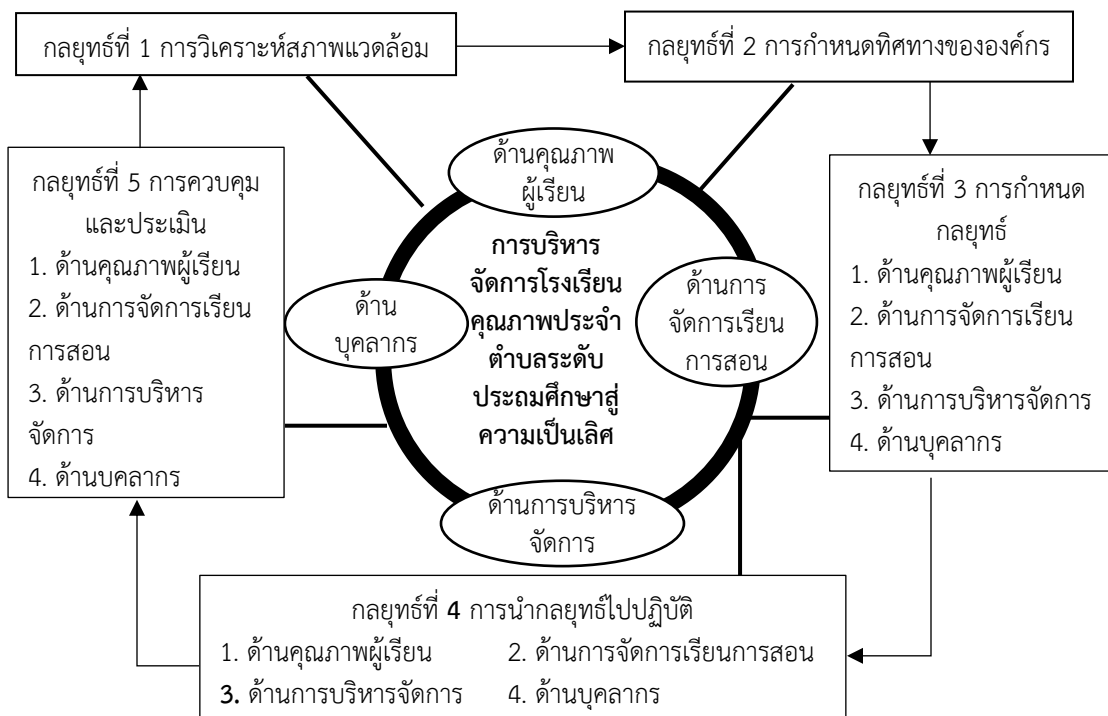
เรียนการสอน 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) ด้านบุคลากร องค์ประกอบที่ 2 กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดทิศทางองค์กร 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 5) การควบคุมและประเมิน สอดคล้องกับแนวคิดของ ถวิล มาตรการเยี่ยม ที่กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โดยอยู่บนพื้นฐานการวางแผนกลยุทธ์และพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) การจัดโครงสร้างและการจัดสรรทรัพยากร 3) การจัดบุคลากรและการอำนวยความสะดวก 4) การปฏิบัติตามแผน และ 5) การกำกับติดตามและประเมินผล จึงทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ถวิล มาตรการเยี่ยม, 2554)

3. ผลการทดลองใช้และการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยภาพรวม พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใช้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู มีความเข้าใจทั้งกระบวนการ เนื้อหา และวิธีการบริหารและ พัฒนาสู่ความเป็นเลิศ องค์ประกอบทุกส่วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีคุณภาพ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายที่ชัดเจน มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการประชุม วางแผนก่อนการดำเนินงาน จัดทำโครงการและกิจกรรมที่มีความสอดคล้องการวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและกลยุทธ์ที่สถานศึกษากำหนด และมีการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นระบบและนำผลมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชโนทัย เจริญเนื่อง ที่ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ชโนทัย เจริญเนื่อง, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) สภาพและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านคุณภาพผู้เรียน 2) กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการบริหารจัดการ และ 4) ด้านบุคลากร องค์ประกอบที่ 2 กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 2) การกำหนดทิศทางองค์กร 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ 5) การควบคุมและประเมิน 3) จากการทดลองใช้และประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้ 1) ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ควรนำกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศไปใช้เป็นแนวทางในพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เพิ่มขึ้น 2) สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรสนับสนุนการนำกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลระดับประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล 3) สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เพื่อการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันและใช้ทรัพยากรร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชโนทัย เจริญเนื่อง. (2563). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ถวิล มาตรเลียม. (2554). การปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2545). วิธีการทางสถิติสำหรับวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวิริยาสาสน์.
- ราตรี ศรีไพรวรรณ. (2555). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2562). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานฯ.

- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2562). ข้อมูลผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการของโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา.
- สุณิสรา เศษธะพานิช. (2548). การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร สถานศึกษาเอกชนเกี่ยวกับ ความเป็นเลิศด้านการศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological Testing* (3rd ed.). NY: Harper Collins Publishers.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3), 607-610.
- Ministry of Ministration. (2000). *The School Excellence Model: A Guide* Singapore: The School Appraisal Branch, Schools Division. Singapore: Ministry of Ministration.

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน
และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา*
PROMOTION AND LEARNING CREATIVE ARTS OF YOUTH
AND AGING IN THE LANNA PROVINCE GROUP

ฉวีวรรณ สุวรรณภา

Chaweewan Suwannapha

อภิชา สุขจิน

Aphicha Sukjeen

พัฒนรี อัฐวงศ์

Patnaree Atawong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

วรารณ ดวงแสง

Waraporn Daowsang

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

E-mail: yanasophano@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา 3) เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา และ 4) เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 234 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักวิชาการด้านศิลปะ ผู้สูงอายุ เยาวชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินการเข้าร่วมปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นนำเสนอเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผ้าหม้อฮ่อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือ มีกระบวนการสร้างสรรค์ 6 ด้าน คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเรียนรู้ เครือข่าย และการถ่ายทอด 2) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้

* Received 5 November 2021; Revised 23 November 2021; Accepted 27 November 2021

สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการพัฒนาและยกระดับสินค้าผลิตภัณฑ์ ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น พัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลาย และประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ 3) การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยวิทยากรที่มีความรู้ให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ 180 คน เพื่อเกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ และแนวทางในการอนุรักษ์ 4) การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้สนใจ และเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้, ศิลปะเชิงสร้างสรรค์, กลุ่มจังหวัดล้านนา

Abstract

The Objectives of this research article were to: 1) Investigating art creation processes of provinces situated in the former Lanna Kingdom's area, 2) Creating artworks for enhancing community economics in Northern provinces, 3) Passing on creative artworks to youth and elderlies living in Thai Northern provinces, and 4) Providing society's public learning space of creative art. The mixed research methodology, consisting of documentary research, qualitative research, and action research, was applied in this research. The 234 key informants were community leaders, local scholars, business owners, arts and community development officers, youths, and elderlies. The research instruments were interview, focus group discussion, and assessment form. The results revealed as follows. 1) The findings casted a new light on the 6 processes of art creation which were illustrated in the production of Moh Hom textile, handwoven fabric, and quilt, consisting of Designing, Product development, Marketing, Learning, Connection, and Passing on knowledge. 2) Regarded as community economics' enhancement of Northern provinces, the results highlighted that art creation provides product development in order to meet customer's needs. Additionally, the local goods with various unique designs are promoted via social media. 3) The findings also demonstrated that in order to develop skills of 180 youths and elderlies leading to local wisdom conservation, according to the third research purpose, the creative artworks are passed on by local products' experts. 4) Importantly, considered the promotion of creative local products, the public

learning space focusing on providing learning resources for persons who are interested in local arts was provided.

Keywords: Learning, Creative Arts, Lanna Province

บทนำ

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย โดยแต่ละจังหวัดมีการพัฒนาแผนงาน ยุทธศาสตร์และ กิจกรรมของตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรมของตนเอง ในกลุ่มจังหวัดล้านนา การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางล้านนาไม่ว่า จะเป็นศิลปะ นวัตกรรมซึ่งที่ผ่านมาได้มีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ภาครัฐได้มีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะสงฆ์ได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัด และชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้านศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะในพื้นที่สาธารณะ จนนำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ทูทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของชาติ ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้มี 7 สาขา คือ 1) ศิลปะการแสดง 2) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 3) วรรณกรรมพื้นบ้าน 4) กีฬาภูมิปัญญาไทย 5) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 7) ภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2558)

การที่จะทำให้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขยายวงกว้างจากแหล่งผลิตในชุมชนสู่พื้นที่ สาธารณะและการสร้างสรรค์ให้มากขึ้น โดยอาศัยการกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างความรู้สึกรู้หรือเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์ และเป้าหมายปลายทางที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตินา แชมมณี กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้ วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ (ทิตินา แชมมณี, 2545) ดังนี้ 1) มีความรู้ ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ 2) สร้างความรู้สึกรู้หรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ เรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้ 3) เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง (Ends) และวิธีการที่ นำไปสู่เป้าหมาย (Means) หากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพและ เหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็จะย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการ ต่าง ๆ ได้อย่างกระจ่างถ่องแท้และลึกซึ้ง โดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Dissemination) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากการสะสมแสวงหาทั้งหมดไปถ่ายทอด ให้กับบุคคลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาจอยู่ในรูปของกระบวนการ สื่อความหมาย การใช้สื่อเทคโนโลยี ฯลฯ มาช่วยให้เกิดการนำความรู้ไปใช้และเกิดการ แลกเปลี่ยนหรือการถ่ายทอดความรู้ Transfer Knowledge เพื่อให้เกิดความคิดใหม่ เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้น การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) และการแบ่งปันความรู้

(Knowledge Sharing) คือ กระบวนการที่ทำให้ความรู้ที่พัฒนามีการแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้นั้นแต่ละอย่างก็มีเป้าหมายแตกต่างกันไปใน 2 ลักษณะคือ เน้นประสิทธิภาพและเน้นประสิทธิผล (ยุทธนา แซ่เตียว, 2547)

จังหวัดแพร่ เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ด้านจิตรกรรมของลวดลายผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ซึ่งผลิตกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นสิ่งที่ใช้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น เครื่องนุ่งห่ม ของใช้ เป็นต้น และยังเป็นผลงานที่ช่วยส่งเสริมยกระดับรายได้ทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดแพร่, 2562) ปัจจุบันได้มีการออกแบบและผลิตด้วยนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวศิลปะเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนยังไม่ทั่วถึงและที่สำคัญงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาส่งเสริมและบูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในด้านผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ ผ้ามัดมือ ไปสู่พื้นที่ทางสังคมและสาธารณะ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา
4. เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย 3 ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และในภาคสนาม (Field work) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวิธีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ประวัติความเป็นมาของศิลปะล้านนาเกี่ยวกับ ผ้าตีนมื่อ ผ้าทอมือและผ้าหม้อห้อม กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะล้านนา การพัฒนารูปแบบ การสร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย เพื่อยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน การถ่ายทอดผลงานสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ รวมถึงการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีพื้นที่การศึกษาวิจัยคือกลุ่มจังหวัดล้านนา คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นในด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านผ้า โดยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือ 1) บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ ที่มีความโดดเด่นด้านผ้าหม้อห้อม 2) บ้านคำงใจ ตำบลแม่เก็ง อำเภอลำปาง จังหวัดแพร่ มีความโดดเด่นด้านผ้าทอ และ 3) บ้านต้นไคร้ ตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีความโดดเด่นด้านผ้าตีนมื่อ

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่การวิจัย และมีส่วนเกี่ยวข้องกับประกอบไปด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 54 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ นักวิชาการด้านศิลปะ พัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด และวัฒนธรรมจังหวัด และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการถ่ายทอดเชิงปฏิบัติการ ประกอบไปด้วยผู้สูงอายุและเยาวชนในพื้นที่ จำนวน 180 คน รวมทั้งหมด 234 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interviews) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. แบบสนทนากลุ่ม (Focus groups Discussion) เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. แบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการ โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา มีขั้นตอนรวบรวมข้อมูล 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขึ้นประชุมศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลโดยประสานงานติดต่อประสานงานและเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง สนนากลุ่มย่อยและจัดกิจกรรมการถ่ายทอด

ระยะที่ 4 ดำเนินการจัดกิจกรรมเปิดพื้นที่การเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ เผยแพร่ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มล้านนา ผ่านสิ่งพิมพ์วารสาร/บทความและการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสาร ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคล ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า

1.1 ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอมือ และผ้าคันมือ ในอดีตเน้นการออกแบบตามการใช้งาน ไม่ซับซ้อน ยุ่งยาก เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ ปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบของแต่ละผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า รวมถึงมีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตเพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และมีความทันสมัยอีกด้วย

1.2 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สวยงาม และเหมาะสมกับการใช้สอย และยังมีกรนำเอาเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม มีการนำเอาเทคนิคการมัดย้อม การพิมพ์เทียน มาเพิ่มลวดลายให้เกิดความสวยงามบนเนื้อผ้าที่มีแต่สีพื้น ๆ มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้มาช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบ ลวดลาย สี สัน ความประณีตในการผลิต และความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

1.3 ด้านการตลาด

ในอดีตมุ่งเน้นการขายให้กับผู้บริโภคโดยตรงผ่านหน้าร้านย่านชุมชน หรือผ่านพ่อค้าคนกลางที่รับสินค้าไปจำหน่ายในตลาดหรือในชุมชนภายในจังหวัดแพร่ หรือต่างจังหวัดโดยมีความสัมพันธ์กันยาวนาน แต่ปัจจุบันการตลาดได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ก่อให้เกิดช่องทางในการติดต่อกันโดยใช้สื่อออนไลน์ซึ่งประหยัดกว่าการโฆษณาในสื่อมีเดียต่าง ๆ ทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคมาเจอกันผ่านสื่อออนไลน์ Social Media ต่าง ๆ เช่น Facebook โปรแกรม Line และทางเพจของกลุ่ม และการออกแสดงสินค้าในงานที่ได้รับเชิญตามสถานที่ต่าง ๆ

1.4 ด้านการเรียนรู้

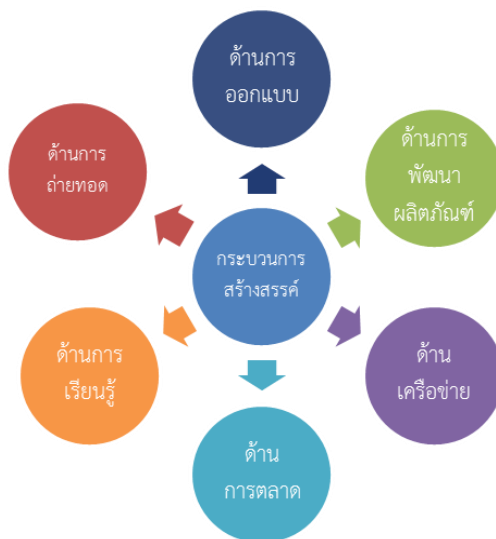
มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในเรื่องผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ โดยเป็นผู้ที่ให้ความรู้ และถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอกชุมชนนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้ที่สนใจ ได้ลองลงมือทำด้วยตัวเองตลอดจนถึงได้จัดทำหลักสูตรระยะสั้นสำหรับสถานศึกษา เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการอนุรักษ์ในอนาคตอีกด้วย

1.5 ด้านเครือข่าย

มีการสร้างเครือข่ายผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผลิตภัณฑ์ผ้าคันมือ โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนเครือข่าย SME ใน 18 กลุ่มจังหวัด ภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผลิตภัณฑ์ผ้าคันมือ เป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพกลุ่มอุตสาหกรรม ลดการดำเนินงานซ้ำซ้อน เน้นการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการแบบบูรณาการการพัฒนาแบบการออกแบบ การแก้ไขปัญหา รวมถึงการเชื่อมโยงการผลิตสู่การตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อผู้ประกอบการ ทำให้เกิดการสร้างงาน และสร้างรายได้แก่ชุมชนอีกวิธีการหนึ่ง

1.6 กระบวนการถ่ายทอด

ได้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ ไม่ให้สูญหายไป รวมถึงจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชนให้เยาวชนและผู้สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการสืบทอดในอนาคตต่อไป

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา พบว่า

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นผิวนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนจะต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม สร้างงานสร้างรายได้ ตลอดจนได้รับมาตรฐานชุมชน พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเน้นการสร้างสรรค์ผลงานผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับพื้นฐานและศักยภาพของชุมชนรวมทั้งทรัพยากร ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยองค์ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่น ดูแลส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มอาชีพชุมชนให้มีศักยภาพในเชิงธุรกิจ ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างรวดเร็วและตรงจุดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยภายในและภายนอกเป็นตัวขับเคลื่อนผลงานผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายนอก โดยปัจจัยภายในได้แก่ ความร่วมมือของชุมชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมในการเปิดโอกาสได้เรียนรู้ เพื่อรับเอาแนวคิดจากภายนอกมาพัฒนาผลงานให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากกว่าเดิม และปัจจัยภายนอกได้แก่ องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้และช่วยพัฒนาทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภครวมถึงการสร้างเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภคภายนอกนั่นเอง

3. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัด ล้านนา พบว่า

การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ เป็นการถ่ายทอดจากปราชญ์ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ และได้รับการยอมรับ โดยกระบวนการถ่ายทอดนั้น ได้มีวิทยากรที่ถือเป็นปราชญ์ท้องถิ่นที่เข้าใจบริบทของชุมชนโดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้ เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจของคนชุมชน อันจะส่งผลให้ช่วยยกระดับรายได้ของชุมชน และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือนั้น ได้มีถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์เรียนรู้ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ โดยจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาได้แก่ โรงเรียนบ้านทุ่งโหล่ง โรงเรียนบ้านค้ำใจ และโรงเรียนป่าแดง

4. การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ พบว่า

คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการเปิดพื้นที่คือ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 ณ อาคารหอประชุมวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน ในวันที่ 8 - 9 กันยายน พุทธศักราช 2563 โดยได้นำเอาผลิตภัณฑ์ต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ของผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าคันมือ ไปจัดแสดง เพื่อให้ผู้ร่วมงานในการประชุมวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้เรียนรู้ถึง กระบวนการสร้างสรรค์ การออกแบบผลิตภัณฑ์และผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 3 ประเภท คือ ผลสำเร็จของการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะในครั้งนี้ 1) เป็นแหล่งเรียนรู้ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ 2) ได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 3) เป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน 4) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกิดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ 5) ได้พัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อยกระดับและเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจจากการผลิตสินค้าที่มาจากชุมชน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะของเยาวชนและผู้สูงอายุในล้านนา ที่เป็นผลงานทางศิลปะที่มีอัตลักษณ์ทางศิลปะของตนเองที่มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์หรือรูปทรงที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ แต่ในปัจจุบันได้พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของลูกค้า มีลวดลายใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชัย ปานทุ่ง ว่าแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นจำเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ลวดลาย

ผ้าทอทำให้เกิดอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยังคงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่วนด้านการตลาดมีการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายในรูปแบบเครือข่าย SME กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากความร่วมมือของหลายหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ให้ความรู้ในการจัดอบรมในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย จำหน่ายโดยตรง หรือในรูปแบบของ Social Media โสมเพจของชุมชน การจัดแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ (พรชัย ปานทุ่ง, 2562) สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภัทรา บุญเรืองและคณะ ว่า การส่งเสริมการตลาด ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีส่วนลดแก่ผู้บริโภค ในด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์และนำผลิตภัณฑ์เข้าร่วมจัดแสดงและจำหน่ายในช่วงเทศกาลหรืองานต่าง ๆ (สุภัทรา บุญเรือง และคณะ, 2559)

การสร้างสรรคผลงานศิลปะเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม สร้างงาน สร้างรายได้ ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างรวดเร็วและตรงจุดมากยิ่งขึ้น โดยจะให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน มาผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์แบบใหม่ลวดลายใหม่ บอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนสมัยใหม่โดยกลุ่ม Young Designer ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือ สื่อ Social Media มาเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์สินค้าผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ ว่า ในด้านการตลาดนั้น สื่อออนไลน์ประเภท Facebook, Line ถือว่ามีความสำคัญมากในสังคมปัจจุบันที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงคนทุกกลุ่มวัย (ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ, 2561)

การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอมือและผ้าคันมือ เป็นการถ่ายทอดที่ได้รับ การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน สนับสนุนตั้งแต่การจัดสรรวัตถุดิบ เริ่มจัดหาวัตถุดิบที่ใช้กับสร้างสรรค์ผลศิลปะบนผืนผ้า เช่น เส้นด้าย ดันห้อม การใช้สีธรรมชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการตั้งแต่ต้นทางเพื่อเป็นการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป แล้วนำวัตถุดิบต่างๆ มาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้กันเองในชุมชน จนกระทั่งถึงการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การจัดจำหน่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ จิตติพันธ์ จันทรหอม ว่ารัฐกับชุมชนต้องร่วมกันศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อทำการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการผลิต ด้านรูปแบบและกลวิธีตลอดจนด้านการจำหน่าย ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จากพ่อแม่สู่ลูกหลาน จากปราชญ์ในท้องถิ่นที่มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆให้กับคนในชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดในโรงเรียนหรือหลักสูตรท้องถิ่น ถือเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นอีกวิธีการหนึ่ง (จิตติพันธ์ จันทรหอม, 2559) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาณุพงศ์ จงขานสิทธิ์

ว่าผ้าเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่สำคัญของชนเผ่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนอกเหนือจากเครื่องประดับเงิน ชนเผ่าเหล่านี้มีความโดดเด่นในการใช้ผ้ารูปแบบของเครื่องนุ่งห่มและสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรมงานสำคัญต่าง ๆ (ภาณุพงศ์ จงซานสิโท, 2563)

การเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ผลสำเร็จของการเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่สาธารณะ ในครั้งนี้ก่อให้เกิด 1) แหล่งเรียนรู้ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ 2) ได้พัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าให้มีความทันสมัยและตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 3) เป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพที่ดีขึ้นสามารถพึ่งพาตนเองได้ 4) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ได้พัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อยกระดับและเพิ่มศักยภาพในการประกอบธุรกิจจากการผลิตสินค้าที่มาจากชุมชน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของเจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ ว่าการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ให้ไปสู่ตลาดนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย และสินค้าก็ต้องมีคุณภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นที่ต้องการของตลาด (เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือ กระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือ ที่จะช่วยยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน รวมถึงกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษให้แก่เยาวชน องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากงานวิจัยนี้ยังก่อให้เกิดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดล้านนา คือ ชุมชนในพื้นที่เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นจากอดีต และเป็นแหล่งเรียนรู้ถ่ายทอดกระบวนการสร้างสรรค์ เริ่มจากต้นน้ำ คือการคัดเลือกวัตถุดิบ กลางน้ำ คือกระบวนการผลิต และปลายน้ำ คือ การจัดจำหน่าย จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ครบวงจร เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตของชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในกลุ่มจังหวัดล้านนาประเภทผ้าทอ ผ้าหม้อห้อม และผ้าด้นมือ จะต้องอาศัยกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) ด้านการตลาด 4) ด้านการเรียนรู้ 5) ด้านการสร้างเครือข่าย และ 6) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน เพื่อที่จะก่อให้เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย หลากหลาย และตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

โดยมีเครือข่ายจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และนักออกแบบรุ่นใหม่ ในการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงช่องทางในการจัดจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงการนำเอาองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเคราะห์จากผู้ประกอบการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาถ่ายทอดให้แก่กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เข้าใจในกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ผ้าหม้อห้อม และผ้าดันมือ ในสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะในการนำผลงานไปใช้นั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ และเอกชน จะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนชุมชนแต่ละพื้นที่ ให้พัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชนให้หลากหลาย ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นสำหรับผู้ผลิตระดับท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบการสร้างเครือข่าย และการตลาด และการสร้างเครือข่ายและช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์แบบใหม่ลวดลายใหม่ บอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” เพื่อสร้างอัตลักษณ์ด้านเรื่องราวแก่ชุมชน และใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ เน้นเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ ติดต่อระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นการสร้างจุดเด่นให้สินค้าของชุมชนอีกวิธีการหนึ่งที่จะส่งผลต่อการยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจต่อไป สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในบริบทที่กว้างขึ้น รวมถึงการนำกระบวนการจัดการความรู้ของแต่ละชุมชนหรือแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้และนำไปสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป รวมถึงควรมีการศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ การถ่ายทอดศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนและผู้สูงอายุ หรือหาแนวทางการปฏิบัติสู่การยกระดับรายได้สู่ชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เจษฎาพล กิตติพัฒน์วิทย์ และคณะ. (2562). การพัฒนาสินค้าหัตถกรรมไทยเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนกรณีศึกษาอำเภอแม่แตง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง และอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 20(2), 28-37.
- ฐิติพันธ์ จันทรหอม. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. วารสารสมาคมนักวิจัย, 20(1), 181-192.

- ทิตินา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวรรณ เพชรหมี และคณะ. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดเพชรบูรณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์. ใน รายงานการวิจัย สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- พรชัย ปานทุ่ง. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านภูทอง จังหวัดสุโขทัย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 11(4), 331-345.
- ภาณุพงศ์ จงซานสีโท. (2563). ผ้าชนเผ่าในล้านนา รูปแบบ ความสวยงาม และคุณค่าของหัตถกรรมคนชายขอบ. วารสาร Walailak Abode of Cultural Journal, 20(1), 26-39.
- ยุทธนา แซ่เตียว. (2547). การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดแพร่. (2562). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดแพร่ ประจำปี 2562.แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์ จำกัด.
- สุภัทรา บุญเรือง และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาตลาดผ้าทอไทลื้อในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 2(2), 109-121.

ความรอบรู้ด้านสุขภาพและปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ
ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม*
HEALTH LITERACY AND FACTORS PREDICTING HEALTH
PROMOTION BEHAVIORS AMONG BUDDHIST MONKS
IN NAKHON PHANOM PROVINCE

วลัยกรณ์ หงษ์ชัย

Valaikorn Hongchai

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสุเกษม

Sukkasem Sub-District Health Promoting Hospital, Thailand

ประเวช ชุ่มเกษรกุลกิจ

Prawech Chumkesornkolkit

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University Technology North Bangkok, Thailand

จักรกฤษณ์ พลราชม

Chakkrit Ponrachom

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

E-mail: ponrachom@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ 2) ศึกษา
ระดับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ 3) ศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ
ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross - Sectional
Survey) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทำนาย (Predictive Research) กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่
ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามสัดส่วนของพระสงฆ์ จำนวน 256 รูป เครื่องมือที่ใช้
ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล
แบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ และแบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของ
พระสงฆ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)
ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็น

* Received 5 November 2021; Revised 22 November 2021; Accepted 25 November 2021

ร้อยละ 45.7 รองลงมาอยู่ในระดับพอใช้ และไม่ดีพอ คิดเป็นร้อยละ 35.5 และ 18.8 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 49.3 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลางและน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.2 และ 10.5 ตามลำดับ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ร่วมกับจำนวนพรรษาที่บวชสามารถทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ได้ร้อยละ 68.2 ($\text{Adjust } R^2 = .682$, $F = 275.055$, $P - \text{Value} < 0.001$) โดยมีสมการทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพในรูปของคะแนนมาตรฐาน คือ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ = 0.797 (ความรอบรู้ด้านสุขภาพ) + 0.121 (จำนวนพรรษาที่บวช) ดังนั้น ควรส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ โดยการออกแบบกระบวนการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การมีพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ, พระสงฆ์

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the level of health literacy 2) study the level of health promotion behaviors 3) study factors predicting health promotion behaviors among Buddhist monks in Nakhon Phanom province. The research design was cross-sectional survey in predictive research. The samples were 256 Buddhist monks and were recruited by stratified random sampling. Research instruments included a demographic questionnaire, health literacy questionnaire, and health promotion behaviors questionnaire. The data obtained were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and stepwise multiple regression analysis. Results revealed that subjects had health literacy was in an excellent level, fair level and not good enough level, rate was 45.7%, 35.5% and 18.8% respectively. The study results found that subjects had health promotion behaviors at a high level rate was 49.3%, secondary were moderate level and low level rate was 40.2 and 10.5 respectively. Health literacy and years in the monkhood predictors of health promotion behaviors accounted for 68.2 % ($\text{Adjust } R^2 = .685$, $F = 275.055$, $p - \text{value} < 0.001$). The predictive equation for health promotion behaviors in standard score form can framed as follows: health promotion behaviors = 0.797 (health literacy) + 0.121 (years in the monkhood). Therefore, health literacy should be promoted to Buddhist monks by designing a process to enhance health literacy to be specific to the target group led to promote health promotion behaviors in the future.

Keywords: Health Literacy, Factors Predicting Health Promotion Behaviors, Buddhist Monks

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือเป็นสภะแห่งชีวิตสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบันที่ชาติไทยเรามีความมั่นคง ดำรงเอกราชมีอธิปไตยก็ด้วยคนในชาติยึดมั่นอยู่ในสามัคคีตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมสร้างสามัคคีธรรมระหว่างคนในสังคมอันส่งผลต่อการพัฒนาและความมั่นคงของประเทศชาติ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) ซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทและมีความสำคัญในสังคมไทยโดยเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมตลอดจนจรรโลงศาสนา เพื่อให้ดำรงอยู่ซึ่งพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่อย่างต่อเนื่อง สร้างความผูกพันกับชุมชนในการปลูกฝังหลักธรรมและคุณธรรม อีกทั้งยังมีบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม (ชลิดา แยมศรีสุข และกนกกริชต์ เก่าศิริ, 2560)

สภาวะเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนโดยทั่วไป ไม่เว้นแม้ในกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่อาพาธด้วยโรคเรื้อรัง (สมเกียรติ งามญวงค์ และคณะ, 2561) อาทิเช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง ปอดอุดกั้นเรื้อรัง ไตวายเรื้อรัง เป็นต้น ซึ่งไม่แตกต่างไปจากโรคที่พบในประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2563 โรคที่พระสงฆ์ในประเทศไทย อาพาธมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง โรคเบาหวาน โรคไข้หวัดตามฤดูกาล และโรคหอบและปอดอักเสบ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานพระสงฆ์ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลสงฆ์ 5 อันดับแรก ได้แก่ ไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไตวายเรื้อรัง และโรคข้อเข่าเสื่อม (โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์, 2562) โดยส่วนใหญ่โรคเรื้อรังเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการประกอบกิจกรรมทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ซึ่งสาเหตุของโรคที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมการบริโภคอาหาร และพฤติกรรมการออกกำลังกาย พระสงฆ์ส่วนใหญ่ต้องฉันภัตตาหารตามแต่ญาติโยมหรือผู้มีจิตศรัทธาจัดหรือถวายให้ ทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอาหารที่มีผลต่อสุขภาพได้ ได้แก่ อาหารที่มีไขมันสูง อาหารรสเค็ม เป็นต้น สำหรับกิจวัตรในการออกกำลังกายของพระสงฆ์มีการปฏิบัติได้น้อย เพราะกลัวผิดต่อพระธรรมวินัย รวมทั้งขาดการแนะนำในการปฏิบัติตนในการออกกำลังกายที่ถูกต้องเหมาะสม (เตชภณ ทองเต็ม, 2562); (โรชินี อุปรา และทักษิภา ชัยวรรณ์, 2559); (ศรีเมือง พลั่งฤทธิ์, 2562)

การแก้ปัญหาสุขภาพดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ โดยยึดหลัก 3อ. 1ส. 1พ. ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การจัดการด้านอารมณ์และความเครียด การไม่สูบบุหรี่ การดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน ตามกรอบแนวคิด การขับเคลื่อนการเข้าถึงบริการสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของพระสงฆ์ (สำนักงานสนับสนุนบริการสุขภาพ เขต 8 จังหวัดอุดรธานี, 2562) เพื่อให้พระสงฆ์มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสม โดยการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์เป็นสหปัจจัย (Multi factors) ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยภายในตัวบุคคล อาทิเช่น ความรู้ เจตคติ การรับรู้ เป็นต้น และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เช่น ปัจจัยสิ่งแวดล้อมรอบตัวทั้งที่เป็นกายภาพและสังคม เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยเหล่านั้นพบว่า หากจะพัฒนาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ จำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในตัวบุคคล เนื่องจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคลเป็นพลวัตร (Dynamic) ดังนั้น ปัจจัยภายในตัวบุคคลจึงสามารถทำให้พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์เกิดความยั่งยืนได้ โดยตัวแปรที่น่าสนใจในปัจจุบัน ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy)

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้รับการยอมรับว่า มีส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในการธำรงรักษาสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งในปัจจุบันมีข้อมูลทางวิชาการระบุไว้ว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพถือเป็นปัจจัยกำหนดสุขภาพ ที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง (Pitts, P.J., & Freeman, E., 2021) ซึ่งการมีความรอบรู้ด้านสุขภาพไม่เพียงพอจะส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้พฤติกรรมป้องกันโรคน้อยลง ทำให้การเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลบ่อยครั้งขึ้น เนื่องจากบุคคลไม่เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของแพทย์ที่ต้องทำให้ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้ประเทศสมาชิกให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชาชนให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ ที่เป็นกระบวนการพัฒนาทักษะทางด้านปัญญา (Cognitive skills) และทักษะทางสังคม (Social skills) อันจะก่อให้เกิดแรงจูงใจของแต่ละบุคคลที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาให้ตนเองมีสุขภาพดีอยู่เสมอ (กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2562)

จังหวัดนครพนม มีแนวโน้มพระสงฆ์มีภาวะเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวานเพิ่มสูงขึ้นทุกปี จากข้อมูลจากระบบรายงานคลังข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center: HDC) พบว่า ปี พ.ศ. 2561 จังหวัดนครพนมมีการคัดกรองภาวะสุขภาพพระสงฆ์ จำนวน 259 รูป พบมีภาวะเสี่ยงโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคอ้วน จำนวน 99 รูป (ร้อยละ 38.22) ป่วยเป็นโรคเบาหวาน จำนวน 8 รูป (ร้อยละ 3.08) โรคความดันโลหิตสูง จำนวน 5 รูป (ร้อยละ 1.93) อีกทั้งในปี พ.ศ. 2562 จากการตรวจคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ จำนวน 131 รูป พบภาวะเสี่ยงโรคไขมันในเลือดสูง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคอ้วน จำนวน 89 รูป

(ร้อยละ 67.94) (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม, 2563) ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ มีแนวโน้มของปัญหาเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ต้องได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพอย่างเร่งด่วนเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนทางสุขภาพจากการที่มีน้ำหนักเกิน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากภาวะโภชนาการ ซึ่งส่งผลต่อภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้ด้านสุขภาพและปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการวางแผนการพัฒนาพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางด้านสาธารณสุขที่เหมาะสมที่มีความเฉพาะเจาะจง ที่จะส่งผลให้พระสงฆ์มีพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่พึงประสงค์ ยังความสำเร็จการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านสุขภาพ ระดับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ และศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Survey) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทำนาย (Predictive Research)

ประชากร คือ พระสงฆ์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ในจังหวัดนครพนม จำนวน 2,288 รูป ซึ่งจำพรรษาในวัด ณ จังหวัดนครพนม ซึ่งมีทั้งสิ้น 792 แห่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม, 2563) และจำพรรษาอยู่ในวัดในจังหวัดนครพนม ไม่น้อยกว่า 1 พรรษา

กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ในจังหวัดนครพนม จำนวน 256 คน ใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างกรณีวิเคราะห์สมการถดถอยพหุของ Cohen, J. และปรับขนาดเพื่อลดการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) (Cohen, J., 1988) โดยใช้เกณฑ์ของ Burns, N. & Grove, S. K. ค่าสหสัมพันธ์เชิงพหุ r ไม่เกิน 0.7 (Burns, N. & Grove, S. K., 2005) ด้วยสูตรปรับขนาดของ Hsieh, Y. F., et al. ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) (Hsieh, Y. F. et al., 1998) จากการแบ่งเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย แบ่งเป็น 12 อำเภอ จากนั้น จัดกลุ่มอำเภอตามขนาดประชากรพระสงฆ์ จะได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอำเภอขนาดใหญ่ อำเภอขนาดกลาง และอำเภอขนาดเล็ก หลังจากนั้นทำการจับสลากอำเภอแบบไม่คืนที่ (Simple random sampling without replacement) โดยใช้หลักการคำนวณ ตามฐานข้อมูลประชากรพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนมในแต่ละอำเภอให้ได้ขนาดที่ใกล้เคียงกันโดยเลือกจับสลากอำเภอขนาดใหญ่ 1 อำเภอ เลือกอำเภอขนาดกลาง 2 อำเภอ และเลือกอำเภอขนาดเล็ก 2 อำเภอ ได้ทั้งหมด 5 อำเภอ และทำการสุ่มโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Sampling Randomization Probability) จำนวน 233 รูป และผู้วิจัยได้ปรับจำนวนกลุ่ม

ตัวอย่างโดยการบวกค่าสูญเสียของการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคิดที่ร้อยละ 10 ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ จำนวน 256 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษาที่บวช ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม สถานะทางสงฆ์ ตำแหน่งหน้าที่อื่น ๆ ในวัด การตรวจสุขภาพ และโรคประจำตัว เป็นแบบข้อคำถามแบบให้เลือกตอบและเติมข้อมูลในช่องว่าง จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพ ครอบคลุมองค์ประกอบของความรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ 1) การเข้าถึงข้อมูล 2) ความรู้ความเข้าใจ 3) ทักษะการสื่อสาร 4) การจัดการตนเอง 5) การรู้เท่าทันสื่อ และ 6) ทักษะการตัดสินใจ จำนวน 39 ข้อ โดยสามารถแปลความหมายเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก ($\geq 80\%$ ของคะแนนเต็ม) ระดับพอใช้ ($\geq 60\% - < 80\%$ ของคะแนนเต็ม) และระดับไม่ดีพอ (น้อยกว่า 60% ของคะแนนเต็ม) (อังคินันท์ อินทรกำแหง, 2560)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ครอบคลุมพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับประทานอาหาร 2) ด้านการออกกำลังกาย 3) ด้านการจัดการอารมณ์และความเครียด 4) ด้านการไม่สูบบุหรี่ และ 5) ด้านการดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 4 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติสม่ำเสมอ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ จำนวน 25 ข้อ โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ เป็น 3 ระดับ ได้แก่ มาก ($\geq 80\%$ ของคะแนนเต็ม) ปานกลาง ($\geq 60\% - < 80\%$ ของคะแนนเต็ม) และน้อย (น้อยกว่า 60% ของคะแนนเต็ม) (Bloom, B., 1971)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านพระสงฆ์และพระธรรมพระวินัยหรือวินัยสูตร จำนวน 3 ท่าน ซึ่งแต่ละข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.66 - 1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อดำเนินการหาความเที่ยง (Reliability) พบว่า แบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพ และแบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ 0.962 และ 0.936 ตามลำดับ

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการศึกษาวิจัยในคน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม หมายเลขจริยธรรม HE630011 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 โดยขณะที่ศึกษากลุ่มอาสาสมัคร สามารถออกจากการศึกษาในระหว่าง

การดำเนินการได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ที่กลุ่มอาสาสมัครจะพึงได้รับ คำตอบหรือข้อมูลทุกอย่าง ผู้วิจัยจะถือเป็นความลับและนำเสนอในภาพรวม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองระหว่างเดือน สิงหาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยผู้วิจัยแนะนำตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการทำวิจัยแก่กลุ่มอาสาสมัคร จากนั้นเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มอาสาสมัครทำแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคล ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มอาสาสมัครสามารถสอบถามได้ แล้วนำแบบสอบถามทั้งหมด มากำหนดรหัส สร้างตัวแปร ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติต่างๆ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์อำนาจการทำนายปัจจัยต่อพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 35 - 59 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 43.27 ปี (S.D. = 13.72) โดยจำนวนพรรษาที่บวชส่วนใหญ่อยู่ที่ 1 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.7 โดยมีพรรษาเฉลี่ย 14.95 ปี (S.D. = 11.73) ในส่วนของการศึกษาทางโลกของกลุ่มตัวอย่งนั้น พบว่า จบการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 25.8 รองลงมาจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ 17.2 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในส่วนของการศึกษาทางธรรม ในแผนกธรรมส่วนใหญ่เป็นนักธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ 67.2 ส่วนแผนกบาลีส่วนใหญ่ยังไม่ได้เปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ 66.4 และมีสถานะทางสงฆ์เป็นพระสังฆาธิการเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.9 โดยมีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 33.6 สำหรับการตรวจสุขภาพประจำปีของพระสงฆ์นั้น พบว่า ส่วนใหญ่เคยตรวจสุขภาพประจำปี คิดเป็นร้อยละ 61.7 ส่วนโรคประจำตัวพบพระสงฆ์มีโรคประจำตัวร้อยละ 28.1 อาทิเช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น

2. ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับดีมาก (115.54 ± 23.07) คิดเป็นร้อยละ 45.7 รองลงมาอยู่ในระดับพอใช้ และไม่ดีพอ คิดเป็นร้อยละ 35.5 และ 18.8 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า

ทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ยกเว้นด้านทักษะการสื่อสารมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความรอบรู้ด้านสุขภาพ (n = 256)

ตัวแปร	M	S.D.	Actual Rang	ระดับ จำนวน (ร้อยละ)			แปลผล
				ดีมาก	พอใช้	ไม่ดีพอ	
ด้านการเข้าถึง	22.94	5.41	8-30	112 (43.8)	93 (36.3)	51 (19.9)	ดีมาก
ด้านความรู้ความเข้าใจ	7.43	1.69	2-10	128 (50.0)	95 (37.1)	33 (12.9)	ดีมาก
ด้านทักษะการสื่อสาร	22.46	5.76	10-30	117 (45.7)	66 (25.8)	73 (28.5)	พอใช้
ด้านการจัดการตนเอง	23.62	5.34	10-30	140 (54.7)	64 (25.0)	52 (20.3)	ดีมาก
ด้านการรู้เท่าทันสื่อ	23.20	6.04	6-30	139 (54.3)	58 (22.7)	59 (23.0)	ดีมาก
ด้านทักษะการตัดสินใจ	15.89	2.52	8-19	165 (64.4)	58 (22.7)	33 (12.9)	ดีมาก
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	115.54	23.07	63-148	117 (45.7)	91 (35.5)	48 (18.8)	ดีมาก

3. ระดับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพโดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก (80.05 ± 13.68) คิดเป็นร้อยละ 49.2 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง และน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.2 และ 10.6 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านของพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพ พบว่าทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังแสดงในตารางที่ 2

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ระดับความสัมพันธ์ตามเกณฑ์ของ Best, J. W. & Kahn, J. V. พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพในระดับสูง ($r = .819, p < 0.01$) อีกทั้งยังพบว่า อายุและจำนวนพรรษาที่บวชมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่ำ ($r = .272$ และ $.267, p < 0.01$ ตามลำดับ)

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ
(n = 256)

ตัวแปร	M	SD	Actual Rang	ระดับ จำนวน (ร้อยละ)			แปลผล
				มาก	ปานกลาง	น้อย	
ด้านการรับประทานอาหาร	15.47	3.45	9 - 20	112 (43.8)	104 (40.6)	40 (15.6)	มาก
ด้านการออกกำลังกาย	14.78	3.86	5 - 20	105 (41.0)	96 (37.5)	55 (21.5)	มาก
ด้านการจัดการอารมณ์และความเครียด	16.15	2.92	9 - 20	144 (56.3)	94 (36.7)	18 (7.0)	มาก
ด้านการไม่สูบบุหรี่	16.78	3.95	6 - 20	181 (70.7)	31 (12.1)	44 (17.2)	มาก
ด้านการดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน	16.78	2.94	8 - 20	173 (67.6)	69 (27.0)	14 (5.4)	มาก
พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ	80.05	13.68	52 - 100	126 (49.2)	103 (40.2)	27 (10.6)	มาก

5. การทดสอบอำนาจการทำนาย พบว่า จำนวนพรรษาที่บวช และความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพมากที่สุด ได้แก่ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ($\beta = .797, p < 0.001$) รองลงมาคือจำนวนพรรษาที่บวช ($\beta = .121, p < 0.001$) ผลการศึกษายังพบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพร่วมกับจำนวนพรรษาที่บวชสามารถทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ได้ร้อยละ 68.2 (Adjust $R^2 = .682, F = 275.055, p\text{-value} < 0.001$) โดยมีสมการทำนาย ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ = $23.332 + 0.473$ (ความรอบรู้ด้านสุขภาพ) + 0.141 (จำนวนพรรษาที่บวช) และมีสมการทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ในรูปของคะแนนมาตรฐาน ดังนี้ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ = 0.797 (ความรอบรู้ด้านสุขภาพ) + 0.121 (จำนวนพรรษาที่บวช) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงของปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ โดยใช้วิธีแบบขั้นตอน (Stepwise)

ตัวแปร	B	SE _B	β	T	p-value
จำนวนพรรษาที่บวช	.141	.042	.121	3.374	.000***
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	.473	.021	.797	22.201	.000***
ค่าคงที่ (Constant)	23.332	2.472	-	9.439	.000***

$R = .828$ $R^2 = .685$ Adjust $R^2 = .682$ $F = 275.055$ $P < 0.001$ ***

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมากคิดเป็นร้อยละ 45.7 รองลงมาอยู่ในระดับพอใช้ และไม่ดีพอ คิดเป็นร้อยละ 35.5 และ 18.8 ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 115.54 (SD. = 23.07) ซึ่งจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์ในจังหวัดนครพนมสามารถคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ รวมถึงการมีพหุปัญญา และทักษะทางสังคมที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรม รู้จักเลือกใช้อุปกรณ์ข่าวสาร รวมทั้งประยุกต์ใช้ข้อมูลสุขภาพเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพซึ่งว่านว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากการมีความรอบรู้ทางด้านสุขภาพที่สูงจะส่งผลต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ดี ผลการศึกษาที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนมมีโอกาสได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด และมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลสุขภาพผ่านหน่วยงานทางสาธารณสุขและหน่วยงานในชุมชนที่เป็นรูปธรรม ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม ร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 8 จังหวัดอุดรธานี ดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคพระสงฆ์และสามเณร พื้นที่ 7 จังหวัดอีสานตอนบน ประจำปี พ.ศ. 2563 โดยมีการขับเคลื่อนนโยบาย พัฒนาสุขภาพพระสงฆ์ไทย สร้างวัดรอบรู้ด้านสุขภาพ พัฒนาหลักสูตรพระคิลาณุปัญญา (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด - อสว.) เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ภายในวัดให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 กระทรวงสาธารณสุข โดยได้ดำเนินในระดับพื้นที่ การจัดทำแผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ” ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ขับเคลื่อนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) ตลอดจนจัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมพระคิลาณุปัญญาหลักสูตร 70 ชั่วโมง และหลักสูตร 35 ชั่วโมง (สำนักงานสนับสนุนบริการสุขภาพ เขต 8 จังหวัดอุดรธานี, 2562) ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขนิษฐา วิศิษฐ์เจริญ และคณะ ที่พบว่าระดับความรอบรู้ทางด้านสุขภาพของพระสงฆ์ อยู่ในระดับพอใช้ (ขนิษฐา วิศิษฐ์เจริญ และคณะ, 2564) และผลการศึกษาของ โกนิญฐ์ ศรีทอง และคณะ ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์จำนวน 719 รูป จาก 8 จังหวัดทั่วประเทศ ที่พบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่เพียงพอถึงร้อยละ 77.75 (โกนิญฐ์ ศรีทอง และคณะ, 2564) พร้อมทั้งผลการศึกษาของ ลภัสสรดา วรตาคณันท์ ที่พบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่ดีพอ (ลภัสสรดา วรตาคณันท์, 2563)

2. ระดับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 49.2 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง และระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 40.2 และ 10.6 ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 80.05 (SD. = 13.68) ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์มีความตระหนักเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพอสมควร และใส่ใจในการดูแลสุขภาพโดยสังเกตได้จากข้อมูลการตรวจสุขภาพประจำปีพบว่า เคยตรวจ

สุขภาพประจำปี คิดเป็นร้อยละ 61.7 จึงสะท้อนให้เห็นว่าพระภิกษุสงฆ์มีการดูแลสุขภาพตนเอง อีกทั้งนโยบายของ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม ร่วมกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 8 จังหวัดอุดรธานี ได้มีการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคพระสงฆ์และสามเณร พื้นที่ 7 จังหวัดอีสานตอนบน ประจำปี 2563 ซึ่งจังหวัดนครพนมเป็นหนึ่งในพื้นที่ 7 จังหวัดนั้น โดยมีการขับเคลื่อนนโยบาย พัฒนาสุขภาพพระสงฆ์ไทย เพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ภายในวัด ด้วยยุทธศาสตร์ “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาพ” ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระปลัดไกรสร เกสโร (ปานดวง) และคณะ ที่พบว่าพฤติกรรมดูแลสุขภาพของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ที่กล่าวว่า ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ที่แสดงและบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก ตลอดถึงพระคัมภีร์รุ่นหลัง มีอรรถกถา ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเองทั้งเรื่องอาหาร การรักษาสุขภาพ การมีกิจกรรมทางกาย สภาพแวดล้อมและการพักผ่อน อย่างเหมาะสม การฝึกฝนพัฒนาจิตและปัญญาเพื่อให้ความพร้อมต่อการทำหน้าที่ ในฐานะผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ในการดูแลสุขภาพตนเอง อุปัชฌาย์ อาจารย์และสหธรรมิก เป็นต้น (พระปลัดไกรสร เกสโร (ปานดวง) และคณะ, 2564)

3. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ ผลการศึกษา พบว่า จำนวนพรรษาที่บวช และความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถรวมทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม ได้ ร้อยละ 68.2 ($\text{Adjust } R^2 = .682$, $F = 275.055$, $p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพมากที่สุด คือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ รองลงมาคือจำนวนพรรษาที่บวชจำนวนพรรษาที่บวช มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ และเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ อภิปรายได้ว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษามากขึ้น คือการอยู่ในระเบียบวินัยสงฆ์มายาวนาน ทำให้สามารถควบคุมตนเองได้ เนื่องจากได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาก มีประสบการณ์ในการเทศน์ การสอน มีการเข้าถึงการอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่พระสงฆ์มากขึ้น ตลอดจนการได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ได้รับการการยอมรับจากสังคมมากขึ้น นอกจากนี้พระสงฆ์ที่มีพรรษามากจำเป็นต้องรู้จักการวางตัวให้เหมาะสมและต้องรับบทบาทในการเป็นผู้นำคณะสงฆ์และญาติโยม จึงต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงเรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพด้วย ดังนั้น จึงทำให้พระสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่ามีความระมัดระวังเอาใจใส่ในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองและพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาน้อย

ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ และเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ได้มากที่สุด อภิปรายได้ว่าเนื่องจากความรอบรู้ด้านสุขภาพถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อภาวะสุขภาพ บุคคลที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพไม่เพียงพอมักจะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคเพิ่มมากขึ้น และ

มีพฤติกรรมป้องกันโรคน้อยลง ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีภาวะเจ็บป่วยบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น เนื่องจากบุคคลไม่เข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำของแพทย์ที่ถูกต้องทำให้ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในตัวบุคคลอื่น ๆ ของประชาชน (Nutbeam, D., 2008) ดังนั้น จึงควรพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้พระสงฆ์เพื่อให้เป็นผู้มีความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเองได้ อีกทั้งความรู้ด้านสุขภาพยังมีความสำคัญต่อระบบบริการสุขภาพ เนื่องจากความรู้ด้านสุขภาพเป็นการสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของบุคคลให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองและทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสุขภาพอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในหลาย ๆ งาน ที่พบว่าความรู้ด้านสุขภาพนั้นมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันหรือการส่งเสริมสุขภาพในทุกกลุ่มวัย อาทิเช่น ผลการศึกษาการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ ปาจรา โพธิ์หัง ที่ทำการทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทยที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ถึงปัจจุบัน พบงานวิจัยทั้งหมด 15 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยความรู้ด้านสุขภาพส่งผลเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางด้านพฤติกรรมสุขภาพการส่งเสริมและป้องกันโรค ในเรื่องของ 3อ2ส การป้องกันโรคไข้เลือดออก โรคความดันโลหิตสูง โรคอ้วน โรคไข้เลือดออก โรคพยาธิใบไม้ตับ เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีความรู้ด้านสุขภาพ จะสะท้อนให้เห็นความสามารถการใช้ข้อมูลข่าวสาร สามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม อันนำไปซึ่งผลของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคที่สำคัญๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติตัว ทำให้ผลลัพธ์สุขภาพดีตามมา (ปาจรา โพธิ์หัง, 2564) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Aaby, A. et al. ที่พบว่า ความรู้ด้านสุขภาพสามารถทำนายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด (Aaby, A. et al., 2017) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Yun - Mi, L. et al. ที่พบว่า ความรู้ด้านสุขภาพสามารถทำนายการรับประทานยาของผู้สูงอายุ ที่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ซึ่งสามารถสะท้อนได้ว่าการเสริมสร้างความรู้ด้านสุขภาพ การพัฒนาการดำเนินงานและการประเมินผลความรู้สุขภาพสำหรับผู้ที่มีโรคเรื้อรัง มีความสำคัญในการเพิ่มพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคให้แก่ผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Yun-Mi, L. et al., 2017)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ด้านสุขภาพอยู่ในระดับดีมาก (115.54 ± 23.07) พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมาก (80.05 ± 13.68) และพบว่า ความรู้ด้านสุขภาพร่วมกับจำนวนพรรษาที่บวชสามารถทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ได้ร้อยละ 68.2 ข้อเสนอแนะ 1) สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้บริหารสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนางานด้านสาธารณสุขด้านการส่งเสริมสุขภาพ

พระสงฆ์ หรือปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานเสริมสร้างวัดรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป 2) สำหรับพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง และน้อย ควรส่งเสริมหรือจัดโปรแกรมด้านสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ โดยส่งเสริมให้กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติตามหลักคุณแลสุขภาพและเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพด้วยตนเอง พร้อมทั้งควรมีระบบการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์แบบองค์รวม 3) สำหรับพระสงฆ์ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับพอใช้และไม่ดีพอ ควรส่งเสริมการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้กับพระสงฆ์ จังหวัดนครพนม เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสื่อสารและณรงค์ด้านสุขภาพ การกำหนดมาตรการทางสังคม การจัดปัจจัยเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับศรัทธา ความเชื่อและวิถีชุมชนด้านสุขภาพ รวมถึงฝึกฝนเรื่องการจัดการตนเอง เป็นต้น 4) จำนวนพระสงฆ์ที่บวชสามารถทำนายนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ได้ จึงควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ทางสุขภาพให้แก่พระสงฆ์ที่มีจำนวนพระสงฆ์ที่บวชน้อย เพื่อได้เรียนรู้ฝึกกระบวนการในการเสริมสร้างความรอบรู้ทางสุขภาพในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงฝึกฝนเรื่องการจัดการตนเองที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย 5) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ และจำนวนพระสงฆ์ที่บวช สามารถทำนายนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ ร้อยละ 68.2 จึงควรนำการทบทวนวรรณกรรมและการดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยอื่น ๆ เพื่อร่วมทำนายนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ที่จะนำไปสู่การมีข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ที่ครอบคลุมในการใช้ประโยชน์ของหน่วยงานทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานสาธารณสุข และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2562). เครื่องมือสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพในสถานบริการสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 2564 กรกฎาคม 30 จาก <http://www.hed.go.th/linkHed/389>
- โกนิญฐ์ ศรีทอง และคณะ. (2564). สถานการณ์ความรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในสังคมไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 9(5), 1793-1804.
- ชนิษฐา วิศิษฐ์เจริญ และคณะ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและความรอบรู้ด้านสุขภาพต่อภาวะสุขภาพของพระสงฆ์ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 13(1), 266-282.
- ชลิตา แยมศรีสุข และกนกวิชต์ เก่าศิริ. (2560). พุทธทายาทกับสังคมไทย. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 6(1), 99-104.
- เตชภณ ทองเติม. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อกิจกรรมทางกายของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(9), 4425-4437.

- ปาจรา โพธิ์หัง. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในประเทศไทย: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(3), 115-130.
- พระปลัดไกรสร เกสโร (ปานดวง) และคณะ. (2564). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในเขตตำบลประสงค์ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(5), 231-247.
- โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์. (2562). รายงานประจำปี พ.ศ. 2563 โรงพยาบาลสงฆ์. เรียกใช้เมื่อ 4 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.priest-hospital.go.th/pdf/2563/mobile/index.html>
- โรชินี อุปรา และทักษิภา ชัยวรรณ์. (2559). โรคเรื้อรัง : ผลกระทบต่อสุขภาพพระสงฆ์ และแนวทางการส่งเสริมสุขภาพ. วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา, 17(3), 17-23.
- ลภัสรดา วรตาคณันท์. (2563). การศึกษาวิเคราะห์ความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยที่เอื้อต่อการปฏิบัติตามหลักสุขบัญญัติ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 16(2), 129-138.
- ศรีเมือง พลึงฤทธิ์. (2562). สถานะสุขภาพและแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 37(2), 133-142.
- สมเกียรติ รัมย์วงศ์ และคณะ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. วารสารรัชต์ภาคย์, 12(25), 94-107.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครพนม. (2563). ข้อมูลพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม. เรียกใช้เมื่อ 2564 กรกฎาคม 30 จาก <http://npm.onab.go.th/index.php>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). รายงานประจำปี 2562. เรียกใช้เมื่อ 4 พฤศจิกายน 2564 จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/482/iid/6471>
- สำนักงานสนับสนุนบริการสุขภาพ เขต 8 จังหวัดอุดรธานี. (2562). แนวคิดการจัดทำการขับเคลื่อนการเข้าถึงบริการสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของพระสงฆ์ในพื้นที่เขต 8 อุดรธานี. เรียกใช้เมื่อ 30 กรกฎาคม 2564 จาก https://r8way.moph.go.th/r8wayadmin/page/uploads_file /20190211105932_Slide_%20ชี้แจงโครงการพระสงฆ์%20PPA.pdf
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม. (2563). ข้อมูลการคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครพนม. เรียกใช้เมื่อ 2564 กรกฎาคม 30 จาก <http://203.157.176.17/cockpit63/main/index2.php>

- อังศินันท์ อินทรกำแหง. (2560). ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: การวัดและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Aaby, A. et al. (2017). Health literacy is associated with health behaviour and self-reported health: a large population-based study in individuals with cardiovascular disease. *European Journal of Preventive Cardiology*, 24(17), 1880-1888.
- Bloom, B. (1971). *Mastery learning*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Burns, N. & Grove, S. K. (2005). *The practice of nursing research: conduct, critique, and utilization* (5th Ed.). Missouri: Elsevier Saunders.
- Cohen, J. (1988). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.
- Hsieh, Y. F. et al. (1998). A simple method of sample size calculation for linear and logistic regression. *Statistics in Medicine*, 17(14), 1623-1634.
- Nutbeam, D. (2008). The evolving concept of health literacy. *Social Science and Medicine*, 67(1), 2072-2078.
- Pitts, P. J., & Freeman, E. (2021). Health literacy: the common denominator of healthcare progress. *The Patient-Patient-Centered Outcomes Research*, 14(5), 455-458.
- Yun-Mi, L. et al. (2017). Impact of health literacy on medication adherence in older people with chronic diseases. *Collegian*, 24(1), 11-18.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตกลำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีกครั้ง ระดับลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำ 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข ค่าย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)

ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุ

ข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏใน

บทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “คฤกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในโกศ

ทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง ราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey, P. & Blanchard, K. 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kiarash, A. et al., 2007)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิวิธนาการของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาภรณ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาม 4 ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม่สน (พลวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณัช แก้วพลี, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุณจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวิมล หนึ่งมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยัตติ 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณโณ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSBA> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธหรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย.....และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

.....(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

....(16 pt)

.....

.....

.....

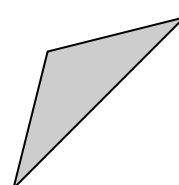
.....

.....

Keywords: 3-5 words

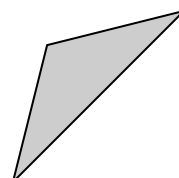

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

(18 pt)

.....
(16 pt).

(16.51)

(16 pt).

16. pt

